

Управління освіти і науки Волинської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Навчально-методичний відділ. Факультет початкової освіти та фізичної культури
Кафедра педагогіки та психології у співпраці з цикловою комісією шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу
Рада молодих науковців. Студентське наукове товариство «Академія»
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи

«ВОЛИНСЬКА ВЕСНА: перші паростки науки»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

27 березня 2024 року

ЛУЦЬК

УДК 37.091.12:005.745](477.82)ЛПК"2023"(082)

В67

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 9 від 21 березня 2024 року)

Редакційна колегія:

Петро БОЙЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Володимир АНТОНЮК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, декан факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки

Наталія БОРБИЧ, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології, проректор з навчальної роботи Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Ірина КОВАЛЬЧУК, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, начальник навчально-методичного відділу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Сергій МАРЧУК, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Волинська весна: перші паростки науки: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції (27 березня 2024 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчук, І. Ковальчук. Луцьк: Обрій, 2024. 789 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» (м. Луцьк, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», 27 березня 2024 року). Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни; проблеми сімейної та дошкільної педагогіки; актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язбережувальної компетентності особистості; актуальні питання початкової освіти та соціальної роботи; психологічний вимір особистості; професійна освіта в умовах сьогодення.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

УДК 37.091.12:005.745](477.82)ЛПК"2023"(082)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2024
© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ліза Бандура ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	18
Юлія Бойчук ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ОНЛАЙН-БЕЗПЕКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	20
Марина Демчук НАЦІОНАЛЬНО ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	24
Костянтин Добровольський ОСОБЛИВЕ МІСЦЕ ОСНОВ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ	27
Яна Жук ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	31
Ілона Каравець ТРАВМАТИЧНИЙ ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ	33
Софія Коваль, Вікторія Бублій ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	36
Анастасія Михайлецька РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	38
Вікторія Музичук ФОРМУВАННЯ УМІНЬ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	40
Анастасія Олійник СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	43
Анастасія Семенюк ПСИХОЛОГІЧНІ ВІЯВИ ТРИВОЖНОСТІ ДИТИНИ	46

СЕКЦІЯ 2 ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Каріна Амза РОЛЬ СІМ'Ї У МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	49
Марія Виндюк РОЗВИТОК ВМІНЬ ТА НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	51
Оксана Бочнюк, Богдана Волосюк ВАЖЛИВІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ ДОШКІЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ТА СІМ'ЄЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	54
Вікторія Дубенюк ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ГРИ У ВИХОВАННІ І НАВЧАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	57
Аміна Іващук ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	59

Дарина Катеринюк ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОГО МЕТОДУ	62
Олександра Крайнікова ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	65
Дарина Луцюк ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ТРАДИЦІЯХ РІДНОГО КРАЮ	68
Богдана Михалевич ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
Мілена Осокіна ВИКОРИСТАННЯ СПОРТИВНИХ ІГОР ТА ВПРАВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	74
Ангеліна Палецька ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ	77
Юліанія Потапчук РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ ДИТИНИ В КОЛЕКТИВІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	81
Каріна Савонік ІСТОРИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ	83
Анастасія Ставицька ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	86
Софія Стеренчук ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ	88
Валерія Сухар ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	90
Ольга Тарасюк РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	93
Дар'я Тіщенко ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	95
Аліна Яльницька РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	98

СЕКЦІЯ 3 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Марія Виндюк ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ В УМОВАХ ЗДО	101
Іванна Гарбарук СУТНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ, МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ І ЗАКОНОДАВСТВІ.	103

Юлія Гнатенко	ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ ТА ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	107
Христина Козимка	ОРИГАМІ ЯК ОДИН З МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	111
Дана Кравчук	ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	114
Іванна Лахай	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	117
Анастасія Лахтюк	ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Євгенія Ношкалюк	ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	123
Софія Опалько	ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ	126
Ірина Сасовська	ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ	130
Сніжана Сіліч	КАЗКОТЕРАПІЯ – ІННОВАЦІЙНА ОЗДОРОВЧА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ	132
Анна Черешньова	ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ЯК ІНДИВІДУАЛЬНА ТРАЄКТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	136

СЕКЦІЯ 4

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

Ярина Андрійків	ПАРАДИГМА ОБРАЗУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОГО СЬОГОДЕННЯ	140
Софія Батура	УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ	143
Вікторія Величко, Ангеліна Носко	ВОЛОНТЕРСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	145
Вікторія Гура, Марія Савонік	НАУКОВИЙ ПОРТРЕТ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	147
Олена Данилів	ВПЛИВ СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ	148
Мирон Денисюк	ІДЕЇ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПЕДАГОГІЦІ К. УШИНСЬКОГО	151
Марта Калаур	ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ НА ПОСЛАННЯХ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО	153
Людмила Крук	СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ – КОЛИСКА ПЕДАГОГІЧНИХ ПОНЯТЬ	156
Інна Курило	ПРОВІДНИК ЗІ ШПАГОЮ	158

Богдана Мацко «ЛЯМЕНТ» – ВАЖЛИВА ЛІТЕРАТУРНА ПАМ’ЯТКА ДУХОВНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ВОЛИНИ	162
Роман Новосад, Андрій Шаламай КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВИЙ ОСЕРЕДОК УКРАЇНИ	165
Ірина Сачок THE MOST FAMOUS UNIVERSITIES OF UKRAINE	168
Юлія Сорокан ІСТОРИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЕСТУВАННЯ ЯК СПОСОБУ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ЗВО	172
Зоя Старовойт, Дмитро Мельниченко СЛАВЕТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ХОРЕОГРАФ ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО	175
Дмитро Чміль КОЗАЦЬКИЙ ОДЯГ	179
Наталія Яблінська ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ	182
Софія Яремчук БІОГРАФІЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ГАЛШКИ ГУЛЕВИЧІВНИ	185

СЕКЦІЯ 5 ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ’ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Максим Безденежних, Максим Карпюк ВПЛИВ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЄДИНОБОРСТВАМИ НА ФІЗИЧНИЙ СТАН ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	188
Анжела Бохонюк ОСОБЛИВОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ГЕМОДИНАМІКИ У СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ШВИДКІСНО-СИЛОВИМИ ВПРАВАМИ ТА ВПРАВАМИ НА ВИТРИВАЛІСТЬ	190
Галина Васинюк ПОКРАЩЕННЯ ШВИДКОСТІ ХОДИ ПАЦІЄНТІВ ПІСЛЯ ГОСТРОГО ПОРУШЕННЯ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ	192
Юлія Давидюк МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАГАЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ВПРАВ БЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДМЕТІВ	194
Ольга Демчина ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПОКАЗНИКИ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ	197
Анжеліка Демчук, Мирослава Сивак ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	199
Діана Динь ЗДОРОВ’ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	201
Анастасія Дишко УМОВИ УСПІШНОГО ВИХОВАННЯ НАВИЧОК ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	205
Дар’я Каденчук, Роман Ленартович РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗДОРОВ’ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ШКОЛЯРІВ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ	208
Владислав Калашян РОЛЬ СПОРТУ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЖИТТІ КОЗАКІВ	210

Роман Карпешко, Дмитро Генда ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	213
Олег Кожушок, Софія Михалевич САМОСТІЙНІ ЗАНЯТТЯ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ЮНАКІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	215
Ангеліна Корнійчук ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	217
Каріна Корчак ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї І ШКОЛИ – ВАЖЛИВА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ	220
Катерина Кривошия, Вікторія Мельник ЗАСТОСУВАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	223
Владислав Кузнечіков, Роман Ляшук ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ НА РІВЕНЬ ФІЗИЧНОГО СТАНУ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	226
Дарина Лісецька, Анна Ковальчук ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ НА СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ З ВОЛЕЙБОЛУ	228
Яна Лобачова, Богдан Поремчук НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ	230
Роман Марчук З ПРАКТИКИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	232
Богдана Мельник ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН РЕГУЛЯЦІЇ СЕРЦЕВОГО РИТМУ В СПОРТСМЕНІВ- ЛЕГКОАТЛЕТІВ ТА ІГРОВИКІВ	235
Оксана Мякота, Вероніка Толстоброва ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ СПОРТУ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТАРШІЙ ШКОЛІ	238
Іванна Нечипорук ФОРМИ ТА ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	241
Максим Нікончук, Євгенія Ткачук СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА У ПРОЦЕСІ ТРЕНУВАНЬ ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ	244
Ангеліна Оксенчук ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПОКАЗНИКИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ	247
Ірина Онищук ТЕХНОЛОГІЯ «ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ МИСЛЕННЯ» У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	249
Степан Павлусь УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ РУХЛИВІ ІГРИ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ	252
Олександр Пікула, Павло Козак ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ НОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В НУШ	255
Максим Подун ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ	258

Богдан Приходько	
НОВІ ВИДИ СПОРТУ: ПЛАНУЄМО УРОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В НУШ ПІД МУЗИЧНИЙ СУПРОВІД	261
Анна Субот	
УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРИ В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС	264
Кіріл Тананайко, Андрій Шаламай	
РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ ТА ШВИДКОСТІ ФУТБОЛІСТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ТРЕНУВАННЯ	267
Аделіна Тимошук, Денис Бушуєв	
ВПЛИВ ПЛАВАННЯ НА ФІЗИЧНИЙ СТАН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	270
Вероніка Толстоброва, Оксана Мякота	
АЕРОБІКА ТА РИТМІЧНА ГІМНАСТИКА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	272
Владислав Трофименко	
РОЛЬ БАТЬКІВ У ФОРМУВАННІ ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ УЧНІВ ДО СИСТЕМАТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ	276
Юрій Троян, Денис Молчан	
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	278
Марія Ханас	
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	281
Юлія Холодько	
ГОТОВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ВИДІВ ГІМНАСТИКИ В РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	283
Альбіна Чернобай	
ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВИНИКНЕННЯ ЗОРОВИХ ПОРУШЕНЬ ТА РИЗИКУ ПОГІРШЕННЯ ГОСТРОТИ ЗОРУ	286
Катерина Чуль	
ЕЛЕМЕНТИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ	289
Ангеліна Шамрило	
МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	292
Олександр Шевчук, Анастасія Григор'єва	
ДО ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	294
Владислав Шпак	
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	296
Іван Ютовець	
МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СИЛИ ЗАСОБАМИ ГІМНАСТИКИ У ЮНАКІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	299
Олег Яльницький	
АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ У СПОРТСМЕНІВ РІЗНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ	302

СЕКЦІЯ 6 АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Софія Заладовська	
МЕНТОРСЬКИЙ СУПРОВІД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	304
Олена Золотова	
ВОЛОНТЕРСТВО – ШЛЯХ ДО ПЕРЕМОГИ	308

Анастасія Кидун ПРОФІЛАКТИКА СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА	311
Анна Кришталъ АЛКОГОЛІЗМ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ ЗАЛЕЖНОСТІ	314
Вікторія Мацюк ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	316
Юлія Міхиринська, Марія Цьосъ ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	319
Соломія Поврозник РОЗВИТОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗДАТНОСТІ СПІВПРАЦЮВАТИ З ІНШИМИ ЛЮДЬМИ	322
Юлія Прищепова ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ФЕНОМЕНУ «ВОЛОНТЕРСТВО»	324
Марина Соломай ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ	326
Анна Степанюк ВОЛОНТЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	329
Аліна Таборовець МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКА	331
Мирослава Ткачук РОЛЬ ШКОЛИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	334
Надія Тороуц ДЕРЖАВНІ І НАЦІОНАЛЬНІ ОРГАНИ І СЛУЖБИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	336
Карина Хомич СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС І СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	340
Анастасія Шокун ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	343

СЕКЦІЯ 7 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Серафима Адамюк ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	347
Софія Андрусік ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	350
Кароліна Апакіца ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	353
Анастасія Архіпчук ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АЛГОРИТМІВ ПИСЬМОВОГО ДІЛЕННЯ	356
Ольга Бабенко ЗОВНІШНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	359
Іванна Бак РОБОТА ІЗ СЛОВНИКАМИ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	363

Софія Баласанян ОВОЛОДІННЯ ОСНОВАМИ ЛОГІКИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	366
Іванна Близнюк ВИХОВНІСТИЛІ ТА ФОРМИ ПАРТНЕРСТВА СІМ'Ї І ШКОЛИ	369
Софія Бляшук ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	372
Юлія Богаченко РОЗРОБКА КРИТЕРІЇВ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ І ВПРАВ З МАТЕМАТИКИ	374
Вікторія Борнос ІНСТРУМЕНТИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО- ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	377
Карина Бурачинська ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ	381
Вікторія Веремчук ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ТА МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ	384
Анастасія Веснянка ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	387
Іванна Веснянка ШЛЯХИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	390
Максим Відринський УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРФОЕПІЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	393
Катерина Власюк ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	395
Богдана Вовк КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	398
Катерина Вознюк ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	400
Марина Гищук ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЗМІСТІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	403
Вікторія Голядинець ГРУПОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦТВА	406
Катерина Грабовець ІДЕЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО	408
Дарина Гузь КОМПЕТЕНІСНО ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	412
Світлана Гук МАТЕМАТИЧНІ ПОЗАУРОЧНІ ЗАХОДИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ	415

Юлія Давидюк, Юлія Юрко МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	418
Віталіна Данилик ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	420
Марія Денейчук МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ	422
Вікторія Дмитрисва ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	425
Наталія Дністрянська, Оксана Стасюк НАВЧАННЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 2–3 КЛАСІВ: МЕТА Й СИСТЕМА МЕТОДІВ	427
Соломія Дрегель ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕТНОСТІ	429
Анна Дуткіна ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	432
Ірина Дяк, Катерина Козловська ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	435
Ольга Євтушик ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	438
Вікторія Зленко НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ОСНОВНИХ ПРИЙОМІВ МИСЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	440
Аліна Кабатрут РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	443
Анна Калапуша ТВОРЧІ ІГРИ ЯК ЧИННИК РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	446
Софія Калуж ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ	450
Дарина Катеринчук ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СКРАЙБІНГУ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	453
Аліна Квартюк ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	455
Софія Кичка ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 3 КЛАСУ НА ОСНОВІ ВИОКРЕМЛЕННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ ПРИЙОМІВ	458
Ольга Климюк МЕТОДИ ТА ФОРМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	461
Олександра Ковальська ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ МИТЦІВ ЗАСОБАМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ	464
Оксана Ковч, Тетяна Данилів ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	468

Оксана Ковч ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	471
Анна Козак ФОРМУВАННЯ МЕДІАТВОРЧОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	475
Анастасія Козловська ХМАРНІЙ СЕРВІС CANVA ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗРОБКИ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДО УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	478
Надія Козловська СУТНІСТЬ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ	481
Карина Коленда РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	484
Софія Кондратюк ДЕФЕНІТИВНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ» У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	487
Петро Кондратюк ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ГІМНАСТИКИ	489
Олена Корчук ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	492
Галина Костюк З ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	494
Оксана Кравчук РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	498
Максим Кукришев ОНЛАЙН-РЕСУРСИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	502
Іванна Курбай СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	506
Юлія Лазарець РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ПРИРОДНИЧА»	510
Злата Лебідь НАРОДНА ІГРАШКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	513
Катерина Легеньковська ГУМАНІСТИЧНІ ЦІННОСТІ У ВИХОВАННІ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ	515
Віта Лозін РОЗВИТОК ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	517
Олена Лозін ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ	520
Марія Лущик ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СТРАТЕГІЇ «ДІАГРАМА ВЕННА»	522
Марія Макар ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ КОНСТРУКТИВНО КЕРУВАТИ ЕМОЦІЯМИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	525

Мар'яна Мартиневич ТЕХНОЛОГІЯ КЕЙС-МЕТОДУ І ІІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИ РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	530
Наталія Марценюк ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ НУШ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ ТА ШЛЯХІВ ЙОГО ПІДВИЩЕННЯ	533
Тетяна Масюк НАОЧНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	537
Оксана Матвійчук ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	540
Анна Мачалаба РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	542
Марія Миронюк РОЛЬ СКЛАДЕНИХ ЗАДАЧ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	546
Ірина Михалюк ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 3 КЛАСУ У ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ ТАБЛИЧНОГО МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ	550
Софія Мульчак ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧИХ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ	553
Марія Одарчук ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	557
Руслана Оласюк ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТОРІТЕЛІНГУ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	559
Аріна Остапчук УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	562
Вікторія Охота ВИКОРИСТАННЯ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	565
Тетяна Панасюк РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НУШ»	568
Руслана Пещук ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ БАЗОВИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧАСТИНИ МОВИ	570
Оксана Приведенець МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ УЧНІВ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ЗАДАЧІ НА ЧАС В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ	573
Іванна Радчук ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	577
Марія Рогак ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ	580

Яна Рудь	НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА	583
Христина Савка	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	586
Назарій Савчук	НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТОРЧИНСЬКОГО ЛІЦЕЮ В УМОВАХ ВІЙНИ	589
Вероніка Сачук	НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ОСНОВНИМ ПРИЙОМАМ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	593
Анастасія Смержанюк	ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЧАСТИН МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	595
Анна Степанюк, Ольга Тарасюк	МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	598
Богдана Ткачук	ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОГО СКЛАДНИКА ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	600
Вероніка Тригуб	ВПЛИВ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	603
Софія Тригуба	КРАЄЗНАВЧА ЕКСКУРСІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ	606
Ангеліна Гриндюк	АРТТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	609
Наталія Федорчук	ІНТЕГРАЦІЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ТА ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ В НУШ	611
Юлія Фень	ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ПОКРАЩЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ЦИФРОВИХ ГРОМАДЯН	614
Юлія Фень, Юлія Хрупчик	КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВИХОВАННЯ	618
Ірина Халабарчук	СЛІД ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	621
Марія Хомич	ТЕХНОЛОГІЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	624
Юлія Хрупчик	ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ МАТЕМАТИКИ – ПОЧАТКИ ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	626
Віталіна Цибульська	РОЗВИТОК ПРОСТОРОВИХ ВІДНОШЕНЬ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ	630
Тетяна Цівчик	ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	632
Юлія Цівчик	ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДОЮ РІДНОГО КРАЮ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	635

Анастасія Чабан	ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ WIX.COM ЯК ПЛАТФОРМИ ПРОЄКТУВАННЯ ОСОБИСТОГО САЙТУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	637
Марія Чепурко	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	640
Оксана Чмуневич	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	644
Анна Шевчук	ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЛЕПБУК» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	648
Павло Шеметюк	РОЛЬ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «РОБОТА З ДАНИМИ» У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-ГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	651
Юлія Шмагальська	ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ ЯК НАСКРІЗНОГО УМІННЯ І СКЛАДОВОЇ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	654

СЕКЦІЯ 8 ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ

Анастасія Александрук	АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОКОРЕКЦІЇ ТРИВОЖНИХ СТАНІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	658
Богдана Александрук, Оксана Мазур	ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	660
Анна Артишук	ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ САМОСВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	662
Андрій Бідун, Денис Форманюк	ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	664
Ангеліна Бобер, Яна Слобода	МЕНТАЛЬНА СТІЙКІСТЬ: ПІДТРИМКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ	667
Тетяна Гловацька	ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАННЯ СТРЕСУ СЕРЕД МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	669
Ілона Город	ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	671
Надія Данилюк	ВПЛИВ СТРЕСУ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	674
Ольга Коток, Вікторія Дудко	ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА СИМПТОМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ	676
Марія Заєць	УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	678
Леся Каліщук	ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ	681

Аліна Кирикович ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОГО ПІДЛІТКА	684
Ольга Кислюк ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО СТРЕСУ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ЯК ПРОВІДНА ПРОБЛЕМА ЇХ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я	686
Юлія Корука ПОНЯТТЯ МОТИВУ ТА МОТИВАЦІЇ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	688
Анастасія Коцюба, Ангеліна Яценюк ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ШКІЛЬНОЇ НЕУСПІШНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	691
Оксана Лесік, Ангеліна Коцюба ПСИХОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ СТРАХУ ЯК ОСНОВНОЇ ЕМОЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	694
Марина Наглюк ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	697
Інна Оренко ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ГЕРАТРИЧНИХ БУДИНКІВ	700
Анжеліка Павляшик ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ЯК ФАКТОРУ УСПІХУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	702
Ірина Поронюк СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ	705
Марія Савонік, Вікторія Гура МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД АРТ-ТЕРАПІЇ	707
Вікторія Семенюк, Марія Буснюк ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	709
Ірина Склезь СТРЕС ТА СТРЕСОВІ СТАНИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	711
Софія Соловей ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	714
Ірина Таран, Дарина Павлюк РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	716
Ткачук Євгенія, Поліщук Анастасія ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	719
Фоменко Анна ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ	721
Марія Цьось, Юлія Міхиринська МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В ШКОЛІ	724
Дарина Чонка НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРОВІДНА У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	726
Катерина Шостак ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ВМІННЯ РОЗВ'ЯЗУВАТИ КОНФЛІКТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	728
Марія Щепко ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕНЬ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ОРГАНІВ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ	731

СЕКЦІЯ 9
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Еліна Бабушкіна КОНРОЛЬ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА» В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	734
Трохим Балакін ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА. ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ	736
Ліна Буди, Ніка Ланова ВЗАЄМОДІЯ ПОКОЛІНЬ «Y» ТА «Z» У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	738
Ніка Георгієва ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕМІЩЕНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	740
Олександра Гресь ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ : ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ	743
Сергій Джурак РОЛЬ ТРЕНЕРА У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ СПОРТСМЕНІВ	746
Богдан Золотарьов БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ПОГЛЯД СТУДЕНТА- АВТОМЕХАНІКА	750
Софія Коваль, Вікторія Бублій ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	752
Кирило Коломієць ІСТОРІЯ ГРАН-ПРІ ЛЬВОВА (1930–1933)	754
Богдан Кушнір СУЧАСНЕ АРАНЖУВАННЯ ТВОРІВ ДЛЯ БАНДУРИ	758
Ярослав Кушнір БАНДУРА – НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ УКРАЇНИ	760
Людмила Мельничук ТЕМПЕРОВАНИЙ ТА НЕТЕПЕРОВАНИЙ СТРИЙ	762
Маріанна Олексюк МУЗИЧНО-РИТМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	763
Юлія Слісарчук РОЛЬ МУЗЕЮ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МОЛОДІ	767
Єгор Тігов та Ілля Кириченко АСПЕКТИ АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	770
Мирослава Ткачук, Дарина Чонка ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ВИКЛАДАЧА ХОРЕОГРАФІЇ	773
Ростислав Чайка СКЛАДНИКИ КОНЦЕПТУ ЗДАТНІСТЬ ДО ПРАЦЕ-ВЛАШТУВАННЯ В КАР'ЄРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	777
Олеся Чемерис НАВИЧКИ АКТИВНОГО СЛУХАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	779
Костянтин Шаклатов СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	782
Богдана Яворська МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТА-МЕДИКА (ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)	784

Секція 1

Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ліза Бандура,

студентка 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Хомюк,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін,
викладачка вищої категорії, старша викладачка

Аналізуються актуальні проблеми початкової освіти, зокрема вплив війни на навчальний процес, методи навчання грамотності, роль технологій у вихованні, та необхідність розвитку ключових навичок учнів у контексті сучасного конфлікту.

Умови воєнного стану в Україні створюють низку особливих викликів для початкової освіти. Наприклад, однією з проблем є обмежений доступ до освітніх ресурсів та інфраструктури в зоні бойових дій. Деякі школи можуть бути пошкоджені або недоступні через ризик небезпеки. Це може призвести до нерівності в доступі до якісної освіти для дітей, що проживають у зоні конфлікту у порівнянні з тими, хто мешкає в безпечніших регіонах.

Вчителям у зоні конфлікту може бути важко забезпечити стабільну та ефективну навчальну програму через невизначеність та непередбачуваність обставин. Вони також стикаються з викликами в управлінні класом через емоційний стан учнів.

Потрібно розробляти адаптивні та гнучкі підходи до навчання, а також забезпечувати підтримку як дітям, так і педагогічному персоналу. Це може охоплювати створення спеціальних програм психологічної підтримки, надання доступу до онлайн-навчальних ресурсів, організацію мобільних навчальних груп для дітей, які мешкають у віддалених або важкодоступних районах, та підвищення кваліфікації вчителів з питань управління емоціями та адаптації до складних умов.

Важливо пам'ятати про вплив війни на емоційний стан учнів. Те, що діти з фронтоних зон переважно можуть мати стрес, тривогу та навіть посттравматичний стресовий розлад. Це впливає на їх здатність до навчання та соціалізацію.

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

Важливою складовою якісної освіти є також психологічна підтримка вчителів. Педагогам потрібна допомога в управлінні власними емоціями, оскільки вони також можуть переживати стрес та тривогу через непередбачувані ситуації.

Для створення безпечної та сприятливої навчальної атмосфери необхідно, щоб викладачі були здатні надавати психологічну підтримку учням. Це містить в собі не лише вміння слухати та розуміти їхні емоції, але й навички сприяння їх емоційному розвитку та адаптації до нових життєвих умов.

Має бути підготовка педагогів до надання психологічної підтримки, включаючи у навчальні програми курси з психології та консультування, які допоможуть вчителям засвоїти необхідні навички та знання для реагування на емоційні потреби учнів. Такий підхід дозволить створити навчальні умови, які будуть сприяти емоційному здоров'ю та навчальному успіху кожного, навіть в умовах складної соціальної ситуації.

Однією з ключових стратегій для подолання цих викликів у сучасній початковій освіті є інтенсивне використання інтерактивних технологій у навчальному процесі. Цей підхід охоплює широкий спектр цифрових інструментів, таких як комп'ютерні програми, відеоуроки, ігри та інші інтерактивні засоби, які не лише стимулюють увагу дітей, а й активізують їхню зацікавленість у заняттях [1, с. 481].

Використання комп'ютерних програм може допомогти створити цікаві та змістовні навчальні матеріали, які адаптовані до потреб різних учнів. Відеоуроки можуть надати можливість візуального представлення матеріалу, що допомагає засвоїти інформацію більш ефективно. Ігрові методи можуть зробити навчання цікавим та захопливим, стимулюючи активну участь та взаємодію.

Інтерактивні технології сприяють розвитку соціально-емоційних навичок учнів. Співпраця над вирішенням завдань або виконання проєктів за допомогою цифрових інструментів стимулює комунікацію та співпрацю між ними. Розв'язання проблем, що виникають під час виконання завдань, допомагає їм розвивати критичне мислення та навички саморегуляції.

Розвиток ключових навичок у контексті сучасного конфлікту є однією з найважливіших складових початкової освіти в умовах війни в Україні. Передусім, критичне мислення відіграє важливу роль у формуванні раціонального підходу до вирішення складних ситуацій, які можуть виникнути. Учні повинні вміти аналізувати інформацію, розуміти різноманітні точки зору та приймати обґрунтовані рішення.

Навички саморегуляції та вміння працювати під час стресових ситуацій стають дуже важливими в умовах воєнного стану. Учні повинні навчитися контролювати свої емоції, шукати конструктивні шляхи вирішення конфліктів та адаптуватися до нових умов.

Ще однією проблемою у початковій освіті є низький рівень грамотності. Це є серйозною та складною проблемою, що може мати різноманітні причини та наслідки. Грамотність не лише охоплює навички читання та письма, але й включає розуміння тексту, правильне вживання мови, розвиток лексичного запасу та здатність до аналізу інформації [3, с. 54].

Важливо враховувати вплив зовнішніх факторів, таких як сімейне оточення та підтримка. Діти, які не мають можливості часто читати та писати вдома, можуть

відстати в розвитку мовлення. Тому потрібно створити сприятливу атмосферу для навчання та підтримки учнів у їхньому мовному розвитку.

Необхідно акцентувати увагу на якісному та систематичному навчанні грамотності у школі. Це містить у собі використання сучасних методик навчання читання та письма, створення стимулюючого навчального середовища та індивідуальний підхід до кожного учня.

Потрібно надавати вчителям необхідні засоби та підтримку для ефективного викладання. Це може бути професійна підготовка, доступ до якісних навчальних матеріалів та можливості для саморозвитку в грамотності.

Усі ці аспекти важливі для подолання проблеми низького рівня грамотності у початковій освіті та мають на меті забезпечити кожному учневі можливість досягти високого рівня мовної компетенції [2].

Отже, актуальні проблеми початкової освіти в умовах війни в Україні вимагають комплексного підходу та пошуку ефективних рішень. Важливо надати підтримку як дітям, так і педагогічному персоналу, розвивати інноваційні підходи до навчання та сприяти розвитку ключових навичок учнів.

Література та джерела

1. Котубей В. Ф. Актуальні проблеми початкової освіти в педагогічній діяльності вчителів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2017. Вип. 56–57. С. 481–487.

2. Сучасні проблеми освіти в початковій школі. URL: <https://shkolyar.org.ua/stattya/suchasni-problemy-osvity-v-pochatkoviy-shkoli/> (дата звернення 18.03.2024).

3. Шквир О. Актуальні проблеми початкової освіти: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. Хмельницький: ХГПА, 2020. 183 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ОНЛАЙН-БЕЗПЕКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Юлія Бойчук,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Тетяна Бортнюк, к. екон. н., доц.,
доц. кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій*

Розкрито ключові психологічні аспекти процесу формування навичок онлайн-безпеки в молодших школярів та методи їх врахування у сучасному навколишньому середовищі.

У сучасному цифровому світі, коли діти вже з молодшого віку активно користуються Інтернетом, важливо забезпечити їх безпеку та вивчити навички правильної поведінки в онлайн-середовищі. Процес формування навичок онлайн-безпеки в молодших школярів має психологічний аспект, що потребує уваги та

спеціального підходу. Основними ключовими психологічними аспектами цього процесу та методами їх врахування є: розвиток самосвідомості та емоційного інтелекту; розвиток навичок критичного мислення; формування навичок саморегуляції; підтримка позитивних моделей поведінки.

Розвиток самосвідомості та емоційного інтелекту є ключовими аспектами особистісного зростання та соціальної адаптації у кожної людини. Ці навички особливо важливі для дітей та молоді, оскільки вони допомагають їм краще розуміти себе, свої почуття та емоції, а також ефективно взаємодіяти з іншими людьми. Розвиток самосвідомості та емоційного інтелекту є процесом, який відбувається протягом усього життя. Важливо створювати сприятливе середовище для цього процесу, де діти можуть відчувати підтримку, зростати та розвиватися як особистості. Способи, які сприяють розвитку самосвідомості та емоційного інтелекту:

- Практика уваги до власних почуттів та емоцій: важливо навчити дітей бути уважними до своїх власних почуттів та емоцій. Це може бути досягнуто шляхом регулярної практики самостереження, наприклад, ведення щоденника почуттів або регулярного практикування медитації або усвідомленості.

- Розвиток вміння виражати почуття: важливо, щоб діти вміли виразити свої почуття та емоції словами. Це може відбуватися через малювання, письмо, вірші або просто розмову з дорослими або друзями.

- Вчителю дітей стратегій емоційного регулювання: діти повинні вчитися стратегій емоційного регулювання, таких як глибоке дихання, уявлення приємних сцен або використання позитивних мантр. Вони повинні знати, як впоратися зі стресом, роздратуванням або тривогою.

- Сприяння розвитку емпатії: важливо, щоб діти розвивали емпатію – здатність співпереживати та розуміти почуття інших людей. Це може бути досягнуто шляхом розмов про почуття та емоції інших людей, а також включення в активності, що сприяють співпраці та співчуттю.

- Залучення до розвитку соціальних навичок: соціальні навички, такі як спілкування, співпраця, вирішення конфліктів та розуміння соціальних сигналів, допомагають дітям краще взаємодіяти з іншими людьми та розвивати свої взаємні відносини [4, с. 85].

Розвиток навичок критичного мислення є ключовим елементом освіти, який допомагає людям аналізувати інформацію, робити обґрунтовані висновки та приймати свідомі рішення. Ці навички особливо важливі в епоху інформаційного перенасичення, коли ми зіткнуємося з великою кількістю даних та думок щодня [3, с. 4]. Розвиток критичного мислення – це процес, який вимагає часу та зусиль, але він вартий цих зусиль. Критично мислячі люди здатні приймати обґрунтовані рішення, розрізняти факти від домислів та ефективно вирішувати проблеми, що стикаються з ними. Методи розвитку критичного мислення:

- Поставити запитання: варто вчитися ставити запитання до інформації, яку зустрічаєте, запитувати себе про авторів, їх мотивації, джерела інформації та можливі біжкритерії. Це допоможе аналізувати та оцінювати інформацію з різних джерел.

➤ Використовувати логічні методи: навчитися використовувати логічні методи, такі як розумова картографія, аргументація та логічний аналіз та розділяти складні проблеми на менші частини, аналізуючи їх послідовно.

➤ Практикувати розв'язання проблем: активно практикувати розв'язання різних проблем. Це може включати в себе вирішення логічних головоломок, участь у дискусіях та розгляд альтернативних підходів до вирішення проблем.

➤ Розвивати свій критичний потенціал: активно працювати над своїм критичним мисленням, розвиваючи здатність аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію. Використовувати різні методи та прийоми, щоб покращити свої навички.

➤ Участь у дискусіях: брати участь у дискусіях з різних питань, де можна вільно висловлювати свої думки та аргументувати свої погляди. Це допоможе розвивати свої думки та вміння висловлювати їх чітко та обґрунтовано.

➤ Читати різноманітні джерела: розширювати свій кругозір та розуміння світу, читаючи різноманітні джерела інформації. Це допоможе отримати різні точки зору та розвинути власні думки.

➤ Питати «Чому?»: варто навчитися задавати собі питання «Чому?», «Чи правда це?», «Як це може вплинути на ситуацію?» і т.д. Це допоможе аналізувати ситуації з різних точок зору та розуміти їх повніше [2].

Формування навичок саморегуляції є важливою складовою розвитку особистості, яка допомагає людині ефективно впоратися зі стресом, контролювати свої емоції та поведінку, а також досягати поставлених цілей. Ці навички важливі для успіху в навчанні, роботі та особистому житті. Формування навичок саморегуляції – це процес, який відбувається протягом усього життя. Він вимагає зусиль та практики, але з часом допомагає людині краще контролювати свої дії та емоції, а також досягати більшого успіху та задоволення в житті. Засоби, які допомагають формувати навички саморегуляції:

▪ Самоспостереження: важливо навчити себе уважно спостерігати за своїми емоціями, думками та реакціями на події. Це допомагає зрозуміти власні сильні та слабкі сторони, а також виявити ті моменти, коли потрібно застосовувати саморегуляцію.

▪ Дихальні вправи та релаксація: дихальні вправи, медитація та інші техніки релаксації допомагають знижувати рівень стресу та тривожності, а також покращують здатність до саморегуляції.

▪ Планування та організація: важливо навчити планувати свій час та організовувати свою діяльність таким чином, щоб досягти поставлених цілей. Поступове навчання цих навичок допомагає підвищити рівень самоконтролю.

▪ Встановлення мети та мотивація: потрібно мати чітку мету та мотивацію для досягнення нею. Коли людина знає, чого вона хоче досягти, вона здатна краще контролювати свою поведінку та вибирати дії, що сприяють досягненню цілей.

▪ Вивчення стресових ситуацій: навчання впорядкуванню стресових ситуацій допомагає розвивати навички ефективного контролю над своїми емоціями та реакціями. Це може включати в себе розв'язання проблем, планування та використання стратегій зняття стресу.

▪ Постійна практика: формування навичок саморегуляції вимагає постійної практики та самодисципліни. Важливо регулярно вправлятися у використанні цих навичок у різних ситуаціях та в контексті різних життєвих обставин [1].

Підтримка позитивних моделей поведінки важлива для створення здорового та підтримуючого середовища, яке сприяє розвитку позитивних цінностей, соціальних навичок та самооцінки. Це особливо важливо в контексті виховання дітей та молоді, які навчаються через спостереження та наслідування. Підтримка позитивних моделей поведінки є важливою складовою будь-якого спільного оточення, будь то сім'я, школа, робоче місце чи спільнота.

Методи, якими можна підтримувати позитивні моделі поведінки:

○ Бути прикладом: одним з найважливіших способів підтримки позитивних моделей поведінки є власна поведінка. Варто бути прикладом позитивних цінностей, етики та моралі у щоденній поведінці.

○ Створювати підтримуюче середовище: створення підтримуючого та дбайливого середовища, де кожна особа почувається цінною та поважною, сприяє розвитку позитивних моделей поведінки. Потрібно забезпечувати підтримку, відкритість та розуміння у взаємодії з іншими.

○ Визначати та висвітлювати позитивні вчинки: важливо визначати та поширювати позитивні вчинки та досягнення, які відбуваються в оточенні, а також підкреслювати та висвітлювати позитивні моделі поведінки, щоб зробити їх більш помітними та стимулювати інших до наслідування.

○ Розробляти спільні цінності: потрібно розробляти та підтримувати спільні цінності у навколишньому середовищі. Це допомагає зблизити людей та створити спільну базу для позитивної поведінки та співпраці.

У висновку, важливо підкреслити, що розвиток навичок онлайн-безпеки у молодших школярів є невід'ємною частиною сучасної освіти в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій. Психологічні аспекти цього процесу грають ключову роль у формуванні стійкої та ефективної стратегії безпеки для дітей. Розуміння особливостей психіки молодших школярів, їхніх емоційних потреб та розвиток критичного мислення допомагають налагодити ефективний механізм запобігання ризикам у віртуальному просторі. Застосування комплексу методів, спрямованих на підвищення цифрової грамотності та свідомого використання Інтернету, сприяє не лише збереженню фізичного та психічного здоров'я дітей, а й формуванню їхньої цифрової безпеки на довгострокову перспективу. Такий підхід виховання є важливим кроком у підготовці молодого покоління до життя в сучасному цифровому світі.

Література та джерела

1. Допомога, поради та ресурси для дітей 4–11 років. URL: <https://www.childnet.com/young-people/4-11-year-olds/> (дата звернення: 21.10.2018).
2. Короткий посібник із кібербезпеки. URL: <https://connectsafely.org/wp-content/uploads/2021/07/qg-security-2021.pdf> (дата звернення: 03.06.2022).
3. Кузьменко О. Психологічні проблеми розвитку особистості. Харків, 2010. С. 2–6.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Київ: Центр навчальної літератури. 2012. С. 85.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Марина Демчук,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – *Світлана Бахомент,*
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик

Національно патріотичне виховання в сучасних умовах розвитку українського суспільства як ніколи є надзвичайно актуальним. Від його ефективності та цілеспрямованості залежить майбутнє України та доля українського народу.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, сі громадянських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [1].

На вчителя покладається велика відповідальність за підростаюче покоління. Але коли педагоги виховують у дітей патріотичні почуття до Батьківщини, народу, суспільства, приналежність до етнічної спільноти, то для формування патріотизму як одного із потужних і постійних мотивів соціальної діяльності, активної самореалізації на благо Вітчизни потрібне підґрунтя - впевненість у завтрашньому дні [3].

Національно-патріотичне виховання може проводитися на різних рівнях та в різний час. Ось деякі можливі аспекти та варіанти, коли це може відбуватися:

1. Шкільна освіта. Багато країн включають національно-патріотичні елементи у навчальні програми шкіл. Це може включати в себе вивчення історії та культури країни, участь у святкуванні національних свят та інші заходи, спрямовані на розуміння та повагу до власної культури і історії.

2. Виховання в сім'ї. Батьки можуть грати важливу роль у національно-патріотичному вихованні своїх дітей, розповідаючи їм про історію родини, традиції та цінності, пов'язані з їхнім національним спадком.

3. Масові заходи. Уряд та громадські організації можуть організовувати національно-патріотичні заходи, такі як паради, святкування національних свят, конференції з питань історії та культури, які сприяють національному єднанню та розумінню важливості патріотизму.

4. Засоби масової інформації. Медіа можуть виконувати важливу роль у національно-патріотичному вихованні, підсилюючи позитивне сприйняття нації та її цінностей, а також розповідаючи про досягнення та події, які підкреслюють національну ідентичність.

5. Суспільні ініціативи. Громадські організації та ініціативи можуть впроваджувати програми національно-патріотичного виховання через тренінги, курси, майстер-класи та інші форми діяльності.

Ряд українських науковців та педагогів приділяли важливу роль національно педагогічному вихованню. Василь Олександрович Сухомлинський зазначав, що патріотичне виховання є сферою духовного життя, яка проникає в усе, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить, людина, що розвивається. Отже, щоб забезпечити ефективність патріотичного виховання молодших школярів, педагог має бути озброєним сучасними доцільними методами, прийомами, засобами та формами його здійснення [2].

Важливо враховувати культурні та історичні особливості кожної країни при розробці програм національно-патріотичного виховання, а також враховувати різноманіття суспільства і прагнути до побудови відкритого та толерантного суспільства.

Умови військового стану можуть створювати певні особливості та виклики для суспільства, які підкреслюють важливість національно-патріотичного виховання. Ось деякі аспекти, які можуть пояснити необхідність такого виховання в цих умовах:

1. Збереження єдності та стабільності. У військовий період суспільство може стикатися з великими випробуваннями, і національно-патріотичне виховання може слугувати засобом збереження національної єдності та стабільності. Виховання в патріотичних цінностях може допомогти укріпити почуття гордості за свою країну та залучити громадян до підтримки державних заходів у важкий час.

2. Підвищення морального духу. Національно-патріотичне виховання може підняти моральний дух суспільства та зміцнити віру в себе та свою країну в умовах загрози або кризи. Громадяни, які вірять у справедливість та важливість своєї держави, можуть бути більш схильними приймати відповідальні рішення та долучатися до захисту національних інтересів.

3. Формування готовності до захисту. В умовах військового стану громадяни можуть потребувати підготовки до захисту своєї країни. Національно-патріотичне виховання може сприяти формуванню готовності до служби в армії, цивільній обороні та інших аспектах захисту національної безпеки.

4. Культурна самосвідомість. У військовий період підкреслення національних та культурних цінностей може грати важливу роль у збереженні ідентичності суспільства. Виховання в патріотичних традиціях та історії може допомогти зміцнити національну самосвідомість.

У кожному випадку важливо забезпечити, щоб національно-патріотичне виховання було збалансованим, враховуючи принципи демократії, права людини і толерантності.

Національно-патріотичне виховання може здійснюватися різними способами та в різних контекстах. Ось деякі загальні види національно-патріотичного виховання.

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

1. *Освітні програми.* Шкільні курси: вивчення історії, географії, культури та інших предметів, які формують національну ідентичність.

Університетські курси: спеціалізовані курси з історії, політології та культурології, які розглядають аспекти національного розвитку.

2. *Культурні та художні заходи.* Фестивалі: проведення культурних фестивалів для підтримки та популяризації традицій, мистецтва та мови.

Мистецькі виставки та концерти, презентації мистецьких творів, які відображають національну ідентичність.

3. *Спортивні заходи.* Національні змагання. Організація та підтримка спортивних подій національного рівня.

Участь у міжнародних змаганнях. Підтримка та патріотичне виховання через спортивні досягнення на міжнародному рівні.

4. *Військово-патріотичні заходи.* Військові паради та демонстрації. Спеціальні події, які підкреслюють силу та готовність оборони країни.

Патріотична виховна робота у військових установах: Забезпечення патріотичної освіти для військовослужбовців.

5. *Засоби масової інформації.* Документальні фільми та передачі. Створення матеріалів, які розповідають про історію, досягнення та цінності країни.

Медіа-кампанії. Проведення рекламних кампаній, які стимулюють національну гордість та патріотизм.

6. *Громадські ініціативи.* Волонтерська робота. Залучення громадян до волонтерської діяльності для підтримки різних сфер суспільства.

Тренінги та семінари. Організація навчань, які сприяють розвитку громадянської відповідальності та патріотизму.

Важливо створити всі умови, щоб національно-патріотичне виховання було збалансованим та враховувало різноманіття суспільства, а також дотримувалося принципів толерантності та взаєморозуміння.

Література та джерела

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://niss.gov.ua> (дата звернення: 08.02.2024).

2. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/-osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patrioti-chne-vihovannya> (дата звернення: 08.02.2024).

3. Підгурська В. Патріотичне виховання здобувачів освіти. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11647/1/Podgurska.pdf> (дата звернення: 08.02.2024).

ОСОБЛИВЕ МІСЦЕ ОСНОВ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ У ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Костянтин Добровольський,

студент 2-С курсу спеціальності 231 «Соціальна робота»

Коломийського педагогічного фахового коледжу

Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Солецька, вчитель-методист,

Викладач психолого-педагогічних дисциплін

Подано інформацію про певні аспекти курсу «Основи християнської етики», які можуть бути корисними для підтримки дітей з ООП, а також запропоновано ціннісні принципи та навички, які можуть бути корисними у підтримці дітей з особливими освітніми потребами, сприяючи їхньому повноцінному включенню та розвитку в суспільстві.

«Навіть в часи війни Україна, наша Батьківщина, для нас з вами стає школою Божественної мудрості. Проживімо гідно цей день, тиждень, цей місяць, а тоді побачимо, що перед гідним і мудрим українцем не встоїться безумний і негідний загарбник», – сказав Блаженніший Святослав [1].

Під час війни суспільство переживає справжній емоційний шторм. Це час, коли навіть найсильніші душі знаходяться під тиском безлічі почуттів. І хоча воєнні конфлікти можуть спричинити колективну тривогу та страх, кожен українець також переживає і свої власні, індивідуальні емоції.

Серед них найбільш розповсюдженими є запитання, що кидають виклик навіть найрозумнішим: «Чому війна?» Це запитання стає особливо гострим, коли на горизонті з'являються безлад і страждання, коли злочини та смерті навколо нас стають нормою.

У такі моменти люди часто шукають відповіді, та заздрять тим, хто може знайти заспокійливі слова або зрозуміти прихований сенс подій. Багато знаходять себе в ситуації, коли втрачають віру, навіть у Бога, оскільки не можуть зрозуміти, як такий божественний небесний Батько може допустити такий хаос і страждання.

Проте, важливо пам'ятати, що віра йде в парі з надією. Навіть у найтемніший час, коли виглядає, що світ переповнений злом, можна знайти промінь світла. Важливо згадати, що віра – це не тільки уявлення того, що все буде добре, але й активний процес роботи над цим.

Справжня сила полягає в здатності бачити добро в середині зла і діяти відповідно. Боротьба з ненавистю починається з внутрішньої рефлексії і прийняття того факту, що ненависть лише посилює страждання. Можливо, найважливіше питання, яке ми можемо собі задати в цей час, – це не «Чому?», а «Як?» Як ми можемо приносити світло у цей темний світ? Як ми можемо підтримувати інших і працювати над створенням кращого завтра?

Отже, навіть у війні, коли здається, що весь світ занурений у хаос, можна знайти внутрішню силу і віру у краще майбутнє. Віра не завжди означає відсутність сумнівів,

але це відданість вірі у краще завтра, яка допомагає нам пройти через найтемніші часи.

Очевидно, що найбільшим викликом є супровід дітей з особливими освітніми потребами. Вони є одними з найслабших і найуразливіших, а під час війни тими, хто найбільше страждає. Ці діти дійсно потребують особливої опіки, вони заслуговують на велику увагу, на особливий супровід, тому що їхнє дитинство вкрадене війною.

На даний момент ми не маємо повної та точної картини, що відбувається в освіті з інклюзією, але можемо припустити, що діти з особливими освітніми потребами страждають найбільше. Звісно, ми всі страждаємо від подій в нашій країні та розуміємо – не всі мають сили та можливості долати щоденні перешкоди, які виникли під час війни.

Підтримка дитини з особливими освітніми потребами базується на щоденній рутині та буденності. Тому важливо створити для неї усталений розклад дня, бо прості речі можуть стабілізувати дитину з особливими освітніми потребами, для якої звичні справи є основою безпеки та впевненості.

Ключовим аспектом розвитку та успіху дитини з ООП як у навчанні, так і у соціальній адаптації є психолого-педагогічний супровід дитини.

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації.

Особливістю діяльності психологічного супроводу є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини.

Результативність психолого-педагогічного супроводу залежить від координованості дій усіх її членів. В основі діяльності психолого-педагогічного супроводу є міждисциплінарний підхід, що передбачає взаємодію та співпрацю спеціалістів у закладі освіти та дає змогу комплексно організувати процеси розвитку, виховання, навчання і соціалізації дитини [4].

Для досягнення найкращого результату соціалізації та навчання дитини під час психолого-педагогічного супроводу надзвичайно важливо сформувати позитивні стосунки, зокрема, на основі духовно-моральних цінностей.

Ми маємо не тільки поранені тіла, а й поранені душі. Знаково, що в нашому регіоні у багатьох закладах освіти проводяться уроки «Основи християнської етики», які сприяють гармонійному розвитку особистості та формуванню цінностей у дітей.

Курс «Основи християнської етики» є предметом християнсько-світоглядного, культурного та освітньо-виховного спрямування, що вибудовується як фундамент буттєвих цінностей сучасної людини.

Викладання цього предмета передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних та світоглядних переконань інших людей; здатності до співжиття у полікультурному та поліконфесійному українському суспільстві.

Мета курсу «Основи християнської етики» – формування в учнів християнських моральних чеснот.

Християнська етика відіграє важливу роль у підтримці дітей з особливими освітніми потребами, оскільки наділяє людей ціннісними принципами та вчить досягати високих моральних стандартів у відношенні до інших.

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

У процесі досягнення мети передбачається реалізація таких завдань:

- ознайомлення учнів з основами християнської моралі як фундаменту загальнолюдських цінностей;
- ознайомлення учнів із християнськими моральними цінностями: істини, благочестя, добра, любові, краси, гідності, обов'язку, совісті, честі;
- формування свідомої та відповідальної особистості учня на основі християнських духовних, моральних та культурних цінностей;
- створення належних морально-етичних умов для самопізнання, самореалізації.

Важливими принципами для підтримки дітей в умовах воєнного стану є такі принципи.

Принцип теоцентризму означає, що джерелом духовноморальних цінностей є Бог.

Принцип біблійної основи навчання передбачає основою навчання християнські моральні цінності Біблії, які є спільними для всіх християнських конфесій.

Принцип міжконфесійності скеровує вчителя й учня до вивчення християнських моральних цінностей. Не допускається пропаганда окремої конфесії та приниження іншої.

Принцип толерантності до релігійних відмінностей та особливостей передбачає шанобливе й терпляче ставлення до представників різних конфесій, а також до атеїстів та людей із відмінними переконаннями.

Принцип добровільності полягає у добровільному виборі предмета батьками та учнями й закріплюється написанням відповідної заяви [3].

Сукупність цих принципів забезпечує успішне визначення завдань, підбір змісту, методів, засобів і форм виховання та підтримки дітей в умовах воєнного стану.

Єдність принципів виховання потребує від педагога вміння використовувати їх у взаємозв'язку з урахуванням конкретних можливостей і умов. Віра в Бога та релігійні практики можуть мати значний вплив на спосіб, яким люди переживають та впорядковують своє життя в умовах війни.

В умовах воєнного стану важливою є постійна підтримка осіб з особливими освітніми потребами як однієї з найбільш вразливих категорій. Діти з особливими потребами постійно перебувають у стані невизначеності. Звук повітряної тривоги та вибухів, дорога та незнайоме середовище у випадку евакуації – усе це викликає страх, розгубленість і тривогу. Оскільки ці діти мають обмежені можливості швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього простору, важливо вчасно запроваджувати кроки підтримки, які допоможуть зменшити наслідки психологічної травми. Так в закладах практикують під час сигналу «Тривога» молитву на вервиці до Божого милосердя, слухання духовної музики. Варто бути поруч з дитиною, яка плаче, щоб вчасно покласти їй руку на плече, на спину, взяти за руку, обійняти, не перебиваючи дати їй можливість плакати та говорити, не ставити запитань, не давати поради, а використовувати засоби «активного слухання»: співчувати, повторювати фрагменти фраз, в яких дитина висловлює свої почуття. Завжди добре говорити про те, що ми відчуваємо!

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

У час війни основи християнської етики можуть надати цінний фундамент для підтримки дітей з особливими освітніми потребами через такі принципи:

1. Гуманітарність і милосердя: цінності християнської етики, такі як гуманітарність і милосердя, закликають людей до турботи про потреби і страждання інших, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами. У воєнний час ці принципи можуть бути особливо важливими для забезпечення безпеки, захисту і підтримки найбільш вразливих членів суспільства.

2. Повага до гідності кожної людини: християнська етика наголошує на тому, що кожна людина має непорушну гідність, незалежно від її обставин. Війна продемонструвала необхідність захисту прав та достоїнства дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення їхньої безпеки та надання можливостей для розвитку.

3. Любов та співчуття: воєнний конфлікт може призвести до великих страждань для дітей, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби. Любов та співчуття, які проповідує християнська етика, можуть надихати людей до надання допомоги і підтримки цим дітям в часи біди.

4. Солідарність і спільнота: християнська етика вчить про важливість спільноти і солідарності. У час війни це може дати поштовх до об'єднання зусиль для захисту та підтримки дітей з особливими освітніми потребами, створення безпечних середовищ для їхнього розвитку і надання необхідної медичної та психологічної допомоги.

Отже, християнська етика може виступати важливим керівним принципом для підтримки дітей з особливими освітніми потребами у часи війни, сприяючи їхньому благополуччю, безпеці та розвитку.

Література та джерела

1. Блаженніший Святослав: «У вмінні багатіти в Бога під час війни – наша християнська мудрість і сила» URL:<https://synod.ugcc.ua/data/-blazhennishyy-svyatoslav-u-vminni-bagatity-v-boga-pid-chas-viyny-nasha-hrystyyanska-mudrist-i-syla-10881/> (дата звернення: 10.03.2024).

2. Допомога дітям з ООП під час війни. Поради для батьків. URL:<https://nus.org.ua/articles/dopomoga-dityam-z-ooop-pid-chas-vijny-porady-dlya-batkiv/> (дата звернення 02.03.2024).

3. Основи християнської етики URL: <https://sites.google.com/site/hristianskaetikanavolini/assignments> (дата звернення 02.03.2024).

4. Презентація «Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП» URL:<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-psihologo-pedagogicnij-suprovid-ditej-z-ooop-512503.html> (дата звернення 10.03.2024).

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Яна Жук,

студентка 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Хомюк,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін,
викладачка вищої категорії, старша викладачка

Розглянуто важливість розвитку психологічної стійкості в учнів за допомогою спеціалізованого психолого-педагогічного супроводу для ефективної адаптації до воєнного середовища. Визначено роль розвитку психологічної стійкості в учнів.

Жахлива реальність війни зачіпає кожного з нас. Смерть близьких, чи руйнування домівок, окупація української території, обстріли, артобстріли – все це забирає у людини внутрішні ресурси і руйнує її дух та психіку. Проте, якщо у дорослих є сформовані захисні механізми, тоді для дітей втрата почуття безпеки, стабільності та впевненості в майбутньому є серйозним джерелом стресу, і тривалий вплив цього стресу може мати серйозні наслідки. Адже 75% українських здобувачів освіти мають симптоми травмованої війною психіки. Про це свідчить опитування батьків, влаштоване аналітичною компанією Gradus Research. Найпоширеніший симптом – «емоційні гойдалки», коли протягом дня настрої дитини коливаються від гарного до поганого й навпаки [3]. Отже, розвиток психологічної стійкості в дітей та спеціалізований психолого-педагогічний супровід грають важливу роль у підготовці до адаптації до воєнного середовища. Тому ми визначили ключові аспекти важливості цієї роботи.

Перший аспект – це емоційна стабільність. Здобувачі освіти початкової школи перебувають на етапі формування власної особистості та відносин з оточуючим світом. Розвиток психологічної стійкості в цьому віці допомагає навчитися керувати власними емоціями, зміцнює їх емоційну стабільність. Тоді їм краще концентруватися на поставлених завданнях, зберігаючи високу продуктивність та здатність до розв'язання проблем. Ми знайшли кілька способів, які можуть допомогти розвинути емоційну стабільність у дитини. Перший спосіб – створення емоційно-підтримуючого середовища: Важливо, щоб дитину оточували позитивні та підтримуючі відносини з близькими людьми. Це допомагає зберігати емоційний баланс та навчити виражати свої почуття конструктивно. Другий спосіб – підтримка психолога чи педагога. У важливих моментах або у випадку серйозних труднощів, підтримка психолога чи педагога може бути корисною для розвитку емоційної стабільності в учня [1]. Отже, розвиток емоційної стабільності у дитини – це постійний процес, який вимагає підтримки та уваги. Шляхом поступового навчання та практики ці навички можуть стати невід'ємною частиною її особистісного розвитку, що принесе користь у її подальшому житті.

Другий аспект – це комунікаційні навички. Важливою складовою воєнної адаптації є вміння ефективно спілкуватися, як самотійно, так і в команді, в класі. Сприяння розвитку комунікаційних навичок у початковій школі формує в учнів основи для успішного взаємодії в будь-якому оточенні. Правильне спілкування може вплинути на їх безпеку, емоційне благополуччя та здатність адаптуватися до важких обставин. Варто заохочувати дітей розповідати, як вони себе почувають, висловлювати свої переживання й почуття. Не примушувати говорити – просто запропонуйте. Дозвольте дітям задавати питання і відповідайте на них максимально чесно та прямо.

Третій аспект – безпека в онлайн-комунікація. Адже, у сучасному світі важливо навчити дітей безпечно користуватися інтернетом та соціальними мережами на часи війни, де можуть бути ризики для їхньої безпеки. Необхідно, щоб здобувачі освіти навчилися сприймати почуття та емоції інших людей, проявляти співчуття та розуміння. Це допоможе побудувати позитивні стосунки та може зменшити кількість конфліктів. Також надважливо навчити здобувачів освіти реалістично мислити. Отже, четвертий аспект є дуже необхідною навичкою в умовах війни. Так, це важко, проте можна навчити учнів так мислити в ігровій формі. Наприклад: знайшовши статтю в Інтернет-джерелах можна запропонувати дітям на певний час стати «детективом», який шукає факти, щоб довести або спростувати свої припущення. Коли один з учнів висловлює якусь негативну думку, запитайте його: «Чому ти вважаєш це правдою?» або «Чи є якісь факти, які підтверджують те, що це неправда?».

П'ятий аспект – створення позитивного середовища. Тут без допомоги батьків не обійтись, адже саме вони можуть створити сприятливі умови. Проте, важливо, щоб учитель створював позитивну атмосферу для учнів, де вони відчують підтримку та взаєморозуміння. Варто не забувати про похвалу, заохочення та визнання зусиль дітей [2, с. 15].

Отже, розвиток психологічної стійкості через спеціалізований психолого-педагогічний супровід є надзвичайно важливим у контексті їхньої ефективної адаптації до воєнного середовища. Цей підхід допомагає здобувачам освіти легше впоратися зі стресом, розвиває їхню психологічну стійкість та сприяє покращенню якості їхнього життя в умовах війни. Через психологічний та педагогічний супровід, вони отримують не лише підтримку та розуміння, але й навчаються регулювати свої емоції, розвивати емпатію, вирішувати конфлікти та ефективно спілкуватися. Ці навички стають ключовими уміннями для успішної адаптації в складних умовах та забезпечують збереження психічного здоров'я під час війни.

Література та джерела

1. Емоційна підтримка дітей під час війни. *На урок: онлайн-платформа*. URL: <https://naurok.com.ua/emociyna-pidtrimka-ditey-pid-chas-viyni-303102.html> (дата звернення 19.03.2024).

2. Сивогракова З. А., Алексеєнко Н. В. Практикум з дисципліни «Психологія». Психологія емоцій. Регуляція емоцій. Харків, 2016. 42 с.

3. Як розвинути емоційну стійкість дитини. URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/psychology/4790/> (дата звернення 18.03.2024).

ТРАВМАТИЧНИЙ ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Ілона Каравець,

студентка групи ПС-31с, спеціальності 053 Психологія
Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник – *Світлана Вдович, канд. пед. наук, ст. наук. сп.,
доцент кафедри практичної психології та педагогіки*

У статті розглянуто особливості травматичного впливу військових дій на психічне здоров'я дітей, зокрема посттравматичного стресового розладу, характерні ознаки його прояву в різні періоди дитинства, типи поведінки дитини, що пережила психотравмуючу ситуацію, а також обґрунтовано необхідність надання їм соціально-психологічної підтримки та супроводу та психотерапевтичної допомоги.

Кожна українська дитина тією чи іншою мірою вже відчула війну. Чимало дітей загинуло на своїй рідній землі та в рідному домі, постраждали від вторгнення російської федерації після 24 лютого: хтось втратив своїх батьків і близьких, хтось отримав поранення, хтось змушений був покинути рідну домівку і шукати притулку в безпечному місці серед чужих людей, щодня сотні тисяч дітей здригаються від сигналів тривоги через обстріли України.

За статистикою, в період повномасштабного вторгнення РФ на територію України, загинули 483 дитини, 989 – були поранені. Крім того, станом на лютий 2023 р. Нацполіція отримала 9631 звернення щодо зниклих безвісти дітей з моменту впровадження воєнного стану в Україні, які стосуються 9764 неповнолітніх [3]. Точну кількість постраждалих дітей встановити неможливо через активні бойові дії та часткову окупацію територій. Через вплив різних травм всі діти України можуть вважатися такими, які постраждали внаслідок військових дій.

Сьогодні багато хто задумується над тим, як наслідки війни вплинуть саме на дитяче населення. Становище дітей, зокрема постраждалих від військових дій, вивчали І. Артеменко, О. Андрухів, І. Кипич, І. Попович та ін. Соціально-психологічна підтримка, її зміст та організація висвітлені в матеріалах Я. Дубініної та Н. Лунченко [2].

Період дитинства дуже важливий для фізичного, ментального, інтелектуального та соціального розвитку, адже саме у цей період діти формуються як особистості під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Тому важливо забезпечити їм комфортні умови для нормального та здорового розвитку, сприяти формуванню корисних соціальних навичок, цінностей та позитивному ставленню до навколишнього світу. Саме тому одним з актуальних напрямів допомоги постраждалим дітям є розвиток соціально-психологічної підтримки, яка має бути доступною і ефективною.

Однією з актуальних проблем через її глибокі та довготривалі наслідки є травматичний вплив військових дій на психічне здоров'я дітей. Чим довший

конфлікт, тим серйозніші симптоми. Ці травмуючі події призводять до серйозного психологічного стресу, включаючи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривогу, депресію, порушення соціального та когнітивного розвитку дітей.

Розглянемо особливості травматичного впливу війни на психічне здоров'я дітей.

Термін «травматичний вплив» використовується для опису негативних ефектів чи шкідливих наслідків, що виникають у результаті подій, ситуацій чи впливу на людину, які можуть стосуватися різноманітних аспектів життя, таких як фізичне та емоційне здоров'я, психічний стан, соціальні відносини тощо. Він може бути спричинений різними факторами, наприклад, аваріями, травмами, втратами, насильством, небезпечними умовами, конфліктами, страховими переживаннями чи іншими подіями, які порушують звичайний ритм життя і є стресовими для людини. Це може призвести до фізичних та психічних проблем, а також вплинути на загальний стан благополуччя та якість життя особистості.

Психічне здоров'я розглядаємо як стан душевного благополуччя, емоційного комфорту, впевненості у своєму майбутньому, пов'язаних із відчуттям захищеності свого «Я».

Ситуацію, у якій опиняються діти під час війни, особливо на окупованих територіях, у прифронтових містах і селах, а також під час вимушеного переселення на безпечні території можна розглядати як важку життєву ситуацію. У психологічній практиці важка життєва ситуація визначається як тимчасова подія в життєвому циклі, що породжує емоційні напруги і стреси; перешкоди в реалізації важливих життєвих цілей, з якими не можна впоратися за допомогою звичних засобів. Це ситуація, яка об'єктивно порушує життєдіяльність; звичні внутрішні зв'язки; може призвести до психічної травматизації; утруднює або унеможлиблює реалізацію внутрішніх стимулів (мотивів, прагнень, цінностей) [1].

Однозначних наукових уявлень про різноманітні психічні порушення у дітей у зв'язку з пережитими ними подіями надзвичайної сили та розмаху не існує, однак доведено, що травматичний досвід може порушувати нормальний процес розвитку мислення дитини, формування самооцінки, самоконтролю та особистості в цілому, впливаючи на формування її активності, ініціативності та довіри.

Досвід психічної травматизації викликає як гострі, так і довготривалі психологічні проблеми, що поглиблюються «вторинним стресом». Вторинний стрес, який викликаний додатковими травмуючими обставинами, ускладнює, спотворює й уповільнює процес адаптації, а також впливає на взаємини в родині, спілкування з однолітками. Діти в ситуації вимушеного переселення особливо схильні до дії вторинного стресу, оскільки травматичний досвід військових дій найчастіше поєднаний із втратами, негараздами в сім'ї, зміною її статусу, радикальними змінами способу життя [1].

На інтенсивність психологічного стресу можуть впливати такі параметри, як ворожість травматичної ситуації (загроза життю, фізичній або психічній цілісності), інтенсивність і тривалість негативних впливів, неможливість контролю над ситуацією, брак соціальної підтримки, несумісність нового досвіду зі звичною реальністю, неможливість раціонального пояснення того, що сталося.

Можна виділити два типи поведінки дитини, що пережила психотравмуючу ситуацію: інтерналізована та екстерналізована поведінка.

Під час інтерналізованої поведінки у дітей виявляються такі поведінкові риси, як закритість і уникнення контактів з іншими, ознаки зниженого настрою, надмірна пильність і лякливість, часті головні болі або болі в животі, порушення харчового циклу, схильність до адиктивної поведінки, нанесення собі пошкоджень або можливі загрози самогубством.

Діти з екстерналізованою поведінкою спрямовують свої емоції та почуття назовні, на інших дітей, на дорослих, на предмети, тобто це поведінка, яка спрямована на інших. Такі діти приносять проблеми оточуючим, тому зазначені порушення поведінки легко розпізнати.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є проблемою психічного здоров'я. Це може вражати людей будь-якого віку. У дитини з ПТСР постійно виникають страшні думки та спогади про минулі події. Дитина вважає цю подію жахливою фізично чи емоційно. Прояви і розвиток ПТСР та розладів адаптації в дітей мають ряд особливостей порівняно з дорослими. Це пов'язано, в першу чергу, з особливостями дитячої психіки. Так, діти не завжди можуть пов'язати свої травматичні прояви з фактом психологічної травми, що вкрай важливо при опрацюванні травми [1].

Відразу після травми або через досить тривалий час у дітей можуть з'явитися такі симптоми, як порушення сну, які тривають довше, ніж кілька місяців після травми, нічні жахи, нав'язливі думки про травматичну ситуацію, упевненість у тому, що травматична ситуація може повторитися, підвищена тривожність, страх розлуки з батьками, також діти можуть не говорити про свої переживання, пов'язані з травматичними подіями.

У дітей у віці 5-12 років картина посттравматичного розладу характеризується такими ознаками:

1. Діти плутають порядок подій у розвитку психотравмуючої ситуації.
2. В іграх, малюнках, розповідях на відсторонену тему повторюється тема психотравми. Ця діяльність не викликає негативних емоцій та особливої поведінки.
3. Діти втягують частину психотравмуючого досвіду в повсякденне життя. Можуть, наприклад, стріляти з іграшкового пістолета в людей, бити ляльок тощо [1].

Розлука з рідним домом і звичним оточенням у дітей може призвести до таких проявів, як дратівливість, тенденції до регресивної поведінки (енурез, смоктання пальця і прояв більшої залежності від батьків, страх розлуки з батьками, страх перед незнайомими людьми, втрата навичок, що були сформовані) [1].

У віці 12-18 років картина розладу є сумішшю дитячої та дорослої симптоматики. У першу чергу, звертає на себе увагу імпульсивність, порушення поведінки, агресивність. У дітей розвивається страх померти, тривога, почуття самотності, знижена самооцінка, вони відчувають, що оточуючі люди дивляться на них згори вниз. Так само, як і в дітей молодшої вікової групи, у них порушується сон, розвивається уникнення соціуму і замкнутість [1].

Отже, можна зробити висновок, що військові дії мають серйозний травматичний вплив на психічне здоров'я дітей, оскільки вони стикаються з різними формами стресу, наслідками чого можуть стати тривога, депресія та посттравматичний стресовий розлад. Тому необхідно вживати невідкладних заходів

для захисту психічного здоров'я дітей, забезпечивши їм доступ до психологічної підтримки, психотерапевтичної допомоги та реабілітаційних програм.

Література та джерела

1. Волошин П. В., Марута Н. О., Шестопалова Л. Ф., Кукуруза Г. В., Проскуріна Т. Ю. Психологічні особливості поведінки дітей, які пережили психотравмуючу подію. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bdf43401-7bd8-47e4-b441-752adf331ff0/content> (дата звернення: 12.02.2024).

2. Відіщук Л. В. Соціально-психологічна підтримка дітей, постраждалих від воєнних дій. URL: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/3956/Vidishchuk_bak.pdf?sequence=1 (дата звернення: 12.02.2024).

3. Герасимчук Д. Права дітей під час війни. URL: <https://www.youtube.com/live/tgpKnVWpJSE?si=rbSjunmD5j1vL-Ik> (дата звернення: 12.02.2024).

**ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Софія Коваль, Вікторія Бублій,

студентки 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури,

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,

доктор філософії за спеціальністю Психологія, старший викладач
кафедри педагогіки та психології

Описуються складні реалії життя дітей під час війни, де звичний світ зруйнований, а емоційний стан виснажений. Підкреслюється важливість підтримки з боку дорослих, адже діти потребують опори, захисту та джерела надії.

Війна... Трагедія яка торкається кожного з нас, не лише дорослих, але й дітей. Вона виснажує нас фізично і морально. Звичайно наш психічний стан має змогу адаптуватися до цих складнощів, але переживати кожну хвилину свого життя війну – дуже і дуже складно.

Саме у цей непростий для нас час, велику роль відіграє підтримка – з боку сім'ї, друзів, а також для дітей які навчаються в школі – підтримка вчителів. Це життєво необхідно для того, щоб зберегти здоров'я – фізичне та психічне.

Діти повертаються до навчання. Відкриття шкіл – це складно, але правильно. Це нагадує про мирне життя. Зараз усе, що пов'язуватиме нас із життям до війни, з періодом стабільності, – вкрай важливе. У той же час важливо пам'ятати, що травматична подія, яку пережили чи переживають вчителі та учні, накладає відбиток і на навчальний процес у цілому. Адже травмовані діти відчувають певні труднощі з концентрацією, увагою та поведінкою. Деякі учні можуть бути занадто тихими та

замкнутими, інші – гіперактивними. У багатьох виникають проблеми з навчанням та успішністю [2].

Звичайно не всі діти мають змогу через ведення військових дій навчатися. Тому саме для таких ситуацій існують декілька способів навчання:

- учень може навчатися за дистанційною формою навчання у закладі загальної середньої освіти, до якого він зарахований за основним місцем проживання;
- учень може навчатися за дистанційною формою навчання, приєднавшись до закладу загальної середньої освіти (класу), який функціонує в Україні, незалежно від місця перебування тимчасово переміщеної особи;
- учень може навчатися в реальному часі у закладі загальної середньої освіти, який функціонує в населеному пункті, де перебуває тимчасово переміщена особа [3].

У школярів нагадування про травматичну подію призводить до значного підвищення відчуття тривоги; з'являються не властиві для цього віку почуття відповідальності та провини, які пояснюються дитячим егоцентризмом: «Чому так трапилось, адже я поведив себе чемно?»; спостерігається посилення агресії, упертості, ворожості та немотивованих спалахів гніву; помітною є втрата інтересу до діяльності, яка раніше приносила задоволення (ігри, спорт, навчання).

У молодших школярів можуть бути такі реакції на стрес:

- Емоційні: тривога і страх, загальне погіршення настрою та прояви негативного ставлення до всього, що оточує; чутливість і надмірна уважність до тривоги дорослих; посилена реакція на гучні звуки, плач через найменші подразники; поява нових або повторюваних страхів (боязнь темряви, незнайомих, страх залишатися на самоті); емоційне заціпеніння;
- Фізичні: енурез, заїкання, гикання, скарги на біль у тілі, наприклад, у шлунку, інші фізичні симптоми, не викликані хворобами;
- Поведінкові: зниження пізнавальної активності, ухиляння від школи; бажання усамітнитися; схильність до відтворення та повторення травматичної гри; порушення сну, зокрема, нічні кошмари; повернення до «дитячої» поведінки (регресія): втрата навичок охайності та самообслуговування, поява звички смоктати пальці чи кусати нігті; дивна (незвична) поведінка (наприклад, дитина починає ховати їжу);
- Когнітивні: зниження психічних функцій, наприклад, недостатня концентрація уваги; забудькуватість; порушення сприйняття (воно стає уривчастим, хаотичним, плутаним); погіршення когнітивних навичок [1, с. 13].

Незважаючи на це все, вчитель повинен знаходити підхід до кожної дитини, зробити все для того щоб вона почувалася в безпеці та забезпечити підтримкою її моральний стан.

Для цього вчитель може впроваджувати в освітньому процесі «психологічну хвилинку», яка допоможе здобувачеві освіти справитися зі стресом та його наслідками, емоційно налаштуватися на урок, на плідну роботу. Це дасть змогу створити сприятливу атмосферу, що дозволить дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації.

Звичайно ж реакції на кризову ситуацію у дітей різних вікових категорій є різними. Відповідно до таких ситуацій є різними й ризики, а також потреби виходу з них. Під час кризової ситуації здобувачі освіти можуть відчувати власну провину за

події, що відбулися. У них виникають страхи, знижується рівень комунікації, або, навпаки, вони проявляють надмірну турботу про захист та порятунок людей.

За такого стану необхідно вжити наступні дії:

- не залишайте людину на самоті;
- розмовляйте з нею використовуючи прості й короткі речення;
- не робіть припущень щодо потреб людини, краще запитайте;
- подихайте разом з людиною [2].

Ми дійшли до такого висновку, що в цей складний час, коли війна руйнує звичний світ, дорослі, стають для дітей не просто авторитетом, а й опорою, захистом та джерелом надії. Психологічна підтримка учнів початкової школи під час війни – це спільна відповідальність педагогів, психологів, батьків та суспільства в цілому. Тільки спільними зусиллями ми зможемо допомогти дітям зберегти їхнє психологічне здоров'я та створити сприятливі умови для їхнього всебічного розвитку. Навіть найменший крок кожного дорослого може мати величезне значення для майбутнього дітей.

Література та джерела

1. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни: посіб. для вчителів ЗЗСО / упоряд. Д. Арцимєєва, Г. Терентьєва, О. Чуйко, В. Шкуро, А. Голотенко. Київ, 2023. С. 13–14

2. Піговська С. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. На урок. 2023. URL: <http://surl.li/nhecr> (дата звернення: 17. 03.2024).

3. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу: лист Міністерства освіти і науки від №1/3725-22 від 29 березня 2022 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86159/ (дата звернення: 17. 03.2024).

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анастасія Михайлецька,

студентка групи ПС 21 спеціальності 053 Психологія
навчально-наукового інституту психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник – Роман Яремко, к. психол. н., викладач кафедри
практичної психології та педагогіки

Розглянуто роль психологічної служби закладів вищої освіти в умовах воєнного періоду. Визначено мету психологічної служби, її завдання та проблеми з якими вона стикнулася через початок війни.

Розпочата росією війна проти України, викликає значне напруження в українському суспільстві. Учасники освітнього процесу переживають стресові реакції внаслідок інформаційних впливів, частих бомбардувань, переживаних травматичних подій та втрат. Це все дуже сильно впливає на їхній емоційний стан. У

таких умовах роль психологічної служби в системі освіти стає надзвичайно важливою.

Таким чином Україна опинилась в нових умовах організації та здійснення освітнього процесу, адже в період війни зросла необхідність у першій та кризовій психологічній допомозі для учасників освітнього процесу та всіх громадян країни.

Метою діяльності психологічної служби є сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти [3]. Тому у мирний період працівники психологічної служби фокусувалися на виявленні та вирішенні проблем у навчанні та інтелектуальному розвитку студентів, дослідженні та визначенні їхніх можливостей у навчальному процесі та професійному самовизначенні. Вони також працювали над зниженням ризиків адаптації до навчального середовища та запобігали конфліктним ситуаціям. Проте після початку збройного конфлікту у 2014 році працівники психологічної служби звернули більше уваги на розвиток життєстійкості та стресостійкості учасників освітнього процесу.

Під час війни дуже велика кількість людей, в тому числі і здобувачі вищої освіти, страждають від тривожних, дисоціативних та поведінкових розладів, а також депресій. Тому у наш час працівники психологічної служби закладів вищої освіти стикаються з проблемами, що не входили в їхню компетенцію раніше.

Отже, саме зараз з'явилась необхідність суттєвого перегляду програм і стандартів підготовки практичних психологів у закладах вищої освіти. Тепер кожен психолог, що одержує диплом бакалавра або магістра має бути навченим, уміти, професійно надавати першу психологічну допомогу (ППД) постраждалим [2].

Студенти, які є джерелом промислового, когнітивного та творчого потенціалу нашої країни, можуть відчувати психоемоційне навантаження через високе рівень стресу, пов'язаний з адаптацією та їхнім молодим віком, а також через неповні або неефективні стратегії адаптації [4]. На всі ці фактори також накладається війна, яка створює ще більше стресової та емоційної напруги. Тому основними завданнями психологічної служби в період війни є підтримка психоемоційного стану студентів та формуванні у них стресостійкості.

Формування стресостійкості в студентському віці можливе шляхом реалізації методики психологічного тренінгу, де доцільно використовувати вправи, що сприяють саморегуляції стану студента, активізації психічних функцій, мотивують студентів до розвитку певних компонентів психіки та ін. [1, с. 58]. Також існує перелік ефективних вправ, які можуть допомогти зняти стрес студентам під час війни. До них відносять такі вправи як: «Дихання за квадратом»; «Ритмічне дихання»; «Я в безпеці»; «Заземлення»; «Зняття напруги через рух»; «Аромати»; «Взаємна підтримка»; «Мокре цуценя»; «Сканування тіла» [5, с. 9]. За допомогою саме цих вправ та методик психологічні служби закладів вищої освіти здійснюють психологічно підтримку студентів та викладачів у кризових ситуаціях, в тому числі й під час війни.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що роль психологічної служби закладів вищої освіти у період війни є дуже значною. Воєнні дії, зокрема повномасштабне вторгнення росії в Україну, добавили низку нових компетенцій для

працівників психологічних служб, що створило необхідність перегляду програм підготовки фахівців в цій сфері. Психологічний супровід та допомога здобувачам вищої освіти, викладачам та населенню під час війни включає в себе підтримку психоемоційного стану, формування життєстійкості та стресостійкості.

Література та джерела

1. Бужинська С. М., Скляр С. С., Даніліч-Скакун А. А. Стресостійкість студентів як складник успішності навчання у ЗВО. *Габітус*. 2021. Вип. 23. С. 55–59.
2. Панок В. Г. Психологічна служба системи освіти в умовах війни. URL: <http://naukskf.wunu.edu.ua/index.php/npsgf/article/view/154> (дата звернення: 15.02.2024).
3. Положення про психологічну службу у системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text> (дата звернення: 15.02.2024).
4. Pavliuk T. Efficiency of Initial-I Stage Generalized Periodontitis Treatment Among Medical University Students According to Indicators of Oral Cavity Prooxidant-antioxidant System. 2019. URL: <http://surl.li/rvpge> (дата звернення: 15.02.2024).
5. Stress coping: A qualitative and quantitative synthesis with implications for treatment / K. Matheny, D. W. Aycock, J. L. Hung, W. L. Cutlette, K. A. Silva Cannella. *Counseling Psychologist*. 1986. Vol.14. Pp. 499–549.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вікторія Музичук,

студентка 21 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Тетяна Бортнюк, к. екон. н., доц., доц. кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Розглянуто умови та методи формування умінь безпечної поведінки здобувачів освіти у період воєнного стану. Визначено важливість та ефективність проведення мотиваційних ранкових зустрічей, тренінгових вправ для формування безпечних умінь в учасників освітнього процесу.

З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України надзвичайно важливим аспектом діяльності закладу освіти є, насамперед, створення безпечного середовища для усіх учасників освітнього процесу. Так, школи, інші навчальні заклади, стали осередками психологічної підтримки, надання учням та батькам інформації про питання безпеки [3].

Облаштування безпечного простору в закладі освіти, а саме якісного укриття, розробка шляхів евакуації на випадок надзвичайної ситуації, зокрема й до укриття – це першочергові завдання для керівників закладів. Проведення для усіх працівників інструктажів щодо алгоритму дій в разі повітряної тривоги. В свою чергу, педагогічні працівники повинні провести бесіди з учнями, як поводитись в разі сигналу

«Повітряна тривога» та в укритті. Особливої уваги вимагає напрацювання алгоритмів роботи з батьками у надзвичайних ситуаціях, зокрема, надання інформації щодо дій школи за таких умов, проведення евакуації, вмісту дитячого наплічника (тривожної валізки) тощо [1].

Пріоритетним завданням школи є формування у здобувачів освіти свідомого ставлення до свого здоров'я та життя, умінь безпечної поведінки в умовах воєнного стану, навичок аналізу різних життєвих ситуацій, здатності передбачати можливу небезпеку. Надзвичайно важливим є розвиток в учнів критичного мислення та здатності приймати правильні рішення в умовах надзвичайного стану [5].

Так, у квітні 2023 року Кабінетом міністрів України була схвалена Концепція безпеки закладів освіти, у якій зазначено ефективні шляхи формування безпечних умінь в учасників освітнього процесу, серед яких [6]:

- актуалізація наявних освітніх програм з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та домедичної допомоги;
- запровадження в освітній процес соціально-емоційного навчання та здійснення інтеграції знань про психічне здоров'я;
- впровадження в освітню діяльність програм, які спрямовані на формування в учнів правової поведінки, запобігання різноманітним конфліктам та правопорушенням, набуття навичок безпечної поведінки в Інтернеті;
- запровадження обов'язкового підвищення кваліфікації педагогів та інших працівників закладів освіти, їхнього рівня обізнаності в питаннях безпеки та удосконалення знань про основи психологічної допомоги, прав та обов'язків громадянина на час воєнного стану.

Виконання завдань і заходів, які передбачені Концепцією безпеки закладів освіти, спрямоване на забезпечення всіх учасників освітнього процесу від загрозливих ситуацій та інших можливих небезпечних подій, спричинених військовими діями Російської Федерації на території України. Також впровадження в освітню діяльність завдань Концепції надасть безперешкодну можливість реалізації права на освіту та належні, безпечні і здорові для усіх працівників закладу освіти умови навчання та викладання [6].

Як саме формувати уміння безпечної поведінки школярів в умовах воєнного стану? Вчителі використовують різні засоби і форми, найбільш поширеними є різноманітні виховні заходи, уроки з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на тему безпеки життєдіяльності, тренінгові вправи, бесіди.

Розглянемо тренінгові вправи, які допоможуть сформувати в учнів навички безпечної поведінки [7].

1. «Я знаю, що робити, якщо....».

Мета: об'єднати учнів для обговорення правил поведінки в ситуаціях, які можуть загрожувати життю і здоров'ю дитини, формувати сприятливу позитивну атмосферу в класі.

Хід виконання: вчитель наперед прописує на аркушах паперу небезпечні ситуації, які можуть трапитись в школі, вдома, на вулиці. Потім ці всі аркуші складаються в коробку. Після цього кожен учень навмання витягає аркуш з коробки і зачитавши ситуацію, яка написана на листочку, пропонує свій варіант алгоритму дій.

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

Після вправи доцільно провести бесіду з учнями і пояснити їм, що в кожній ситуації можна знайти рішення, яке буде безпечним для себе та інших, якщо все добре проаналізувати.

2. Вправа на самозаспокоєння «Повітряна кулька».

Мета: допомогти учням зняти напругу та підтримати психічний та емоційний стан дітей.

Опис вправи: всі учні стоять у колі. Вчитель каже: заплющте очі та підніміть дві руки вгору, зображуючи велику повітряну кулю. Потім наберіть в ротик повітря та напружте всі-всі м'язи свого тіла. Уявіть, що в нашій кулі з'явився невеликий отвір. Повільно починайте випускати повітря та одночасно розслабляйте м'язи: спочатку м'язи рук, потім м'язи шиї, та плечей, опісля – м'язи корпусу та ніг. І насамкінець розплющте очі.

Ця вправа позитивно впливає на настрій учнів, їхній психічний стан та дає їм відчуття легкості, невимушеності.

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану передбачає психологічний супровід усіх учасників освітнього процесу. Так, учителям початкових класів, іншим педагогічним працівникам, зокрема практичним психологам, соціальним педагогам, рядять проводити мотиваційні п'ятихвилинні «ранкові зустрічі». Мета таких зустрічей – створення позитивного безпечного середовища, яке дає змогу дітям налаштуватись на навчання [4].

Окрім того, учням початкових класів доцільно вмикати мультиплікаційні ролики про безпеку в умовах воєнного стану та обговорювати вчинки героїв та ситуації, в які вони потрапляють. Також школярам можна вмикати пісні, музичні руханки, такі як « Крокуй до укриття», «Скоро перемога», завдяки яким діти закріплять знання про правила безпеки в надзвичайних ситуаціях та алгоритми дій у них. Це дуже корисно дітям молодшого шкільного віку, адже вони краще сприймають і запам'ятовують інформацію в таких форматах.

Зазначимо, що психоемоційний стан учнів початкової школи залежить від стану дорослих: батьків та вчителів. Тому, насамперед вчителі й батьки повинні намагатись зберігати спокій, рівновагу та здатність аналізувати різноманітні ситуації, які можуть бути загрозливими, та приймати виважені рішення [2].

На жаль, сьогодні воєнні ризики є частиною життя українців. За таких умов чи не найнеобхіднішими є знання щодо правил і дій, які можуть зберегти чи врятувати життя. Сучасне підростаюче покоління повинне бути озброєне навичками безпечної поведінки, розумінням важливості збереження власного життя і здоров'я, здоров'я і благополуччя своїх рідних та близьких. Тому одним з пріоритетним завданням закладу освіти є формування таких навичок. Дітям надзвичайно важко самостійно впоратись з переживаннями та тривогою. В цей час важливо постійно проговорювати основні правила та створювати план дій на випадок можливих ризиків, з якими учні можуть стикнутись. Зараз, як ніколи, батьки та педагоги мають турбуватися про стан школярів, підтримувати та стати їх опорою.

Література та джерела

1. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану: на що звернути увагу директору школи. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-v-umovakh/> (дата звернення: 11.03.2024).

2. Беляєва Н. П. Підготовка майбутніх учителів до реалізації безпечного освітнього середовища молодших школярів в умовах воєнного стану. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2023. Вип. 31. С. 17–21.

3. Методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні: наказ Міністерства освіти і науки України від 15. 05. 2023р. № 563. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zdobuttya-osviti-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення: 12.03.2024).

4. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2021/2022 навчальному році в початковій школі в умовах воєнного часу. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rozrobleno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-u-20212022-navchalnomu-roci-v-pochatkovij-shkoli-v-umovah-voyennogo-chasu> (дата звернення: 12.03.2024).

5. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного стану: лист Міністерства освіти і науки України від 29 березня 2022 р. № 1/3725-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-pochatkovij-shkoli-v-umovah-voyennogo-chasu> (дата звернення: 11.03.2024).

6. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: розпорядження Кабінету міністрів України від 07 квітня 2023 р. № 301-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-kontseptsii-bezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301> (дата звернення 12.03.2024).

7. Уроки про безпеку під час війни для учнів 1-11 класів від освітнього проєкту #STOP_SEXTИНГ. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/uroki-pro-bezpeku-pid-chas-vijni-dlya-uchniv-1-11-klasiv-vid-osvitnogo-proyektu-stop_sextingt (дата звернення 12.03.2023).

СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анастасія Олійник,

студентка групи ПС-21 спеціальності 053Психологія

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Науковий керівник – *Світлана Вдович, канд. пед. наук, ст. наук. сп.,*

доцент кафедри практичної психології та педагогіки

У статті розглянуто поняття «стрес» та «копінг». Проаналізовано етапи та способи його подолання в умовах воєнного стану (активна взаємодія зі стресором або вплив на саму проблему, зміна ставлення до проблеми, прийняття проблеми та ін.)

Актуальність теми. Нині стрес має значний вплив на людей. В умовах напруженості, яка спричинена низкою факторів, таких як війна, політична нестабільність, окрім цього, особисті проблеми, через які люди відчувають стрес у

багатьох сферах життя, зокрема у фізичному та емоційному здоров'ї, взаєминах з іншими та в гармонії з собою. Також багато людей отримують психологічні травми, тому їхня психіка зазнає значних негативних змін, внаслідок цього з'являються різноманітні порушення, наприклад, розвиток ПТСР як сильної реакції на стресор, що загрожує життю людини. Внаслідок цього актуальним є розгляд способів подолання стресу для покращення стану людей.

Проблемою стресу та його подоланням займалося безліч науковців, зокрема, Д. Вайлант, У. Кеннон, Р. Лазарус, А. Маслоу, Р. Морі, Г. Сельє, А. Фрейд, З. Фрейд, С. Фолкман. В Україні дану проблему досліджували А. Бондар, О. Камінська, Ю. Максимюк, Ю. Теплюк.

Мета статті – дослідити проблему стресу та розглянути способи його подолання.

За словами У. Кеннона, стрес – це сукупність фізіологічних і психологічних реакцій організму на певний стимул – стресовий фактор. Пізніше канадський вчений Г. Сельє почав детальніше вивчати стрес і визначив його як «неспецифічну відповідь організму на будь-яку пред'явлену йому вимогу до необхідного пристосування» [4].

Виділяють такі види стресів:

1) фізіологічний стрес, пов'язаний з фізичними навантаженнями та впливом шкідливих чинників навколишнього середовища;

2) емоційний (психічний) стрес – емоційне перевантаження, що викликає зміни в психічній активності людини;

3) інформаційний стрес – інформаційне перевантаження, коли індивід не справляється з поставленим завданням;

4) посттравматичний стрес – який виникає в результаті переживання ситуацій, що психічно травмують і загрожують фізичній цілісності особи або інших людей [5].

Говорячи про стрес, можна акцентувати увагу на термінах «дистрес» і «еустрес». Саме Г. Сельє на початку 1970-х років ХХ ст. ввів їх, щоб визначити, чи була реакція на стрес спричинена негативними, неприємними чи позитивними стресорами. Еустресом можна назвати ситуацію, коли ми почули новину, яка мобілізує, допомагає діяти швидше завдяки нейтральним переживанням, без суттєвого докладання вольових зусиль. Дистрес руйнує здоров'я, негативно впливає на здатність критично оцінювати ситуацію. Перевантажена негативними переживаннями особа не здатна адекватно реагувати на впливи оточення, суто емоційна оцінка ситуації призводить до виникнення конфліктів, до неможливості прорахувати наслідки власних дій та до утруднення у визначенні адекватної до обставин тактики, поведінки [1].

Проблема стресу є надзвичайно актуальною, а надто в даний час, в умовах військової агресії в Україні. Кожен українець стикається з низкою обставин, що викликають стрес. У великої кількості населення виникає паніка, відчуття постійної тривоги, напруженості через надлишок поганих новин, руйнування, повітряні тривоги, втрати, травми, страх за близьких, що перебувають в зоні бойових дій. Внутрішньо переміщені особи переживають про втрату чи знищення власного житла та вимушене переселення в невідому їм область чи навіть іншу країну. Також військові відчувають страх за власне життя, знаходяться в епіцентрі бойових дій, де, окрім вибухів, багато поранень, смертей та руйнувань. Звичайно, найнижчий рівень

стресу мають ті українці, які знаходяться в місцях, де не ведуться активні бойові дії, які не мають близьких, що постраждали чи знаходяться в зоні активних бойових дій.

У психології психологічне подолання стресу трактується як «копінг», який включено в його структуру, що включає комплекс способів і прийомів подолання дезадаптації і стресових станів. На думку А. Маслоу, «копінг – це готовність індивіда вирішувати життєві завдання шляхом пристосування, що передбачає готовність уміння використовувати певні засоби для подолання стресу» [8]. Поняття копінгу (від англійського слова «cope» – «перебороти», «подолати») розглядають також як когнітивні, поведінкові й емоційні зусилля, спрямовані на подолання труднощів у процесі взаємодії людини з суспільством та довкіллям [6].

До найбільш вивчених сьогодні особистісних ресурсів подолання стресу належать активна мотивація подолання (як приклад, словесні настанови самому собі), ставлення до стресів як можливості набуття особистого досвіду й можливості особистісного зростання; сила Я-концепції, самоповага, самооцінка, власна значущість, самодостатність; активна життєва установка (чим активнішим є ставлення до життя, тим більшою є психологічна стійкість у стресових ситуаціях); позитивність і раціональність мислення (не нагнітати); емоційно-вольові якості; фізичні ресурси (стан здоров'я та ставлення до нього як до цінності) [2].

Подолання стресу оцінюється як успішне, якщо воно: усуває фізіологічні і зменшує психологічні прояви напруження; дає особистості можливість відновити достресову активність; запобігає дистресу.

Способами подолання стресу є:

1. Активна взаємодія зі стресором або вплив на саму проблему.
2. Зміна ставлення до проблеми (переоцінка проблеми; уникання; гумор).
3. Прийняття проблеми і зменшення фізичного ефекту від стресу (релаксація або розслаблення; фізичні вправи; свіже повітря і вода).
4. Комплексні способи (допомога іншим; релігійність; зміна способу життя).

В. Крайнюк наголошує на тому, що за ступенем оволодіння ситуацією виділяються активні та пасивні стратегії подолання. До активних стратегій належать: активно-когнітивний копінг, тобто оцінка ситуації та активно-поведінковий копінг (втручання в ситуацію, уникнення) [3].

Р. Лазарус виділив три етапи процесу оволодіння стресовими ситуаціями.

На першому етапі відбувається інтерпретація та оцінка ситуації. Тут оцінюються: вимоги ситуації, величина навантаження, ступінь загрози (благополуччю, здоров'ю); власні можливості.

На другому етапі оцінюються власне стресові зміни в організмі. Це може бути надмірне навантаження на окрему систему організму, однією з причин якого може виступати інформаційне перевантаження.

Третій етап характеризує адаптаційний процес. Адаптація виникає як реакція на стресову ситуацію і може набувати активної форми протидії або ж пасивних форм пристосування чи відходу від стресового впливу [7].

Таким чином, проаналізувавши наукові джерела, можна зробити висновок, що на даний час є багато способів подолання стресу і потрібно їх використовувати особливо в часі війни.

Література та джерела

1. Виходцева О. А. Патопсихологія: навчальний посібник. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2013. 208 с.
2. Гаврілець І. Психофізіологія людини в екстремальних ситуаціях: навч. посіб. Київ: ЗАТ «Віпол». 2006. 188 с.
3. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості: моногр. Київ: НікаЦентр. 2007. 432 с.
4. Кудінова М. С. Концепт стресостійкості у сучасному психологічному дискурсі. *Психологічні науки: науковий вісник Харківського державного університету*. 2016. № 6. С. 48–53.
5. Сивогракова З. А. Психологія стресу. Управління стресом як аспект психологічної компетентності фахівця: конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2015. 44с.
6. Compas B. E., Connor J., Osowiecki D., Welch A. Effortful and involuntary responses to stress: Implications for coping with chronic stress. *Coping with chronic stress* / ed. B. J. Gottlieb. New York, 1997. P. 105–130.
7. Lazarus R. *Psychological stress and the coping process*, 1966, New York: McGraw-Hill. 466 p.
8. Maslow A. *Toward a Psychology of Being*. Van Nostrand Reinhold. New York. 1968. 240 p.

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИЯВИ ТРИВОЖНОСТІ ДИТИНИ

Анастасія Семенюк,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та
методик**

Охарактеризовано психологічні особливості проявів тривожності молодших школярів та проаналізовано рівень дитячої тривожності в умовах війни.

В умовах нестабільного сьогодення з його соціально-економічними негараздами, невпевненістю в завтрашньому дні, ростом насилля у суспільстві все частіше розвиток дитини супроводжується негативними переживаннями і, перш за все, високою тривожністю, що дегармонізує становлення особистості.

Війна є одним з найбільш потужних стресогенів, що впливають на психіку дитини. Сама собою тривога, як і страх, – нормальні, корисні почуття. Тривога є виявом емоційного стану людини і виникає тоді, коли людина очікує неприємностей. Це може проявитись в неочікуваних умовах та навіть тоді, коли вона довго чекає на приємні моменти в життєдіяльності.

У психологічній літературі співіснують два базових поняття, які у певних випадках використовуються як синоніми, але частіше розглядаються як самостійні

терміни, – «тривога» і «тривожність». Розрізняють тривожність як властивість особистості, як відносно постійну та незмінну протягом життя рису (особистісна тривожність) та тривогу як негативний емоційний стан, відносно тривалий, пов'язаний зі зміною нервово-психічної діяльності (ситуативна тривога) [5].

Ситуативна тривожність – це стан тривоги, що виникає як реакція людини на різноманітні соціально-психологічні стресори. Як правило, ситуаційна тривожність у однієї і тієї ж людини буває різною в різний час [1].

Особистісна тривожність, дає можливість виокремити та зрозуміти важливість впливу індивідуальних особливостей людини в діях при різних стресових факторах. Особистісна тривожність не проявляється виключно в поведінці, але її рівень визначається в залежності від того, як часто і як інтенсивно в індивіда виникають стани тривоги [1].

Тривога – це «емоційний патерн», який включає декілька відносно незалежних афективних факторів або «комплекс емоційних переживань» – страх, гнів, інтерес, смуток, хвилювання, сором, провину, занепокоєння, образу.

Тривожність – це стійкий стан емоційного дискомфорту, пов'язаний з відчуттям потенційної небезпеки та виникнення негараздів. Якщо в дитини постійно підвищений рівень тривожності, психіка шукатиме способи впоратися з цим напруженням.

У молодшому шкільному віці високий рівень тривожності часто викликає зниження працездатності, труднощі у комунікації. Цей емоційний стан дуже часто дитина відчуває не як одну емоцію, а як комбінацію різних негативів [3].

Одна й та сама психологічна проблема може в різних дітей виявлятися по-різному. Однак зазвичай є загальні ознаки тривожності в поведінці дітей. Умовно вияви дитячої тривожності можна поділити на три групи: психологічні, фізіологічні та поведінкові.

Психологічні: надмірна боязливість (дитина часто боїться чогось, тривожиться через дрібниці), брак відчуття базової безпеки (дитина не почувається захищеною, часто насторожена, ніби завжди напготові), постійні хвилювання, розгубленість, плаксивість, важко зосередитись і сфокусувати увагу, наявність страхів і фобій, спостерігається поєднання заниженої або нестійкої самооцінки з високими вимогами до себе.

Фізіологічні: м'язове напруження (наприклад, коли дитина непокоїться, вона може несвідомо втягувати голову в плечі), дратівливість, надмірна фрустрація, збудливість, порушення сну, прискорене серцебиття, поверхнєве дихання, сухість у роті, слабкість у ногах. Енурез, дерматити, головний біль або болі в животі також можуть бути симптомами підвищеної тривожності, утім це потребує додаткової діагностики.

Поведінкові: надмірна скутість, нерішучість, складно вести діалог, закритість, дитина часто ніяковіє. У дитини може спостерігатися так звана ритуалізована поведінка, наприклад, усе складати за певним порядком, у визначеній послідовності, робити певні речі за звичним алгоритмом. Зміна такої звичної для дитини діяльності може викликати в неї сильну тривогу й роздратування [2].

Коли вчителів, лікарів та піклувальників дітей, які переживають стихійні лиха та війни в таких країнах, як Руанда, Боснія, Косово, Китай, Іран, Сирія, Україна та

Непал, запитали, як постраждали їхні діти, вони повідомили про різноманітність змін. Деякі діти впоралися дуже добре: проявили неймовірну витривалість. І все ж, дорослі повідомили про інші зміни також. Ці діти були нервовими, стривоженими та наляканими. Вони боялися гучних звуків, а іноді були занадто нажахані, щоб вийти на вулицю. Деякі здавалися замкнутими і пригніченими, могли легко розплакатися й засмучувалися через незначні речі. Вони не хотіли гратися і втратили інтерес до того, чим займалися раніше. Деякі діти почали сильно хвилюватися і тривожитися. Інші ставали більш дратівливими, могли швидко розлютитися або впасти в істерику. Вони були неспокійними і мали проблеми з концентрацією уваги в школі. Деякі мали проблеми зі сном, прокидалися вночі з плачем і казали, що їм сняться кошмари про те, що вони пережили [4, с. 8].

Тепер ми знаємо з досліджень після війни та стихійних лих у всьому світі, що діти часто відчують подібні стресові реакції внаслідок впливу травматичних подій. Природною реакцією є спроба відштовхнути його й уникати будь-яких нагадувань, тому що дистрес занадто великий. Розвивається замкнуте коло, де більш настирливі спогади ведуть до більшого уникнення, і навпаки. Водночас дитина з великою ймовірністю ставатиме ще більш боязливою та тривожною. Якщо ці проблеми не зникнуть, вони впливатимуть на життя дитини вдома та в школі [4].

Емоції у навчанні відіграють значну роль, бо впливають не тільки на стан дитини, а й на її здатність запам'ятовувати, бути уважною, фантазувати, спілкуватись, працювати в команді та рефлексувати.

Дитячі емоційні реакції під час війни можуть бути настільки різноманітними й непередбачуваними, що у відповідь ми, можемо розгубитися чи й спродукувати власні, не менш деструктивні. Це цілком нормально в умовах ненормальної ситуації. Дитина дуже залежна від емоційного стану значущої дорослої людини, яка перебуває поряд з дитиною у стресовій ситуації. Тому нам необхідно вчитися розуміти власні емоційні стани і емоційні стани дітей, про яких ми піклуємося і яких навчаємо.

Література та джерела

1. Бабаян Ю. О. Взаємозв'язок тривожності та навчальної успішності молодших школярів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Психологічні науки. 2014. Вип. 2.12. С. 18–21.
2. Голота А. Тривожність у дитини. Як помітити й допомогти? *Психолог*, 2021. Вип. 9–10. С. 66–81.
3. Гуд Г. Психологічні особливості негативних переживань у молодших школярів: дисер. канд. психол. наук: 19.00.07 / Інс-т пед. освіти і освіти дорослих ун-т ім. І. Я. Зязюна. Київ, 2021. 286 с.
4. Діти та війна. Навчання технік зцілення. Для дітей віком від 8 до 18 років / П. Сміт, А. Дирегров, В. Юле / пер. з англ. О. Антонішин; наук. ред. Катерини Явної. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108 с.
5. Долинська Л. В. Психологія конфлікту: навч. посіб.. Київ: Каравела, 2011. 304 с.

Секція 2

Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

РОЛЬ СІМ'Ї У МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Каріна Амза,

студентка 4 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Ірина Чемерис, викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

Розглянуто значення сімейного виховання у формуванні сильної моральної особистості. Окреслено основні принципи та поради щодо морального виховання дітей у сім'ї.

На даному етапі українське суспільство перебуває у стані переосмислення своїх ідеалів та освітньої політики, адже це і є справжнє відродження та подальший розвиток української нації. Нестійкість і суперечливість моральної атмосфери в українському суспільстві особливо загострила проблему морального виховання підростаючого покоління. Це спонукало українську школу до відродження традицій і пошуку нових шляхів морального виховання дітей.

Основним інститутом виховання дітей є сім'я. Сім'я є першим і найважливішим середовищем, де формується моральний характер дитини. Саме тут закладаються основи честі, доброти, справедливості, відповідальності та інших цінностей, які будуть супроводжувати людину протягом усього життя. Батьки є першими й найважливішими авторитетами для дитини, їхні слова та дії мають значний вплив на її становлення.

Діти ростуть у сім'ї шляхом усвідомлення та засвоєння сімейних цінностей, соціальних ролей, правил і норм поведінки. Висловлюючи свій погляд на сучасну сім'ю, Н. Купина вважає, що впродовж розвитку цивілізації сім'я завжди була «першоосновою духовного, економічного та соціального розвитку суспільства, його природнім і найбільш стійким елементом» [1, с. 22]. Те, що дитина набула в сім'ї в дитинстві, вона зберігає на все життя. Важливість сім'ї як виховного інституту полягає в тому, що в сім'ї діти проводять значну частину свого життя, і жоден виховний заклад не може зрівнятися з сім'єю за тривалістю впливу на особистість. родина. У ній закладаються основні принципи морального виховання:

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

- Особистий приклад – діти вчать, наслідуючи поведінку дорослих. Тому важливо, щоб батьки самі дотримувалися тих моральних принципів, які хочуть прищепити своїм дітям.

- Любов і повага – сприятлива емоційна атмосфера в сім'ї, де панують любов, повага та довіра, є основою для розвитку моральних якостей.

- Діалог і пояснення – важливо не просто давати дітям вказівки, а й пояснювати їм моральні принципи, на яких вони ґрунтуються.

- Заохочення та підтримка – похваліть дитину за вчинки, які відповідають вашим моральним цінностям.

- Послідовність – важливо бути послідовними у своїх вимогах і не давати суперечливих сигналів.

- Вікова відповідність – задачі та методи морального виховання мають відповідати віку та рівню розвитку дитини.

Сім'ю зміцнюють загальні справи і турботи, будні, наповнені корисним змістом, громадські та сімейні свята, спільне дозвілля і відпочинок, тому організація такого дозвілля – важливий засіб виховання дитини. У будь-яких найскладніших ситуаціях батьки повинні зважати на почуття власної гідності дитини, бачити в ній особистість, що розвивається, прагнути до взаєморозуміння, заснованого на повазі та довірі. Бути справедливими в оцінках її вчинків; в своїх вимогах до дитини завжди залишатися доброзичливими і створювати для неї найкращий моральний клімат в родині. Найголовнішим критерієм оцінки морального виховання в умовах взаємодії дітей і батьків можна вважати вміння дітей застосовувати знання про моральні норми і правила в самостійній діяльності, проявляти увагу, милосердя та допомогу [3].

А. Макаренко вважає, що керувати і направляти дітей, а не захищати їх від життя, є найвідповідальнішим завданням батьків. Він твердо переконаний, що освітні методи повинні містити оптимістичні припущення, навіть якщо є певні ризики [2].

«Ваша власна поведінка, – писав А. Макаренко, звертаючись до батьків, – вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, виховує дитину кожний момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає дома. Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поведетеся з друзями і ворогами, як ви смієтесь, читаєте газету, – в тоні дитина бачить або відчуває, всі повороти вашої думки доходять до неї невидимими шляхами, ви їх не помічаєте. А якщо вдома ви грубі або хвастливі, або ви пиячите, а ще гірше, якщо ви ображаєте матір, вам уже не треба думати про виховання: ви вже виховуєте своїх дітей і виховуєте погано, і ніякі найкращі поради й методи вам не допоможуть».

Наведемо декілька порад щодо морального виховання дітей:

- Читайте разом казки та історії. Обговорюйте з дитиною поведінку героїв, їхні вчинки та мотиви.

- Вчіть дітей співчувати. Заохочуйте їх допомагати іншим людям, піклуватися про тварин і природу.

- Грайте в ігри, які розвивають моральні якості: Наприклад, рольові ігри, де дитина може приміряти на себе різні соціальні ролі.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

• Обговорюйте актуальні події. Розмовляйте з дитиною про те, що відбувається у світі, пояснюйте їй поняття добра і зла.

• Вчіть дітей відповідати за свої вчинки. Дозвольте їм відчути наслідки своїх дій, як позитивні, так і негативні.

• Будьте терплячими. Моральне виховання – це тривалий процес, який потребує терпіння та зусиль.

Крім цих основних принципів та порад, важливо також:

• Створити в сім'ї атмосферу довіри та відкритості, де дитина може вільно висловлювати свої думки та почуття.

• Вчити дітей вирішувати конфлікти мирним шляхом, без агресії та образ.

• Формувати у дітей почуття відповідальності за свої вчинки та за своїх близьких.

• Вчити дітей цінувати доброту, чесність, справедливість та інші моральні якості.

Моральне виховання – це не просто засвоєння правил поведінки. Це формування особистості, яка здатна на співчуття, відповідальність, чесність і справедливість.

Література та джерела

1. Купина Н. М. Погляд на сучасну сім'ю. *Освітнянин*. 2002. № 1. С. 20–22.
2. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ. Рад. школа. 1980. 327 с.
3. Щербань П. М. Національне виховання в сім'ї. Київ. 2000. 260 с.

РОЗВИТОК ВМІНЬ ТА НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Марія Виндюк,

студентка 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,

доктор філософії за спеціальністю Психологія,

старший викладач кафедри педагогіки та психології

Проаналізовано поняття «вміння», розглянуто погляди на співвідношення умінь з навичками та знаннями. Виділено специфічні особливості умінь, які відрізняють їх від навичок та виокремлено види навичок.

Сучасні динамічні зміни у житті суспільства зумовили ріст інтересу до аспектів виховання та навчання. Діти старшого дошкільного віку готуються до нової соціальної ролі – ролі школяра, яка, в свою чергу, передбачає сформованість психічних процесів, набуття компетенцій, необхідних для подальшого успішного розвитку. У закладі дошкільної освіти педагоги здійснюють цілеспрямований вплив на формування особистості дитини. Освітня діяльність спрямовується на засвоєння системи знань та оволодіння необхідними вміннями та навичками.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У Базовому компоненті дошкільної освіти України вказано, що у період дошкільного дитинства важливо сформувати у дитини ключові компетентності, які формуються за різними освітніми напрямками та спрямовані на розвиток особистості дитини [1]. Компетентність виступає результатом дошкільної освіти та являє собою систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості. У свою чергу, проблема формування вмінь та навичок є надзвичайно актуальною тому, що саме вони лежать в основі будь-якої навчальної діяльності. Від рівня їх сформованості залежить подальше успішне навчання.

У сучасній психології вважається, що навичка це автоматизована дія, що характеризується відсутністю свідомого контролю. Сучасні наукові тенденції свідчать, що досліджувані явища формуються від знання до навички, від навички до уміння [6, с. 94].

У фаховій літературі можна виділити декілька визначень поняття уміння. Уміння – це здатність виконувати певні дії, що ґрунтується на доцільному використанні отриманих знань і сформованих навичок [4, с. 59]; окрім цього, уміння розглядають як можливість ефективно діяти, відповідно до поставлених цілей та умов навколишнього середовища [3, с. 252].

Проаналізувавши дослідження даної проблеми, ми виявили існування трьох поглядів на співвідношення знань, навичок та умінь: 1) від знань до вмінь і від деяких із них – до навичок (Г. С. Костюк, О. Я. Савченко, С. У. Гончаренко); 2) від знань – до первинних умінь, а від них – до навичок і вторинних умінь (А. М. Богуш,); 3) від знань – до навичок, а від них – до вмінь (Р. Ю. Мартинова, В. О. Онищук).

Доцільним буде розглянути міркування вчених, що лежать в основі кожного із вищезазначених підходів. На думку О. Я. Савченко, не всі вміння перетворюються на навички; це можливо лише за умови багаторазового повторення дій, доведення їх до автоматизму. Уміння, які вимагають осмисленої, творчої діяльності, не зможуть трансформуватися у навичку [8, с. 91].

А. М. Богуш, дотримується другого підходу. На її думку, доцільно розвивати первинні вміння на основі отриманих знань, а згодом формувати навички виконання дій і лише після розвинути вторинні, більш складні, творчі вміння. Навичка являється основою для розвитку вторинних умінь та утворюється на ґрунті первинних умінь [2, с. 127].

Р. Ю. Мартинова зазначає, що різні за характером діяльності і за ступенем творчого потенціалу вміння можуть розвиватися на основі знань. Деякі з них здатні перетворюватися у навички, а інші стають основою для розвитку складніших умінь [5, с. 130].

Згідно усього вищесказаного, навички є основою для формування вмінь. Навичка – це операція, яка не контролюється свідомістю і спосіб виконання якої доведено до автоматизму. У свою чергу, уміння – це спосіб дії, який об'єднує ряд операцій, що мають спільну мету, і доведені до можливості застосування його у відповідних ситуаціях.

У психології виділено специфічні особливості умінь, які відрізняють їх від навичок. До них належать:

- відсутність автоматизації при виконанні дії;

• у процесі дії присутня постійна опора на попередній досвід та отримані знання;

у процесі виконання дій наявний розгорнутий самоконтроль [9, с. 144].

Формування навичок у дітей старшого дошкільного віку відбувається на базі знань та простих умінь шляхом виконання вправ. Важливим аспектом є розуміння та усвідомлення мети конкретної вправи.

Виокремлюють наступні види навичок:

▪ *сенсорні* – здатність до автоматичного аналізу сигналів, які надходять із навколишнього середовища (бачити, чути, відчувати та ін.);

▪ *інтелектуальні* – здатність до автоматичного вирішення розумових операцій, що виконувались раніше;

▪ *рухомі* – автоматизація дій, спрямованих на зовнішній об'єкт за допомогою рухів, яке здійснювалося неодноразово (катання на ковзанах).

Вміння – освоєний дитиною спосіб застосування знань на практиці. Шляхом пізнання навколишньої дійсності, законів соціуму та природи, дитина здобуває нові знання. Знання здатні змінюватися під впливом розвитку людського суспільства; вони передаються від покоління до покоління [7, с. 26].

Отже, успіх будь-якої діяльності залежить від отриманих знань, сформованих умінь та навичок. Уміння включає у себе елементи знань, прийомів, навичок та особистий досвід – чуттєвий, практичний, інтелектуальний, емоційний або рефлексивний. У старших дошкільників уміння формуються у освітній діяльності та практичному застосуванні знань під час виконання вправ.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: <http://surl.li/jyzz> (дата звернення: 26.01.2024).
2. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посібн. Київ: ЦУЛ, 2012. 424 с.
4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: ЦУЛ, 2005. 128 с.
5. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: монографія. Київ: Вища школа, 2004. С. 130.
6. Павелків Р. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2008. 432с.
7. Подоляк Л. Г. Основи вікової психології. Київ: Главник, 2006. 112 с.
8. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Абрис, 1997. 416 с.
9. Савчин М. В. Вікова психологія. Київ: Академвидав, 2011. 384 с.

ВАЖЛИВІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ ДОШКІЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ТА СІМ'ЄЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Оксана Бочнюк, Богдана Волосюк,

студентки 32 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Фаловська,

к. екон. н., доц. кафедри педагогіки та психології

Розглядаються спільні питання сімейної та дошкільної педагогіки. Зосереджено увагу на проблемах якості дошкільної освіти та догляду за дитиною, педагогічне партнерство. Визначено основні напрями роботи з усунення недоліків між дошкільним закладом та сім'єю.

Дошкільна освіта – це важливий стратегічний ресурс, який сприяє всебічному та гармонійному розвитку дитини протягом дошкільного періоду, формує її готовність до викликів сучасності та готує майбутніх кваліфікованих фахівців у цій галузі, враховуючи вимоги європейських стандартів якості освіти [1].

Якість дошкільної освіти та догляду за дитиною слід розглядати як комплексне явище, а заходи щодо досягнення, підвищення та подальшого розвитку якості повинні взаємодіяти і не розглядатися окремо. Ці заходи охоплюють структуру дошкільної освіти, практики та результати надання освітніх послуг. Діти виступають активними учасниками власного розвитку, а не лише пасивними одержувачами. Кожна дитина має свої унікальні емоційні, фізичні, соціальні та когнітивні потреби, які потрібно враховувати.

Як зазначає Л. Загородня, «Якість – це характеристика, яка вимірюється за різними критеріями». Варто зазначити, що ця концепція та її стандарти були розроблені в науковому середовищі. Стандарти та ключові показники ефективності розроблено «Крок за кроком» Міністерством освіти і науки України спільно з Інститутом розвитку освіти України, ЮНІСЕФ та ВО «Всеукраїнський фонд». Якість охоплює всі аспекти дошкільної освіти: педагогічний та технічний персонал, реалізацію освітніх програм, можливості розвитку дитини [2].

Згідно з вищезгаданим документом, показники якісної дошкільної освіти включають:

- наявність освітніх послуг (участь, соціальна згуртованість і культурне різноманіття; доступність і прийнятність для всіх),
- управління та фінансування системи освіти (партнерство в послугах та інтеграція,
- контрольно-оцінювальний (актуальна інформація; максимальне врахування інтересів дитини),
- організація освітнього процесу (всебічний розвиток дитини; співпраця),
- статус кваліфікованого та мотивованого педагогічного колективу (постійний професійний розвиток).

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти в Україні проблема якості виховання стає головною серед проблем фінансування; відповідності між потребами й можливостями у навчанні дітьми; організації навчального процесу; професійної майстерності вчителів [2].

Основну роль у вихованні та соціалізації дитини повинні відігравати батьки, оскільки успішність сімейного виховання в значній мірі залежить від організації домашнього середовища та формування сімейних традицій. Проте українська сім'я, як показує досвід, переважно знаходиться у кризовому стані: зростає психологічний тиск, збільшується кількість стресових ситуацій, з'являються нові, іноді швидкозмінювані та необґрунтовані цінності. Усе це негативно впливає на життєдіяльність сім'ї [3].

До проблем сімейної та дошкільної педагогіки відносимо:

- бажання батьків порівнювати досягнення своєї дитини з іншими. Їм складно усвідомити, що заклад освіти впливає на формування особистості, яка має спрямовуватися на власні особистісні якості та розвивати їх;

- сучасні діти демонструють високий рівень агресивності та нервового збудження, що має свої корені у відсутності емоційного зв'язку між ними та їх батьками. Батьки в основному зосереджені на матеріальному благополуччі та недостатньо приділяють увагу створенню емоційного зв'язку зі своїми дітьми;

- батьки перекладають всю відповідальність за навчання на заклад освіти, прагнучи отримати успішний результат навчальної діяльності виключно завдяки роботі вчителя на уроках та позаурочній діяльності.

Однак вони забувають, що в рамках виховання важливе педагогічне партнерство між дошкільним закладом та сім'єю, в якому батьки повинні брати активну участь у допомозі своїм дітям у процесі їхнього розвитку.

- зміни в морально-психологічному аспекті сімейного середовища вимагають уваги. Батькам часто не вистачає знань та навичок для ефективного спілкування зі своїми дітьми. Вони не вміють впливати на дитину, ефективно спілкуватися з нею та виявляти до неї любов і турботу так, щоб вона сприймала їх не лише як батьків, а й як друзів, з якими можна поділитися та які завжди підтримають, незважаючи на помилки. Для того, щоб налагодити ефективний контакт з батьками, педагог повинен залучити їх до активної співпраці, проводити освітні заходи для тих, хто їх потребує. Це значно підвищить рівень їхньої батьківської компетентності.

Основними напрямками роботи з усунення зазначених недоліків є педагогічна освіта батьків (просвіта) яка охоплює такі форми роботи, як [4]:

- сімейні літературні вечори (які передбачають не лише слухання батьками інформації, наданої вчителями чи іншими фахівцями, а й самостійне дослідження літератури на обрану тему);

- просвітницькі семінари для батьків (можуть розширити, поглибити та закріпити знання про виховання дітей. Теми семінарів завжди конкретні та оголошуються заздалегідь);

- індивідуальні консультації (психолого-педагогічні зустрічі для вирішення конкретних особистих питань, які виникають перед батьками у повсякденному житті);

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

- педагогічний колегіум (форма спілкування учнів, вчителів, батьків, метою якої є цілісне, всебічне вивчення особистості учня та вироблення єдиної педагогічної позиції);
- дискусія (колективне обговорення теми або проблеми, що дозволяє розглянути різні точки зору та дійти до спільного рішення);
- батьківські клуби (організація зустрічей для батьків, де проводяться лекції, обговорення, обмін досвідом);
- групова консультація (зустріч з фахівцем, яка дозволяє обговорити проблеми та знайти шляхи їх вирішення у співпраці з іншими батьками);
- родинні диспути (організоване обговорення між батьками з метою вирішення різних сімейних питань та пошуку компромісних рішень).
- робочі групи (вимагають попередньої самостійної підготовки батьків та вчителів, включають у себе вивчення літератури, аналіз досвіду, підготовку виступів та доповідей);
- виховні майстерні (сприяють розвитку педагогічних умінь батьків у вихованні дітей, надають можливість ефективно реагувати на будь-які виховні ситуації, стимулюють педагогічне мислення);
- тематичні зустрічі та консультації (організуються після виявлення проблем виховання дітей та у взаємодії з ними, залучають спеціалістів та батьків, чиї діти перебувають у певному віці);
- інтерактивні форми спілкування (батьківські дискусії, спільна робота над проектами, об'єднання думок у тренінгах, активні групові обговорення, інноваційні методи співпраці). Ці заходи допомагають максимально залучити батьків до спільної діяльності та розвивати їх комунікативні навички.

Отже, сучасна сімейна педагогіка має бути більш адаптивною та практичною, враховувати трансформації в суспільстві, виступати як наставник для батьків у питаннях навчання та організації виховання дітей у сімейному оточенні, забезпечувати їх практичними знаннями та навичками для ефективної взаємодії, створювати партнерські зв'язки між дошкільними навчальними закладами та батьками.

Враховуючи ці виклики, необхідно активно розвивати стратегії вирішення проблем, спільно працювати над вдосконаленням сфери сімейної та дошкільної педагогіки. Ключовою є співпраця між закладами, забезпечення стабільного фінансування, підвищення кваліфікації педагогів та впровадження інноваційних методик навчання та виховання дітей.

1. Богуш А. М. Вимірюємо якість дошкільної освіти: методична спрямованість. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2022. № 1. С. 7–16. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2022_1_3 (дата звернення 16.03.2024).

2. Загородня Л. Викладання методики забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти магістрам спеціальності «Дошкільна освіта». *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(1). С. 125–134. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2018_7%281%29__ (дата звернення 16.03.2024).

3. Ключові показники якості дошкільної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/14.01/numo/pokaznikiyakostivikhovатели.pdf> (дата звернення 16.03.2024).

4. Гордійчук О. Бесіди з батьками молодших школярів. Київ : Шкільний світ, 2010. 112 с.

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ГРИ У ВИХОВАННІ І НАВЧАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Дубенюк,

студентка 21 ФДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Анна Калитяк, викладачка циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик*

У статті висвітлюється значення народної гри у навчанні та вихованні дітей дошкільного віку; подана класифікація народних ігор; наведені приклади народних ігор, які доречно використовувати у закладі дошкільної освіти.

Гра – провідний вид діяльності у дітей дошкільного віку. У грі дитина може не лише розважитись, але й проявити усі свої здібності. Як зазначав відомий український композитор, хореограф та етнограф В. Верховинець, «гра є наймиліша хвилинка, котрої потрібно дитині для всебічного виховання її молоденького тіла, розуму та її індивідуальних здібностей. Завдяки іграм можна виховати у дитині всі властивості, котрі ми шануємо у людей і котрі нам хотілося б прищепити малечі різними оповіданнями, бесідами та навчанням» [1, с. 103]. У народних іграх зібрана мудрість багатьох поколінь, саме тому вони можуть стати важливим засобом виховання і навчання дітей дошкільного віку.

Роль народних ігор у вихованні та навчанні підростаючого покоління досліджували багато відомих науковців та педагогів-практиків. Зокрема, значення народної гри у фізичному вихованні дітей висвітлювали у своїх працях А. Богущ, Е. Вільчковський, Т. Поніманська та ін.; народну гру як засіб естетичного виховання розглядали В. Барвінський, Л. Кондратова, О. Лобова, Л. Масол та ін.; народні ігри у навчальній діяльності широко використовували В. Сухомлинський, К. Ушинський.

Видатний український педагог К. Ушинський зазначав, що навчання та виховання дітей має ґрунтуватися на культурі рідного народу. За його словами, у зміст народної гри закладені всі важливі моменти, необхідні для навчання: у ході гри діти набувають навичок трудових дій, самообслуговування та спілкування, вчать рахувати і розрізняти кольори, розвивають свої фізичні якості [5].

В. Сухомлинський порівнював гру з «величезним світлим вікном, крізь яке в духовний світ дитини вливається живлющий потік уявлень, понять про навколишній світ» [4, с.437].

Класифікуючи народні ігри, можна виділити декілька груп:

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

- дидактичні (навчальні) – ігри інтелектуального спрямування, що вимагають певної розумової діяльності. У народній скарбниці можна знайти безліч дитячих ігор для різних вікових груп: найменшим – «Кую, кую, чобіток», «Сорока-ворона»; для дітей старшого дошкільного віку – «Дід Панас», «Біле – чорне», «Кури і Півні» і т.д.;

- рухливі ігри без слів, або з обмеженим текстом. Сюди можна віднести такі ігри, як «Котики і мишки», «Котилася бочка», «Горю-дуб», «Їду-їду», «Перепілка», «Мак», «Пузир», «Два морози і т.д.;

- мовленнєві, рухливі хороводні ігри. Такі ігри супроводжувалися співом: сюди належать загальновідомі «Подоляночка», «Галя по садочку ходила», «Ой єсть в лісі калина» і багато інших;

- ігри, що супроводжують календарну обрядовість (жнива – «Женчичок-бренчичок», косовицю – «Косить сіно дід Хома», Великодні свята – «Вербовая дощечка», різдвяні свята – «Кусання калити», зустріч весни – «Весняночко-паняночко»).

- історичні ігри. У таких іграх дійовими особами виступають «пан», «цар», «король» («Воротарчик», «Ой служив я в пана», «Король»);

- ігри побутового спрямування («Сусідоньки», «Омелькова сімейка», «Жили у бабусі» і т.п.).

Народні ігри – цінний скарб, який дістався нам у спадок від пращурів. Залучення дітей до гри історично слугувало підготовкою до дорослого життя. Через гру діти дізнавалися про світ професій і трудові дії, характерні для кожної з них. Наприклад:

«Хочеш знати, як коваль огонь роздуває?

Ой, так, ой, так, так огонь роздуває.

Хочеш знати, як коваль залізо розпікає?

Ой, так, ой, так, так залізо розпікає...» [3].

Імітуючи рухові дії, діти перелічують всю послідовність роботи коваля – як він роздуває вогонь, розпікає, клепає, гартує залізо, виробляє з нього гвіздки, щоб підкувати коня, обручем стягує колеса на возі.

«Два півники, два півники горох молотили,

Дві курочки-чубарочки до млина носили.

Цап меле, цап меле, коза засипає,

А маленьке цапенятко ковші одбирає» [2].

Розподіливши між собою ролі, діти «молотять горох», «носять мішки до млина», «набирають борошно», «випікають млинці».

Більшість народних ігор розраховані на велику кількість дітей. Проводячи їх в сучасному закладі дошкільної освіти, можна згуртувати та об'єднати дітей, навчити їх взаємодіяти між собою.

Багато народних ігор мають виховний характер, зокрема, у грі «Печу-печу хлібчик» висміюється лінь – хто воду не носив, піч не топив, діжі не місив, менших дітей не глядів – той не отримує нічого, а сідають їсти тільки роботящі діти.

Словесний текст, присутній у багатьох народних іграх, сприяє розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Народні ігри є джерелом фізичного, естетичного, розумового виховання, їх структура настільки проста і логічна, що сучасні діти з легкістю запам'ятовують і

грають із задоволенням. Усі народні ігри мають педагогічне значення. Вони виводять дітей-гравців на активне спілкування, співдію, а це впливає на підвищення й розвиток рівня свідомості дітей, набуття ними знань та на прояв творчості. Тому надзвичайно важливо навчати дітей грати у народні ігри як у закладі дошкільної освіти, так і в сімейному оточенні.

Література та джерела

1. Верховинець В. М. Весняночка 5-те вид. Київ: Музична Україна, 1989. 342 с.
2. Два півники. Дитяча пісня-гра. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=g90CmgLJZ4A> (дата звернення: 19.02.2024).
3. Коваль. Дитяча пісня-гра. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/8190171.html> (дата звернення: 19.02.2024).
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори в 5-ти т. Т. 3.* Київ: Рад. школа. 1977. С. 437.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. У 2-х т. Т. 2. Київ: Рад. школа. 1983. 331 с.

ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аміна Іващук,

студентка 3 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Лариса Констанкевич, викладачка-методистка
циклової комісії природничо-математичних дисциплін**

Розглянуто важливість формування цифрової грамотності у дітей дошкільного віку та необхідність раннього включення участі дітей у цифровому середовищі та розвитку навичок, що сприяють їхній успішній адаптації до цифрової епохи.

Розвиток цифрової компетентності у дітей дошкільного віку є надзвичайно важливим та актуальним питанням сьогодення. Це пов'язано з тим, що наше життя трансформується під впливом змін у сучасному суспільстві, а саме зростаючого впливу засобів масової інформації та Інтернету. Сьогоднішні діти знаходяться в цифровому середовищі з самого народження. Зростаючи в світі, де технології переплітаються з їхнім щоденним життям, вони повинні розуміти, як користуватися цифровими пристроями та Інтернетом від самого початку. Науковці (А. Варга, А. Єрмоленко, А. Кулакова, Р. Сойчук) констатують, що вже у віці 3-5 років сучасна дитина стає активним користувачем Інтернету через перегляд мультфільмів на YouTube, віртуальні ігри, починають користуватися месенджерами [4].

Використання цифрових технологій може сприяти розвитку критичного мислення у дітей. Вони навчаються аналізувати інформацію, робити вибір та визначати найкращий спосіб використання технологій для своїх потреб. Цифрові технології можуть стати засобом забезпечення доступу до навчання для дітей з

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

різними особливостями. Вони дозволяють індивідуалізувати освітній процес та пристосовувати його до потреб кожної дитини. Використання цифрових технологій може зробити навчання більш захоплюючим і цікавим для дітей, що підвищує їхню мотивацію до отримання знань і вмінь. Раннє включення дітей дошкільного віку до цифрового світу також може сприяти розвитку їхньої цифрової безпеки. Вони можуть навчатися відрізняти безпечні та небезпечні онлайн-поведінки, а також розуміти, як захищати свої особисті дані в Інтернеті.

Розглядаючи вплив цифрового світу з позитивного боку, збільшилась кількість різноманітних дидактичних та розвиваючих ігор, вправ та матеріалів якими можуть послуговуватись вихователі під час підготовки занять. Дуже важливо відзначити, що навчання з використанням цифрових технологій підвищує пізнавальний інтерес дітей дошкільного віку та активізує їхню увагу. Цифрові технології можна впроваджувати в усі види дитячої діяльності.

У варіативному складнику Базового компонента дошкільної освіти в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота» пропонується формування у дошкільників цифрової компетентності, яка виявляється в певних знаннях, навичках, емоційно-ціннісних ставленнях.

Насамперед визначимо, що ж таке цифрова компетентність – це здатність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки [1].

Так в чому важливість цифрової компетенції дітей дошкільного віку та яким шляхом її можна формувати? Для дітей дошкільного віку гра є ключовим видом діяльності для пізнання світу та самих себе. Гра є провідною діяльністю дитини дошкільного віку не тому, що займає найбільше вільного від сну часу в його житті, а тому, що зумовлює найважливіші зміни у психічних процесах і психічних особливостях його особистості [3]. Тому основним видом та шляхом формування цифрової активності для дітей дошкільного віку є гра, адже це основна умова використання цифрових технологій в дошкільному закладі. Цифрові ігри та інтерактивні додатки можуть стимулювати творчість та інноваційні здібності дітей. Вони можуть експериментувати, створювати та ділитися власними ідеями за допомогою цифрових інструментів.

Важливість і необхідність розвитку цифрової грамотності дітей не викликає сумнівів, адже її основною перевагою є позитивний вплив на успішність у навчанні. Діти, які володіють цифровою грамотністю, мають простіший і швидший доступ до потрібних їм інформаційних каналів, ніж ті, хто користується лише традиційними ресурсами. Тетяна Коваленко, досліджуючи питання використання інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі дітей дошкільного віку, відзначає, що «застосування ІКТ в дошкільному закладі створює умови для: формування у дітей здатності орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу; опанування практичних засобів роботи з інформацією на рівні вікових можливостей; формування вміння обмінюватись інформацією за допомогою сучасних технічних засобів, що сприятиме досягненню успіху в будь-якій діяльності в сучасному інформаційному суспільстві» [2].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Нам, майбутнім педагогам та вихователям, важливо цікавитись новітніми підходами до навчання та виховання дітей, адже так діткам буде цікавіше та легше запам'ятовувати новий матеріал, а також згадувати інформацію яку вони вже знають. Тому, розвиваючи цифрову грамотність у дітей дошкільного віку, необхідно враховувати як вікові закономірності розвитку, так і індивідуальні особливості. Діти запам'ятовують те, що їх найбільше вразило, а не те, що було важливим як навчальне завдання. Тобто те, що було цікавим, емоційно забарвленим та несподіваним.

Навчання цифровим навичкам дітей дошкільного віку може покращити їхні здібності до навчання в школі. Вони зможуть краще розуміти та адаптуватися до використання комп'ютерів та інших технологій, що часто використовуються в освітніх програмах. Використання цифрових технологій може також сприяти розвитку соціальних навичок у дітей, таких як співпраця, комунікація та співробітництво. Вони можуть навчатися працювати в групах, вирішувати конфлікти та спілкуватися з іншими за допомогою цифрових засобів.

У сучасному світі, де технології відіграють важливу роль у всіх сферах життя, володіння цифровими навичками може підвищити конкурентоспроможність дітей на ринку праці у майбутньому.

Отже, формування цифрової компетентності у дітей дошкільного віку є критично важливим завданням, яке впливає на їхнє майбутнє навчання, розвиток та успіх у житті та повинно бути активно впроваджене в систему навчання та виховання.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група : Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України Піроженко Т. О. 2021. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf(дата звернення 26.02.2024).

2. Коваленко Т. М. Використання ІКТ у навчально-виховній роботі з дітьми дошкільного віку. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у робот дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : тематичний збірник праць / упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. ред. Л. А. Шишолік. Рівне : РОІППО, 2015. 85 с. С. 14.

Савчин М . В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч.-посіб. Київ: Академвидав, 2005 .360 с.

Соломаха А. В. Підготовка майбутніх педагогів до діджиталізації в ранньому навчанні іноземних мов. URL : <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/357/375> (дата звернення 26.02.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОГО МЕТОДУ

Дарина Катеринюк,

студентка 42ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Аліна Циплюк, к. пед. н., старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Розкрито особливості формування математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку шляхом проектної діяльності. Розкрито зміст понять «логіко-математична компетентність», «проект», «проектна діяльність». Запропоновано практичні кейси формування математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Вважається, що особистість, яка математично мислить, швидше знаходить вихід із непередбачуваних складних ситуацій, приймає раціональні рішення та є найбільш адаптованою до життя. У зв'язку з цим, для розвитку системності знань необхідно ще з дошкільного віку формувати у дітей логіко-математичну компетентність. Адже від того, який старт отримає дитина, залежатиме її розвиток, успіхи в навчанні, пізнавальна активність, самостійність, творчий підхід у вирішенні нетипових завдань [1].

Логіко-математична освіта ґрунтується на науково-теоретичних та експериментальних розробках провідних психологів і педагогів, котрі розкрили, обґрунтували можливість і механізми формування у дітей старшого дошкільного віку логіко-математичних уявлень. Так, дослідженням проблеми формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку займались багато науковців: Н. Баглаєва, О. Гевко, Р. Дутко, Л. Зайцева, Т. Пагута, К. Щербакова та інші. В їх роботах описані різноманітні форми, методи, прийоми та засоби роботи з формування у дітей математичних уявлень. Проте, на нашу думку, використовувані в даний час методи навчання дітей дошкільного віку реалізують далеко не всі можливості, закладені в математиці. Вирішити це протиріччя можливо шляхом введення нових, більш ефективних методів і різноманітних форм навчання, зокрема застосувавши проєктний метод [3].

Варто відзначити, що зміст математичного розвитку дітей дошкільного віку подано у Базовому компоненті дошкільної освіти в освітній лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Тут зазначено, що логіко-математична компетентність – це здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Л. Березовська зауважує, що формування логіко-математичної компетентності у дітей охоплює коло важливих питань, а саме:

1. Роль вихователя у логіко-математичному розвитку дітей полягає у створенні умов, за яких можливо надавати допомогу кожній дитині розкрити свій потенціал,

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

навчити її самостійно пізнавати світ, бо основним чинником розвитку дитини є її власна діяльність.

2. Увага не на результат пізнавальної діяльності дитини, а на процес її здійснення, адже від цього залежить усвідомленість отриманих знань у процесі самостійної пізнавальної діяльності.

3. Принципова особливість чинних програм стосовно математичного змісту дошкільної освіти полягає у тому, що традиційний математичний аспект знань поєднаний з логічним. Отож, щоб забезпечити логіко-математичну підготовку дітей, необхідно формувати і розвивати у них уміння здійснювати і математичні, і логічні операції [3].

Учені (Л. Зайцева, Т. Пагута, К. Щербакова та інші) переконують, що умовою ефективності освітнього процесу є результативність пізнавальної діяльності, від якої залежить цілеспрямованість розумової активності, розвиток інтелектуальної рефлексії та творчих здібностей дітей. Однією з ефективних технологій, що сприяють модернізації освітньої системи, є проектування. Запровадження проектів у діяльності закладів дошкільної освіти зумовлене необхідністю досягнення конкретних результатів у розв'язанні пріоритетних завдань сьогодення. Практичною цінністю проектування є його зорієнтованість на конкретний кінцевий результат.

Процес створення проектів розвиває пізнавальні навички в його учасників, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати набуті знання на практиці, формує вміння самостійно конструювати власну діяльність [4]. Чим привабливий проектний метод? Розглянемо визначення, що ж таке проект. Проект – це усвідомлене, осмислене внутрішнє бажання досягти певної цілі, отримати результат [6]. Проект – це послідовна діяльність, що виконується для досягнення реальної мети та розв'язання життєвої проблеми (Р. Уоткінс). Проект – це мета, прийнята і засвоєна дітьми, актуальна для них самодіяльність, конкретна практична творча діяльність, поетапний рух до реалізації мети [4]. Проект – метод педагогічно-організованого засвоєння дитиною навколишнього середовища, ланка системи виховання у ланцюзі розвивальної особистісної програми [7]. Проектна діяльність – надпредметний спосіб організації освітнього процесу, що надає кожній дитині можливість для пізнання самого себе серед інших, знаходження свого місця в дитячо-дорослому співтоваристві, створює надзвичайні можливості для розвитку лідерського потенціалу у дітей [6].

Цікавими з цього приводу є думки К. Андросович: по-перше, метод проектів відкриває значні можливості в розвитку вільної творчої особистості дитини, спроможності діяти самостійно, відповідно до ситуації; по-друге, метод проектів співзвучний сучасним життєвим позиціям: дитина робить із задоволенням тільки те, що вибрала і їй цікаво; по-третє, іноді знання, отримані дітьми залишаються теорією, а мета методу проекту – навчити застосовувати досліджувану теорію на практиці для розв'язання конкретних завдань в реальному житті; по-четверте, індивідуальний темп діяльності над проектом забезпечує дитині реалізацію власних можливостей згідно її рівнем розвитку [1].

Таким чином, метод проектів – це педагогічна технологія, що містить сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів та прийомів, творчих за суттю [1, с. 24].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У закладі дошкільної освіти проектна діяльність може бути різною за: обсягом завдань, тривалістю, характером координації та контактів, формою проведення, виду діяльності. Для чіткого уявлення вихователя про метод проектів, його впровадження в діяльність з дошкільниками необхідно розмежувати два типи проектів:

- 1) проектна діяльність вихователя,
- 2) методика за якою вихователь організує проектну діяльність дітей [1, с. 25].

Міра участі вихователя у роботі над проектом визначається досвідом дітей дошкільного віку. Так, на початковій стадії ознайомлення з цим видом діяльності вихователь є безпосереднім її керівником. Він планує діяльність дітей; організовує виконання дослідження; допомагає знаходити інформацію, вчить опрацьовувати її; стежить за дотриманням термінів виконання проекту; спільно з дошкільниками організовує презентацію результатів; бере безпосередню участь в оцінюванні діяльності [4].

Наведемо приклади проектів, які сприяють розвитку елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку, їх бажання та інтерес до логічних та пізнавальних завдань:

1. Проект «Математичний лабіринт».

Мета: закріпити геометричні фігури, розвивати логічне мислення, стимулювати командну роботу, інтерес до вивчення математики.

Діти працювали в групах, щоб створити лабіринт з геометричних фігур на площині, а потім використовували вказані вихователем координати, щоб проходити лабіринт і розв'язувати завдання.

2. Проект «Чарівний сад чисел».

Мета: закріпити навички рахунку до 10, сприяти сприйняттю чисел, розвитку моторики, роботи в колективі.

Діти створюють власний «Чарівний сад чисел», де кожне число від 1 до 10 представлене у вигляді кольорового, яскравого квітника. Кожний квітник містить кількість квітів, яка відповідає числу. Наприклад, у квітці з числом 3 буде три квітки, у квітці з числом 7 буде сім квіток, і так далі. Діти мають намалювати та вирізати квіти для кожного числа від 1 до 10.

Отже, впровадження проектної діяльності в закладі дошкільної освіти сприяє тому, що у дітей старшого дошкільного віку значно підвищується рівень сформованості елементарних математичних уявлень, мотивації та пізнавальної активності, а заняття з логіко-математичного розвитку набувають цікавого та захоплюючого характеру.

Література та джерела

1. Андросович К. Проектна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2014. Вип. 1. С. 23–30.
2. Базовий компонент дошкільної освіти: Наук. керівник. Т. О. Піроженко; авт. кол.: О. М. Байер, О. К. Безсонова, О. Г. Брежнєва, Н.В.Гавриш, Л. П. Загородня, О. Г. Косенчук та ін. Київ: Видавництво, 2021. 26 с.
3. Березовська Л. І. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до логіко-математичного розвитку дітей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. «Педагогічні науки»: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 82. С. 9.

4. Козак Л. В., Король Г. А. Проектна діяльність як чинник пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 18. Т. 3. С. 169–174.

5. Пагута Т. І. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навч.-метод. посіб. Львів: Світ-2000, 2020. 300 с.

6. Токаренко Н. М. Організовуємо проектну діяльність: крок за кроком. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 11. С. 59–62.

7. Швайка Л. А. Метод проектів у діяльності дошкільного закладу. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 203 с.

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Олександра Крайнікова,

студентка 3-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н., викладачка циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик.**

Розкрито загальні поняття про народну педагогіку; описано методи, засоби принципи виховання в народній педагогіці.

Протягом свого існування український народ створив систему знань, ідей, принципів, традицій і засобів виховання підростаючого покоління в різні історичні періоди. Цей унікальний досвід був узагальнений і виокремлений у самостійну галузь педагогіки – народну педагогіку. Її багатий досвід, сформований протягом століть, і виховна мудрість допомагають педагогам прилучати дітей до національних традицій, культурних цінностей і зразків поведінки. Сутність народної педагогіки розкривається в цілісності та взаємозв'язку понять, поглядів, ідей, навичок і прийомів у теорії виховання.

У загальному розумінні педагогіка – це наука про виховання, освіту і навчання молоді. Народна педагогіка – це система методів і засобів виховання, прийнятих у тій чи іншій місцевості, що передається з покоління в покоління і засвоюється переважно у вигляді певних знань, умінь і навичок [2].

Народна педагогіка є одним з найпотужніших феноменів забезпечення збереження національної самобутності, звичаїв і психології людини. Виховні ідеали, мета, завдання, зміст, принципи і засоби народної педагогіки відображені в рідній мові, фольклорі, національних звичаях, традиціях, святах, обрядах, символіці та різних видах народного мистецтва, дитячих народних іграх та іграшках, життєвих практиках трудового і домашнього виховання, народних ремеслах і промислах, сімейно-побутовій культурі нашого народу, втілені в родинно-побутовій культурі

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

народу нашої країни. Найпоширеніші засоби, принципи та методи, які використовувались для виховання дітей у народній педагогіці [4].

Засоби виховання – вид діяльності народу, що може впливати на особистість. У народній педагогіці виділяють такі засоби виховання:

- рідна мова;
- усна народна творчість;
- види народного мистецтва;
- національні традиції, звичаї, обряди (традиція – історично складений і переданий від покоління до покоління досвід, практика в будь-якій галузі суспільного життя, норми поведінки, смаки; звичай – манера поведінки, прийнятий спосіб дії; обряд – сукупність установлених звичаєм дій, пов'язаних із побутовими традиціями або виконанням релігійних установ, ритуал);
- національна символіка (вираження національних ідей, понять або почуттів за допомогою умовних знаків – символів);
- народні ігри, іграшки;
- сімейно-побутова культура [2].

Принципи виховання – правило, норма, переконання, якими керується народ з метою кращого впливу на вихованця. Принципи виховання у народній педагогіці:

- гуманізм – створення умов для формування найкращих людських якостей і здібностей дитини; повага до особистості, розуміння її інтересів, гідності, довіра до неї («Діти – як квіти: полий, то ростимуть»);
- природовідповідність, тобто урахування природи людини, її фізичних та психологічних особливостей («Гни дерево, доки молоде, вчи дитя, поки мале». «Тоді учи, як упоперек на лавці лежить, як поздовж, то вже складно вчити»);
- зв'язок виховання з життям, тісний зв'язок з культурно-історичними традиціями народу («Хто що вміє, те і діє». «Дерево шанують, як добре родить, а людину – як добре робить». «Де руки й охота, там скоро робота»);
- народність виховання – урахування специфіки спадковості, національної психології, характеру даного народу, його світогляду («За рідний край – хоч помирай»);
- систематичність і послідовність – цілісна єдність, у якій одна ланка доповнює та продовжує іншу, від простого до складного («Спочатку ази та буки, а потім підуть науки»);
- єдність вимог у виховання. Розумні, стійкі та єдині вимоги до дітей з боку різних соціальних інститутів посилюють педагогічний вплив на них, підвищують ефективність виховного процесу. («У семи господинь – хата не метена»);
- принцип поваги до особистості. Не принижувати дитину, а сприяючи розквіту дитини, ставитися з повагою, піклуватися про неї («Розумний батько сина питати не соромиться»).

Методи виховання – способи, шляхи досягнення мети виховання (спосіб цілеспрямованого педагогічного впливу на свідомість і поведінку дітей, формування в них благородних якостей, збагачення їх необхідним життєвим досвідом). У народі були поширені такі методи:

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

- практично-дійові – режим праці та відпочинку, гра, вправління (тренування), товаришування, дружба, мовленнєвий етикет;
- навіювальні (сугестійні) – казка, легенда, молитва, символ, заповіт (заповідь), вірування, приклад, авторитет, сповідь;
- переконувальні – бесіда, розповідь, пояснення;
- попереджувальні (профілактичні) – застереження, догляд (нагляд), контроль, клятва, погроза;
- спонукальні – змагання, подарунок, вимога, суспільна думка, заборона, нагадування, доброта, милосердя, обов'язок, порада, настанова, наказ;
- оцінювання, схвалення та покарання – похвала, подяка, докір, осуд, догана [3].

Становлення народно-традиційної культури українців тривало довгі століття. Щоб витворити у культурно-побутове, традиційно-виробниче, моральне, духовне явище, яке сприймається усім народом, стати його суттю, відбувається складний процес добору. Бо лиш те здобуває право на існування, що відповідає багатьом компонентам буття людського колективу, характеру людини. Упродовж багатьох століть український народ безупинно творив своє, тільки йому властиве духовне середовище, наповнюючи його своєрідними обрядами, ритуалами. Фактично формувався внутрішній світ українців, осягав весь навколишній простір, закладалися світоглядні засади [4].

Народні прислів'я та приказки про методи виховання:

«Добрий приклад кращий за сто слів» (приклад).

«Шануй батька й матір» (вимога).

«Стид хоч і не дим, а очі виїсть» (почуття честі та гідності).

«Раз на віку спіткнешся, та й то люди бачать» (громадська думка).

«Злість – погана порадиця» (покарання).

«Перехвалити – як пересолити» (заохочення) [1].

«Добрі діти доброго слова послухаються, а лихі й дрючка не бояться». «Коня керують уздами, а людину – словами». (переконання).

У народному фольклорі відображені багатогранна і глибока душа народу, його духовне багатство, першовитоки оригінального світосприймання, самобутнього тлумачення явищ природи і людського життя. У думках, піснях, прислів'ях і приказках, скоромовках, лічилках та інших фольклорних перлинах у високо-поетичній і глибоколіричній формі відображено весь культурно-історичний, мистецький шлях народу. Фольклорне виховання є однією з найважливіших частин народної педагогіки, серцевиною національної системи виховання [5].

У народній педагогіці знання про дітей подаються своєрідно, без спеціальної наукової термінології, самобутньо і образно. Дитинознавчі відомості викладаються емоційно, з любов'ю до дітей, чітко і логічно, дуже часто в конкретній художньо-образній, крилатій формі, з романтичною піднесеністю, невичерпною фантазією, багатою на зміст символікою, кмітливо і дотепно. Наприклад: «Малі дітоньки – що ясні зіроньки: і світять, і радують у темну ніченьку» тощо. Народна педагогіка приділяє велику увагу природним засобам фізичного, морального оздоровлення дітей

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

– сонцю і воді, вітру і росі, свіжому повітрю, краєвидам природи, цілющим травам і квітам та ін.

Український народ має багатий досвід з питань виховання, навчання, освіти і розвитку дітей як основних соціокультурних феноменів, що реально може реалізувати сучасна вітчизняна педагогіка. Розуміння народного календаря, участь у святкуванні та вшанування основних звичаїв, традицій народу є чи не одним із найголовніших завдань для молодшої людини під час її етноідентифікації та входження в український соціум.

Отже, відроджуючи національну систему виховання, необхідно домагатися, щоб у кожній родині, в школі, в діяльності кожного вчителя, вихователя широко застосовувалися і саме поняття, і зміст народного виховання.

Література та джерела

1. Баран В. Д. Історичні витоки українського народу. Київ, 2005. 208 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ: Академія, 2001. 576 с.
3. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 174 с.
4. Паламарчук Л. Б. Хрестоматія з етнопедагогіки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / уклад.: Л. Б. Паламарчук, Т. О. Горохова. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 416 с.
5. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ: Рад. школа, 1985. 312 с.

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ТРАДИЦІЯХ РІДНОГО КРАЮ

Дарина Луцюк,

здобувач освіти 24 групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського державного університету імені Лесі Українки

**Науковий керівник – Олександр Семенов, доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти**

Визначено основні концептуальні засади громадянського виховання дітей дошкільного віку. Зроблено аналіз наукових джерел із проблеми громадянського виховання особистості. Визначено структурні компоненти сформованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Історія людства свідчить, що питання громадянського виховання завжди були в центрі уваги прогресивно налаштованих верств суспільства. Актуальність цього питання в сучасному суспільстві зумовлюється потребою державотворчих процесів, що ґрунтуються на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості й мають забезпечити всім громадянам рівні стартові можливості для розвитку й застосування їхніх потенційних здібностей.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Чинні нормативно-правові документи (Законі України «Про Дошкільну освіту», Лист Міністерства освіти і науки України від 06.06.2005 р. № 1/9-306 «Організація та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах», Концепції громадянського виховання) орієнтують на необхідність виховання громадянських якостей, починаючи з дошкільного дитинства.

Проблема виховання особистості як громадянина була актуальною завжди. Так, філософський аспект виховання громадянських якостей особистості представлено в працях Л. Архангельського, Г. Білонова, Р. Гурової, Г. Сковороди; психологічне обґрунтування проблеми виховання громадянина здійснено Б. Ананьєвим, І. Бехом, Л. Божович, М. Боришевським, М. Левітовим, К. Платоновим та ін.; педагогічні основи виховання громадянських якостей відображено в працях О. Вишневського, Т. Завгородньої, П. Ігнатенко, Л. Крицької, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Ушинського та ін.; народознавчі аспекти проблеми відбито в працях А. Богуш, Г. Ващенко, В. Войтенко, Л. Калуської, Н. Лисенко, Ю. Руденка, В. Скуратівського, М. Стельмаховича та ін.

Демократичні перетворення, що відбуваються на сучасному етапі розбудови української держави, активізували пошук шляхів розв'язання фундаментальних проблем громадянського виховання підростаючого покоління. Перед освітою постало завдання – формування особистості громадянина правового демократичного суспільства. Розв'язання цього питання потребує нових перспективних поглядів та прогресивних інноваційних підходів. У цьому контексті особливого значення набуває дошкільна освіта як перша ланка загальної системи освіти, де закладаються основи ціннісних орієнтацій людини.

Аналіз наукових джерел із проблеми громадянського виховання особистості дає змогу стверджувати, що більшість досліджень стосовно виховання громадянських якостей обмежена шкільним та юнацьким віком. Водночас процес виховання означених якостей у старшого дошкільного віку залишається поза належною увагою дослідників.

Особливе занепокоєння нині викликає загострення *суперечностей* між:

- завданнями громадянського виховання та недостатньою розробленістю теоретичних та методичних засад виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку;
- наявністю виховного потенціалу традицій рідного краю та недостатнім їх залученням у роботу сучасних дошкільних навчальних закладів;
- значущістю виховної діяльності сім'ї та невідповідністю батьків до виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз наукового доробку за проблемою дослідження дозволив визначити *громадянські якості* як *цілісне особистісне утворення, яке прийнято позначати терміном і поняттям громадянськість*. Відповідно до цього, *громадянськість* дітей старшого дошкільного віку визначено як *інтегративну якість особистості, що вміщує елементи патріотизму та правосвідомості, толерантність*. Спираючись на зазначене поняття виокремлено патріотизм, правосвідомість та толерантність як громадянські якості, основи яких мають бути сформовані ще на етапі дошкільного дитинства.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Становлення громадянських якостей у старшому дошкільному віці здійснюється завдяки взаємодії різноманітних об'єктів соціальної дійсності. Аналіз наукового доробку класиків та сучасних науковців, а також етнографічної літератури дозволили визначити традиції рідного краю ефективним засобом виховання дітей.

Комплексне залучення традицій рідного краю у процес виховання забезпечує основу для виховання патріотизму, правосвідомості та толерантності в дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до старшого дошкільного віку на виховання громадянських якостей мають вплив такі компоненти, як традиційні ремесла, родинно-побутові традиції,

На підставі результатів нашого дослідження визначено структурні компоненти сформованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку: когнітивний, емоційний та діяльнісний.

Для визначення рівнів сформованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку нами розроблено та схарактеризовано такі критерії: обсяг, систематичність та аргументованість знань, наявність стійкого інтересу та позитивних емоційних проявів, наявність умінь та активність у вирішенні проблемних ситуацій на вербальному та практичному рівнях. На підставі виокремлених компонентів, критеріїв та їх показників ми визначили та схарактеризували такі рівні сформованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку: високий, достатній, середній, низький.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, наступні показники: на низькому рівні знаходилося 65,34 % дітей; середній рівень посіло 24,02%; чисельність дітей, які виявили достатній рівень, відповідала 8,12 %; високий рівень виявили 2,52 % дітей.

На основі досліджень науковців про особливості виховання старших дошкільників установлено, що виховання громадянина демократичного суспільства вимагає обґрунтування педагогічних умов, які б сприяли становленню громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку, а саме: створення в дошкільному навчальному закладі розвивального середовища, у якому сконцентровано елементи етнокультури народу; збагачення досвіду роботи педагогів стосовно громадянського виховання дітей старшого дошкільного віку; просвіти та залучення батьків до виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку на традиціях рідного краю; організації системи співпраці дошкільного закладу з батьками вихованців та соціальними інститутами у процесі виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

На основі теоретичного дослідження та результатів проведеного нами констатувального зрізу було розроблено експериментальну методику, що поставала інструментом реалізації педагогічних умов виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку на традиціях рідного краю. Основними засадами її побудови є: інформативність, поєднання різних форм навчально-виховної роботи, інтеграція традицій рідного краю в різні види діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Формувальний експеримент здійснювався у три взаємопов'язаних етапи, що доповнювали один одного.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Перший етап (початковий) було спрямовано на формування у старших дошкільників уявлень і знань про самотність матеріальних і духовних цінностей українського народу, традицій та звичаїв рідного краю, які постають основою для виховання громадянських якостей.

Другий етап (рефлексивний) мав на меті утвердження й закріплення у вихованців старшого дошкільного віку позитивних вражень і переживань, які з'являлися в них у процесі ознайомлення з різноманітними аспектами етнокультури рідного краю та виховання на їх основі громадянських якостей.

Третій етап (творчо-перетворювальний) був зорієнтований на активне залучення особистого творчого потенціалу дітей до справи відтворення, збереження й примноження культурних надбань рідного краю. Змістовна частина цього етапу була спрямована на прояв окремих громадянських якостей у самостійній (зображувальна, мовленнєва, ігрова, трудова) та спеціально організованій діяльності старших дошкільників.

Упродовж трьох етапів здійснювалася систематична робота з педагогами та батьками дітей, що брали участь в експерименті у формі лекцій, зборів, консультацій, семінарів тощо. Результати контрольних зрізів за розробленими критеріями та показниками визначення рівнів вихованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку показали: відсоток дітей, для яких характерний високий рівень вихованості громадянських якостей, збільшився на 7,09 %; кількість вихованців із достатнім рівнем – зросла на 19,02 %; відповідно відсоток дошкільників, яких схарактеризовано середнім збільшився на 12,56 %, а низьким рівнем вихованості громадянських якостей зменшився на 38,37 %.

Таким чином, отримані результати свідчать про ефективність запропонованих педагогічних умов і методики. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми виховання громадянських якостей у дітей дошкільного віку. *Подальшого наукового вивчення* вимагають питання наступності закладу дошкільної освіти і початкової школи в системі громадянського виховання; здійснення спеціальної підготовки вихователів з метою підвищення рівня їхньої педагогічної компетентності з проблем громадянського виховання, підвищення ефективності післядипломної освіти педагогічних кадрів з цієї проблеми, а також підвищення педагогічної культури батьків.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. URL:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoh_o%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.

3. На шляху громадянської зрілості: навч.-метод. посіб. /Хмельницький обласний інститут удосконалення вчителів / за ред. В. Струманського - Хмельницький, 2009. 83 с.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Богдана Михалевич,

студентка 3 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Лариса Констанкевич, викладачка-методистка
циклової комісії природничо-математичних дисциплін*

Розкрито питання переваг та недоліків використання інформаційних технологій у дошкільному віці.

Вплив інформаційних технологій на формування цифрової грамотності у дітей дошкільного віку є предметом активних досліджень та обговорень у сучасному світі. Особливо в контексті швидкого розвитку цифрових технологій і зростання доступності до них. Розглянемо деякі ключові аспекти цього впливу.

Розвиток когнітивних навичок: Використання інтерактивних ігор та навчальних додатків може сприяти розвитку пам'яті, логічного мислення, уваги та інших когнітивних навичок у дітей. Ці інтерактивні інструменти можуть бути спрямовані на покращення різних аспектів когнітивного розвитку в забезпеченні відповідного рівня вікової адаптації. Дослідження показують, що взаємодія з планшетами, смартфонами та комп'ютерами може сприяти розвитку уваги, концентрації, пам'яті та логічного мислення у малюків. Ігрові додатки та програми сприяють активному мисленню та розвитку творчих здібностей, що є важливими для подальшого навчання. Наприклад, освітнє програмне забезпечення GCompris містить низку вправ з різних галузей знань. Тематика комплексу включає читання та набір тексту, арифметику, географію, гуманітарні науки тощо [1].

Соціальне взаємодія: З одного боку, використання цифрових технологій може сприяти взаємодії з однолітками та вихователями через віртуальні платформи та ігри. З іншого боку, може виникати ризик відчуження від реального світу та зменшення здатності спілкуватися без використання технологій.

Розвиток моторики: Використання планшетів, смартфонів та інших електронних пристроїв може сприяти розвитку моторики та координації рухів у дітей, які вміють користуватися ними. Дрібна моторика рук є важливою для подальшого навчання письма та інших навичок. Використання планшетів може сприяти розвитку координації рухів та дрібної моторики у дітей дошкільного віку.

Розвиток мовлення: Деякі додатки та ігри спеціально створені для розвитку мовлення, лексики та комунікативних навичок у дітей. Взаємодія з аудіо та відеоматеріалами може сприяти розвитку мовлення та розумінню мови. Наприклад, логопедичний тренажер «Дельфа-142» являє собою комплексну програму з корекції різних сторін усного та писемного мовлення дітей. Тренажер дозволяє: працювати з

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

будь-якими мовними одиницями від звуку до тексту; вирішувати задачу корекції мовного дихання; вирішувати задачу корекції голосу; вирішувати завдання розвитку лексико-граматичної сторони мовлення; вносити ігрові моменти в процес корекції мовних порушень; багаторазово дублювати необхідний тип вправ і мовленнєвий матеріал; здійснювати корекцію сприйняття, уваги, пам'яті.

При використанні цифрових пристроїв важливо встановлювати обмеження щодо часу, щоб уникнути перевтоми та забезпечити баланс між цифровими та ігровими активностями. Регулярні перерви під час користування гаджетами також є важливими для збереження здоров'я дитини. Тривале сидіння перед комп'ютером в одній позі замість занять спортом і активними іграми на свіжому повітрі призводить до того, що м'язи слабо розвиваються, дитина стає дратівливою, швидко стомлюється. До того ж сидяче положення негативно позначається на спині та попереку, псується постава. Дитині, яка ще не ходить до школи, достатньо буде проводити за комп'ютером не більше 10-15 хвилин на день. Дітям, що мають погіршений зір, перебування за комп'ютером потрібно дозувати індивідуально. Заняття можуть бути не більше трьох разів на тиждень.

Психологи відзначають, що робота за комп'ютером розвиває увагу. Утім слід пам'ятати, що помірне перебування за комп'ютером поліпшує концентрацію уваги, занадто тривале – погіршує [2].

Разом із перевагами, використання цифрових технологій може призводити до ризику залежності від екрану, негативного впливу на зорову систему, а також до можливості зустрічі з небезпечним контентом.

Розвиток цифрової грамотності: Важливо, щоб діти вивчали не лише як користуватися цифровими технологіями, але й розуміли їхню сутність, знали про можливі ризики та вміли користуватися ними відповідально. Включення понять безпеки в Інтернеті, цифрової грамотності та етичного користування технологіями в навчальну програму може допомогти дітям розвивати компетентності в цьому напрямку.

Інформаційні технології мають значний вплив на формування цифрової грамотності у дітей дошкільного віку. Важливо забезпечити баланс між використанням цифрових засобів та іншими видами активностей для гармонійного розвитку малюків у цифровій ері. Діти цього віку, використовуючи різноманітні гаджети та програми, активно вивчають нові можливості та засвоюють цифрові навички.

По-перше, інформаційні технології сприяють розвитку моторики та координації рухів у діток. Вони навчаються використовувати тачскрін, маніпулювати мишею чи сенсорними пристроями, що сприяє розвитку моторних навичок.

По-друге, інтерактивні відео та ігри сприяють розвитку когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять та логічне мислення. Цифрові засоби навчання дозволяють дітям вивчати літери, цифри, кольори та форми у захопливій ігровій формі.

По-третє, використання комп'ютерів та планшетів дошкільнят сприяє розвитку комунікативних навичок.

Діти навчаються спілкуватися з іншими за допомогою вебкамери, мікрофона та чату, а також вчаться спільно працювати над проектами в онлайн середовищі.

Однак, разом із цими позитивними аспектами, необхідно враховувати й можливі негативні наслідки використання інформаційних технологій у дітей дошкільного віку. Недостатня увага до фізичних ігор, переважання екранної активності над відпочинком та інші аспекти можуть вплинути на здоров'я та розвиток дітей.

Отже, інформаційні технології мають значний вплив на формування цифрової грамотності у дітей дошкільного віку. Вони сприяють розвитку когнітивних навичок, моторики, мовлення та формуванню цифрової грамотності. Проте важливо пам'ятати про необхідність контролю за часом користування гаджетами та забезпечення балансу між цифровими та ігровими активностями для повноцінного розвитку дитини.

Література і джерела

1. Гуржій А. М. Взаємозв'язок інформатизації суспільства й системи освіти. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2015. № 8. С. 5–9.
2. Кляп М.І. Інформаційні технології як засіб інноваційного розвитку української освіти. *Virtus: Scientific Journal /Editor-in- chif M.A.Zhurba*. 2017. С. 147–151.
3. Шестобуз О. Особливості використання інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2022. №1. С. 216–221.

ВИКОРИСТАННЯ СПОРТИВНИХ ІГОР ТА ВПРАВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Мілена Осокіна,

студентка 31-д групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Осипова, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, викладач-методист вищої кваліфікаційної категорії

Розглянуто вплив спортивних ігор на фізичний розвиток дошкільників, особливості використання спортивного обладнання, приклади сучасних спортивних ігрових вправ

В умовах сьогодення ставлення до здорового способу життя стає все більш актуальним, особливу увагу приділяють розвитку фізичних навичок у дітей з наймолодшого віку. Важливою частиною цього процесу є впровадження спортивних ігор у повсякденне життя дошкільнят, з чим допомагають заклади дошкільної освіти, які відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для розвитку дитини.

Важливою складовою фізичного виховання дітей дошкільного віку є ігри, які сприяють зміцненню здоров'я, фізичному розвитку та вдосконаленню життєво необхідних рухів.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Спортивні ігри спонукають дитину постійно адаптуватися до різних ігрових обставин, що дозволяє технічно розвивати в дитині спритність, швидкість, рівновагу, витривалість, гнучкість тощо. Вони відрізняються від рухливих ігор наявністю правил, в яких визначається певна кількість гравців, тривалість гри та обладнання. Ця низка правил дозволяє проводити елементи спортивних змагань, де від учасників гри потребується більшого фізичного напруження та вольових зусиль.

Ігри спрямовані на покращення самопочуття дитини, зміцненню органів та формуванню здорового тіла. Також, через постійне напруження та розслаблення тіла під час гри спортивні ігри можна вважати за активний відпочинок.

Спортивні ігри – це не тільки про фізичний розвиток, а ще й про розвиток особистості дитини, яка під час гри вчиться винахідливості, впевненості та закріплює соціальні навички, через взаємодію і спілкування з іншими членами команди.

Проведення ігор зі спортивними елементами на свіжому повітрі позитивно впливають на судинну систему та дихання, сприяють зміцненню серця, тим самим знижуючи ризик хвороб пов'язаних з тиском.

Спортивні ігри стимулюють дітей розвивати в собі навички саморегулювання фізичного навантаження та самоконтролю. Граючи в команді дитина намагається усвідомлювати свої дії та поведінку, розуміти правила гри та чекати на свою чергу. При взаємодії з іншими гравцями дитина розвиває в собі соціальні навички, здатність до співпраці з іншими та комунікації загалом.

Також, великий вплив на дошкільників під час спортивної гри має спортивне обладнання, яке розвиває фізичні, соціальні, когнітивні та творчі навички у дітей, також сприяє здоровому фізичному розвитку та стимулює їхню уяву. Під час гри з м'ячем дитина розвиває уяву, моторику рук та співпрацю з іншими. В той час стрижні та обручі дозволяють розвивати координацію рухів загалом, при цьому роблячи спортивну гру цікавіше. Також, проводячи гру з м'ячем чи обручем дитина розвиває в собі стратегічне мислення та вчиться приймати швидкі рішення в ході гри. Наприклад, різний тип обладнання може викликати різноманітні ситуації, в яких дитина повинна діяти швидко, рішуче і з розумом, аналізувати гру і вже потім виконувати дію.

Спортивна гра спрямована на здоров'я та загальне укріплення тіла дитини, в той час як спортивне обладнання допомагає створити сприятливі умови для повноцінного розвитку дошкільника.

Також, у закладах дошкільної освіти можуть використовувати спеціалізовані спортивні вправи, спрямовані на розвиток конкретних навичок, таких як біг, стрибки, кидки та інші. Наприклад, бігові вправи можуть включати в себе навчання правильної техніки бігу, а стрибки – вміння стрибати у довжину та висоту. Важливо враховувати підвищення складності рухливих вправ у відповідності до віку та фізичних можливостей дітей. Наприклад, щоб відповідати потребам молодших дошкільників, вправи можуть бути спрямовані на розвиток базових рухових навичок, в той час як для старшої групи дітей можуть використовуватися складніші та більш технічно вимогливі вправи.

Слід пам'ятати про важливість забезпечення психічної та емоційної атмосфери заохочення в процесі проведення спортивних занять. Вихователі мають звертати увагу на техніку безпеки під час проведення будь-якого фізичного навантаження, а

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

також створювати сприятливі умови для дітей, щоб вони могли отримувати задоволення від спортивних занять та впевнено розвивати свої навички.

Спортивні ігри можуть бути чудовим способом залучення дітей до фізичної активності та сприяти формуванню командного духу. Наприклад, футбол, баскетбол, волейбол, хокей, м'ячикові ігри тощо допомагають розвивати не лише фізичні навички, а й вміння брати участь у командних зусиллях, співпрацювати з іншими та розвивати стратегічне мислення.

Крім того, спортивні ігри можуть включати в себе різноманітні елементи, такі як стрибки, біг, кидки, координаційні вправи та багато іншого. Це сприяє розвитку рухових навичок, покращує фізичну форму та допомагає дітям відчувати радість від фізичної активності.

Сучасні спортивні ігри у дошкільній освіті сприяють фізичному, емоційному та соціальному розвитку, а також виховують у дітей командний дух, спритність, координацію та співпрацю. Такі ігри допомагають дітям розвивати рухливість, здоров'я та загальну фізичну підготовку.

Під час добору спортивних ігор спирайтеся не лише на їх доступність для дітей певного віку, а й на бажання та зацікавленість вихованців та їх батьків. Проводьте спортивні ігри як під час фізкультурно-оздоровчих заходів, так і під час гурткової роботи. Організуйте навчання на основі фізкультурних занять різних видів:

- навчальні – щоб ознайомлювати з походженням гри, основними елементами правил, змістом техніко-тактичної підготовки тощо;
- мішаного типу – закріплювати й удосконалювати навички техніко-тактичної підготовки;
- варіативні – ускладнювати вже засвоєні рухові дії; фізичний розвиток;
- тренувальні – розвивати функціональні та рухові якості.

Діти дошкільного віку не здатні виконувати ланцюг технічних прийомів і тактичних комбінацій спортивної гри, їм доступні лише початкові елементарні прийоми чи окремі прості комбінації. Тому дозуйте фізичні навантаження та підвищуйте рівень складності вправ, зважаючи на вікові й індивідуальні можливості дітей. Спочатку пропонуйте дітям виконувати елементи спортивних ігор протягом 10 хв., поступово збільшуйте тривалість до 20-30 хв. При цьому обов'язково робіть короткі паузи для відпочинку. Для того щоб урегулювати навантаження на дітей, розподіліть групу на кілька команд. Так ви матимете змогу збільшувати чи зменшувати кількість гравців, а отже – обсяг навантаження й інтервал відпочинку. А також ви зможете збільшувати чи зменшувати дистанцію під час фізичних вправ; висоту зорових орієнтирів-стимулів або відстань до них; кількість перешкод під час рухового завдання. Створіть для вправ спеціальні умови та інтегруйте рухову й пізнавальну діяльність. Навчайте дітей елементів спортивної гри систематично та цілеспрямовано. Постійно розширюйте обсяг технічних прийомів і дій. У міру того як діти накопичуватимуть ігровий і змагальний досвід, якість ігрових дій поліпшуватиметься. А це допоможе формувати рухову координацію, ігрову імпровізацію та інтуїцію.

Окрім того, спортивні ігри в закладах дошкільної освіти сприяють підвищенню рівня інтересу дітей до фізичної активності та спорту. Це важливо для підтримання

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

здорового способу життя та профілактики різних захворювань, пов'язаних із руховою активністю. Для педагогів дошкільних закладів важливо пам'ятати, що спортивні ігри повинні бути різноманітні та відповідати віковим можливостям дітей. Також важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та створювати комфортні умови для участі у спортивних заходах.

Отже, впровадження спортивних ігор у програму закладів дошкільної освіти сприятиме комплексному розвитку дітей, формування здорового способу життя та підвищенню загального рівня фізичного та психічного здоров'я дітей.

Література та джерела

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. *Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку*: підручник. Суми: Університетська книга, 208. 428 с.
2. Спортивні ігри – як ефективний засіб фізичного виховання дошкільників. URL: https://liyalno1.blogspot.com/2020/06/blog-post_39.html?m=1#google_vignette (дата звернення: 12.02.2024).
3. Особистість дитини. Спортивні ігри. URL: <https://m.ezavdnz.mcfr.ua/867855> (дата звернення: 12.02.2024).
4. Дошкільнятам про спортивні ігри. URL: <http://oipoppe.ed-sp.net/?q=node/22089> (дата звернення: 12.02.2024).
5. Всеосвіта URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01000jmy-5151.docx.html> (дата звернення: 12.02.2024).

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ

Аліна Палецька,

здобувач освіти ДО-52М групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського державного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – *Наталія Семенова, к. пед. н., доц. кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти*

Вивчено стан розробленості проблеми формування здорового способу життя стосовно дітей старшого дошкільного віку. Досліджено загальні питання формування здорового способу життя дошкільників. Уточнено науковий зміст основних категорій дослідження.

Категорія здоров'я набула особливої актуальності в наш час, трансформувавшись у глобальну проблему існування цивілізації в окресленому часопросторі. Майбутнє кожної країни залежить від усвідомлення вагомості цієї цінності, від конкретних зусиль, спрямованих на піклування про здоров'я підростаючого покоління, створення сприятливих умов для його повноцінного розвитку і щасливого зростання.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті турбота про здоров'я молоді, виховання в неї культури здорового способу життя визначається пріоритетним завданням. Успішному виконанню цього завдання сприяє вивчення теорії та практики організації процесу фізичного виховання й освіти другої половини XX століття, коли було накопичено значний теоретико-методичний досвід упровадження різних методів, організаційних форм навчання та виховання. Декларована суспільством необхідність охорони здоров'я та конкурентоспроможності нації можлива лише за умови чіткого осмислення того, що основи якості та тривалості життя людини закладаються ще в дитинстві, а здоров'я дитини дошкільного віку є поєднанням різних характеристик не лише його фізичного і психічного, а й морального розвитку, що забезпечують певний рівень розумової й фізичної працездатності та швидко адекватну адаптацію до природного й соціального середовища. Такий погляд на здоров'я потребує серйозної уваги до дитини як носія резерву здоров'я.

Проблема здорового способу життя була предметом дослідження науковців різних галузей знань: медичної (Г. Апанасенко, Д. Давиденко, В. Волков, П. Половников), біомедичної (Ю. Лісцин, О. Щетінін), соціальної (О. Вакуленко, Л. Жаліло, В. Климова, В. Скумін, О. Яременко), психологічної (В. Ананьєв, В. Климова, С. Шапіро).

У педагогічних працях проблема здорового способу життя розглядалася в контексті підвищення ефективності системи фізичного виховання школярів та дошкільників (Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, О. Дубогай).

Наприкінці XX століття визначився валеологічний підхід до вивчення проблем здорового способу життя школярів (І. Брехман); досліджено різні аспекти валеологічної освіти та валеологічного виховання школярів і молоді (Т. Бойченко, О. Вакуленко, Г. Голобородько, О. Іванашко, С. Лапаєнко, С. Свириденко, Л. Сущенко, С. Юрочкіна); виконано низку експериментальних досліджень із проблеми формування навичок здорового способу життя у дітей дошкільного віку (Н. Денисенко, О. Іванашко, С. Юрочкіна); визначено умови професійної підготовки майбутніх фахівців із дошкільної освіти щодо виховання у дітей навичок здорового способу життя (В. Нестеренко).

Реалії життя свідчать, що зусилля держави, системи освіти в Україні, спрямовані на розв'язання проблеми здоров'я населення, особливо підростаючого покоління, не знаходять достатнього розуміння на рівні сімейного виховання. Поза увагою залишається питання, за допомогою яких форм та методів, алгоритму роботи закладу дошкільної освіти має взаємодіяти з сім'ями вихованців, щоб забезпечити формування основ здорового способу життя уже в дошкільному віці.

У процесі нашого дослідження вивчено стан розробленості проблеми формування здорового способу життя стосовно дітей старшого дошкільного віку. Нами виявлено, що науковцями досліджено загальні питання формування здорового способу життя дошкільників. Однак цілісного наукового підходу до формування основ здорового способу життя старших дошкільників особливо у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї дослідниками не розроблено.

Уточнено науковий зміст основних категорій дослідження. Зокрема: **Здоровий спосіб життя** — це активна діяльність людей, спрямована на збереження і

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

поліпшення здоров'я, зміну способу життя, оздоровлення, боротьбу зі шкідливими звичками і факторами ризику для здоров'я, подолання інших несприятливих умов способу життя, формування психологічної настанови на збереження, зміцнення та примноження власного здоров'я та здоров'я оточення.

Здоровий спосіб життя передбачає реалізацію основних здоров'я-зберігаючих передумов:

- ❖ наявність особистісно-мотиваційної настанови на реалізацію власних фізичних, інтелектуальних, соціальних і духовних можливостей і здібностей;
- ❖ сформованість світоглядних позицій та культури людини, ступінь
- ❖ орієнтації на здоров'я та здоровий спосіб життя;
- ❖ забезпечення фізичного удосконалення в процесі активної рухової діяльності;
- ❖ забезпечення повноцінного, збалансованого харчування;
- ❖ дотримання правил гігієни (чистоти тіла і чистоти думок, загартовування тіла і загартовування духу);
- ❖ досягнення психічної, морально-духовної гармонії у житті;
- ❖ толерантне ставлення до соціального оточення;
- ❖ вилучення із власної поведінки шкідливих звичок, пристрастей, помислів (алкоголізм, куріння, наркоманія, лінощі, переїдання, негативні емоції, негативне мислення, малорухливість тощо).

Взаємодія – у нашому дослідженні трактуватиметься як процес взаємного впливу, співпраці між закладом дошкільної освіти і сім'єю, що характеризується двосторонньою діяльністю спрямованою на реалізацію поставленої мети: розвиток, виховання і навчання дітей; вивчення наукового доробку дає підстави зауважити, що батьки, як головні вихователі, мають знати основні підходи і принципи її гармонійного розвитку і виховання дітей дошкільного віку.

Доцільним є використання різних форм взаємодії з родиною: індивідуальні форми – це бесіди, консультації, відвідування сімей, доручення батькам тощо; для колективу батьків організуються загальні консультації, групові та загальні збори, конференції, виставки, лекції, гуртки; оформляються інформаційні і тематичні стенди, фотомонтажі; проводяться радіопередачі, вечори запитань і відповідей, зустрічі за круглим столом тощо. Потребою дошкільної науки і практики є розробка сучасного інструментарію взаємодії, яким, як ми переконані, є педагогічна технологія формування основ здорового способу життя.

З огляду на вищесказане, нами розроблено й запроваджено в практику педагогічну технологію формування здорового способу життя у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї як комплексний процес оздоровчого спрямування, заснований на взаємодії всіх суб'єктів освітньої діяльності, використанні сучасних засобів організації освіти, спрямований на розвиток особистості дошкільника, що сприймає здоров'я як найбільшу базову цінність, володіє знаннями про основи здоров'я, прагне до їх пошуку і самостійно використовує у власній діяльності.

У змістовій площині технологія формування здорового способу життя у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї містить у своїй структурі сім взаємопов'язаних дидактичних модулів, які скомпоновано з блоків, що передбачають

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

просвітницькі заходи для батьків, їхню самостійну освітню діяльність, взаємодію батьків і дітей, самостійну діяльність дітей, різні діагностичні процедури.

Упровадження педагогічної технології передбачає насамперед збагачення педагогічної культури батьків з питань формування здорового способу життя дитини, використання єдиних підходів з боку батьків та вихователів дошкільного навчального закладу до охорони, збереження і зміцнення здоров'я дітей та позиціонування його як найвищої цінності.

За результатами дослідження доведено ефективність розробленої і впровадженої педагогічної технології. Кількість дітей ЕГ з високим рівнем сформованості здорового способу життя зросла на 13,7 %, достатнім – на 17,6 %, зменшилася з середнім рівнем на 17,2 %, з низьким – на 14,1 %. У дітей КГ відбулися незначні позитивні зміни. Отримані за результатами впровадження розробленої педагогічної технології зміни є статистично достовірними, що підтверджено застосуванням методів математичної статистики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання поставленої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання забезпечення наступності в організації взаємодії між дошкільною і початковою ланками освіти, шляхи роботи з управлінським корпусом дошкільних навчальних закладів у контексті формування здорового способу життя тощо.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoh%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко [та ін.] ; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.

3. Семенова Н. І. Дослідження педагогічної культури батьків щодо формування здорової особистості в процесі взаємодії дошкільного навчального закладу й сім'ї *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Серія «Педагогічні науки». Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2010. № 13. С. 124–132.

4. Семенова Н. І. Взаємодія сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей дошкільного віку *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасне дошкілля: реалії та перспективи»]*, (Київ, 16 жовт. 2008 р.). Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. С. 106–108.

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ ДИТИНИ В КОЛЕКТИВІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юліанія Потапчук,

студентка 12 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто особливості комунікативної готовності перебування дитини в закладі дошкільної освіти. Проаналізовано специфіку комунікації в групі дошкільників.

Надважливу роль у формуванні особистості дитини відіграє спілкування. З перших днів життя головним і постійним оточенням є мама, тато та інші члени сім'ї, згодом це колектив однолітків в садочку а потім і в школі.

Новий колектив – це новий життєвий етап. Вперше дитина починає активно спілкуватися з однолітками в дитячому садку, вона стикається з різними характерами та соціальними статусами. Є припущення, що чим менша дитина, тим легше їй пристосовуватися до колективу, адже маленькі діти – це дослідники і хоч із страхом проте залюбки вони обстежують територію та людей навколо. В дошкільному віці світ дитини вже не обмежується колом родини. Значущі для нього люди тепер і інші діти, однолітки. По мірі дорослішання дитини важливішими для неї стають контакти і конфлікти з однолітками. Контакт з однолітками приносить ні з чим незрівнянну радість. Тільки з однолітками діти вчаться бути нарівні, а це означає, будувати особисті відносини, які вони не можуть мати з дорослими. Емоційна напруга і конфліктність старших дошкільників значно вищі, ніж серед дорослих. Батьки та вихователі іноді не підозрюють про ті почуття та емоції, які переживають їх діти.

Комунікативна готовність дошкільників, яка проявляється у здатності застосовувати нові форми спілкування, проявами витримки, дисципліною, передусім зумовлена підготовкою до шкільного життя. Вона формується у гармонійних взаємовідносинах дитини з навколишнім світом, однолітками та дорослими. Безумовно, виконує важливу роль для переходу в інший, не менш важливий, етап життя.

В процесі комунікації перед дитиною виникає необхідність домовитися, заздалегідь спланувати свою діяльність. Відбувається становлення суб'єктивного відношення до інших дітей, тобто вміння бачити в них рівну собі особистість, враховувати їх інтереси, готовність допомагати. Діти не завжди можуть адекватно висловити власні думки, почуття, враження, що є перешкодою для успішної соціалізації, для встановлення повноцінного контакту між дітьми, між дорослим і дитиною [2].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У дошкільному віці діти часто використовують непередбачувані слова, фрази чи вислови, які не завжди може прийняти і зрозуміти дитина, тому чималу роль відіграє профілактика труднощів. Старшого дошкільника вже починає хвилювати репутація серед дітей, думка яких для нього важлива. Діти в такому віці всіма силами намагаються її відстоювати, не дивлячись на те, що, можливо, прийдеться змінити стереотипи власної поведінки. Прийняття малюка групою, дає йому психологічну стабільність та емоційний комфорт.

З моменту, коли дитина стає членом групи однолітків, його індивідуальний розвиток неможливо розглядати й вивчати у відриві від взаємин з іншими дітьми цієї групи. Саме на основі досвіду спілкування з іншими дітьми формуються моральні якості особистості, насамперед ті, що визначають її ставлення до людей. Хоч групу дошкільного закладу лише умовно можна вважати колективом, проте навіть і тут є великі потенційні можливості для розвитку дитини на засадах доступних їй моральних норм і правил. Цьому сприяють сталий склад групи протягом кількох років, усталеність педагогічних вимог, які спрямовують і координують взаємини, щоденне спілкування та спільна діяльність дошкільнят. У згуртованому колективі, який живе змістовним та повноцінним життям, діти набувають позитивного соціального досвіду взаємодії, проймаються спільними почуттями і переживаннями ще задовго до того, як починають усвідомлювати високі моральні принципи [1].

У старшому дошкільному віці між дітьми вже можливе більш тривале та не пов'язане з іграми та іграшками спілкування. Вони починають краще розуміти один одного, зацікавленні у взаємодопомозі, звертаються з питаннями до однолітків. В цей період діти вже мають прихильності, розуміють з ким хочуть дружити і надають їм перевагу.

До 6 років у багатьох значно зростає інтерес та прихильність до діяльності та переживань інших. Дії старших дошкільників спрямовані не лише на позитивну оцінку дорослого а і безпосередньо на іншу дитину, на те, щоб їй було краще. Виховуючись в старшій групі, дитина набуває вміння спостерігати за грою однолітків, просить їх про щось, дякує. Але форми ввічливого поведіння їх ще потрібно навчати, адже діти ще не вміють вчасно узгоджувати свої дії з іншими.

Таким чином, вміння дитини комунікувати в колективі це великий і важливий крок, адже навіть при запасі знань, умінь, навичок та інтелектуального рівня їм буде важко навчатись, якщо немає необхідної готовності до соціальної позиції школяра.

Література та джерела

1. Дитина в колективні однолітків: сторінка ЗДО 3 м. Хмільники. Вінницької області. URL: <http://surl.li/rtuan> (дата звернення: 23.02.2024).
2. Папуша Д. Формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи. URL: <http://surl.li/dvdsj> (дата звернення: 23.02.2024).

ІСТОРИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Каріна Савонік,

студентка 21 групи ПОс спеціальності 013 Початкова освіта факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Кліш, к. н. з фіз. к-ри і спорту, доц., доцент кафедри фізичної культури

Визначені закономірностей розвитку теорії і методики фізичного виховання дітей у світовій та українській практиці, традиційні засоби і форми фізичного виховання дітей засобами народної педагогіки.

Протягом усієї історії людства фізична культура посідала провідне місце в побуті народу, була органічною частиною національної культури.

Розглядаючи історичний процес становлення та подальшого розвитку фізичної культури, необхідно брати до уваги ті цілеспрямовані зусилля, яких докладали наші предки, що жили на території сучасної України в різні історичні епохи, як виховували дітей, яку роль в цьому процесі відігравала фізична культура, які ігри, змагальні фізичні вправи, гігієнічні й лікувальні рухові засоби застосовувалися в побуті та військовій підготовці.

Загалом, фізичне виховання в Україні, що має тисячолітню історію, розвивалося нерівномірно й залежало від багатьох політичних, економічних та географічних умов. Творче використання цієї народної скарбниці в сучасних умовах має велике виховне, освітнє та оздоровче значення. Його можна визначати як передачу рухового досвіду від старшого покоління до молодшого. Чим багатіший цей руховий досвід, тим різноманітніша ц ефективніша повинна бути сучасна система фізичного виховання. Тому актуальною проблемою наукових досліджень є вивчення закономірностей теорії і методики фізичного виховання дітей у світовій та українській практиці.

На думку провідних науковців [1, 2, 8] фізичне виховання є одним із найстаріших напрямків цілеспрямованого виховного впливу на дітей і молодь. Одним із перших українських творів про шляхи збереження здоров'я стало легендарне «Поучення» Володимира Мономаха, яке поєднало в собі віковичний досвід народної педагогіки. Володимир Мономах подав універсальну систему ведення здорового способу життя, яка забезпечувала виховання у дітей та молоді міцне здоров'я і підготовку до трудової і військової діяльності. Ця система включає продуктивну трудову діяльність, психічне здоров'я, рухову активність, загартування, раціональне харчування, особисту гігієну.

Досвід, який накопичено в період раннього середньовіччя, вплинув на те, що видатні просвітителі різних країн, зокрема, Я. А. Коменський, Ж. Ж. Руссо та інші при розробці своїх педагогічних систем обґрунтовували значення фізичного виховання для всебічного розвитку дітей. Видатний чеський педагог Ян Коменський

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

вперше прийшов до висновку про необхідність застосування фізичного виховання дітей у педагогічному процесі школи та сім'ї. Особливо важливу роль він відводив рухливим іграм, як засобу не лише фізичного, а й духовного та естетичного виховання особистості дитини.

Вагомий вклад у розвиток теорії фізичного виховання зробив видатний діяч культури минулого століття К. Ушинський. На його глибоке переконання, теорія навчання та виховання повинна спиратися на останні досягнення науки про людину. Однією із найважливіших соціальних і педагогічних проблем К. Ушинський вважав ідею народного виховання. Термін «народність» він розумів як історію того чи іншого народу, його історичний розвиток, географічні і природні умови, в яких живе народ, економічні, соціальні, культурні, національні та інші його особливості. Спільним для всіх народів педагог вважав виховання людей. К. Ушинський звертав увагу педагогічної громадськості на важливість використання в системі виховання і навчання цінної скарбниці народних ігор, доступних дітям. Він вважав цей засіб найбільш корисним для здоров'я дітей, та їх успішного навчання, рекомендував поєднувати навчання з грою. Він писав: «Гра є вільна діяльність дитини, і якщо ми порівнюємо інтерес гри, а з нею і кількість позитивних емоцій, які містяться в душі дитини, з подібним впливом вчення перших чотирьох – п'яти років, то, звичайно, що всі переваги лишаються на боці гри. У ній формуються всі грані людської душі, її розум, серце і воля, і коли говорять, що ігри передбачають майбутній характер і майбутню долю дитини, то це правильно двояко...»[7].

У створенні цілісної системи фізичного виховання велике значення має педагогічна спадщина С. Русової, в якій закладені національні підвалини української педагогічної думки перших досягнень ХХ ст. що вирішальним чином формує сучасну систему педагогіки.

Русова наголошувала на необхідності знання батьками і педагогами фізіологічно-анатомічних особливостей дитячого тіла. Засоби фізичного виховання у системі С. Русової часто набувають національного калориту [4].

Методичний посібник В. Горинського є першою публікацією, що характеризує систему засобів фізичного виховання. Автор зазначає, що для своєчасної моторики у дітей важливим є їх ранній вік. Він радить докласти всіх зусиль, щоб своєчасно упередити всі недоліки розвитку і зробити це потрібно в найбільш юному віці, коли моторні навички починають утворюватися, коли пластичність тіла дитини ще дуже велика.

Л. Чубинська [8] експериментально обґрунтувала, що систематичне застосування фізичних вправ у вихованні дитини дає змогу зміцнити її здоров'я та покращити психічний розвиток. Педагог науково довела, об'єктивну методику оцінки фізичного розвитку дітей, розробила систему загартування дитини від народження до шкільного віку.

Дослідження проблем фізичного виховання знаходимо в працях українського педагога Г. Ващенка [1]. За його переконанням, фізичне виховання має дві основні площини – гігієнічне виховання і фізичні вправи. У першій – стоїть завдання гарантувати здоров'я, а в другій – фізичний розвиток. Вони взаємопов'язані і, доповнюючи одна одну, допомагають розв'язувати основні завдання фізичного виховання.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Подальші дослідження щодо розвитку національного виховання пов'язані з іменем В. Сухомлинського. Неодноразово педагог підкреслював думку про тісний взаємозв'язок між окремими складовими всебічно розвиненої особистості і фізична культура, в цьому розумінні, не повинна бути винятком. Особливе значення В. Сухомлинський відводив грі. На його думку, гра – це величезне вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається живущий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості [7].

Починаючи з середини ХХ ст. дослідження з фізичного виховання дітей набули оздоровчої направленості. В цей же період теоретичні основи формування у дітей навичок в основних рухах розглядаються в працях Е. Леві-Горинського [7, 8]. Особливу увагу відведено дослідженню розвитку ходьби, бігу, стрибків, метань у дітей 3-7 років.

У 70-х роках на розробку оптимізації рухової активності дітей, обґрунтування методики проведення занять з фізичної культури спрямовані наукові дослідження Е. Вільчковського [2].

Водночас, до 90-х років в науковій літературі практично не досліджувалися засоби української народної педагогіки. До перших сучасних публікацій із традицій українського виховання, в тому числі і фізичного, слід віднести праці Л. Андрушко, О. Воропая, О. Дорошенка, В. Скуратівського, Є. Сявакко. Окремі аспекти народних ігор і родинного виховання розглядали у своїх працях І. Грінченко, Г. Лозко, А. Усова.

Одними з перших монографій українських авторів нової України можна назвати «Народна фізична культура українців» та «Українські народні рухові ігри, розваги та забави: методика, теорія і практика» Є. Приступи. Висвітлено аспекти становлення та розвитку українських національних рухливих ігор, розваг та забав, які сьогодні використовуються в дитячих закладах та початковій школі. Заслугове на увагу думка автора про чинники, які він визначає як сприятливі для розвитку системи фізичного виховання дітей: антропологічні, соціальні та природні; культурні, економічні та політичні впливи інших народів, завдяки яким були запозичені засоби фізичного виховання. Підкреслимо, що в цій роботі, однією з перших, йшлося про інтеграцію багатьох фізичних вправ із західних систем в українську систему фізичного виховання дітей [8].

Окремі питання фізичного виховання з точки зору української народної педагогіки вивчали І. Кліш, А. Цьось, А. Вольчинський, С. Мудрик [7].

Нашу увагу привернули наступні аспекти фізичної культури, а отже й фізичного виховання школярів, відмічені згаданими дослідниками: місце фізичних вправ у житті, спільні риси та відмінності систем фізичного виховання ХХ–ХХІ ст.; використання засобів фізичного виховання у вихованні дітей, з лікувальною метою; розробка видів фізичних вправ і методики фізичного виховання; соціальна практика фізичного виховання (ігри та змагання, оздоровчі системи).

Підсумовуючи огляд історіографії теорії та практики фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку вченими ХХ–ХХІ ст., можна сказати, що об'єднуючим фактором для них є наявність історико-педагогічної інформації про зміни в часі організаційно-педагогічних засад фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку, зокрема, залежно від суспільного та державного ладу.

Як у ХХ, так і в ХХІ столітті проблема фізичного виховання молодших школярів цікавить фахівців з педагогіки, фізичної культури і спорту, фахівців з історії України, спеціальної педагогіки та фізіології людини.

Історико-ретроспективний аналіз дає підстави для висновку, що в ХХІ столітті науковий інтерес до розвитку української системи фізичного виховання зростає і має реформаторський характер.

Література та джерела

1. Ващенко Г. Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру. Мюнхен: Авангард, 1956. 54 с.
2. Вільчковський Е. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Львів: ВНТЛ, 1998. 336с.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 1993. 590с.
4. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів. Краків. Париж: Просвіта.1993. 127 с.
5. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: у 2-х т. Т. 2. Київ: Наук. думка,1973. 526 с.
6. Грушевський М. С. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу: матеріали для українсько-руської етнології. Львів, 1907. Т. 9
7. Кліш І. С. Особливості фізичного виховання дітей в українській народній педагогіці: монографія / 2-ге вид. перероб., доп. Луцьк: Терен, 2022, 156 с.
8. Приступа Є., Левків В. Теоретичні та методичні аспекти класифікації засобів народної фізичної культури: зб. наук. статей. Київ: ІЗМН,1997. С. 115–131.

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анастасія Стависька,

студентка 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач кафедри педагогіки та психології

Проаналізовано поняття та види адаптації дитини раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. Визначено основні ознаки адаптації.

Проблема адаптації дітей раннього віку до дошкільного закладу досліджується фахівцями різних галузей, таких як невропатологи, педагоги, фізіологи, педіатри, психологи, через складність ситуацій, пов'язаних з процесом пристосування до нових умов життя.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

К. Кошєєва визначає адаптацію як здатність істоти пристосовуватися до різноманітних умов зовнішнього середовища на різних рівнях: фізіологічному, соціальному, психологічному.

Фізіологічна адаптація передбачає зміни в роботі функціональних систем організму, спрямованих на пристосування до нових умов навколишнього середовища. Психічна адаптація включає перебудову динамічного стереотипу відповідно до нових умов навколишнього середовища.

Соціальна адаптація включає встановлення оптимальної взаємодії особистості з групою, засвоєння її норм і традицій, оволодіння новими засобами та стереотипами поведінки, а також входження у рольову структуру групи.

Коли адаптаційні механізми не працюють належним чином, виникають «межові стани», коли організм перебуває у проміжній зоні між здоров'ям і хворобою. При недостатності або погіршенні адаптивних можливостей відбувається дезадаптація – зворотний процес адаптації, що може призвести до відмови від відвідування дошкільного закладу. Адаптація, за Н. Маковецькою, означає пристосування до змінливих зовнішніх і внутрішніх умов [3, с. 5].

Адаптація до цілодобової групи, як вказує Т. Жаровцева у своєму дослідженні, ґрунтується на урахуванні різноманітних соціальних та психолого-педагогічних чинників. Ці чинники включають умови життя та виховання в родині, вік дитини та стан її здоров'я, соціальний досвід, а також важливість уникнення подвійної адаптації до денної та цілодобової груп, створення позитивного емоційного спілкування дитини з дорослими, а також різноманітність та змістовність дитячої діяльності, особливо, ігрової. Дослідження наголошує на необхідності підготовки педагогів і батьків до забезпечення позитивного перебігу адаптації дітей [1, с. 4].

Соціально-психологічна адаптація полягає у взаємному пристосуванні людей шляхом усвідомлення ролей, норм, способів, форм взаємодії в певних умовах. У цьому процесі людина спочатку включається в групу, пристосовується до неї, ділить переконання та уявлення інших членів групи, а потім впливає на них, змінюючи їхні погляди.

Основні ознаки адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти включають:

- Емоційну напруженість, занепокоєння або загальмованість при збиранні в садок та розділення з батьками;
- Зниження апетиту або відмова від їжі;
- Порушення сну;
- Зміни в поведінці, такі як плаксивість, нервозність, апатія, агресія;
- Зниження імунітету та підвищення захворюваності;
- Зменшення активності дитини стосовно предметного середовища, проявляється в нецікавості до іграшок, зниженні мовленнєвої активності та відсутності бажання спілкуватися з однолітками та дорослими.

Нові умови та необхідність змінити спосіб поведінки викликають психологічні проблеми як у дитини, так і у її близьких. Однак найважливіше полягає в тому, що дитина тимчасово розлучається з батьками, що може сприйматися як втрата батьківської любові, уваги та захисту. Початок відвідування закладу дошкільної освіти суттєво змінює життя дитини: режим дня, харчування, виховні методи, спосіб

спілкування з дорослими, з'явлення нових людей та необхідність взаємодії з однолітками при відсутності батьків [2, с. 86].

Установлено, що у ранньому віці адаптація дітей до закладу дошкільної освіти може бути тривалою й складною, часто супроводжується захворюваннями. У цей період відбувається інтенсивний фізичний розвиток та формування всіх психічних процесів. Перебуваючи на етапі становлення, діти найбільше схильні до коливань і навіть розривів. Зміна умов середовища та необхідність у формуванні нових форм поведінки вимагають від дитини зусиль та можуть призвести до появи стадії напруженої адаптації. Від того, наскільки дитина в сім'ї підготовлена до переходу в заклад дошкільної освіти, залежить подальший розвиток дитини і тривалість адаптаційного періоду, який може тривати іноді протягом півроку.

Загалом, час адаптації залежить від багатьох чинників, таких як вікові та індивідуальні особливості, стан здоров'я, зміни в режимі та методах виховання дитини. Деякі діти можуть мати різні реакції на нову обстановку, але існують загальні ознаки, характерні для більшості.

Література та джерела

1. Маценко Ж. Незабаром у дитячий садок: особливості психолого-педагогічного підходу до дітей, що вступають до дошкільного закладу. *Психолог.* 2003. Вип. 17. С. 2–10.
2. Нурєєва О. С. Таємниці адаптації. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Третій рік життя. Харків: Основа, 2008. 160 с.
3. Терещенко І. А. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ. *Дитячий садок.* 2006. Вип. 11. С. 4–6.

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ

Софія Стеренчук,

студентка 12 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто педагогічну взаємодію та спілкування вихователя закладу дошкільної освіти з батьками вихованців, головна мета якого – побудувати партнерські стосунки та забезпечити психолого-педагогічний супровід сімейного виховання.

В освітній практиці комунікація є найважливішим елементом професійного успіху. Саме тому вивчення та практика комунікативних навичок є першочерговим завданням для вихователів, які прагнуть ефективно взаємодіяти з колегами, дітьми та їхніми батьками. Педагогічне спілкування розглядається як форма освітньої взаємодії

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

та співпраці між педагогами та дітьми, педагогами та батьками. Це особистісна і соціально-орієнтована взаємодія. Педагогічна комунікація виконує комунікативну, перцептивну та інтерактивну функції одночасно, використовуючи набір мовних, метафоричних, символічних та кінетичних засобів.

Коли справа доходить до спілкування між людьми, усе має значення: наші слова, наше подання та наша інтерпретація інформації, якою ділиться інша особа. Отже, знання структури спілкування є першою передумовою успішної взаємодії вихователя з батьками.

В. Леві називав педагогів, які мають високий рівень міжособистісного розуміння, геніями спілкування. Такі педагоги мають виняткове розуміння внутрішньої роботи людей, вміють читати інших і можуть ефективно моделювати спілкування, враховуючи унікальні особистісні риси кожної людини.

Навчальна емпатія – це механізм розпізнавання та розуміння особистісної ідентичності вихованців. Традиційно емпатію визначають як розуміння емоційного стану інших людей у формі співчуття або співпереживання. Виходячи з цього визначення, можна стверджувати, що педагогічна емпатія проявляється у здатності педагога подумки стати на місце вихованця і відчувати, зрозуміти та співпереживати його емоційний стан. Це можливо тоді, коли вихователь добре знає і розуміє себе, може об'єктивно аналізувати свої думки, почуття, вчинки і стосунки з людьми, тобто коли у нього розвинена рефлексія [2].

У професійній діяльності можуть виникати такі труднощі в організації спільної роботи між вихователями та батьками вихованців:

- нерозуміння батьків;
- труднощі у спілкуванні з молодими батьками, батьками з неблагополучних сімей та батьками дітей з особливими потребами;
- відсутність однакового усвідомлення важливості вимог вдома і в дитячому садку, які постійно порушуються.

Для того, щоб налагодити партнерство з батьками, перш за все, необхідно зацікавити та мотивувати їх, постійно працювати з ними над емоційним розвитком, фізичним здоров'ям та освітньо-розвивальними результатами їхніх дітей, коректно порівнюючи з попередніми результатами, а також демонструвати ефективність та доцільність роботи закладу дошкільної освіти.

Бесіди з батьками мають сенс тоді, коли психологічні цілі спонукають до подальшого спілкування з батьками, наприклад, коли педагоги хочуть краще пізнати дитину, зрозуміти причини її поведінки, обрати індивідуальний підхід до дитини та поділитися позитивними фактами про дитину.

Робота з сім'єю враховує сучасні тенденції розвитку батьківсько-дитячих стосунків, їх технології, ціннісні орієнтації, особистісні якості батьків і дітей, особливості впливу сім'ї на розвиток особистості дитини. Її зміст забезпечується вивченням сімейних традицій, акцентуванням уваги на особистісних та міжособистісних змінах, удосконаленням виховної та первинної соціалізаційної функції сім'ї та дитини, залученням сім'ї до активного суспільного життя [1].

І педагоги, і батьки мають однакову місію: зробити все можливе, щоб допомогти дітям вирости щасливими, активними, здоровими, життєрадісними, комунікабельними та гармонійно розвиненими особистостями. Сучасні дитячі садки

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

докладають чимало зусиль, щоб зробити спілкування з батьками насиченим і цікавим. З одного боку, педагоги дотримуються найкращих практик, напрацьованих роками, а з іншого – шукають і впроваджують нові ефективні форми взаємодії з родинами.

Педагоги не повинні забувати, що батькам уже відомі певні факти. Завдання педагога-визначити ступінь їхньої обґрунтованості. Правдивість цих фактів можна довести лише переконливими аргументами. Якщо вихователі зможуть використовувати об'єктивні та обґрунтовані аргументи, вони будуть більш компетентними в очах батьків. На всі запитання батьків потрібно давати відповіді. Це допоможе вести бесіду на діловому рівні та бачити інші бажання батьків щодо виховання їх дітей.

Отже, вихователю необхідно забезпечити індивідуальний підхід до кожного з батьків і дітей. При розмові з батьками потрібно, щоб вони переконалися, що відають дитину хороші руки, і тоді без сумніву будуть приводити свою дитину.

Література та джерела

1. Балицька І. М. Психолого-педагогічні аспекти взаємодії вихователя дошкільного закладу з батьками вихованців. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrm/v4/i16/4.pdf> (дата звернення: 01.03.2024).

2. Кушнір В. М. Формування умінь педагогічного спілкування з батьками у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. URL: <http://surl.li/rsrqg> (дата звернення: 22.02.2024).

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валерія Сухар,

студентка 31-д групи спеціальності 012 Дошкільна освіта педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник – *Тетяна Осипова* викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, викладач-методист вищої кваліфікаційної категорії

В роботі визначена роль гри при формуванні вольових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку, розглянуто види ігор, які підтримують розвиток соціальних навичок дошкільників.

Дитинство є найважливішим періодом для розвитку особистості, і саме в цей період формуються ключові якості та вміння, які супроводжуватимуть дітей протягом усього життя. Один зі способів стимулювання розвитку дошкільників є ігрова діяльність, яка відіграє важливу роль у формуванні вольових якостей особистості.

Виконуючи різні види діяльності, долаючи при цьому зовнішні і внутрішні перешкоди, дитина поступово виробляє в собі вольові якості: цілеспрямованість, рішучість, самостійність, ініціативність, наполегливість, витримку,

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

дисциплінованість, мужність. Ці якості є необхідними для досягнення успіху у навчанні, розвитку соціальних навичок та побудови здорових стосунків з оточуючими однолітками. Воля є однією з найважливіших характеристик особистісного розвитку, тому педагоги і батьки повинні приділяти значну увагу формуванню саме цієї якості особистості.

Воля є важливим чинником морального розвитку особистості, основою свідомого дотримання правил поведінки, забезпечує вибір способу поведінки відповідно до загальнолюдськими нормами моралі, іноді навіть всупереч власним бажанням. Щоб досягти мети, довести до завершення доручену справу, відмовитися в інтересах товариша від омріяної перспективи, людина повинна виявити не тільки знання, вміння, особистісну культуру, а й вольові зусилля.

Розвиток вольових якостей відбувається в дошкільному віці, і саме в цьому віці особливо важливий їх розвиток, як одного їх фундаментів, які будуть важливі в розвитку вольових якостей в подальшому. У період старшого дошкільного віку починають формуватися основні вольові якості особистості: завзятість і наполегливість, яке розуміється в прагненні досягти необхідного, в тому числі успіху в діяльності, всупереч наявним труднощам і невдачам; рішучість, характеризується як відсутність зайвих вагань і сумнівів при боротьбі мотивів, швидке прийняття рішень і сміливе проведення їх в життя; витримка, тобто, відсутність гарячості в поведінці при виникненні конфлікту, стійкий прояв здатності придушувати імпульсивні, емоційні реакції, не піддаватися спокусі; а також самостійність, відповідальність, дисциплінованість.

Важливо відзначити, що розвиток волі не відбувається сам собою. Дорослі повинні створювати умови для формування вольових якостей у дитини, а також надавати їй необхідну допомогу та підтримку.

Виявляючи цікавість до світу дорослих, але не маючи можливості включитись до нього, дошкільник моделює цей світ у грі. Ця діяльність є соціальною за своїм походженням і змістом, вона виникає в ході ускладнення досвіду людства, його виробничих та культурних взаємин і відображає суспільні зміни. Сюжет та ролі в грі діти запозичують у суспільстві.

Гра – провідна діяльність дошкільнят, в якій вони виконують ролі дорослих, відтворюючи в уявних ситуаціях їх життя, працю та стосунки.

Гра – це діяльність, у якій дитина спочатку емоційно, а потім інтелектуально засвоює всю систему людських взаємин.

Як впливає гра на розвиток дитини у сучасному світі, де діти все частіше займаються іграми на комп'ютері та телефоні? Важливо не забувати про традиційні ігри, які можуть допомогти у розвитку вольових якостей дитини. Батьки та педагоги повинні створювати можливості для гри та спілкування з дітьми, а також взаємодіяти з ними під час гри. Це допоможе створити сильні зв'язки між батьками та дітьми, а також підтримувати позитивний розвиток вольових якостей дитини.

Перші прояви дитячих ігор виникають ще в ранньому віці, маючи *сенсомоторний* характер («наздоганялки», гра-вовтузіння тощо). На рубежі раннього і дошкільного віку виникає *режисерська* гра (використання іграшок як предметів-замінників, символічне виконання певної дії). Згодом дитина стає спроможною організовувати *образно-рольову* гру, в якій уявляє себе в певному образі (людини чи

предмету) і відповідно діє. Необхідною умовою такої гри є яскраві, інтенсивні переживання: дитину вразила побачена нею ситуація, і пережиті емоції, враження відтворюються в ігрових діях.

Наступним здобутком дошкільника стає його спроможність організовувати *сюжетно-рольову* гру («доньки-матері», «школа», «магазин» тощо), яка досягає своєї найбільш розвинутої форми в середньому дошкільному віці. В сюжетно-рольовій грі діти відтворюють безпосередньо людські ролі і взаємини. Діти граються один з одним, або з лялькою, як уявним партнером, який теж наділяється своєю роллю. Однією з найскладніших для дітей цього віку є *гра з правилами* («піжмурки», «п'ятнашки»). В цих іграх головним є чітке виконання правил гри; зазвичай тут фігурують мотиви кооперації чи змагання.

Поява нових видів ігор не заперечує попередньо існуючих, в які дитина продовжує гратись: сенсомоторна гра; режисерська гра; образно-рольова гра; сюжетно-рольова гра; гра за правилами.

Провідною діяльністю дітей дошкільного віку, за загальним визнанням, виступає гра, яка є доступною для дитини формою активної участі в навколишнього суспільного життя, активного пізнання нею дій і відносин дорослих.

Рухливі ігри - перша діяльність, якій належить особливо значна роль у розвитку особистості, у формуванні її властивостей і збагачення його внутрішнього змісту, морально-вольових якостей.

Особливу роль у розвитку волі в дітей по всіх перерахованих напрямках виконують ігри, причому кожен вид ігрової діяльності вносить свій, специфічний внесок в удосконалювання вольового процесу. Конструктивні предметні ігри, що з'являються першими в віковому розвитку дитини, сприяють прискореному формуванню довільної регуляції дій. Рухливі ігри ведуть до закріплення в дитини необхідних вольових якостей особистості. Колективні рухливі ігри з правилами крім цієї завдання вирішують ще одну: зміцнення саморегуляції вчинків.

Отже, ігрова діяльність – це важливий елемент розвитку дошкільника, який може допомогти у формуванні різноманітних навичок, зокрема моторики, соціальних навичок, емоційного інтелекту та творчості. Різноманітні традиційні ігри можуть бути зручним та доступним способом розвитку малюка, який варто використовувати в повсякденному житті.

Література та джерела

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. *Розвиток передумов волі у немовляти та у дитини раннього віку. Розвиток волі у дошкільному віці: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С. 260–265.

2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2016. 210 с.

3. Богуш А. М. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ: Видавництво, 2012.

4. Т. О. Піроженко, К. В. Карасьова. Ігрова діяльність дошкільника: старший дошкільний вік: метод. посіб. Київ: Генеза, 2014. С. 1–3.

5. Єрмак Ю. І., Дробот О. Рухливі ігри як засіб вольових якостей дітей дошкільного віку. *Інформаційні технології в освіті та науці: міжнар. наук.-практ. конф.*, 13–14 черв. 2019. С. 15–17.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Тарасюк,

студентка 12 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач кафедри педагогіки та психології

Визначено сутність поняття «пізнавальна активність». Розглянуто особливості розвитку пізнавальної активності в дітей дошкільного віку.

На сьогодні найголовніше завдання пізнавального розвитку дошкільників – формування в них активності і самостійності мислительної діяльності. Самоцінність мислення дитини і є однією з найважливіших її характеристик. І це не лише вміння дошкільника без допомоги дорослого вирішувати нові нескладні завдання, а й уміння самостійно ставити нові цілі й досягати їх шляхом власного пошуку [2, с. 63].

Автори психологічного словника визначають «дошкільний вік» як період, протягом якого відбувається колосальне збагачення і впорядкування чуттєвого досвіду дитини, оволодіння формами сприйняття і мислення, бурхливий розвиток мовлення, уяви, формування початків довільної уваги і смислової пам'яті. Пізнання дитиною зовнішнього світу включено в основні види її діяльності, і розвиток пізнання відбувається всередині цих видів діяльності [3]. Визначено сутність поняття «пізнавальна активність» за В. Лозовою. Це риса особистості, яка виявляється у її ставленні до пізнавальної діяльності, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності. (Д. Годовікова, В. Лозова, Г. Щукіна) [1, с. 694].

Передумовою, основою пізнавальної активності являється орієнтувальний рефлекс «Що таке?» і лише тільки за певних сприятливих умов він може розминутися у якість, що зветься пізнавальною активністю. На думку С. Русової, діти від року до восьми найбільше набирають вражень і треба їм усім дати лад, розвинути усі здібності й викликати самостійну думку, щоб опрацювати ті враження, задовольняючи потребу активності й виховання в добрі.

Варто вказати, що факторами, що формують пізнавальну активність дітей є: мотиви, пізнавальний інтерес, пізнавальна активність, пізнавальна діяльність. У новій формі активності старшого дошкільника величезна роль належить усному мовленню (слухання, сприймання, розповідання, словотворчість як спеціально організований, зумовлений мотивацією процес створення дитиною твору в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання). О. Люблінська писала, що дошкільники намагаються

складати вірші, вигадують якісь історії. Активність 6-7 річних дітей набирає творчого характеру [5, с. 25].

Одним з засобів розвитку пізнавальної активності старшого дошкільника є його запитання. Дитина, ставлячи запитання «Чому?», прагне вирішити певну пізнавальну задачу та користується при цьому усіма засобами, що має при собі. Вона активно взаємодіє з однолітками та дорослими, бере участь в спільних іграх, організує їх. У ході спільної діяльності обговорює проблеми, що виникають, як правило, може підтримати розмову на цікаву для неї тему. Здатна домовлятися, враховувати інтереси інших, стримувати свої емоції та ін. Знаходячись серед однолітків у предметному середовищі, дитина цього віку легко обирає собі заняття, партнерів по грі.

Сучасні наукові дослідження показали, що запитання, які найчастіше ставлять діти, можна згрупувати за такими основними типами, а саме: 1) перевірні (з метою переконання). Відповіді на ці запитання дитині відомі, але вона не зовсім упевнена в цьому або намагається закріпити, перевірити свої знання; 2) пізнавальні – як свідчення безкорисливого інтересу малюків до навколишнього та бажання знати. «Діти не можуть сказати, навіщо їм це потрібно, але проявляють велику зацікавленість. У сфері такої допитливості потрапляють як окремі предмети, так і зв'язки між явищами (предметами) [4].

Старший дошкільник вже розуміє, що він уміє робити, а що не уміє. Знає своє обмежене місце у системі відносин з іншими людьми, усвідомлює не лише свої дії, але й внутрішні переживання – бажання, уподобання, настрої, здатен доволіно регулювати свою поведінку, приймати й добре розуміти мовленнєві інструкції, вимоги дорослих, усвідомлено виконувати завдання, якщо воно не суперечить його інтересам. Творчі здібності дітей старшого дошкільного віку також мають прояв в малюванні, вигадуванні казок та ін. Діти люблять фантазувати вголос, грати звуками і словами. (Л. Виготський, Н. Гавриш, Ю. Гільбух та ін.).

Отже, можна зробити висновок, що розвиток пізнавальної активності у дітей старшого віку є важливим етапом у їхньому когнітивному розвитку. Через ігрові та навчальні активності діти можуть розвивати своє мислення, увагу, спостережливість та пам'ять, що сприяє формуванню їхнього креативного мислення та самостійності.

Література та джерела

1. Андрієвський Б. М. Пізнавальний інтерес молодшого школяра. Perspectives of world science and education: *The 9th International scientific and practical conference*. Osaka, Japan. 2020. С. 694.

2. Волкова В. А., Васильєва Б. О. Зміст поняття «навченість» дітей дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ. 2016. Вип. 47(100). С. 63.

3. Іванова Л. М. Використання казки як засобу розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку. URL: <https://infopedia.su/6x2ec5.html> (дата звернення: 24.01.2024).

4. Смольникова Г. Нові відкриття – щодня! Організація пізнавальної діяльності дітей. URL: <http://surl.li/ruhkn> (дата звернення: 24.01.2024).

5. Товкач І. Є. Індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / НАПНУ. Інститут психології імені Г. С. Костюка. 2017. С. 25.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дар'я Тіщенко,

студентка 31-д групи спеціальності 012 Дошкільна освіта педагогічного відділення Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Науковий керівник – Тетяна Осипова, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, викладач-методист вищої кваліфікаційної категорії

Розглянуто процес формування здоров'язбережувальної поведінки дітей старшого дошкільного віку, розвиток рухової активності дітей, форми їх залучення до фізичної культури як природної складової людини.

Починаючи з раннього дитинства формування фізично досконалої людини, зміцнення здоров'я та підвищення її працездатності є метою фізичного виховання, яка відображає суспільні та особисті інтереси кожної людини. У подальшому це реалізується у вигляді конкретних матеріальних показників: рівня здоров'я, фізичного розвитку, рухової підготовленості та творчого довголіття.

Щоденні заняття фізкультурою, ранковою гімнастикою, рухливими іграми це і є система фізичного виховання в ЗДО. Для дітей дошкільного віку розроблені нормативні показники з усіх основних видів фізичних вправ та вимог щодо якості їх виконання, які визначені програмою виховання для дитячих садків.

Покращання фізичного стану дитини, її фізичного розвитку, підвищення захисних властивостей та стійкості організму до різних захворювань, опірності до негативних умов зовнішнього середовища є основним результатом вирішення оздоровчих завдань. Важливими складовими фізичного здоров'я дитини є рухова активність, загартування, та формування правильної постави.

Вплив на особистість дитини має комплекс оздоровчих, освітніх та виховних завдань. Такий комплекс удосконалює функціональні можливості організму, покращує фізичний розвиток, сприяє вихованню в них позитивних моральних та вольових рис характеру.

Для вирішення завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку використовуються різні засоби: гігієнічні фактори, сили природи, фізичні вправи. У тісному зв'язку з ними використовуються також засоби морального, розумового, естетичного виховання, спрямовані на гармонійний розвиток особистості

Формування здоров'язбережувальної поведінки передбачає прищеплювання здорового способу життя та навички безпечної поведінки, надає можливість вчитися і використовувати методи комплексної оцінки здоров'я та системи практичних навичок, що допомагають зберегти та зміцнити здоров'я. Сприяє формуванню ціннісного ставлення до навколишнього середовища, до людей і до самих себе.

У сфері освіти та педагогічного процесу формування здоров'язбережувальної поведінки визначається широким застосуванням технологічного підходу. Ці

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

технології спрямовані на підтримку та зміцнення здоров'я дітей, розширення їх ресурсів здоров'я, та формування здорового способу життя. Розвиток валеологічного підходу, який враховує важливість здорового способу життя та дотримання режиму. Впровадження екологічної педагогіки та принципу профілактики порушень здоров'я. Кожна педагогічна технологія повинна базуватися на стратегічних завданнях сучасної освіти, спрямованих на вдосконалення педагогічного процесу та створення сприятливих умов для розвитку дитини.

Здоров'язберігаючі технології в ЗДО мають ключове значення для забезпечення повноцінного фізичного, психічного та соціального розвитку дітей. Структурована організація педагогічного процесу враховує специфіку дитячого організму та його потреби. Комплексний підхід полягає у використанні різноманітних методів і прийомів, спрямованих на підтримку здоров'я дітей.

Психолого-педагогічні методи дозволяють навчати дітей правильним звичкам та навичкам для збереження здоров'я. Педагогічні програми сприяють формуванню у малят знань про основи здорового способу життя та культуру здоров'я, що стає важливою складовою їхнього виховання.

Організаційно-педагогічні технології створюють сприятливе середовище для розвитку дітей, запобігаючи втомі, гіподинамії та іншим дезадаптивним станам. Вони враховують фізичні можливості дітей, їхні індивідуальні особливості та потреби, забезпечуючи їм комфортні умови для навчання та розвитку.

Потрібне використання різноманітних оздоровчих технологій, які враховують особливості функціонування та структурні компоненти оздоровчого середовища. Це включає лікувально-профілактичні заходи, фізкультурно-оздоровчі програми, а також технології, спрямовані на підтримку соціально-психологічного благополуччя дітей.

Вивчення складових лікувально-профілактичних технологій, які є важливими для забезпечення здоров'я дітей дошкільного віку. Одна з цих складових – це організація моніторингу стану їх здоров'я. Розробка рекомендацій щодо оптимізації оздоровлення дітей та організація та контроль за їх харчуванням. Медико-педагогічний контроль за руховою активністю дітей під час фізичного виховання, а також організація та проведення спеціальних загартовуючих процедур. Організація профілактичних заходів та сприяти дотриманню санітарно-гігієнічних вимог, а також брати активну участь у створенні оздоровчого середовища. Щодо компонентів фізкультурно-оздоровчих технологій, вивчається формування рухових навичок, розвиток фізичних якостей, оптимізацію рухової діяльності та інші аспекти, які сприяють загальному здоров'ю та розвитку дітей.

Матеріал розділений на три групи: «Життєві навички, що сприяють фізичному здоров'ю», «Життєві навички, що сприяють соціальному здоров'ю» та «Життєві навички, що сприяють психічному і духовному здоров'ю». Це допомагає у структуруванні та систематизації навчального процесу.

Активне використання різноманітних методів та прийомів здоров'язбережувального виховання у дітей старшого дошкільного віку включає впровадження перегляду презентацій, спостереження, аналіз ситуацій, проблемне завдання, виготовлення індивідуальної карти-схеми, створення казок фантазій,

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

віртуальні подорожі, валеологічний ланцюжок, «атракціон ідей», організувала вистави-шоу.

Головним методом також є заняття, де використовуються дидактичні ігри та образотворчу діяльність. Спостереження, бесіди, розповіді та читання художніх творів допомагають усвідомити необхідність здорового способу життя. Залучання дітей до вивчення пісень, віршів та театралізованих ігор за тематикою здоров'я. Використання тематичних проєктів, тренінгів та графічних вправ для поглибленого засвоєння концепцій здорового способу життя.

Наступні методи включають у себе рухливі ігри та вправи, сюжетно-рольові ігри, стежинки здоров'я, фізкультурні свята і розваги, імпровізацію рухів для молодшої групи. Використання ігри подорожі, ігри-інсценівки, рухливі вправи імпровізації, змагання, вправи із психогімнастики, практичні завдання і вправи, доручення, казкотерапію, сміхотерапію, створення «Екрану настрою», оформлення плакатів «Що таке добре, що таке погано», прийом перевтілення, моделювання ситуацій, «Тиждень радості», банкомат приємних слів, конкурси для родин, та піклування про мешканців куточка природи.

Завдяки цим методам і підходам формуються не лише знання, а й навички, які сприятимуть фізичному, соціальному, психічному та духовному здоров'ю дітей.

Питання реалізації здоров'язбережувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі є пріоритетним завданням ЗДО. Оскільки у сучасному розумінні метою навчання є всебічний розвиток дитини з урахуванням її вікових та індивідуальних особливостей разом із збереженням та зміцненням здоров'я, то й, відповідно, технології постають як єдина система організаційних форм та технологічних одиниць, головною метою яких є збереження та зміцнення здоров'я особистості дошкільника.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. В. Гавриш, О. П. Долинна, Т. С. Ільченко, О. В. Коваленко, Г. М. Лисенко, М. А. Машовець, О. В. Низковська, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, Т. І. Поніманська, О. Д. Сідельнікова, А. С. Шевчук, Л. Ю. Якименко]. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми: Університетська книга, 2005.
3. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим. *Здоров'я та фізична культура*. 2005. №2. С. 1–4.
4. Ващенко О. М. Виховання здорового способу життя. *Психолого-педагогічні основи гуманізації виховання і навчання: Зб. наук. праць*. Рівне: Тетіс, 2000. С. 340–341.
5. Ващенко О.М. та ін. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2004.
6. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник. Київ: А.С.К., 2004.
7. Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі / упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко. Київ: Шкільний світ, 2009.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аліна Яльницька,

студентка 12 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач кафедри педагогіки та психології

У статті розглядаються психолого-педагогічні особливості розвитку пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Виокремлюються умови організації пізнавальної активності здобувачів дошкільної освіти.

У світі, де перебуває дитина з народження, все складно, все швидко змінюється. Безумовно, дитині складно розібратися у всіх цих складнощах. Пізнання навколишнього світу відбувається постійно, тому що дитина виказує бажання «знати про все», відповіді на її запитання передбачають формування відповідної картини світу. Кожного дня дитина дізнається нового. Її зона актуального розвитку стає стійкою, а всі дії спрямовані на перехід до зони найближчого розвитку (за Л. Виготським). На думку психологів, у дошкільний період активно відбувається розвиток пізнавальної діяльності, «тобто свідомих дій, які спрямовані на придбання певних знань і відомостей про особливості і об'єктах реальному житті» [2, с. 226].

Пізнавальна активність – це самостійна, ініціативна діяльність дитини, спрямована на пізнання навколишньої дійсності (як прояв допитливості) й зумовлена необхідністю розв'язання пізнавальних завдань, що постають перед нею у конкретних ситуаціях.

Проблема пізнавальної активності розглядається як невід'ємна частина дослідження розумового виховання дошкільників. У якості головних детермінант її розвитку вчені виокремили: ставлення дорослого і форми спілкування з ним (М. Лісіна, Д. Годовікова); особлива можливість групи в оптимізації дітей, які недостатньо володіють пізнавальними мотивами і способами дій (В. Котирло, Т. Дуткевич); дидактична гра (Т. Бабунова); спосіб впливу батьків на дитину (Г. Стаднік). Спілкування з дорослим розглядається нами як провідна детермінанта розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Це зумовило необхідність здійснення аналізу літературних джерел з проблеми спілкування, зокрема, його стилів та їх впливу на розвиток пізнавальної активності дітей-дошкільників [4, с. 11].

Психофізіологічні аспекти розвитку пізнавальної активності у дітей дошкільного віку:

- Вивчення розвитку мозкової діяльності у дітей дошкільного віку та її вплив на здатність до сприйняття та опрацювання інформації;
- Аналіз формування сенсомоторних навичок у дітей під час раннього дитинства та їх роль у пізнавальному процесі.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Вплив ігрової діяльності на формування пізнавальних здібностей у дошкільників;

- Роль рольових ігор у розвитку уяви та творчого мислення в дітей дошкільного віку;

- Вивчення взаємозв'язку між ігровими ситуаціями та розвитком пам'яті та уваги в молодших дошкільників.

Роль сприйняття і уваги у формуванні пізнавальних процесів у дітей дошкільного віку:

- Аналіз механізмів сприйняття і використання оточуючої інформації у дошкільників.

- Вивчення впливу розвитку уваги на успішність в навчанні та вирішенні пізнавальних завдань у молодших дошкільників.

Ці та інші теми можуть бути розглянуті у контексті психологічних та педагогічних досліджень, спрямованих на розуміння та покращення пізнавального розвитку у дітей дошкільного віку.

Завдяки пізнавальним психічним процесам дитина одержує знання про навколишній світ та про себе, засвоює нову інформацію, запам'ятовує, розв'язує певні завдання. Серед них виділяють відчуття і сприймання, пам'ять, мислення, уяву. Необхідною умовою протікання психічних процесів є увага. Мова і мовлення постають одним із засобів мислення та розуміння. Науково-психологічний підхід вимагає аналітичного розгляду процесів пізнання, однак у реальному житті всі вони взаємопов'язані [3].

У дітей молодшого та середнього дошкільного віку добре розвинена механічна пам'ять. Діти легко запам'ятовують і без особливих зусиль відтворюють побачене, почуте, але тільки за умови, якщо воно викликало у них інтерес і самі діти були зацікавлені в тому, щоб щось запам'ятати або пригадати. Завдяки такій пам'яті дошкільнята швидко вдосконалюють мову, навчаються користуватися предметами домашнього вжитку.

Чим більш осмислений матеріал запам'ятовує дитина, тим запам'ятовування краще. Смилова пам'ять розвивається поряд з механічною, тому не можна вважати, що у дошкільнят, з великою точністю повторюють чужий текст, переважає механічна пам'ять. При активній розумовій роботі діти запам'ятовують матеріал краще, ніж без такої роботи. Перші пригадування вражень, отриманих в ранньому дитинстві, відносяться звичайно до віку близько трьох років (маються на увазі спогади дорослих людей, пов'язані з дитинством). Було встановлено, що майже 75% перших дитячих пригадувань припадає на вік від трьох до чотирьох років. Це означає, що до даного віку, тобто до початку раннього дошкільного дитинства, у дитини складається довготривала пам'ять і її основні механізми [1].

У дошкільному віці процес засвоєння понять тільки починається. Трьох-чотирирічна дитина може користуватися поняттями. Однак використовує він їх інакше, ніж дорослий, часто не повністю розуміючи їх значення. Дитина користується ними як ярликами, які замінюють дію або предмет. Хоча поняття залишаються на життєвому рівні, зміст поняття починає все більше відповідати тому, що в це поняття вкладає більшість дорослих. Так, наприклад, 5-річна дитина вже набуває таке

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

абстрактне поняття, як «жива істота». Він легко і швидко відносить до «живих» крокодила (для цього йому потрібно всього 0,4 секунди), але злегка утруднюється, відносячи до цієї категорії дерево (думає 1,3 секунди) або тюльпан (майже 2 секунди). Діти починають краще використовувати поняття, оперувати ними в розумі. Скажімо, 3-річній дитині значно важче уявити собі поняття «день» і «час», ніж 7-літньому. Це виражається, зокрема, в тому, що він не може оцінити, як довго йому доведеться чекати маму, якщо вона обіцяла повернутися через годину.

Таким чином, до кінця дошкільного віку з'являється тенденція до узагальнення, встановлення логічних зв'язків. Виникнення узагальнення важливе для подальшого розвитку інтелекту, незважаючи на те, що діти часто виробляють неправомірні узагальнення, орієнтуючись на яскраві зовнішні ознаки.

Література та джерела

1. Кураєва Г. А. Подарська Е. Н. Вікова психологія, 2022. URL: <http://medbib.in.ua/razvitie-poznavatelnyih-protssesov-39259.html> (дата звернення: 07.03.2024).
2. Пшенична Р. Особливості розвитку пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Магістерські студії. Альманах. Херсон: ХДУ, 2022. Вип. 22. С. 226-229.
3. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника. URL: <http://surl.li/rujtt> (дата звернення: 07.03.2024).
4. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2004. 21 с.

Секція 3

Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО - РУХОВОГО АПАРАТУ В УМОВАХ ЗДО

Марія Виндюк,

студентка 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Фаловська, канд. екон. н.,

доцент кафедри педагогіки та психології

Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти стимулює всебічний розвиток дітей з порушеннями опорно – рухового апарату, підтримує педагогів у роботі з ними, сприяє формуванню позитивного ставлення до власного тіла, підтримує мовний розвиток та забезпечує стимулювання фізичного здоров'я.

У сучасному світі інклюзивна освіта стає важливим етапом розвитку суспільства, зокрема в контексті дошкільної освіти. Особливу увагу приділяють дітям з порушеннями опорно-рухового апарату, намагаючись створити умови для їхнього повноцінного включення та розвитку.

У цьому контексті розглядаємо ключові аспекти інклюзивної освіти в дошкільних закладах, зосереджуючись на розвитку когнітивних навичок, стимулюванні творчості, підтримці вчителів та фахівців, формуванні позитивного ставлення до власного тіла, збереженні та підтримці мовного розвитку, стимулюванні фізичного здоров'я та важливості партнерства із громадськістю. Зануримося в дослідження, щоб розкрити ефективність цих підходів у сфері інклюзивної дошкільної освіти [2, с. 25].

Інклюзивна освіта для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в дошкільних навчальних закладах сприяє зміцненню соціальної справедливості та забезпеченню рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Основним завданням є персоналізований підхід до навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату дозволяє враховувати їхні індивідуальні потреби та створювати сприятливі умови для їхнього розвитку [3, с. 18].

Також, участь дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в інклюзивній освіті, я вважаю, сприяє їхній активній інтеграції в суспільство та формує позитивне

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

ставлення до різноманітності. В цьому контексті, інклюзивна освіта є важливим шляхом до формування толерантного та рівноправного суспільства [2, с. 42].

Систематична підготовка вчителів до роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату є ключовим чинником ефективності інклюзивної освіти. Це необхідна умова для забезпечення якісного навчання та розвитку кожної дитини. Фізичне та соціальне адаптування оточуючого середовища в дошкільних навчальних закладах є важливим етапом для забезпечення доступності та рівних можливостей для всіх дітей. Це визначає комфортні умови для навчання та розвитку кожної дитини, незалежно від її фізичних можливостей.

Стосовно співпраці між педагогами та батьками дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, що родинна підтримка є важливою складовою успішної інклюзивної освіти, оскільки вона сприяє навчанню та розвитку дітей [1, с. 35].

На підставі цього підтримка та розвиток спеціалізованих інклюзивних програм є важливим етапом для забезпечення якісної та ефективною освіти для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Це визначає доступність та рівні умови навчання для всіх дітей, що є необхідним у забезпеченні інклюзивності освітнього процесу [3, с. 55].

Інклюзивна освіта для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в умовах дошкільних навчальних закладів (ЗДО) визначається не лише як методологія навчання, але й як філософія, що ґрунтується на принципах рівності, поваги до різноманітності та індивідуальних потреб кожної дитини. Кроком уперед у створенні справедливого суспільства, де кожна дитина має право на якісну освіту [2, с. 74].

Освітня парадигма покликана забезпечити всебічний розвиток кожного малюка, незалежно від його фізичних можливостей. Вона визнає право кожної дитини на доступ до освіти та ставить за мету створення умов, що сприяють її повноцінному участю у навчальному процесі [2, с. 89].

Інклюзивна освіта в ЗДО передбачає індивідуалізований підхід до навчання, орієнтований на потреби кожної дитини з порушеннями опорно-рухового апарату. Це означає розробку індивідуальних навчальних планів, використання спеціалізованих методик та матеріалів, а також створення спеціальних умов для фізичного доступу та комфорту дітей під час навчання [1, с. 95].

Однією з ключових складових успішної інклюзивної освіти в ЗДО є підтримка та співпраця з батьками. Батьки відіграють важливу роль у розвитку своїх дітей, і їхня участь у навчальному процесі є невід'ємною частиною успіху. Вони можуть надати цінні відомості та вказівки про потреби та особливості своєї дитини, а також сприяти позитивній атмосфері в освітньому середовищі [1, с. 97].

Розвиток когнітивних навичок, стимулювання творчості, підтримка мовного розвитку, а також збереження та підтримка фізичного здоров'я - це лише частина аспектів, які важливо враховувати в процесі організації інклюзивної освіти для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в ЗДО.

Здійснення інклюзивної освіти для цієї категорії дітей вимагає від педагогів та фахівців високої кваліфікації, емпатії та готовності до постійного самовдосконалення. Важливо пам'ятати, що кожна дитина – унікальна та має право на якісну освіту, а інклюзивна освіта в ЗДО допомагає зробити цей принцип реальністю [2, с. 110].

Література та джерела

1. Асистент учителя в інклюзивному класі. / за ред. Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда: Львів, 2015. 172 с.
2. Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітньому просторі: метод. рекомендації фахівцям з організації та впровадження інклюзивної форми навчання дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату: навч.-метод. посіб. / А. Г. Шевцов, О. В. Романенко, Л. О. Ханзерук, О. В. Чеботарьова, за заг. наук. ред. А. Г. Шевцова. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 200 с.
3. Моделювання індивідуального розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного ДНЗ: навч.-метод. посіб. / за ред. Н. М. Компанець, І. В. Луценко. Київ, 2017. 66 с.

СУТНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ, МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ І ЗАКОНОДАВСТВІ

Іванна Гарбарук,

студентка 1-А групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення
початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Наталія Хомюк, викладачка
циклової комісії природничо-математичних дисциплін,
викладачка вищої категорії, старша викладачка*

Розглянуто сутність, завдання і принципи інклюзивної освіти; актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти; механізми забезпечення інклюзивної освіти у міжнародних документах і законодавстві.

Сьогодні інклюзивна освіта є не лише однією з фундаментальних засад розвитку освіти, але й філософією розуміння участі людини у житті суспільства.

Поняття інклюзії (англ. inclusion – включення; франц. inclusif – той, хто включає в себе; лат. include – заключаю, включаю) – означає процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [1].

Ідея інклюзії, що виникла внаслідок усвідомлення цінності людської багатоманітності і відмінностей між людьми, виключає будь-яку дискримінацію та відображає одну з головних ознак демократичного суспільства: усі діти є цінними членами суспільства і мають рівні права, зокрема щодо отримання освіти, незважаючи на особливості їхнього психофізичного розвитку.

Водночас у розумінні багатьох людей інклюзія пов'язана лише з особами, які мають «інвалідність» – міру втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи» [1].

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Так, особи з інвалідністю – це особи, які мають стійкі фізичні, психічні, інтелектуальні чи сенсорні порушення, що можуть заважати повній та ефективній участі таких осіб у житті суспільства на рівні з іншими [3].

ЮНЕСКО визначає здобувачів освіти з особливими потребами як таких, що мають труднощі у розвитку, такі як емоційні та поведінкові, мовні та комунікативні, труднощі у навчанні, інтелектуальні затримки та порушення, фізичні та нейромоторні, зорові та слухові. До цього переліку додаються діти, які зростають у несприятливих умовах, діти, що належать до етнічних меншин, діти вулиці та діти, інфіковані ВІЛ/СНІДом.

Поняття інклюзивної освіти розвинулося з поняття інтеграції і використовується під час переходу до нового підходу до навчання здобувачів освіти з ООП. Порівняння відмінностей цих концепцій дає можливість виокремити принципово важливі аспекти. Так, інтеграція дітей з ООП відбувається шляхом перенесення елементів спеціальної освіти у систему загальної освіти. За таких умов лише незначна частина здобувачів освіти з ООП може бути повністю включена у систему звичайних шкіл.

Основним обмеженням інтеграції є те, що за цих умов не відбувається жодних змін в організації освітнього процесу, тобто в навчальних програмах, методах і стратегіях. Відсутність таких організаційних змін під час інтеграції стала основним бар'єром для реалізації політики і впровадження практик включення дітей з ООП у загальноосвітнє середовище. Переосмислення цього процесу призвело до появи нового терміну – «інклюзивна освіта». Зокрема, інклюзивна освіта стосується бар'єрів та труднощів у навчанні, з якими здобувачі освіти з ООП стикаються в школах через існуючі практики в освітньому процесі та негнучкі методи викладання. Інклюзивна освіта передбачає реформування закладів та пошук інших педагогічних підходів до навчання, які б враховували особливості дітей з ООП, а не пристосовували здобувачів освіти до існуючих вимог школи.

Інклюзивна освіта стосується не лише дітей з ООП та їхніх батьків, а й інших здобувачів освіти. У цьому процесі важливою є роль педагогічних працівників, зокрема, щоб кожна дитина могла вчитися з найбільшою для себе користю. Тому інклюзивна освіта – це системний процес налагодженої взаємодії усіх учасників освітнього процесу, ефективність якого залежить від усвідомлення переваг інклюзивної освіти:

- для здобувачів освіти з ООП. Можливість навчатися за місцем проживання; можливість соціалізації зі своїми однолітками; особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу з урахуванням сильних сторін і здібностей здобувача освіти; можливість отримувати додаткові освітні послуги; подальша інтеграція у суспільство, вступ до закладів вищої освіти тощо;

- для решти здобувачів освіти. Розуміння багатоманітності; діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до ООП, налагоджувати та підтримувати дружні стосунки з дітьми, які відрізняються від них; діти вчаться співробітництву, взаємодопомозі, співчуттю;

- для батьків здобувачів освіти з ООП. Можливість брати участь в ухваленні рішень щодо навчання своєї дитини; краще розуміння ООП своїх дітей; допомагає сформулювати чітку мету освітнього процесу дитини;

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- для батьків інших здобувачів освіти. Розширити своє розуміння і сприйняття інклюзивної освіти, можливість підтримати інших батьків;
- для педагогічних працівників. В інклюзивному класі педагоги, працюючи із здобувачами освіти з ООП, прагнуть до професійного розвитку, оволодівають різноманітними методами навчання і розвитку дітей з ООП; інклюзивна освіта допомагає налагодити співпрацю педагогічних працівників у закладі освіти і застосовувати командний підхід до реалізації освітнього процесу, а також отримувати методичну та консультативну допомогу від фахівців ІРЦ і РЦПО;
- для адміністрації закладів освіти. Створення у закладах освіти спеціальних умов: забезпечення безперешкодного доступу до будівель і приміщень закладів освіти; забезпечення закладів освіти необхідними навчально-методичними посібниками, підручниками, спеціальним обладнанням; забезпечення відповідного штату педагогічних працівників (асистента вчителя, вчителя-дефектолога, практичного психолога та інших); активне залучення батьків до процесу навчання дитини;
- для суспільства. Формування активного члена суспільства, який робить внесок у розбудову держави; розвиток інклюзивної культури у суспільстві: формування почуття толерантності, терпимості, милосердя, взаємоповаги, сприйняття відмінностей інших людей.

На етапі впровадження інклюзивної освіти в школах, виявилися наступні проблеми. 1. Відсутність якісного спеціалізованого обладнання для навчання, корекції, терапії – при чому не лише в кабінетах, а й на українському ринку шкільних товарів. Батькам особливих дітей часто доводилося замовляти навчальні засоби за кордоном за власні кошти. 2. Проблемою впровадження інклюзивної освіти в Україні стала не лише відсутність спеціалізованого обладнання, а й брак кваліфікованих кадрів. Вчителі-дефектологи, логопеди, психологи, реабілітологи, асистенти в інклюзивних класах – на вагу золота.

Інклюзивна освіта неможлива без розвитку інклюзивного суспільства з безбар'єрним простором. Адже навіть до найкомфортнішого класу дитина з особливими потребами спершу має дістатися: вийти з дому, спуститися по сходах, проїхатися в транспорті, зайти до школи. А в школі, як не дивно, головною перешкодою для створення інклюзивних класів стають батьки дітей без особливостей розвитку.

Протягом останніх років Україна активно реформує освітню галузь, переходячи до дитиноцентричної моделі системи освіти, де інтереси та потреби дитини мають першочергове значення. Однак це лише частково сприяло вирішенню існуючих проблем у сфері інклюзивної освіти (наприклад, низька кваліфікація педагогічних кадрів, неефективність соціальної та освітньої політики України щодо дітей з особливими потребами).

Перспективними для розвитку інклюзивної освіти є запровадження у вітчизняних закладах освіти таких рекомендацій:

- розробити методичні рекомендації для педагогів освітніх установ з метою ознайомлення їх зі специфікою психофізичних вад в осіб з ОП;
- систематично в рамках організованих методичних заходів районного, міського та/або обласного рівнів проводити консультування педагогічних

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

працівників освітніх установ з питань підготовки дітей з ОП, що навчаються у коледжах, професійних училищах тощо, працевлаштування та сприяння їх працевлаштуванню;

– систематично вдосконалювати кадрове забезпечення та підготовку педагогічних кадрів у всіх закладах освіти із інклюзивними групами та класами.

Трансформація освітніх систем і розвиток інклюзивної освіти ґрунтуються насамперед на міжнародних документах – деклараціях і конвенціях, ухвалених Організацією Об'єднаних Націй, яка вже понад півстоліття є визнаним міжнародними законотворцями у сфері освіти.

Керівний принцип полягає в тому, що «школи повинні приймати всіх дітей, незалежно від того, чи мають вони фізичні, інтелектуальні, соціальні, емоційні, мовні або інші вади. Це стосується дітей з ООП, дітей вулиці та працюючих дітей, дітей з віддалених та кочових районів, дітей, які належать до мовних, етнічних та культурних меншин, а також дітей з інших неблагополучних або маргіналізованих районів та груп. Згідно з Рамковою програмою дій, багато здобувачів освіти стикаються з труднощами у навчанні і, відповідно, мають особливі освітні потреби. Навчальні заклади повинні шукати шляхи для забезпечення того, щоб усі здобувачі освіти, в тому числі з тяжкими порушеннями розвитку, могли успішно навчатися» [2].

Саме на цьому тлі народилася концепція інклюзивних шкіл. «Виклик, який стоїть перед інклюзивними школами, полягає в розробці педагогіки, орієнтованої на дитину, яка дає можливість успішно навчатися всім здобувачам освіти, у тому числі й тим, хто має важкі порушення розвитку та інвалідність. Переваги таких шкіл полягають не лише в тому, що вони можуть забезпечити якісну освіту для всіх здобувачів освіти». Їх створення є одним з найважливіших кроків у зміні дискримінаційного ставлення, створенні позитивної атмосфери в громаді та розвитку інклюзивного суспільства [3].

Фундаментальний принцип інклюзивних шкіл полягає в тому, що всі здобувачі освіти повинні навчатися разом якомога більше, незалежно від труднощів і відмінностей, які існують між ними. Інклюзивні школи повинні визнавати і реагувати на різні потреби здобувачів освіти, підбираючи тип і темп навчання. Таким чином, зміст освіти має відповідати високим стандартам та індивідуальним потребам. Викладання має ґрунтуватися на власному досвіді та практичних потребах здобувачів освіти, з метою їх кращої мотивації.

Література та джерела

1. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ: ТОВ «Агентство України». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf> (дата звернення 18.03.2024).

2. Кроки впровадження інклюзивної системи у загальноосвітньому навчальному закладі. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/kroki-vprovadzhennya-inklyuzivnoi-sistemi-u-zagalnoosvitnomu-navchalnomu-zakladi> (дата звернення 18.03.2024).

3. Гайденко Н. Г., Рашидов С. В. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в умовах реформування галузі України. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/kroki-vprovadzhennya-inklyuzivnoi-sistemi-u-zagalnoosvitnomu-navchalnomu-zakladi> (дата звернення 18.03.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ ТА ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Юлія Гнатенко,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Хомюк,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін,
викладачка вищої категорії, старша викладачка

Розглянуто особливості проведення екскурсій на природі та впровадження віртуальних екскурсій в інклюзивне освітнє середовище початкової школи. Визначено роль екскурсій у процесі очного та дистанційного навчання, як перспективна навчально-виховна форма роботи. Та особливості підготовки вчителів до проведення екскурсій.

Однією з важливих складових захисту прав дітей є створення рівних можливостей для їхнього розвитку та навчання. Україна прийняла на себе обов'язок забезпечити право кожної дитини на освіту, яка повинна бути доступною та рівною для всіх.

Тому, діти з відхиленнями у розвитку мають право на особливу підтримку та захист. Вони повинні мати можливість отримувати освіту та розвиватись відповідно до своїх можливостей, бути залученими до суспільства та брати повноцінну участь у його житті, адже згідно пункту 20 частини першої ст. 1 Закону України «Про освіту» [1].

Дитина з особливими освітніми потребами (ООП) – це та, яка потребує додаткової, постійної і тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади [1].

Однією із вимог сучасної школи при вивченні «Я досліджую світ» є використання у навчально-виховному процесі природознавчого та краєзнавчого матеріалу і обов'язкове проведення навчальних екскурсій [3. с. 95].

Пізнавати світ – це важливо, щоб отримати уявлення про природу, людей, предмети, речі, події та явища навколишньої дійсності. Це потрібно усім дітям, так і з особливими освітніми потребами.

Екскурсія на природі – цікава форма роботи учителя з класом в інклюзивному освітньому середовищі. Тут школярі навчаються орієнтуватися на місцевості, спостерігати, порівнювати, знаходити приклади взаємозв'язків організмів один із одним.

Екскурсія на природі є важливою формою навчально-виховної роботи в шкільній і позашкільній освіті. Вони розширюють, поглиблюють та узагальнюють знання учнів, отримані на уроках і тому мають велике навчальне, пізнавальне і виховне значення [2].

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

І найголовніше, на мою думку, екскурсії дають можливість для зближення дітей із природою, навчання із життям. Навчальні екскурсії набувають вагомого значення, оскільки найяскравіша наочність не замінить живого споглядання і відчуття всього навколишнього дійства.

Ефективність навчально-виховного процесу з уроку «ЯДС» значно підвищується, коли поряд з традиційними формами проведення уроків запроваджувати нетрадиційні форми, методи, інноваційні педагогічні технології [3, с. 94].

Віртуальні екскурсії – це ще одна ефективна техніка, яку можна застосовувати в освітньому процесі як очного, так і в умовах дистанційного навчання через карантинні обмеження чи воєнні дії для вивчення України, інших країн, усього світу. Віртуальні екскурсії допомагають подорожувати різними країнами, вивчати їхню культуру, мову, традиції, події, які є навколо, це чудовий спосіб допомогти дітям з особливими освітніми потребами отримати нові знання та досвід [3, с. 97].

Важливість екскурсій на природі та віртуальних, як складової інклюзивного навчання для дітей з інвалідністю та особливими освітніми потребами з кожним роком зростає, проблема актуальна, тому вивчається науковцями.

Так, З. Шевців досліджувала процес зміни структури професійної діяльності, творчого підходу до розроблення методики навчання і навчально-методичного забезпечення інклюзивного навчання, опанування інноваційними технологіями та спеціальними методами спільного навчання дітей із загальним розвитком і особливими освітніми потребами.

З. Шевців стверджує, що для дітей із особливими освітніми потребами потрібно створити спеціальні умови, які повинні відповідати потребам і можливостям усіх дітей для забезпечити доступність екскурсії на природі, так і віртуальні екскурсії [4, с. 94].

Обов'язковою умовою повноцінної адаптації в соціумі є засвоєння навичок комунікації. Екскурсії допомагають дітям взаємодіяти з дітьми, що мають особливі освітні потреби, не принижуючи їх гідність. Якщо формувати ставлення до кожної дитини як до неповторної та унікальної особистості, яка має право на повагу, власну думку, власну позицію, то можна очікувати позитивного результату [2].

Головною умовою успішного проведення екскурсії є методично правильна їх організація, що включає три основних етапи: а) підготовчий, що полягає в підготовці вчителя та учнів; б) проведення екскурсії; в) обробка та використання екскурсійного матеріалу [4, с. 98].

Дослідження, яке було проведено серед вчителів початкових класів КЗЗСО «Луцького ліцею № 4 іменні Модеста Левицького», свідчить про те, що з 25 педагогів 100% вважають екскурсії дієвим методом для розвитку, формування екологічної компетентностей та наскрізних умінь учнів початкової школи.

Натомість, відповідь на наступне питання анкети: «Чи є ефективним метод проведення екскурсій на природі та віртуальних екскурсій у воєнний час та період дистанційного навчання?», показує те, що цей метод успішно використовуються на уроках «ЯДС» в умовах воєнного стану, здобувачі освіти стали активними і допитливими, краще засвоюють знання, які подані на уроках-екскурсії, сприяє кращому засвоєнню матеріалу (рис. 1).

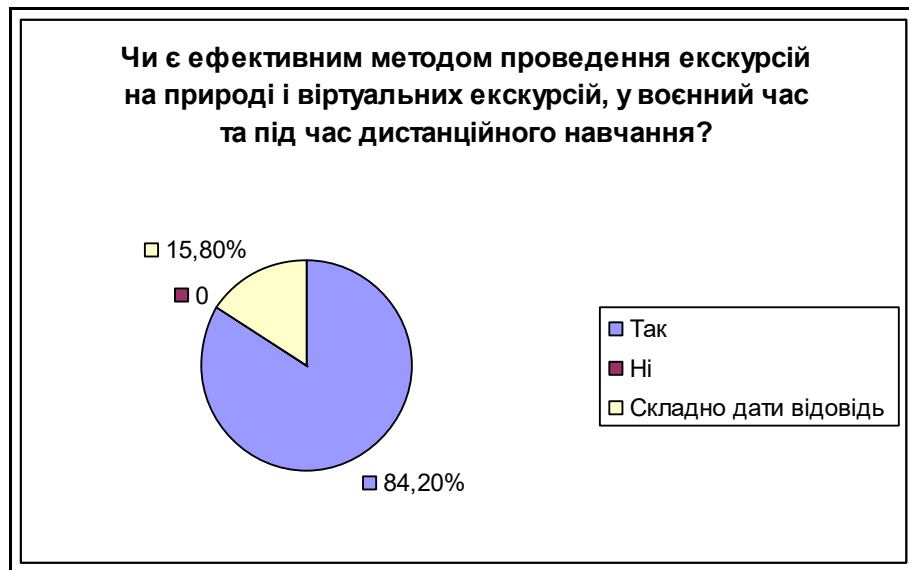

Рис. 1. Результати дослідження

Інклюзивне навчання є важливим кроком до забезпечення рівних можливостей для всіх дітей. Це дозволяє дітям з особливими освітніми потребами бути частиною навчальної спільноти і отримувати такі ж можливості для навчання та розвитку, як і їхні ровесники. На думку педагогів, які брали участь в анкетуванні дослідження, учні з особливими освітніми потребами можуть стати активними учасниками віртуальних екскурсій: ствердну відповідь дали 78,7% педагогів, заперечну – 0%, ще 21,3% учасникам анкетування було складно дати відповідь (рис.2).

Рис. 2. Результати дослідження

Отже, проведене дослідження показало, що використання екскурсій є корисним інструментом, використовуючи їх під час проведення навчальних занять в школі, дуже важливо, щоб учителі мали розуміння про специфіку проведення екскурсій, особливості кожного учня в класі, вивчити стан їх уваги, стомлюваності, темп можливостей, створивши для них оптимальні умови для навчання, забезпечивши адаптацію екскурсій до потреб кожної дитини.

Наприклад, можуть бути потрібні зміни у маршруті, зменшення тривалості екскурсії, забезпечення спеціального підходу для дітей з особливими потребами, використання методу заохочення, створення ситуації успіху. Така робота сприятиме як інтеграції дитини з особливими освітніми потребами в освітнє середовище, так і інклюзивного навчання [5, с. 128].

Таким чином, можна зробити висновок, щодо організації та проведенні екскурсій на природі та віртуальних екскурсій в інклюзивній освіті, те що усі діти мають однакове право на освіту та такий самий інтерес до дослідницької роботи як і інші, тільки в силу свого фізичних чи психічних можливостей, потребують більш ретельного підходу.

Забезпечення рівних можливостей для навчання та особлива підтримка дітей з особливими освітніми потребами є важливими кроками у забезпеченні прав та інтересів дітей в Україні. Ці заходи спрямовані на створення більш рівного та справедливого суспільства, в якому кожна дитина має право на повноцінний розвиток та навчання [5, с. 124].

Отже, екскурсії для всіх учнів, без виключень – це найбільш ефективний та пізнавально-наочний засіб знайомства з природою, об'єктами та місцевостями в тих умовах, яких перебуваємо держава та всі ми. Необхідно знайти оптимальне поєднання реальності та віртуальності, особливо коли це стосується здоров'я та безпеки життя здобувачів освіти.

Література та джерела

1. Закон України «Про освіту» (№ 2145-VIII), від 05.09.2017р.-19.01.2019р. (Стаття 1, пункт 20). URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 14.03.2024).
2. Екскурсії – форма навчально-виховної роботи в школі. URL: <https://naurok.com.ua/dopovid-na-temu-ekskursi---forma-navchalno-vihovno-roboti-v-shkoli-107857.html> (дата звернення 14.03.2024).
3. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. Вип. 9. Т. 1. С. 94–97.
4. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник: вид. 2-ге, випр., доп. Львів: «Новий світ –2000», 2019. 264 с.
5. Поколотна М. М., Корнеєва С. Г., Коваленко Д. В. Особливості організації та проведення екскурсій для осіб з обмеженими можливостями. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. Вип. 10. С. 120–130.

ОРИГАМІ ЯК ОДИН З МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Христина Козимка,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта факультету
початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Наукова керівниця – Нінель Сиротюк, викладачка кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Розглянуто методичні аспекти нетрадиційних методів арт-терапії, що використовуються в роботі зі здобувачами освіти з ООП (на прикладі оригамі) із метою подальшого їхнього впровадження у практику закладів загальної середньої освіти.

Одним із важливих завдань державної політики у галузі освіти є реалізація прав дітей з ООП на освіту. Здобуття такими дітьми якісної загальної та професійної освіти – основна та невід’ємна умова їхньої успішної соціалізації та ефективної самореалізації в різних видах професійної та соціальної діяльності.

Кількість здобувачів освіти, які відчувають складнощі під час опанування освітніх програм, за останні роки зросла в 2-2,5 рази (35% і більше) [6]. Слабке здоров’я ускладнює адаптацію учнів із ООП до шкільних навантажень, інтенсифікація навчального процесу, складність для засвоєння освітніх програм призводить до різкого погіршення соматичного та психоневрологічного здоров’я такої дитини та, як наслідок, з’являється тенденція до збільшення у ЗЗСО невстигаючих дітей.

У ЗУ «Про освіту» [2], Концепції НУШ [3] та Концепції розвитку інклюзивного навчання [4] закріплені положення про інклюзивну освіту, тобто спільне здобуття освіти для дітей з особливими освітніми потребами та дітьми з нормотиповим розвитком. Інклюзивна освіта – це забезпечення рівного доступу до освіти для здобувачів освіти з урахуванням різноманітності особливих освітніх потреб та індивідуальних можливостей. Водночас, запровадження інклюзивної освіти актуалізувало професійні потреби педагогів, які працюють із дітьми з ООП.

Серед корекційно-розвивальних технологій для роботи з дітьми з ООП виділяють такий напрям арт-терапії як оригамі. У роботах дослідників оригамі як метод навчання у інклюзивній освіті розглядається; як сукупність психологічних методів впливу, що здійснюються в процесі образотворчої діяльності та використовується з метою корекції осіб із різними порушеннями розвитку особистості (Т. Масевич [5]); як система здоров’язберігаючих впливів, одна з форм психотерапії заснована на заняттях образотворчою творчістю для розвитку дрібної моторики, через яку розвиваються: координація, увага, мислення, спостережливість, уява, зорова та рухова пам’ять, мовлення (В. Хренова, К. Конік [6]).

Виходячи з вищеозначеного метою нашого дослідження є визначення актуальності використання оригамі як методу навчання інклюзивної освіти.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Відповідно до вимог Державного стандарту, крім загальних вимог до структури основної освітньої програми, результатів її освоєння та умов реалізації Стандарт також включає вимоги, що враховують індивідуальні особливості учнів з ООП [1]. Для включення таких учнів до активної освітньої діяльності на уроках, необхідно використовувати методи та засоби навчання, що сприяють накопиченню чуттєвого досвіду, а також задіяні дотиковий, зоровий та інші канали сприйняття.

Здобувачі початкової освіти з ООП мають особливості сприйняття навколишніх предметів: предметність, вибірковість, узагальненість, апперцепція, константність. Але, внаслідок того, що у таких дітей образи сприймаються нечітко, тобто обмежена вибірковість сприйняття, мають порівняно вузьке коло інтересів, спостерігається зниження активності у навчальній діяльності, зменшення емоційного впливу зовнішнього світу [4]. У зв'язку з цим в учнів з ООП виникають труднощі в осмисленні, що призводить до неправильного сприйняття форми об'єктів, властивостей предметів, а також виникнення ілюзій перспективи, деформації геометричних фігур, переоцінки відстаней та ін.

На думку Т. Масевич [5], для учнів з ООП важливою є сукупна взаємодія зору та дотику, що сприятиме правильному та адекватному відображенню учнями навколишнього світу. Тому для дітей із ООП розроблені особливі засоби, які дозволяють їм адаптуватися та ефективніше засвоювати освітню програму.

Під час освітнього процесу дітей з ООП на уроках використовують такі засоби, як: роздатковий матеріал; розгортки просторових фігур; транспорир, лінійка, координатна пряма; об'ємні наочні посібники (моделі геометричних тіл, двогранних кутів); образотворчі наочні посібники (плакати, картини, зображення геометричних фігур, картини художників із геометричною тематикою); графічні наочні посібники (таблиці схеми, плани); рельєфні наочні посібники (барельєф, горельєф та контррельєф). Перелічені засоби наочності переважно залучають зоровий канал сприйняття і лише частково охоплюють дотик.

Особливий інтерес викликає такий засіб наочності, як орігамі, оскільки воно задіює повною мірою зоровий та дотиковий канали сприйняття. Важливим є той факт, що у процес вивчення навчального матеріалу засобом орігамі здійснюється учнями з ООП у ході практичної діяльності, що відповідає вимогам компетентнісного підходу до освіти (створення та перетворення моделей, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, логічного розвитку, здатність формулювати проблему та знаходити її творче рішення, уміння самостійно добудовувати та заповнювати невідомі компоненти) (В. Хренова, К. Конік) [6].

На думку Т. Масевич [5], освітній потенціал виготовлення виробів з паперу (орігамі) у початковій школі включає: розвиток уяви (реалізація ідей), здатність пропонувати нестандартні рішення, переходячи від вирішення однієї проблеми до іншої (гнучкість творчого мислення), оригінальність творчого мислення – здатність вирішувати проблему креативним способом; а також терпіння; спільна освітня діяльність/спільна робота; почуття досягнення успіху, почуття досягнення та радості від готового продукту

Орігамі використовується як для презентації нового матеріалу, так і в процесі вирішення завдань на побудову, доказ та знаходження елементів фігури. Вивчення нового матеріалу за допомогою орігамі базується на площині аркуша паперу,

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

переважно квадратної, прямокутної або трикутної форми. У цій моделі прямі – лінії згинів і краю листа, точки – точки перетину прямих та засічки, які є результатом у процесі неповного згину листа. Тобто абстрактні об'єкти стають відчутними для учнів, це дозволяє здобувачам освіти за допомогою орігамної інтерпретації, вирішувати багато наочних завдань і доводити теоретичні міркування під час практичної діяльності.

Для створення наочних посібників орігамі та їхнього використання для учнів із ООП під час освітнього процесу в інклюзивних класах необхідно враховувати особливості їхнього розвитку, а також не виключати можливість використання цієї допомоги для дітей із нормотиповим розвитком.

В. Хреновою та К. Конік сформульовано вимоги до посібників орігамі, з метою використання в інклюзивних класах, адаптовані під освітні потреби всіх категорій учнів:

- розмір зображень і тексту має бути обраний відповідно до фізіологічних вимог дітей з ООП;
- усі зображення мають бути виконані у кольорі;
- на схемах мають бути дотримані усі пропорції;
- лінії і позначення на графічному зображенні повинні бути чіткими, виконані жирним шрифтом, який зручно «читається», оптимальною для здобувачів освіти величини;
- позначення видимих і невидимих ліній на схемах орігамі має бути різним;
- умовні позначення мають бути прості та точні;
- лицьова та виворітна сторони листа повинні бути позначені;
- система позначень у всіх графічних посібниках має бути єдиною [6].

Таким чином, орігамі – японське мистецтво складання фігурок з паперу з метою якого є розвиток дрібної моторики рук, точних рухів пальців, окоміра, чіткого узгодження дій та рухів і т.д. На сучасному етапі орігамі є одним із методів навчання інклюзивної освіти, що дозволяє зробити освітній процес більш доступним не тільки для здобувачів освіти з ООП, але і для інших категорій учнів, оскільки рівень розвитку сприйняття та кінестетичний розвиток дитини впливає на їхню пізнавальну діяльність.

Література та джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (від 01.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/214519> (дата звернення: 20.02.2024).
3. Концепція НУШ. 2016. https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf URL: (дата звернення: 20.02.2024).
4. Концепція розвитку інклюзивного навчання (від 01.10.2010р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912290-10#Text> (дата звернення: 20.02.2024).
5. Масевич Т. Арт–терапевтичний потенціал процесу формування трудових умінь у дітей з особливими освітніми потребами в системі інклюзивної форми навчання початкової ланки загальноосвітньої школи. *Актуальні проблеми педагогіки*

початкової школи в контексті освітньої реформи: зб. наук. пр. уч. міжн. наук.-практ. конф. (м. Коломия, 30 листопада 2018 р.). Івано-Франківськ: НАІР, 2018. С. 118–121.

6. Хренова В., Конік К. Арт-методи в організації позаурочної інклюзивної діяльності. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф.. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2023. С. 142–148.*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Дана Кравчук,

студентка 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Хомюк,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін,
викладачка вищої категорії, старша викладачка

У статті розкривається тема важливості впровадження інклюзивної освіти, яка тим самим розвиває інклюзивне суспільство, висвітлюються основні принципи інклюзивного навчання, проблеми та перспективи її розвитку.

Інклюзивна освіта у сучасному світі стає все більш актуальною та необхідною темою, адже в її основі лежить забезпечення доступу всіх дітей до якісної освіти, незалежно від їхніх фізичних, психологічних, соціальних чи економічних обставин.

Ініціатором реалізації рівних прав дітей з обмеженими можливостями здоров'я в системі освіти є Організація об'єднаних націй (ООН). «Всесвітня програма дій щодо інвалідів» розвиває принцип «освіта для всіх». ООН звертає увагу держав і урядів на питання забезпечення прав людей з обмеженими можливостями в отриманні ними якісної і доступної освіти [4].

У 2018 році в Україні набув чинності закон, який регулює низку питань доступу дітей з особливими потребами до освіти. Так, з моменту впровадження закону на різних територіях – від великих міст і до маленьких сіл, активно стала розвиватися інклюзивна система освіти. Дітей з особливими потребами, які донедавна відвідувати лише спеціалізовані заклади, мали можливість зараховуватися до складу звичайних шкіл. Відбувається багато нововведень, як у роботі з людським ресурсом, так і у конструкції будівель, відведенні та облаштуванні спеціальних інклюзивно-ресурсних зон, адже цей напрям має чітко окреслені принципи [1].

Основні принципи інклюзивного навчання:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби здобувачів освіти, узгоджуючи різні види й темпи навчання;

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- забезпечення якісної освіти для всіх завдяки відповідному навчально-методичному забезпеченню, застосуванню організаційних заходів, розробці стратегій викладання, використанню ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами;
- діти з особливими освітніми потребами повинні отримувати додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання [2].

Існує багато проблем, які заважають повноцінному розвитку інклюзивної освіти. По-перше, суттєвою перешкодою для розвитку інклюзивної освіти є відсутність кваліфікованих педагогів із досвідом роботи з дітьми з особливими потребами. Крім того, існують проблеми зі шкільною інфраструктурою та доступом до необхідних ресурсів, таких як спеціальне обладнання та методична література.

Тим не менш, інклюзивна освіта має великий потенціал для подальшого розвитку, створюючи сприятливе середовище та використовуючи індивідуальний підхід до навчання, де всі учасники процесу мають можливість повністю розкрити свій потенціал. Крім того, технологічний розвиток відкриває нові можливості для впровадження інноваційних методів навчання, які сприяють інклюзії.

Створення програм підтримки для вчителів та батьків також є важливим кроком успішного впровадження інклюзивної освіти [5].

Однією з перспектив розвитку є активне залучення громадськості та зацікавлених сторін до процесу формування політики у сфері освіти. Широкий громадський діалог не лише допомагає вирішувати проблеми та впроваджувати нові ідеї, а й створює сприятливе середовище для інклюзивної освіти [6].

Важливо інвестувати в професійний розвиток вчителів і поширювати знання про інклюзивні методи навчання серед вчителів. Це гарантує, що всі учні отримають належну підтримку та що освіта буде доступною. Тим не менш, нам необхідно активно шукати шляхи вирішення цих проблем, враховуючи потреби кожного учня та залучаючи всіх зацікавлених сторін до процесу розвитку інклюзивної освіти.

Розробляючи програми підтримки для вчителів і батьків, а також активно залучаючи громадськість до формування освітньої політики, ми подолаємо перешкоди та будемо підтримувати принципи інклюзивності та рівних можливостей, забезпечуючи при цьому, щоб усі діти гарантували, що учні мають можливість отримати якісну освіту.

І лише через спільні зусилля та цілеспрямовані дії ми зможемо створити середовище, де кожна дитина матиме можливість отримати якісну освіту та розвинутися на повну міру.

Міністерство освіти і науки розробило проєкт Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки та план заходів з її реалізації. Документ направлено на погодження до Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю, Мінсоцполітики, МінТОТ, Мінфіну, МеРТ, Національної асамблеї людей з інвалідністю тощо [3, с. 194].

Так, інклюзивне освітнє середовище та система освітніх послуг мають відповідати міжнародним стандартам. Це буде гарантувати здобувачам освіти можливість вчитись, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб, на всіх рівнях освіти протягом усього життя.

Розроблена Національна стратегія має на меті вирішити наступні завдання:

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- виявити та якісно оцінити ООП у здобувачів освіти;
- створити умови для навчання у районах або об'єднаних громадах кожній особі відповідно до її ООП;
- підвищити рівень підготовленості педагогічних працівників для задоволення потреб кожного здобувача освіти;
- удосконалити механізми фінансування освіти осіб з ООП;
- забезпечити в закладах освіти умови для здобуття якісної освіти особами з ООП.

Реалізація визначених проєктом Національної стратегії цілей і завдань буде здійснюватися у два етапи.

На I етапі (2020-2028 роки) передбачено, зокрема:

- створення цілісної законодавчої бази у сфері інклюзивної та спеціальної освіти;
- забезпечення підготовки педагогічних працівників та засобів для навчання здобувачів освіти з ООП;
- систематичне забезпечення архітектурної доступності;
- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища тощо.

II етап (2029-2030 роки) передбачає, з-поміж іншого:

- аналіз результатів реалізації Національної стратегії;
- визначення стратегічних напрямів подальшого розвитку інклюзивної освіти на 2030-2040 роки;
- сама система інклюзивної освіти є ефективним механізмом розвитку інклюзивного суспільства. Разом дорослішаючи, діти вчаться приймати власні особливості і враховувати особливості інших людей.

Розвиваючи систему інклюзивної освіти, тим самим ми сприяємо розвитку інклюзивного суспільства – суспільства для всіх, суспільства для кожного. Саме в цьому ключове значення інклюзивної освіти.

Література та джерела

1. Перспективи розвитку інклюзивної освіти до 2030 року. URL: <https://rozvytok-osvity.te.ua/perspektyvy-inklyuzyvnoyi-osvity-do-2030-r/> (дата звернення: 07.03.2024).

2. Інклюзивна освіта: сучасні тенденції. URL: <https://naurok.com.ua/inklyuzivna-osvita-suchasni-tendenci-239533.html> (дата звернення: 07.03.2024).

3. Васильєва Г. Організаційно-педагогічні умови формування методичної компетентності працівників освіти інклюзивної форми навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Київ, 2021. С. 194–211.

4. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 07.03.2024).

5. Коврігіна Л. Актуальні проблеми інклюзивного навчання в Україні. URL: <https://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2018%201/4.pdf> (дата звернення: 07.03.2024).

6. Заярнюк О.В. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. URL: https://uondmr.at.ua/00/inkluzivna_osvita_v_ukrajini.pdf (дата звернення: 07.03.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Іванна Лахай,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкрито актуальність інклюзивної освіти як інноваційного процесу навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами і також розкрито особливості інклюзивного середовища в закладі освіти

Для сучасної системи освіти в Україні характерними є інноваційні процеси, тенденції до зміни світогляду, створення умов для самоствердження, самореалізації та самовизначення особистості, прояв гуманістичних тенденцій та посилення уваги до індивідуального розвитку особистості, незалежно від стану здоров'я, соціально статусу сім'ї, особливостей розвитку. Тому пріоритетної значущості набувають дитиноцентризм, повага до розмаїття, визнання інтегрованого та інклюзивного навчання як таких, що найбільше відповідають принципам правової держави, яка заснована на гуманістичних підходах [3].

Одним із пріоритетних завдань Нової української школи є формування інклюзивного освітнього середовища, яке покликане виховати нове покоління українців, для якого інклюзія стане частиною світогляду [5].

Питанню інтегрованого навчання та виховання дітей із порушеннями психофізичного розвитку приділяли увагу фахівці різних галузей, зокрема соціальної, корекційної, спеціальної педагогіки та дефектології (Л. Аксьонова, В. Бондар, Є. Бондаренко, М. Веденіна, М. Власова, О. Глоба, В. Григоренко, П. Горностай, Г. Іващенко, Б. Пузанов, О. Установ та ін.). В Україні окремі аспекти проблеми інтегрованого навчання висвітлені у працях А. Колупаєвої, М. Сварника, В. Синьова, Н. Софій, М. Шеремет, В. Тарасун, О. Таранченко, А. Шевцова та ін. Більшість учених вказують на необхідність упровадження нових форм освіти, які б сприяли інтеграції людей з особливими потребами у суспільство. Серед таких форм особливої уваги заслуговує інклюзивна освіта [1].

Метою інклюзивного закладу освіти (В. Алексєєва, І. Сошіна) є надання всім учням можливість найбільш повноцінного соціального життя, активної участі в колективі, тим самим забезпечуючи найбільш повну взаємодію і турботу один про одного як членів співтовариства [2].

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей, а саме:

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- забезпечення закладу відповідними педагогічними кадрами: супровід асистента вчителя/вихователя, корекційних педагогів, практичного психолога та ін.;
- безперешкодний доступ до будівель та приміщень: архітектурне пристосування для дітей, що пересуваються на візках та дітей з порушеннями зору;
- забезпечення спеціальними навчальними програмами, навчально-методичними та наочно-дидактичними посібниками;
- індивідуальними технічними засобами навчання, облаштування кабінетів для проведення корекційно-розвиткових занять: логопедичного, вчителя-дефектолога, психологічного розвантаження.

Серед першочергових кроків у напрямі створення інклюзивного середовища вбачаються такі: відмова від стереотипних поглядів на учасників освітнього процесу і сам процес освіти; формування в закладі освіти атмосфери, яка ґрунтується на ідеях інклюзії; розбудова школи як громади; зосередження на співпраці, а не на конкуренції; прищеплення віри в свої сили кожному учаснику освітнього процесу [4].

Інклюзивне освітнє середовище в закладі освіти має включати наступні компоненти:

1. Комунікативно-організаційний.
2. Змістовно-методичний.
3. Предметно-просторовий.

Також, педагогічним працівникам, які працюють в інклюзивних класах, рекомендовано застосовувати відповідні технології, які мають доведену ефективність у диференціації та індивідуалізації освітнього процесу, враховуючи потреби здобувачів освіти:

- особистісно-орієнтоване навчання. Навчальні заняття, побудовані на особистісно-орієнтованій взаємодії, дають змогу здійснити індивідуальний підхід, стимулюють пізнавальну активність, навчають дітей з ООП визначати шляхи здобуття ґрунтовних знань, умінь і навичок.

- індивідуальна освітня траєкторія. Очевидно, що дитина з особливими освітніми потребами не завжди може сприймати навчальний матеріал синхронізовано з однокласниками. Тому для дітей з ООП варто розробляти індивідуальні освітні траєкторії з предметів і курсів, за допомогою яких можна визначити індивідуальну швидкість засвоєння навчального матеріалу, необхідний рівень засвоєння.

- формувальне оцінювання. У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами важливий індивідуальний освітній прогрес учня. Тому використання формувального оцінювання, яке спрямоване не на фіксацію результату, а оцінює процес навчання, буде дуже доречним.

- кооперативне навчання. Групові форми роботи дозволять учням з особливими освітніми потребами інтегруватись до учнівського колективу, відчути допомогу та підтримку однокласників.

- SMART-технології для дітей з особливими освітніми потребами. Це інтерактивний програмний навчальний комплекс, що сприяє активізації пізнавальної, творчої та активної діяльності дітей під час навчальних занять. [5].

Організувати інклюзивне освітнє середовище означає створити «місце», де всі учні незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати

свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною загальної спільноти [1].

Отже, інклюзивна освіта – це можливість для здобуття знань та розвитку талантів дітей з особливими освітніми потребами. Для успішної реалізації навчання в умовах інклюзивної освіти учасники освітнього процесу мають дотримуватись певних норм та принципів, передбачених Міністерством освіти. Врахування всіх перерахованих критеріїв забезпечує комфорт та доступність навчання, позитивний емоційний стан кожного здобувача освіти, взаємоповага та дружні відносини між всіма учасниками освітнього процесу, і не менш важливо – успішний результат.

Література та джерела

1. Калініченко І. О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. Збірник наукових праць 2015. № 12(14). С. 120–126.

2. Мігалуш О. А. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук, праць. 2009. № 6(8). Київ: Університет «Україна», 2009. С. 17–18.

3. Коврігіна Л. М. Особливості організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2019. № 4(75). IV квартал. С. 22–28.

4. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2011. № 1. С. 19.

5. Трембіцька Л. О. Особливості організації освітнього процесу в умовах реалізації основних засад інклюзивного навчання. URL: <https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-organizacii-osvitnogo-procesu-v-umovah-realizacii-osnovnih-zasad-inkluzivnogo-navcanna-191984.html> (дата звернення: 14.03.24)

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Лахтук,

здобувачка освіти КПЛ – 45 групи спеціальності 016 Спеціальна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – Ірина Брушневська, к. пед. н.,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Наукова публікація присвячена вивченню важливості поняття «толерантність» у сучасному світі. Проаналізовано психолого-педагогічні умови, необхідні для створення

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

толерантного середовища у дошкільному підрозділі, вплив ігрової діяльності та колективної роботи на побудову дружнього колективу.

На сьогоднішній день сучасна світова спільнота стикнулася з проблемою війни та миру. Без усвідомлення важливості толерантних відносин та налагодження їх між людьми ми можемо втратити молоде покоління. Теперішні реалії життя особливо впливають на розвиток свідомості дітей, вміння спілкуватися між собою та вирішувати ситуації мирно.

Життя кожної дитини формується під впливом поступового процесу виховання. Перед системою освіти постає завдання: формування толерантних відносин у дітей, зокрема вихованців закладів дошкільної освіти. Саме в дошкільному підрозділі діти вперше знайомляться із своїми однолітками та починають вчитися взаємодіяти під час колективної роботи. Гармонійна взаємодія дітей між собою є важливою, оскільки безконфліктне спілкування стане фундаментом толерантності.

У Базовому компоненті дошкільної освіти подано важливі соціально-комунікативні компетенції, які у дитини повинні сформуватися у дошкільному закладі. Саме тому розвиток толерантності у дітей старшого дошкільного віку є дуже важливим етапом формування їх як особистостей та громадян сучасного суспільства.

Толерантність, як цінність людства, пов'язана з суттєвими характеристиками людського буття. Вона є запорукою того, що життя людства продовжиться, а цілісність і розвиток особистості – можливі. Толерантність у ціннісному контексті припускає готовність сприйняття інших такими, якими вони є, і взаємодію з ними на основі згоди [4].

Одним із факторів, який спонукає до розвитку толерантного середовища, є збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти. Якщо дошкільники будуть вміти спілкуватися з дітьми із порушеннями психофізичного розвитку, це сприятиме їхньому повноцінному розвитку та вмінню бути готовими до зустрічі з такими людьми в майбутньому.

У дошкільному віці формуються початкові моральні цінності, норми поведінки, формуються уявлення про вагомість людської гідності, усвідомлюється цінність власної особистості та особистості інших, виховується повага до інших, почуття солідарності і бажання співпрацювати з іншими, вміння вирішувати конфліктні ситуації ненасильницькими методами [1, с. 94].

Толерантне інклюзивне середовище – це місце, де панує взаєморозуміння, терпіння, повага, підтримка та любов. Створення такого середовища у закладі дошкільної освіти – процес довгий та напружений. Він потребує плідної праці вихователів, батьків, дітей та інших працівників дошкільного підрозділу. Для повноцінного функціонування потрібно виділити психолого-педагогічні умови, які будуть сприяти розвитку толерантного існування у колективі дітей.

Розвитку позитивної ситуації в інклюзивній групі дошкільного закладу сприятиме постійна робота вихователя над удосконаленням своїх умінь та навичок, його взаємодія з дітьми з нормотиповим розвитком та особливими дітьми. Саме він є для дітей наставником та взірцем для наслідування. У роботі вихователя важливо зрозуміти кожну дитину з її особливостями та організувати освітній процес у залежності від того, що вони можуть. Спостерігаючи за діями вихователя, можна назвати це співпрацею розуму

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

та серця. Без любові до дітей неможливо бути вихователем, тому що це повсякденна робота, яка ніколи не закінчується.

Одним із завдань вихователя є розвиток комунікації між дітьми, що є ще одним чинником впливу на формування толерантного середовища. Свою роботу вихователь повинен побудувати таким чином, щоб діти вчилися висловлювати свою думку стосовно питання, що обговорюється. Завдяки співпраці між вихователем та дітьми буде будуватися довіра та взаєморозуміння. Важливо долучати до цього і дитину з порушеннями психофізичного розвитку. Таким чином вихованці будуть бачити, що їхній новий друг також вчиться пізнавати світ разом з ними.

Дошкільний підрозділ є другою сім'єю для її вихованців. Кожна сім'я має свої звичаї та традиції, можна спробувати застосувати це і в групі: наприклад, ранок радісних зустрічей (проводиться щодня, кожна дитина по черзі є «господарем» групи, до якої приходять друзі-однолітки). Спосіб привітання діти обирають самостійно. На дверях вивішується банер з відповідними позначками: рукостискання, обійми, посмішка, поцілунок, «дай п'ять»; сімейний сніданок, обід, вечеря; зустріч гостей; відвідини друзів; веселі вихідні тощо [2].

Для налагодження змістовної взаємодії потрібно залучати батьків до проведення різних занять, квестів, родинних свят, змагань або подорожей, наприклад, присвячених темі толерантності. Це дасть змогу їм краще зрозуміти, що таке терпимість та як її потрібно виховувати в собі та своїх дітях.

Партнерська взаємодія між батьками та вихователем повинна бути спрямована і на пошук нових форм, методів та прийомів роботи, щоб здружити дитячий колектив. Найкраще свою дитину знають її рідні. Саме такі діалогічні відносини між батьками та вихователем будуть розвивати толерантне інклюзивне середовище.

На нашу думку, роль усіх педагогів, які долучаються до роботи як усієї групи, так і окремо до дитини з порушеннями психофізичного розвитку, повинні так само сприяти толерантним відносинам у колективі.

Одним із них є вчитель-логопед, який проводить заняття у групі та корекційно-розвиткові заняття з особливою дитиною. У роботі вчителя-логопеда були ситуації, коли дитина, яка має порушення психофізичного розвитку, хотіла долучитися до групового заняття, але діти не захотіли, щоб вона була з ними разом. Одним із чинників, які впливають на те, що звичайні діти не можуть прийняти до себе дитину з порушеннями психофізичного розвитку є те, що в неї є порушення мовленнєвого розвитку. Вона не може висловити свою думку, звернутися до дітей, попросити в них про щось, своєю поведінкою виділяється чимось незвичним і дивним. Перед педагогом постає проблема, яку потрібно вирішити дуже швидко, щоб не допустити розвитку інтолерантності.

Можна проводити логопедичні заняття про толерантність для того, щоб збагатити життєвий досвід дитини. Якщо у вихованця дошкільного підрозділу наявні порушення мовлення, доцільно долучати його до групових занять, які сприятимуть налагодженню діалогічного мовлення між дітьми.

Аналізуючи психологічний розвиток дітей дошкільного віку, ми знаємо, що провідною діяльністю в них є гра. Саме ігрова діяльність впливає на те, як діти пізнають світ та розвивають в собі соціальні якості. Під час гри вони беруть на себе відповідні ролі, для виконання яких потрібні певні уміння та навички, саме під час цього процесу вони їх в собі розвивають.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Гра повинна бути обов'язково складовою будь-якого заняття у дошкільному підрозділі. Вона відкриває перед вихователем багато можливостей в залежності того, чого він хоче навчити дітей.

К. Ушинський відзначав, що «в грі формуються всі якості душі людської, її розум, її серце і її воля, і, якщо говорять, що ігри завбачають майбутній характер і майбутню долю дитини, то це треба розуміти по-різному: не тільки у грі виявляються нахили дитини і відносна сила її душі, але й сама гра має вплив на розвиток дитячих здібностей і нахилів, а внаслідок цього, і на її майбутню долю» [3].

Якщо долучити усіх дітей групи до гри, це сприятиме тому, що буде розвиватися комунікація між ними і вміння сприймати один одного такими, якими вони є. Гра навчатиме їх, як потрібно поводитися в певних ситуаціях, тобто впливатиме на формування та розвиток поведінки.

Вихователь повинен придумати таку гру, яка допоможе дітям пристосуватися до умов сучасного життя. Потім, коли вихованці засвоять основу гри, вони зможуть придумувати свою історію, де буде відображатися ставлення до навколишнього світу. Якщо діти з особливими освітніми потребами будуть взаємодіяти із звичайними дітьми і брати участь в ігровій діяльності, то це буде сприяти налагодженню їхніх відносин у шкільному, а потім і в дорослому житті.

Проблемою для вихователя або вчителя – логопеда є те, що дитина з порушеннями психофізичного розвитку не завжди може зрозуміти гру та брати в ній участь через свої особливості розвитку. Наприклад, якщо в дитини є порушення мовлення, яке спричиняє труднощі в комунікації, можна придумати розвагу, у якій можна буде застосовувати слух, жести та міміку. Таким чином, звичайні діти будуть пристосовуватися до свого товариша і спілкуватися. На нашу думку, це може стати своєрідним фундаментом толерантних відносин у дитячому колективі.

Важливим показником результативності співіснування толерантного середовища у закладі дошкільної освіти є вміння дітей працювати разом. Колективна робота відкриває унікальні можливості для розвитку сучасних особистостей. Коли вихователь або вчитель – логопед готуються до заняття, потрібно приділяти увагу індивідуальним особливостям кожного вихованця в інклюзивній групі. Розподілити завдання потрібно таким чином, щоб кожен зміг взяти участь у процесі роботи. Це допомагає забезпечити рівний доступ та врахувати потреби кожного учасника.

Діти старшого дошкільного віку в інклюзивній групі, які звикають працювати в команді, навчаються поважати інших та розуміти, що кожна людина має особисті якості. Дитина з порушеннями психофізичного розвитку під час колективної роботи не буде почувати себе ізольовано.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що виховання толерантності у дітей дошкільного віку є важливою проблемою у системі освіти.

Виховання доброти у дітей старшого дошкільного віку – це процес нелегкий та потребує впливу спеціальних умов, які сприятимуть розвитку особистості дошкільника. Взаємодія між вихованцями у процесі співпраці у впродовж кожного дня перебування в закладі дошкільної освіти сприятиме емоційному та культурному збагаченню внутрішнього світу.

Ми повинні навчитися приймати кожну людину такою, як вона є. Звісно, це непросто, але можливо, і над цим потрібно багато працювати.

Література та джерела

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.
2. Консультація для педагогів «Толерантність педагогів до дітей з особливими освітніми потребами в процесі впровадження інклюзивної освіти» URL: <https://dnz27.edu.vn.ua/uploads/tiger-1615997291.pdf> (дата звернення: 02.01.2024).
3. Роль гри в соціалізації дитини дошкільного віку URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15519/1/29.pdf> (дата звернення: 03.03.2024).
4. Виховання толерантності в дітей старшого дошкільного віку в контексті сучасної освітньої парадигми URL: <http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2884/1/n20-82-90.pdf> (дата звернення: 15.02.2024).

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Євгенія Ношкалюк,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Оксана Мельничук,
*викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик*

Проаналізовано сутність та структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.

У сучасних умовах «інклюзія» стала пріоритетною складовою в освітній політиці нашої держави. Про це свідчать прийняття у липні 2017 року Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами та реалізацію їх права на освіту», у якому визначено: інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство; закріплено право на освіту осіб з особливими освітніми потребами і надає їм можливість отримувати освіту в усіх навчальних закладах [6].

Інклюзивна освіта, за визначенням науковця В. Бондаря, виключає будь-яку дискримінацію, забезпечує рівне ставлення до всіх людей, створює спеціальні умови для дітей із особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу. На думку науковця, інклюзивна освіта – це доступність освіти для всіх, у тому числі й дітей із особливими освітніми потребами, а інклюзивні підходи до їхнього навчання і виховання можуть забезпечити їм досягнення успіху та можливість кращого життя [2, с. 65].

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

В. Бондар, у дослідженнях проблеми модернізації спеціальної освіти в контексті впровадження інклюзивного навчання в Україні, зазначає, що: «Негативною тенденцією сьогодення є стихійність, поспішність, а часом і волюнтаризм у збільшенні кількості учнів, охоплених інклюзивним навчанням, без одночасного створення і впровадження спеціальних програм, спеціальних методик викладання, розширення діапазону спеціальних освітніх послуг та процедур переходу до інклюзії» [3, с. 69].

На нашу думку, слова науковця, як ніколи, є актуальні в наш час, а також важливими є питання професійної готовності та підготовки вчителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти.

У багатьох психолого-педагогічних дослідженнях наголошується, що категорія готовності до професійної діяльності є системною якістю особистості, яка формується у процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти.

А. Колупаєва, розглядаючи готовність педагога як систему утворюючу установку до діяльності з позитивним результатом та прагненням до вирішення педагогічних завдань, доходить висновку, що вона є складним, багаторівневим, різноплановим особистісним утворенням людини [5, с. 112].

Г. Алексеева акцентує увагу на доцільності розгляду готовності як інтегрального цілого, оскільки характеризується наявністю загальних та специфічних компонентів, що відображають особливості того чи того виду діяльності [1, с. 24].

В. Бондар, В. Засенко визначають основні характеристики готовності: системність, комплексність, особистісна спрямованість. У професійно-педагогічній культурі педагога варто звернути увагу на три взаємопов'язаних компонента: технологічний, інформаційний та аксіологічний.

Наголосимо, що процес формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти набуває розширеного контексту. Очевидно, що сучасний учитель початкових класів повинен мати високий рівень *фахової* (система знань із методології інклюзивної освіти та високий рівень корекційно-педагогічної майстерності), *методичної* (володіння вчителем загально-педагогічними та корекційно-розвитковими технологіями) та *психологічної* (особистісні якості педагога (емпатія, толерантність, емоційна підтримка іншої людини, рефлексія тощо) видів готовності.

Щоб сформувати у майбутнього вчителя початкових класів кожен із окреслених видів готовності до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, необхідно, насамперед, з'ясувати її структуру, а щоб визначити якими ж саме додатковими фаховими знаннями, уміннями і навичками доцільно озброїти педагога, яку модель педагогічної системи професійної підготовки слід упровадити у ЗВО, потрібно провести психолого-педагогічну діагностику, що потребує розробки відповідного інструментарію.

За обома підходами ми бачимо, що теоретичний аспект готовності неодмінно асоціюється з результатом спеціальної підготовки майбутнього фахівця у ЗВО та є передумовою досягнення успіху в його професійній діяльності.

У формуванні готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти науковці виділяють три етапи (підготовчий, основний і операційно-діяльнісний) у двох рівнях. Перший рівень передбачає процес навчання

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

здобувачів освітніх у ЗВО, а другий – у практичній професійній діяльності. На першому етапі – підготовчому – формується мотивація майбутніх учителів до взаємодії з дітьми з особливими освітніми проблемами у процесі навчання у ЗВО. Другий етап є основним, оскільки в процесі навчання у ЗВО, або на курсах підвищення кваліфікації вчителі початкових класів опановують теоретичні та практичні основи роботи в умовах інклюзивної освіти. Третій етап – операційно-діяльнісний – характеризується безпосередньою педагогічною діяльністю в інклюзивній освіті [2, с. 80].

Технологічний етап передбачає оволодіння сукупністю операційних та інтелектуальних умінь і навичок, які забезпечують високу якість професійної діяльності вчителя. Даний компонент відображає процесуальні характеристики, форми, методи, засоби. Включає педагогічну взаємодію, організацію та управління процесом, без яких не може бути досягнутий кінцевий результат.

Інформаційний окреслює наявність певних знань і відповідає за наявність предметно-спеціальних і нормативно-правових знань, що дозволяють приймати ефективні рішення в професійно-педагогічній діяльності.

Аксіологічний визначає загальнолюдські та групові цінності, які взаємопов'язані між собою вміннями та навичками, і включає світогляд, у тому числі засвоєння і прийняття цінностей педагогічної праці, визнання свободи особистості всіх учасників педагогічного процесу й особистісну спрямованість, яка проявляється в самореалізації сутнісних сил педагога [4, с. 9].

Оптимізувати процес формування професійної готовності педагога до освітньої інклюзії можна шляхом включення у навчальний план нових дисциплін з використанням інноваційних моніторингових та освітніх технологій в освітньому процесі, що сприятиме підвищенню інтересу педагогів до інклюзивної практики, формуванню навичок самостійного нагромадження знань і застосування їх у професійній діяльності. Наприклад, можна запроваджувати різноманітні спецкурси з вивченням теоретичних засад та практикумів під час аудиторних занять та додаткові позакласні, навчальні та переддипломні практики студентами в школах, у класах яких проводиться інклюзивне навчання.

Разом зі студентами проводити конкретні соціальні дослідження з метою застосування покращених методів та прийомів проведення навчання в інклюзивних класах застосовуючи інноваційні, мультимедійні засоби навчання. А також вивчати історичні, філософські, нормативно-правові та організаційні засади інклюзивного навчання в початковій школі.

Отже, готовність педагога до впровадження інклюзивної освіти повинна проявлятися в здатності системно засвоювати теоретичний матеріал, у тому числі нормативно-правову інформацію, дидактичні та методичні засади педагогічної взаємодії з різними групами учнів. Педагог повинен уміти впроваджувати й ефективно використовувати в освітньому процесі нові педагогічні технології, нові форми організації навчального процесу. Володіти навичками надання різних видів педагогічної підтримки і створення ситуації успіху для всіх учнів.

Література та джерела

1. Алексеева Г. М. Сутність і структура готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Бердянськ: БДПУ, 2012. № 2. С. 9–14.
2. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Національний / педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 260 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. Київ, 2004. 152 с.
4. Інклюзивна освіта: теорія і практика: навч.-метод. посіб. / ккол. авт.: С. П. Миронова, Т. Г. Олійник та ін.; за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2012. 191 с.
5. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. Київ: АТОПОЛ, 2011. 274 с.
6. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: Закон України від 23.05.2017 р. № 2053-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T172053> (дата звернення: 12.03.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Софія Опалько,

студентка групи А-31 спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової і технологічної освіти

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий
коледж» Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – Людмила Костюкевич, викладач циклової комісії
психолого-педагогічних дисциплін та окремих фахових методик

Подано опис особливостей взаємодії вчителя та асистента вчителя в інклюзивному класі. Визначено роль асистента вчителя в освітньому процесі, його основні функції та етапи діяльності.

Нова освітня політика передбачає надання освітніх послуг, що базуються «на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [2]. З цією метою в Україні запроваджено інклюзивне навчання. Інклюзивність навчання не означає прагнення зробити всіх однаковими, його провідна ідея полягає в тому, щоб створити належні умови для розвитку дітей з особливими освітніми потребами. В Законі України «Про освіту» дається наступне тлумачення даного терміну – це «особа, яка

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» [2].

Звичайно, що для виконання цих та інших завдань щодо організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами педагогу потрібна підтримка з боку адміністрації навчального закладу, з боку інших фахівців, з боку батьків. Проте найбільш важливою для вчителя інклюзивного класу є безпосередня допомога під час здійснення освітнього процесу на уроці, під час проведення позакласних виховних заходів. Саме з цією метою українським законодавством передбачено посаду асистента вчителя. З ініціативи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Міністерством соціальної політики ще в 2010 році її було внесено до Класифікатора професій (наказ Держспоживстандарту від 28.07.2010 р. № 327) [5].

З введенням даної посади виникло дуже багато запитань і дискусій, пов'язаних, як з вимогами до підготовки асистента вчителя, так і визначенням його функціональних обов'язків у школі. Різні аспекти розкриття даної проблеми знаходимо в працях Колупаєвої А. А., Коваль Л. В., Компанець Н. М., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найді Ю. М. та інших.

На думку науковців, вчитель та асистент вчителя виконують різні ролі в освітньому процесі. Асистент педагога повинен пам'ятати, що вчитель несе відповідальність за:

- попередню оцінку рівня розвитку учня;
- планування цілей навчання, навчальних видів діяльності для всіх учнів, дітей з особливими освітніми потребами зокрема;
- реалізацію навчальних цілей та завдань, зазначених в індивідуальному навчальному плані;
- здійснення нагляду та координацію діяльності команди психолого-педагогічного супроводу;
- оцінювання та звіт щодо прогресу учнів;
- залучення батьків у процес навчання їхніх дітей;
- координацію та управління інформацією, отриманою від інших фахівців [1, с. 69].

Згідно з нормативно-правовими документами асистент вчителя в інклюзивному класі здійснює наступні функції:

- *організаційну* – допомагає в організації освітнього процесу в класі з інклюзивним навчанням; надає допомогу учням з особливими освітніми потребами в організації робочого місця; проводить спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб; допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня; співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку; несе відповідальність, разом з іншими працівниками, за здоров'я та психологічний стан учнів, забезпечуючи здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці; веде встановлену педагогічну документацію;

- *навчально-розвивальну* – співпрацюючи з вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів; здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, дбає про професійне

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

самовизначення та соціальну адаптацію учнів; сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану; стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі у науковій, технічній, художній творчості; створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому;

- *діагностичну* – разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку, вивчає особливості діяльності і розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює навчальні досягнення учня; оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня;

- *прогностичну* – на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини, приймає участь у розробленні індивідуальної програми розвитку;

- *консультативну* – постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу; інформує вчителя класу та батьків про досягнення учня [1, с. 80].

Необхідна ретельна попередня підготовка асистента педагога до включення дитини в освітнє середовище, що дозволить створити сприятливі умови перед початком навчального року та зробити перші дні перебування дитини в школі позитивними, знизити стрес. Вона включає: опрацювання нормативно-правової бази; вивчення посадових обов'язків асистента вчителя; знайомство з педагогом класу, під керівництвом якого буде навчатися дитина та розподіл ролей та організаційних завдань; вивчення інформації про дитину, результатами психодіагностики психолога, діагностики соціального педагога, результатами обстеження дефектолога; знайомство з батьками та дитиною; адаптацію освітнього середовища; підготовку дітей класу до того, що поряд із ними навчатиметься учень/кілька учнів з особливими освітніми потребами.

Для асистента вчителя дуже важливо одразу визначити організаційні завдання. Наприклад, якого роду допомога очікується від асистента вчителя (чи може асистент вчителя самостійно, відповідно до ситуації, вирішувати, що необхідно учню, чи він повинен виконувати інструкції вчителя); чи входить до обов'язків асистента вчителя допомога дитині тільки на уроці, чи й на перервах, виховних заходах).

Важливим етапом у роботі асистента вчителя є також попереднє вивчення інформації про дитину, рівень її актуального розвитку, рівень знань та сформованість умінь. Асистент учителя повинен обов'язково ознайомитися з витягом протоколу психолого-медико-педагогічної комісії (ПМПК), результатами психодіагностики психолога, діагностики соціального педагога, результатами обстеження дефектолога (логопеда, сурдопедагога, олігофренопедагога, тифлопедагога).

Протягом перших двох тижнів асистенту педагога необхідно уважно спостерігати за навчанням дитини на різних уроках, її поведінкою під час занять та на перервах. При цьому дуже важливо аналізувати психофізичний стан дитини, своєчасно визначити момент втрати активності учня, коригувати темп його навчання та міру складності завдань. Так, якщо асистент вчителя помітив, що дитина втомилася, він повинен переключати її увагу на легший вид діяльності або запропонувати кілька хвилин відпочинку.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Зважаючи на те, що батьки дитини з особливими освітніми потребами – додатковий ресурс команди дорослих, асистенту вчителя необхідно обговорити, з ними те, що дитина вміє, що може робити самостійно, а також – обов’язково узгодити з ними моменти, пов’язані із харчуванням і медичною допомогою дитині в школі.

Важливою складовою успіху у роботі з дитиною з особливими освітніми потребами є адаптація освітнього середовища. Асистенту вчителя необхідно: детально продумати маршрут супроводу, усунути можливі фізичні бар’єри; вибрати місце в класі, де буде сидіти учень; обговорити, де буде сидіти асистент вчителя (поруч із учнем або віддалік); підготувати місце відповідно до потреб і особливостей дитини (яскраве маркування, висота стола й стільця).

Зазвичай, асистент педагога забезпечує соціальний супровід учня протягом усього шкільного дня. Враховуючи поведінку, пов’язану з особливостями психофізичного розвитку дитини, він має допомагати учневі у щоденних побутових потребах: користуванні туалетом, перевдяганні, прийомі їжі, особистій гігієні. Тому, можна виділити наступні основні моменти щоденної роботи асистента: допомога учню під час уроків, перерв; попереднє обговорення з учителем навчального матеріалу, необхідних засобів навчання на урок; складання поурочного конспекту із обов’язковим зазначенням корекційної мети; обговорення результатів занять з учителями, які проводили уроки, та батьками учня [5].

Отже, асистент вчителя в інклюзивному класі - це компетентний спеціаліст, який здатний взаємодіяти з вчителем, батьками, іншими членами команди психолого-педагогічного супроводу, а головне – створити належні умови для дітей з особливими освітніми потребами. Від його діяльності залежить не лише те, як себе буде почувати та як буде працювати дитина з особливими освітніми потребами, але яким буде загальний психологічний клімат в учнівському колективі.

Література та джерела

1. Асистент Вчителя у закладі загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. / за ред. А. А. Колупаєва та ін. Харків: Ранок, 2019. 216 с.
2. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
4. Лист Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти МОН України № 2.5-281 від 05.02.2018 року «Про надання роз’яснення стосовно тривалості уроків в інклюзивних класах, функціональних обов’язків асистента вчителя» URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=6628> (дата звернення: 07.03.2024).
5. Ролі й завдання асистентів вчителів: що варто змінювати та чому: URL: <https://nus.org.ua/view/roli-j-zavdannya-asistentiv-vchyteliv-shho-varto-zminyuvaty-ta-chomu/> (дата звернення: 07.03.2024).

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Ірина Сасовська,

студентка 42 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Науковий керівник – Анна Сачанюк, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

У статті звертається увага на необхідність інклюзії для учнів з різними потребами, проаналізовано виклики, з якими стикається інклюзивна освіта, та запропоновані стратегії для їх подолання. На основі наукових досліджень і практичного досвіду в сфері освіти, стаття висвітлює перспективи розвитку інклюзивної освіти.

Інклюзивна освіта, що розглядається як принципово новий підхід до навчання, визнає право кожного учня на доступ до якісної освіти незалежно від їхньої здатності та індивідуальних особливостей. В останні роки інклюзивна освіта стала об'єктом значної уваги як з боку науковців, так і з боку практиків у сфері освіти [2, с. 853; 3, с. 165].

Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісного навчання шляхом організації діяльності в освітніх установах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання базується на основі відповідного нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення.

Основний принцип інклюзивної освіти полягає в тому, що:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- навчальні заклади мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, прийняття організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів та партнерських зв'язків зі своїми громадами.

Діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання. Вони є найбільш ефективним засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками.

Незважаючи на необхідність впровадження інклюзивного навчання, показник інклюзії в Україні становить лише 7%. Для порівняння: в Литві ця цифра сягає 90%, Польщі – 42%, Словаччини – 42%, Угорщині – 57%, Італії – 99%, Норвегії – 90%, Франції – 25% [1]. Саме це і зумовило актуальність нашого дослідження.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Включення дітей з особливими потребами у загальноосвітні заклади вимагає спеціалізованої корекційної допомоги та психологічної підтримки. Головною метою цих послуг є моніторинг розвитку дитини, його академічна успішність та допомога у вирішенні проблем адаптації в середовищі здорових однолітків.

Для країни, що знаходиться в стадії активної війни з агресором, проблема інклюзивної освіти є одним із пріоритетних. За роки війни кількість людей з інвалідністю значно збільшилася. І питання їх соціалізації, в тому ж числі через підвищення професійного рівня і переорієнтації є надзвичайно актуальним.

Хоча інклюзивна освіта є вкрай необхідною, і має безсумнівні переваги, вона також стикається з рядом викликів. Так впровадження з 1 січня 2022 р. до системи освіти нової моделі інклюзивного навчання, спричиняє необхідність створення належних умов для навчання осіб з особливими освітніми потребами [4] що, своєю чергою, вимагає індивідуального підходу до навчання, підготовка і перепідготовки вчителів для роботи з різними категоріями учнів, а також необхідність створення адаптованих навчальних програм і матеріалів. Крім того, фінансові, інфраструктурні та кадрові обмеження також ускладнюють впровадження інклюзивної освіти.

Нами запропоновано наступні стратегії для подолання викликів: Для успішного впровадження інклюзивної освіти необхідно приділяти увагу підготовці та підтримці вчителів, розвитку інфраструктури освітніх закладів, а також створенню інклюзивного навчального середовища. Підтримка соціальних програм, спрямованих на інклюзію, та сприяння участі батьків у навчальному процесі також є важливими аспектами успішної реалізації інклюзивної освіти.

Перспективами, на нашу думку є, напрямки розвитку інклюзивної освіти, що включають в себе посилення підтримки вчителів та шкіл у роботі з учнями з різними потребами, розробку і впровадження інноваційних методик навчання, а також підвищення усвідомлення суспільства щодо важливості інклюзії у сучасній освіті. Ці напрямки розвиватимуться з метою забезпечення більшого доступу до якісної освіти для всіх учнів, незалежно від їхньої фізичної, психологічної або соціальної специфіки.

Одним із ключових аспектів перспектив розвитку інклюзивної освіти є інтеграція інформаційних технологій у навчальний процес. Використання цифрових технологій може забезпечити індивідуалізоване навчання, сприяти взаємодії між учнями та вчителями, а також розширити можливості для доступу до освіти для учнів із різними видами обмежень.

Крім того, розвиток міжнародного співробітництва у сфері інклюзивної освіти є важливим чинником, який сприятиме обміну досвідом та передачі кращих практик. Обмін інформацією та спільна розробка стандартів та методологій можуть допомогти вдосконалити свої підходи до реалізації інклюзивної освіти.

Нарешті, важливою перспективою розвитку інклюзивної освіти є активна участь громадськості та громадянського суспільства у формуванні політики у сфері освіти. Залучення різноманітних зацікавлених сторін, включаючи батьків, учнів, вчителів, науковців, активістів та представників органів влади, може сприяти більшому розумінню та підтримці принципів інклюзивної освіти.

Таким чином, інклюзивна освіта є важливим елементом сучасної освітньої політики, яка сприяє створенню більш справедливого та толерантного суспільства. Незважаючи на виклики, з якими вона стикається, інклюзивна освіта має значний

потенціал для забезпечення рівних можливостей для всіх учнів. Розвиток інклюзивної освіти вимагає спільних зусиль з боку усіх зацікавлених сторін та постійного вдосконалення підходів та стратегій національних та міжнародних освітніх систем.

Література та джерела

1. Гриневич Л. М. 4 роки впровадження інклюзії URL: <https://mon.gov.ua/ua/news> (дата звернення: 15.02.2024).
2. Дрозд Л. В., Пшенична Л. С., Ляска О. П. Інклюзивна освіта: реалії сьогодення та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. Київ, 2022. № 2(7). С. 853–863.
3. Мельничук І. Розвиток інклюзивної освіти в Україні. Науковий вісник *Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2020. № 1(68). С. 165–170.
4. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році. Лист МОН №1/10258-22 від 06.09.2022 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення: 15.02.2024).

КАЗКОТЕРАПІЯ – ІННОВАЦІЙНА ОЗДОРОВЧА ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Сніжана Сіліч,

студентка КПЛ-45 групи спеціальності 016 Спеціальна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
**Науковий керівник – Зоряна Мацюк, канд. філол. н.,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти**

Наукова публікація присвячена інноваційній оздоровчій технології – казкотерапії, у роботі з дітьми з порушенням мовлення. Шляхом взаємодії з різноманітними казками та історіями, діти з порушенням мовлення можуть розвивати творчість, підвищувати рівень розуміння, розвивати мовленнєві та мовні навички, а також підвищувати самооцінку та самоповагу.

У сучасному світі зростає потреба в інноваційних методах і технологіях для покращення якості життя кожної людини. Особливу увагу заслуговують діти з порушенням мовлення для яких розвиток, виховання та психологічна підтримка є найбільш важливими.

У цьому контексті концепція казкотерапії – інноваційної оздоровчої технології, стає ефективним інструментом для підтримки розвитку дітей з порушенням мовлення. Казкотерапія базується на використанні казок та історій як засобу комунікації, виховання та розвитку особистості.

Дослідженню казки присвятили сучасні психологи Бруно Беттельгейм, Якоб, Вільгельм Грімм та Йозеф Кампфбель. Зібрано та опрацьовано великий казково-метафоричний матеріал, зокрема авторські та народні педагогічні оповідання, казки,

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

байки, які використовують у навчальному процесі не лише психологи, а й педагоги. Перетворивши казку в особливий психологічний метод, вони розвинули її в самостійний напрямок казкотерапії [3].

Казкотерапія – це процес пошуку сенсу та інтерпретації знань про світ та системи його відносин; оживлення казки; об'єктивація проблемних ситуацій, активізація потенціалу особистості, усебічне навчання та виховання; екологічна терапія, в особливій казці казкова ситуація, мрії можуть збуватися, а головне, у ній з'являється відчуття безпеки [2].

У процесі слухання, придумування та обговорення казок діти з порушенням мовлення розвивають уяву та творчі здібності. Вони володіють базовими механізмами пошуку та прийняття рішень.

Переваги казкотерапії виявлено в багатьох аспектах, зокрема вона:

1. Стимулює творчість та уяву: казки мають потужну силу стимулювати творчий розвиток та уяву дітей, що особливо важливо для тих, хто має різні види обмежень.

2. Підвищує рівень розуміння: завдяки символічному характеру казок, діти з особливими освітніми потребами можуть краще розуміти складні ситуації та відчувати себе більш впевнено в реальному житті.

3. Розвиває мовлення та мовні навички: через спілкування та розуміння казок, діти розвивають свої мовленнєві та мовні навички.

4. Сприяє соціальній адаптації: взаємодія з казками допомагає дітям з особливими потребами краще розуміти соціальні норми та адаптуватися до навколишнього середовища.

5. Підвищує самооцінку та самоповагу: успіхи в розумінні та адаптації до казок сприяють підвищенню самооцінки та самоповаги дітей.

Через казки діти сприймають фантастичний світ через реальний, а метафоричні асоціації відтворюють їхній внутрішній стан. Для опису знаходимо аналогії із зовнішнього світу, створюючи образи, які одночасно повідомляють про внутрішні стани. Це називається метафорою. Це метафорична мова, якою розмовляє наша психіка, за яку відповідає права півкуля нашого мозку.

На думку Р. Ткача, щоб казка чи оповідання були дієвими та корисними, необхідно дотримуватись певних правил композиції:

1. Спочатку вигадайте казкового героя, близького дітям за статтю, віком, характером. Опишіть героя, його життя в казці так, щоб дитина помітила схожість із собою.

2. Казки повинні містити ситуації, які чимось схожі на проблему дитини, однак ні в якому разі не повинні мати прямої паралелі з нею.

3. Казки мають давати новий досвід, який дозволяє дітям робити свій вибір під час виконання завдань, або ж у цьому повинен допомогти психолог.

4. Сюжет казки необхідно розгортати в певному порядку (початок оповідання, ситуація проблеми, кульмінація, розв'язка, мораль оповідання).

Створені дітьми казки не тільки відображають їхню внутрішню дійсність і поточні проблеми, а й допомагають вирішити труднощі. Зазначимо, що створення казок позитивно впливає на психічне здоров'я: дитина стає більш урівноваженою та краще долає життєві труднощі. Вигадані казки можна просто читати дитині без

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

обговорення, даючи дитині можливість подумати, а головне – дозволити «обробити» інформацію на підсвідомому рівні. Ви також можете намалювати цю казку або ж відтворити в пісочниці за допомогою фігурок [5].

Засобами казкотерапії можна подолати почуття сорому, провини, брехні, різні психосоматичні розлади, агресію, невпевненість, сором'язливість, тривожність у дітей з порушенням мовлення, розвивати пізнавальну, морально-етичну сфери дошкільників. Крім того, під час казкотерапії дитина вчиться конкретизувати власні проблеми та бачити різні шляхи їх вирішення.

Казкотерапія проводиться в малих групах, їх склад не повинен перевищувати 10 дітей. Оптимальна кількість учасників 7-9 дітей. Практика показала, що саме в цьому діапазоні ефект колективної казкотерапії може проявлятися особливо яскраво.

Найзручнішим місцем для проведення казкотерапії є окрема, невелика, добре освітлена кімната (кімната казки, психологічного розвантаження). Кімната повинна бути максимально вільна від зайвих речей, потрібен лише набір дитячих стільців і крісло ведучого, м'який килимок у центрі кімнати і підставка для програвача або музичного центру. Не повинно бути зайвих предметів і атрибутів, які відволікають увагу дітей [4, с. 62].

Казкотерапію рекомендовано проводити один раз на тиждень. У групі раннього віку тривалість казкотерапії становила 10-15 хвилин. Регулярність подій сприяє посиленню позитивного впливу на особистість і розвиток мовлення дитини. Рекомендовано іноді повторювати сеанси казкотерапії, особливо зосереджуватись на розпізнаванні емоцій. Необхідно використовувати переважно творчі ігри з елементами пошуку, вибору найбільш підходящого варіанту вирішення проблеми (показати героя, вгадати його настрій за діями, ритмом, музикою, придумати кінцівку казки тощо). Надто активні діти також із задоволенням добре виконують знайомі завдання.

Якщо гра захоплює дітей емоційно, дорослі повинні надати можливість задовольнити їх прагнення до діяльності. Ви можете приділяти більше часу вправам на розслаблення під музику.

Якщо дошкільник відчуває втому, дорослим варто припинити сеанс казкотерапії і переключити увагу дитини на інший вид діяльності: малювання казок, театралізацію. Психологами доведено, що дошкільнята надзвичайно активно сприймають казки. Ми ніколи не зустрінемо дитини, яка б абсолютно пасивно і байдуже ставилася до змісту казок. Слухаючи казки, діти постійно переривають розповідь, втручаються в події, задають запитання, намагаються допомогти казковим героям.

З точки зору дорослого, позитивне ставлення іноді змушує дітей з порушенням мовлення поводитися несподівано. Дитина чорною фарбою малює на картинці антигероя, вириває ілюстрацію з його зображенням, вивільняє неприємні для неї події під час розповіді («Я не хочу йому говорити»), змінює хід події, замінює закінчення.

Розуміння дітьми з порушенням мовлення змісту казки базується на їхній внутрішній діяльності, яка зумовлена емоційним сприйняттям змісту твору. Ззовні це проявлено в міміці, жестах, мові та висловлюваннях дитини.

Коли діти «живуть» казками, встановлюється зв'язок між казковими подіями та реальними діями. Якщо обговорювати з дитиною прочитані казки, то життєві уроки

засвоюються швидше, сприяючи подальшому гармонійному розвитку дитини та її успішній самореалізації. Без обговорення казок пасивно засвоюються життєві уроки та цінності.

Казки стають мотиватором для розвитку зв'язного мовлення, образного мислення та пізнавального інтересу, розпізнають основні емоції, тому казки з простим і яскравим сюжетом є ефективним методом. Використовуючи казкотерапію як засіб розвитку особистості та здібностей дітей, педагоги та батьки допомагають позитивно впливати на фантазію дітей, сприяти розвитку творчого мислення та уяви, розкривати внутрішній світ дітей [1, с. 21].

Казкотерапія як психотерапія дозволяє дітям з порушенням мовлення подолати свої страхи, надмірну тривожність, працювати над корекцією негативних рис характеру. Завдання педагога – підібрати або створити казки відповідно до потреб дітей. Якщо казка підібрана вдало, дитина «вбудовує» її посил у сцени свого життя. Це особливо корисно, коли дитина просить повторити йому цю казку кілька разів. Адже саме так відбуваються глибокі зміни в житті дитини.

Отже, казкотерапія виступає як важлива інноваційна оздоровча технологія для дітей з порушенням мовлення. Цей підхід використовує потужну силу казок для сприяння розвитку, соціальної адаптації та психологічного благополуччя цієї категорії дітей. Наведені в літературі приклади та дослідження свідчать про ефективність казкотерапії в поліпшенні якості життя дітей з порушенням мовлення та відкривають нові можливості для їхнього розвитку та самореалізації. Таким чином, казкотерапія заслуговує на увагу як важливий інструмент підтримки дітей з порушенням мовлення в сучасному освітньому середовищі.

Література та джерела

1. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / автор. кол.; наук. кер. К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2016. 160 с.
2. Дубинська О. Казкотерапія як засіб розвитку творчих здібностей дошкільників. *Психолог дошкілля*. 2014. № 10. С. 12–13.
3. Пасічник А. Казка як засіб розвитку словесної творчості. *Дошкільне виховання*, 2009. № 10. С. 23–24.
4. Карпенко Н. В. Страх: позитивна і негативна роль у розвитку дітей. *Дошкільне виховання*. 1997. № 12. С. 18–19.
5. Макеєва І. П. Казка як засіб розвитку емоційної сфери у дошкільнят з порушеннями поведінки. *Дошкільна освіта*. 2002. № 1. С. 70–75.

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ЯК ІНДИВІДУАЛЬНА ТРАЄКТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Анна Черешньова,

студентка 11-Ш(б) групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності Комунального
закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Людмила Луцинкевич, викладач-методист
кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик**

Подано характеристику індивідуальної програми розвитку. Обґрунтовано сутність, структуру, значення індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами як складової її індивідуальної освітньої траєкторії в початковій школі закладу загальної середньої освіти.

Сучасна початкова школа забезпечує освітній процес на засадах концепції «Нова українська школа», що передбачає впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти, принципу дитиноцентризму (в основу закладено Конвенцію ООН про права дитини) з максимальним врахуванням прав кожної дитини, її здібностей, інтересів і потреб [2].

Аналіз літератури та джерел [1-6] підтвердив, що до ідеї особистісно орієнтованого навчання і дитиноцентризму у різні періоди зверталися вітчизняні (І. Бех, Г. Ващенко, Н. Бібік, М. Гузик, О. Захаренко Т. Лубенець, В. Мартиненко, О. Савченко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) і зарубіжні педагоги, філософи, науковці (А. Дістервег, Д. Дьюї, Я. А. Коменський, Я. Корчак, А. Маслоу, Й. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо та ін.) [1].

У наукових джерелах дитиноцентризм розглядають як системоутворювальну ідею Нової української школи, що забезпечує максимальне наближення навчання і виховання кожної дитини відповідно до її потреб, здібностей, нахилів та особливостей; особистісно орієнтовану модель освіти основою на ідеології дитиноцентризму. [2, с. 18]. А особистісно-орієнтоване навчання – це не просто врахування особливостей розвитку дитини, це така організація умов навчання, що передбачає не «облік», а «включення» особливостей психофізичного розвитку [3, с. 140].

Отже, актуалізується проблема реалізації особистісно орієнтованої моделі та дитиноцентризму молодших школярів в умовах інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальній діяльності [3, с. 12].

В освітньому процесі важливо враховувати, що рівень обробки інформації та швидкість реакцій у дитини з особливими освітніми потребами (далі – ООП) можуть бути іншими, відмінними від загальної кількості дітей, зокрема через особливості

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

когнітивних функцій та емоційних процесів обробки інформації, сенсорні та моторні обмеження, складнощі з руховою сферою, відмінності в обсягах уваги та концентрації тощо [4]. Все це є надзвичайно важливим у навчанні молодших школярів, що враховується через побудову індивідуальної освітньої траєкторії для дитини в умовах інклюзії.

У нашому дослідженні ми виходимо з того, що індивідуальна програма розвитку є необхідною умовою ефективності інклюзивного навчання дитини з особливими освітніми потребами та є складовою її індивідуальної освітньої траєкторії. Індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання [5].

Індивідуальна програма розвитку (далі – ІПР) є документом, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини, розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини задля визначення конкретних стратегій, підходів до навчання (затверджується керівником закладу освіти і підписується батьками) [5]. Склад групи фахівців – команди психолого-педагогічного супроводу, визначається з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП. Зазвичай до неї входять: учитель, асистент учителя, батьки та інші фахівці (корекційний педагог, учитель-логопед, практичний психолог та ін.).

Індивідуальну програму розвитку створюють на основі навчальної програми відповідно до Державного стандарту початкової освіти з метою визначення освітніх цілей і навчальних завдань для дитини на основі її актуального рівня розвитку; здійснення необхідних змін в освітньому процесі (адаптації і модифікації), а також для визначення та забезпечення додаткових потреб дитини, необхідних для її успішного розвитку та навчання (враховується висновок інклюзивно-ресурсного центру). ІПР є певним контрактом між навчальним закладом і батьками, де закріплено вимоги щодо організації навчання дитини, зокрема визначення характеру освітніх послуг та форм підтримки. Індивідуальна програма розвитку має такі розділи: загальна інформація про дитину, наявний рівень знань і вмінь, додаткові послуги педагогів та інших фахівців, які необхідні дитині для успішного засвоєння навчальної програми, адаптації та модифікації тощо [6, с. 7].

Ми вважаємо, що якісне планування індивідуальної програми розвитку дитини у значній мірі визначає ефективність її індивідуальної траєкторії і має за мету вивчення потенційних можливостей і потреб дитини з особливими освітніми потребами. Планування ІПР молодшого школяра з особливими освітніми потребами здійснюється за такими напрямками: актуальний рівень розвитку; рівень мовленнєвого розвитку; особливості поведінки; особливості поведінки в навчальній ситуації; індивідуально-типологічні особливості; адаптативна поведінка; загальна характеристика діяльності.

Отримані результати різнобічного вивчення потенційних можливостей і потреб дитини з особливими освітніми потребами дають підстави для розробки

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

індивідуальної програми її розвитку на колегіальному засіданні команди супроводу, мета якого – узагальнення оцінки даних та формулювання перспективних цілей у різних сферах розвитку (з обов'язковою присутністю і активністю батьків чи законних представників дитини).

При складанні індивідуальної програми розвитку важливе значення надається аналізу та добору адаптацій і модифікацій, які необхідні дитині з ООП в освітньому процесі. Слід зауважити, що використання адаптацій (адаптація – від лат. *adaptatio* – пристосування) при вивченні освітніх галузей та навчальних предметів передбачає зміну характеру подання навчального матеріалу, не змінюючи зміст та складність навчальних завдань. Вони полягають у пристосуванні середовища, адаптації матеріалу, використанні спеціального обладнання для молодшого школяра [3, с. 132]. Наприклад, за певних нозологій, враховуючи рівень підтримки дитини слід передбачити відповідне розумне пристосування (спеціальна парта, стілець, освітлення), педагогічне сприяння (завдання різного рівня складності, додатковий час на його виконання, додаткова перерва або переключення уваги) тощо. А от модифікація спрямована на зміну характеру навчання, його змісту, складності навчальних завдань. Наприклад, скорочення обсягу навчального матеріалу чи зменшення тем з певного навчального предмета, заміна навчального завдання на виконання завдання, яке має практичне значення для учня з ООП тощо.

Після розроблення індивідуальної програми розвитку дитини розпочинається складний, суперечливий і динамічний етап її реалізації, за який несуть відповідальність всі члени команди психолого-педагогічного супроводу. Реалізація індивідуальної програми розвитку не буде ефективною без систематичного моніторингу результатів виконання індивідуальної програми розвитку, а також перегляду та внесення необхідних змін, що здійснюється командою супроводу двічі на рік (за потреби частіше). Метою моніторингу є:

- встановлення відповідності індивідуальної програми розвитку особливим освітнім потребам молодшого школяра;
- оцінка рівня відповідності отриманих результатів індивідуальним очікуванням, які прогнозувалися в індивідуальній програмі розвитку дитини;
- виявлення труднощів у реалізації індивідуальної програми розвитку та ухвалення рішень щодо їх усунення;
- уточнення впливу реалізації індивідуальної програми розвитку на розвиток учня з особливими освітніми потребами;
- перегляд і уточнення цілей та короткострокових завдань ІПР тощо.

Виконання індивідуальної програми розвитку дитини супроводжується моніторингом, який містить й оцінку динаміки розвитку дитини з ООП, збирання відомостей про її сильні та слабкі сторони, прогресивний розвиток, успіхи. Якщо встановлено, що стратегії, адаптації чи інші компоненти ІПР є невідповідними, команда супроводу здійснює їх детальний аналіз та перегляд.

Отже, дослідження проблеми дає підстави стверджувати, що ефективна розробка і використання індивідуальної програми розвитку учня з особливими освітніми потребами у сучасній початковій школі сприяє сторонам та суб'єктам освітнього процесу, зокрема: освітньому закладу в якісному наданні освітніх послуг, у тому числі в інклюзивному навчанні; дитині в проходженні індивідуального

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

маршруту становлення, що визначає її цілі навчання, виховання, розвитку; вчителю та команді супроводу у визначенні плану дій щодо дитини з особливими освітніми потребами з урахуванням її потреб і можливостей; взаємодії закладу загальної середньої освіти з батьками та іншими учасниками освітнього процесу тощо.

Література та джерела

1. Гриневич Л. Концептуальні ідеї реформи «Нова українська школа» у світлі української педагогічної думки. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С. 98-111. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-98-111> (дата звернення: 10.03.2024).

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2019. 208 s.

3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

4. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.03.2024).

5. Про освіту: Закон України (від 24.02.2022 р. № 2102-IX, зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 09.03.2024).

6. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід: навчально-методичний посібник / Л. І. Прохоренко, О. О. Бабяк, В. В. Засенко, Н. А. Ярмола. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 160 с.

Секція 4

Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

ПАРАДИГМА ОБРАЗУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОГО СЬОГОДЕННЯ

Ярина Андрійків,

студентка 4-О групи спеціальності 014.12 Середня освіта. Образотворче мистецтво Коломийського педагогічного фахового коледжу

Івано-Франківської обласної ради

**Науковий керівник – Юлія Венц, викладач вищої категорії,
завідувачка відділення образотворчого мистецтва**

Проаналізовано образ Тараса Шевченка у творчості відомих українських сучасних художників, а саме таких як: Юрій Шаповал, Володимир Слєпченко, Ольги Гайдамаки, Альбіни Колесніченко.

У контексті сучасного мистецтва, де кожен митець відображає свою індивідуальну грань світосприйняття, необхідною точкою опори залишається образ Тараса Шевченка. Його творчість і життєвий шлях стали не лише символом національної самосвідомості, але й джерелом натхнення для безлічі сучасних художників. Паралельно з поглибленим розумінням його творів, мистецтвознавці та творці розглядають Шевченка як парафразування, переосмислення та реінтерпретацію в сучасних контекстах. Адже Шевченко втілення незламності, сили характеру та української творчості. Саме ці риси є актуальними зараз. Він письменник, музикант і всіма відомий талановитий живописець.

Одним із ключових аспектів, що співвідносить образ Тараса Шевченка з мистецьким сьогоденням, є його парадигма борця за свободу та правду. Сучасні художники, незалежно від жанру або мистецької форми, неодмінно відчують вплив цього у своїй творчості. Від полотен та скульптур до музичних композицій та літературних творів, вони намагаються передати ідею боротьби за справедливість та глибоку гуманістичну сутність, яка притаманна творчості Кобзаря [1].

Згадка про Тараса Шевченка викликає ряд звичних нам асоціацій – геній з нелегкою долею. Та в очах сучасників Кобзар виглядає дещо кардинально інакше – це бунтар та стильний митець, що мав у житті багато складних, суперечливих моментів, про які не звикли говорити.

Спершу пригадаємо становлення Шевченка як художника. Свою кар'єру професійного митця Шевченко розпочав 1832 року з декоративного живопису,

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

працюючи в артілі художника-декоратора Василя Ширяєва. Пізніше омріяна Академія Мистецтв, де Шевченко спеціалізується на малюванні олією. Стає улюбленцем великого художника Карла Брюллова, до цього ще й має можливість жити в його майстерні. Шевченко добре знав, що живопис – це його майбутня професія, його насущний хліб. І маючи таку золоту можливість навчатися у самого Карла Брюллова, він писав вірші, за які не отримував ні копійки і ще й в майбутньому через них був позбавлений свободи.

Можна погодитися, що поезія таки була покликанням митця та на світ він дивився очима живописця [2]. Рік тому, на початку лютого київський художник – ілюстратор Олександр Грехов відкрив виставку «Квантовий стрибок Шевченка» у метрополітені Києва. У своїх роботах він втілює образ Шевченка неординарно, але дуже сміливо, перевтілюючи його на супергероя чи рок-музиканта [3]. Проте думки людей розділилися, адже поціновувачі творчості Шевченка обурились, що таким чином художник проявив неповагу до спадщини великого кобзаря. Та були і ті, які побачили сенс в даному прояві творчості і активно почали робити флешмоби в підтримку автора. Якщо поглянути з іншого боку, це крута акція в підтримку актуальності та глибини образу Тараса Шевченка, адже ми можемо уявляти, що він зараз є поруч з нами, відчувати його силу духу та наповнюватися нею сьогодні. Тому що зараз нам потрібна підтримка та правильний приклад, щоб незгасала наша віра.

Зараз набирають обертів роботи полтавського художника Юрія Шаповала, який зобразив кобзаря зовсім іншого, ніж ми звикли його бачити [4]. Художник зауважує, що він більше імпресіоніст і надає перевагу пленарному живопису. Але під час майдану не міг малювати звичні, мирні пейзажі. Перед ювілеєм Тараса Шевченка Юрію захотілось представити поета в наших реаліях - вийшла картина, де кобзар на майдані з шиною. Зображує його переважно з вусами, тому що він зріла людина. Художник Юрій Шаповал вважає, що звичний нам канонічний образ поета – в кожусі і шапці – штучний. Його використовувала радянська влада в своїх цілях, біографію переписувала. Тому цікаво ж, якою він був людиною. Відгуки на таке нестандартне зображення Шевченка знов ж таки різні. Більшість людей називає таке мистецтво насмішкою над поетом, а от деякі готові віддати великі суми за «Григоровича». Так, колекціонер з Америки забажав придбати «Шевченка з шиною». Вже є замовники з Торонто. Клієнтам Юрій малює копії своїх картин. Наразі оригінали не є в продажі і зберігаються в Національному музеї Тараса Шевченка в Києві.

Маємо ще одного представника художнього напрямку – Володимира Слєпченка. В усіх портретах Володимир впевнено відкарбовує свій авторський стиль: картини пише у авторській манері під назвою “artline”: мистецтва лінії. Зображення завдяки цим лініям набуває динаміки і стає рухомим, живим. Принаймні, створює таку ілюзію. Митець каже, що лінія має магічну сутність. «Лінія долі, життя, творчості. Лінія – може бути довгою чи короткою, як життя. Лінія навіює на філософські роздуми». Володимир зізнається, що спершу було складно передати об’єми та перспективу через лінію, але це змінилось коли він написав Шевченка. Його портрет вважає справді особливим. Володимир не приховує своїх гордощів за нього. «Я зобразив Кобзаря під час заслання. Цей образ найсильніший з усіх. Обличчя Шевченка наче прорізає червоний промінь і створює потужну напругу. А сам Шевченко наче виростає з землі і розчиняється у небі» – каже митець. Портрет

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Шевченка – це його перша серйозна робота в цій манері, на яку зважився і яка справді принесла фурор, адже опісля він взявся малювати цілу серію славетних художників.

Впродовж війни росії проти України слова Шевченка звучать потужно, актуально і спонукають українців до супротиву загарбникам. На роботах українських митців Шевченко дає відсіч наглим окупантам, опановує новітню техніку і міцно стоїть на ногах попри той факт, що окупанти навіть нищать пам'ятники поета. І одним з прикладів такої творчості є роботи Ольги Гайдамаки, де вона зображує Шевченка в боротьбі з ворогом. А також дизайн Альбіни Колесніченко, її бачення поета, надання його образу яскравих барв [5]. Єднання краси природи та внутрішнього світу Шевченка. Тарас Шевченко не тільки підтримує нас у боротьбі за свободу, а із легкістю перевтілюється в звичайного українця. В уявленні художників якби Шевченко жив у нас час, то обов'язково ділився фото в інстаграмі, розбирався із ChatGPT, мріяв про палаючий Кремль та дивився відео на Yutub. Ще цікаво обіграли образ Шевченка 4STUDIO Agency перевтіливши його в стильного сучасного чоловіка, який точно знає, що хоче від життя і є користувачем інстаграм.

Тарас Григорович Шевченко – це канонічний образ незламності та сили народу, мужності та краси, яку він вміло передав у своїй творчості. Нам потрібно пам'ятати про таких письменників та митців, які залишили нам шалений і цінний спадок. Людей, які посвятили себе мистецтву і залишили після себе значний слід в історії.

У цьому контексті образ Шевченка стає не тільки символом національного відродження, але й вічним джерелом натхнення для сучасних митців. Він нагадує про важливість вільного самовираження, боротьби за ідеали та пошуку справжньої правди у світі, що постійно змінюється. Таким чином, парадигма образу Тараса Шевченка продовжує жити та розвиватися в сучасному мистецтві, даруючи нові інтерпретації та перспективи.

Слова, які занотував Шевченко 18 листопада 1857 року: « Яким живлющим і дивним є вплив краси на душу людини» [6], краси в творах, краси в мистецтві та краси в тих очах, що бачать. Це незмінна сутність його непохитної віри в прекрасне.

Література та джерела

1. Дзюба І. Тарас Шевченко. Особистість і доба. Київ: Альтернативи, 2005. С. 702.
2. Леонід Ушкалов. Видавництво старого лева. Шевченко і мистецтво: від А до Я. URL: <https://starylev.com.ua/blogs/shevchenko-i-mystectvo-vid-do-ya> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Вячеслав Масний. Нові образи Кобзаря, або Як Шевченко став мемом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2639053-novi-obrazi-kobzara-abo-ak-sevcenko-stav-memom.html> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Культура. Кобзар на Майдані з шиною, у військовій формі поспішає на фронт і навіть робить селфі. URL: <https://ukr.media/culture/231557/> (дата звернення: 01.03.2024).
5. Ношкалюк К. Шевченко в ілюстраціях українських митців веде в бій, сидить у тіндері й знає про ChatGPT. URL: <https://kultura.rayon.in.ua/gallery/581610-shevchenko-v-ilyustratsiyakh-ukrainskikh-mittsiv-vede-v-biy-sidit-u-tinderi-y-znae-pro-chatgpt>. (дата звернення: 01.03.2024).
6. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. Т. 2: Поезія 1847–1861. Київ, 2003. С. 784.

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Софія Батура,

студентка 11 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Подано аналіз української культури крізь призму російсько-української війни. Визначено, що незалежно від часів та викликів, українська культура завжди залишалася опорою для нації, джерелом її єдності та гордості.

Українська культура – це сукупність духовних та матеріальних цінностей, створених українським народом протягом його історії. Головним підґрунтям для української національної культури є народна культура на основі якої поступово утворилися професійні галузі, такі як наука, література та мистецтво. Українська культура має глибокі коріння, її розвиток відбувався через випробування та трансформації. Вона є символом великої національної спадщини та джерелом натхнення для поколінь. Незалежно від часів та викликів, українська культура завжди залишалася опорою для нації, джерелом її єдності та гордості. Українська культура відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності, збереженні традицій, звичаїв та історії. Вона втілює в собі багатство фольклору, народних звичаїв, мистецтва, а також сучасні прояви культури, такі як театр, вишивка, кухня, релігія та інтернет-культура.

У лютому-березні 2014 року росія окупувала Автономну Республіку Крим та Севастополь, що призвело до тимчасової окупації півострова. Після анексії Криму російські війська вторглися на східні території України. Цей конфлікт призвів до загибелі тисяч людей та значних змін у територіальному устрої країни. Також на окупованих територіях проводилась масова русифікація, внаслідок якої змін також зазнали культура та мистецтво.

У період російсько-української війни, особливо в регіонах, значимою є відсутність контролю за станом пам'яток, що призводить до їх руйнування, а відсутність чітко сформованого алгоритму дій та складного процесу отримання дозволів може мінімізувати значимість та процес обліку культурних цінностей, пам'яток, що визначають нашу ідентичність як українців [1].

У роки війни, мистецтво стає свідком трагічних подій, фіксатором злочинів та подвигів. Воно також виступає каналом сублімації внутрішньо психологічних переживань митців. За часів вже незалежної України звернення до теми війни набуває особливої актуальності після 2014 року, коли росія розпочала військові дії на Донбасі й відбулась анексія Криму. Темі захисту власної ідентичності, відродження національної самосвідомості набувають неймовірно потужного звучання у творах українських митців. А початок повномасштабної війни проти нашої держави у 2022

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

році спричиняє, без перебільшення, мистецький вибух, неймовірно потужну реакцію на те, що відбувається навколо, завдяки чому митці сублімують свої внутрішньо психологічні переживання – страх, біль, страждання, ненависть до ворогів, бажання помсти – у неймовірно експресивних творах, що, як за часів Гойї, стають свідками цих жахливих і трагічних подій [2]. Після 24 лютого 2022 року, війська РФ зруйнували численні об'єкти української культурної спадщини. Ось приклади таких культурних пам'яток:

- Розстріляний Шевченко, пам'ятник поетові Тарасу Шевченку в Бородянці.
- Убита «Мрія», найбільший та найпотужніший літак у світі.
- Дому Григорія Сковороди більше немає: Будівля в селі Сковородинівка на Харківщині, яка свого часу була домом для Григорія Сковороди.
- Архітектурний свідок трагедії у Бучі: Братська могила біля Храму святого апостола Андрія Первозваного у Бучі на Київщині стала місцем, де знайшли тіла понад 100 цивільних мешканців.

Ці зміни відображають не лише історичну правду, а й важливий культурний контекст, який визначає нашу сприйнятливості до війни та її наслідків. Мистецтво стає свідком і відгуком на події, що перетворюють наше сприйняття світу. Згодом саме мистецтво, яке буде створене в період жорстокої війни, допомагатиме детально вивчати теперішню історію.

Ретельний фаховий аналіз творчості українських митців в умовах російсько-української війни ще попереду. Однак уже зараз можемо констатувати, що поєднання історичного жанру із сучасним образотворчим «літописом» новітніх подій, які вже є часткою історії української державності, постає нагальною потребою українського мистецтва [3].

Навіть у роки російсько-української війни культура і мистецтво не зникають. Художники не перестають малювати, письменники не перестають писати нові твори, музиканти не припиняють створювати нову музику (багато пісень, які вийшли саме в період воєнного стану стали майже гімнами війни). Це все ще раз доводить незламність нашого народу.

Саме мистецтво відображає справжню силу та могутність української нації, історичність та справжність реальних подій та непоборність нашого народу. Знищуючи нашу культуру росіяни знищують нашу націю, тож намагаємось зберегти українську націю в силі та єдності.

Література та джерела

1. Бобков О. О. Культурна спадщина: проблеми управління в умовах російсько-української війни та у повоєнний період. *Матеріали науково-практичної конференції, Україна*. 25 травня 2023 року, Київ.

2. Стоян С. Тема війни в образотворчому мистецтві: специфіка історико-культурних трансформацій. *Українські культурологічні студії*. 2023. Т. 1. № 12. С. 15–18.

3. Корнєв А. Мистецтво під час російсько-української війни. *Матеріали міжнародного науково-інформаційного круглого столу «“Козацький фактор” у сучасній російсько-українській війні й досвід ХХ ст.»*. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2023, С. 145–148.

ВОЛОНТЕРСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вікторія Величко, Ангеліна Носко,

студентки 21ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Визначено, що волонтерство є відображенням громадянської позиції, а його розвиток або занепад відображення громадян. Проаналізовано реальний стан волонтерства починаючи з 2014 року. Окреслено основні перспективи волонтерської діяльності молоді під час війни.

Волонтерство як явище виникло ще в прадавні часи. Його історія немає дати початку та дати кінця, але виникнення сучасного волонтерського руху бере початок 1859 році, що пов'язано із заснуванням Червоного Хреста. Але важливо розуміти, що волонтери присвячують свій вільний час, енергію та навички для допомоги іншим або підтримки різних благодійних та громадянських ініціатив. Відповідно до статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [4]. Таким чином, волонтер – це людина, що безкорисно допомагає, не розраховуючи на матеріальне збагачення.

Волонтерство під час війни відрізняється від волонтерства в цивільний час: якщо в мирний час основний фокус волонтерства допомагати малозабезпеченим, нужденним та старшому поколінню, то у військовий час воно ґрунтується на допомозі армії, біженцям та людям, що постраждали від обстрілів. Отож, волонтерство в Україні є гуманітарним та зорієнтоване на мілітарну допомогу Збройним Силам України.

З початку повномасштабного вторгнення росії та окупацією значної території українських земель, потреба у волонтерах та волонтерській підтримці неабияк зросла. На перших етапах воєнних дій виділяємо гуманітарне волонтерство як одне із ключових у наданні необхідної допомоги. Гуманітарне волонтерство – це забезпечення постраждалих продуктами харчування, одягом та житлом [3]. Воно користувалося найбільшим попитом у 2022 році, через велику кількість внутрішньо переміщених осіб. На даний момент ключові функції гуманітарного волонтерства це підтримка внутрішньо переміщених осіб та осіб, що проживають близько до лінії фронту. Волонтерські організації збирають кошти, закупляють продукти і засоби гігієни та проводять волонтерську діяльність.

Прикладом гуманітарного волонтерства в Україні є допомога жертвам підриву Каховської ГЕС в червні 2023 року, коли люди збирали гроші та відправляли машини в міста та села нижче водосховища. Багатьом була надана допомога, проте частина назавжди покинула свої будинки отримавши тимчасове житло в містах та селах далі від лінії фронту [1].

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Ще одним видом волонтерських допомоги в Україні є мілітарна допомога Збройним Силам України. Волонтерство для ЗСУ почалося ще в 2014 році з допомоги хлопцям та дівчатам, що почали протидіяти терористам та російській армії. Одним з ключових факторів чому росія не змогла окупувати повністю Донецьку та Луганську є відвага добровольців та діяльність волонтерів [1]. У 2022 році українська армія була більш готова до нової стадії війни, але все передбачити нереально. Та на допомогу знову прийшли волонтери, які закупають форму, амуніцію, продукти для військових та добровольців. Були сформовані великі та малі фонди: фонд «Сергія Притули», «Повернись живим», «UNITED 24» та інші, які працюють на перемогу й зараз.

Сьогодні ж великі волонтерські фонди роблять колаборації та багатомільйонні збори на дрони та FPV-дрони, малі фонди та волонтери – збирають на машини та бронезилети та різну амуніцію. Нинішні реалії, на жаль, не є самими втішними. Статистика показує зниження донатів від цивільного населення через довготривалу війну та економічну кризу. Каски, спальники, приціли – кількість запитів на спорядження зменшилася приблизно на 80%. А от на початку 2022-го це та інші особисті засоби захисту просили найчастіше. Знайти їх тоді було непросто. Натомість головна потреба зараз на передовій – дрони. Особливо «мавіки». Бо якщо дрони FPV – це зброя, то «мавіки» – «очі», основа подальшої роботи артилерії. Це дорогий, але розхідний матеріал. Більше дронів – більше збережених життів наших на передовій [2].

Середня сума разової пожертви зменшується. Про це пишуть як і великі фонди так і маленькі, збори дедалі важче закривати. Для зацікавлення людей до волонтерства проводяться: концерти, ярмарки, розіграші, лотереї. Ще одним фактом, що підриває довіру до волонтерства, на нашу думку, є недоброчесні волонтери, які використовують кошти не за призначенням. Прикладом може слугувати конфлікт з сімейством Гринкевичів які збагачувалися за рахунок ЗСУ.

Перспективи волонтерства в умовах російсько-української війни вбачаємо у молодіжних ініціативах по збору коштів та придбання необхідного військового інвентарю. Ми, як студенти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», часто організуємо власні збори коштів та постійно долучаємося до місцевих волонтерських ініціатив. Ще однією запорукою успішної волонтерської діяльності є створення волонтерських підписок, коли люди виділяють в місяць певний відсоток з зарплати або перераховують одноденний заробіток на потреби ЗСУ. До прикладу між роботодавцем і фондом оформлюється договір та кожного 10 числа місяця з їх банківської карти ці гроші переходять фонду, який їх використовує або на гуманітарну допомогу або на мілітарні допомогу. Однією з важливих перспектив волонтерства у теперішній час це прозорість розподілу гуманітарної допомоги, яка поступає в Україну. Гуманітарна допомога не є секретною, тому важливо щоб вона була прозорою, це зменшить розкрадання.

Таким чином, волонтерство під час збройних протистоянь, наданні допомоги постраждалим, відновлення інфраструктури, психологічної підтримки вкрай важливе. Волонтерство в умовах війни – це про дії кожного на шляху до перемоги.

Література та джерела

1. Біла книга Антитерористичної операції на сході України (2014 – 2016). URL: https://nuou.org.ua/assets/journals/bila_knyga/bila-knyha-ato.pdf (дата звернення: 18.03.2024).
2. Між хаосом та зарегульованістю: як бути волонтером у 2024-му році. URL : <https://rubryka.com/blog/yak-buty-volonterom-u-2024-rotsi/> (дата звернення: 18.03.2024).
3. Про волонтерство простими словами. URL : <https://platforma.volunteer.country/posts/pro-volonterstvo-prostymy-slovamy> (дата звернення: 17.03.2024).
4. Про волонтерську діяльність: закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 19.03.2023).

НАУКОВИЙ ПОРТРЕТ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Вікторія Гура, Марія Савонік,

студентки 21 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Сергій Марчук к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології**

Визначено актуальні проблеми педагогічної спадщини Василя Сухомлинського. З'ясовано положення психопедагогіки у творчості видатного педагога.

Василь Сухомлинський був прихильником ідей гуманізму, він вважав, що людяність проявляється під час творення добра. Цій проблемі присвячена велика кількість творів педагога. У праці «Як виховати справжню людину» подається справжній моральний ідеал, який увібрав у себе найкращі риси менталітету українського народу. В ній розкриваються конкретні принципи, істини, повчання, настанови, рекомендації тощо. Твір розкриває методику роботи з виховання у дітей любові до Батьківщини, оточуючих, обов'язку, розуміння життя, добра і зла у ньому. Маючи величезний досвід у педагогіці, В. Сухомлинський уперше розкриває у вітчизняній педагогіці суть понять «людяність», «патріотизм», «відповідальність»,

«гідність», «терпимість», «тактовність» та ін.

Проаналізовані джерела [1-3] свідчать, що педагогічні погляди В. Сухомлинського сформувалися в ході й унаслідок натхненної кропіткої

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

учительської праці, творчої діяльності вченого (кандидат педагогічних наук з 1955 року), заслуженого вчителя України, члена-кореспондента кількох педагогічних академій. Тож основні праці відомого і визнаного у світі педагога увібрали в себе і частку його практичної діяльності, в якій, як зворотний зв'язок, випробувалися провідні теоретичні висновки В. Сухомлинського як вченого, педагога-експериментатора, учителя-новатора.

Низка дослідників аналізують корекційні аспекти психопедагогіки великого гуманіста минулого століття. В. Сухомлинський не тільки теоретично обґрунтував, але усім своїм життям продемонстрував чудотворний вплив *безумовної любові до дітей*, яка так популяризується сьогодні. Його любов – дієва, зацікавлена.

У своїй педагогічній діяльності Василь Олександрович реалізував низку психологічних напрямків (гуманістичний, діяльнісний, вчинковий тощо), що є актуальними і в наші дні. Його праці можуть аргументувати та ілюструвати найпрогресивніші теоретичні погляди, викладені у сучасних підручниках з вікової, педагогічної, професійної психології покладання, переконання, ідеали, погляди, самоставлення, цінності, мотиви, сприймання, відчуття, пам'ять, мислення, увага, мовлення, творчість, уява, емоції, воля, характер, здібності – ось неповний перелік тих процесів, станів і психологічних явищ, які В. Сухомлинський всесторонньо аналізує у своїх працях, розглядаючи їх цілісно, у взаємодії.

Ідеї індивідуального підходу у навчанні, різнорівневе і різновікове навчання були не тільки глибоко і всесторонньо обґрунтовані в творах Василя Олександровича, але з успіхом реалізовані на практиці. На нашу думку, він разом з іншими теоретиками та практиками заклав основи особистісно орієнтованого підходу у навчанні та вихованні.

Література та джерела

1. Василь Сухомлинський – видатний педагог сучасності. URL: <https://app.luminpdf.com/viewer/65f97bc3d61813a54576951a> (дата звернення: 19.03.2024).
2. Василь Сухомлинський – видатний український педагог. URL: https://ru.osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/14939/ (дата звернення: 19.03.2024).
3. Педагогічна діяльність В. О. Сухомлинського у дзеркалі сучасної психології. URL: <https://psychologist.net.ua/pedagogichna-diyalnist-v-o-suhomlynskogo-u-dzercali-suchasnoyi-psyhologiyi/> (дата звернення: 19.03.2024).

ВПЛИВ СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Олена Данилів,

студентка 2 курсу факультету української та іноземної філології
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
**Науковий керівник – Наталія Калита, к. пед. наук, доцент кафедри
педагогіки та методики початкової освіти**

У статті розкрито роль соціального середовища у вихованні особистості. Подано його аспекти у поглядах педагогів минулого та сучасності.

За останнє десятиріччя увага вчених і педагогів-практиків зосереджувалась переважно на розробці і впровадженні нового змісту початкової освіти, підручниках, інноваційних технологіях, новій системі оцінювання. Безперечно, без цих складників немає навчання і розвитку учнів. Однак не менш важливим є створення середовища щоденного перебування дитини у школі, в класі, на подвір'ї, яке діє постійно і різноманітно. Цінності навчання і виховання викладені у системі компетентностей Нової української школи, де йде мова й про виховне середовище, а саме: «для реалізації завдань ціннісного підходу і формування загальнолюдських цінностей необхідно враховувати такі організаційні орієнтири: виховання не зводиться до окремих виховних занять; до створення виховного середовища залучається весь колектив школи; учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину...» [4].

На розвиток особистості впливають такі чинники: спадковість, виховання, діяльність і середовище. Ми знаємо, що людина народжується як індивід, а під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, як керованих, так і некерованих, завдяки вихованню формується як особистість. Педагог М. Фіцула дав таке визначення: «Особистість – людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуально неповторного» [7, с. 45].

Важливим чинником для формування особистості є середовище, адже в ньому людина соціалізується. М. Фіцула охарактеризовує його так: «Середовище – комплекс зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток» [7, с. 54]. Середовище буває: природне, соціальне і домашнє. Природне – це клімат, природні умови та ресурси; соціальне – це сукупність суспільних і психологічних умов, у яких особистість живе; домашнє – вплив родинного виховання. Можливості навколишнього середовища потрібно уміло використовувати у процесі виховання. Головна справа виховання якраз у тому полягає, щоб тисячами ниток зв'язати людину з життям – так, щоб з усіх боків перед нею поставили завдання, для неї значущі, для неї привабливі, які вона вважає своїми, до вирішення яких вона залучається. Це важливо тому, що головне джерело всіх моральних негараздів, усіх відхилень у поведінці – це та душевна порожнеча, яка утворюється в людей, коли вони стають байдужими до життя, що їх оточує, відходять убік, відчують себе в ньому сторонніми спостерігачами, готовими на все махнути рукою, – тоді все їм стає ні до чого.

Термін «середовище» вперше ввів в філософію, психологію учений-філософ І. Тен, який наголошував на тому, що важливим у розвитку особистості є її приналежність до культурного, духовного, соціального середовища [3].

Середовище – це сукупність умов існування людини та суспільства [1]. Н. Гонтаровська вважає, що «освітнє середовище – це суттєвий елемент соціуму, цілеспрямовано організована, керована, багатофункціональна, відкрита педагогічна система, в межах якої учень загальноосвітньої школи усвідомлює себе як соціально розвинену цілісність» [1].

Звернемо увагу на домашнє середовище, а також вплив вулиці на виховання дитини. Воно буває позитивним, інколи негативним, тому що на вулиці збираються не завжди добрі діти, тому батькам треба стежити за цим. М. Стельмахович зазначав:

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

«... у цій справі треба виявляти обережність, але й не бути боягузом. У запалі веселих дитячих ігор і забав, що гартують тіло, відточують розум і радують душу, навряд чи так легко може дитина зіпсуватися» [5, с. 142].

У загально науковому значенні середовище – це комплекс зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток. Цей напрям у педагогіці набирає місця, на сторінках фахової преси дискутується питання: «Що впливає сильніше – цілеспрямоване виховання чи навколишнє середовище?». З нашого погляду, навколишнє середовище діє прямо і опосередковано, а в школі тим дужче, чим органічніше вписується у цілеспрямований виховний процес. Ці складники не можна протиставляти. Прикметно, що свобода, яку одержали школи у побудові концепції свого розвитку, дала можливість шукати і формувати «свій стиль» середовища. Своєрідність інтер'єрів, достатність і зручність матеріальної бази створюють важливі передумови ефективності виховання і розвитку школярів.

Створення навколо дитини педагогічно доцільного середовища у школі, в класі загалом настільки важливо, що варто було б написати про це солідну книгу із посиланням на досвід наших славних попередників (А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Ткаченко, О. Захаренко та ін.), назвати адреси багатьох сучасних шкіл, де середовище спеціально проектується і використовується як могутній засіб виховання і розвитку учнів.

Переконливим зразком спеціально створеного для розвитку і саморозвитку, виховання дітей дошкільного віку є матеріал Марії Монтесорі. У цьому середовищі, про яке вона писала учнів заохочували до самовиховання і самонавчання. Свобода і особистий досвід дітей, збереження дитячого прагнення до дослідницької діяльності – найбільш виразні характеристики цієї системи і для початкової освіти [2].

Януш Корчак у своїй славетній книзі «Як любити дітей» (уперше видана у 1919 р. у Варшаві) охарактеризував чотири типи виховного середовища: ідейне, догматичне, зовнішнього блиску і кар'єри, безтурботного споживання. З нашого погляду вони досить живучі, які можна розпізнати і у сучасних школах.

В. Сухомлинський писав: «Досвід переконує – що найбільш сприятливі умови для роботи школи створюються тоді, коли вона розташована на лоні природи, де багато зелені і води і водночас недалеко від місця проживання сім'ї, щоб дитина не витратила багато часу на дорогу і батьки у вільний від роботи час могли часто бувати в школі. А там, де рослинний світ навколо школи бідний, треба поступово створювати зелений захист хоч би в її найближчому оточенні» [6].

Аналізуючи літературу з досліджуваної проблеми, можемо з впевненістю сказати, що середовище має великий вплив на розвиток особистості. І в певний час воно по різному впливає на особистість.

Література та джерела

1. Гонтаровська Н.Б. Теоретичні і методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра: Автореферат дис. доктора педагогічних наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2012. 48 с.

2. Дичківська І. М. та ін. М. Монтесорі: теорія і технологія. Київ: Слово, 2006. С. 43–48.

3. Добрянський І., Гора О., Зимомря М. Роль освітнього середовища у формуванні національної ідентичності. *Молодь і ринок*. 2012. № 6 (89). С. 7–10.

4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.03.2024).
5. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка. Київ, 1996. С. 141–143.
6. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа. Вибрані твори у 5 томах. Т. 4. Київ: Рад. школа, 1977. С. 14–89.
7. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ: Академія, 2000. С. 45–62.

ІДЕЇ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПЕДАГОГІЦІ К. УШИНСЬКОГО

Мирон Денисюк,

студент 31 ММ групи спеціальності 025 (Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Сергій Марчук к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто валеологічні положення К. Ушинського. Проаналізовано його авторські підручники «Рідне слово» та «Дитячий світ».

Український педагог Костянтин Ушинський успішно продовжив традицію Я. Коменського, який у своїх навчальних книгах розповідає дітям про людський організм та засоби підтримання в ньому фізичних і духовних сил. Коменський у навчальній книзі «Відкриті двері до мов і усіх наук» вміщує серед ста тем оповідання валеологічного спрямування: «Про людину. Про хвороби. Про органи» [1, с.156].

К. Ушинський у своїй праці «Людина як предмет виховання» згадує про «Orbis Pictus» Комениуса («Видимий світ у малюнках» Коменського) [2].

К. Ушинського до першого видання «Дитячого світу» (1861) подає відомості про людину, її організм, духовну сферу. Зокрема, у розділі «Про людину» педагог помістив 20 пізнавальних статей: «П'ять зовнішніх чуттів», «Речовини, що складають тіло людини», «Головні частини людського тіла», «Рука і нога», «Голова», «Очі», «Вуха», «Ніс», «Рот», «Внутрішні органи людського тіла», «Харчування», «Мозок і нерви», «Кістки», «Властивості душі», «Створення людини» та ін. [4].

К. Ушинський у названих статтях пропонує цікаві валеологічні поради школярам:

– «Чим міцніші м'язи, тим сильніші наші органи. Щоб зробити м'язи міцнішими, потрібно часто і багато виконувати вправ. У лінивих, хто не любить ні ходити, ні працювати, м'язи в'ялі, м'які, органи слабші, нерухливі і швидко втомлюються» (стаття «Рука і нога») [4].

– «Для ока шкідливе надто сильне і довготривале напруження зору. Не потрібно тримати книгу чи зошит ні дуже близько, ні занадто далеко від очей – це шкідливо. Не можна дивитись на сонце, яскраве полум'я, на снігові поля при яскравому сонячному освітленні. Приємно та корисно для очей дивитися на предмети

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

зеленого кольору. Потрібно тримати очі в чистоті, ретельно промивати їх вранці холодною водою. Не потрібно витирати очі брудним рушником і брудною рукою» (стаття «Очі») [4].

– «Ковтати їжу шматками дуже шкідливо. Розкушування твердих предметів псує зуби, при цьому часто тріскається емаль» (стаття «Рот») [4].

– «Як мудро створена людина! Наука, що вивчає будову всіх органів людського тіла, називається анатомією; наука, що показує, як кожен із цих органів виконує свою роботу і як всі органи разом дають людині можливість харчуватися, відчувати, рухатися, називається фізіологією. Дві ці науки необхідні для медика, який повинен знати як влаштоване і як функціонує людське тіло, щоб мати можливість допомогти йому у випадку хвороби певного органу» (стаття «Кістки») [4].

К. Ушинський у шкільному підручнику «Дитячий світ і хрестоматія» (1863) подає такі наукові статті для школярів: «Органи людського тіла», «Багатство» (про здоров'я людини), «Створення людини», байки І. Крилова «Два мужика» (про шкідливість алкоголю), «Дем'янова уха» (про шкідливість переїдання), «Смерть і сон» (про потойбічний світ), «Корона старості» (про помірність, справедливість і мудрість, які є вінцем життя і довголіття у старості).

У підручнику «Рідне слово» (для першого року навчання) [3] педагог визначив окремі уроки, на яких учні здобувають знання з анатомії, фізіології, гігієни людини, а також отримують корисні поради для зміцнення власного здоров'я. Часто пропонувані матеріали, регламентовані темами уроків, супроводжуються народними загадками, прислів'ями, скоромовками.

У «Рідному слові» (для другого року навчання) [4] знаходимо такі статті: «Кінчив діло – гуляй сміло», «Їжа і напої», «Хліб», «Вода», «Як сорочка в полі виросла», «Не плюй в криницю – будеш пити з неї водицю», «Із дитячих спогадів» (про Різдво, Новий рік, Водохреща, Стрітіння, Провідну суботу, Великдень, Покрову) [4].

Отож, ознайомлення учнів із теоретичними відомостями з анатомії, фізіології та гігієни в підручниках «Дитячий світ» та «Рідне слово – важливе джерело валеологічних ідей К. Ушинського.

Література та джерела

1. Кравець В. П. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. Тернопіль, 1996. 436 с.
2. Марчук С. С. Ідеї фізичного виховання школярів у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського: дис.... канд. пед. наук : 13.00.01 / Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк, 2015. 264 с.
3. Ушинський К. Д. Твори. В 6-ти т. Т. 2. Педагогічні статті та матеріали до «Дитячого світу» та «Рідного слова». Київ: Рад. школа, 1954. 449с.
4. Ушинський К. Д. Твори. В 6-ти т. Т. 3. Дитячий світ і хрестоматія. Рідне слово. Київ: Рад. школа, 1954. 799 с.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ НА ПОСЛАННЯХ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Марта Калаур,

студентка 2 курсу факультету української та іноземної філології
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Науковий керівник – Наталія Калита, к. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

У статті розкрито деякі педагогічні аспекти виховання учнів на посланнях Андрея Шептицького. Описано життєвий шлях Митрополита та його здобутки.

У народній педагогіці різних народів, філософів, вчених і письменників щодо тих чи інших сфер життя найбільша кількість ідей стосується питання духовності. Духовний світ маленької людини не може бути зведений до академічного. Якщо ми спробуємо поглинути всі сили дитячої душі наукою, то життя дитини стане нестерпним. Дитина повинна бути не тільки учнем, але перш за все людиною з багатогранними інтересами, потребами і прагненнями.

Релігійне виховання – важлива складова національного виховання. Провідні морально-духовні якості формуються у ранньому віці на основі «соціального успадкування», вирішальну роль відіграють батьки. Пізніше у формуванні цих якостей неабияка роль належить школі. Важливими є уроки літературного читання, природознавства тощо. Заслуговують на увагу уроки християнської етики, де учні вивчають Закони Божі. На цих уроках можна ознайомлювати учнів з життєвим і творчим шляхом митрополита Андрея Шептицького. У своїх посланнях він показує дорогу дитини до Христа. І, як зазначає Блаженніший Любомир Гузар: «Бути християнином – не легко, але, з другого боку, не є також неможливим» [1, с. 16].

Митрополит Андрей народився 29 липня 1865 року в с. Прилбичі на Яворівщині (Львівська область) у сім'ї графа Івана Шептицького та графині Софії, дочки польського письменника та драматурга графа Олександра Фредро. При Хрещенні Владика Андрей отримав ім'я: Роман-Марія-Олександр [5, с. 15].

Дитинство Романа пройшло в батьківському домі в мальовничому Приловиці. Через слабе здоров'я він не ходив до школи [4, с. 223]. Головним вихователем майбутнього митрополита була його мати. Софія Фредро була надзвичайно обдарованою і мала глибоке моральне почуття. Вона навчала своїх дітей основам молитви і катехизму, читала їм твори різних авторів [3, с. 20]. Спільна молитва, часте причастя всієї родини та інші сімейні традиції допомагали юному Романові розуміти Боже провидіння. І саме в такому дусі виховувався Роман, який у дев'ятирічному віці висловив матері своє бажання стати священником [6, 19].

В гімназії майбутній Митрополит вчиться успішно та без труднощів. І під час канікул зі своєю родиною часто їздить за кордон. Після успішного складання екзаменів у 1883 році, граф Іван Шептицький відвозить свого сина до монастиря в Уневі, щоб показати портрети єпископів і архімандритів, які походили з роду

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Шептицьких. «Це був час, коли я внутрішньо пережив задум вступити до Чину ОО. Василян» [5, с. 17].

Під час навчання в душі молодого Шептицького росла українська національна свідомість і назривала думка про повернення до українського народу. Він здійснив кілька подорожей до Риму, де був прийнятий на окрему аудієнцію з Папою Левом XIII, якому розповів про своє бажання вступити до українського монашого чину Оо. Василян. Папа, зворушений почутим, обняв хлопця і промовив до нього такі слова: «Мій сину, вибираєш найліпшу частину, яка не відбереться від тебе» [3, с. 22]. Через два роки, доктор Роман-Олександр Шептицький вдруге відвідав Рим і знову побував на аудієнції у Святішого Отця, якому повторив свою постанову: «Папі сказано, що я хочу бути священиком, він стиснув мою руку і сказав: Ідіть за Божим голосом, який Вас кличе, благословляю Вас!» [26, с. 93]. 28 травня 1888 року майбутній Митрополит вступив у монастир оо. Василян, де був новіціят чину [5, с. 24].

Владика Андрей повністю посвятив себе служінню своїй єпархії: відвідував гімназії, семінарії, школи, в'язниці. Особливою опікою молодого владика була огорнена тогочасна молодь та діти [5, с. 24-25].

Архієпископ Андрей Шептицький протягом 44 років вів народ через важкий досвід двох світових воєн. За цей період владика зробив значний внесок у розвиток української нації. Він заснував невеликі семінарії у Львові та Рогатині, будував церкви, відроджував релігійне життя, розвивав католицькі газети, засновував сиротинці, фінансував навчальні заклади для молоді та установи для бідних, сприяв будівництву лікарень; заснував національний музей та бібліотеку, підтримував вищу освіту для студентів, підтримував українське мистецтво і культуру, відвідини найвіддаленіших парафій, духовне піднесення згромаджень, зміцнення згромаджень через пастирські листи.

У своїх посланнях Андрей Шептицький часто говорить про важливість християнського виховання дітей та молоді. Адже процес вдосконалення людини триває все життя. На неї впливають різні чинники, які формують її внутрішній світ і визначають ставлення до ближніх та довкілля.

У декреті «Про виховання» Андрей Шептицький зазначає, що правдиве християнське виховання повинне мати на меті гартувати зрілу особистість, розвиваючи її розум, волю та серце [9, с. 514]. І сьогодні слова Митрополита про науку є актуальними: «Працюйте над нею усильно, – цінить її! – Тільки пам'ятайте, що справжня наука не може противитися науці Христа, – так, як правда не може противитися правді! Бо наука не є, прецінь, нічим іншим, як лише пізнанням правди, – а Христова Наука є правдою» [2, с. 196].

Родинне середовище – це звичайне і звичне місце, де виховуються діти, де розвиваються чесноти милосердя, самоконтролю, мужності і цнотливості. Це місце, де формуються поняття, звички та цілий світогляд дитини. Андрей Шептицький наголошує на відповідальності батьків за виховання своїх дітей: «Якщо Бог дав комусь дитину, то поклав на нього великий обов'язок виховати її по-своєму. Колись, коли прийде страшний суд, Бог вимагатиме суворої відповідальності від родичів, які не доглянули дитину» [8, с. 379].

Митрополит зазначав, що виховання потребує батьківської опіки та керівництва і має бути сповнене любові. Він навів приклад потреби дитини в сонці і

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

теплі, як рослини: «З першої миті, коли людина з'являється на світ, вона, як маленька рослинка, потребує сонця, ґрунту і роси зверху і доброго ґрунту знизу. Без цього рослина засохне і помре! Якщо людина буде кинута у світ без сонця, ґрунту і роси, тобто без підтримки, вона марно загине» [5, с. 70]. А єпископ Шептицький пояснює: «Сонце дитини – це любов батьків, це турбота батьків, які доглядають дитину, які колишують колиску і сподіваються Божої ласки з неба. А роса для дитини – це перша наука, перше враження, яке вона пізнає, коли вперше дивиться на світ. Це перше слово матері, перша наука батька, перший приклад батьків, який дитина розуміє» [10, с. 62–63].

Якщо говорити про вплив науки на людину, то наука повинна відкривати істину, виховувати розум, сіяти житейську мудрість, зміцнювати волю, щоб люди не потурали гріху, знали добро і остерігалися зла. Незаперечним фактом є те, що якщо наука не веде до пізнання істини, то вона є лише частиною істини. Тому така наука може, навпаки, принести людям шкоду. Бо тільки добра душа може отримати мудрість, і тільки щира душа може прийняти мудрість: «Щоб досягти мудрості, треба шукати її в простоті серця, у вірі, в доброті» [7, с. 725].

Отож, можемо зробити висновок, що дитина виростає свобідною від зла, відповідальною особистістю тоді, коли в сім'ї панує щира, емоційно багата атмосфера, коли дитина відчуває, що її слухають, приділяють увагу, довіряють певне завдання, яке вона намагається самостійно виконати, – тоді вона здатна розуміти, що таке любов, і вповні її віддавати.

Література та джерела

1. Бути людиною: Збірник цитат Блаженнішого Любомира (Гузара) / упор. О. І. Яців. Київ, 2011. С. 12–16.
2. Кисілевська-Ткач О. Митрополит Андрей Шептицький та українська молодь. Слуга Божий Митрополит А. : Зб. популярно-наукових доповідей і статей, та ін. архівного матеріалу. Ф., 1997. С. 196–200.
3. Ленчик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосип Сліпий. Львів, 2001. С. 20–68.
4. Назарко І. ЧСВВ. Київські і Галицькі митрополити. Торонто, 1962. С. 223.
5. Слідами Митрополита. Методичний посібник для проведення заходів, присвячених року Митрополита Андрея. Львів, 2001. С. 15–27; 70–82.
6. Фредро-Шептицька С. Молодість і покликання о. Романа Шептицького. Львів, 2001. С. 17–23; 69–90.
7. Шептицький А. Божа мудрість. Пастирські послання. Т. II. Л., 2010. С. 715–716; 725–726; 766.
8. Шептицький А. О подружестві і родині. Пастирські послання. Т. I. Львів, 2010. С. 378–381.
9. Шептицький А. Про виховання. Пастирські послання. Т. III. Львів, 2010. С. 514–540.
10. Шептицький А. Християнська родина. Пастирські послання. Т. I. Львів, 2010. С. 62–67.

СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ – КОЛИСКА ПЕДАГОГІЧНИХ ПОНЯТЬ

Людмила Крук,

студентка 11 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

Розглянуто зміст і трактування педагогічної термінології в Давній Греції. З'ясовано походження низки термінів – школа, педагог, дидаскал, гімназія, агели, палестра, пентатхлон, педотриб, ефебія.

Відомо, що економічний і культурний розквіт держав Стародавньої Греції датується IV–I ст. до н. е. [1, с. 7]. У Стародавній Греції, яка складалася з невеликих рабовласницьких держав-міст (полісів), найбільш оригінальна система виховання існувала в Лаконії (м. Спарта) та Аттиці (м. Афіни) [3, с. 11].

Зазначимо, що спартанське виховання (8–4 ст. до н. е.) ставило мету підготувати з дітей-спартіатів мужніх воїнів, стійких і загартованих майбутніх членів військової общини. Виховання носило державний характер. Афінське виховання (7–5 ст. до н. е.). Афінська система виховання також існувала і в містах-колоніях, які розташувались на території Причорномор'я – в Херсонесі, Ольвії, Пантикапеї та ін. Виховання в Афінах було індивідуальним і вільним, сім'ї надавалась повна свобода у вихованні дітей. Метою афінського виховання було досягнення **калокагатії** – гармонії тіла і духу. Виховання спрямовувалося на розвиток духовних обдарувань особистості: розвиток розуму, художнього смаку і моральних почуттів [3, с. 11–12].

У Стародавніх Афінах вперше з'являється термін «**школа**» (схоле – дозвілля, відпочинок від фізичної праці) [3, с. 13]. Поняття «школа» грецького походження і перекладається, як спокій, дозвілля. Пізніше цим словом називали бесіди філософів з учнями, а ще далі – і шкільні заняття взагалі. Школи були приватними і платними [1, с. 8]. Сімейне виховання для афінських хлопчиків тривало до 7 років, а для дівчаток – до заміжжя. Хлопчики після 7 років починали відвідувати школу. У заможних сім'ях опіку над юним школярем здійснював раб-вихователь, педагог. Учні до школи та додому супроводжували раби, яких називали **педагогами** («пайс» – дитина, «агогейн» – вести) [3, с. 13]. Слово «**педагог**» означає «той, що веде дитину». Це був домашній раб, який супроводжував дитину до школи й стежив за нею вдома. Поступово зі звичайного раба педагог перетворювався в домашнього вихователя [1, с. 8]. Функція педагога була зовсім неprestижною, навіть неприємною, бо треба було догоджати дітям своїх власників. Тому існував вислів, що зберігся й дійшов до нашого часу: «Кого зненавиділи боги, того зробили педагогом» [4, с. 32].

Афінські хлопчики 7–14 років навчалися в мусичній школі, яка ставила своїм завданням дати учням літературну і художньо-музичну освіту. В мусичній школі функціонувало дві школи – грамати́ста і кифариста. Заняття проводили вчителі, яких

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

називали **дидаскалами** (від гр. слова «дидаско» – навчаю). У школах граматистів вчили писати, читати та лічити; писали на навощених дощечках паличкою (стилем), лічили на пальцях, камінцях, рахівницях. У школах кифаристів (музики) учнів, крім елементарної грамоти, вчили співати, грати на музичних інструментах, декламувати уривки з «Одіссеї», «Іліади» та інших художніх творів. У цих школах широко використовувались тілесні покарання, бив граматист, бив кифарист, бив педотриб. Вислів «хто не брав київ, той не отримав виховання» був відомий у всій Греції. У школі **палестрі** (палестра – майданчик для занять гімнастикою) під керівництвом учителів гімнастики – педотрибів підлітки і юнаки 14–16 років навчалися п'ятиборству (**пентатхлону**): біг, стрибки, боротьба, метання диска і списа, а також плаванню. В Афінах говорили: «Хто не вміє читати і плавати, той не може бути громадянином». Афінські юнаки 17–18 років з родин найзаможніших аристократів навчалися в **гімнасіях**, державних закладах. У 5 ст. до н. е. в Афінах було три гімнасії, що утримувалися державним коштом: Лікей, Академія, Кіносарг. У гімнасіях вивчалася філософія, політика, література, гімнастика [3, с. 13].

Контроль за вихованням спартанських дітей в сім'ї здійснювали державні чиновники – **педономи**. В **агелах** – державних навчально-виховних закладах – виховувалися спартанці віком від 7 до 18 років. Агели, за Плутархом, це купки («Всі діти, яким тільки минуло сім років, збиралися до купи й ділилися на «агели» (купки). Вони жили та їли разом, привчалися гратись і проводити час одне з одним) [2, с. 13]. Тут вихованці привчалися зносити холод, спеку і голод; спали на земляній підлозі; одержували на рік один плащ; погано харчувались; тренувались в бігу, стрибках, метанні списа та диска, у боротьбі; розважались військовими іграми; вчилися співати і грати на музичних інструментах; брали участь у нічних кривавих облавах на рабів (**криптіях**); піддавались щорічним публічним випробуванням (**агонам**), які організовувалися на засадах змагання з різних спортивних дисциплін; слухали розповіді про державні закони і порядки; про стійкість і мужність їх предків, моральні якості спартіатів; вчилися чітко, швидко і коротко (лаконічно) відповідати на поставлені дорослими запитання; вчилися беззаперечної слухняності, витривалості і вмінню переносити різні труднощі [3, с. 12]. Грецькі юнаки 18–20 років відбували військову службу в умовах **ефебії** («ефебія» – молода людина, молодість) [1, с. 17]. Хлопці вивчали зброю, морську справу, фортифікацію, військові статuti, закони держави. Юнаки приймали присягу на вірність державі.

Отож, як бачимо, педагогічна термінологія має давньогрецьке коріння. Давні греки придумали слова «педагог», «школа», «калокагатія» (гармонія) та ін.

Література та джерела

1. Історія зарубіжної педагогіки: конспект лекцій / упоряд. Л. В. Маляр, М. І. Кухта. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2020. 64 с.
2. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. Київ: Центр навч. літератури, 2006. 664 с.
3. Марчук С. С. Практикум з історії педагогіки: для студ. пед. коледж. в умовах орг. навч. проц. за кредит.-модул. систем. навч. : навч. посіб. Луцьк: Іванюк В. П., 2011. 151 с.
4. Скільський Д. Історія зарубіжної педагогіки: посіб. Київ: Смолоскип, 2011. 376 с.

ПРОВІДНИК ЗІ ШПАГОЮ

Інна Курило,

студентка 2ФД-А групи спеціальності 223 Медсестринство
відділення «Лікувальна справа» Ковельського фахового медичного коледжу
**Науковий керівник – Неоніла Сачук, викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист**

Подано життєпис подвижницької діяльності відомого волинянина Євгена Сверстюка. Визначено його віхи біографії та освітньо-культурну роль як важливого діяча серед українських дисидентів-шістдесятників.

Ім'я Євгена Сверстюка добре відоме українцям усього світу. Поет, літературний критик, есеїст, культуролог і релігієзнавець, він є яскравим представником покоління українських шістдесятників, автором книг, чисельних публікацій в україномовній (а також англійській, німецькій, польській) періодиці багатьох країн світу, редактором всеукраїнської православної газети «Наша віра», доктором філософії. За непохитність у відстоюванні ідеалів справедливості, віри, честі, національної гідності він посів своєрідне і водночас вагоме місце в культурі сучасної України, а 1993 року обраний президентом Українського Центру Міжнародного ПЕН-клубу.

Євген Олександрович Сверстюк народився 13 грудня 1928 року на Волині в селі Сільці Горохівського району, у багатодітній селянській родині. У передвоєнні роки навчався в польській, радянській школах, згодом у горохівській гімназії часів окупації. І хоч мати Євгена мріяла, щоб син став священником, хвиля життя відносила його до іншого берега. Сам він називав той час періодом романтизму, буйного «байронізму».

Після війни закінчив середню школу в Горохові, Львівський університет (відділ логіки та психології при філологічному факультеті). Після завершення вишу вчителював у Почаєві та Богданівці, що на Тернопільщині. Працював викладачем кафедри української літератури Полтавського педінституту. Після трьох років проведених у Полтаві, Євген Сверстюк повернувся до Києва і влаштувався до редакції журналу «Вітчизна». Він називав цей період зависанням над землею, хоча вже після перших літературно-критичних публікацій його ім'я почали називати поряд з іменами Івана Дзюби, Івана Світличного, Василя Симоненка, інших авторів, що творили ядро шістдесятників. Протягом 50-х років у різних виданнях з'являються сміливі публікації молодого автора. Часто – під псевдонімами Андрієнко, Олександрів, В. Швидкий, В. Швид. У 1970 році в Парижі вийшла друком книжка есеїв Є. Сверстюка під назвою «Собор у риштуванні». Крім однойменного есею, у якому простежувалася критика радянського способу мислення, до збірника ввійшли есеї «Котляревський сміється», «На мамине свято», «Остання сльоза», які згодом були інкриміновані слідчими як «документи, виготовленні і розповсюджені з метою підризу і ослаблення радянської влади». Скажімо, досить було Л. Дмитеркові виступити з розгромною статтею в першому номері газети «Літературна Україна», як прізвища І. Дзюби і Є. Сверстюка були проscribeвані. Євген Сверстюк згадував, як

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

радили йому в тодішніх редакціях: «Ти хоч через раз давай такі гострі матеріали – ми ж не можемо постійно таке друкувати». Роздумуючи про ті дні, він писав: «Омріяний Київ був містом не для нас, і з нами велась постійне безкровна війна всіма засобами з участю вірних лакеїв, літературних ідіотів і пружинно-спірально-негідників».

12 січня 1972 року відбулися масові арешти української інтелігенції починаючи з верхів. Тоді було ув'язнено і Євгена Сверстюка. Слідство тривало протягом п'ятнадцяти місяців. Як докази фігурували вже згадувані вище твори, а також рукопис статті про арешт В. Мороза, вилучений під час обшуку помешкання Євгена Сверстюка. Однак їх не цікавили факти, а лише відмова від своїх позицій і визнання «вини». Та наш «провідник зі шпагою» не хотів визнавати цього. Внаслідок цього вироком суду Є. Сверстюка було ув'язнено на 7 років суворого режиму. Це було 7 років суворо режимного мовчання, «коли навіть «Отче наш» у недільний ранок записували як «виголошення промови» і порушення режиму» – писав письменник після звільнення.

1979 року в Нью-Йорковському видавництві «Пролог» вийшла впорядкована Іваном Кошелівцем збірка творів Євгена Сверстюка під назвою «Вибране». Імена українських шістдесятників викликали шалений інтерес не тільки середовищі української діаспори, але й у колах політиків, громадських діячів Заходу. На той час Євген Сверстюк був уже почесним членом Міжнародного ПЕН-клубу (обраний у 1978 році).

Надзвичайно цікавим стало те що в'язням вдалося зберегти і розвинути, свій мікросвіт створений в в'язниці за допомогою листування Євгена Сверстюка та професора Юрія Луцького. Завдяки креативності письменник зміг через призму літературної дискусії розповідати професорові про радянські реалії та передати частину своїх тюремних віршів. Згодом у 1992 році Юрій Луцький опублікував «ці поживклі вже трохи листи і поезії» окремою книгою у видавництві «Смолоскип».

Восени 1983 року Є. Сверстюк повернувся до Києва. На превелике здивування «шефів» із КДБ і всупереч їхній волі влаштувався столяром. Нелегким було повернення, адже над багатьма тими, що не зламалися, тяжіла зловісна перспектива нових арештів. Тих же, хто залишався на волі чекала ізоляція. Письменники, діячі культури та освіти просто боялися мати справу з вільнодумцями. Проте не всі. «Я заходив на літературні вечори до Спілки письменників і нинішні активні діячі з величезним острахом дивилися у мій бік», – згадував Євген Олександрович.

У 1988 році вільнодумець, «нелегал» поринув у вир активної громадської діяльності. Коли в цьому році було знамените зібрання біля пам'ятника святому Володимирові, щоб відзначити святкування хрещення. Євген Сверстюк всупереч попередженню влади, виголосив знамениту промову, присвячену 1000-літтю Хрещенню України-Руси. Вона обійшла мало не весь Захід.

Згодом відомий письменник стане одним із активних діячів руху за відродження й очищення українського православ'я, контактуватиме з ієрархами УАПЦ, підтримуватиме в Україні патріарха Мстислава.

1989 року Є. Сверстюка «випускають» за кордон. Зустрічі в Німеччині, Італії, розмова з Папою Римським... Уже під час другого візиту до Німеччини на запрошення Українського вільного університету в 1992 року захищає докторат. Тема – «Українська література і християнська традиція».

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

1993 року у видавництві «Пам'ятки України», нарешті, виходить друком перше видання його творів кінця 80-х – початку 90-х років – книга «Блудні сини України». Саме за цю книгу Євгена Сверстюка вдостоєно Державної премії імені Тараса Шевченка. Окрилений цим, він продовжує працювати над переосмисленням творчості Т. Шевченка. Після статей «Феномен Шевченка», датованої 1990-м роком, та «Рік високого сонця». Як підсумок – вихід у світ 1996-му книги «Шевченко і час». Власна концепція аналізу творчості й життя Тараса Шевченка викликала гостру дискусію в колах літературознавців.

Та не найцікавішою для шанувальників творчості видатного письменника стала книга «На святі надій», що побачила світ у видавництві «Наша віра» в 1999 році. Саме у 2000 році за цей твір його було нагороджено Міжнародною премією ЮНЕСКО.

Наприкінці 90-х років ХХ століття, коли в Україні з ініціативи адміністрації президента Кучми знову почали зароджуватися паростки цензури, Євген Сверстюк відновив активну співпрацю з київською редакцією радіостанції «Свобода» – того радіо, яке в часи гонінь транслювало в ефірі заборонені комуністичним режимом праці Є. Сверстюка. У 2004-му році тексти цих популярних радіовиступів побачили світ під обкладинкою книги «Євген Сверстюк на хвилях «Свободи» в луцькому видавництві «Волинська мистецька агенція «Терен». Майже одночасно у цьому ж видавництві вийшов друком збірник на пошану Євгена Сверстюка «На щедрий вечір», підготовлений у якості своєрідного подарунка друзями й приятелями письменника. Серед авторів цієї книги – такі майстри слова, як Михайлина Коцюбинська, Микола Руденко, Джеймс Мейс, Віра Вовк, Іван Денисюк, Тамара Гундорова, Василь Слапчук та багато інших.

У листопаді-грудні 2004-го року відбулася Помаранчева революція, учасником якої був і Євген Сверстюк. Активно підтримуючи її лідера Віктора Ющенка, вільнодумець особисто брав участь у подіях на Майдані Незалежності та допомагав протестувальникам. Після обрання Віктора Ющенка Президентом України було засновано Орден Свободи. Одним із перших удостоєних цієї нагороди став Євген Сверстюк. Згідно з Указом Президента України № 1075/2008, орден йому було вручено «за видатні заслуги в утвердженні суверенітету та незалежності України, мужність і самовідданість у відстоюванні прав і свобод людини, плідну літературно-публіцистичну діяльність та з нагоди Дня Свободи».

З великою активністю й наполегливістю Євген Сверстюк доєднався до процесу відновлення правди про Голодомор 1932-1933 рр. в Україні. У взаємодії з Президентом Ющенком та його дружиною Катериною Ющенко, яка очолювала благодійний фонд «Україна 3000», він ініціював видання книг відомого американського професора-сокетолога Роберта Конквеста «Жнива скорботи» і «Великий терор», що побачили світ у видавництві «Терен» у 2007 та 2009 роках. У передмові до книги «Жнива скорботи» Є. Сверстюк писав: «Правда лікує. Ту правду повинне знати сучасне покоління спадкоємців страшної історії, яка ще живе в пам'ятниках і живих носіях пам'яті про суспільство, де не розрізняли добра і зла, а ідеологія насильства слугувала злу, названому добром». А у вступній статті «Диктатура терору» до книги «Великий терор» він, ніби зазираючи на десятиліття вперед, зазначав: «Нині навіть дрібний тиран стає сильним. На наших очах абсолютно

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

нікчемні особистості, користуючись безкарністю в умовах демократії, тероризують народ дезінформацією, цинічною брехнею і безсоромною демагогією. І в цій політиці ще більше жорстокості, бо вони явно ні в що не вірять, просто використовують слабкості, затверділі стереотипи одурених людей».

У 2010-му році він став першим лауреатом щойно започаткованої премії «Світло справедливості». У цей період письменник і громадський діяч продовжив просвітницьку діяльність: він вважав своєю своєрідною місією повернення правди про двох велетнів української думки – Тараса Шевченка та Миколи Гоголя якого хотіли «присвоїти» до своїх письменників російські пропагандисти.

Наприкінці 2013-го року розпочалася Революція гідності, що переросла в криваве протистояння. Незважаючи на хворобу, Євген Сверстюк сприймав усе, що відбувалося на Майдані, з великим емоційним піднесенням. Він писав: «І знов зібралася Україна вся. І знов рішучість і непевність. Радуга попутній вітер. Світ побачить, що Україна – то не уряд Януковича, якому Європа протипоказана. Україна - то Захід. Світ знову відкриває Україну, на цей раз злішу і рішучішу, ніж 9 років тому. Україна знову виступає проти обману і зневаги з боку уряду».

Напередодні нового 2014-го року Є. Сверстюк написав листа Президенту В. Януковичу із закликом припинити насильство, він планував своє звернення вручити особисто. «Мені вже багато років і мені личить одвертість, – писав автор цього звернення... Український народ не приймає лукавства, і не приймає обману, зневаги і насильства. То гордий народ, пане Президенте. Окрадений, зубожілий, але з почуттям гідності». Ніби передчуваючи, як далі розвиватимуться події, Є. Сверстюк попереджав: «Уже тепер Ви можете скористатися з мирних принципів Майдану і не ставити себе під загрозу вибуху стихії», На жаль, авторові так і не вдалося занести цього листа до адміністрації Президента у зв'язку з бюрократичною тяганиною і втечею В. Януковича до російської федерації.

З болем у серці Є. Сверстюк сприйняв анексію Криму і початок російсько-української війни. В одному з останніх щоденникових записів він зазначив: «Крим не личить Росії. Вона перетворить його на Колиму». Як засвідчило подальше розгортання російських репресій проти корінних жителів українського півострова, ці слова виявилися пророчими.

1 грудня 2014-го року, після тривалого перебування в одній зі столичних лікарень, Євген Олександрович Сверстюк відійшов у вічність. Його похорон перетворився на величну багатолюдну маніфестацію, попрощатися з видатним українським мислителем, письменником і громадським діячем прийшли друзі-шістдесятники, відомі політики та митці, Президент України, а також земляки з Волині. Поховали Є. Сверстюка на Байковому кладовищі м. Києва.

Невгамовно працюючи впродовж багатьох років для відродження України і всього українського, Євген Сверстюк залишив для прийдешніх поколінь величезний літературний спадок, який іще необхідно вивчати і осмислювати. Сам стиль його життя, що базувався на християнських цінностях, став справжнім феноменом великої віри в ідеали честі й гідності, самопосягати і служіння своєму народові, добра і людяності.

Література та джерела

1. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років. Київ: Либідь, 1995. С. 93.
2. Конквест Р. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. Луцьк: ВМА «Терен», 2007. С. 18.
3. Луцький Ю. Листування з Євгеном Сверстюком. Балтимор Торонто: Смолоскип, 1992. С. 9.
4. Очима серця. Ув'язнена лірика. Харків: Основа, 1993. С. 294.
5. Пащенко В. Євген Сверстюк, профіль на тлі покоління. *Літературна Україна*. 1993. 25 лют.
6. Пащенко В. Євген Сверстюк, профіль на тлі покоління. *Літературна Україна*. 1993. 4 берез.
7. Сверстюк Є. На землі, благословенній Богом. Рим-Люблін: Світ-чадо, 1990. С. 3.
8. Сверстюк Є. На моїм віку. *Блудні сини України*. Київ, 1993. С. 9.
9. Сверстюк Євген. Шістдесятники і Захід. *Блудні сини України*. Київ, 1993. С. 23–32.
10. Сверстюк Є. На моїм віку. *Блудні сини України*. Київ, 1993. С.10.
11. <https://www.president.gov.ua/documents/10752008-8243>.

**«ЛЯМЕНТ» – ВАЖЛИВА ЛІТЕРАТУРНА ПАМ'ЯТКА
ДУХОВНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ВОЛИНИ**

Богдана Мацко,

студентка 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – *Олег Казмірчук, викладач циклової комісії
суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, завідувач відділення
початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій*

Подано інформацію про перше українське барокове видання – «Лямент». Описане Хрестовоздвиженське братство у Луцьку, яка є важливою пам'яткою культури XVII ст.

Перша половина XVII ст. увійшла до історії України під знаком національно-культурного відродження. Серед немалої кількості пам'яток, на теренах, відзначеної помітною активністю на різних напрямках духовного життя тогочасної Волині, окреме місце посідає збережений в унікальному примірнику колекції стародруків Національного музею у Львові ранньо бароковий *«Лямент по святобливе зошлом велебном господину отцу Іоанні Василевичу, презвитери. Именем церкви православія восточного, братства Луцкого, Въздвиженія Честнаго и Животворящаго Креста Гасподня, написаний през многогрішного ієродіакона Давыда Андрєевича, инока чину святого Великого Василя»*. Надрукована на початку 1628р. в Луцьку, скромна книжечка – одне з найважливіших свідчень тієї виняткової не лише для Волині, але й

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

усієї України духовної ситуації, що розвинулась на ґрунті Луцька від кінця другої декади XVII ст. з утворенням Луцького Хрестовоздвиженського братства [1, с. 15]

Збірник «Лямент...» – один з прикладів української барокової поезії. У ньому червоною ниткою проходить тема смерті, яка стала однією з центральних у барочній культурі. Її автори – духовні особи, міщани, вчителі та учні братської школи вшанували пам'ять священника Луцької братської Хрестовоздвиженської церкви о. Іоана Василевича. Редактором збірки був чернець братського монастиря о. Давид Андеєвич, а видрукували її в мандрівній друкарні Павла Домжива Лютковича. Вона надрукована на 11 аркушах і об'єднала в собі кілька поетичних творів. Один із них, що дав назву книжці, написав ієродиякон Давид Андрієвич, чернець Луцького братського монастиря. Далі йшов «Трен нищих спудеїв школи братської Луцької», який підписав Григорій Соминович, пентіарх школи Луцького братства. Далі була «Елекгія» Іоана Карповича. У книзі була не підписана поезія-анаграма, де можна було прочитати, хто був померлий Іван Васильович, священник Луцького братства. У «Ляменті...» був вміщений ще «Епітафійон» [4].

Знахідки І. Свенціцького засвідчують діяльність мандрівної друкарні, яка працювала протягом 1618-1629рр., як друкарня Павла-Домжив Лютковича Телиці. За визначенням Я. Ісаєвича діяльність мандрівної друкарні ієромонаха Павла якраз припадає на ті роки, коли «острозька друкарня вже не працювала, а львівська на деякий час припинила свою діяльність».[5]

Однак, з якихось причин, справжньої ефективної діяльності в ці перші роки мандрівна друкарня не продемонструвала, в усякому випадку, підтверджені успішності до нашого часу не знайдено. Перша книжка, що вийшла друком, як зазначено на титулі – 11 лютого 1628р. не могла бути плановою. Тобто видання «Ляменту...» стало пробним зразком друкарні. У всякому разі в Луцьку, столичнім місті єпископів луцьких, довго жив переказ про давнє луцьке друкарство [4].

До історії міста період створення «Ляменту...» увійшов насамперед як перше десятиліття функціонування заснованого 1617 р. зусиллями волинських православних еліт Луцького Хрестовоздвиженського братства.[1, с.6] Нинішнє братство, як правонаступник свого попередника, відродилось у вересні 1990 року. Перший час займались більше благодійництвом, допомогою у становленні української церкви. А з 1999 року до цих напрямків долучився ще один важливий – просвітницький. Отримала своє друге народження і збірка «Лямент». То ж з допомогою людей, небайдужих до історії нашого краю, цей першодрук теж вийшов з паралельними перекладами із старослов'янської. Серед меценатів перевидання «Ляменту» – Михайло і Алла Герці із США [5].

Адресатом віршованого збірника «Лямент» був померлий священник, перший настоятель луцької братської Хрестовоздвиженської церкви Іоан Василевич Красноставський. Із цих віршів можна дізнатись про трагічні колізії життя Івана Василевича. Після тривалого служіння отець завершив земне існування й розпочав, на думку авторів, небесне життя [3].

Про це, зокрема, а також про високі особисті чесноти братського настоятеля засвідчив віршованим твором «Елекгія» його духівник, ім'я якого, через відсутність кількох аркушів в оригіналі книги, залишається невідомим. Як вказано в іншому творі збірки, в «Епітафійоні» Іван Васильович помер у ніч 8 лютого 1628 р., внаслідок

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

хвороби, відслуживши перед тим у братській церкві 7 років. Вказано й про те, що зі своїх земних 55 років у сані священника пробув 29 літ. В «Елекгії» нічого не сказано про соціальне походження о. Івана. Імовірно, походив з міщанської родини. По своїй смерті залишив дружину і дітей, як про це довідуємося з жалобного плачу вихованців братської школи у вірші «Трен». У перші роки своєї служби о. Іван заопікувався роботою братського медичного закладу – шпиталю. На початку 20-х рр. XVII ст. Луцьке братство відкрило школу. Зі збірки віршів можемо впевнитись, що священник Іван Васильович мав тісні стосунки зі школою, про що пише шкільний наглядач Григорій Соминович, підписаний як автор віршу «Трен».

«Лямент...» як літературний твір є однією з перших ластівок стилю бароко в українській поезії. Українська мова раннього бароко, акровірш, шифри, тайнописи, анаграми, криптограми у змісті та багаторамений хрест, чаша, тощо – усе це притаманне твору [3].

Характерною рисою цієї книги є використання в структурі наведених творів різних за розміром літер, що створювало зоровий образ книги. Значимі одиниці тексту виокремлюються різними за розмірами і насиченістю шрифтами. Заголовна літера розміром в три рядки визначає початок тексту і виноситься перед ним. Тобто друкарі свідомо великими літерами попередніх віршів привертали увагу до заголовних літер задля того, аби спостережливий читач вже був налаштований на сприйняття акровіршу, закладеного в зміст початком рядків Елекгії: «Іоан Василевич священник», що утворює ім'я та посаду людини, якій «Лямент...» присвячений, а ім'я визначене у Трені. Дослідження про творців «Ляменту...» виявило не стільки окремих авторів, скільки практично невідомий за іншими джерелами редакційно-видавничий і літературний колектив об'єднаний Луцьким Хрестовоздвиженським братством. Особливу цінність літературної пам'ятки складає можливість ближчого знайомства з поетичною творчістю представників луцького міщанського середовища [2].

Написані на вшанування померлого першого священника Луцької братської церкви отця Іоана Василевича вірші стали не лише даниною шани пастиреві, але й рідкісною пам'яткою духовного життя Луцька 1620-х років [1].

Література та джерела

1. Александрович В. «Лямент...» 1628 року як пам'ятка духовного життя Луцька першої половини XVII століття, передмова. Луцьк: Зоря, 2008. 44 с.
2. Бірюліна О. Іван Васильович Красноставський – перший настоятель луцької братської церкви. Луцьк: ЕІКОН, 2016, 120 с.
3. Перше друковане видання у Луцьку 1628 р. URL: https://volart.com.ua/art/rukopis/lutsk_stdruk.html (дата звернення 17.03.2024).
4. Назарук В.М. Формування барокового стилю у творчості літераторів Острозького кола (друга половина XVI – перша пол. XVIIст.): дис. канд. іст. наук: Острог, 2017. 183 с.
5. Луцьке Хресто-Воздвиженське братство. URL: <http://surl.li/rrnmt> (дата звернення 12.03.2024)

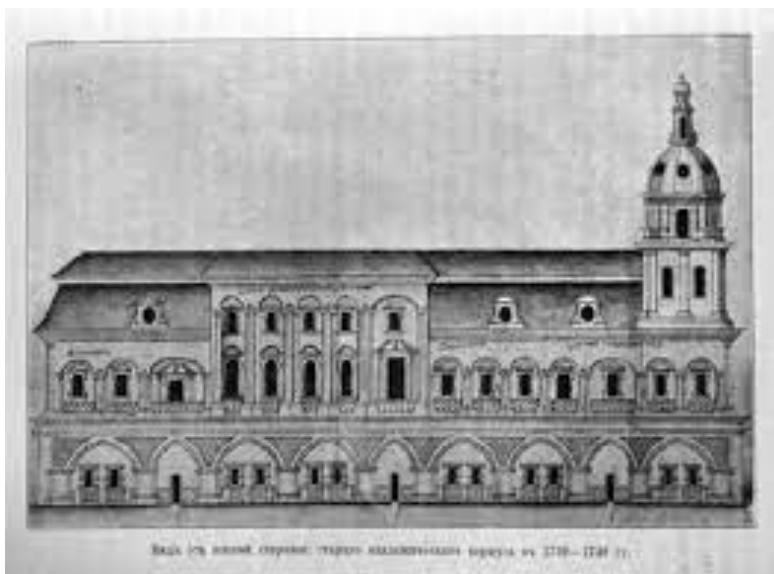
КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВИЙ ОСЕРЕДОК УКРАЇНИ

Роман Новосад, Андрій Шаламай

студенти 21ФК ск. групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

*Розглянуто історичні аспекти становлення та розвитку Києво-Могилянської академії.
Визначено освітньо-виховні традиції славетного закладу.*

Зазначимо, що особлива роль у розвитку освіти і культури в Україні першої половини XVII ст. належить Києво-Могилянській академії. Становлення навчального закладу відбувалися у складних умовах гострої політичної боротьби українського народу проти католицизму і польсько-шляхетського гніту, центром якої на той час стає Київ.

Сучасні дослідники сходяться на думці, що Київське (Богоявленське) братство було

засноване наприкінці 1615 році, і йому волинянка-шляхтянка Галшка Гулевичівна подарувала свій двір на Подолі для влаштування монастиря, школи і притулку для прочан. У цьому ж році Київське братство заснувало власну школу, а через рік – друкарню і паперову фабрику. Навколо школи і друкарні братство згуртувало провідних учених і громадських діячів того часу, серед яких були Захарія Копистенський, Тарас Земка та ін.

На основі аналізу історико-педагогічної літератури [3-6] розкрито освітньо-виховні традиції Києво-Могилянської академії. Зокрема, з'ясовано історичні аспекти розвитку Києво-Могилянської академії. В історії розвитку Києво-Могилянської академії можна виділити п'ять періодів: з часу об'єднання братської і Лаврської шкіл (1632) до 1654 р.; від 1654 р. до кінця століття; до 80-х років XVIII ст. – період найбільш плідної діяльності академії, пов'язаний з творчістю таких видатних діячів, як С. Яворський, І. Максимович, Г. Кониський та ін.; з 1805 до 1819 р. – поступова втрата ролі культурно-освітнього центру; з 1819 р. – діяльність як духовної академії [1].

Структура академії мала 8 класів: молодші (фара, інфіма, граматика, синтагма) – навчання тривало до одного року; учні читали і писали на латинській і слов'янській

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

мовах, вчили граматику і катехізис, арифметику, нотний спів); середні (піїтика, риторика) – вчилися по одному році; старші (філософії і богослов'я) – учні вивчали діалектику, геометрію, логіку, астрономію, філософію, богослов'я, гомілетуку. Повний курс навчання тривав 12 років, іспити проводились тричі на рік.

Статус академії Київська колегія отримала за гетьманування Івана Мазепи. В подяку за великі заслуги І. Мазепи перед академією остання додала до своєї назви ім'я Мазепи і називалася в 1704–1709 роках «Academia Mohilo-Mazepiana». З числа різних добродійців академії багато прислужилися її добробутові київські митрополити, особливо Р. Заборовський (на пошану його академія називалася від 6 січня 1735 р. аж до часу перетворення її у 1819 р. в духовну академію – «Academia Mohilo-Zaborovskiana») [2].

Навчальний план колегії передбачав вивчення слов'янської, грецької, латинської і польської мов. Багато уваги приділяли так званім «семи вільним наукам» – граматиці, риторичі, діалектиці, арифметиці, геометрії, астрономії і музиці. Навчання велось слов'янською мовою. Згодом частину навчальних курсів, зокрема філософію та її складові, почали викладати латиною. Навчальний рік розпочинався 1 вересня і тривав до початку липня.

Викладачі колегії, взявши за основу групову систему навчання, якої додержувалися в братських школах України, внесли багато нового не лише у зміст навчання, а й в організацію навчального процесу. Так, навчання загалом тривало дванадцять років, хоча класів було вісім. У чотирьох молодших (фара – підготовчий клас, інфіма, граматики і синтагма) навчання тривало по одному року. Учні вчилися читати і писати на слов'янській, грецькій і латинській мовах, вивчали граматику, переклади тощо. У програму цих же класів входило вивчення катехізису, арифметики, нотного співу. У двох середніх класах (піїтика і риторика) багато уваги приділяли теорії й практиці складання віршів, промов, поглиблювали знання з мов. У двох старших класах студенти вивчали діалектику, геометрію, логіку, астрономію, частково філософію і богослов'я, а також гомілетуку.

Учнів у класах розміщували у певному порядку відповідно до їхньої успішності: ті, хто навчався добре, сідали за першими столами, хто погано – за останніми. Кращі учні називалися аудиторами. До приходу вчителя в клас вони перевіряли виконання домашніх завдань у решти учнів, ставили у «нотатах» оцінки. Після приходу вчителя аудитори доповідали йому про успіхи учнів. Оцінки вчитель перевіряв, опитуючи деяких учнів.

Активізації навчальної діяльності учнів у колегії сприяли також своєрідні змагання у написанні кращих творів, віршів, промов, а також у їх виголошенні. Кожний учень прагнув показати свої уміння і майстерність. Оцінюючи творчі роботи, враховували не лише зміст і допущені помилки, а й старанність учня під час виконання завдання, оформлення роботи тощо.

Організація освітнього процесу була заснована на демократичних принципах, використовувалися елементи класно-урочної системи навчання; велика увага приділялась вихованню патріотичних почуттів. Діяльність Києво-Могилянської академії відіграла велику роль у становленні і розвитку національної системи освіти та виховання.

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Важливу роль у вихованні учнів відіграло «младенческое братство», яке після реорганізації братської школи в колегію стало називатися конгрегацією. Прийняття в конгрегацію супроводжувалося певним церемоніалом: в урочистій обстановці учень виголошував присягу, обіцяючи додержувати загальноприйнятих норм життя й поведінки, любити свою школу, поважати вчителів і старших і навіть після школи подавати їй посильну допомогу.

Київська колегія, як і братські школи, мала бурсу, у якій мешкали іногородні та сироти. У ній проживали та навчалися студенти, що приїздили на навчання з дальніх околиць, і таких було немало. Бурса була серцем школи, де готувалися всі свята Академії.

Національна наука веде свій початок саме з стін Києво-Могилянської академії, тут сформувалися власні філософська, поетична, музична, архітектурна, історична, живописна школи, зародився театр. Також були започатковані природничі науки – астрономія, біологія, мінералогія, зоологія. Протягом 200-літнього періоду своєї діяльності Київська академія була визначним освітнім і науковим центром. І ось через 175 років, у вересні 1992 року, Києво-Могилянська академія знову відкрила двері тим, хто хоче свої знання і розум присвятити незалежній Україні.

Києво-Могилянська академія відіграла важливу роль загальноукраїнського освітнього центру, сприяючи, таким чином, визріванню серед народних мас почуття національної єдності. Це мало велике значення в умовах, коли українські землі були роз'єднані і входили до складу різних держав. Києво-братська колегія була демократичним, відкритим навчальним закладом. Навчалися в ньому діти різних верств населення – української шляхти, міщан, козацтва, духівництва, а також діти бідняків. Отож, висновуємо, що, Києво-Могилянська академія – перша вища школа не тільки в Україні, а й в усій Східній Європі.

Література та джерела

1. Гусак П., Мартіросян Л. Історія педагогіки України. Луцьк: Вид-во ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 164 с.
2. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки. Тернопіль, 1994. 388 с.
3. Левківський М. В., Микитюк О. М. Історія педагогіки. Київ: Знання, КОО, 2003. 450 с.
4. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки. Київ: Знання-Прес, 2003. 450 с.
5. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X–поч. XX ст.): Нариси / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Рад. школа, 1991. 381 с.
6. Хижняк З. І., Маньківський В. К. Історія Києво-Могилянської академії Київ: КМ Академія, 2003. 181 с.

THE MOST FAMOUS UNIVERSITIES OF UKRAINE

Ірина Сачок,

студентка групи А-33 спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та технологічної освіти
ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ»

Науковий керівник – Катерина Никонець, викладач іноземних мов

Подано опис факультетів, спеціальностей, освітніх стандартів та досягнення викладачів першої 10 найбільш популярних університетів 2024 року. Проаналізовано освітні та ресурсні можливості університетів, що збагачують та урізноманітнюють можливості їхніх студентів щодо якісної освіти, особистого та професійного розвитку. Розглянуто вплив найпопулярніших університетів на розвиток української та міжнародної освіти в ракурсі історичного становлення.

The history of higher educational institutions in Ukraine is quite rich. Even despite the domination of foreign countries on our land, higher education and science developed and flourished, and higher educational institutions gave many talented people to Ukraine and Europe. In Ukraine, the oldest educational institutions come several centuries back. Founded in ancient times, these universities developed not only in the educational sphere. After all, universities often became architectural monuments over the years. And the task of the managers was and is to protect not only the educational reputation, but also the priceless historical heritage.

Many of them are architectural monuments. Studying in such institutions inspire to study hard and get a lot of knowledge there.

The quality of Ukrainian education meets international requirements and standards. According to the website *uniRank* top 10 of the **2024 Ukrainian University Ranking are:**

1. [*National Technical University of Ukraine Kyiv Polytechnic Institute*](#)
2. [*Taras Shevchenko National University of Kyiv*](#)
3. [*V. N. Karazin Kharkiv National University*](#)
4. [*Ivan Franko National University of Lviv*](#)
5. [*Lviv Polytechnic National University*](#)
6. [*National University of Kyiv-Mohyla Academy*](#)
7. [*Sumy State University*](#)
8. [*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*](#)
9. [*Precarpathian National University*](#)
10. [*Kharkiv National University of Radioelectronics*](#) [1].

All these universities have prestigious reputation, high academic standards and historical significance. Most of them are widely recognized for its academic excellence, research contributions, and cultural heritage. They continue to play a significant role in shaping the intellectual and cultural landscape of Ukraine. Many of them provide international collaboration and exchange programs that can be offered for Ukrainian students and foreigners.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

The history of universities in Ukraine can be traced back to the confessional colleges run by Catholic orders, which served as models for similar Orthodox and Uniate schools. The first Ukrainian universities appeared in the 17th century [3].

National University "Kyiv-Mohyla Academy" is one of Ukraine's leading higher education institutions known for its strong academic reputation and historical significance. Founded in 1991, the university traces its roots back to the Kyiv-Mohyla Academy, established in 1615. Its most prominent teachers included, at various times, Lazar Baranovych, Ioan Maksymovych, Dymytrii Tuptalo, Stefan Yavorsky and Teofan Prokopovych.

This institution is known for its focus on liberal arts and sciences education, offering undergraduate and postgraduate programs in various disciplines such as humanities, social sciences, natural sciences, and business. The university aims to provide a well-rounded education that promotes critical thinking, creativity, and global perspectives. National University is recognized for its research and scholarly contributions.

The university's campus in Kyiv is known for its architectural beauty, blending historical and modern elements. It provides students with state-of-the-art facilities, including libraries, research centers, laboratories, and computer labs [6].

One of the oldest universities in Ukraine is Lviv National Ivan Franko University. It is one of the leading universities in Ukraine. It is named after Ivan Franko, a prominent Ukrainian writer, poet, and publicist. The university was founded in 1784. It was the first university based on the Jesuit Academy which was founded in 1661. Among the students and graduates were a number of prominent Ukrainians, including Ivan Franko, Mykhailo Pavlyk, Osyp Makovei, Stepan Rudnytsky, Volodymyr Hnatiuk and Bohdan Igor Antonych.

The university offers a wide range of programs and degrees in various fields of study, including humanities, social sciences, natural sciences, economics, law, medicine, and engineering. It has several faculties, including the Faculty of Philology, History, Law, Economics, Biology, and many others. The university also offers programs for international students, including English-taught courses and exchange programs.

The university has a strong emphasis on research and innovation, with many of its professors and researchers being widely recognized in their respective fields.

Students at the university have access to modern facilities and resources, including libraries, laboratories, sports facilities, and student organizations. The university also organizes various cultural and academic events, providing students with a holistic learning experience [7].

Kharkiv National University named after Karazin was founded in 1804 by the prominent Ukrainian educator V.N. Karazin. The university is renowned for its high quality education, innovative research, and intellectual contributions to various fields.

Kharkiv National University offers a wide range of academic programs in humanities, natural sciences, social sciences, medicine, and engineering. It has numerous faculties, including Law, Physics, Biology, History, Economics, and Philology. The university has consistently ranked as one of the top universities in Ukraine and has gained recognition internationally.

It has a distinguished faculty, many of whom are leading experts in their respective fields. The professors encourage critical thinking, independent research, and creative problem-solving among the students.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Kharkiv National University has a dynamic and vibrant campus environment. It provides students with opportunities to engage in extracurricular activities and develop their talents.

The university also emphasizes international collaboration and exchange programs. It has partnerships with over a hundred universities worldwide, enabling students to participate in international exchanges, research programs, and joint academic projects [4].

Taras Shevchenko National University of Kyiv was founded in 1834 and has since become a center for higher education and research in Ukraine.

It is named after Taras Shevchenko, a prominent Ukrainian poet and artist. The university offers a wide range of academic programs in various fields, including humanities, social sciences, natural sciences, and engineering. It is known for its strong emphasis on research and innovation, with many of its faculty members being renowned experts in their respective fields.

In addition to its academic reputation, the university is also known for its beautiful campus, located in the heart of Kyiv. The campus features historic buildings, green spaces, and modern facilities, providing a conducive environment for learning and personal growth [5].

Lviv Polytechnic National University, also known as Lviv Polytechnic, was established in 1844. It is located in the city of Lviv and known for its rich cultural heritage and historic architecture.

Lviv Polytechnic offers a wide range of programs in various fields such as engineering, computer science, architecture, economics, and humanities. The university is known for its high academic standards, innovative research, and strong ties with industry.

Lviv Polytechnic is renowned for its strong emphasis on practical learning and hands-on experience. It encourages students to actively participate in internships, research projects, and collaborations with industries. The university has a modern campus with state-of-the-art laboratories, libraries, and facilities that support the students' learning development.

In terms of research, Lviv Polytechnic is recognized for its contributions in a range of fields, including renewable energy, information technology, materials science, and urban planning. The university also has numerous collaborations with international institutions and actively participates in various research networks and projects [8].

The Kyiv Polytechnic Institute is known for its rich history and prestigious reputation as one of Ukraine's leading technical universities. It was founded in 1898 and has since become a center of excellence in engineering, technology, and applied sciences.

The university offers a wide range of programs and courses in various fields such as mechanical engineering, electronics, computer science, civil engineering, and many others. It is known for its emphasis on practical learning and hands-on experience, providing students with the knowledge and skills necessary to excel in their chosen professions.

In addition to its academic programs, the Kyiv Polytechnic Institute is also known for its research activities and collaboration with industry partners. It has numerous research centers and facilities that focus on cutting-edge research and innovation.

The university's campus is located in Kyiv, the capital city of Ukraine, and it offers modern facilities and amenities to its students. The campus is vibrant and diverse, with students from various backgrounds and cultures coming together to learn and exchange ideas [2].

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (NUBiP) is a non-profit public higher education institution located in Kyiv. It was founded in 1898 and is known for its strong focus on agricultural and environmental studies, as well as its research in the field of bioresources and sustainable natural resource management. The university offers a wide range of programs in agriculture, ecology, forestry, veterinary medicine, biotechnology, and other related fields.

NUBiP has a strong emphasis on practical training and hands-on experience for its students, aiming to equip them with the necessary skills and knowledge to address modern environmental and agricultural challenges.

Additionally, NUBiP collaborates with other universities and research institutions globally to exchange knowledge and expertise in the field of environmental and agricultural sciences [2].

Kharkiv National University of Radio Electronics (NURE) is a leading technical university in Ukraine. It was founded in 1930. The university is known for its strong focus on radio electronics, telecommunications, and information technology. It offers a wide range of programs, including bachelor's, master's, and doctoral degrees in fields such as computer science, electronics, cybersecurity, and engineering.

NURE is recognized for its research and innovation in the field of electronics and telecommunications. The university has strong ties with industry, fostering collaboration and providing students with practical experience through internships and projects. NURE also has a diverse and vibrant student community, with numerous extracurricular activities and opportunities for personal and professional development [9].

The Precarpathian National University was established in 1940, located in Ivano-Frankivsk, Ukraine. It is known for its strong academic programs and research initiatives. It offers a wide range of undergraduate and graduate programs in fields such as natural sciences, engineering, humanities, social sciences, and arts. The university is recognized for its emphasis on practical skills and interdisciplinary approach to education. It has a strong focus on international collaboration and often hosts exchange programs and joint research projects with universities from around the world [10].

Sumy State University is a well-known educational institution located in the city of Sumy, Ukraine. It was established in 1948. The university is recognized for its high academic standards, research activities, and innovative approach to education. The university offers a broad range of undergraduate and graduate programs in various fields, including engineering, natural sciences, humanities, and social sciences.

SSU has a strong international focus and collaborates with many universities and research institutions worldwide. The university is actively involved in international projects, student exchange programs, and joint research initiatives. They have helped to create a diverse and multicultural learning environment for students to support their holistic development [11].

Overall, Sumy State University is esteemed for its academic excellence, commitment to internationalization, and dedication to providing a comprehensive and enriching educational experience for its students.

So, summing up the information about top 10 of the most popular universities in Ukraine, we can conclude that all these universities have rich history, high standards of education, rich scientific potential and a wide selection of study programs, which makes

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

them attractive for students from Ukraine and abroad. All of them deserved to occupy high positions in the rankings of higher educational institutions in Ukraine. They can suggest academic excellence, diverse programs, international collaborations, modern facilities and resources, vibrant student life and extracurricular activities for students, who are seeking high-quality education and opportunities for personal and professional growth.

Resources

1. URL: <https://4icu.org/ua/> (reference date: 11.03.2024).
2. URL: <https://education.ua/universities/535/> (reference date: 11.03.2024).
3. URL: <https://encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CU%5CN%5CUniversity.htm> (reference date: 12.03.2024).
4. URL: <https://karazin.ua/> (reference date: 11.03.2024).
5. URL: <https://knu.ua/> (reference date: 15.03.2024).
6. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/10/15/250854/> (reference date: 12.03.2024).
7. URL: <https://lnu.edu.ua/> (reference date: 11.03.2024).
8. URL: <https://lpnu.ua/> (reference date: 11.03.2024.)
9. URL: <https://nure.ua/> (reference date: 13.03.2024).
10. URL: <https://pnu.edu.ua/> (reference date: 11.03.2024).
11. URL: <https://sumdu.edu.ua/uk/> (reference date: 14.03.2024).

ІСТОРИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЕСТУВАННЯ ЯК СПОСОБУ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ЗВО

Сорокан Юлія,

студентка 310 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

**Науковий керівник – Аліна Предик, к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти**

У розвитку освіти все більше уваги приділяється використанню ефективних форм управління знаннями. Одним з таких методів є метод тестування. Даний метод є важливим інструментом для збору даних про знання, вміння та навички студентів в освітньому процесі ЗВО. Врахування історичних підходів та використання тестування в педагогічному ЗВО дозволяє провести кількісний аналіз результатів і отримати об'єктивні висновки, щодо знань учасників дослідження.

У сучасному світі відбуваються значні зміни в підходах до навчання, а тестування стає необхідним інструментом для вимірювання успішності студентів та покращення якості освіти.

У контексті глобальних тенденцій доцільно вивчати вплив тестування на розвиток критичного мислення, творчих навичок та здатностей до самоорганізації учнів. Актуальність дослідження полягає в тому, щоб з'ясувати, наскільки тестування

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

може сприяти розвитку не лише конкретних знань, але й загальних когнітивних та соціальних вмінь молодших школярів.

Зараз існує велике розмаїття тестових форматів та методик, що відкриває можливості для персоналізованого підходу до оцінювання. Застосування інформаційних технологій у тестуванні дозволяє зробити процес навчання більш інтерактивним та привабливим для студентів педагогічних закладів вищої освіти. Варто зазначити, що тести повсякчас привертали увагу дослідників, науковців та практиків.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що існує безліч визначень поняття «тест». Особливості проведення тестування висвітлені в працях українських науковців: В. Беспалька, І. Булах, В. Гордієнко, Л. Дрібної, Л. Лисенко, О. Локшиної, О. Ляшенко, М. Олійник, Л. Паращенко, Ю. Романенко та ін.

Наприклад, у словнику з психології, поняття «тест» визначається як: «система спеціальних завдань, що дозволяють виміряти рівень розвитку або стан певної психологічної якості чи властивості окремого індивіда – об'єкта спостереження» [4, с.536]. Більш вузьке формулювання тесту можна знайти у підручнику П. Лузан, І. Сопівник, С. Виговська: «стисле, стандартизоване випробування, яке дозволяє кількісно виразити результат і дозволяє здійснити математичну обробку. Використання спеціальних експериментів дає змогу зібрати доведені та надійні висловлювання в системі тесту, що робить його відміним від типового опитування. Тест складається з встановлених запитань та завдань, які мають визначену шкалу значень» [3, с. 243].

Існує багато праць з історії розвитку тестування. Серед вітчизняних і зарубіжних дослідників немає єдиної думки щодо того, коли, і де з'явилися перші тести. Деякі дослідники знаходять елементи цього методу в різні періоди розвитку людства в різних країнах. Це цілком природно, адже різні види тестів народжувалися з потреб людського існування. Відомі педагоги минулого також шукали способи отримання інформації про якість засвоєння знань учнями.

Історичний розвиток проблеми тестування демонструє, що найбільшого розвитку ця сфера набула в США, а також у розвинених країнах заходу, де накопичено великий досвід розробки та практичного застосування тестів у різних сферах діяльності. Світова історія становлення та розвитку методів тестування включає імена багатьох західноєвропейських вчених А. Анастасі, Д. Доббіна, Р. Дюбуа, Г. Міллер, Г. Ченс та інших.

Так, вперше термін тестування (англ. testing) для вимірювання рівня знань студентів застосував Дж. Фішер. Теоретичні аспекти процесу тестування пізніше були розроблені британським психологом, науковцем Ф. Гальтоном у 1883 році. Вперше поняття «тест» як інформаційна технологія в освіті був використаний у 1890 році американськими психологами Дж.Кеттелом та В.Маккіном у науковій праці «Розумові тести та вимірювання».

Однак у науковій літературі засновником тестової діагностики однозначно визнається Дж. Кеттел. Він започаткував традицію дослідження інтелекту студентів при вступі до вищих навчальних закладів, яка збереглася в американських університетах і сьогодні. На початку 20 століття розробка тестів розділилася на

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

психологічний і педагогічний напрямки. Перші педагогічні тести були розроблені американським психологом Е. Торндайком.

Впровадження математичних методів у психологію та педагогіку почалося саме з розробки тестів. З того часу тестування розвивалося у двох основних напрямках:

- створення і використання тестів інтелектуального розвитку;
- підготовка та використання педагогічних тестів, призначених для оцінювання академічних знань і вмінь учнів [1].

Німецькі вчені Е. Мейман, В. Штерн, Г. Еббінгауз і Г. Мустенберг також зробили важливий внесок у розвиток методу тестування. Так, Еміль Мейман, наприклад, був основоположником у створенні перших тестів інтелектуальної здатності, а Вільгельм Штерн вивчав індивідуальні відмінності в опитувальних формах тестів. Герман Еббінгауз славився своїм внеском у психометрику та розробкою тестів пам'яті, а Густав Мустенберг вивчав педагогічні аспекти тестування та вплив тестів на навчання. Ці вчені визначили ключові принципи тестування, які лягли в основу подальших досліджень у цій області. Їхні ідеї та методи стали важливим етапом у розвитку науки про тестування та вплинули на створення сучасних методик оцінювання.

Відродження тестування в нашій країні і розвиток тестування як наукової дисципліни пов'язані з впровадженням електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес і соціальними змінами, відомими під назвою «відлига» [5]. Іншим важливим фактором є постійний розвиток тестування за кордоном і майже постійне використання тестування в деяких західних країнах. Метод тестування широко використовується в таких європейських країнах, як Франція, Велика Британія, Німеччина, Норвегія, Швеція.

У 1960-х роках спостерігався певний прогрес у розробці методів тестування, і тести використовувалися військовими академіями Міністерством внутрішніх справ та іншими професійними організаціями як засіб вимірювання знань. Це також був період інтенсивних досліджень у галузі програмованого навчання [5].

Відомо, що навколо даного питання велося багато дискусій про шкідливість тестів, а також про недоцільність їх застосування в педагогіці та практиці ЗВО. Але незважаючи на різні негативні твердження, практика доводить важливість тестування. Підтвердженням цьому є ефективне застосування тестів в більшості цивілізованих країн, таких як: Англія, Австралія, Данія, Ізраїль, США, Франція, Фінляндія, Японія та інші.

У 21 століття наша країна увійшла з ідеєю запровадження єдиної державної системи оцінювання якості знань школярів. Важливим кроком у цьому напрямку стало проведення у 1993-1994 роках випускних іспитів у середній школі, результати яких зараховувалися як частина вступних іспитів до закладів вищої освіти України. З 2006 році в рамках системи підвищення якості освіти в нашій країні запроваджено систему незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників закладів загальної середньої освіти. Через повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 році було введено вступне випробування на бакалаврат для здобуття вищої освіти у формі Національного мультипредметного тесту. Саме тестування відбулося у червні 2022 року у формі комп'ютерного онлайн тестування з трьох предметів. Також тести дуже популярні під час онлайн навчання. Адже це дозволяє швидко та

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

ефективно перевірити рівень засвоєння матеріалу та автоматично формувати статистику за результатами виконаної роботи.

Сьогодні існує безліч платформ та сервісів для вчителів та репетиторів, які полегшують підготовку та проведення тестування [2]. Такі сервіси поділяють на два види: мобільні та on-line. Частіше в практиці роботи педагогічного закладу вищої освіти для проведення тестування використовуються такі on-line платформи: Google Форми, Proprofs, ClassMarker. Новою сферою програмного забезпечення тестування є застосування мобільних сервісів, до яких відносять такі: Kahoot!, Padlet, Quizlet, Learning Apps, Plickers, Easy Test Maker [2].

Отже, історія розвитку тестової діагностики в педагогіці різних країн показує, що дане питання залишається актуальним. На сьогоднішній день все більше уваги приділяється завданням, які виявляють самостійність мислення та творчі здібності студентів педагогічних спеціальностей. Науково обґрунтоване й методично грамотно організоване тестування дозволить викладачеві досягти настільки важливого зворотній зв'язок, який забезпечує управління навчальним процесом, і буде сприяти, таким чином, підвищенню його ефективності.

Література та джерела

1. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест: навч. посіб.. Київ: Майстер клас, 2006. 160 с.
2. Горда Г. А. Використання онлайн-платформ для створення тестів та опитувань. URL: <http://ict.ippo.edu.te.ua/files/files/rekomendacii/vikoristannya-onlajn-platform-dlya-stvorennya-testiv-ta-opituvan.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).
3. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Методологія та організація науково-педагогічних досліджень : підручник. Київ: Міленіум, 2016. 491 с.
4. Шапар В. Б. *Сучасний глумачний психологічний словник*. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
5. Шуляк С. О. До питання про історію розвитку тестової культури в Україні. *Інформаційні технології в освіті : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т ; [редкол. О.В. Співаковський та ін.]*. – Херсон, 2010. Вип. 8. 262 с.

СЛАВЕТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ХОРЕОГРАФ ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО

Зоя Старовойт,

викладач-методист Коростишівського педагогічного фахового коледжу
імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради

Дмитро Мельниченко,

студент 133 групи спеціальності 013 Початкова освіта

Відкриваємо нові сторінки історії, заборонені свого часу радянською владою. Подано життєпис Василя Авраменка – видатної постаті в історії Українського мистецтва ХХ століття, одного із тих, хто підняв українські народні танці до висоти всесвітнього визнання.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Василь Кирилович Авраменко (1895–1981) довгий час був невідомий на Батьківщині, хоча саме йому Україна завдячує популярністю своїх національних танців у світі. Сьогодні його ім'я повертається у лоно рідної культури. Маючи задокументовану інформацію, зібрану архівістами Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та Центрального державного архіву зарубіжної україністики, можемо простежити віхи життя та творчості **Василя Авраменка** – активного популяризатора українського автентичного танцю на американському континенті.

Учитель, військовий, хореограф, актор і кінорежисер, засновник шкіл українського національного танцю. В українській діаспорі відомий як «батько українського танцю». Якби не поразка українських визвольних рухів на західних теренах України (1917–1921), Василь Авраменко не шукав би порятунку за океаном. Втім, немає лиха без добра. Завдяки його самобутності, природному хисту та невичерпній енергії наш народний танок став відомим на увесь світ. «Танець – то наша національна зброя», – казав хореограф [1, с. 24].

Василь Кирилович Авраменко народився 22 березня 1895 у Стеблеві Корсунь-Шевченківського району Черкаської області. У ранньому дитинстві став сиротою, з дев'яти років почав працювати. В 16 років вже був на Далекому Сході, у Владивостоці, де жили його брати. Тут він закінчив трьохрічні вечірні учительські курси і склав іспит на народного учителя.

У 1915 р. до Владивостока завітала мандрівна малоросійська трупа артистів із виставами «Запорожець за Дунаєм», «Наталка-Полтавка». Подивившись вистави, Василь Авраменко вирішив стати танцюристом. «Наш танок зміцнить дух поневоленої української нації! А сильного духу нам так потрібно для виборення Вільної, Щасливої й Самостійної Соборної Української Держави» [2, с. 8].

Тоді ж, під час Першої світової війни Авраменко закінчив Іркутське військово-училище, отримав чин прапорщика і служив на Західному фронті командиром сотні. Служив у Мінську, де 1917 року вперше зустрівся з Симоном Петлюрою і став активним учасником Перших визвольних змагань.

Одержав поранення. За порадою Симона Петлюри почав творчу кар'єру у Києві в театрі Миколи Садовського. Але після встановлення в Україні радянської влади і поразки визвольних змагань, активним учасником яких був Василь Авраменко, разом із театром Садовського у 1921 році він назавжди залишив Україну і прибув до Польщі.

Опинившись у Калішському таборі для інтернованих військовиків Армії УНР (фактично полонених українських військових) 1920–1924, заснував там першу танцювальну школу, звідки власне і почався триумф українського народного танцю в Європі, Америці, інших країнах світу. Василю Авраменку було на той час 26 років. Табір для інтернованих українців був розташований у межах міста Каліш, Польська Республіка. Заснований 1914 р. німецькими властями як пересильний пункт для своїх військовиків. Розрахований на 4 тис. осіб, мав необхідні побутові умови. В таборі

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

діяли курси для малописьменних, бібліотека, стрілецькі оркестри і хори, школа українського танцю (123 особи) під керівництвом В. Авраменка. Товариство «Просвіта» організувало в таборі початкову школу ім. С. Петлюри, яка функціонувала до 1939 р. Табір інтернованих було ліквідовано 1924 р., його мешканцям надали статус політемігрантів.

Наприкінці 1925 р. Василь Авраменко емігрував до Канади. Одразу почав організовувати танцювальні гуртки й виступати з численними концертними програмами. Одружився з 19-річною Павліною Гарболінською.

Початком великого тріумфу стала Канадська національна виставка в Торонто (1926). Тоді колектив Василя Авраменка дав 12 виступів, за якими спостерігали 25 тис. осіб. А в 1927 році його танцювальна труппа впродовж 70 осінніх днів дала майже півсотні концертів у 45 місцевостях Канади. Дванадцять найпопулярніших його танців до сьогодні є основою танцювального репертуару діаспори. Підрахувати ж кількість створених у ті роки аматорських гуртків просто неможливо.

Нестримний хореограф, не проживши в Канаді й трьох років, подався до США. Заснував школу українського танцю в Нью-Йорку та створив близько 50 українських танцювальних груп по всій Америці.

Вершиною його сценічного успіху можна вважати концерт у Метрополітен-опері в Нью-Йорку (1931), участь у якому взяли понад 500 танцюристів та 100 хористів. Це було гідне відзначення 10-ліття з дня заснування першої школи українського національного танцю та 35-річчя маестро. Хореограф став першим емігрантом, який вивів український танець не лише на професійний виконавський рівень, але й на велику сцену. Його танцювальний колектив брав участь у спільному концертному турне 29 містами США з хором Олександра Кошиця на честь 200-літнього ювілею Джорджа Вашингтона (1932). Виступав на Всесвітній виставці в Чикаго (1933). Масштабні концерти примножили славу та успіх українського танцю й самого Авраменка.

Через танцювальні школи Василя Авраменка пройшли незліченні тисячі української молоді в діаспорі. Українські національні танці, гастролюючи

Австралією, Північною і Південною Америкою, Ізраїлем, мали величезний національно – освітній та політичний вплив на представників української діаспори, та разом із хоровим мистецтвом урятували душі молодого покоління, відірваного від рідного краю предків.

Василь Авраменко був надзвичайно талановитим. Він залишив своє помітне місце також в історії українського кіно та прославився за кордоном як сценарист і режисер. 1936 року Авраменко заснував і очолив власну кіностудію у Нью-Йорку, де були поставлені фільми за п'єсами українських драматургів – класиків: «Наталка Полтавка» за однойменною оперою М. Лисенка (1937), «Запорожець за Дунаєм» за однойменною оперою С. Гулака-Артемовського (1939), був режисером низки фольклорних документальних фільмів, що демонструвалися в кінотеатрах США, Канади та інших країнах світу. Є підстави стверджувати, що активна кінодіяльність Авраменка підштовхнула цей процес в радянській Україні. У нотатках Миколи Новака, одного з найактивніших членів фільмової корпорації Авраменка, читаємо: «Нам треба бути гордими, що показали нашим незрячим людям, що українська еміграція здібна також таку справу здвинути. Ми проломили грубі верстви льодів і заставили навіть червону москву змагатися з нами, бо коли б не наша «Наталка Полтавка», то не було б і сталінської» [3, с. 6]. Його фільм «Тріумф українського танцю», що вийшов на екрани у 1954 р., став результатом його двадцятип'ятилітньої творчої роботи на ниві танцювального мистецтва. Він є автором підручника «Українські національні танки, музика і стрій» (Вінніпег, 1947). 1974 року Конгрес Українців Канади відзначив Василя Авраменка найвищою своєю нагородою – Шевченківською медаллю. У 1976 р. його вітав радник Президента Америки з етнічних справ Мирон Куропась: «Ваші зусилля для українського танцю в Америці є легендарними. Ви зробили більше для збереження нашої української культури, ніж будь-який відомий мені чоловік. Українсько – американська спільнота має перед Вами великий борг за Вашу невтомну енергію, чутливість і Ваші досягнення».

Усе своє життя Василь Авраменко жив для України. Виступи його танцювальних колективів завжди проходили під жовто – блакитним прапором. Він часто повторював: «Ми маємо працювати для України не лише тоді, коли нас будуть вітати ... але й тоді, коли не схочуть з нами знатися, а навіть камінням кинуть» [4, с. 4]. Загалом, «творчий стаж» митця становить понад 60 років. У 1977 році він особисто подбав про передачу своїх архівів до Державного Архіву Оттави, ніби вже передчував близький кінець. Помер великий український патріот Василь Авраменко 6 травня 1981 року у Нью-Йорку на 87-му році життя. Після проголошення незалежності України, у 1993 році його прах було перевезено до рідного Стеблева – такою була остання воля померлого. Його поховали на місцевому цвинтарі при великій кількості народу та представників культурних і наукових кіл.

«Батьком українського танцю» називали його в українській діаспорі «благородним лицарем українського танцю» називали його співвітчизники, неповторну красу якого він відкрив Європі, Америці, Австралії.

У містах Коломия та Рівне є вулиця Василя Авраменка.

Література та джерела

1. Аблицов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. Київ: КИТ, 2012. 436 с.
2. Гуцал П., Чернихівський Г. Авраменко Василь Кирилович. *Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. Т. 1 : А–Й*. Тернопіль: Збруч, 2014. С. 20–21.
3. Косаківська Л. Василь Авраменко – Іван Кавалерідзе «кінодуель» через океан. *Кіно-Театр*, Ч. 4, 2003.

4. Липовецький С. Батько українського танцю. *Український тиждень*. 2010. № 12 (125). березень-квітень. С. 52–54.

5. Авраменко Василь Кирилович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 17.03.2024).

КОЗАЦЬКИЙ ОДЯГ

Дмитро Чміль,

студент 21ФК ск. групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології**

Вивчено історію та становлення козацького вбрання. Розглянуто елементи традиційного козацького одягу.

У 1763 році гетьман Кирило Розумовський підписав спеціальну інструкцію щодо козацького одягу. Жупан мав бути суконним, темно-синім з червоними вилогами, підперезаний червоним поясом, під ним – білий пів жупанок і білі штани з чорною смушевою околицею й низьким дном. Плащ мав бути синім. Але все ж традиційним одягом українських козаків завжди вважалися кармазиновий жупан, широкі шаровари, червоний або синій пояс, чоботи, шапка з суконним дном [1].

Найбільш повні дані про костюм запорізьких козаків містяться у працях відомих українських істориків Д. Яворницького, В. Голобуцького, О. Апанович та ін.

За свідченнями сучасників, одяг запорожців не був одноманітним. Повсякденний, похідний одяг вирізнявся простотою, що проявилось у самій його назві – підлий одяг. На протилежність йому парадне вбрання було дуже розкішним і ошатним, причому нерідко воно складалося з трофеїв, добытих під час походів. У дорожніх нотатках німецького посла Еріха Лясоти (XVI ст.), який відвідав Запоріжжя, знаходимо згадку про такі елементи одягу запорожців, як татарський кобеняк і мантиї. Посол відгукується про козаків як про людей дуже щедрих, котрі зробили йому багаті подарунки: кунячу шубу і чорну лисячу шапку.

Дані про костюм козаків XVII ст. є й у відомій праці Г. Левассер де Боплана. Він перелічує, зокрема, сорочки, шаровари, шапки и каптани з товстого сукна, що складала повсякденний козацький одяг [2].

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Формування козацького костюма відбувалося на основі українського народного одягу. Певний вплив також справив східний і шляхетський одяг, але визначальним був спосіб життя, який вели козаки. З огляду на те, що їм часто доводилось брати участь в бойових діях, у козацькому вбранні зустрічались елементи, які виконували захисну функцію. Одяг «на дротах», із вшитими залізними дротинами, оберігав власника від серйозних уражень після ударів холодною зброєю. Те, що кожен козак мав екіпіруватись самостійно, робило неможливим запровадження в козацькому війську одностроїв. Хоча видача козакам тканин замість платні робила їх одяг схожим на форму. Такий самий ефект мало і масове використання козаками дешевих домотканих тканин та традиційного одягу. Крім того, практикувалось пошиття однакових шапок, що полегшувало управління козацькими підрозділами в бою.

Козацький костюм поділявся на буденний та парадний. Головними якостями буденного костюма були зручність та невисока ціна. Для пошиття буденного одягу використовувалось домоткане полотно, дешеві сорти сукна, шкіра, смушок, недорогі дерев'яні, кістяні та металеві гудзики. При виготовленні парадного одягу використовувалось хутро соболя, куниці, вивірки, рисі тощо. Тканину, з якої шився такий одяг, привозили з Англії, Нідерландів, Франції, Чехії, а також зі Сходу. Парча, оксамит, штоф прикрашались елементами стилізованого рослинного орнаменту, вписаного у різні медальйони. Гудзики для парадного одягу часто робилися із срібла, перлів, дорогоцінних каменів і були мистецькими витворами. Дороге взуття шилося із високоякісної шкіри – сап'яну [4].

Тож у що вдягалися українські козаки? Писемні джерела та унікальні ілюстративні пам'ятки, залишені сучасниками, свідчать, що одяг простих (рядових) козаків XVI ст. складала: висока шапка шлик конічної форми, крита сукном, або повстяний ковпак; біла сорочка (кошуля) татарського типу з конопляного або льняного полотна; спідній довгополий каптан східного покрю, переважно у вигляді стьобаного тегиляя, рідше – польська жулиця; верхній каптан-плащ ермяк (ярмак) або проста сермяга (семряга) з рукавами довгими й просторими або ж короткими – до ліктів (для зручності під час стрільби з лука), зрідка носили сукню з довгими рукавами із великими поздовжніми проріхами для рук, що була більш популярна в цивільному побуті; помірно широкі шаровари татарсько-кавказького типу, або убрання; невисокі чоботи (боти) без підборів кавказького типу або ж м'які черевики чи постолі; широкий і довгий матер'яний пояс. Доповнювали стройовий ансамбль довга дзвоноподібна опанча з цупкого грубого сукна і овчинний кожух (шуба з вичинених овчих шкур, пошита хутром усередину) прямого покрю. Загалом, описаний комплекс козачого вбрання у XVI ст. був однаково характерний для усього етнічно строкатого «лицарського люду» України-Русі та Литви [5].

У холодну пору року козаки користувалися кожухами, шубами. Старшина носила кожухи з хутра лисиці, покриті дорогим сукном, або шуби з лисиці, бобра, соболя. У негоду вдягали кобеняки, вільчури, опанчі, які захищали від дощу, снігу та великого морозу. Найчастіше в буденні дні та в походах козаки носили кожухи, кобеняки, свити, каптани, жупани, юхтові чоботи тощо. Робочий одяг козаків був ще скромніший. Замість чобіт носили постолі; часто вбирались у саморобні шкіряні куртки. Сірома, яка складала значну частину товариства, задовольнялася найскромнішим одягом; дехто не мав власного господарства і не міг купити дорогий

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

одяг; інші не вважали турботу про одяг справою лицарською, і ставились до одягу зневажливо; зароблені гроші та захоплена у ворога здобич швидко ними розтрачувалися. Саме такі козаки могли дерти дорогі тканини на онучі.

Парадний одяг був предметом гордошів козака, бо свідчив про його заможність та високе суспільне становище. Найхарактернішим такий дорогий одяг був для козацької старшини. Навіть звиклі до розкоші польські шляхтичі на переговорах дивувались багатому вбранню старшини. Особливо багатим був одяг запорозьких козаків при їх поїздках «в Україну». Адже розкішне вбрання було своєрідною рекламою козацького життя й могло спокусити сміливців шукати слави на Запорожжі [4].

Нічим не підтвердженою фантазією є образ козака у великих шароварах часів Сагайдачного–Хмельницького й до Івана Мазепи. Ґрунтується вона на творах мистецтва, які умовно зображують гардероб козацтва, що склався наприкінці 18 – на початку 19 сторіччя під впливом війн з Османською імперією і перебування за Дунаєм. Від Середньовіччя до 18 століття в Європі були популярні вузькі штани – шосси. Носили їх аристократи і військові, зокрема угорські піхотинці. Тому цю модель іноді називають «угорською». З невеликими змінами модель прижилася серед українського козацтва. Французький інженер та картограф Гійом Левассер де Боплан, автор першої рукописної карти України і «Опису країн Королівства Польщі», в згадці про одяг козаків пише про *d'vn caleçon* – вузькі штани. Штани повторювали силует ноги і зав'язувалися на поясі шнуром. Пошиття «угорської» моделі не потребувало великої кількості тканини, тобто зменшувало вартість. Тож дозволити їх собі могли навіть селяни та небагаті мешканці міст, які не хотіли відставати від моди [6].

Парадний одяг запорізьких козаків виготовлявся з шовку та польського й англійського сукна – кармазину та оксамиту. Шовкова штофна тканина з візерунками називалася у запорожців шальновою, одяг із польського та англійського сукна називався састами, а вбрання з червоного східного сукна – кармазинним. 116-річний запорожець Іван Гнатович Розсолод так описував козацький одяг та зачіски: «Ходили запоріжці добре, одягались ошатно і красиво; голови вони брили, обриють і ще милом намажуть (щоб краще волосся росло). Одну тільки чуприну залишали довжиною з аршин, чорну та курчаву. Заправиться, замотає два-три рази за ліве вухо та и повісе, а вона й висить до самого плеча. А інший візьме та перев'яже свою чуприну стрічкою, закрутить її на лобі та и ляже спати, а зранку розпустить її, і вона робиться, точно хвіст у вівці. То все на вихвалку. Дівчата коси відрощують, запоріжці чуприни. А якщо вже занадто довга виросте, тоді козак замотає її спершу за ліве вухо, а потім проведе поза потилицю на праве вухо та так і ходить. Бороди теж голили, тільки одні вуса залишали і ростили їх довше. Інший візьме їх обома руками, підніме вверх та й позакладає на самі вуха, і вони ще нище вух весіли. Оце як запорожець чуприну замотав, вуса розчесав – тоді вже одягається у своє плаття» [3].

У пояси запорізькі козаки вкладали гроші, листи, огниво, нюхальні ріжки та інші дрібні речі. Д. Яворницький вважав, що звичай зберігання предмета у поясі позичений запорожцями у татар. Широкі пояси з матерії були невідривною деталлю костюма вищого козацтва України, як і польського панства у XVII–XVIII ст. Як бачимо, запорізький костюм не був вільний від багатьох іноземних запозичень, проте

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

мав тривку етнічну основу, що й зробило його одним із найяскравіших виявів національної самобутності [2].

Отож, козаки були неповторні як за рисами характеру, так і за своїм вбранням, яке захоплює сучасників своєю простотою, вишуканістю, практичністю.

Література та джерела

1. Єгорова Т. Традиційне вбрання українських козаків. URL: <https://yunist.org.ua/news/traditsiyne-vbrannya-ukrainskikh-kozakiv/> (дата звернення: 15.02.2024).
2. Одяг козаків та українців у XIV–XVIII ст. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10446/> (дата звернення: 15.02.2024).
3. Одяг та озброєння запорізьких козаків. URL: <https://exlibris.org.ua/cossacks/r110.html> (дата звернення: 15.02.2024).
4. Особливості козацького костюму. URL: <https://spadok.org.ua/narodna-vyshyvka-i-vbrannya/rekonstruktsiya-kozatskogo-kostiumu> (дата звернення: 15.02.2024).
5. Славутич С. Одяг українських козаків переддержавного періоду (до середини XVII ст.). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Slavutych_Yevhen/Odiah_ukrainskykh_kozakiv_peredderzhavnoho_periodu_do_seredyn_y_XVII_st.pdf (дата звернення: 15.02.2024).
6. Шаменков С. Без шароварів! Дивовижні факти про козацьку моду 17 століття. URL: <https://was.media/2018-02-19-kozatska-moda/> (дата звернення: 15.02.2024).

ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Наталія Яблінська,

студентка 1 курсу факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Науковий керівник – *Наталія Калита, к. пед. наук, доцент кафедри
педагогіки та методики початкової освіти*

У статті розкрито деякі аспекти трудового виховання особистості, зокрема у поглядах педагогів. Обґрунтовано, що наукові погляди вчених до проблеми трудового виховання є актуальними і на часі сьогодні.

Однією з головних вимог сьогодення є створення умов для розвитку життєствердної особистості, здатної творчо сприймати світ та охоче виконувати суспільно значущу діяльність. У цьому контексті особливого значення набуває праця як базова та невід’ємна умова життєдіяльності людини, яка відіграє важливу роль у суспільному та індивідуальному житті, оскільки спрямована на розвиток компетентності, набуття навичок, самовдосконалення, орієнтує на дисциплінованість та швидке прийняття рішень. Розвиток особистості значною мірою залежить від правильно організованої трудової діяльності, яка є найбільш ефективною, коли починається в дитинстві.

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Трудове виховання є складовою національного виховання. М. Фіцула дав чітке визначення трудовому вихованню: «Трудове виховання – процес залучення школярів до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення, працьовитості й свідомості людини праці» [7, с. 284].

Фізичний і духовний розвиток людини відбувається тільки в праці. Коли людина не працює вона не розвивається деградує. Педагог К. Ушинський писав: «Якби люди винайшли філософський камінь, то біда була б ще невелика: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує все, чого душа забажає, або винайшли машину, яка цілком заміняє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонили б суспільство» [6, с. 107].

Саме праця формує почуття відповідальності, винакає розуміння самому дбати про себе. Як зазначає О. Вишневський: «Почуття самовідповідальності сприяє розвитку в характері людини таких необхідних для життя і діяльності рис, як підприємливість, ініціативність, творчість. Коли ці риси стають характерними для більшості людей, то суспільство має шанс досягнути господарського успіху і добробуту» [1, с. 93].

Трудове виховання учнів здійснюється в усіх видах праці, передусім у навчальній праці. К. Ушинський наголошував, що навчання є найскладнішим і найважчим видом праці. Для багатьох учнів значно легше попрацювати фізично, ніж розв'язати математичну задачу або написати твір. Навчання формує потрібні трудові якості людини лише за умови, що воно має істотні ознаки праці: свідому постановку мети, осмислення конкретним індивідом своєї ролі в досягненні поставлених завдань, напруження розумових сил, подолання труднощів і перешкод, самоконтроль. Для цього необхідно пробудити в учнів бажання вчитися, розвинути в них пізнавальні інтереси й дати їм можливість пізнати радість успіху в навчанні. Складність розв'язання цього завдання в тому, що школярі не завжди відразу бачать результати навчальної праці.

Для здійснення трудового виховання використовуються такі засоби, як народна педагогіка, екскурсії, досягнення науки і техніки. Якщо учні не працюють, або працюють під примусом, якщо в них не розвивається інтелект, тоді трудове навчання не матиме ніякого виховного впливу. «Повнота духовного життя залежатиме від того, – писав В. Сухомлинський, – чим людина наповнить свій вільний час. Тільки праця в усій її багатогранності, спрямована на пізнання, освоєння світу, на самовираження, самоутвердження особистості в творчості, тільки насичення вільного часу працею, що збагачує духовне життя, може дати людині щастя» [5].

Сім'я відіграє важливу роль у трудовому вихованні особистості. В сім'ї дитину з малечку привчають до праці, яка посильна дитині, складання свого одягу, іграшок. «Можливість праці й любові до неї, – писав К.Д. Ушинський, – найкраща спадщина, яку може залишити своїм дітям і бідний, і багач» [6]. Крім сім'ї велику відповідальність несе школа, вона повинна виховувати національно свідомих громадян України, які готові до самовідданої праці, з розвитком суспільства трудові навички змінювались і удосконалювались. М. Стельмахович зазначав, що

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

український народ всю свою увагу зосереджував на виробленні у дітей працьовитості, вона є компонентом трудової культури [3].

Вагомий внесок в розвиток теорії трудового виховання внесли багатьох вчених. Наприклад Тарас Шевченко мріяв про створення народної школи, яка б давала дітям не тільки теоретичні знання, але й знайомила нас з різними видами праці. Нам відомо, що Тарас Григорович написав підручник з народної педагогіки, у якому робив спроби внести в загальну освіту елементи трудового виховання.

Педагог О. Духнович в своїй книзі «Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских» переконує, що щоденна праця забезпечує прогрес: «Ожидати – нич не мати, Так до праці брались в раз!». Він вважав, що потрібно поєднувати навчання учнів з працею. Виховання передбачає засвоєння дітьми звичаїв свого народу шляхом вправ і наставляння. Першими наставниками і вихователями дітей є їх батьки. Звертаючись до батьків, О. Духнович пише: «Дай сину твоєму здоровий розум, дай йому добрий норов, дай йому науку, здібності; працьовитість, добре серце... дай йому добру волю... – і дав йому все» [2].

Великого значення праці надавав Іван Франко, він згадував, що в школах не було уроків трудового навчання. Школа не вирішувала завдань трудового виховання учнів.

Неабиякі надбання з проблем трудового виховання висвітлені у творах Михайла Коцюбинського – це «Харитя», «Ялинка», «Десять робітників», письменник возвеличував людей працьовитих, а висміював лінивців. Де письменник змальовує працьовитість, тлін та хитрість людей.

Важливе значення у трудовому вихованні особистості мають критерії трудової вихованості школярів: трудова дисципліна, працелюбність, трудова активність, креативне відношення до процесу праці. Трудова культура в учнів виховується засобами народної педагогіки, адже народ високо цинив працю, тому прикладне значення у роботі вчителя початкової школи має використати надбання народної педагогіки.

Література та джерела

1. Вишневський О. Теоретичні основи педагогіки: курс лекцій: Підручник для студентів. Дрогобич: Відродження, 2001. 424 с.
2. Духнович О. Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских Педагогика общая. Ч. 1. Львов: Типом Института Ставропигиянского, 1857 .92 с. URL: <http://194.44.28.246/dcvisu/documents/visu/268> (дата звернення: 13.03.2024).
3. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ, 1996. 148 с.
4. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. *Вибрані педагогічні твори: В 5 т. Т. 1.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 59–206.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. *Вибрані твори: У 5-ти т. Т. 2.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 473–474.
6. Ушинський К. Д. Праця в її психологічному і виховному значенні. *Вибр. пед. твори: В 2-х т. Т.1.* Київ: Рад. школа, 1983. С. 107, 113.
7. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. Київ: Академія, 2002. 528 с.

БІОГРАФІЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ГАЛШКИ ГУЛЕВИЧІВНИ

Софія Яремчук,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Олег Казмірчук, викладач циклової комісії
суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, завідувач
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій*

Стаття присвячено видатній меценатці Галиці Гулевичівні. Її традиційно вважають фундаторкою Київської братської школи, з якої згодом постала Києво-Могилянська академія.

Галшка Гулевичівна народилася, ймовірно, у 1577 році в селі Затульці (нині Локачинський район Волинської області) [4]. За іншими джерелами дата народження вираховується наступним чином. За основу беруться документи із зазначенням іменин (9 грудня за старим стилем) [1].

Ім'я Гальшка (Галжка) було досить поширеним серед українських жінок того часу. Воно є українською формою польського імені Гальжбета або Гальжбіта, тобто Єлизавета. Дитинство Галушки пройшло на Волині, вона жила у маєтку свого батька у Володимирському та Луцькому повітах.

У 1594 році Харшка вийшла заміж за Христофора Потія, сина володаря Брацлавського замку (Іпатія Потія, згодом єпископа Володимирського) та княгині Ганни Федорівни Головні-Острозької. Це підтверджується наступними документами. У першому з них йдеться про те, що Василь Гулевич дав своїй доньці придане за дружину: 5 000 польських злотих, 1 000 литовських монет, 1 000 коп і різне рухоме майно на таку ж суму. Інша стосується передачі майна Несвіча його зятю Христофору у тимчасове користування до сплати покути [4].

Однак шлюб тривав недовго, і у Галшки народилася донька Катерина, яку у 1615 році було видано заміж за Миколу Млечка, оршанського старосту.

У 1606 році Галшка вийшла заміж вдруге. Її чоловіком став Стефан Рошка, багатий ківанський шляхтич, який обіймав посаду київського воєводи і мозирського маршалка. Харушці було близько 30 років, а Стефану - понад 60. Від цього шлюбу у них народився син Михайло [2].

Після 1606 року Галшка Рожчина переїхала з Волині до Києва, де її життя та історія заснування Київської братської школи, попередниці Києво-Могилянської академії, будуть пов'язані до кінця її життя.

Галшка Гулевичівна була однією з провідних меценаток свого часу і сьогодні відома як «законодавиця мод у філантропії». Її підтримка проклала шлях до заснування Києво-Могилянської академії.

Її чоловік Стефан пожертвував землю для Київського Братського монастиря та Братської школи і став засновником Братської школи. Плани вона узгоджувала з чоловіком, який надавав їй повну підтримку. Це зафіксовано в акті дарування, який

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

пані Гулевичівна урочисто записала в «Гроцьку книгу» київського магістрату в присутності «почесних» свідків.

15 жовтня 1615 р.: «Я, Галшка Гулевичівна, дружина його милості пана Стефана Лазки маршалка Мозирського, будучи здорова тілом і розумом, явно і добровільно усвідомленою тим моїм добровільним листом записом, що я статечне, встарожитній, святій православній вірі Східної церкви живучи і з любові й милості до братів моїх народу руського умислила добро учинити церкві Божій і благочестивим християнам народу руського в повітах воєводств Київського, Волинського і Брацлавського дала, дарувала, записала й фундувала добра мої власні, дідичні, права і вольності шляхетські маючи: двір мій власний з землею в місті Києві зі всім до того двора і землі правами, пожитками, приходами і різними належностями і при належностях на монастир, Ставропігії Патріаршеського спільного житія по Василю Великому, також і на школу дітям так шляхетським, якої міським». Це була дарча підписала дарчу на садибу із землями на київському Подолі. Завдяки цьому була відкрита Київська братська школа, з якої бере початок майбутня Києво-Могилянська академія.

Завершується дарча словами: «З притисненням печаті і з підписом руки чоловіка мого Стефана Лазки, з притисненням печаті і підписом руки моєї власної... притисненням печатей і підписом рук до того листа мого їх милостей панів і приятелів моїх обивателів того воєводства Київського добре осілих: й. м. п. Миколая Стецького тивона київського, й. м. п. Максима Трипольського і й. м. п. Семена Шишки Ставецького, котрі при тому були і того добре свідомі по проханню моему учинили» [3].

Документ був юридично обов'язковим і офіційно підтверджував заснування монастиря і школи: 15 жовтня 1615 року народилася Київська братська школа – попередниця Києво-Могилянської академії, засновниця вищої освіти в Україні.

Коли її другий чоловік помер у 1618 році, Галшка повернулася на Волинь, а потім до Луцька, де займалася освітньою та культурною діяльністю до кінця свого життя.

Благодійність Галшки найбільш відома завдяки її пожертвуванню Києву в 1615 році, але вона залишалася філантропом до кінця. Однак внесок Галшки в розвиток української культури не обмежувався одним великим пожертвуванням. Протягом усього свого життя вона не втомно працював на підтримку православної церкви, жертвуючи на монастирі в Києві та Луцьку. Роль Галшки не була з'ясована ні за його життя, ні після його смерті. Поступово, однак, Галшки став символом боротьби його українських меценатів проти культурної асиміляції.

Згідно із заповітом, більшу частину своїх статків, як золотом, так і борговими зобов'язаннями, Галшки пожертвувала Луцькому братському монастирю та церкві. Також меценатка підтримувала кілька інших церков на Волині.

Пам'ять про Галшку Гулевичівну залишилась на довгі часи. Так, на стіні древнього Хрестовоздвиженського храму у 2002 р. видатній меценатці, патріотці українських земель була встановлена меморіальна дошка. В старій Києво-Могилянській академії щороку в день її іменин (22 грудня) поминали Галшку як засновницю цього закладу – проводили зібрання академічної корпорації, на яких обирали професорів, затверджували нових викладачів тощо. Сьогодні в

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Національному університеті «Києво-Могилянська академія» кращі, обдаровані, розумні студенти нагороджуються стипендією імені Галшки Гулевичівни.

Галшка Гулевичівна зробила значний внесок в освіту українського народу, збереження і розвиток його культури. Свій маєток вона заповіла для виховання дітей та популяризації патріотизму, поваги і любові до історії, віри та мови своєї країни.

Література та джерела

1. Бірюліна О. «Навічно фундуючи добра свої власні...». Луцьке Хрестовоздвиженське братство: історія та відродження /упоряд. А. І. Бондарчук. Луцьк : Терен. 2013. С. 123–126.

2. Бірюліна О. 430 років від дня народження Галшки Гулевичівни (1575-1642) – однієї з засновниць Київського братства, громадської діячки. URL: http://ounb.lutsk.ua/html/archive/2005/calendar/bodi_05_12_22.html (дата звернення: 08.03.2024)

3. Пам'ятники, видані Тимчасовою комісією для розбору давніх актів. Київ 1846. Т. 2. С. 1–29.

4. Українки в історії / за заг. ред. В. Борисенко. Київ : Либідь, 2004. 328 с.

Секція 5

Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

ВПЛИВ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЄДИНОБОРСТВАМИ НА ФІЗИЧНИЙ СТАН ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Максим Безденежних, Максим Карпюк,

студенти 21ФКс та 31ФК груп спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц., завідувач кафедри фізичної культури

Проаналізовано та узагальнено дані спеціальної літератури з проблеми організації навчально-виховного процесу з фізичного виховання молодших школярів. Визначено та обґрунтовано необхідність застосування засобів спортивних одноборств із метою формування здорового способу життя учнів та підвищення рівня їхнього фізичного стану.

Молодший шкільний вік охоплює період від 6 до 11 років і характеризується найважливішим етапом у житті дітей – їх вступом до школи. У цей час відбувається інтенсивний розвиток центральної та вегетативної нервових систем, кісткової та м'язової систем, діяльності внутрішніх органів.

Фізіологічна перебудова вимагає від організму дитини великої напруги та мобілізації всіх резервів. Тому в цей період зростає рухливість нервових процесів, процеси збудження переважають процеси гальмування, і це визначає такі характерні особливості молодших школярів, як підвищену емоційну збудливість і непосидючість [1].

Оскільки м'язовий розвиток та способи управління ним не відбуваються синхронно, то у дітей цього віку є особливості організації руху. Розвиток великих м'язів випереджає розвиток дрібних, у зв'язку з чим діти краще виконують сильні та розгонисті рухи, ніж дрібні, які вимагають точності (наприклад, при письмі).

Разом з тим, фізична витривалість, яка поступово збільшується, зростання працездатності носять відносний характер, і в цілому для дітей залишається характерною підвищена стомлюваність і нервово-психічна вразливість. Їх працездатність зазвичай знижується через 25-30 хвилин уроку. Інтенсивно росте мускулатура, м'язова сила, вага, але організм ще не зміцнів, і тому швидко настає

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

втома. Діти втомлюються у разі відвідування групи продовженого дня, а також при підвищеній емоційній насиченості уроків та заходів.

Науковцями [1; 4] підтверджено необхідність застосування спортивних одноборств у процесі фізичного виховання школярів початкових класів із метою формування їх здорового способу життя. Автори наголошують на тому, що пошук шляхів оптимізації гурткової та секційної роботи з дітьми молодшого шкільного віку в позашкільний час є актуальним. У результаті дослідження визнано перспективу ефективного застосування засобів одноборств для вирішення оздоровчих завдань у процесі фізкультурних занять із молодшими школярами. Встановлено, що використання засобів спортивних одноборств у фізичному вихованні молодших школярів підвищує загальний рівень фізичної підготовленості учнів та формує у них бажання до ведення здорового способу життя.

Т. Петровська зі співавторами [6] обґрунтували та розробили модель позашкільних занять карате, спрямовану на створення сприятливих умов для психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку. Автор встановили, що залучення молодших школярів до спеціально організованої позашкільної рухової активності створює найкращі умови для їхнього психофізичного та соціального розвитку.

К. Лука [2] вважає, що соціалізація учня реалізується тільки в єдності навчальної, розвиваючої та виховної діяльності. Саме тому виділяють такі напрями розвитку дитини в школі як особистості і суб'єкта діяльності: розвиток її інтелекту, емоційної сфери, стійкості до стресів, впевненості в собі, позитивного ставлення до світу і прийняття інших, самостійності, самовдосконалення.

Деякі дослідницькі роботи присвячені вирішенню актуальної проблеми теорії та методики навчання – формування рухових умінь учнів початкової школи. Авторами обґрунтовано системний підхід до позаурочних занять єдиноборствами школярів 6-10 років, розроблено методику застосування ігор загальної та спеціальної спрямованості на основі використання ігор-дзюдо як повністю комплексного розвитку фізичних здібностей і формування рухових умінь учнів. Експериментальними дослідженнями перевірено та доведено ефективність методики використання ігрової діяльності з елементами єдиноборств для підвищення рівня розвитку координаційних здібностей і, як за рахунок, рівня формування рухових умінь, для підвищення рівня тактичного мислення та вдосконалення стилю ведення поєдинку – акцентовано на активності й варіативності, для формування рухових здібностей і стійкого інтересу до навчально-тренувального процесу у дітей початкової школи [3; 5].

Аналіз наукової літератури [3; 4; 5] свідчить про те, що існують різні класифікації загальних та спеціальних ігор в єдиноборствах, але вони не враховують усі складові фізичної підготовленості учнів, що займаються дзюдо. Вивчення механізмів формування рухових умінь в процесі занять боротьбою дзюдо, дослідження впливу та значення ігор у навчально-виховному процесі дітей 6-10 років і вивчення практичного досвіду роботи викладачів вказує на те, що використання ігор з елементами дзюдо та інших єдиноборств в позаурочних заняттях учнів ефективно впливає на підвищення рівня формування їх рухових умінь і навичок.

Отже, підсумовуючи аналіз літературних джерел та практичний досвід, можна зробити висновок, що застосування у фізичному вихованні молодших школярів елементів різних єдиноборств позитивно впливає на фізичний стан дітей та сприяє формуванню їхнього здорового способу життя.

Література та джерела

1. Власюк О. Обґрунтування методики самостійних занять фізичними вправами оздоровчої спрямованості дітей молодшого шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2005. № 2. С. 99–102.

2. Лука К. Специфіка соціалізації молодших школярів у закладах позашкільної освіти : Зб. наук. пр. студентів, аспірантів і молодих учених «Молода наука». Запоріжжя : ЗНУ, 2015. Т. 3. С. 329, 330.

3. Марченко С., Гандимов Б. Розвиток силових здібностей ігровими засобами з елементами єдиноборств на спортивно-оздоровчому етапі у дівчат 10 років : *Журнал теорії та методології навчання*. 2021. 2(2), С. 68–74.

4. Марченко С. І. Умови ефективного розвитку рухових здібностей у школярів молодших класів засобами рухливих ігор : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02. Харківська державна академія фізичної культури : Харків, 2008. 21 с.

5. Масенко Л. В. Формування рухових умінь учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності з елементами єдиноборств : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Масенко Лариса Володимирівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 16 с.

6. Петровська Т., Імас Є., Сергієнко В. Модель позашкільних занять карате, спрямована на психофізичний та соціальний розвиток дітей молодшого шкільного віку. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2018. № 2. С. 83–88.

ОСОБЛИВОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ГЕМОДИНАМІКИ У СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ШВИДКІСНО- СИЛОВИМИ ВПРАВАМИ ТА ВПРАВАМИ НА ВИТРИВАЛІСТЬ

Анжела Бохонюк,

студентка 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Альона Романюк, канд. біол. наук, старший викладач
кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних
технологій*

У роботі вивчено особливості центральної гемодинаміки у спортсменів, які займаються швидкісно-силовими вправами та вправами на витривалість. Розуміння особливостей центральної гемодинаміки у спортсменів, які займаються швидкісно-силовими вправами та вправами на витривалість, є важливим для розробки індивідуалізованих тренувальних програм, моніторингу фізичного стану та підвищення спортивних результатів.

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

Протягом останніх років інтенсивно досліджуються методи вивчення функціонального стану серцево-судинної системи у спортсменів різної спеціалізації та рівня кваліфікації [1, 2, 3], що вже використовуються в практиці спортивної фізіології та медицини. Інформація, наведена в науковій літературі, підтверджує, що показники кровообігу у спортсменів різних видів спорту відрізняються і залежать від інтенсивності та тривалості фізичних навантажень. Крім того, специфіка виду спорту та індивідуальні особливості спортсменів визначають значення окремих фізичних якостей і сприяють вдосконаленню функцій серцево-судинної системи та механізмів енергозабезпечення.

У дослідженні брали участь 32 чоловіків у віці від 17 до 25 років. Вони були розділені на дві групи згідно зі своєю спортивною спеціалізацією: перша група складалась з 12 спортсменів, які займаються ігровими видами спорту, а друга група – з 10 легкоатлетів. Учасники мали спортивне звання «Майстер спорту» або розряди від I до Кандидата в майстри спорту. Контрольну групу (група III) склали 10 осіб, які не займалися спортом.

Аналіз результатів центральної гемодинаміки представлений у таблиці 1. Аналіз отриманих даних підтвердив позитивні зміни у серцево-судинній системі у спортсменів, що займаються ігровими видами спорту та легкоатлетів. Виявлено, що зниження частоти серцевих скорочень у легкоатлетів пов'язане зі збільшенням холінергічних впливів на серце, що сприяє покращенню економічності роботи серця. У легкоатлетів також спостерігається збільшення систолічного об'єму крові, обумовлене підвищеною скоротливою здатністю шлуночків серця.

Міокард у легкоатлетів характеризується масивністю та витривалістю, а параметри шлуночків серця знаходяться в межах фізіологічної норми, що свідчить про збільшення маси серцевого м'язу. Виявлено також тенденцію до зменшення серцевого ритму у добре тренованих спортсменів, що сприяє покращенню відпочинку серця, збільшенню ударного об'єму крові та зменшенню потреби м'язових клітин у кисні. Ці результати свідчать про ефективність тренувань та підтримку економічної роботи серця у спокої у спортсменів.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика показників центральної гемодинаміки спортсменів, які займаються швидкісно-силовими вправами та вправами на витривалість

№ п/п	Показники	Група, яка займається швидкісно-силовими вправами (M ± m)	Група, яка займається вправами на витривалість (M ± m)	Група, яка спортом не займається	P
1	ЧСС	65,4 ± 4,11	59 ± 2,1	70 ± 1,4	p ≤ 0,05
2	СОК	79,781 ± 6,7	89,174 ± 5,7	70,62 ± 4,0	p ≥ 0,05
3	ХОК	6,84 ± 0,23	7,26 ± 1,2	5,24 ± 0,31	p ≤ 0,05
4	ОШВ	0,290 ± 0,01	0,261 ± 0,01	0,281 ± 0,02	p ≤ 0,05
5	СДТ	96,33 ± 1,3	98,56 ± 0,9	84,18 ± 1,4	p ≥ 0,05
6	N	3,89 ± 0,26	4,32 ± 0,22	3,5 ± 0,20	p ≤ 0,05

n=32

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

7	ЗПО	1510,95 ± 77,3	1432,47 ± 72,7	1399,47 ± 71	p ≤ 0,05
8	УІ	52,12 ± 2,1	53,03 ± 2,2	46,322 ± 1,8	p ≥ 0,05
9	СІ	3,13 ± 0,2	2,89 ± 0,2	2,91 ± 0,2	p ≤ 0,05
10	ППО	851,79 ± 52	694,82 ± 47,5	789,46 ± 35,4	p ≤ 0,05
11	ВЕ	12,67 ± 0,20	12,81 ± 0,23	12,1 ± 0,21	p ≥ 0,05

Таким чином, спортсмени, які займаються швидкісно-силовими вправами та вправами на витривалість, проявляють специфічні особливості у центральній гемодинаміці, яка включає роботу серця та кровоносної системи. Ці особливості включають збільшену серцеву видачу, підвищену серцеву частоту, зміни у роботі серцевих клапанів, розширення кардіоваскулярної системи, а також підвищену аеробну і анаеробну функції. Ці адаптації відбуваються внаслідок систематичних фізичних навантажень і є результатом тренування. Вони дозволяють спортсменам ефективніше працювати при високих навантаженнях, забезпечуючи достатній кровообіг та подачу кисню до м'язів, що підтримує їх витривалість та продуктивність під час занять і змагань. Отже, розуміння цих особливостей центральної гемодинаміки у спортсменів, які займаються швидкісно-силовими вправами та вправами на витривалість, є важливим для розробки індивідуалізованих тренувальних програм, моніторингу фізичного стану та підвищення спортивних результатів.

Література та джерела

1. Gussakov I., Olzhas A., Nurmukhanbetova D., Yermakhanova A., Bakytbek K., & Kefer N. Optimization of the speed-strength training technique for highly qualified swimmers. *Journal of Physical Education and Sport*, 2023. 23(4), P. 950–956.
2. Kanyhina S. M., Syvolap V. V., Potapenko M. S. Autonomic support of endurance, strength and speed performance in athletes. *Запорізький медичний журнал*, 2020. Т. 22, № 6(123). С. 767–774.
3. Mykhaliuk Y. L., & Horokhovskiy Y. Effect of the training process of high-class and elite sprint swimmers of both genders on the state of the autonomic nervous system, central hemodynamics and physical working capacity. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*, 2022. Т. 7, N 4. С. 163–170.

ПОКРАЩЕННЯ ШВИДКОСТІ ХОДИ ПАЦІЄНТІВ ПІСЛЯ ГОСТРОГО ПОРУШЕННЯ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ

Галина Васинюк,

студентка ФТ-22-1м-1к групи спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія
кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності

Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

Науковий керівник – Олег Шипелик, к. мед. наук,

доцент кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

У роботі висвітлено результати вивчення патологічних процесів у хворих, що перенесли гостре порушення мозкового кровообігу. Представлені основні фізіологічні порушення, які впливають на повсякденне життя – ушкодження, або взагалі втрата функції ходьби. Встановлено позитивний вплив бігової доріжки на покращення швидкості ходи хворих, що перенесли гостре порушення мозкового кровообігу.

За даними ВООЗ, у розвинених країнах світу щорічно реєстровано від 100 до 300 інсультів на кожні 100 тис. населення [1]. В Україні кількість мозкових інсультів, що виникають протягом одного року, становить близько 209 випадків на 100 тис. населення. Поширеність мозкового інсульту в країнах Європи, на думку багатьох фахівців, у найближчі 25 років буде зростати у зв'язку з старінням населення в індустріально розвинених країнах [2, 3]. На жаль, чверть хворих, які перенесли інсульт, вмирають, а з тих пацієнтів, що вижили після інсульту, приблизно одна третина має тяжкі наслідки у вигляді вираженого неврологічного дефекту, психічних розладів, що зумовлюють стійку втрату працездатності та залежність від сторонньої допомоги в повсякденному житті, а також одну з найважливіших функцій самостійності це – хода. Хода – це основний метод пересування для кожної людини, навичка, якої люди навчаються спонтанно, а при гострому порушенні мозкового кровообігу, ця функція може бути втраченою або ураженою і для її покращення або навіть абсолютного відновлення потрібно багато зусиль, а найголовніше – вчасний вплив та правильний механізм втручання [2, 3]. На жаль, в Україні не багато можна знайти науковців, які б досліджували цю сферу і більше того, шукали шляхи покращення якості та швидкості ходи, що і зумовило актуальність дослідження.

Обстеження виконано в Громадській організації «Реабілітаційний комплекс Агапе Україна». У роботі взяли участь 13 осіб чоловічої статі та 6 осіб жіночої статі віком 17–67 років. Хворих було поділено на 2 групи, згідно діагнозу: хворі після гострого порушення мозкового кровообігу з ураженням правої півкулі мозку та хворі після інсульту з ураженням лівої півкулі мозку. Також хворих було розділено на дві групи за моментом втручання: раннє втручання (від 1-го до 4-го місяця), пізнє втручання (від 5-го і пізніше). Основні методи дослідження, які ми застосовували це: методи аналізу ходи та відхилення (відео, ММТ, тести: 10ти метровий тест), методи втручання (вправи, Total Gym, бігова доріжка, специфічні вправи – функціональні).

Аналіз динаміки швидкості ходи на біговій доріжці досліджуваних незалежно від ділянки ураження (рис. 1), показав, що в середньому у досліджуваних було від 15 до 35 занять на біговій доріжці тривалістю 20–30хвилин. Основним завданням було збільшення швидкості ходи, а також зверталась увага на патології в ході, які були визначені під час аналізу ходи. При аналізі динаміки швидкості ходи (рис. 1) ми спостерігали тенденцію до збільшення швидкості ходи.

Рис. 1. Динаміка швидкості ходи в ранній період реабілітації

Початкова швидкість досліджуваного на біговій доріжці становила 1,1 км/год, а кінцевий результат 2,2 км/год. Цей результат було досягнуто за 20 занять роботи на біговій доріжці.

Таким чином, вивчення особливостей зміни швидкості ходи хворих після гострого порушення мозкового кровообігу на біговій доріжці показало, що незалежно від моменту втручання динаміка у швидкості ходи відбувалася. Визначено, що на ранньому періоді реабілітації початкова хода в середньому становила 1,1 км/год і досягала максимально 2,8 км/год. В пізній період реабілітації початковою швидкістю в середньому була 1,5 км/год (не враховуючи патології, які були присутні) і досягала приблизно того ж самого результату. Під час аналізу даних кінцевої швидкості ходи хворих з ураженням лівої та правої півкуль не було виявлено статистично значимої різниці. Графічно зображено динаміку росту швидкості ходи за певну кількість занять, переважно у всіх спостерігалось збільшення швидкості ходи.

Література та джерела

1. Свистун В.Ю., Руда Н.Р., Федаш-Кірсанов О.О., Ліщинська І.С., Рахнянська А.М. Стан після гострого порушення мозкового кровообігу за ішемічним типом: клінічний випадок. *Здоров'я суспільства*, 2017. № 6 (1–2). http://nbuv.gov.ua/UJRN/zdc_2017_6_1-2_52.
2. Walter P., Regina K. Gait disorders in adults and the elderly. *NCBI*, 2017. № 129 (3). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5318488/>.
3. Yu-Rong M., Wai L. L., Qiang L., Le L., Xiang X., Preeti R., Dong-Feng H. The Effect of Body Weight Support Treadmill Training on Gait Recovery, Proximal Lower Limb Motor Pattern, and Balance in Patients with Subacute Stroke. *BioMed Research International*, 2015. <http://dx.doi.org/10.1155/2015/175719>.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАГАЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ВПРАВ БЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДМЕТІВ

Юлія Давидюк,

студентка 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Едуард Косинський, викладач кафедри фізичної культури, аспірант

Досліджуються методичні аспекти застосування загальнорозвивальних вправ (ЗРВ) без використання спеціального обладнання у фізичному вихованні дітей. Досліджено ефективність ЗРВ без предметів на розвиток фізичних якостей у дітей віком від 8 до 10 років. Результати експерименту та опитування батьків свідчать про позитивний вплив такого підходу на фізичний стан, емоційний розвиток, активність та поведінку дітей.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Актуальність теми обумовлена сучасними викликами у галузі фізичного виховання та спорту, зокрема зниженням рівня фізичної активності у дітей та підлітків.

Аналіз методичних підходів до проведення загальнорозвивальних вправ без використання предметів важливий для розуміння їхнього значення у фізичній підготовці без спеціального обладнання. Автори Т. Круцевич, О. Іващенко, О. Худолій та інші розглядають загальні принципи фізичного виховання та методи ЗРВ, враховуючи педагогічні аспекти та рекомендації для їхнього впровадження. Методичні посібники з загальнорозвиваючих вправ та гімнастики надають інформацію щодо використання цих методик в навчальному процесі.

Застосування загальнорозвивальних вправ без використання предметів є одним із можливих шляхів вирішення проблеми зниження фізичної активності у молодого покоління.

Мета дослідження полягає у вивченні методичних особливостей проведення ЗРВ без використання предметів, а також виявленні їх ефективності та впливу на фізичний розвиток.

Об'єктом дослідження є фізична підготовленість, а предметом – методичні аспекти проведення ЗРВ без використання предметів у фізичному вихованні.

Для вирішення поставлених завдань були використані різні методи дослідження, такі як теоретичний аналіз літератури, експеримент та анкетування.

Для проведення експерименту була обрана група з 10 дітей віком від 8 до 10 років. Експеримент тривав 2 тижні, протягом яких зустрічі проводилися 3 рази на тиждень. Проведене дослідження продемонструвало, що комплекс ЗРВ без предметів протягом двох тижнів має значний позитивний вплив на розвиток фізичних якостей у дітей віком від 8 до 10 років. Учасники експерименту показали покращення координації рухів, гнучкості, стабільності та силових показників.

Результати дослідження свідчать про:

- Зменшення часу виконання вправ «Кроки та прогинання» та «Оберти тулуба та нахили вперед».

- Збільшення кількості повторень вправи «Упор на колінах з підніманням руки та ноги».

- Збільшення дальності стрибків у вправі «Стрибки в довжину з місця».

Це підтверджує, що комплекс ЗРВ без предметів є ефективним інструментом для покращення фізичного розвитку дітей.

Результати опитування батьків, які брали участь у дослідженні, надають важливі відомості про вплив комплексу загальнорозвивальних вправ (ЗРВ) без використання предметів на фізичний і емоційний розвиток їхніх дітей. Протягом двох тижнів практики таких вправ, батьки спостерігали позитивні зміни у різних аспектах життя своїх дітей.

По-перше, спостерігалось значне покращення фізичного стану. Діти виявили збільшення сили, витривалості, гнучкості та координації, що є ключовими компонентами загального фізичного розвитку. Це свідчить про ефективність ЗРВ без використання предметів у вирішенні цієї проблеми.

По-друге, батьки помітили підвищення рівня активності та енергійності у своїх дітей. Це вказує на те, що вправи без використання предметів стимулюють дітей до

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

більш активного способу життя, що є важливим аспектом збереження здоров'я та підтримання енергії на протязі дня.

По-третє, спостерігалось покращення емоційного стану дітей. Зменшення рівня стресу та тривоги, а також збільшення впевненості в собі, свідчать про позитивний вплив ЗРВ без предметів на психологічний стан дітей.

По-четверте, батьки відзначили покращення режиму сну своїх дітей. Це важливо, оскільки належний сон впливає на фізичне та психічне здоров'я, а отже, й на загальний розвиток дитини.

По-п'яте, спостерігалось збільшення інтересу до фізичних вправ та здорового способу життя. Це дуже важливо, оскільки цікавість до здорового способу життя може стимулювати дітей до постійної активності та здорового способу життя навіть поза заняттями фізичною культурою.

А також, батьки помітили покращення у поведінці своїх дітей. Зменшення рівня роздратування і агресивності, а також загальне покращення емоційного контролю є важливими результатами, оскільки вони впливають на соціальну адаптацію дитини та її взаємодію з оточуючими.

Отже, ці результати підтверджують, що комплекс ЗРВ без предметів є ефективним інструментом для покращення загального розвитку дітей, включаючи фізичний, емоційний та психологічний аспекти. Отримані результати свідчать про важливість і доцільність використання методики ЗРВ без предметів у практиці фізичного виховання для формування здорового способу життя та забезпечення повноцінного фізичного розвитку молодого покоління.

Література та джерела

1. Методична розробка. Комплекси загальнорозвиваючих вправ / Вчитель фізичної культури ЗЗШ №65 Чаровата І. М., 2020. 10 с.
2. Новітні методи організації фізичного виховання: теорія і практика / під ред. М.С. Дубровського. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 184 с.
3. Носко М. О. Формування здорового способу життя : навч. посіб. Київ : МП Леся, 2013. 160 с.
4. Петрица П. Фізична підготовленість як компонент особистої фізичної культури. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2016. Вип. 3К2(71)16. С. 255–259.
5. Опитування: Аналіз впливу комплексу фізичних вправ без використання предметів на розвиток фізичних якостей. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfDF2KW1SjjMQdGmWyM67lOabUT9KJDv4suf3bby-JdhO2DPQ/viewform?usp=sf_link (дата звернення: 20.02.2024).

ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПОКАЗНИКИ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Ольга Демчина,

студентка 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Альона Романюк, к. біол. наук, старший викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

У роботі представлено результати дослідження показників дихальної системи у спортсменів, які займаються легкою атлетикою та ігровими видами спорту. Виявлено статистично значиму різницю між показниками життєвої ємності легень із тенденцією до її збільшення у спортсменів-легкоатлетів. А також встановлено позитивний вплив фізичних навантажень на дихальний апарат.

Протягом останніх років бурхливо розвиваються методи дослідження функціонального стану дихального апарату в спортсменів різної спеціалізації та кваліфікації і впроваджуються у практику роботи в галузі спортивної фізіології та медицини. Існуючі дані в літературі свідчать про те, що показники зовнішнього дихання у спортсменів, різної спеціалізації, відрізняються між собою [1]. Інтенсивні, тривалі фізичні навантаження ведуть до розвитку комплексу структурних змін зі сторони дихальної системи. А специфіка виду спорту, кожного конкретного спортсмена, визначає значення окремих розвиваючих фізичних якостей, а відповідно і удосконалення функцій не лише дихальної системи, а й серцево-судинної системи та механізмів енергозабезпечення, що і зумовило актуальність нашого дослідження [1, 2, 3].

У ході дослідження взяли участь 30 висококваліфікованих спортсменів, які були поділені на 2 групи за спортивною спеціалізацією: 1 група – спортсмени-легкоатлети; 2 група – спортсмени-ігрових видів спорту. Показники дихальної системи вивчали за допомогою методу спірографії. Визначені відмінні значення об'ємних показників зовнішнього дихання – життєва ємність легень (ЖЄЛ) та форсована ємність легень (фЖЄЛ) у групах спортсменів, які займаються різними видами спорту. Група спортсменів, що займаються легкою атлетикою, характеризувалася достовірно вищими об'ємними показниками (ЖЄЛ, фЖЄЛ) системи зовнішнього дихання в порівнянні з групою, що займається ігровими видами спорту (табл. 1), при $p \leq 0,05$. У процесі дослідження спостерігалася тенденція до збільшення максимальної об'ємної швидкості 25 % від обсягу форсованого видиху у спортсменів, які займаються ігровими видами спорту (табл. 1) [2, 7].

Показники зовнішнього дихання у спортсменів

Показники зовнішнього дихання	Група спортсменів ігрових видів спорту	Група осіб, які не мають спортивної кваліфікації	Група спортсменів-легкоатлетів
фЖЄЛ	3,89 ± 0,24	3,67 ± 0,34	4,56 ± 0,89
ЖЄЛ	5,00 ± 0,23	4,73 ± 0,36	7,28 ± 0,34
Індекс Тіффно	93,25 ± 2,32	77,55 ± 5,86	50,42 ± 3,34
МОШ 25 %	9,80 ± 0,90	7,2 ± 0,62	10,94 ± 0,65
МОШ 50 %	8,29 ± 0,62	6,66 ± 0,72	8,86 ± 0,76
МОШ 75 %	6,73 ± 0,68	5,97 ± 0,32	7,56 ± 0,51

Вивчення функціонального стану системи зовнішнього дихання дає змогу найбільш раціонально та ефективно використовувати отримані дані в спортивному тренуванні та впливати на деякі компоненти механізму зовнішнього дихання.

Таким чином, отримані дані свідчать про те, що показники зовнішнього дихання спортсменів, що займаються легкою атлетикою перевищують середні нормативні значення у осіб, які займаються ігровими видами спорту. Зміни показників серцевої діяльності спортсменів, що займаються легкою атлетикою, супроводжуються зростанням його економічності. Фізичні навантаження різної інтенсивності сприяють адаптації респіраторної системи у випробовуваних з різним рівнем спортивної спеціалізації.

Література та джерела

1. Гарлінська А. М., Мусійовський М. В., Костюк А. І., Рибак А. В. Вплив дихальної гімнастики на функціональний стан футболістів. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту в сучасному суспільстві: збірник наукових праць V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. С. 14–16.*

2. Грицевський О. В., Трушик К. І. Залежність періоду відновлення серцево-судинної системи та функціональних показників дихальної системи в залежності від соматотипу людини, місця проживання та способу життя. *Актуальні питання клінічної медицини: тези за матеріалами XIV Всеукр наук.-практ. конференції молодих вчених з міжнар. участю (20 листопада 2020 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2020. С. 59–61.*

3. Присяжнюк С. І. Динаміка показників серцево-судинної та дихальної систем під впливом фізичного навантаження школярів загальноосвітньої школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Випуск 3 К (123) 20. С. 345–350.*

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анжеліка Демчук¹, Мирослава Сивак²

¹студентка 41ФК групи, спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

²студентка 3 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Показано збільшення психофізичного навантаження в ЗЗСО через умови сьогодення, тим самим вимагаючи удосконалення освітнього процесу в Новій українській школі. Представлено ключову роль фізичних вправ у розвитку дітей та необхідність формування інтересу до фізичної активності, особливо серед молодших школярів.

Особливості сучасних умов життя призводять до значних змін у всіх сферах людського життя. Це зумовлює до постійної інтенсифікації та ускладнення процесу навчання у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Через збільшення обсягу інформації, яка надходить щороку, від молодших школярів вимагає значних психічних напружень та фізичних зусиль. Здоров'я, рівень працездатності та майбутнє дітей значною мірою залежать від їхнього інтересу та мотивації щодо фізичного виховання. Тому важливо знаходити можливості для покращення освітнього процесу з фізичної культури у Новій українській школі, сприяючи збільшенню зацікавленості у дітей.

Забезпечення сприятливих умов для навчання та розвитку особистості школяра включає у себе збереження та зміцнення його здоров'я. На сучасному етапі розвитку Нової української школи важливими є питання інтелектуального, духовного, психічного збагачення та фізичного удосконалення особистості, особливо молодших школярів. Фізичне виховання наразі відіграє важливу роль у мінімізації негативного впливу гіподинамії на здоров'я дітей під час навчання у ЗЗСО. Одним із пріоритетів є активне заповнення вільного часу учнів руховою активністю та підвищення інтересу до систематичних занять фізичною культурою.

Одним з ефективних засобів покращення здоров'я й фізичної підготовленості дітей є виконання фізичних вправ [3]. За результатами досліджень у галузі медико-біологічних і педагогічних наук фізичні вправи – найпотужніші засоби, здатні забезпечити не лише загальний, а й цілеспрямований розвиток функцій і систем організму людини. Потрібно зазначити, що поряд із цим однією з актуальних проблем навчального процесу є формування позитивних мотивів до фізичного виховання й спорту [2]. Фізичні вправи як один з потужних засобів здатні цілеспрямовано впливати на розвиток функцій і систем організму людини. Їх виконання є основою зміцнення здоров'я й фізичної підготовленості дітей. В умовах сьогодення

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

європейські країни визнають важливість фізичного виховання в школі. Предмет «фізична культура» є складовою навчальних планів і обов'язковим у початковій і середній школі у всіх країнах Європи, де розглядають фізичну активність і спорт як важливий спосіб організації дозвілля підростаючого покоління [4].

Активність школярів на уроках фізичної культури залежить, передусім, від їх інтересу до виконання фізичних вправ. За даними психологів, інтерес має три компоненти: 1) знання, якими володіє особа в галузі, що її цікавить; 2) практична діяльність людини в цій галузі; 3) емоційне задоволення, яке відчуває особа від діяльності. Початкову стадію інтересу до певних вправ може викликати будь-який окремий компонент. Але розвинути, зробити його стійким, усвідомленим можна лише на основі всіх трьох перерахованих чинників [2].

Як наголошує Г. Безверхня, відсутність інтересу та зацікавленості на уроці, змістом уроків фізичної культури притаманна четвертій частині школярів (20–25 % хлопців і дівчат) [1]. З метою з'ясування формування інтересу у молодших школярів до занять фізичною культурою ми провели анкетування 24 школярів 4 класу Великожолудського ліцею Рафалівської селищної ради Рівненської області. Проаналізувавши відповіді респондентів виявили, що 52,9 % учням подобаються уроки з фізичної культури, а 41,7 % вибирають заняття з метою «грати та бігати», «бути сильними» – 37,5 %, «покращити здоров'я» – 12,5 %, «бажання отримати визнання від учителя» – 8,3 %. Під час розгляду відповідей на питання про виконання завдань вчителя, виявлено, що 70,8 % дітей стверджують, що вони виконують усі завдання. Тому можна констатувати високий відсоток дітей, які виявляють бажання виконувати фізичні вправи під час уроків. За результатами опитування молодших школярів на питання «Чи цікаві вам уроки фізичної культури?», встановлено, що 75,0 % респондентів вважають ці уроки цікавими. Також дослідження показало, що 66,7 % опитаних мають бажання відвідувати спортивні секції чи гуртки для активізації фізичних вправ серед молодших школярів 4 класу.

Таким чином, проаналізувавши отримані дані учні молодших класів виявили, що діти зацікавлені уроками фізичної культури, бо їм подобається «побігати та погратися» та «бути сильними», а це рухова активність, яка позитивно впливає на розвиток дитини. Також значна кількість дітей проявила інтерес до занять фізичними вправами у процесі гурткової та секційної роботи.

Література та джерела

1. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів: автореферат. Львів, 2004. 23 с.
2. Васкан І., Розтока А. Стан і формування в школярів інтересу до фізичного виховання та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 4 (20). С.247–252.
3. Віндюк А. В. Основи технології самостійних занять фізичними вправами учнів молодших класів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Львів, 2002. 18 с.
4. Ярова О. Б. Фізкультурна освіта і спорт у початковій школі Євросоюзу: сучасний стан і тенденції розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4. С. 401–412.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Діана Динь,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Надія Антонюк, к. пед. н., викладачка циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розкрито актуальність формування здоров'язбережувальної компетентності на сучасному етапі реформування змісту освіти. Проаналізовано сутність здоров'язбережувальної компетентності в нормативно-правових документах та науковій літературі. Визначено технології формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової ланки освіти в умовах модернізації освітнього процесу.

Здоров'я кожної окремої людини – це є в цілому здоров'я української нації. На сьогоднішній день, проблема формування забезпечення здоров'я всіх верств населення є однією з найбільш важливих і актуальних. Особливості сучасних умов життя, екологічні та соціальні проблеми, зростання обсягів інформації, стрімкий розвиток технічного прогресу, перевага шкідливих звичок над здоровим способом життя, недостатня кількість рухової активності тощо – все це негативно впливає на стан здоров'я людей.

За даними медичної статистики МОЗ України, за останні роки спостерігається низький рівень здоров'я дітей і тенденція погіршення здоров'я учнів у період навчання в школі. Так, вступаючи до школи, 85 % дітей мають ті чи інші порушення соматичного та психічного характеру, зростає кількість дітей, які мають психоневрологічні захворювання [8].

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» зазначено, що одним із завдань загальної середньої освіти є: «виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів» [4]. У Державному стандарті початкової освіти однією із ключових компетентностей є здоров'язбережувальна [3].

Проблеми збереження здоров'я учнів початкових класів у сучасних умовах висвітлили в наукових працях такі вчені: В. Берзінь, Е. Вільчковський, С. Дубогай, Л. Духовний, В. Ковалько, Л. Омельченко, Т. Онопрієнко, О. Савченко та ін..

Незважаючи на активний інтерес вчених до проблеми розвитку здоров'язберігаючої компетентності учнів, в теорії і практиці педагогіки це питання залишається недостатньо вивченим. Можна констатувати, що в даний час при різноманітті підходів відсутнє єдине розуміння сутності здоров'язберігаючої компетентності, процесу її розвитку. У зв'язку з цим потребує уточнення і конкретизації поняття «здоров'язбережувальна компетентність».

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

О. Овчарук тлумачить поняття наступним чином: під «здоров'язбережувальною компетентністю» слід розуміти характеристики, властивості особистості, спрямовані на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення [6].

Значна кількість науковців стверджують, що здоров'язбережувальна компетентність передбачає здатність людини розуміти, пояснювати, регулювати свій функціональний стан, поведінку, спосіб життя з метою збереження здоров'я, якості життя і довкілля.

Здоров'язберігаюча компетентність є інтегративною якістю особистості, яка включає сукупність знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотиви, які мають екологозберігаючу спрямованість по відношенню до себе і навколишнього світу, які спонукають до ведення здорового способу життя; потреби в освоєнні способів збереження свого здоров'я, орієнтованих на самопізнання і самореалізацію.

Цей вид компетентності являє собою результат інтеграції екологовалеологічної і фізичної освіти учнів і проявляється у вигляді готовності самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтриманням, зміцненням і збереженням здоров'я.

У Державному стандарті початкової освіти тлумачення поняття здоров'язбережувальної компетентності наступне: здоров'язбережувальна компетентність – здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [3].

Здоров'язбережувальна компетентність тісно пов'язана з готовністю до ведення здорового способу життя у соціальній, фізичній, психічній та духовній сферах.

Ми вважаємо, що здоров'язбережувальна компетентність – це комплекс знань, умінь, навичок, ставлень та цінностей, що спрямовані на збереження й укріплення здоров'я особистості та оточуючих, під час уроків та в позаурочній діяльності.

Т. Шаповалова тлумачить здоров'язбережувальну компетентність як інтегральну динамічну рису особистості, що проявляється в здатності організувати здоровий спосіб життя й регулювати діяльність, спрямовану на збереження здоров'я; адекватно оцінювати свою поведінку, а також учинки й погляди оточуючих; зберігати та реалізовувати власні здоров'язберігаючі позиції в різних, зокрема, несприятливих умовах. Виходячи з особисто засвоєних моральних норм та принципів, а не за рахунок зовнішніх сил; протистояти негативному тиску, протидіяти впливам, що суперечать внутрішнім установкам, поглядам і переконанням, активно їх перетворювати, самостійно приймати моральні рішення [9, с. 196].

Т. Бойченко відзначає, що здоров'язбережувальна компетентність в умовах сучасної освіти передбачає в школяра наступне:

- знання сутності, складових, основних ознак здоров'я, умов його збереження та зміцнення, шляхів і методів досягнення достатнього його рівня;
- вміння використовувати набуті знання;
- бути впевненим щодо необхідності позитивного ставлення до здоров'я свого та інших, ставитися до здоров'я як до однієї з основоположних життєвих цінностей [1, с. 6].

Поняття здоров'язбережувальна компетентність передбачає сукупність фізичних та інтелектуальних якостей і властивостей людини, необхідних для

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

самостійного й ефективного розв'язання різних життєвих ситуацій, створення кращих умов для себе, свого здоров'я в конструктивній взаємодії з іншими.

Формування здоров'язбережувальної компетентності передбачає набуття учнями умінь збереження, зміцнення, використання здоров'я та дбайливого ставлення до нього, що досягається шляхом виконання таких завдань:

- формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, взаємозв'язок організму людини із природним, техногенним і соціальним оточенням;

- розвиток в учнів мотивації дбайливого ставлення до власного здоров'я, удосконалення фізичних, соціальних, психічних і духовних його чинників;

- виховання в учнів потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя;

- розвиток умінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків;

- набуття учнями власного досвіду зі збереження здоров'я з урахуванням фізичного стану;

- розгортання у повсякденному житті практичної діяльності задля досвіду збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей [7, с. 37].

До особливостей роботи вчителя початкової школи із здоров'язбереження учнів належить необхідність володіння комплексом здоров'язбережувальних технологій, за допомогою яких у молодшого школяра закладається фундамент основ збереження життя та зміцнення здоров'я, учні оволодівають необхідними знаннями, навичками та життєвими компетенціями, методикою забезпечення здорового способу життя.

Технологічну основу здоров'язбережувальної педагогіки складають здоров'язбережувальні технології, які розглядаються як сукупність прийомів, форм і методів організації навчання школярів без шкоди для їхнього здоров'я.

Здоров'язбережувальні технології є стрижнем усіх педагогічних технологій, спрямованих на зміцнення та відтворення здоров'я учасників навчально-виховного процесу, на формування у школярів компетентного ставлення до власного здоров'я.

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язбережувальних технологій дає можливість виокремити такі типи (за О. Ващенко):

- здоров'язберігаючі технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

- оздоровчі технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

- технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання [2].

Здоров'язбережувальні технології навчають дітей жити без конфліктів, навчають укріплювати, зберігати своє і цінувати чуже здоров'я. Ці технології

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

формують у дітей здоров'язбережувальну компетентність, прищеплюють їм принципи здорового способу життя, посилюють мотивацію до навчання.

Отже, сутність визначення компетенції у тлумаченні різними дослідниками розкривається через поняття «знання», «уміння», «навички», «отриманий досвід» і здібності, які надбано і розвинуто завдяки навчанню. Під здоров'язбережувальною компетентністю молодшого школяра слід розуміти комплекс знань, умінь, навичок, ставлень та цінностей, що спрямовані на збереження й укріплення здоров'я особистості та оточуючих, під час уроків та в позаурочній діяльності. На формування здоров'язбережувальної компетентності має вплив школа, сім'я, навколишнє середовище та держава. На законодавчому рівні прийнято ряд законів та положень, що описують регулювання системи охорони та зміцнення здоров'я в Україні.

Література та джерела

1. Бойченко Т. Є. Здоров'язбережувальна компетентність як ключова в освіті України. *Основи здоров'я і фізична культура*. 2008. № 11. 12. С. 6–7.
2. Ващенко О.М. Формування в майбутніх вчителів компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчально-виховному процесі початкової школи. URL: <http://surl.li/msvhw> (дата звернення: 02.12.2023).
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 02.12.2023).
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14 Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14_Text) (дата звернення: 02.01.2024).
5. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення: 02.01.2024).
6. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення освіти. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=hkE7sB0AAAAJ&hl> (дата звернення: 20.11.2023).
7. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с.
8. Статистика МОЗ. URL: <https://moz.gov.ua/statistika> (дата звернення: 10.01.2024).
9. Шаповалова Т. Г. Формування здоров'язбережувальної компетентності гуртківців у позашкільному навчальному закладі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 2 (20). С. 191–199.

УМОВИ УСПІШНОГО ВИХОВАННЯ НАВИЧОК ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Дишко,

студентка 42 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Аліна Циплюк, к. пед. н., старший викладач кафедри
теорії та методики дошкільної освіти*

У статті окреслено особливості політики здоров'язбереження в зарубіжних країнах, а також наведені умови виховання навичок особистої гігієни у дітей дошкільного віку.

Фізичне здоров'я є ключовою умовою психічного, морального здоров'я та загального розвитку дитини. Тому навчання дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я є одним із ключових завдань закладів дошкільної освіти. Оздоровче спрямування освітнього процесу у закладі дошкільної освіти зумовлене низкою нормативно-правових документів: Законом України «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, Освітньою програмою для дітей від двох до семи років «Дитина», Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» тощо [3].

Варто відзначити, що питання здоров'я, здорового способу життя дітей дошкільного віку досліджувалися низкою українських науковців, зокрема вчені Т. Камінська, В. Неділько та С. Руденко запропонували практичні рекомендації з формування в дітей знань про своє здоров'я [5]. Так, наприклад, О. Богініч розкрила сутність здоров'язбережувального середовища в життєдіяльності дітей дошкільного віку [2]. Т. Андрющенко розробила експериментальну методику формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку [1]. Питанням методичного забезпечення освітнього процесу з формування здоров'я, визначення змісту та обсягу інформації, адресованої дітям дошкільного віку, підготовки вихователів щодо заявленої теми присвячено праці Н. Денисенко, Т. Книш, Л. Лохвицької, В. Нестеренко, З. Плохій, С. Юрочкіної та ін.

Принагідно зауважимо, що українські науковці мають великий досвід щодо прищеплення культури здоров'я, здорового способу життя дітям дошкільного віку, проте цікавим є досвід зарубіжних країн. Наприклад в США, Японії, Канаді та країнах Європи впровадженні загальнонаціональні програми, спрямовані на боротьбу із серцево-судинними захворюваннями, внаслідок залучення населення до занять фізичною культурою, а також пропаганду і виховання навичок раціонального харчування. Досить цікава система освіти в Данії, де діти з мегаполісів приїздять до «лісових садочків» і увесь час проводять безпосередньо на природі [4]. Найпоширенішими типами закладів суспільного дошкільного виховання Данії є денні ясла, садки, ясла-садки, ігрові майданчики та цілодобові дошкільні заклади, призначені для виховання і лікування дітей з проблемами фізичного та психічного розвитку. В Польщі успішно прижилась єдина європейська система дошкільної

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

освіти, основа якої – вільний вибір дитини. Малюкам в дитячих садках дозволяють все, що не зашкодить здоров'ю. Правильне харчування, відсутність психічного насильства характеризують дошкільну систему цієї країни. Закупи продуктів здійснюються тільки в сертифікованих службах харчування, що мінімізує можливість попадання в дитячий організм шкідливих речовин. У деяких регіонах Індії існують програми громадського здоров'я, які охоплюють дошкільний вік. Вони часто включають інтерактивні сесії, де діти вчаться, наприклад, як правильно мити руки, чистити зуби та доглядати за власним тілом.

Аналіз досвіду зарубіжних країн дає підстави стверджувати, що основними тенденціями у реалізації політики здоров'язбереження у зарубіжних країнах є такі: переосмислення цінності здоров'я людини, розуміння людського капіталу як сформованого або розвиненого у результаті інвестицій і накопиченого людьми певного запасу здоров'я і знань про нього; визначення ролі держави у зміцненні системи громадського здоров'я; децентралізація функцій, повноважень та ресурсів здоров'язбережувальної політики; формування особистості, соціально адаптованої до сучасних умов суспільного розвитку, здатної функціонувати у світі складних технологій; реформування змісту освіти шляхом запровадження інтегрованих та спеціалізованих навчальних програм здоров'язбережувального змісту [4].

Зауважимо, що для проведення успішної роботи зі здоров'язбереження, необхідно, в першу чергу, навчити дітей елементарним прийомам особистої гігієни. Такі дії, як умивання, прийом їжі, одягання, повторюються систематично, кожен день і неодноразово, тому дорослі прагнуть до того, щоб виконання правил особистої гігієни стало для дітей природною потребою, а їхні гігієнічні навички в міру зростання постійно вдосконалювалися [7]. Для цього у практику роботи з дітьми необхідно включати такі форми, засоби, методи і прийоми, що забезпечуватимуть високу результативність цього процесу.

На нашу думку, виховання навичок особистої гігієни у дітей буде успішним за умови дотримання низки чинників:

- Позитивний приклад дорослих: вихованці найефективніше навчаються через спостереження і наслідування. Отже, дорослі повинні бути прикладом правильної особистої гігієни, виконувати необхідні процедури перед дітьми та пояснювати, чому це важливо.

- Систематичність і послідовність: важливо встановити регулярний розпорядок дня, що включає процедури особистої гігієни, такі як миття рук, чищення зубів, прийом їжі тощо. Систематичність допомагає закріпити звички.

- Створення комфортних умов: діти мають мати доступ до необхідних засобів для особистої гігієни, таких як мило, зубні щітки, паста для зубів, рушники тощо. В групі повинні бути наочні посібники, картинки, які демонструють правильне виконання гігієнічних процедур. Крім того, середовище повинно бути безпечним та зручним для виконання різних процедур.

- Використання інтерактивних методів: дидактичних ігор («Корисна та шкідлива їжа»), «Розклади в правильній послідовності»), квестів («Що впливає на наше здоров'я»), бесід («Наші органи чуття», «Будьмо здорові – будьмо щасливі»), пісень, руханок, дослідів, інсценізацій ситуацій, розігрування пантомім на запропоновану тему, змагань, доручень і розважальних методик, що сприяють

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

підвищенню інтересу дітей до вивчення основ гігієни. Окрім цього корисним буде планування днів, тижнів валеологічної спрямованості, які будуть присвячені використанню здоров'язбережувальних технологій.

- Постійна допомога і похвала: важливо підтримувати дітей у їхніх намаганнях правильно виконувати гігієнічні процедури. Позитивне підкріплення зміцнює бажання дитини виконувати ці дії.

- Індивідуальний підхід до кожної дитини: педагоги повинні враховувати індивідуальні особливості кожної дитини при формуванні навичок особистої гігієни. Деякі діти можуть потребувати більше часу та уваги, щоб засвоїти гігієнічні навички.

- Співпраця з батьками та медичними працівниками: батьки відіграють ключову роль у вихованні гігієнічних навичок. Важливо співпрацювати з ними, надавати рекомендації щодо правильної особистої гігієни і взаємно підтримувати один одного в цьому процесі. Не менш важливо співпрацювати з медичними працівниками, залучати їх до проведення бесід та занять з дітьми з питань гігієни.

Отже, ефективне формування гігієнічних навичок в період дошкільного дитинства є ключовим у зміцненні здоров'я, охайності, самостійності, формуванні позитивної самооцінки дітей. На нашу думку, реалізувавши в освітньому процесі закладів дошкільної освіти виокремлені умови, можна значно поліпшити результати виховання культурно-гігієнічних навичок у дітей дошкільного віку.

Література та джерела

1. Андрющенко Т. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/214/1/20.pdf> (дата звернення: 27.02.2024).

2. Богініч О. Л. Здоров'я та фізичний розвиток дитини : реалізація завдань освітньої лінії «Особистість дитини». *Дошкільне виховання*. 2012. № 9. С. 3–7.

3. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2022/06/23/List.MON-4.1196-22-08.6.2022.pdf> (дата звернення: 12.02.2024).

4. Методологічні засади дослідження політики збереження здоров'я. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 20.02.2024).

5. Неділько В. Я., Камінська Т. М., Руденко С. І. Стан здоров'я дошкільнят потребує поліпшення. *Дошкільне виховання*. 2009. № 11. С. 5–6.

6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник . Київ: Академвидав, 2006. 456 с.

7. Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей старшого дошкільного віку через організацію театралізованої діяльності. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38885/1/2021_Starosta_316-320.pdf#page=437 (дата звернення: 01.03.2024).

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ШКОЛЯРІВ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ

Дар'я Каденчук, Роман Ленартович

студенти 21ФКс та 31ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент завідувач кафедри фізичної культури*

Обґрунтовано роль та значення рухової активності, яка є важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення здоров'я та розвитку людини, особливо в дитячому, підлітковому та юнацькому віці.

Переважна більшість дітей і підлітків в Україні мають значні відхилення в стані здоров'я, а близько половини – незадовільну фізичну підготовку [4]. Критичний рівень фізичного стану учнівської молоді внаслідок зниження рухової активності при зростаючому статичному (до 72 % навчального часу) і психоемоційному напруженні процесу навчання, впровадженні комп'ютерних технологій у повсякденний побут, несприятливих екологічних умовах, зростанні антисоціальних проявів серед учнівської молоді, висувають першочергове завдання громадськості – збереження та зміцнення здоров'я школярів, формування в них навичок здорового способу життя, здоров'язберігаючих компетентностей. Важливим засобом попередження захворювань учнів, зміцнення їхнього здоров'я, підвищення рівня їхньої фізичної підготовленості є рухова активність, яка виявляється в посиленій фізичній діяльності учня.

Науковці наголошують, що необхідність оздоровчої спрямованості фізичного виховання в умовах сучасної школи викликана ситуацією, що склалася зі станом здоров'я учнів [1; 3; 5]. Не дивлячись на позитивні тенденції, які відбуваються в процесі фізкультурної освіти в школі, проблема підвищення рівня фізкультурних потреб та мотивів учнів середніх класів залишається мало розробленою. Її вирішення особливо важливе в середньому шкільному віці, тому що в цей час відбуваються кардинальні психічні, фізіологічні і морфо-функціональні зміни в організмі школяра, здійснюється перехід від природної потреби в рухах в усвідомлену необхідність занять фізичними вправами [2].

Рухова активність є важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення здоров'я та розвитку людини, особливо в дитячому, підлітковому та юнацькому віці. Науковцями [1; 3] доведено, що двох уроків фізичної культури на тиждень замало для позитивних зрушень у стані здоров'я учнів. Щонайменше, необхідно 12-14 годин різноманітної рухової активності (ігри, ходьба, біг, ранкова гімнастика, заняття спортом тощо). Але як свідчать дані статистики, лише близько 15-20% учнів додатково займаються позанавчальною руховою діяльністю. Таким чином, постає проблема заохочення інших 75-80 % до додаткових занять фізичною культурою і спортом. Тому, педагогам варто шукати шляхи

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

мотивації до занять фізичною культурою. Під час аналізу рухової активності старших підлітків виявлено, що лише 25 % школярів дотримуються оптимальних величин рухової активності – 3,5-4,8 години на добу (ранкова гімнастика, дорога до школи, рухливі перерви, тренування у спортивних секціях, самостійні заняття фізичними вправами, активний відпочинок тощо) [3]. Проаналізувавши обсяг рухової активності, руховий режим старших підлітків та оздоровчу цінність фізичних вправ, які вони виконують, І. Боднар [1] відзначає, що і у вчителів, і в батьків існує великий потенціал щодо збереження та покращання здоров'я дітей за рахунок збільшення рухової активності. Проблеми недостатньої рухової активності є актуальними для сучасних школярів. Дані наукових досліджень показують негативну динаміку збільшення кількості учнів різних вікових категорій, які за станом здоров'я зараховуються до спеціальних медичних груп [3].

Основними мотивами в учнів середнього шкільного віку до самостійних занять фізичними вправами є такі: бажання бути здоровим (22,1%), мати гарну фігуру (20,7%), бажання цікаво провести вільний час (12,3%) та бажання випробувати свої сили (14,2%). Причинами, що заважають учням самостійно займатися фізичними вправами є: перевантаженість навчанням (35,5%), відсутність вільного часу (23,6%), відсутність мотивації до занять (12,6%). Серед опитаних школярів 7,8% ведуть ЗСЖ, 27,4% респондентів вважають, що ведуть швидше здоровий, ніж нездоровий спосіб життя, 34,3% опитаних вважають, що їхній спосіб життя швидше нездоровий, ніж здоровий. Зазначимо, що 18,5% учнів середнього шкільного віку відверто зізналися, що вони ведуть нездоровий спосіб життя, а 11,6% респондентів важко відповісти на питання. Найбільше здоровий спосіб життя залежить від таких чинників: відмова від шкідливих звичок (35,3%), раціонального збалансованого харчування (28,7%), оптимального режиму праці і відпочинку (включає в себе режим рухової активності і режим сну) (16,5%).

Головне завдання школи, у зв'язку з переходом на дванадцятирічне навчання, – зберегти, зміцнити і, по можливості, покращити стан здоров'я школярів. Це вимагає пошуку нових підходів, засобів, методів вирішення оздоровчих задач. За А. Нісімчуком із співавторами (2007), 4 принципи виховання здорової людини можна визначити, як:

- раціональне поєднання інтелектуального і фізичного навантаження на дитину з урахуванням її психофізіологічного потенціалу та стану його реалізації;
- використання засобів фізичної культури на загальноосвітніх уроках;
- дотримання темпу і ритму праці учнів;
- забезпечення оптимальної динаміки працездатності учнів;
- забезпечення оптимальних норм використання ТЗН, зокрема комп'ютерної техніки. Реалізація цих принципів неможлива без активної співпраці педколективу і батьків. Педагогічним колективам варто звернути увагу на дотримання гігієнічних норм добової рухової активності школярів. Науковими дослідженнями К. Андерсона, В. Бальсевича, А. Сухарева, Д. Рутенфранса визначено існування достовірного зв'язку між захворюваністю та фізичним розвитком дітей. Школярі, які не дотримуються вимог рухового режиму, мають підвищений рівень захворюваності внаслідок зниження загального рівня функціональних можливостей організму та імунітету. Аналіз добового бюджету часу учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

виявив значну нестачу рухової активності дітей (всього 22-25% на добу при обов'язковому мінімумі 50-55%) та висвітлив передумови зниження рівня здоров'я дітей. Так, статичний компонент (рухи у положенні сидючи, стоячи, у спокої) складає на добу (за Ю.Г. Івановим) в дітей 6 років –75%, 7-10 років –78%. Основною формою фізичного виховання учнів у загальноосвітній школі є уроки фізичної культури, які не можуть надати організму, що розвивається, потрібного обсягу рухової діяльності. Не розв'язує це питання й позакласна фізкультурно-оздоровча робота, яка зараз у занепаді й охоплює незначну: кількість учнів. Ось чому організація активного рухового режиму дня школярів набуває актуальності.

Таким чином, головне завдання школи, у зв'язку з переходом на дванадцятирічне навчання, – зберегти, зміцнити і, по можливості, покращити стан здоров'я школярів. Це вимагає, в першу чергу, збільшення рухової активності школярів та пошуку нових підходів, засобів, методів вирішення оздоровчих задач.

Література та джерела

1. Боднар І. Місце рухової активності у дозвіллі учнів середнього шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 2. С. 257–264.
2. Ковальова Н.В. Особливості проектування позакласної роботи старшокласників з фізичного виховання. *Молодіж. наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. 2012. Вип. 7. С. 39–44.
3. Круцевич Т. Ю., Безверхня Г. В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення : навч. посіб. Київ: Олімп. л-ра, 2019. 248 с.
4. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» : Указ Президента від 09.02.2016 р. № 42/2016. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/42/20160> (дата звернення: 15.01.2024).
5. Сітовський А. М. Фізична працездатність підлітків в умовах диференційованого фізичного виховання з урахуванням темпів їх біологічного дозрівання. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2009. №1. С. 61–65.

РОЛЬ СПОРТУ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЖИТТІ КОЗАКІВ

Владислав Калашян,

студент 21ФК ск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри фізичної культури**

Висвітлено роль спорту та фізичного виховання у житті козаків. Визначено, що систематичні тренування, спортивні змагання та загартування сприяли не лише підвищенню фізичної готовності, а й формуванню патріотизму та національної свідомості серед козацького війська.

Розвиток фізичної культури та спорту у вітчизняній історії залишився одним з найменш висвітлених аспектів. Це стосується і періоду козацтва, коли відмінна фізична підготовка мала вирішальне значення. Козацтво в історії України відіграло значну роль у формуванні спортивних традицій та фізичної культури нації. За часів козацької епохи, яка тривала протягом XVI-XVIII століть, козаки не лише були військовою елітою, але й займалися активними фізичними вправами, що сприяло формуванню міцного та витривалого тіла та загартованого свободолюбивого духу.

Перш за все, козацький спосіб життя передбачав постійну фізичну активність. Кожен козак мав бути готовим до бойових дій у будь-який момент, тому тренування та вправи були невід'ємною частиною їхнього щоденного розпорядку. Легендарні козацькі забави, такі як стрільба з лука, їзда на конях, плавання та боротьба, сприяли розвитку витривалості, координації та сили. Зі спогадів Гійома Левассера де Боплана, запорожці в своїй більшості були міцної статури легко переносили голод, холод, спрагу й спеку; у війні невтомні, відважні, хоробрі, або, точніше, дерзновенні і мало дорожать своїм життям [3].

Свою витривалість майбутні козаки повинні були показати ще до вступу на Січ. Один з «вступних іспитів» полягав у тому, щоб майбутній козак проплив певну відстань проти течії на Дніпровських порогах. Тільки пройшовши це випробування та засвоївши козацькі звичаї і військову науку, кандидат міг отримати статус козака. Дослідники вказують на скорочення тривалості навчання на початковому етапі козацької школи. Особа, яка мріяла про статус козака, мусила пройти три роки служби під керівництвом досвідченого козака, який вчив її побутовим роботам у козацькому господарстві та набуттю навичок військової майстерності. Після цього вона отримувала право на зброю та обладунки, що включали шаблю, спис, лук і стріли.

У січових школах проводився інтенсивний курс фізичного та військового навчання. С. Сірополко, що досліджував освітню систему в січовій школі, зауважував: «...Молодиків у школі і поза школою вчили Богу добре молитися, на коні реп'яхом сидіти, шаблею рубати і відбиватися, з рушниці гострозоро стріляти та списом колоти». Окрім того, велика увага приділялася навчанню плаванню, веслуванню та керуванню човном. Це не лише сприяло фізичному розвитку молодих козаків, а й піднімало їхній бойовий дух, збільшувало впевненість у власних силах та можливостях [4].

Як бувалі козаки, так і молодь участь брала у святкуваннях народного календаря, де в народних іграх випробовували свою витривалість, силу, винахідливість та точність. Ці заходи стимулювали розвиток їхніх природних здібностей, сприяли удосконаленню фізичної та духовної складових, особливо у танцях, зокрема в гопаку, який вважався вченими формою військового навчання та змагань. Змагання на конях також були традиційними. Справжнім козаком вважався лише той, хто проявив себе під час військових походів, довів свою військову готовність та здатність витримувати всі труднощі військового життя [1].

Козацькі гетьмани та ватажки віддавали велику увагу фізичному вихованню своїх підлеглих. Вони розробляли ефективні спеціальні фізичні та психофізичні вправи, спрямовані на глибокі внутрішні процеси: самопізнання, саморозвиток та

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

вдосконалення воїна як фізично, так і морально. Сучасники вважали цю систему підготовки найкращою у світі. Гетьмани організовували спортивні змагання, щоб підтримувати здорову конкуренцію та мотивувати на постійний розвиток. У розпорядку дня козацького війська обов'язковими були фізичні вправи, з метою покращувати фізичну форму, зберігати порядок у куренях і підвищувати бойову готовність. Велике значення приділялося фізичній досконалості кожного козака. Козацькі школи, де викладалася бойова майстерність, включали в себе і фізичну підготовку, що забезпечувало не лише військову, але й загальну фізичну готовність [2].

Аналіз етнографічних даних та літературних джерел, показав найбільш розповсюдженим видом змагань серед козаків були кулачні бої, менш популярна – боротьба. Такі змагання проводились за строгими правилами, серед яких: не бити лежачого, не нападати зі спиною та припиняти бійку з появою першої крові. За цим пильно слідкували старики [1].

Систематичне виконання фізичних вправ та ефективна система загартування сприяли формуванню типу козаків, які легко переносили спрагу, голод, спеку й холод. Елементи народної фізичної культури, звичаї та традиції, а також народні ігри й танці відігравали значну роль у фізичному вихованні та вдосконаленні вишкілу козаків, маючи виключно національний характер. Ці спортивні заняття та фізичні випробування допомагали молодим козакам стати надійними захисниками своєї вітчизни, здатними ефективно протистояти ісламській турецько-татарській загрози, покатоличенню та польській експансії на українські землі.

Отже, козацьке період української історії залишив невід'ємний слід у розвитку спорту та фізичної культури в країні, підкреслюючи важливість активного способу життя та фізичної готовності для здоров'я та військової сили нації. Козацька доба стала епохою, коли національна ідентичність та патріотизм в Україні були на високому рівні. Фізична культура відігравала важливу роль у формуванні козацької духовності та моральних цінностей. Козацькі традиції та звичаї передавалися з покоління в покоління, утворюючи важливість фізичної сили, витривалості та відваги для будь-якого справжнього козака.

Література та джерела

1. Дорошенко Д. Нарис історії України. Київ, 1992. Т. 1. С. 149–157.
2. Кащенко А.Ф. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове: коротка історія Війська Запорозького з мал., картами й планами. Київ, 1992. 266 с.
3. Про козаків і Україну (Гійом Левассер де Боплан). URL: <http://spadok.org.ua/ukrayinske-kozatstvo/giyom-levasser-de-boplan-pro-kozakiv> (дата звернення: 03.03.2024).
4. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Львів, 1991. Т. 2. С. 19–27.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Роман Карпешко, Дмитро Генда,

студенти 2-КТ-22 групи спеціальності 123 Комп'ютерна інженерія
факультету комп'ютерних технологій Нововолинського електромеханічного
фахового коледжу

Науковий керівник – Олена Ігнатюк, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист циклової комісії природничо-математичних дисциплін, охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту

Проаналізовано питання здоров'язбереження. Вивчено ключові аспекти грамотності здоров'я особистості.

Здоров'язбереження – це комплекс заходів та підходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я людини. Воно охоплює різні аспекти, включаючи фізичне, психологічне, соціальне та духовне благополуччя. Основна мета здоров'язбереження полягає у формуванні у людей здорового способу життя, підвищенні їхньої обізнаності про фактори ризику для здоров'я та навчанні методам профілактики хвороб.

1. Здоров'язбереження також включає в себе використання здоров'язбережувальних технологій, які є ключовими для вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я, особливо серед молоді у сучасних умовах освітнього простору

2. Це може включати розроблення та впровадження спеціальних програм та ініціатив, які сприяють здоровому способу життя та підтримують фізичне та психічне здоров'я людей.

Розвиток навичок і компетенцій, необхідних для збереження і зміцнення здоров'я, є важливим аспектом сучасної освіти. Ці компетенції включають знання про фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я та розуміння особистої відповідальності за власне здоров'я і благополуччя.

Ключові аспекти грамотності щодо здоров'я включають

- *Цінність здоров'я:* розуміння здоров'я як пріоритетної цінності в системі життєвих цінностей.

- *Гармонійне поєднання:* розуміння здоров'я як гармонійного поєднання фізичного, психічного, духовного та соціального благополуччя.

- *Особиста відповідальність:* визнання особистої відповідальності за покращення та збереження здоров'я.

- *Визнання особистої відповідальності за здоров'я та зміцнення здоров'я:* визнання того, що здоров'я є ресурсом, який визначає можливості людини в особистому, професійному та сімейному житті.

- *Якість життя:* визнання того, що здоров'я є важливим показником якості життя.

Етапи розвитку грамотності щодо здоров'я:

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Формування цінностей щодо здоров'я: формування цінностей щодо здорового способу життя.

Набуття знань: освіта з питань зміцнення здоров'я, включаючи інформацію, методи навчання та навички здорового способу життя.

Виховання: Розвиток усвідомлення власної унікальності, позитивного ставлення до себе та інших, а також мотивації до успіху

Метою освіти є розвиток навичок для покращення здоров'я:

- Розвивати фізично здорову та психічно всебічно розвинену особистість.
- Створення оптимальних умов для збереження та зміцнення здоров'я.
- Виховання в сенсі пріоритизації цінності здоров'я на всіх рівнях суспільства.

Цей звіт є основою для подальших досліджень та розробки освітніх програм з питань здоров'я, спрямованих на покращення здоров'я громад та формування відповідального ставлення до власного здоров'я.

Здоров'язбережувальні компетентності включають фізичну активність, збалансоване харчування, достатню кількість сну та розуміння того, як уникнути шкідливих звичок. Вони також включають вміння визначати та використовувати ресурси підтримки здоров'я, такі як медичні послуги та соціальні мережі.

Одним з найважливіших аспектів сучасної освіти є розвиток компетентностей людини у сфері здоров'я. Це включає в себе знання про здоровий спосіб життя та усвідомлення відповідальності за своє здоров'я. Це не лише знання про здоровий спосіб життя, а й усвідомлення власної відповідальності за власне здоров'я. Розвиток цих компетенцій передбачає розвиток самоконтролю, критичне осмислення власних звичок та адаптацію до мінливих життєвих обставин.

У сучасному світі, де стрес і технологічні виклики постійно впливають на наше життя, грамотність у сфері здоров'я стала невід'ємною частиною особистісного розвитку. Вона допомагає людям не лише виживати, а й процвітати та підтримувати високий рівень фізичного і психічного здоров'я.

Література і джерела

1. Андрющенко Т. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1065> (дата звернення: 03.03.2024).

2. Сушик Н. С. формування здоров'язбережувальної компетентності особистості у реалізації технологій соціального виховання дітей підліткового та юнацького віку. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 32. Т.1. С. 180–183.

3. Хольченкова Н. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності як сучасна науково-педагогічна проблема. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2017. Вип. 147(2). С. 138–141. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2017_147\(2\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2017_147(2)_35) (дата звернення: 03.03.2024).

САМОСТІЙНІ ЗАНЯТТЯ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ЮНАКІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олег Кожушок, Софія Михалевич

студенти 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту,
доцент завідувач кафедри фізичної культури*

У дослідженні проаналізовано стан фізичного виховання у старшій школі. Відмічено, що позакласна фізкультурно-оздоровча діяльність розглядається як одна із складових фізичного виховання учнів, яка організовується на основі широкої самостійної діяльності учнів та вважається дієвим засобом підтримки фізичної працездатності школярів.

Результати досліджень вчених [1; 2] свідчать про те, що поширеність захворювань серед юнаків впродовж останніх років збільшилась майже на 10 %. Кожна четверта молода людина за станом здоров'я не може бути призвана до лав Збройних сил України, а 70 % призовників не відповідають мінімальному рівню фізичної підготовленості.

Т. Круцевич зі співавторами [4] зазначає, що різними постановами щодо реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді з фізичної підготовки був здійснений серйозний удар, рішення про скасування державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України не було науково обґрунтованим, чим було нанесено шкоду системі фізичного виховання в закладах освіти.

Системний аналіз щодо військово-патріотичного виховання і рівня фізичної підготовленості старшокласників в контексті сьогодення надасть змогу ефективніше організовувати навчально-виховний процес з фізичного та військово-патріотичного виховання учнів 10-11 класів й забезпечити формування у старшокласників освітньої, фізичної, психологічної, соціальної, морально-духовної готовності щодо військової служби та захисту Вітчизни.

В даний час в теорії та практиці фізичного виховання найбільш гостро стоїть проблема вдосконалення фізичної підготовленості учнів в старшій школі. Вихід цієї проблеми на перші позиції в системі фізичного виховання підростаючого покоління обумовлена в останні роки вираженою невідповідністю між рівнем фізичної підготовленості юнаків і постійно зростаючим рівнем вимог, що пред'являються до неї з боку суспільства [2]. Для того, щоб підвищити рівень рухової активності школярів, потрібні допоміжні заняття фізичними вправами в позаурочний час [4]. У численних роботах науковців позакласна фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота в школі розглядається як одна із складових фізичного виховання учнів, яка організовується на основі широкої самостійної діяльності учнів та вважають її дієвим засобом підтримки розумової працездатності школярів. Позаурочні форми

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

занять видами силової спрямованості створюють сприятливі умови для звички до систематичних занять і сприяють запровадженню фізичної культури в побут старшокласників [1; 3].

Самостійні заняття із фізичної підготовки забезпечують тривале збереження фізичної та розумової працездатності та створюють умови для високопродуктивної праці та навчання. Основними засобами таких занять є загальнорозвиваючі вправи, у тому числі гімнастичні (для м'язів рук, ніг, тулуба та шиї), легкоатлетичні (ходьба, біг, стрибки, метання), вправи на тренажерах, а також різноманітні рухливі та спортивні ігри, вправи спортивного характеру (плавання, велопрогулянки, ходьба на лижах, катання на ковзанах та ін.). Перш ніж розпочати самостійні заняття, необхідно з'ясувати стан здоров'я та рівень фізичного розвитку. Заняття обов'язково слід розпочинати з розминки, а після завершення застосовувати поновлювальні процедури (масаж, душ або ванна). Ефективність тренувальних навантажень збільшується, якщо їх використовувати разом із загартовувальними процедурами і з дотриманням режиму раціонального харчування. Тому слід намагатися проводити заняття на свіжому повітрі, залучаючи до них товаришів або родичів. Необхідно дотримуватися фізіологічних принципів тренування: поступове ускладнення вправ; зростання обсягу та інтенсивності навантажень чергування навантаження та відпочинку протягом одного заняття з урахуванням перенесення навантаження. Кожне заняття повинно складатися із підготовчої, основної та заключної частини, на що припадає 15-20%, до 70% і 5-10% загальної тривалості заняття відповідно. Не намагатися як найшвидше досягнути результатів – це може призвести до перенавантаження та перевтомлення. Після виникнення відчуття стомлення або відхилень у стані здоров'я, необхідно зменшити навантаження та проконсультуватися з лікарем або вчителем фізичної культури.

Складаючи план заняття, слід добирати вправи на розвиток усіх фізичних якостей (сили, витривалості, швидкості, спритності, гнучкості). Під час складання індивідуальних програм занять фізичними вправами необхідно враховувати суму оздоровчих, загальнозміцнювальних і розвивальних впливів системи спеціально дібраних фізичних вправ, що впливають на формування опорно-рухового апарату, допомагають підвищити функціональні можливості та рівень фізичної підготовленості. Беручи до уваги невітішні дані стану здоров'я школярів старших класів та враховуючи вікові особливості дітей старшого шкільного віку, необхідно звернути увагу на: виховання в них інтересу і звички до занять фізичними вправами; виховання дбайливого ставлення до свого здоров'я; формування стійких мотиваційних настанов на здоровий спосіб життя; усвідомлення необхідності розвивати свої фізичні здібності та рухові уміння і навички; виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості.

Як свідчить аналіз літератури [2; 5], основними шляхами підвищення рухової активності та розвитку рухових умінь і навичок у старшокласників на уроках фізичної культури є: застосування навчально-розважальних ігор; змагання, які сприятимуть активізації дітей з метою суперництва та самоствердження в колективі; використання нестандартних уроків; застосування функціональної музики (музичний супровід допомагає учням більш активно, з емоційним піднесенням виконувати запропоновані завдання).

Література та джерела

1. Дикий О. Ю. Формування готовності школярів до служби у Збройних силах України засобами проектних технологій. *Педагогічний пошук*. 2016. 3 (91). С. 33–36.
2. Жабокрицька О. В. Педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2003. 289 с.
3. Захожий В., Дикий О. Стан здоров'я та функціональних можливостей організму старшокласників. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк*. 2016. №4 (36). С. 60–64.
4. Круцевич Т. Ю., Саїнчук М. М., Підлетьчук Р. В. Наслідки політики девальвації фізичної підготовки у фізичному вихованні освітніх закладів України для громадян і держави. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2018. №2(96). С. 51–55.
5. Літус Р. І. Проведення уроків фізичної культури в старших класах засобами силової спрямованості. *Проблеми активзації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення: матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Львів, 2016. С. 98–101.

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Ангеліна Корнійчук,

студентка групи 4-А спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво) мистецько-технологічного відділення
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради»

**Наукова керівниця – Оксана Гусева, викладачка циклової комісії викладачів
образотворчого мистецтва та окремих методик**

Подано інформацію про засоби образотворчого мистецтва, які доцільно застосовувати для формування здоров'язбережувальної компетентності школярів.

Важливий фактор, від якого залежить процвітання української нації – це здоров'я кожної людини. Сьогодні, як ніколи, необхідно формувати у дітей здоров'язбережувальні компетентності, бо саме дитяче здоров'я дає фундамент для розвитку міцної нації та майбутнього добробуту країни. В наш час додалась велика кількість різних факторів, пов'язаних з війною, які негативно впливають на здоров'я підростаючого покоління і ці проблеми потребують нових підходів для їх негайного вирішення. Суттєву допомогу у вирішенні цього питання можна отримати від образотворче мистецтво та його засобів. Різні техніки малювання, види художньої діяльності можуть допомогти знижувати рівень стресу та загалом позитивно впливати на організм дитини, її саморозвиток та соціалізацію. Тобто, образотворче мистецтво

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

може виступати ефективним інструментом для формування у дітей шкільного віку здоров'язбережувальної компетентності.

Поняття «компетентність» походить з латинської мови (*competentia*) і є ще досить новим у педагогіці. Його слід розуміти як поєднання теоретичних знань та практичного досвіду людини. Навчальна компетентність передбачає здатність спільно навчатись та працювати, організувати та наполегливо здійснювати навчання, оцінювати результати і прогрес навчання. Якщо компетентність необхідна всім людям для підвищення особистого потенціалу та розвитку, вона є ключовою. Така компетентність сприяє розширенню можливостей в трудовій сфері, соціальній інтеграції та активному громадянстві. Вона формується протягом усього життя, починаючи з дитинства і в процесі навчання. Також, вона включає в себе кілька важливих складових, в тому числі сприятливі для здоров'я спеціальні та психосоціальні компетенції, що також відомі як життєві навички. До психосоціальних компетенцій відносяться позитивне самовизначення, самоконтроль, управління стресом, мотивація до успіху і сила волі, аналіз проблем та прийняття обґрунтованих рішень, критичне та творче мислення, ефективна комунікація, співчуття, розв'язання конфліктів, відповідь на негативні соціальні впливи.

До спеціальних компетенцій відносяться навички санітарії та гігієни, раціональне харчування, фізична активність, загартовування, організація режиму праці та відпочинку, надання першої допомоги. Саме до таких компетентностей входить і здоров'язбережувальна компетентність. Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, здоров'язбережувальна компетентність передбачає, що учень вміє застосовувати здоров'язбережувальні знання та навички у конкретних ситуаціях, дбати про своє власне здоров'я та здоров'я інших людей. Загалом, учень усвідомлює важливість здорового способу життя, знання про здоров'я та хвороби, навички здорового харчування, фізичної активності, психологічного благополуччя та здатний приймати обдумані рішення щодо свого здоров'я. Здоров'язбережувальна компетентність допомагає жити повноцінним життям та якісно навчатися [4].

Здоров'язбережувальна компетентність є важливим та актуальним об'єктом для вивчення. Вчені-педагоги вивчають як її сформованість впливає на життя школярів та допомагає їм якісно навчатися. Прикладом може бути робота кандидатки психологічних наук «Формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи в сучасних умовах навчання» Гнатюк Ольга Владиславівна.. У своїй роботі вона звертає увагу на особливості організації навчального процесу з основ здоров'я, впровадження яких сприяє розвитку компетенцій зі збереження здоров'я учнів.

Робота І. Дорож та А. Ковальчука «Формування здоров'язбережувальної компетентності в освітньому процесі НУШ» несе в собі вирішення проблеми, щодо розвитку навичок збереження здоров'я серед молодших школярів у контексті Нової української школи та вивчає зміст діяльності вчителя, щодо розвитку здоров'язбережувального освітнього середовища НУШ. Наукові дослідження М. Башмакова, Я. Берегового, Г. Сліченка, А. Цимбалару, В. Шипка, В. Ковалька, М. Малашенка та інших висвітлюють проблеми формування освітнього середовища, спрямованого на зміцнення здоров'я учнів. Група вчителів початкових класів В.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Канельська, А. Колосова, В. Кудря, підготували посібник «Здоров'я і мистецтво», який містить поради вчителям та батькам щодо формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів через різні види мистецтва [1, 2].

Щоб зберегти, поліпшити духовний та фізичний стан дитини, вчителів необхідно вивчати та запроваджувати у своїй роботі з дітьми кращі зразки мистецтва, народної творчості. Також, на уроках образотворчого мистецтва, корисно виконувати з дітьми комплекси ритмічної гімнастики руханки. Наприклад, вправи для дихання, зміцнення очних м'язів, пальчикові ігри. Саме такі вправи знімають м'язову втому, сприяють корекції здоров'ю та, навіть, профілактиці захворювань дітей. До здоров'язбережувальних методик на уроках образотворчого мистецтва належить арт-терапія. Сутність арт-терапії, втілюється у використанні мистецьких засобів для вираження емоцій та інших аспектів психіки з метою перетворення способу сприйняття світу людиною. Ця практика допомагає дітям впоратися з різними негативними станами, які часто отримують діти в умовах шкільного життя. Такі стани як стрес, тривожність, роздратованість, що гальмують розвиток дитини. Зображувальна терапія – є однією з найбільш поширених видів арт-терапії, при цьому лікувальний психологічний вплив досягається за допомогою малювання чи ліплення, декорування, тобто засобами образотворчого мистецтва. Вона може бути груповою та індивідуальною за формою організації. Особливість зображувальної терапії полягає в тому, що дитині не потрібно вміти малювати. Якщо дитина не звертає увагу на якість малюнка, то результат роботи буде кращим, кориснішим. Педагог, який проводить таку образотворчу терапію, повинен звернути увагу на те, як дитина сприймає цей світ, характер та особливість темпераменту дитини, який спосіб та техніка малювання їй підходить найбільше.

Для формування здоров'язбережувальних компетентностей використовують такі нестандартні підходи: музикотерапія, лялькотерапія та кольоротерапія. Кольоротерапія є дієвим методом, що використовує вплив кольору на організм з метою відновлення його нормального функціонування. Доведено, що кольори можуть впливати на поведінку та сприйняття дитиною навколишнього світу. Тому на уроках рекомендовано використовувати елементи кольоротерапії: дошка зеленого кольору, записи жовтим кольором та інше. На уроках образотворчого мистецтва усі завдання тісно пов'язані з кольоротерапією. В результаті грамотно спланованої роботи з кольором, з нестандартними техніками зображення на уроках чи гурткових заняттях, вчитель допомагає школярам отримати позитивний емоційний заряд, знизити рівень дитячої тривожності, інколи, навіть, агресію та стану стомлюваності у дітей, а це, в свою чергу, сприяє загальному зміцненню здоров'я. Навіть короткочасна руханка, яка використовується на уроках образотворчого мистецтва, теж є важливим засобом для підтримки здорового фізичного стану учнів [3].

Узагальнюючи вищесказане, можна стверджувати, що засоби образотворчого мистецтва, є невід'ємною частиною для формування здоров'язбережувальних компетентностей школярів. Використання цих засобів допомагає педагогам впливати, з метою покращання, на психологічний та фізичний стан дитячого організму в цілому. Беззаперечним є той факт, що формування здоров'язбережувальної компетентності школярів є важливою складовою як для здоров'я окремої дитини так і для здоров'я всієї української нації.

Література та джерела

1. Волошин О. Р. Формування здоров'язбережувальних компетенцій в учнів молодшого шкільного віку. URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/257622> (дата звернення: 14.02.2024).
2. Гнатюк О. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи в сучасних умовах навчання. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718145/1/pdf> (дата звернення: 14.02.2024).
3. Канельська В. М., Колосова А. І., Кудря В. В., Прилуцька Л. О. Здоров'я і мистецтво. URL: <http://surl.li/rsfzu> (дата звернення: 14.02.2024).
4. Хольченкова Н. Сучасні підходи до інтерпретації поняття здоров'язбережувальна компетентність в умовах реформування системи освіти в Україні. URL: <http://surl.li/ccvjr> (дата звернення: 14.02.2024).

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї І ШКОЛИ – ВАЖЛИВА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Каріна Корчак,

студентка 22 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Ірина Кліш, канд. наук з фіз. культури і спорту,*
доцент кафедри фізичної культури

Проаналізовано ставлення батьків та вчителів до проблем фізичного виховання молодших школярів, визначена роль взаємодії сім'ї і школи – як важливої умови підвищення мотивації дітей до занять фізичною культурою.

У сучасній літературі розроблені форми й зміст фізичного виховання дітей в домашніх умовах, визначено місце різних фізкультурних заходів у режимі дні дитини, вивчено ефективні прийоми і норми гартування. Усі ці матеріали достатньо широко і популярно висвітлюють і в періодичних виданнях, і в науково-популярній літературі [4, 5].

Проте, проблеми фізичного виховання дітей в сім'ї повністю ще не вирішені. Чимало батьків, які правильно усвідомлюють значення фізичного виховання, практично ним не займаються. Тому і роль батьків у керівництві домашнім фізичним вихованням дітей наразі незначна. Із метою вивчення відношення до фізичної культури, як соціального феномену, співпраці із школою, залучення дітей до регулярних занять спортом було проведено анкетування, у якому взяли участь 28 батьків. Більшість батьків (58,70%) були віком від 30 до 40 років, з них заповнили анкету 78,50%. Дослідження проводилося на базі КЗ ЗСО «Луцький лицей № 22 Луцької міської ради».

Проведене анкетне опитування вчителів фізичної культури та батьків дітей початкових класів (3-4 класи). Для уточнення отриманих результатів спостереження

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

й бесід нами розроблена анкети для вчителів та батьків, які містять по 10 запитань для батьків та 8 – для вчителів. Метою нашого дослідження, яке виконувалося в рамках вивчення педагогічних умов співпраці сім'ї та школи у фізичному вихованні учнів початкових класів – з'ясувати ставлення батьків до систематичних занять фізичною культурою і спортом дітей, проаналізувати думки вчителів щодо співпраці сім'ї і школи у фізичному вихованні учнів.

Для вирішення цієї мети, окрім аналізу та узагальнення літературних джерел, нами використовувався соціологічний метод (анкетування, бесіди).

Анкетування було вибіркоvim, оскільки опитувалася тільки частина генеральної сукупності батьків. Для опитування батьків використовувалося заочне роздавальне анкетування, позаяк батьки заповнювали анкети вдома.

Анкети побудовані стандартним методом. Питання стосувалися проблем фізичного виховання, здоров'я дітей і сформульовані у вигляді відкритих, прямих і непрямих запитань. Анкети дали змогу виявити вплив занять з фізкультури і спорту на формування соціальної позиції, моральних норм і якостей, на емоційну сферу та ін. Усі досліджувані отримували бланки анкети змішаного типу з інструкцією, в якій пропонувалося уважно прочитати запитання та письмово висловити свою думку. Анкетування проводилось анонімно. Аналіз результатів анкетування здійснювали з кожного питання окремо. Аналізуючи відповіді, бачимо, що на думку батьків, для зміцнення здоров'я та фізичного розвитку дітей найбільше (72,5%) сприяють сім'я, школа та органи охорони здоров'я. 25% надають перевагу сім'ї, 1,25% – школі, 1,25% – органам охорони здоров'я.

На стан здоров'я дитини, з погляду батьків, найефективніше впливають харчування (80%), навколишнє середовище (75,70%), рухова активність (70%). Незначному впливу надають розумовому навантаженню в школі (33,50%), житловим умовам (17,5%), та іншим – 3,75% (була надана можливість зазначити 2-3 варіанта відповіді).

Розуміють значення фізичної культури та позитивно ставляться до неї 98,70% батьків, байдуже – 1,25%, негативних відповідей не було. Дані анкетування показали, що 97,50% батьків вважають заняття фізичною культурою корисними для дітей, тільки незначна кількість (33,75%) – займаються з дітьми фізичною культурою у вільний час, 57,50% – іноді займаються і 8,75% – не займаються взагалі. Із відповідей батьків, бачимо, що більший відсоток дітей (57,50%) займаються фізичними вправами та спортом у поза навчальний час, 38,75% – іноді займаються і 3,75% – не займаються взагалі. Вказані причини наступні – 33,75% – немає кому водити дітей на спортивні секції, 11,25% – немає вільного часу, 8,75% – відсутність поблизу спортивних споруд, 6,25% – неможливість оплачувати заняття, 3,75% – немає бажання (була надана можливість зазначити 2-3 варіанта відповіді).

Щодо форм співпраці сім'ї та школи, які доцільно застосовувати у фізичному вихованні дітей, 76,25% надали перевагу спільним туристичним подорожам, 38,75% – консультації лікаря та вчителя фізичної культури, 35,0% – зазначили участь у фізкультурно-спортивних заходах разом з дітьми (була надана можливість зазначити 2-3 варіанта відповіді).

Аналіз даних проведеного анкетування свідчить, що більшість батьків позитивно ставляться до фізичного виховання та вважають його одним із головних

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

чинників, який впливає на стан здоров'я дитини і є корисним для її фізичного розвитку. Але із-за нестачі вільного часу чи небажання перекладають свої обов'язки на інших, сподіваючись, що природня потреба рухатися і шкільні заняття задовольняють потреби дітей і зроблять їх здоровими.

Також можна відмітити, що більшість батьків позитивно ставляться до співпраці сім'ї і школи у фізичному вихованні дітей, але їм не вистачає необхідного рівня знань з організації фізичного виховання. Тому так необхідно застосовувати різні форми співпраці та залучати батьків до цієї роботи. Справедливо вважається, що у процесі виховання та розвитку дітей роль вчителя є однією із визначальних. Саме тому нами було зроблено спробу з'ясувати думки шкільного вчителя щодо організації фізичного виховання школярів, питання співпраці школи і сім'ї. Зазначимо, що паралельно з опитуванням батьків проводилося анкетування вчителів фізичної культури, в якому взяло участь 6 вчителів з різним педагогічним стажем. На їх думку, у сприянні зміцнення здоров'я та покращення рівня фізичного розвитку молодших школярів допомагають разом: сім'я, школа, органи охорони здоров'я, що збігається з думкою батьків. 75% вчителів вважають особистий приклад батьків найбільш дієвим засобом залучення дітей до фізичної культури і спорту, 25% вважають це не дуже важливим.

На питання «Чи важлива співпраця сім'ї і школи?», 91,7% дали позитивну відповідь. Сучасна співпраця сім'ї і школи може здійснюватися у формі проведення тематичних батьківських зборів, індивідуальних бесід, проведення відкритих уроків, фізкультурно-оздоровчих заходів. Більшість вчителів вважають серед ефективних форм співпраці сім'ї та школи у фізичному вихованні молодших школярів можуть бути наступні:

- індивідуальні консультації батьків в учителем, лікарем, психологом школи;
- тематичні батьківські збори із проблем збереження і зміцнення здоров'я засобами фізичної культури;
- фізкультурно-оздоровчі заходи, спортивні свята, туристичні походи, спортивні змагання.

Наші дослідження збігаються з думкою провідних учених у галузі теорії фізичного виховання, сімейної та шкільної педагогіки, О. Дубогай, Б. Шияна, О. Вацеби [1, 2, 5], що поняття «сім'я» і «школа» взаємопов'язані, тому що стан здоров'я членів сім'ї впливає на функціонування, організацію, відносини всередині сім'ї, а звідси і на якість життя.

Таким чином, успішна робота над фізичним розвитком дитини, удосконаленням її фізичних якостей можлива лише за умови взаємодії трьох основних ланок: учитель – учень – батьки. Якщо одна з них випадає або працює не на належному рівні, ефективність подальшого фізичного розвитку дітей буде значно нижчою. Відзначимо також, що взаємодія сім'ї і школи – важлива умова підвищення мотивації дітей до занять фізичною культурою, підвищення ефективності організації роботи з фізичного виховання. Успішна реалізація поставлених завдань зміцнення здоров'я, гармонійного розвитку, підвищення розумової і фізичної працездатності сучасних учнів можлива лише через ініціативність та творчу співпрацю батьків та вчителів.

Література та джерела

1. Вацеба О. Ставлення батьків та вчителів до проблем фізичного виховання першокласників. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві. Зб. наукових праць ВДУ ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2002. Т. 1. С. 34–37.
2. Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. Київ: Шкільний світ, 2006. 126 с.
3. Горбенко М. Психолого-педагогічне виховання дітей молодшого шкільного віку. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві. Зб. наукових праць ВДУ ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2002. Т. 1. С.54–56.
4. Заремба Л. Роль фізичної культури у формуванні особистості сучасного школяра. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві. Зб. наукових праць ВДУ ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2002. Т. 1. 307 с.
5. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: навч. посіб. : Ч. 2. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2012 304 с.

**ЗАСТОСУВАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР НА ЗАНЯТТЯХ
З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Катерина Кривошия, Вікторія Мельник

студентки 21ФКс та 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент завідувач кафедри фізичної культури*

У роботі розглянуто методичні особливості застосування рухливих ігор на заняттях з фізичного виховання у молодших школярів. Результати педагогічного експерименту показали, що засоби рухливих ігор можна ефективно використовувати для розвитку фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку.

Сьогодні в Україні спостерігається ріст захворюваності населення, особливо дітей молодшого шкільного віку. За період навчання дітей у школі у 3-4 рази зменшується кількість здорових дітей, зменшується рухова активність, знижується рівень розвитку таких фізичних якостей, як швидкість, сила, спритність, витривалість [4]. Тому, збереження і зміцнення здоров'я дітей, підвищення рівня їх рухової активності, розвиток та удосконалення фізичних якостей є головними завданнями фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Молодший шкільний вік – найбільш сприятливий час для використання рухливих ігор у процесі фізичного виховання. Рухливі ігри різної спрямованості є дуже ефективним засобом комплексного вдосконалення фізичних якостей. Фізичні якості у дітей проявляються через рухові навички та вміння, а вони, у свою чергу, обумовлені достатнім рівнем їх розвитку [3]. Ці дві сторони рухової функції тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені. Якщо формування рухових навичок у дітей закріплюється при низькому рівні розвитку рухових якостей, то в подальшому це може призвести до закріплення

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

неправильних навичок виконання руху. Систематичне застосування ігор сприяє розширенню рухливих можливостей учнів, які перетворюються у необхідні життєві уміння та навички [1; 2; 3].

До рухливих належать ігри, які містять елементи загально-розвиваючих вправ, ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння тощо. Вони сприяють удосконаленню вмінь та навичок основних рухів, розвивають фізичні якості, позитивно впливають на функцію серцево-судинної і дихальної систем. Ігрова діяльність має комплексний характер і будується на поєднанні різних рухових дій (ходьба, біг, стрибки та ін.). Характерною особливістю рухливих ігор є їх велика емоційність. У системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку широке застосування мають ігри з елементами спорту: баскетбол, футбол, бадмінтон, настільний теніс, хокей. Діти оволодівають нескладними та доступними для них елементами техніки цих рухових дій та тактичними прийомами.

Науковці [1; 6] відзначають, що актуальність розробки методичних аспектів організації і проведення рольових рухливих ігор з молодшими школярами пов'язана з дефіцитом відповідних знань, навичок і досвіду в багатьох вчителів фізичної культури на фоні необхідності пошуку нових засобів розвитку творчих здібностей кожної дитини, розкриття неповторних рис її особистості.

Ми розробили методично обґрунтований алгоритм побудови процесу організації і проведення рухливих ігор на заняттях з фізичної культури в початковій школі. Під час дослідження використані такі методи: аналіз літератури, спостереження, педагогічне моделювання.

У нашій роботі ми керувалися рекомендаціями В. Шутько [5, с. 16] Пояснення сутності гри ми проводили в тій побудові або рольовому розташуванні учнів, з якого починалася гра. Успіх пояснення і сприйняття суті та умов гри залежить від того, наскільки сам педагог ясно, точно і професійно представляє її собі сам. Пояснення було послідовним, логічним, стислим, за винятком випадку з іграми молодших школярів. У цьому віці потрібно докладне, без поспіху пояснення у зв'язку зі специфікою сприйняття інформації дітьми цього віку. У практиці рухливих ігор склалася і діє досить проста і надійна схема пояснення суті гри. Вона складається з: назви гри, її головної відмінної особливості; змісту гри; ролі граючих і їх розташування на майданчику; функції помічників; правил гри; умов визначення переможців; відповідей на запитання учасників гри, які адресуються всім дітям. Особливу увагу ми звертали на правила гри з тим, щоб не робити вимушені зупинки по ходу гри на їх уточнення. Пояснення було чітким, з ясною дикцією, з помірними емоціями, але не монотонно, на доступній для дітей мові. У рідкісних випадках як загострення уваги до змісту гри, правилам та умовам ми застосовували прийом короткого вибіркового опитування слухачів.

У нашій роботі ми особливу увагу приділяли капітанам – нашим безпосереднім помічникам. Вони організовували і розміщували учасників, розподіляли їх по силам і відповідали за дисципліну гравців в процесі гри. Капітанів вибирали самі гравці або призначали ми. Коли капітана обирають гравці, вони привчаються оцінювати один одного по гідності і, виказуючи довіру своєму товаришу, спонукають його до більшої відповідальності. Якщо гравці недостатньо добре були організовані або погано знали один одного, то капітана призначав керівник. Іноді він призначав капітанами

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

пасивних гравців, сприяючи тим самим вихованню необхідних рис характеру. У постійних командах капітани періодично переобиралися.

Для перевірки ефективності даної методики розвитку фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор ми провели педагогічний експеримент з участю учнів 4-х класів 10 років, які були розподілені на контрольну та експериментальну групи. В контрольній групі уроки проводилися за стандартною програмою, а в експериментальній за тематично спланованою, де рухливим іграм відводилось 50-60 % частини уроку. Перед початком педагогічного експерименту було проведено тестування з метою виявлення вихідного рівня загальної фізичної підготовленості учнів контрольної та експериментальної груп з використанням наступних випробувань та контрольних вправ: стрибок у довжину з місця (см); човниковий біг 4x9 м (с); біг на 30 м (с). Обробка отриманих даних не виявила достовірних відмінностей у рівні фізичної підготовленості учнів контрольної та експериментальної груп ($p > 0,05$). Аналіз матеріалів дослідження показав, що в результаті проведеного повторного тестування вкінці педагогічного експерименту за такими ж параметрами та тестами були отримані наступні результати: показники фізичної підготовленості покращились в обох групах, однак в експериментальній групі суттєво підвищились темпи приросту при виконанні стрибка у довжину з місця, човникового бігу 4x9 м, бігу на 30 м. За результатами виконання контрольних вправ результат зі стрибків у довжину з місця у хлопчиків експериментальної групи збільшився в середньому на 8,15 см, а у дівчаток на 9,32 см; результат з бігу на 30 м у хлопчиків покращився на 1,1 с, а у дівчаток – на 1,12 с; у човниковому бігу 4x9 м показник спритності у хлопчиків покращився на 0,8 с, а у дівчат – на 0,95 с. Покращення результатів в експериментальній групі обумовлено, очевидно, використанням методики застосування засобів рухливих ігор на уроках фізичної культури.

Таким чином, результати педагогічного експерименту показали, що засоби рухливих ігор можна ефективно використовувати для розвитку фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку, а також широко впроваджувати їх в педагогічну практику початкової школи.

Література та джерела

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку : навч. посіб. Львів : ВНТЛ, 2008. 336 с.
2. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2008. 428 с.
3. Демчишин А. П. Рухливі і спортивні ігри в школі : посібник для вчителя / А. П. Демчишин, В. М. Артюх, В. А. Демчишин, Й. Г. Фалес. Київ: Освіта, 1992. 175с.
4. Єрмолова В. М., Іванова Л. І., Деревянко В. В. Навчаємо граючись: метод. посібник для вчителів фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Літера ЛТД, 2012. 208 с.
5. Шутько В. В. Методика застосування рухливих ігор в початковій школі: методичні рекомендації. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ» КПП, 2014.
6. Bondarchuk N., Chernov V., Tymochko O. . Методичні аспекти організації і проведення рольових рухливих ігор на заняттях з фізичної культури в початковій

школі : *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2021 №(1(48) С. 44–47.*

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ НА РІВЕНЬ ФІЗИЧНОГО СТАНУ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Владислав Кузнєчиков, Роман Ляшук

студенти 21ФКск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту,
доцент завідувач кафедри фізичної культури*

Проаналізовано вплив занять футболом на рівень фізичної підготовленості та функціональних можливостей підлітків. Відмічено, що раціональні заняття футболом позитивно впливають на фізичний та психоемоційний стан дітей пубертатного періоду та можуть широко запроваджуватися у фізичному вихованні школярів.

За даними ВООЗ кожен другий підліток в Україні має відхилення у стані здоров'я, через фактори зовнішнього впливу та відсутність основних критеріїв здорового способу життя. Згідно з даними науково-методичної літератури, здоров'я людини, залежить від різних чинників, серед яких рухова активність займає провідне місце. Сучасний стан гіподинамії, обумовлений недостатнім задоволенням біологічної потреби в русі. Молодь все більше захоплюється комп'ютерними іграми та віртуальним спілкуванням. У зв'язку з цим актуальною є проблема залучення дітей до ведення здорового способу життя та підвищення рівня рухової активності. Незважаючи на велику кількість сучасних різновидів рухової активності, відсоток підлітків, охоплених різними видами занять, є низьким [3, 4].

Футбол – це найпопулярніша гра в більшості країн світу. Сотні тисяч дітей, підлітків, дорослих грають в футбол, багато слідкують за грою по телебаченню. Футбол допомагає розвивати рухові якості: швидкість та точність рухів, спритність, силу та витривалість; як соціальне явище розширює діапазон функціональних можливостей організму; він розвиває здатність переборювати надзвичайні фізичні та психічні навантаження [1]. Футбол виховує низку важливих морально – вольових якостей: колективізм, цілеспрямованість, витримку, дисциплінованість та сміливість.

Футбол як органічна складова фізичної культури і спорту є частиною культурного життя суспільства, яка сприяє збереженню і зміцненню здоров'я людини, розвитку її фізичних і морально-вольових здібностей. Цей популярний вид спорту охопив усі верстви населення, зокрема дітей та молодь.

Ю. Мосейчук із співавторами [3] вказує, що отримані під час педагогічного експерименту результати вказують на ефективність застосування засобів футболу в рекреаційній діяльності школярів віком 13-14 років. У підлітків достовірно покращились показники серцево-судинної та дихальної систем, виріс рівень фізичної

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

працездатності. Заняття футболом сприяли швидкості і точності зорових реакцій, збільшенню обсягу переробки інформації й обсягу короткострокової пам'яті. Позитивний вплив ігрової діяльності спостерігається в покращенні координаційних здібностей підлітків.

Оптимальним засобом оздоровчого тренування, а також ефективною фізичною й інтелектуальною підготовкою можуть бути заняття футболом. Сама гра є засобом комплексного фізичного навантаження на організм і активним відпочинком [2, с. 129]. Основні переваги гри у футбол – це різноманітні рухи, які впливають на розвиток швидкісних якостей, швидкісно-силових, спритності, витривалості. Ігрова діяльність сприяє зміцненню нервової системи, рухового апарату, покращенню обміну речовин, а також роботи всіх систем організму [5, с. 652-654]. Вищезазначене дозволяє зробити висновок про актуальність обраної теми наукової роботи.

Футбол впливає на витривалість не менш ефективно, ніж біг. Відповідно, цей вид спорту впливає позитивно на стан серцево-судинної системи. Футболісти завжди повинні швидко реагувати на подачі від гравців противника або ж гравців своєї команди, вони завжди повинні стежити за м'ячем і повинні уміти забивати його у ворота. Таке постійне спостереження за грою, значно впливає на швидкість реакції і тренує кмітливість [4].

Заняття в секції футболу сприяють як фізичному, так і моральному розвитку підлітків та дітей. Заняття футболом дають можливість постійно вдосконалювати і розвивати роботу серцево-судинної системи, нервової системи, м'язового апарату, підвищувати загальну тренуваність юного спортсмена. Командний характер гри і високий технічно-тактичний рівень сучасного футболу висуває підвищені вимоги до всіх сторін психіки вихованців секції. Футбол виховує не тільки швидкість, спритність, силу, а й почуття колективізму, мужність, волю до перемоги.

Таким чином, проаналізувавши та узагальнивши літературні джерела можна зробити висновок, що раціональні заняття футболом позитивно впливають на фізичний та психоемоційний стан дітей пубертатного періоду та можуть широко запроваджуватися у різних формах фізичного виховання школярів.

Література та джерела

1. Білоконь, В. К. Фізична підготовленість футболістів різного віку на різних етапах планування учбово-тренувального процесу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. 2016. Вип. 10 (80). С. 16–19.
2. Васильчук А., Мосейчук Ю. Технологія визначення технічної та фізичної підготовленості студентів у процесі підвищення спортивної майстерності з футболу : *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*. № 2 (30). С. 126–130.
3. Мосейчук Ю. Ю., Ярмак О. М., Мужичок В. О. Використання засобів футболу в рекреаційній діяльності підлітків. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С. 101–104.
4. Шалар О. Г., Стрикаленко Є. А., Ємельянова Ю. І. Формування особистості юних футболісток. *Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наукова монографія за ред. проф. С. С. Єрмакова. Харків: ХДАДМ, 2009. №10. С. 277–280.

5. Comparative characteristics of psychophysiological indicators in the representatives of cyclic and game sports / Zh. Kozina et al. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (2). Art. 97. P. 648-655.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ НА СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ З ВОЛЕЙБОЛУ

Дарина Лісецька, Анна Ковальчук

студентки 21ФКс групи, спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олеся Дишко, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Зазначено, що використання спортивних ігор, зокрема волейболу, є перспективним напрямком для набуття нових рухових навичок та вмінь учнів, сприяючи розвитку різних фізичних якостей. Результати наукового експерименту, вказують на покращення фізичного розвитку учнів. Діти, які регулярно взяли участь у заняттях, демонструють покращені показники у тестах на витривалість, швидкість та гнучкість.

У наш час особливо важливим є вдосконалення методики розвитку фізичних якостей учнів, оскільки даній проблемі приділяється недостатня увага. Це може призвести до поступової втрати інтересу учнів до фізичного виховання та зниження рівня фізичної підготовленості дітей.

На думку багатьох провідних вчених та фахівці з фізичного виховання В. Арєф'єва, О. Шалара, В.Гузара, Н. Решотки, Б. Шияна, Г. Єдинака та інших, у сучасній системі фізичної культури одним з перспективних напрямків в набутті нових рухових навичок та вмінь є використання спортивних ігор, серед яких однією з найпопулярніших є волейбол [1; 6; 7]. Різноманіття рухів при грі в волейбол є ефективним засобом для усунення недоліків у фізичному розвитку школярів і сприяє підвищенню їх рухової активності протягом усього періоду навчання в школі [3].

Аналізуючи наукові дослідження фахівців у галузі волейболу [4; 5], можна сказати, що ця спортивна гра за останні десятиліття зазнала чималих змін, які пов'язані як із її природним процесом, так і зі змінами в правилах. Незважаючи на значну кількість досліджень у волейболі, багато аспектів цієї спортивної гри залишаються не розкритими й чекають своїх удосконалень [2].

Сучасний волейбол – надзвичайно цікава й видовищна гра. Це силові подачі, потужні нападаючі удари, удари біля сітки та із задньої лінії, складні техніко-тактичні дії гравців передньої й задньої ліній. Все це вимагає від спортсменів швидко пересуватися, високо стрибати, добре володіти арсеналом техніко-тактичних дій. Загалом для волейболу характерна різноманітність рухових навичок та ігрових дій, які відрізняються не лише за інтенсивністю зусиль, а й за координаційною структурою, що сприяє розвитку всіх фізичних якостей: сили, витривалості,

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

швидкості, гнучкості, спритності та стрибучості. Важливо підкреслити, що під час занять волейболом ці якості гармонійно доповнюють одна одну [2].

З метою вивчення особливостей розвитку фізичних якостей на секційних заняттях з волейболу нами був проведений експеримент на базі закладу загальної середньої освіти «Зубильненська гімназія». Він полягав у тому, що в учнів 5 класу (24 школяра) 6 тижнів урочні заняття включали елементи волейболу, які спрямовувались на підвищення рухової активності дітей та збільшення інтересу до занять волейболом. Також 6 хлопчиків та 5 дівчаток зголосилися відвідувати секційні заняття з волейболу (двічі на тиждень). Порівнявши показники на початку та кінець експерименту виявили, що на початку експерименту дані тесту «підтягування у висі» у дітей становив 3,8 рази і 1,7 рази (відповідно у хлопців і дівчат), а на кінець експерименту цей показник змінився у хлопчиків – 3,9 рази, дівчаток – 1,9 разів (ті, які відвідували тільки уроки фізичної культури); 4,1 рази та 2,2 рази відповідно хлопці та дівчата, які додатково ходили на секційні заняття. Середньоарифметичні дані тесту «стрибок у довжину з місця» на початку експерименту становив 107,2 см та 96,7 см у хлопців і дівчат відповідно. На завершення дослідження результати у дітей, які відвідували тільки урочні форми занять склали у хлопчиків – 108,2 см, а в дівчаток – 101,1 см, а учні, які відвідували секційні заняття з волейболу продемонстрували такі результати: 110,3 см та 105,1 см (відповідно хлопці та дівчата). На початку експерименту тест «біг 30 м» становив 6,7 с у хлопців та 7,1 с – у дівчат. Після експерименту у хлопців, які не відвідували секцій з волейболу середній результат становив 6,5 с, а у дівчат – 6,8 с. У дітей, які двічі на тиждень ходили на секційні заняття цей показник тесту склав 5,8 с у хлопців та 6,2 с – у дівчат. На початку нашого дослідження середні результати тесту «нахил уперед, стоячи на лаві» показав у хлопців +3,8 см і дівчат +6,2 см. Зміни, які прослідковуються по завершенню експерименту були наступні: у хлопців +4,1 см і +6,3 см у дівчат та +4,9 см та +7,3 см у дітей, які відвідували секційні заняття з баскетболу. Виконавши на початку експерименту тест «човниковий біг» 4x9 м, отримали такі середні дані: 12,2 с у хлопчиків та 12,3 с у дівчат. На кінець експерименту у хлопців та дівчат, які ходили лише на уроки фізичної культури середньоарифметичний показник зупинився на 11,9 с та 12,1 с відповідно. У дітей, які приходили на секційні заняття з волейболу, то цей показник зріс у хлопців до 11,6 с та у дівчат 11,8 с на кінець експерименту.

Таким чином, узагальнюючи результати педагогічного тестування, можна відзначити покращення показників у всіх дітей, оскільки вони брали участь у регулярних заняттях, які включали не лише волейбол, а й інші фізичні вправи, сприяючи загальному розвитку школярів. Зрозуміло, що у тих дітей, які додатково відвідували секційні заняття з волейболу двічі на тиждень, спостерігаються помітно кращі показники розвитку фізичних якостей у порівнянні з іншими.

Література та джерела

5. Арєф'єв В. Г., Єдинак Г. А. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) : навч. посіб. 3-є вид. перераб. і доповн. Кам'янець-Подільський, 2007. 248 с.

6. Ковальчук А. Особливості тренувального процесу волейболістів різної кваліфікації. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2013. № 2 (22). С. 129–132.

7. Педагогічна діагностика в системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: кол. моногр. [Н. О. Белікова, Г. О. Гац, С. П. Козіброцький та ін.]; наук. ред. й упорядник проф. А. В. Цьось. Луцьк, 2015. 240 с.

8. Проценко Г. Визначення особистісно-орієнтованого стилю спілкування тренера в процесі тренувальної та змагальної діяльності юних волейболісток. *Молода спортивна наука України*. 2008. Т. I. С. 270.

9. Сокольвак О. Структура та зміст тренувальної роботи учнів-волейболістів 10–11 класів протягом підготовчого періоду річного циклу підготовки в спортивній секції. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2012. № 4 (20). С. 486–491.

10. Шалар О. Г., Гузар В. М., Решотка Н. О. Спортивна підготовка учнів ліцею на заняттях з волейболу. *Спортивні ігри*. 2019. №1 (11). С. 58–66.

11. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання: навч. посібник. Тернопіль, 2001. 272 с.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Яна Лобачова, Богдан Поремчук

студенти 21ФКс та 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент, завідувач кафедри фізичної культури*

Розглянуто аспекти високих вимог до фізичної підготовки волейболістів, які зумовлені якісно новим рівнем розвитку сучасного класичного волейболу, який вимагає відповідної фізичної підготовленості гравців.

Сучасний волейбол – атлетична гра, що характеризується високою руховою активністю спортсменів. Більшість тактичних комбінацій засноване на швидких переміщеннях, що вимагає високого рівня розвитку швидкості і швидкісної витривалості. Ефективне виконання ігрових прийомів залежить від розвитку стрибучості, стрибкової витривалості і спритності. Виконання технічних прийомів в безопорному положенні неможливо без прояву спритності і гнучкості. Збереження високої активності протягом всієї гри висуває підвищені вимоги до діяльності серцево-судинної, центральної нервової та дихальної систем

Волейбол – гра з яскраво вираженими колективними діями. Для нього характерна висока швидкість взаємодії і комбінація нападу, яка визначена розподілом ігрових функцій між учасниками. В Україні цей вид спорту не тільки перетворився на стрімку мужню атлетичну гру, але й набув небаченої, справді всенародної популярності. Сучасний волейбол – надзвичайно цікава і видовищна гра. Це силові подачі, потужні нападаючі удари, удари біля сітки та із задньої лінії, дії в захисті і під час блокування та на майданчику, складні техніко- тактичні дії за участі гравців

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

передньої та задньої ліній. Завдяки своїй емоційності гра у волейбол є засобом не тільки фізичного розвитку, а й активного відпочинку.

Поряд з вирішенням завдань щодо зміцнення здоров'я, усебічної фізичної підготовки, вдосконалення життєво важливих рухових умінь і навичок правильно підібрана методика навчання волейболу сприяє вихованню волейбольних талантів серед юних спортсменів, а також створює передумови для масового залучення людей різної статі і віку до систематичних занять цим видом спорту протягом життя [1; 6]. Дослідженню сторін спеціальної фізичної підготовленості волейболістів присвячено достатньо багато наукових праць [2]. Проте наукові дослідження у цій галузі були спрямовані в основному на вивчення окремих сторін підготовленості, що неоднаково впливають на спортивні досягнення у волейболі. У працях деякі автори [3; 5] наводять дані про силові якості волейболістів, стрибучість, різні види витривалості, координаційні якості, також приділялася увага питанням відбору, методики тренування та іншим аспектам [2; 6].

Фізична підготовка – один з видів підготовки спортсмена, який спрямований на розвиток волейболіста, вдосконалення рухових якостей і здібностей. Високі вимоги до фізичної підготовки волейболістів можна пояснити якісно новим рівнем розвитку сучасного класичного волейболу, який вимагає відповідної фізичної підготовленості гравців [5]. Сучасний волейбол – це спортивна гра, яка характеризується високим рівнем рухової активності спортсменів. Тактичні комбінації, засновані на швидких переміщеннях, вимагають у гравців високого рівня розвитку швидкості і швидкісної витривалості. Ефективне виконання ігрових дій залежить від рівня фізичної підготовки. Виконання технічних прийомів неможливо без прояву спритності і гнучкості. Досягнення результату гри, а саме перемоги, забезпечується збереженням високої активності протягом усієї гри, висуває підвищені вимоги до діяльності центральної нервової, серцево-судинної та дихальної систем [1].

Завдання спеціальної фізичної підготовки – розвиток фізичних якостей, специфічних для спортивної гри (швидкісно-силових якостей, швидкісних можливостей, сили, витривалості); розвиток якостей, які обумовлюють успіх тактичних дій учня (швидкість переміщення, стрибучість, швидкість реакції і т. д.) [3]. Основними засобами спеціальної фізичної підготовки є підготовчі вправи, які дозволяють розвивати фізичні здібності, специфічні для конкретної спортивної гри. Сюди входять вправи для розвитку швидкості рухової реакції і орієнтування, спостережливості, швидкості дій, швидкості переміщення (робота ніг), стрибучості, вміння швидко переходити зі статичного положення в рух і зупинятися після швидкого переміщення, сили і швидкості скорочення м'язів, які беруть участь у виконанні основних технічних прийомів гри, координаційних здібностей (спритності), гнучкості, необхідних для оволодіння раціональної техніки гри; спеціальної витривалості (стрибкової, силової, швидкісної); акробатичні вправи, вправи по техніці і тактиці гри; двостороння гра [4].

Отже, фізична підготовка – один з видів підготовки спортсмена, який спрямований на розвиток волейболіста, вдосконалення рухових якостей і здібностей. Високі вимоги до фізичної підготовки волейболістів можна пояснити якісно новим рівнем розвитку сучасного класичного волейболу, який вимагає відповідної фізичної підготовленості гравців.

Література та джерела

1. Антонік В. І. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури / В. І. Антонік, І. П. Антонік, В. Є. Андріанов: навчальний посібник. Київ: Професіонал, Центр учбової літератури, 2009. 336 с.

2. Бермудес Д. В., Клименко А. Ю. Аналіз застосування різних фізичних вправ у процесі занять волейболом. *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення : матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, 21-22 жовтня 2020*. С. 24–27.

3. Волейбол: Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності. Київ: РНМК, 2009. 168 с.

4. Вольчинський А. Ковальчук А. Особливості тренування студентів-волейболістів із різною фізичною підготовкою. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 17. С. 38–42.

5. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навчальний посібник. 2-ге вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2018. 616 с.

6. Лісянський В. К, Волков Є. П. Керування тренувальним і змагальним процесом волейболістів високої кваліфікації за допомогою системи педагогічних спостережень. Харків: Основа, 2002. 18 с.

З ПРАКТИКИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Роман Марчук,

студент 3-А курсу спеціальність 013 Початкова освіта

Коломийського педагогічного фахового коледжу

Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Ігор Вінтоняк, керівник фізичного виховання

Подано короткий узагальнений опис практики реалізації індивідуального підходу до учнів на уроках фізичної культури в початкових класах.

Принцип індивідуального підходу до учнів дає змогу в умовах колективної навчальної роботи кожному учневі йти до володіння навчальним матеріалом своїм шляхом. Реалізуючи цей принцип, потрібно враховувати рівень розумового розвитку дітей, їх знань і вмінь, пізнавальної та практичної самостійності, інтересів, волевого розвитку, працездатності. Щоб врахувати учнів, учитель повинен уважно вивчити кожного з них, знати їх індивідуальні інтереси та схильності, розвиток і домашні умови.

У ході відповідного фізичного виховання здійснюється індивідуальний підхід до кожної дитини, щоб у всіх дітей формувалися культурно-гігієнічні навички,

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

інтерес до прогулянок на свіжому повітрі та до занять фізичною культурою. Отже, заняття фізичною культурою здатні охороняти і зміцнювати здоров'я, розвивати моторику, культурно-гігієнічні навички, розвивати фізичну форму, любов до чистоти й охайності, привчати дітей до праці й відпочинку, підвищувати працездатність, знижувати втому.

Розвиток і становлення дітей проходять кілька етапів, кожен з яких має свої особливості та закономірності. Педагог може успішно виконувати завдання фізичного виховання, виховання і навчання, якщо його діяльність ґрунтується на глибокому розумінні вікових етапів розвитку людини, баченні її внутрішнього світу.

Індивідуальний підхід до навчання учнів вимагає ґрунтовної підготовки вчителя та певних навичок.

Природа індивідуальних особливостей обумовлена:

а) біологічними чинниками (вік, стать, генетичні особливості особистості, працездатність тощо);

б) соціальними чинниками (сім'я, школа, оточення);

в) психічними процесами та властивостями (сприймання, пам'ять, мислення, воля, характер, схильності);

г) фізичним розвитком.

Індивідуальний темп навчання – природно задана властивість, обумовлена швидкістю утворення тимчасових зв'язків у ЦНС, яка в різних дітей неоднакова, тому їм необхідний різний час та різна кількість повторень для засвоєння знань, формування рухових умінь і навичок. У процесі роботи з дітьми на уроці вчителів необхідно звертати серйозну увагу на індивідуальні особливості сприймання, мислення, пам'яті, уваги, уяви, мови, характеру, темпераменту, волі своїх вихованців.

Вчитель повинен добре знати стан здоров'я й фізичного розвитку кожного учня. Для цього він знайомиться з даними, які є в особистій справі учня.

В кожному класі є діти, які відрізняються за фізичною підготовленістю від більшості своїх однокласників. Нерідко зустрічаються діти, які невпевнено роблять вправи, що вимагають рішучості і сміливості. Це пояснюється відсутністю у них упевненості в своїх силах. Щоб усунути це, треба робити вправи в полегшених умовах (менша висота снаряду, полегшений схил), з допомогою і страховкою. Іноді зустрічаються діти, які не виявляють цікавості до фізичної культури, неохоче займаються, а у фізичному розвитку не відрізняються від більшості однокласників. Тут вчитель перш за все прагне виявити причини подібних явищ (у бесіді з учнем, його товаришами і батьками), прагне виховати інтерес учня до фізкультури, дає йому окремі доручення з навчальної або позакласної роботи.

При індивідуальному підході до дітей треба обов'язково враховувати стан їхнього здоров'я.

Практика роботи показує, що дітей, віднесених до спеціальної медичної групи в школі, не дуже багато. Там, де організуються окремі заняття для таких дітей, їх звільняють від занять фізичними вправами в класі і вони знаходяться під регулярним спостереженням медичного персоналу школи.

Діти, віднесені до підготовчої групи, займаються разом зі всіма дітьми. Проте вчитель зобов'язаний особливо уважно підходити до підбору вправ і дозування. У кожному конкретному випадку вчитель застосовує певні засоби для залучення вправ,

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

що таких вчать до виконання, і до участі в іграх або, навпаки, вживає заходи з обмеження їх в заняттях. Наприклад, якщо учень віднесений до підготовчої групи в результаті перенесеного захворювання і організм його ще недостатньо окріпнув, то такого учня слід обмежувати у виконанні фізичних вправ і ігор, особливо таких, які дають значне навантаження на організм. Якщо ж учень віднесений до підготовчої групи через слабкий фізичний розвиток, то такого учня треба постійно привертати до систематичних занять фізичними вправами й іграми.

Отже, внаслідок різної підготовленості й зацікавленості, різних здібностей, інтелектуальних і фізичних можливостей учнів, темпи засвоєння ними навчального матеріалу не можуть бути однаковими. Заняття фізичними вправами будуть ефективними в тому випадку, коли при їхньому проведенні дотримуються оптимальних для кожного учня темпів.

Професійний обов'язок кожного вчителя бачити насамперед особистість дитини, якомога точніше знати її пізнавальні здібності, щоб індивідуалізувати навчання.

Принцип індивідуального підходу перебуває у нерозривному зв'язку з принципом диференціації навчання.

Диференційоване навчання – давно відомий і ефективний засіб здійснення індивідуального підходу до організації навчальної діяльності. Його застосування має бути систематичним і гнучким, відповідати змінам, які відбуваються у підготовці учнів.

Диференціація не тільки враховує індивідуальні особливості учнів, а й організовує для типологічних груп навчання за різними планами і програмами.

Тобто, якщо індивідуалізація спричинює врахування індивідуальних особливостей дітей в умовах групових форм навчання, то диференціація передбачає спеціальну організацію навчання (різні плани, програми, темп, трудність тощо) з відповідними відносно гомогенними типологічними групами учнів.

Індивідуалізоване навчання у практичній діяльності вчителя може виражатися у тому, що всі учні отримують завдання однакової складності, але слабшим з них під час їх виконання надають індивідуальну допомогу, або слабшим учням дають окремі, посилені для них завдання. Інколи учням пропонують легкі завдання, згодом ускладнюють додатковим питаннями, яке вони виконують відповідно до своїх можливостей.

Для здійснення диференційованого навчання вчителю необхідно вивчати загальну готовність дітей до навчальної діяльності та сприйняття конкретного матеріалу, зокрема:

- передбачати труднощі, які можуть виникнути в дітей під час засвоєння нового матеріалу;
- застосовувати в системі уроків диференційовані індивідуальні та групові завдання;
- здійснювати перспективний аналіз: з якою метою плануються завдання, чому їх треба використовувати саме на цьому етапі уроку, як продовжити роботу на наступних уроках.

Індивідуальний підхід розглядається в педагогіці як один з найважливіших принципів навчання й виховання і визначається як діяльність викладача, що

передбачає зміну засобів і організаційних форм навчально-виховної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей особистості.

Здійснюючи індивідуальний підхід, слід пам'ятати, що на учнів по-різному впливають заохочення. Одного учня корисно похвалити, так як це зміцнює його віру в свої сили; по відношенню до іншого від похвали краще утриматися, щоб не привести його до самозаспокоєння, самовпевненість.

Отже, у процесі фізичного виховання для підвищення ефективності освітнього процесу і розвитку рухових можливостей учнів, учитель повинен враховувати індивідуальні властивості й здатності фізичних якостей школярів.

Література та джерела

1. Андрухів Л. Індивідуальний підхід на уроках фізичної культури. URL: <https://vseosvita.ua/library/individualnij-pidhid-na-urokah-fizicnoi-kulturi-243406.html> (дата звернення: 14.03.2024).
2. Качан О. А. Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність закладів освіти: навч.-метод. посіб. Слов'янськ: Витоки, 2017. 138 с.
3. Ленок А. Особливості індивідуального підходу до учнів на уроках фізичної культури. URL: <https://naurok.com.ua/z-dosviduroboti-osoblivosti-individualnogo-pidhodu-do-uchniv-na-urokah-fizichno-kulturi-320485.html> (дата звернення: 04.03.2024).
4. Межуєв В. Б. Основа основ – бажання вчитися. *Фізична культура у школі*. 2002. № 2. С. 24–26.
5. Фролова Л. С. Організація та методика підготовчої частини уроку з спортивних ігор: навч.-метод. посіб. Черкаси, 2015. 121 с.
6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1. Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2001.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН РЕГУЛЯЦІЇ СЕРЦЕВОГО РИТМУ В СПОРТСМЕНІВ-ЛЕГКОАТЛЕТІВ ТА ІГРОВИКІВ

Богдана Мельник,

студентка 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Альона Романюк, канд. біол. наук, старший викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

У роботі вивчено функціональний стан регуляції серцевого ритму в спортсменів ігрових видів спорту та легкоатлетів. Виявлено, що у футболістів спостерігався більший рівень активації симпатичного відділу вегетативної нервової системи, тоді як у спринтерів спостерігалася менша напруженість регуляторних систем і вищий рівень фізичної підготовки порівняно з футболістами. Це розширило наше розуміння про переважаючий парасимпатичний тип вегетативної регуляції у спринтерів і симпатичний у футболістів.

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

Спортивна активність є унікальним видом занять, спрямованим на виявлення потенційних та адаптивних здібностей людини. Регулярні фізичні навантаження призводять до перебудови роботи серцево-судинної системи, що є нормальною фізіологічною реакцією на фізичні зусилля. Вивченню пульсу під час адаптації до фізичних навантажень приділяється значна увага у наукових дослідженнях. Оскільки регуляція є ключовим аспектом функціонування живого організму, неможливо оцінити його стан та адаптивні здатності без аналізу якості регуляційних процесів. Стійкість організму спортсмена до тренувальних і змагальних навантажень, досягнення спортивних результатів та збереження позитивної динаміки здоров'я залежать від характеру регуляційних механізмів [1, 2], рівня фізіологічних резервів і фізіологічних витрат, що відбуваються під час адаптації основних адаптивних систем.

Ураховуючи, що оцінка варіабельності серцевого ритму є ключовим аспектом дослідження адаптаційних можливостей і є індивідуальною характеристикою спортсменів з різними спортивними спеціалізаціями, важливим є вивчення особливостей вегетативної регуляції серця у спортсменів, які займаються ігровими видами спорту та легкоатлети.

У дослідженні брали участь 56 чоловіків у віці від 17 до 25 років. Вони були розділені на дві групи згідно зі своєю спортивною спеціалізацією: група I – футболісти (20 осіб) і група II – спринтери-легкоатлети (20 осіб). Усі учасники мали спортивну кваліфікацію на рівні майстра спорту міжнародного класу (МСМК), майстра спорту (МС) або спортивні розряди від I до кандидата в майстри спорту (КМС). Контрольну групу складала 16 осіб, які не займалися спортом.

Використання спектрального аналізу дозволило кількісно оцінити різноманітні компоненти коливання серцевого ритму та графічно відобразити співвідношення цих компонентів, що відображають активність конкретних механізмів регуляції. Результати обробки даних підтвердили статистично значущу різницю всіх показників спектрального аналізу між групами футболістів, спринтерів і осіб, що не займаються спортом. Загальна потужність спектра (рис. 1) характеризувалася статистично вищими значеннями в спринтерів, порівняно з футболістами та неспортсменами (відповідно, $6996,5 \pm 712,3$; $3513 \pm 370,8$ та $1711,5 \pm 205,6$ при $p < 0,05$).

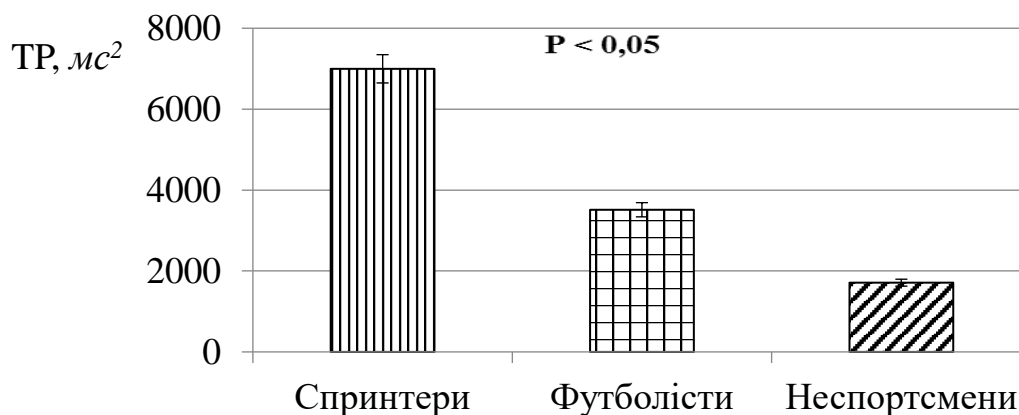

Рис. 1. Загальна потужність спектра у футболістів, спринтерів та неспортсменів

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

Під час аналізу загальної потужності спектра було помічено зниження значень у футболістів порівняно зі спринтерами. Це свідчить про активізацію функціональних резервів організму у футболістів та активацію нижче розташованих рівнів управління у спринтерів. Ця потужність відображає загальну активність вегетативної взаємодії на серцевий ритм і має той самий фізіологічний зміст, що й SDNN [3].

Під час статистичної обробки даних за W-критерієм Вілкоксона було встановлено статистично значущу різницю між значеннями потужності низькочастотних коливань, дуже низькочастотних коливань та високочастотних коливань. Значення цих потужностей були статистично вищими у спринтерів порівняно з футболістами та особами, що не займаються спортом.

У футболістів виявлено менші значення потужності високочастотних коливань порівняно зі спринтерами. Це може свідчити про меншу активність автономного контуру управління та зниження функціонування механізмів саморегуляції у футболістів. Потужність у цьому діапазоні переважно пов'язана з дихальними рухами та відображає вагусний контроль серцевого ритму (парасимпатичну активність).

Отже, аналіз результатів вказує на різницю в особливостях варіабельності серцевого ритму між футболістами, спринтерами та неспортсменами. У спринтерів спостерігається зростання щільності високочастотного спектра потужності серцевого ритму, тоді як у футболістів виявлені менші значення потужності спектра, особливо в високочастотному діапазоні. Неспортсмени характеризуються низькими значеннями потужності високочастотних, низькочастотних та дуже низькочастотних коливань.

Література та джерела

1. Мицкан Б. М., Остап'як З. М., Мицкан Т. С., Коробейніков Г. В., Дрозд С., & Цинарський В. Я. Варіабельність серцевого ритму у спортсменів. *Rehabilitation and Recreation*, 2022. (12). С. 128–143.

2. Черкес Л., Ільїн В., Колот А. та ін. Особливості адаптації до умов середньогір'я спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються у бігу на середні дистанції, залежно від типу вегетативного гомеостазу. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 2014. № 3. С. 82–86.

3. Romaniuk A. Special Aspects of Heart rate Variability in Track and Field Athletes and Players. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки. Серія «Біологічні науки»*. Луцьк, 2016. № 7 (332). С. 168–174.

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ СПОРТУ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Оксана Мякота, Вероніка Толстоброва

студентки 31ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету
початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Денисенко,

*доктор педагогічних наук, заслужений вчитель України,
декан факультету початкової освіти та фізичної культури*

*Визначено низку проблем у системі підготовки фахівців фізичної культури і спорту в умовах
НУШ. Закцентовано увагу на здоров'язбережувальній освіті старшокласників.*

Проблема підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах сучасного суспільства актуалізується, як вважає соціальними та моральними пріоритетами щодо зміцнення і збереження здоров'я.

Соціально-економічні зміни в суспільстві, що продукують процеси реформування освітньої галузі країни, вважає С. Мединський, «визначають нові пріоритетні напрямки професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. Особливого значення набуває спрямованість професійної підготовки на діяльність зі здоров'язбереження учнів загальноосвітніх шкіл» [4, с. 86]. Науковець вказує, що «одночасно в світі проблема здоров'я піднесена до рангу глобальних, вирішення якої обумовить не тільки загальнолюдський прогрес, але й саме існування людини як біологічного виду» [4, с. 86]. Ми поділяємо думку автора про те, що здоров'я нації розглядається як «один із найважливіших показників цивілізованості кожної країни» [4, с. 86]. Головною проблемою перебудови вищої школи, як зазначає В. Омеляненко, є «підвищення якості підготовки кадрів на підставі науково-обґрунтованого визначення змісту навчання і впровадження в навчальний процес ефективних форм і методів його удосконалення, які забезпечують сучасний рівень загальнонаукових і професійних компетенцій студентів» [6, с. 79].

В. Бабич вважає, що «у період реформування системи освіти в Україні важливе місце повинна зайняти проблема здорового способу життя кожної молодої людини. Майбутнє України повинно створюватися здоровими громадянами, які здатні до активної життєдіяльності в усіх напрямках» [1, с. 134].

У сучасних умовах важливою є, на думку Л. Іванової, «розробка нових підходів до вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з метою підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, готових до постійного професійного зростання, здатних не тільки займатися фізичним вихованням школярів, а й зміцнювати здоров'я учнів, які мають відхилення у його стані» [4, с. 2]. Аналогічної думки дотримується Н. Самсутіна, яка зазначає, що «одним з аспектів фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури є

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

формування знань, умінь та навичок, необхідних для виконання основних професійних функцій».

Майбутній учитель фізичної культури, проводячи різні фізкультурнооздоровчі заходи, повинен, на думку Є. Захаріної, «не тільки володіти необхідними знаннями та вміннями, а й уміти використовувати їх з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей своїх вихованців, їх фізичного й психічного розвитку» [2, с. 123].

Система підготовки повинна також, як вважають О. Омельчук і Л. Левицька, «забезпечити готовність майбутніх учителів фізичної культури до нейтралізації педагогічних чинників, що погано впливають на здоров'я учнів: стресова тактика авторитарної педагогіки; інтенсифікація навчального процесу, тобто збільшення темпу і обсягу навчального навантаження; невідповідність технологій навчання віковим особливостям учнів; недотримання елементарних фізико-гігієнічних вимог до організації навчального процесу; відсутність в учнів елементарних знань про те, як стати і бути здоровим» [5, с. 274]. На думку вчених, «майбутній учитель фізичної культури має виявляти та нейтралізувати причини, що викликають стомлення учнів: професійні помилки і низький рівень компетенції вчителів; негативні особливості традиційної системи шкільного навчання; перевантаженість шкільних навчальних програм та інтенсифікація навчального процесу; переповненість класів учнями, що ускладнює індивідуалізацію навчально-виховного процесу; недотримання гігієнічних умов у школі та класах; порушення організаційно-педагогічних вимог до проведення освітнього процесу» [5, с. 274].

Проблема підвищення ефективності професійної освіти, відповідності рівня підготовленості випускників вищих навчальних закладів вимогам майбутньої професійної діяльності, на думку Л. Безкоровайної, є актуальною на сучасному етапі

Для нинішнього рівня розвитку фізичної культури і спорту в Україні характерна, на думку С. Мединського, «напружена ситуація у кадровому забезпеченні, що відзначається розбалансованістю між обсягами підготовки та реальними потребами у фахівцях з фізичної культури і спорту, відставанням змісту їх підготовки від реальних потреб і запитів часу. Для цього необхідно: затвердити нормативи кадрового забезпечення галузі фізичної культури і спорту, удосконалення порядку ліцензування та акредитації закладів, які готують фахівців даної галузі; визначити пріоритетні напрями фундаментальних та прикладних досліджень у сфері фізичної культури і спорту та сприяти виконанню відповідного зведеного плану науково-дослідної роботи; створити у вищих навчальних закладах мережу проблемних науково-дослідних лабораторій, центрів з фізичної культури і спорту, забезпечити їх сучасною апаратурою та обладнанням» [4, с. 66].

Аналіз статистичних даних останніх років свідчить, що зберігаються тенденції до погіршення здоров'я й фізичної підготовленості дітей та учнівської молоді. Як вказує Л. Демінська, «за останні п'ятнадцять років у дітей дошкільного та шкільного віку зросла кількість захворювань, пов'язаних з порушенням функцій опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи, збільшилася кількість дітей з надмірною вагою». Вчена акцентує увагу на тому, що «погіршення здоров'я учнів викликають: стресова педагогічна тактика, інтенсифікація навчального процесу, невідповідність методик та технологій навчання віковим та функціональним можливостям учнів, нераціональна організація навчальної діяльності,

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

комп'ютеризація навчального процесу; низька функціональна грамотність педагогів і батьків з питань збереження та зміцнення здоров'я». *Л. Демінська вважає, що здоров'язбережувальні технології* «створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі, а також вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини.

Таким чином, аналіз у педагогічній теорії проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі показав, що цій проблемі науковці приділяють відповідну увагу, але недостатню. Вважаємо, що науковий підхід до проблеми оздоровлення нації повинен бути нерозривно пов'язаним з підготовкою майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. Орієнтація вищої фізкультурної освіти на запити ринку, контроль з боку суспільства визначає необхідність підготовки випускників вищих навчальних закладів відповідно до сьогоденних соціальних і економічних запитів.

Література та джерела

1. Бабич В. І. Культура здоров'я як складова частина професійної підготовки майбутніх вчителів освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я». *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 1. С. 134–139.

2. Захаріна Є. А. Формування вмінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури для позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи у виховному просторі загальноосвітніх навчальних закладів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер : Педагогічні науки. 2014. Вип. 2. С. 63–69.

3. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» Київ, 2007. 22 с.

4. Мединський С. В. Структура підготовки фахівців з фізичного виховання у США в аналогії з Україною. *Науковий часопис Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Серія №15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт»* : [збірник наукових праць] / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 14. С. 66–69.

5. Омеляненко В. Г. Шляхи оптимізації програми професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Науковий часопис Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Серія №15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт»* : [збірник наукових праць] / за ред. Г. М. Арзютова. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 14. С. 79–81.

6. Панченко Г. І. Проблеми удосконалення підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання до організації та проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в загальноосвітній. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2011. № 11. С. 86–90.

ФОРМИ ТА ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Іванна Нечипорук,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення
початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Людмила Северіна, викладач-методист,
викладач циклової комісії теорії та методики фізичного виховання

Розкрито поняття рухової активності, її значення для учнів молодшого шкільного віку. Описано форми та методи організації правильного режиму рухової активності здобувачів початкової освіти в межах навчального дня.

Сучасні умови інтенсифікації освіти, малорухливий спосіб життя дітей молодшого шкільного віку призвело до збільшення кількості дітей із проблемами здоров'я. За даними ВООЗ та результатами планових медичних оглядів дітей від 6 до 9 років 65% усіх проблем із здоров'ям у молодшому шкільному віці складають захворювання, що пов'язані із малорухливим способом життя [2].

Головним джерелом розвитку і зміцнення ресурсів здоров'я людини є систематична рухова активність протягом усього життя людини. Саме фізичне виховання, предмет «Фізична культура» в освітніх установах покликані формувати у людини потребу в зміцненні здоров'я, систематичних заняттях фізичною культурою і спортом.

На важливе значення рухової активності дітей молодшого шкільного віку вказується у дослідженнях А. Борисенко, Р. Валецької, С. Волкової, І. Горобець, О. Дубогай, Т. Круцевича, С. Якименко та інших. Значний внесок в оптимізацію режиму рухової активності дітей у закладах освіти внесли праці Є. Вільчковського, М. Єфименка.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що тижневий обсяг і режим фізкультурно-рухової активності для учнів молодшого шкільного віку становить 8-12 годин на тиждень. На думку відомих вчених-фізіологів, лікарів-гігієністів належною нормою добової рухової активності дітей 6-10 років може бути визнана така величина, яка повністю задовольняє біологічну потребу в рухах і відповідає їх функціональним можливостям, сприяє зміцненню здоров'я і підвищенню працездатності [1, с. 149].

Одним із завдань фізичного виховання в початковій школі є зміцнення здоров'я учнів, зниження захворюваності, розвиток фізичних навичок і виховання в учнів важливості фізичної та моральної поведінки. Рухова активність необхідна для біологічної потреби в русі, вона також важлива для зміцнення здоров'я та підвищення працездатності дітей. Систематичні заняття фізичною культурою, які проводяться в урочний та позаурочний час, позитивно впливають на розвиток дитячого організму, підвищують функціональні можливості дитини. Ці заняття також позитивно впливають на здоров'я молодших школярів. Діти молодшого шкільного віку

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

потребують активного руху. Якщо потреба дитини в природних рухах не буде задоволена, ріст і розвиток її тіла буде гальмуватися, і в результаті виникнуть різні функціональні та морфологічні проблеми.

Серед численних факторів, що впливають на здоров'я дитини, фізична активність є найкориснішим оздоровчим і освітнім засобом для дітей. За ступенем впливу на здоров'я дітей молодшого шкільного віку вона посідає перше місце. Правильний підбір фізичних навантажень, які підвищують рухову активність молодших школярів, позитивно впливає на розвиток фізичних якостей, фізичної підготовленості та працездатності. Рухова активність дитини, яка відповідає її віку і задовольняє потребу в русі, сприяє активізації всіх основних фізіологічних функцій організму. Посилення рухової активності підвищує працездатність органів дихання і кровообігу. Крім того, підвищується діяльність серцево-судинної та дихальної систем, посилюється обмін речовин, зміцнюється опорно-руховий апарат. Діяльність активних м'язів бере участь у розвитку рухових і фізичних здібностей, навчанні фізичних основ, формуванні правильної постави та корекції вад розвитку.

У наукових розвідках О. Дубогай виявлено прямий кореляційний зв'язок між характером рухової активності і психічними процесами у дітей різного віку [1, 148 с.].

Для розуміння сутності поняття «рухова активність» здійснимо його аналіз у таблиці 1.

Таблиця 1

Тлумачення поняття «рухова активність»

Автор	Тлумачення поняття
О. Шпак [5, с. 557].	міра рухливості, що проявляється в активності дитини у різних специфічно дитячих видах діяльності (гра, спілкування, пізнавальна образотворча та інша діяльність).
О. Томенко [4, с. 11]	сукупність довільно регульованих рухів, що мають умовно рефлекторну основу, виражаються у прагненні до підтримки життєвої рівноваги організму дитини з навколишнім світом, проявляються у рухових уміннях і фізичних якостях, обумовлених як генетично, так і сформованими потребами й мотивами.
С. Якименко [6, с. 47]	сума рухів, що виконуються людиною в процесі щоденної життєдіяльності.

Важливе значення у руховій активності дитини шкільного віку відіграє заклад загальної середньої освіти. Саме у школі правильно організована робота з фізичної культури та формуванню здорового способу життя сприяє правильному руховому режиму учнів. У системі фізичного виховання цей напрямок роботи реалізується через заходи фізично-оздоровчого виховання. На рис.1 подано форми організації фізично-оздоровчого виховання:

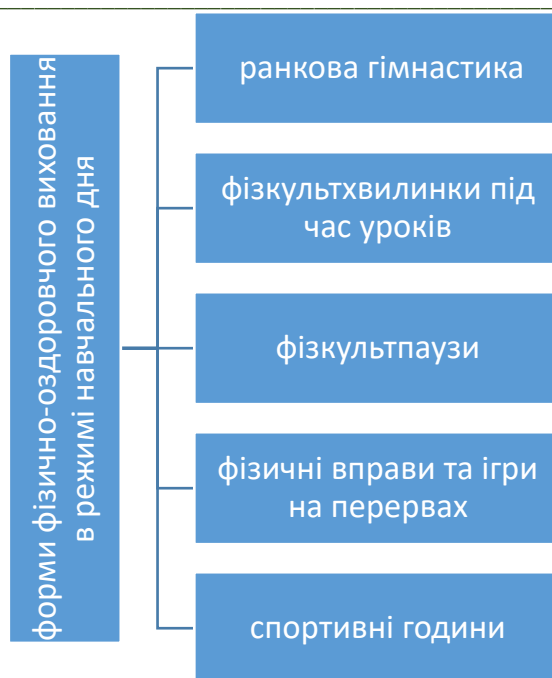

Рис. 1. Форми фізично-оздоровчого виховання в режимі навчального дня

Ранкова гімнастика, яка проводиться до навчальних занять, є складовою частиною фізкультурно-оздоровчої роботи в школі. Її мета оптимізувати рівень збудливості і функціональної рухливості центральної нервової системи, впливати на всі органи і системи організму, завдяки чому прискорюється «входження» організму школярів в роботу.

Фізкультхвилинки – це активний відпочинок, який проводиться на загальноосвітніх уроках для того, щоб зменшити стомлення учнів, зняти негативні явища статичного навантаження, активізувати увагу учнів і підвищити здатність до сприйняття навчального матеріалу.

Фізкультпаузи повинні проводитися з учнями і під час продовженого дня, і вдома. Вони проводяться протягом 10–15 хв через кожні 35–45 хв навчальної роботи. Крім загальнорозвиваючих вправ, в паузи включаються біг на місці, стрибки, рухливі ігри. Фізкультпаузи можуть проводитися самостійно невеликими групами або індивідуально в залежності від обставин в залі, на майданчику, в домашніх умовах. Під час фізкультпауз, як правило, виконують домашнє завдання з фізичної культури [3, с. 87].

Фізичні вправи і рухливі ігри на подовжених перервах проводяться в якості активного відпочинку з метою зниження стомлення, що виник в результаті навчальної діяльності, і підвищення розумової дієздатності. В практиці роботи вчителів вони отримали різні назви: годину активного відпочинку, динамічна пауза, олімпійський урок та ін..

Спортивні години – це щоденні заняття фізичними вправами на відкритому повітрі, які проводяться в режимі навчального дня. Це активний відпочинок, який знімає втому, викликану навчальною діяльністю, і сприяє підвищенню рухової активності школярів. Заняття, що проводяться на відкритому повітрі мають оздоровчу цінність.

Отже, серед численних факторів, що впливають на здоров'я дитини, фізична активність є найкориснішим оздоровчим і освітнім засобом для дітей. За ступенем впливу на здоров'я дітей молодшого шкільного віку вона посідає перше місце. Основними формами організації рухової активності в учнів молодшого шкільного віку в режимі навчального дня є ранкова гімнастика до початку занять, фізкультхвилинки та фізкультпаузи, фізичні вправи та ігри на перервах та спортивні години. Методика проведення кожної організаційної форми вимагає від вчителя відповідних знань, умінь і навичок, а також ретельної продуманої підготовки. Важливо враховувати індивідуальні та вікові особливості учнів. Вагомим чинником при організації цієї роботи є врахування групи здоров'я дітей.

Література та джерела

1. Дубогай О. Д. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. Київ: Шк. світ, 2006. 128 с.
2. Компас. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. Здоров'я. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/health> (дата звернення: 10.03.2024).
3. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В. В., Безверхня Г. В. Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. 220 с.
4. Томенко О. А. Рівень рухової активності школярів та шляхи його підвищення в умовах загальноосвітньої школи. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. №3. С. 9–23.
5. Шпак О. М. «Школа здоров'я» – шлях до формування гармонійної здорової особистості. *Гіг. насел. місць*. Київ, 2005. Вип. 45. С. 556–558.
6. Якименко С. І. Формування культури здорового способу життя учнів основної школи у позакласній роботі. Київ: Слово, 2014. 219 с.

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА У ПРОЦЕСІ ТРЕНУВАНЬ ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Максим Нікончук, Євгенія Ткачук,

студенти 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент, завідувач кафедри фізичної культури

Завдання спеціальної фізичної підготовки у волейболі – розвиток фізичних якостей, специфічних для спортивної гри (швидкісно-силових якостей, швидкісних можливостей, сили, витривалості); розвиток якостей, які обумовлюють успіх тактичних дій учня (швидкість переміщення, стрибучість, швидкість реакції і т. д.

Фізична підготовка – один з видів підготовки спортсмена, який спрямований на розвиток волейболіста, вдосконалення рухових якостей і здібностей. Високі вимоги до фізичної підготовки волейболістів можна пояснити якісно новим рівнем розвитку сучасного класичного волейболу, який вимагає відповідної фізичної підготовленості

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

гравців [2]. Сучасний волейбол – це спортивна гра, яка характеризується високим рівнем рухової активності спортсменів. Тактичні комбінації, засновані на швидких переміщеннях, вимагають у гравців високого рівня розвитку швидкості і швидкісної витривалості. Ефективне виконання ігрових дій залежить від рівня фізичної підготовки. Виконання технічних прийомів неможливо без прояву спритності і гнучкості. Досягнення результату гри, а саме перемоги, забезпечується збереженням високої активності протягом усієї гри, висуває підвищені вимоги до діяльності центральної нервової, серцево-судинної та дихальної систем [1].

Завдання спеціальної фізичної підготовки – розвиток фізичних якостей, специфічних для спортивної гри (швидкісно-силових якостей, швидкісних можливостей, сили, витривалості); розвиток якостей, які обумовлюють успіх тактичних дій учня (швидкість переміщення, стрибучість, швидкість реакції і т. д.). Основними засобами спеціальної фізичної підготовки є підготовчі вправи, які дозволяють розвивати фізичні здібності, специфічні для конкретної спортивної гри. Сюди входять вправи для розвитку швидкості рухової реакції і орієнтування, спостережливості, швидкості дій, швидкості переміщення (робота ніг), стрибучості, вміння швидко переходити зі статичного положення в рух і зупинитися після швидкого переміщення, сили і швидкості скорочення м'язів, які беруть участь у виконанні основних технічних прийомів гри, координаційних здібностей (спритності), гнучкості, необхідних для оволодіння раціональної техніки гри; спеціальної витривалості (стрибкової, силової, швидкісної); акробатичні вправи, вправи по техніці і тактиці гри; двостороння гра [5].

У своїх працях [2; 3] науковці приділяють увагу розвитку рухових якостей та фізичній підготовці спортсменів у волейболі. Вони констатують, що рухові якості особливо важливі у зв'язку з розширенням діапазону ігрових дій, зростанням напруги гри, що вимагає від спортсменів максимальних фізичних зусиль у ситуаціях, які різко і часто змінюються на волейбольному майданчику.

Фізична підготовка в сучасному волейболі набуває особливого значення у зв'язку з розширенням діапазону ігрових дій, збільшенням напруження гри, що потребує від волейболістів максимальних фізичних зусиль. Б.М. Шиян [5] визначає фізичну підготовленість як прикладний результат фізичного виховання, утілений у підвищенні працездатності, рухових умінь і навичок. Згідно з визначенням Т. Круцевич [4], фізична підготовленість – це рівень досягнутого розвитку фізичних якостей, формування рухових навичок у результаті спеціалізованого процесу фізичного виховання, спрямованого на розв'язання конкретних завдань. На думку авторів [4; 5], визначення фізичної підготовленості як рівня розвитку фізичних якостей є досить актуальним. Сучасні наукові дослідження свідчать про те, що використання рухових тестів для визначення рівня фізичної підготовки дає змогу оцінити різні сторони рухової підготовленості та є доступними за рахунок диференціації за статтю й віком. Установлення рівня фізичної підготовленості пов'язане, з одного боку, з необхідністю аналізу проведеної роботи за певний період, а з іншого – із корегуванням тренувального процесу на наступних етапах підготовки [2].

Фізична підготовка – один з видів підготовки спортсмена, який спрямований на розвиток волейболіста, вдосконалення рухових якостей і здібностей. Високі вимоги

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

до фізичної підготовки волейболістів можна пояснити якісно новим рівнем розвитку сучасного класичного волейболу, який вимагає відповідної фізичної підготовленості гравців [4]. Сучасний волейбол – це спортивна гра, яка характеризується високим рівнем рухової активності спортсменів. Тактичні комбінації, засновані на швидких переміщеннях, вимагають у гравців високого рівня розвитку швидкості і швидкісної витривалості. Ефективне виконання ігрових дій залежить від рівня фізичної підготовки. Виконання технічних прийомів неможливо без прояву спритності і гнучкості. Досягнення результату гри, а саме перемоги, забезпечується збереженням високої активності протягом усієї гри, висуває підвищені вимоги до діяльності центральної нервової, серцево-судинної та дихальної систем. Завдання спеціальної фізичної підготовки – розвиток фізичних якостей, специфічних для спортивної гри (швидкісно-силових якостей, швидкісних можливостей, сили, витривалості); розвиток якостей, які обумовлюють успіх тактичних дій учня (швидкість переміщення, стрибучість, швидкість реакції і т. д.

Високий рівень розвитку аеробних та анаеробних якостей гравців у волейболі – один із чинників підтримання високої працездатності протягом гри й успішної реалізації усього арсеналу технічних і тактичних засобів боротьби. Удосконалюється шляхом проведення ігор з більшою, ніж передбачено правилами змагань, кількістю партій, ігор на час, з використанням під час гри (у паузах, при досягненні, наприклад, рахунку 5, 10, 15 тощо) вправ різного тренувального характеру. Вправи виконуються в максимально швидкому темпі. Для розвитку швидкісної витривалості волейболістів добираються вправи бігові, імітаційні, основні, які виконують багаторазово і тривалий час. До розвитку швидкісно-силових якостей відноситься стрибучість волейболіста, що дає змогу високо стрибати для виконання нападаючих ударів, при блокуванні та інших техніко-тактичних дій. Для розвитку стрибучості рекомендуємо різні вправи стрибкового характеру такі, як серійні стрибки, настрибування та зістрибування з тумби, імітації нападаючого удару, блокування, стрибки через бар'єри, стрибки після зістрибування тощо. Також розвиток швидкісно-силових здібностей для виконання нападаючого удару, подачі, передачі забезпечують засоби тренування: кидання набивних м'ячів (вага 0,5-1 кг) зверху двома та однією руками; імітація нападаючого удару (подачі м'яча) з використанням гумового амортизатора; обертальні рухи з гантелями в руках (вага 2-3 кг); обертання кистями рук палки з намотуванням мотузки, до якої закріплений вантаж (вага 5-10 кг).

Отже, завдання спеціальної фізичної підготовки у волейболі – розвиток фізичних якостей, специфічних для спортивної гри (швидкісно-силових якостей, швидкісних можливостей, сили, витривалості); розвиток якостей, які обумовлюють успіх тактичних дій учня (швидкість переміщення, стрибучість, швидкість реакції і т. д.

Література та джерела

1. Антонік В. І., Антонік І. П., Андріанов В. Є. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури: навч. посіб. Київ: Професіонал, Центр учбової літератури, 2009. –36 с.

2. Бермудес Д. В., Клименко А. Ю. Аналіз застосування різних фізичних вправ у процесі занять волейболом. *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних*

груп населення: матеріали ХХ Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, 21–22 жовтня 2020. С. 24–27.

3. Вольчинський А. Ковальчук А. Особливості тренування студентів-волейболістів із різною фізичною підготовкою. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 17. С. 38–42.

4. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Т. 1. Київ: Олімп. л-ра, 2012. 392 с.

5. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2003. Ч. 1. 272 с.

6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2003. Ч. 2. 247 с.

ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПОКАЗНИКИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Ангеліна Оксенчук,

студентка 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Альона Романюк, к. біол. наук, старший викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

У роботі вивчено вплив фізичних навантажень на показники опорно-рухового апарату, а саме на м'язову силу кистей та м'язів розгиначів спини у спортсменів стаєрів та волейболістів. Відмічено позитивний вплив фізичних навантажень на опорно-руховий апарат загалом, а також встановлено статистично значимі відмінності між показниками сили м'язів кистей та станової сили.

У сучасному світі вивчення впливу фізичних навантажень на системи організму людини стає все більш актуальним. Наприклад, вивчення можливостей м'язової сили у спортсменів різної спеціалізації дозволяє адаптувати фізичні програми та навантаження для сприяння їхньому оптимальному розвитку. Адаптація програм тренувань до різних потреб сприяє формуванню позитивного ставлення до фізичної активності [3]. Наукові дослідження цієї теми можуть розширити наукові знання у галузі фізіології розвитку м'язів у спортсменів, вносячи нові дані та розуміння щодо факторів, які впливають на м'язову силу [1, 2, 3]. Враховуючи ці аспекти, дослідження має значення для фізичного, психомоторного та соціального розвитку спортсменів, різної спеціалізації.

У дослідженні взяли участь 40 висококваліфікованих спортсменів, які були поділені на 2 групи за спортивною спеціалізацією: 1 група – спортсмени-легкоатлети; 2 група – спортсмени-ігрових видів спорту. Показники м'язової сили вивчали за допомогою методу динамометрії.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Аналіз порівняння показників середніх значень сили кисті та сили м'язів спини у спортсменів різної спеціалізації (рис. 1), використовуючи критерій Стюдента, встановлено, що різниця середніх не є статистично значущою, $p=0,421$. Аналіз станової сили м'язів під час порівняння середніх двох незалежних вибірок, використовуючи критерій Стюдента, встановлено, що різниця середніх не є статистично значущою, $p=0,705$. Проте ми можемо спостерігати тенденцію до збільшень показників станової та кистьової динамометрії у групі спортсменів ігрових видів спорту.

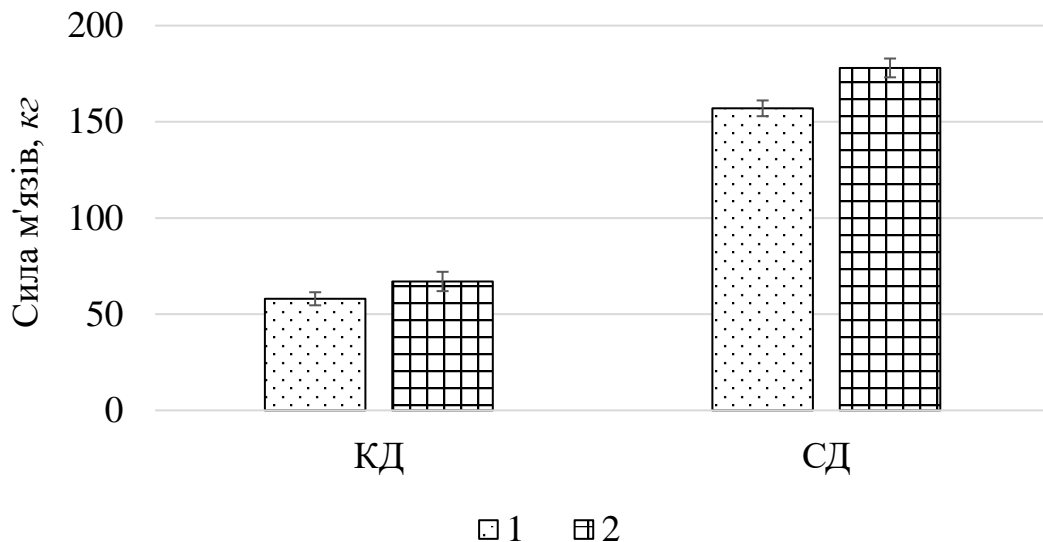

Рис. 1. Сила м'язів у спортсменів різної спеціалізації

Примітка до рис. 1: 1 – група спортсменів-легкоатлетів; 2 – група спортсменів ігрових видів спорту; КД – кистьова динамометрія, СД – станова динамометрія.

За результати власних досліджень обстежуваних припускаємо, що крім позитивного впливу фізичних навантажень на активну частину опорно-рухового апарату спортсмена, ми спостерігаємо тенденцію до збільшення м'язової сили у спортсменів ігрових видів спорту через антропометричні особливості їх організму, адже м'язова сила рук залежить від зросту, маси тіла, окружності грудної клітки та інших факторів.

Таким чином, вивчення впливу фізичних навантажень на активну частину опорно-рухового апарату у спортсменів є важливим аспектом фізичного розвитку їх організму, оскільки він впливає на їхню фізичну підготовку та може мати довгострокові впливи на здоров'я загалом. У цілому, враховуючи індивідуальні різниці, статеві особливості, спортивну спеціалізацію та кваліфікацію, фізичну активність, розвиток м'язової сили є важливим компонентом комплексного підходу до планування фізичного навантаження під час тренувальних занять.

Література та джерела

1. Басанець Л. М., Іванова О. І., & Белікова Я. С. Комплексна оцінка морфофункціональних характеристик студентів з різним рівнем фізичної підготовленості і спортивної кваліфікації. *Природничі науки: збірник наукових праць.*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. 2013. С. 92–98.

2. Пахомов В. І., Лукашова І. В., & Русецький С. О. Дослідження впливу фізичного виховання на стан здоров'я студентів в процесі навчання у ВНЗ. *Вісник Національного авіаційного університету*. К.: НАУ, 2015. Вип. 1(6). С. 139–143.

3. Kim Y. H., Kim K. I., Paik N. J., Kim K. W., Jang H. C., & Lim J. Y. Muscle strength: a better index of low physical performance than muscle mass in older adults. *Geriatrics & gerontology international*, 2016. 16(5), P. 577–585.

ТЕХНОЛОГІЯ «ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ МИСЛЕННЯ» У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Ірина Онищук,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення
початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Галина Давидюк, викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін*

Розкрито актуальність використання технології «Шість капелюхів мислення» на уроках в початковій школі. Описано значення кожного капелюху та особливості використання цієї технології на уроках в початковій школі.

В умовах модернізації початкова освіта будується на основі якісно нової особистісно-орієнтованої моделі. Принциповою відмінністю сучасного підходу є орієнтація навчання на розвиток ключових компетентностей у здобувачів освіти. Під компетентностями розуміються не лише предметні знання, але й уміння застосовувати ці знання в практичній діяльності.

Особливістю початкової школи є те, що діти приходять до школи з різним рівнем готовності до навчання, різним соціальним досвідом, відмінностями у психофізіологічному розвитку. Початкова загальна освіта покликана допомогти реалізувати здібності кожного та створити умови для індивідуального розвитку дитини. Тому перед сучасним педагогом стоїть завдання пошуку таких прийомів роботи, які б удосконалювали розумові здібності учнів і дозволили б мислити продуктивніше. Одним із інноваційних методів, що дозволяють досягти позитивних результатів у формуванні мисленнєвої діяльності молодших школярів, є технологія розвитку критичного мислення «Шість капелюхів».

Метод «Шість капелюхів мислення», розроблений доктором медицини та психології Оксфордського університету Едвардом де Боне, найбільшим фахівцем зі світовим ім'ям у галузі творчого та концептуального мислення, автором 64 книг, перекладених 35 мовами світу, доктором медицини та психології, керівником Центру з вивчення мислення Оксфордський університет [2, с. 74].

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

Цей метод дозволяє дитині латентно (приховано, непомітно) включитися у процес обговорення, побудови активного висловлювання та враховує провідні канали навчання.

Основними завданнями використання цієї технології в початковій школі є:

- формування та розвиток інформаційної компетентності;
- розвиток навичок упорядкованого, структурованого мислення, орієнтованого на вміння працювати з інформацією;
- виховання культури обміну думками, вільної від агресивної наполегливості;
- формування розуміння того, що існують складні ситуації, коли одна людина не в змозі охопити всі аспекти проблеми, в першу чергу через демонстрацію багатозначності можливих рішень.
- формування контрольно-оцінної самостійності [3, с. 162].

Технологія методу «Шість капелюхів» орієнтована на:

- виховання культури обміну думками, вільної від агресивної спрямованості.
- розвиток навичок упорядкованого мислення, орієнтованого на вміння працювати з інформацією.
- даний метод дозволяє дітям з різним рівнем мовного розвитку почуватися комфортно та оцінювати себе адекватно, бути співавтором уроків [1, с. 62].

Технологія «шість капелюхів мислення» використовується для різнобічного аналізу будь-яких явищ, для проведення заняття з узагальнення досвіду (після екскурсії або вивчення досить великої теми тощо). Група школярів поділяється на шість груп. Кожній групі довіряється один із шести капелюхів. Причому в деяких класах можна використовувати справжні різнокольорові капелюхи, виготовлені з картону. Кожній групі пропонується представити свій досвід, свої враження та думки виходячи з кольору капелюха.

У цій технології, мислення ділиться на шість різних режимів, кожен із яких представлений капелюхом свого кольору. Коротко опишемо кожен з режимів:

Червоний капелюх відповідає за прояв емоцій та почуттів. У режимі червоного капелюха у школярів з'являється можливість висловити свої почуття і ставлення до даного питання.

Після того, як учні легко навчаються користуватися «червоним» капелюхом, вміють висловлювати свої емоції тільки під полями цього капелюха, вводяться капелюхи двох кольорів – жовтий та чорний.

Жовтий капелюх відповідає за пошук позитивних сторін переваг та досягнень.

Чорний капелюх відповідає за пошук негативних сторін та недоліків. Він дозволяє дати волю критичній оцінці явища, яке розглядають.

Одягаючи жовтий капелюх, дитина вчиться у всьому шукати лише позитивні моменти. А надягаючи чорний – лише негативні риси героїв, мінуси у поведінці різних казкових персонажів.

Коли діти навчаються виділяти переваги і недоліки у поведінці героїв, у якійсь ситуації, вміють прогнозувати, а як би могла закінчитися та чи інша ситуація, тобто виділяти цікаві моменти, вводиться символ зеленого капелюха.

Зелений капелюх – це творчий пошук, генерування нових ідей. Перебуваючи під зеленим капелюхом учні придумують нові ідеї, прикладаючи свої творчі зусилля.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Білий капелюх. Білий колір відповідає за збір об'єктивних фактів. У цьому режимі мислення повинні цікавити тільки факти, тому потрібно учням поставити питання про те, що уже відомо та яку інформацію ще потрібно знайти.

Синій капелюх – це підсумок і аналіз вивченого матеріалу.

Для роботи клас ділиться на 6 груп. Кожна група вибирає собі завдання кольору капелюха. Потім вчитель у конвертах роздає завдання чи запитання кожній групі, де дітям необхідно дати відповідь чи підготувати невелике повідомлення.

Якщо ця технологія використовується на уроках української мови, Я досліджую світ і необхідно обговорити якусь ситуацію, то виділяється час на підготовку, а потім кожна група зачитує своє завдання і дає відповіді. Робота будується в такий спосіб, щоб кожна група доповнює інформацію інших груп, дискутує, знаходить компроміс.

Заслуховувати відповіді починають із білих капелюхів, бо це робота з першоджерелами. Відповіді червоних, жовтих, чорних, зелених капелюхів можна слухати в будь-якій послідовності. Завершують роботу підбиттям підсумків, а це роблять сині капелюхи.

Цінність даної технології в тому, що вона вчить дітей слухати і чути, розвиває мовлення, дає можливість спілкування, активізує розумову діяльність, пізнавальний інтерес, спонукає дітей до дії, тому працюють всі.

Отже, використання технології «Шість капелюхів мислення» в початковій школі використовується для різнобічного аналізу будь-яких явищ в початковій школі, є універсальним інструментом для всебічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Ця технологія є універсальним інструментом для всебічного розвитку. Технологія «Шість капелюхів мислення» універсальна з погляду вікових кордонів.

Література та джерела

1. Іщук О. Креативне мислення як важливий компонент розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Дитинство: сучасні реалії, виклики, перспективи* : зб. наук. праць за матер. науково-методичного онлайн-семінару до Дня захисту дітей (Хмельницький, 31 травня 2021 р.) / за ред. Л. І. Романовська, Л. О. Данильчук, Ю. Л. Бриндіков. Хмельницький. 2021. С. 61–65.

2. Павленко В.В. Метод Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» як засіб розвитку креативного мислення у школярів. *Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти* : збірник науково-методичних праць / за заг. редакцією В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. У 3-х ч. Ч. 1. Житомир: Полісся, 2016. С. 73–78.

3. Шикір Ю. Метод «Шість капелюхів мислення»: історія, сутність, переваги. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства* : збірн. наук. праць. Вип. 2 / за ред. доц. В. В. Павленко. Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2020. С. 162–167.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ РУХЛИВІ ІГРИ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ

Степан Павлусь,

студент 4ФК групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу \
Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,*
завідувач кафедри педагогіки та психології

Подано добірку народних рухливих ігор «Горішки», «Горю-дуб», «Довга лоза», «Сміхота». Визначено методичні організації до їх проведення – мету, хід та зміст гри, вказівки до проведення.

Народні рухливі ігри – це засіб різнобічного виховання дітей. Вони дають позитивний ефект лише при правильній підготовці вихователя, який обізнаний з методикою їх проведення. Методика проведення народних рухливих ігор залежить від фізіологічних та психологічних особливостей дітей різних вікових груп. Для учнів молодших класів проводяться ігри, які різноманітніші за змістом і правилами ніж для дошкільнят. Для учнів середньої ланки пропонують ігри, що потребують спритності і витривалості, тому що вони мають більше уявлення про світ, багатший життєвий досвід і їхні рухи більш координовані [4, с. 3].

Наведемо приклади методики та організації окремих народних ігор.

Горішки

Мета: вдосконалюватися в техніці бігу зі зміною напрямку; сприяти розвитку спритності.

Хід гри: Посеред майданчика малюється коло – «сад» розміром 6-8 метрів. Біля «саду» знаходиться «хата», в якій сидить «господар». За сигналом ведучого діти біжать до саду та зображають, ніби зривають там горіхи або збирають їх на землі. При цьому приказують:

Рвемо, рвемо горішки.

Не боїмося тебе, пане, ні трішки.

А пан за горою, а ми за другою.

День-дзень! Немає пана цілий день!

Господар несподівано вибігає зі своєї хати. Діти розбігаються, а він ловить їх. Кого торкнеться, того веде до своєї хати.

Вказівки до гри. Спіймані допомагають господарю ловити інших дітей. Гра триває доти, поки не переловлять усіх дітей, причому останній зловлений стає господарем.

Горю-дуб

Мета: удосконалювати техніку бігу зі зміною напрямку, вчити орієнтуватися в просторі; сприяти розвитку швидкості.

Хід гри. Діти шикуються парами і стають одне за одним. Один гравець – «горю-дуб» – стає попереду на віддалі й співає:

Горю, горю, палаю.

Кого хочу, спіймаю.

Раз, два, три, біжи!

Перша пара біжить до «горю-дуба» і, роз'єднавши руки, намагається оббігти його з обох боків, і знову взятися за руки. «Горю-дуб» намагається спіймати одного з них, поки вони не з'єднали руки, Кого «горю-дуб» спіймає, той стає з ним позаду всіх, а хто залишився без пари – стає «горю-дубом».

Вказівки до гри. Раніше умовного сигналу бігти не можна. Неодмінно треба оббігти «горю-дуба». «Горю-дуб» не має права озиратися назад.

Довга лоза

Мета: вдосконалювати навички стрибків із розбігу; сприяти розвитку витривалості; виховувати сміливість.

Хід гри. Це хлоп'яча гра. Усі гравці стають одне за одним на відстані десяти кроків. Виставивши вперед ногу і впершись у неї руками, вони згинаються майже під прямим кутом. Голову при цьому треба нахилити якомога нижче. Гравець, котрий стоїть позаду, розбігається, перестрибує через кожного і стає попереду всіх так само, як і всі гравці. За ним те саме роблять другий, третій і так далі. Оскільки при цій грі безперервно просуваються вперед, то, щоб не зайти далеко, гравці розвертаються в інший бік і продовжують грати [4, с. 5].

Сміхота

Мета: удосконалюватись у стрибках на одній, двох ногах; сприяти розвитку сили, уваги.

Хід гри. Один гравець підкидає високо вгору легеньку хустинку. Усі інші гравці стежать за нею. Коли хустинка зависає в повітрі, діти стрибають, сміються, співають. У момент приземлення хустини треба замовкнути. Дитина, яка продовжує веселитися, штрафується балами, а потім «відробляє» їх піснею, віршем або танцем.

Круг

Мета: удосконалювати навички кидання і ловіння м'яча, метання в ціль; сприяти розвитку спритності, уваги.

Хід гри. У грі беруть участь четверо-восьмеро дітей. На майданчику креслять квадрат завширшки близько десяти метрів. Вершини його позначають камінцями. Потім гравці вимірюються попарно на палиці. Той, чия рука зверху, стає біля камінця – «на круг», – а другий із пари йде всередину круга (квадрата). Ті, що стоять «на круг», перекидаються м'ячем між собою – спочатку по колу, далі навхрест гравцеві навпроти, а потім починають влучати ним у тих, хто в середині. При влучанні команда, яка за квадратом, розбігається, а «побитий» хапає м'яч і, не виходячи з круга, кидає ним у втікачів. Якщо влучить, то той, хто одержав удар, вибуває з гри. У разі промаху вибуває той, хто кидав м'яч.

Переможена команда, всі гравці якої вибудуть раніше, заходить у круг, а переможці стають «на круг» (утворюють коло). Гра триває [4, с. 6].

Примовки

Під час рухливих ігор з дітьми молодшого шкільного віку можна використовувати такі примовки:

*1. Павлик-равлик,
вистав роги
На чотири стоги,*

*Тобі два, мені два –
Поділимося обидва!
2. Ластівки, ластівки,
Візьміть собі веснівки.
Нате вам камінці,
Дайте мені рум'яниці.
3. Зозулько рябенька,
Пташино маленька!
Закуй мені по звичаю,
Доки жити в світі маю?
4. Лелеко, лелеко!
До осені далеко?
– Як замовкнуть жаби,
Як померзнуть баби,
Тоді осінь настане, –
Полечу в інший край,
На той рік дождидай!
5. Купалися ластів'ята
Та в чару-водиці,
Щоб були ми білотілі
Та ще й білолиці [3, с. 5].*

Вода, земля, повітря

Мета: сприяти розвитку витривалості, спритності; розвивати увагу в дітей.

Хід гри. Гравці розташовуються всередині майданчика, утворивши 2-3 кола – «земля». На одній стороні майданчика, за лінією, позначається «вода», на іншій – «повітря». Вибирають двох ведучих, які стають за межами майданчика, на довгих її сторонах, один проти одного. Керівник час від часу називає одну з живих істот, що живуть у воді, на землі або в повітрі. Почувши вимовлене керівником слово, діти швидко перебігають у потрібне місце. Ведучі ловлять тих, хто перебігає. Якщо названа тварина відповідає в цей момент місцю знаходження гравців, усі присідають і чекають наступного сигналу [1].

Варена ріпка

Мета: сприяти розвитку спритності, витривалості; розвивати командні навички.

Хід гри. Діти беруться за руки й стають у коло до центру. Потім вони вивертаються, утворюючи нове коло, обличчям назовні, й починають крутитися всім колом, приказуючи: *Варена ріпка, держись куріпка! Хто обірветься, тому дістанеться!* Той, хто впаде, йде в середину кола, а решта крутиться далі, поки більша частина гравців не вийде з кола.

У залізного ключа, або у вовка

Мета: Сприяти розвитку витривалості, спритності; удосконалювати командні вміння.

Хід гри. Діти стають у коло, взявшись за руки, а один гравець залишається посередині і намагається прорватись, налягаючи їм на руки. Його питають: – Який ключ? Він відказує: – Залізний! Як розщепить чий руки, то виривається з кола і втікає, а його всі доганяють та співають:

*Ой дзвони дзвонять,
Чорти вовка гонять
По болотах, очеретах,
Де люди не ходять.*

Хто піймає, той стає вовком, і гра починається заново [2].

Отже, в Україні є багато народних ігор, які можна пропонувати для дітей різного віку. Рухливі ігри сприяють розвитку спритності, витривалості; розвивають у школярів командні і лідерські навички. Народні ігри знайомлять дітей з побутом наших предків, допомагають їм поринути в українську історію.

Література та джерела

1. Бичук І. О., Іваніцький Р. Б., Валькевич О. В., Цюпак Ю. Ю. Рухливі ігри та методика їх викладання. Навчально-методичні рекомендації. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 64 с.
2. Гуска М. Б., Зубаль М. В., Гуска М. В., Мазур В. Й. Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 360 с.
3. Кудикіна Н. Українські народні дитячі ігри малих форм. *Палітра педагога*. 2008. №2. С. 5.
4. Павлушкіна О. Українські народні рухливі ігри. *Палітра педагога*. 2008. №3. С. 3–6.

ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ НОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В НУШ

Олександр Пікула, Павло Козак

студент 21ФКск групи, спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
²студент 3 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Олеся Дижко, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Розкрито особливості освітньої реформи «Нова українська школа» та модельної навчальної програми з фізичної культури. Описано, що нові види спорту сприяють не лише розширенню фізичних можливостей учнів, але й комплексному їх вихованню, допомагаючи розвитку різноманітних аспектів особистості та виявленню великого виховного потенціалу.

Освітня реформа «Нова українська школа» (НУШ), яка сьогодні впроваджується у середні класи закладів загальної середньої освіти повинна докорінно змінити ставлення учнів, їх батьків та вчителів до освітнього процесу, адже змінює підходи до навчання та виховання здобувачів освіти. Міністерство освіти та науки України стверджує, що реформа має змінити заклади освіти на школу нових можливостей, оскільки це територія позитиву та розуміння [2]. Основними принципами освітнього процесу, який забезпечується в НУШ мають бути принципи

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

співпраці між учнем та вчителем – дитиноцентризму та педагогіки партнерства. Відповідно до суті цих принципів в центрі освітнього процесу поставлена дитина з її індивідуальними особливостями, мотивами та потребами до навчання. Важливим компонентом освіти в НУШ є підтримка дітей та розвиток у них критичного, незалежного мислення, самоповаги та впевненості в собі [2], формування учня, який творчо та креативно підходить до здобуття знань, а не лише відтворює почуту інформацію та виступає пасивним виконавцем завдань під час уроку [1].

Модельна навчальна програма з фізичної культури налічує 60 затверджених варіативних модулів. Чимала кількість є новими у фізичному вихованні та потребують додаткового навчання учителів та оновлення застарілої матеріальної бази шкіл – це теж створює проблеми для ефективного впровадження НУШ у фізичне виховання [4].

Д. Лукашук відзначає, що ігрові види спорту всебічно розвивають людину. Головною передумовою застосування ігрових видів спорту, на думку автора, є доцільність їх використання. Тому, їх необхідно ретельно підбирати враховуючи мету та завдання уроку. Так як, гра належить до інтегрованої підготовки, яка обумовлена поєднанням потреб, інтересів та інших внутрішніх факторів особистості. Спортивні ігри і дають змогу підвищити ефективність вивчення та розвитку рухових якостей та подолати суперечності між теоретичними характеристиками предмету навчання та реальним виконанням певної рухової діяльності у поєднанні з колективним характером засвоєння знань, їх відтворення у практичній діяльності [3].

Впровадження нових видів спорту у процес фізичного виховання учнів за розробленою модельною навчальною програмою дозволить учням розвивати різні фізичні навички, покращувати координацію рухів і зміцнювати здоров'я, а також сприятиме формуванню навичок співпраці, командної роботи та взаєморозуміння між учасниками, розвитку різноманітних аспектів особистості, таких як впевненість у собі, відповідальність, самоконтроль і самодисципліна та вихованню цінностей, таких як справедливість, толерантність, повага до суперників та дотримання правил. Загалом, нові види спорту в шкільних програмах не лише розширюють фізичні можливості учнів, але і сприяють їхньому комплексному вихованню та розвитку.

Для виявлення думки фахівців фізичної культури щодо виховного значення нових видів спорту в НУШ ми провели анкетування. У нашому експерименті взяло участь 18 вчителів фізичної культури області. Опитування було проведено на базі Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти. Проаналізувавши думки фахівців фізичної культури виявили, що 55,5 % опитаних повністю підтримують зміни в освіті, пов'язані з Новою українською школою. 83,3 % респондентів заявили, що надають можливість обирати учням варіативні модулі або рухову активність для кожного уроку. Аналіз відповідей вчителів стосовно сприяння вияву поваги до особистості учнів і визнання пріоритету їхніх інтересів, досвіду, вибору і прагнень показав, що всі вони висловили позитивне ставлення. Результати анкетування демонструють, що у 83,3 % випадків вчителі спрямовують учнів на розвиток організаційних навичок, дисципліни та співпраці в групі, класі чи команді. 66,7 % вчителів вважають, що нові види спорту в Новій українській школі мають важливе виховне значення, а 27,7 % відповіли «швидше так, ніж ні», 5,6 % – «швидше ні, ніж так», і немає негативних відповідей.

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

У ході бесіди з вчителями фізичної культури ми з'ясували, що виховне значення нових видів спорту в Новій українській школі є значущим і багатограним. Основні аспекти цього виховного впливу включають:

- фізичний розвиток: нові види спорту дозволяють дітям розвивати різні фізичні навички, зміцнювати м'язи, покращувати координацію та гнучкість. Це сприяє формуванню здорового способу життя та фізичного благополуччя;
- соціальні навички: групові та командні види спорту розвивають навички співпраці, взаємодії та комунікації. Діти вчаться працювати разом, вирішувати конфлікти, підтримувати одне одного;
- самопізнання і самовдосконалення: при заняттях новими видами спорту діти виявляють власні сильні сторони та слабкі місця. Це сприяє формуванню у них самосвідомості та розвитку прагнення до самовдосконалення;
- ціннісні орієнтації: залучення до нових видів спорту сприяє формуванню в учнів цінностей, таких як відданість, терпіння, справедливість, чесність та дисципліна;
- підтримка індивідуальних можливостей: нові види спорту можуть дозволяти кожному учневі знайти щось, що відповідає його індивідуальним уподобанням та здібностям, що сприяє виявленню та розвитку талантів;
- розвиток різнобічної особистості: заняття новими видами спорту в НУШ сприяють гармонійному розвитку всіх аспектів особистості – фізичного, соціального, емоційного та когнітивного.

Отже, нові види спорту в Новій українській школі несуть значний виховний потенціал, сприяючи розвитку фізичних навичок та особистісних якостей, таких як комунікативні навички, співпраця в групі, взаєморозуміння і самопізнання.

Література та джерела

1. Вахняк В. С. Фізична культура в умовах нової української школи. Collection of scientific papers «SCIENTIA». Kraków, 2022. Р. 177–179.
2. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. 40 с.
3. Лукашук Д. Використання рухливих і спортивних ігор на уроках фізичної культури як засіб навчання школярів. *Магістерський науковий вісник*. 2021. № 37. С. 11–13.
4. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О. С., Коломєць Г. А., Боляк А. А., та ін.). 2021. URL: <http://surl.li/gygpc> (дата звернення: 10.02.2024).

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Максим Подун,

студент групи Т-31 спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) відділення початкової і технологічної освіти

ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ»

Наукова керівниця – Анна Жукова, викладач вищої категорії

Важливість формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей шкільного віку обумовлена розумінням, що лише з дитинства можна прищепити основні знання й навички з охорони здоров'я, які згодом перетворюються у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Вчителю важливо вміти правильно обґрунтувати важливість формування здоров'язбережувальної компетентності та вміти цікаво організувати освітній процес на уроках технологій.

У сучасному світі, де швидко розвивається технологічна галузь та змінюються підходи до навчання, питання здоров'я стає все більш актуальним. Освітній процес має не лише формувати академічні знання, але й сприяти розвитку особистості, включаючи збереження здоров'я. Тому дослідження процесу формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти на уроках технологій є досить актуальним.

Перш за все, сучасна молодь стикається із такими загрозами для здоров'я, як погіршення екологічної ситуації, неправильне харчування, недостатній рівень фізичної активності, а також залежність від технологій. Інтеграція здоров'язбережувальних компетентностей в освітній процес може стати важливим кроком у попередженні цих проблем.

Також, уроки технологій надають можливість не тільки навчити практичним навичкам у різних галузях, але й можуть стати майданчиком для виховання у школярів свідомого підходу до здоров'я. А том, освітні заклади повинні відповідати вимогам сучасності та забезпечувати учням не лише базові знання, але і компетентності, необхідні для успішного функціонування у сучасному суспільстві.

Згідно Державного стандарту початкової загальної освіти найважливішим завданням педагогів є формування компетентностей в учнів, зокрема здоров'язбережувальної, яка розглядається як здатність учня застосовувати здоров'язбережувальні компетенції в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я. Власне, це здатність учня самостійно застосувати знання (факти, уявлення, поняття), способи і досвід навчальної й здоров'язбережувальної діяльності, ціннісне ставлення до власного життя і здоров'я. Здоров'язбережувальні компетенції – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які сприяють здоров'ю у всіх сферах життєдіяльності людини [4, с. 314].

До особливостей роботи вчителя із здоров'язбереження учнів належить необхідність володіння комплексом здоров'язбережувальних технологій, за

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

допомогою яких у школяра закладається фундамент основ збереження життя та зміцнення здоров'я, учні оволодівають необхідними знаннями, навичками та життєвими компетенціями.

Технологічну основу здоров'язбережувальної педагогіки складають здоров'язбережувальні технології, які розглядаються як сукупність прийомів, форм і методів організації навчання школярів без шкоди для їхнього здоров'я.

Здоров'язбережувальні технології є основою усіх педагогічних технологій, спрямованих на зміцнення та відтворення здоров'я учасників освітнього процесу.

Формуючи здоров'язбережувальну компетентність у школярів, готуючись до уроків необхідно дотримуватись таких принципів здоров'язбереження:

- турбота про здоров'я учня;
- відповідальність за своє здоров'я.
- комплексний міжпредметний підхід;
- безперервність та наступність;
- відповідність змісту навчання віковим особливостям учнів;
- активність;

Одним із напрямків роботи з формування здоров'язбережувальної компетентності учнів є проведення уроків технологій та трудового навчання. Саме на цих уроках є можливість сформувати здоров'язбережувальні компетентності у здобувачів освіти через проєктну діяльність.

Досягнення цієї мети можливе за умов використання підходів здоров'язбережувальної педагогіки, які розглядаються як сукупність прийомів і методів організації навчально-виховного процесу без шкоди для здоров'я школярів, а саме:

- формування у школяра необхідних знань, умінь і навичок зі збереження й зміцнення здоров'я;
- забезпечення школяреві можливості збереження здоров'я за період навчання;
- навчання використовувати отримані знання;
- формування валеологічного мислення.

Мета здоров'язбережувальних технологій навчання – забезпечити школяреві можливість збереження здоров'я за період навчання в школі, сформувати у нього необхідні знання, вміння і навички зі збереження й зміцнення здоров'я, навчити використовувати отримані знання у повсякденному житті, сформувати валеологічне мислення. Формування основ валеологічного мислення полягає в тому, щоб школяр, знаючи необхідні шляхи й засоби у повсякденному житті, прагнув до попередження хвороби. Воно виявляється також і в умінні ефективно використовувати валеологічні знання й різні оздоровчі технології при розробці й виконанні індивідуальної системи оздоровлення.

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язбережувальних технологій дає можливість виокремити такі типи:

здоров'язберігаючі – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання .

Сучасний педагог має знати і вміти визначати реальний рівень духовного, соціального, психічного, фізичного розвитку учнів (дітей) класу (групи), прогнозувати результат своєї діяльності, обирати із уже відомих, конструювати або виробляти єдину виховну технологію, яка б забезпечила особистісне зростання вихованців. Одне з найважливіших завдань сучасної школи – навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я, виховувати у них навички безпечної поведінки.

Отже, здоров'язбережувальні – це технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини. А впровадження здоров'язбережувальних компетентностей потребує від учителя не допускати перевантаження учнів. При цьому необхідно визначати оптимальний обсяг навчальної інформації й способи її надання, враховувати інтелектуальні та фізіологічні особливості учнів, їх індивідуальні особливості, а також планувати такі види роботи, які сприяють зниженню втоми.

Завдання, які ставлять перед собою учителі у роботі над формуванням в учнів стійкої мотивації здорового способу життя, можуть бути вирішеними тільки за умови комплексного використання різних методів та форм здоров'язбережувальної діяльності в освітньому процесі.

Література та джерела

1. Власенко Л. Організація здоров'язбережувального навчального процесу на уроках і в позаурочний час. *Основи здоров'я*. 2012. № 4. С. 21–24.
2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. *Основи здоров'я*. 5 клас: Посібник для вчителя. Київ: Алатон, 2005. 264 с.
3. *Методика навчання трудовому навчанню* / О. М. Ковтун, Л. В. Коршунова.
4. Гнатюк О. В. *Основи здоров'я*. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–4 класи / Т. Є. Бойченко, Т. В. Воронцова, О. В. Гнатюк та ін. *Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1 – 4 класи*. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2012. С. 314–327.
5. Горащук В. П. *Організація навчально-виховного процесу з валеології в загальноосвітній середній школі: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл.* / Луганськ: Альма-матер, 2005. 112 с.
6. Кочерга О. Психофізіологія трудового навчання і сучасна дитина. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006 №9 (67). С. 26–29.

НОВІ ВИДИ СПОРТУ: ПЛАНУЄМО УРОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В НУШ ПІД МУЗИЧНИЙ СУПРОВІД

Богдан Приходько,

студент 31ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Денисенко,

доктор педагогічних наук, заслужений вчитель України,
декан факультету початкової освіти та фізичної культури

Розглянуто систему організації уроку фізичної культури з використанням ритмічної музики. Запропоновано орієнтовна тематика ритмічних мелодій для підвищення мотивації учнів до занять спортом.

Пріоритетним напрямком роботи Нової української школи є підвищення якості освіти через використання нових видів рухової активності, інноваційних технологій в урочний та позаурочний час. Індустрія спорту не стоїть на місці, постійно удосконалюються програми тренувань, з'являються нові фітнес-напрямки. Сучасний міжнародний спортивний рух характеризується тенденцією виникнення нових видів спорту. Тому сучасний педагог (тренер) повинен досконало володіти знаннями з методики їх викладання і успішно застосовувати на практиці. Вчителі фізичної культури кажуть, що ці види спорту не потребують особливого рівня фізичної підготовки й всі діти можуть брати участь у тренуваннях і змаганнях. Це дає змогу зробити уроки ще більш інклюзивними, сприятиме удосконаленню фізичних якостей учнів, розвивати їх творчий потенціал та мотивувати на здоровий спосіб життя.

Якщо подивимося в модельну програму з фізкультури, то там є і дзюдо, і лакрос, і пікбол, і рінго, і доджбота ін. Кожен модуль – це один вид спорту. І таких модулів у програмі аж 60. Учитель сам може обрати, які з видів спорту більше до душі йому й дітям. Як показує практика учням подобаються уроки під музичний супровід. Нині в 5–6 класах вчителі можуть використовувати декілька модулів під час одного уроку. Учні з особливими освітніми потребами до спорту залучають згідно з нозологіями.

Платон вважав, музика – це «...найзначніший виховний засіб, бо ритм і гармонія найбільше проникають у глибину душі і найсильніше захоплюють її» [4]. Ми вважаємо, що використання музики у процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку сприятиме підвищенню мотивації до рухової активності.

Деякі вчителі фізичної культури вважають, що, якщо постійно займатися під музику, вона стає звичним фоном, який неначе нітрохи не заважає. Це глибока помилка. Те ж завдання можна виконати швидше і з меншими помилками, якщо працювати при повній тиші. Заняття ж під поп-музику створює для мозку додаткове навантаження: поряд з переробкою і засвоєнням навчального матеріалу мозок переробляє і звукову інформацію [2].

В школах м. Луцька вчителі фізичної культури практикують «Фітнес», «Черліденг» та ін. види рухової активності під музику. Як зауважує С. Тихонова

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

«Черліденг» це – типово американський вид спорту, принесений заокеанською баскетбольною хвилею вже добрий десяток років вважається не просто розвагою, що несе певне естетичне навантаження, але і серйозним видом спорту, який має реальні шанси вже в найближчі роки стати Олімпійським [5]. Всеукраїнська федерація черліденгу офіційно зареєстрована в нашій країні у 2004 року, черліденгу було надано статусу виду спорту, офіційно визнаного в Україні. З 2005 року в Україні щорічно проводяться чемпіонат і Кубок України з цього виду спорту.

Проаналізуємо використання музики на уроці фізичної культури в НУШ. Під час розминки слід готувати м'язи до майбутньої роботи, тому рекомендується знайти час і підібрати досить швидкі треки, під які хочеться рухатися, які заряджають енергією. Під музику розминка проходить куди цікавіше.

Досвід роботи свідчить про те, що слід орієнтуватися на смак дітей різного шкільного віку, музика повинна подобатися їм, а не дратувати. До підходящих жанрів можна віднести trance, drum, house, rnb і т.д. Але це тільки перша стадія, підготовка, тому не використовуються треки в супер прискореному ритмі. Активна розминка – це добре, але якщо дівчата в пориві ентузіазму стануть робити занадто різкі амплітудні рухи, то ризикуєте отримати травму.

Добірка музики для фітнесу може бути досить швидкою і стрімкою, особливо якщо мова йде про біг. У магазинах і в Інтернеті можна легко знайти не один готовий збірник музики для фітнесу, в якому мелодії підібрані під ритм серця. Займатися кардіо тренуваннями під такі збірники одне задоволення. Найкраще для занять аеробікою підходить музика в стилі рок-н-ролу, брейк-данса.

При виборі музики потрібно враховувати кількість акцентів у хвилину. Вправи для м'язів шиї, на розслаблення, на розтягування, статичні пози виконуються на 40-60 акцентів у хвилину. Вправи для м'язів черевного преса, спини, нахили, ходьба виконуються під музику з 70 акцентами у хвилину. Вправи для рук і плечового пояса, таза, махи, танцювальні рухи – з 80-90 акцентами в хвилину. Біг, підскіки, танцювальні рухи – 130-150 акцентів. Біг у швидкому темпі, рок-н-рол – 160 акцентів і більш. Таким чином, на касеті повинне бути приблизно три ритми: основний, під яким робиться більшість вправ комплексу, швидкий – для бігу і повільний – для подиху і розслаблення [2].

Під дією звуку, у залежності від його інтенсивності, істотно змінюється збудливість слухового аналізатора. Підвищення порогів сприйняття виникає навіть після нетривалого впливу інтенсивного звуку. Якщо тривалість і інтенсивність звукового впливу перевищують порогові фізіологічної адаптації, то настає стомлення. Стомлення, як і адаптація, нормальні явища для слухового аналізатора й у результаті відпочинку порогові слуху цілком відновлюються. Можуть спостерігатися як позитивні, так і негативні звукові впливи. Звуки підвищеної інтенсивності, особливо шумового спектра, помітно знижують працездатність. У той же час звуковий ритм, музична синхронізація, впливає на ритм серцевих скорочень, частоту і глибину подиху, координацію моторних рефлексів.

Нами пропонується низка сучасних мелодій, які можна ефективно використовувати для занять фітнесом з учнями молодшого шкільного віку, які подано у таблиці 1.

Мелодії, які рекомендовано використовувати під час розминки і основної частини уроку (гімнастика, ритмічна гімнастика) з дівчатами середнього шкільного віку

Назва мелодії
«Magic Touch» – Robin Thicke featuring Mary J. Blige
«Explode» – Uh Huh Her
«Closer» – Ne-Yo
«It's Not My Time» – 3 Doors Down
«4 Minutes» – Madonna featuring Justin Timberlake and Timbaland
«See You Again (Live)» – Miley Cyrus
«So What» – Pink
«Use Somebody» – Kings of Leon
«American Boy» – Estelle featuring Kanye West
«Green Light» – John Legend featuring Andre 3000
«In the Ayer» – Flo Rida featuring will.I.am
«Time to Pretend» – MGMT
«Spotlight» – Jennifer Hudson
«Put On» – Young Jeezy featuring Kanye West
«Dangerous» – Kardinal Offishall featuring Akon

Водночас, музика необхідна далеко не для всіх занять активним спортом. Є такі види, для яких відсутність музики піде тільки на користь. Ми маємо на увазі різні спортивні ігри, такі як футбол, волейбол і т.д. Ритмічна музика для спорту, крім підняття настрою, задає такт рухам, допомагає не вибиватися із заданого темпу. Також доведено, що виконуючи вправи під музику, спалюється більше калорій. Це пов'язано з посиленням навантаження під час заняття, завдяки додатковій різкості, чіткості і силі виконання вправи. Музика ніби стимулює людину прикладати більше зусиль, викладатися під час тренування на всі сто [6]. Таким чином, використання музики як терапевтичного засобу значно підвищує мотивацію до рухової активності; музика впливає на емоційний стан, психіку дітей. Добре підібрана до рухів музика поступово розвиває музичну пам'ять, музичну і рухову культуру. Музика – це емоції, це радість, що діти відчувають на заняттях. Музика задає темп виконання ритмічних рухів, додає їм видовищність.

Література та джерела

1. Ареф'єв В. Г. Фізична культура в школі. Кам'янець-Подільський, 2001. Фізична культура в школі. С. 383.
2. Балбенко С. Ю. Основи здоров'я та фізичної культури: метод. посібник для вчителів. Харків: Скорпіон, 2004. 95 с.
3. Вознюк Т. В. Сучасні ігрові види спорту: навчальний посібник. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2017. 248 с.
4. Гончаренко М. С. Новикова В. Є. Валеологічні аспекти формування здоров'я у сучасному освітянському процесі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 12. С. 39–43.

5. Імас Є. В., Матвеев С. Ф., Борисова О. В. та ін. Неолімпійський спорт: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. Київ: Національний університет фізичного виховання та спорту України, Олімпійська література. 2015. 184 с.

6. Інтернет-ресурс: <https://www.google.com/search?q>.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРИ В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Анна Субот,

студентка 41ПО групи спеціальності 013Початкова освіта
факультету початкової освіти фізичної культури Комунального закладу вищої
освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Сергій Мудрик, к. н. з фіз. вих. і спорту,
доцент кафедри фізичної культури

Висвітлено терміни позаурочної роботи в процесі навчання та виховання; рекомендовано застосування українських народних рухливих ігор в позаурочний час за формою фізичного навантаження, для формування рухового досвіду та прилучення до культурної спадщини українського народу.

Пріоритетними завданнями учителя фізичної культури в умовах Нової української школи є визначення чинників, які свідчать про необхідність змін у системі фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти та позначення нових методів навчання відповідно запитам сучасного життя [3].

Проблему навчання і виховання учнів у процесі позакласної діяльності порушували у своїх працях багато видатних учених-педагогів минулого і сучасності (В. Кузь, А. Макаренко, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, М. Фіцула, П. Підкасистий, М. Євтух та ін.).

Важлива роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їх знань, розвитку загального кругозору і зміцненню фізичного здоров'я належить спеціально організованій роботі з дітьми у позаурочний час. Щоб визначити категоріальний зміст позакласної роботи, спочатку необхідно з'ясувати її місце в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти.

Так, позаурочна робота грає важливу роль у навчанні і вихованні школярів. Вона доповнює та поглиблює знання, отримані під час уроків, і відкриває додаткові можливості для розвитку особистості.

У науковій літературі терміни: «позанавчальна», «позаурочна», «позакласна», «позашкільна робота» трактуються по-різному, тому спробуємо уточнити сутність цих понять.

Позанавчальна робота, як стверджує Б. Кобзар, – «...це цілеспрямована навчально-виховна робота зі школярами, що її організують і здійснюють вчителі, вихователі в різних школах в позаурочний час» [4, с. 29].

Л. Канішевська визначає позаурочну діяльність як систему організованих і цілеспрямованих занять, які проводяться в позаурочний час для розширення й

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

поглиблення знань, умінь і навичок, розвитку самостійності, індивідуальних здібностей і нахилів учнів, а також задоволення їхніх інтересів і забезпечення корисного відпочинку [2, с. 7].

Можна погодитись з думкою Б. Кобзаря, що позаурочну й позанавчальну роботу слід розглядати як найбільш широкі й синонімічні поняття, що охоплюють усі види і форми освітньої роботи з учнями поза уроками і за межами навчального часу. Позаурочна діяльність, стверджує вчений-педагог, зазвичай складається з позакласної і позашкільної роботи [4, с. 16].

Невід'ємною складовою освітнього процесу в сучасному українському закладі загальної середньої освіти є впровадження народних ігор та забав.

Українська народна гра є одним із важливих засобів національно-патріотичного виховання школярів. Вона доступна кожному і має тісний зв'язок з повсякденним життям. Граючись, учень пізнає оточуючий світ, навчається спілкуванню з іншими школярами та дорослими, виконує побутові дії, фантазує.

Українські народні рухливі ігри є найважливішим засобом розвитку фізичної активності школярів. Основна ідея таких ігор полягає у виконанні різноманітних фізичних вправ та завдань у формі ігрової діяльності. Учасники ігор долають перешкоди, виконують рухові завдання та співвідносять їх з вирішенням певних ігрових ситуацій. Це дозволяє дітям не лише розвивати свої фізичні якості, такі як координація, швидкість, сила тощо, а й розвивати соціальні навички, такі як співпраця, взаємодія та вирішення конфліктів.

Залучення українських народних рухливих ігор до програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів сприяє не тільки фізичному розвитку дитини, але й ознайомленню з українським фольклором, що сприяють освоєнню культурної спадщини українського народу.

Так, рухливі ігри на вулиці безумовно є чудовим засобом активного відпочинку для школярів, особливо після тривалого інтенсивного навчання. Ці ігри дозволяють дітям розслабитися, відпочити від монотонної сидячої роботи та відновити енергію.

Гра на вулиці активізує рухову активність дітей, допомагає розвивати різноманітні групи м'язів, зміцнює опорно-руховий апарат та загалом сприяє покращенню фізичного здоров'я. Рухи, що використовуються в таких іграх, часто є природними і доступними для дітей будь-якого віку, що сприяє їхній активній участі.

Зміст ігор збагачує уявлення і активізує спостережливість, мислення і увагу, розвиває пам'ять, кмітливість і уяву. Ігрова діяльність завжди пов'язана з вирішенням певних завдань, виконанням певних обов'язків, подоланням різного роду труднощів і перешкод. Подолання перешкод зміцнює силу волі, виховує витримку, рішучість, наполегливість в досягненні мети, віру в свої сили.

Доцільність застосування народних рухливих ігор полягає в тому, що заняття ними сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню фізичної підготовленості та формуванню рухового досвіду, здоров'язбереження, зняття психологічної напруги після розумової роботи на уроках.

Метою використання українських народних рухливих ігор в позаурочний час є досягнення всебічного розвитку особистості дитини, а саме: розвиток рухових якостей; зміцнення здоров'я; розвиток духовності; освоєння культурної спадщини українського народу.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

При цьому вирішуються наступні завдання:

Освітні: Формування знань і уявлень про здоровий спосіб життя; навчання правил поведінки в процесі колективних дій; формування інтересу до української народної творчості, розширення світогляду школярів.

Розвиваючі: розвиток пізнавального інтересу до українських народних звичаїв, обрядів, народних ігор; включення їх в пізнавальну діяльність дітей; розвиток їх активності, самостійності, відповідальності; розвиток статистичної і динамічної рівноваги, окоміру і почуття відстані; розвиток уважності, як риси характеру, властивості особистості.

Виховні: виховання почуття колективізму; формування установки на здоровий спосіб життя; формування дбайливого ставлення до навколишнього середовища, до українських народних традицій та обрядів.

Оздоровчі: сприяння гармонійному росту організму дитини; формування правильної постави; загартування організму; підвищення працездатності; зміцнення здоров'я.

Українські народні рухливі ігри підрозділяються за формою фізичного навантаження на організм дитини на [7, с. 234]:

- ігри з елементами загальнорозвиваючих вправ («Дибидиби», «Батько й діти», «Дрова», «Розбите яєчко», «Ой вийтеся, огірочки», «Боротьба кажана з вітром», «Кіт потягується», «Гуси на воді», «Пташка», «Мокрий кіт», «Боцун і криниця»);

- ігри з текстом («Перепілка», «Мак», «Пузир», «Два морози», «Як у нас біля воріт»);

- ігри з бігом, ходьбою, вправами на рівновагу («Чабан», «Бузьки», «Регіт», «Дуб», «Наввипередки», «Горішки», «Латки», «Хованки», «Кут», «Не помились», «Визволяй», «Дожди свою пару», «Гойдалки», «Журавель», «Ластівка», «Напереваги», «Жук», «Рак-неборак», «Горобець», «Святий Миколай»);

- ігри із стрибками («Шагавай», «Переправа через річку», «Струмок», «Гречка», «Тинок», «У річку гоп», «Спутані коні», «Півник», «Жаби і чапля», «Вудочка»);

- ігри з метанням і ловлею («Квочка», «Гуси», «Квач з м'ячем», «Шкандибки», «Панас, Панас, не лови нас!», «У скраклі», «Камінці», «У котика» і мишки», «Підповзень», «Перевозити бабу»);

- ігри на шиккування і перешикування («Довга лоза», «Знайди свою пару», «Швидко в коло», «Хто перший?»);

- ігри з елементами акробатики («Краб», «Каракатиця», «Перекоти-поле», «Розпечене колесо», «Павук», «Жабка», «Качалка», «Дзвін»);

- ігри з елементами боротьби («Буряк», «Тягни бука», «Ріпка», «Коромисло», «Відьма», «Бій півнів», «Кіт у мішку», «Княжий острів», «Перетягування по лінві»).

Таким чином, професійна майстерність вчителя фізичного виховання і чітко продумана методика проведення та тематика українських народних рухливих ігор в позаурочний час забезпечать великий пізнавальний та оздоровчий ефект. Це, також, сприятиме залученню школярів до витоків національної культури та духовності, зробить їхнє оздоровче дозвілля емоційним, насиченим та яскравим.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти № 87-2018-п від 16.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 8.02.2024).
2. Закон України «Про освіту». Ст. 12. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 8.02.2024).
3. Концепція Нової української школи. URL: <http://surl.li/hjvn> (дата звернення: 14.12.2016)
4. Кобзар Б. С. Позакласна виховна робота в школах та групах продовженого дня. Київ : Рад. школа, 1988. 309 с.
5. Петров О. П., Шишкін О. П., Райтаровська І. В., Федірко А. О. Рухливі ігри у формуванні особистості школяра. Кам'янець-Подільський, 2010. 183 с.
6. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/42/2016/print1465286153060829> (дата звернення: 8.02.2024).
7. Руснак І. Є. Український фольклор: навч. посіб. Київ: Академія, 2012. 304 с.
8. Цюпак Ю., Маїло О., Олещук В. Стан упровадження українських народних ігор у фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку. *Молодіжний науковий вісник*. Луцьк, 2015. С. 121–124.

РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ ТА ШВИДКОСТІ ФУТБОЛІСТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ТРЕНУВАННЯ

Кіріл Тананайко, Андрій Шаламай

студенти 21ФКск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої
освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту,
доцент, завідувач кафедри фізичної культури*

Проаналізовано важливість рівня розвитку швидкості та спритності у спортсменів, які займаються футболом. Обґрунтовано методи та засоби розвитку швидкості та спритності у юних футболістів.

Футбол – це масовий, видовищний та досить популярний вид спорту, кількість прихильників якого збільшується з кожним днем. Підвищений інтерес в сучасній спортивній науці спостерігається у проблемі фізичної підготовки спортсменів, які професійно грають у футбол. Серед найважливіших питань, які стоять перед вітчизняним футболом, є необхідність комплексної оцінки основних фізичних якостей, та визначення рівня фізичної підготовленості спортсменів [2]. Спортивне тренування футболістів складається з таких сторін підготовки як: технічна, фізична, тактична, морально-вольова та інтегральна підготовка. [4]

Фізичну підготовленість не можна розглядати окремо, а варто представляти як складову єдиного цілого, у якому технічні рішення тісно взаємозалежні з фізичними,

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

психічними, тактичними можливостями спортсмена, а також конкретними умовами зовнішнього середовища, в якому виконується спортивна дія [5].

Вдосконаленням фізичної підготовленості юних футболістів займалося багато вітчизняних науковців, зокрема: М. Годик, В. Костюкевич, В. Шамардін та інші, але даних щодо вдосконалення послідовності поглибленого навчання технічним прийомом на етапі початкової підготовки виявлено недостатньо, тому дана тема є актуальною. На етапі попередньої підготовки у футболі мета навчання – створення стійкого інтересу до гри та ігрової діяльності [1; 3]. Завдання – формування вміння грати в футбол та інші ігри (в малих складах), вироблення почуття м'яча, навчання ведення м'яча, удару (передачі) і прийому м'яча ногами, удару в ворота. На етапі попередньої підготовки засоби та методи загальної фізичної підготовки сприяють розвитку основних фізичних якостей і формування різних рухових навичок. На етапі попередньої підготовки застосовується переважно тренувальні навантаження, що сприяють різнобічному впливу на організм юного футболіста. Загальна схема процесу навчання поділяється на три етапи, що розрізняються як за педагогічним завданням, так і за методикою навчання. У силу фізіологічних особливостей діти 8-10 років ще не володіють достатньо виразними м'язово-руховими відчуттями. Тому, на першому етапі навчання, переважне місце відводиться методам і прийомам, які пов'язані із зоровим і слуховим аналізаторами. Тренер повинен твердо пам'ятати про те, що до вдосконалення технічної навички володіння м'ячем на цьому етапі підготовки не повинно бути роздільного підходу: вдосконалення техніки і фізичних кондицій виступають в єдності і в прямій залежності один від одного. Структура процесу підготовки базується на об'єктивно існуючих закономірностях становлення спортивної майстерності [3]. Навчальний процес в ДЮСШ побудований таким чином, щоб підготувати кваліфікованих футболістів. Він реалізується на основі програмного матеріалу і режиму роботи спортивних шкіл. Щоб вирішити завдання поставлені перед ДЮСШ найбільш вдало, потрібно будувати навчальний процес за такими критеріями, які б дозволили різносторонньо розвивати підготовленість юних футболістів [1].

У результаті проведеного аналізу літературних джерел, опитування та анкетування тренерів та фахівців, а також педагогічного спостереження нами було встановлено, що підвищення рівня швидкості та спритності є одним із найважливіших завдань у тренувальному процесі юних футболістів на всіх етапах спортивної підготовки.

Зміна швидкісних якостей у процесі розвитку відбувається нерівномірно: є періоди природних змін морфофункціональних властивостей опорно-рухового апарату, що забезпечують підвищення швидкісних якостей, і періоди, коли можна досягти максимальних темпів зростання тих чи інших швидкісних якостей. під впливом навчання. Спритність визначає вищий рівень координації рухів. Спритність потрібна для несподіваного рухового завдання, що вимагає швидкої орієнтації та негайного виконання. Спритність може знадобитися спортсмену, щоб захистити себе в разі падіння з перешкодою, невдалого приземлення в стрибках у висоту, зламаній жердини тощо.

Основними методами при розвитку швидкісних якостей є повторний та ігровий, а основними засобами – неспецифічні вправи (ривки та прискорення на відрізках 10-

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

50 метрів) та специфічні футбольні вправи. Застосування останніх є ефективним лише в тому випадку, якщо тренер може чітко розрахувати дозування навантажень.

Таким чином, для розвитку швидкісних якостей футболістів 12-13 років у тренувальних заняттях доцільно застосовувати неспецифічні вправи та прості спеціалізовані вправи, такі як ведення м'яча на відрізках 10-50 метрів на максимальній або близько максимальній швидкості. Причому в підготовчому періоді підготовки футболістів етапу початкової спеціалізації основу виховання швидкісних якостей повинні становити перераховані вище вправи неспецифічного характеру, а в змагальному періоді – прості спеціалізовані вправи, що мають пов'язаний характер впливу на розвиток швидкісних якостей і вдосконалення різних технічних елементів гри.

Для визначення оптимального обсягу неспецифічних вправ, що застосовуються у процесі розвитку та вдосконалення швидкісних якостей футболістів 12-13 років у підготовчому періоді, було проведено експериментальні дослідження.

Спритність футболіста слід розвивати з дитинства. Щоправда, необхідно так організувати тренувальний процес, щоб дитина швидко не втомлювалася і не втрачала інтересу до того, що відбувається. Для розвитку спритності юні футболісти мають комплекс вправ з м'ячом і без нього. Зазвичай вони виконуються на початку тренування. Ми рекомендуємо такі вправи без м'яча: перекиди вперед і назад; серія перекидів з поворотом; опорні стрибки через цапа; стрибки між спеціально виставленими фішками; стрибки через гімнастичну лаву; швидкісний біг між стійками; стрибки з одночасним ловом тенісного м'яча.

Вправи з футбольним м'ячом: перекиди з футбольним м'ячом у руках; підкидання м'яча в положенні сидячи, швидке піднімання на ноги та лов снаряда; жонглювання м'яча з використанням тулуба та голови; ведення м'яча зі змінною швидкістю; жонглювання м'ячом із напарником із періодичною передачею снаряда один одному.

Отже, методика розвитку швидкості та спритності у футболістів передбачає комплекс спеціальних вправ та фізичну підготовку. Процес обов'язково має бути постійним та поступальним, у якому присутні різноманітні методи та засоби спортивної підготовки.

Література та джерела

1. Авраменко В. Г., Бобарико О. Е. Футбол: навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл, шкіл вищої спортивної майстерності. Київ : 2003. 105 с.
2. Васильчук А. Г. Педагогічний контроль за швидкістю та спритністю висококваліфікованих футболістів : Практикум з футболу. Київ, 2001. 36 с.
3. Васильчук А. Г. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. та спорту. ЛДУФК, м. Львів. 2007. 19 с.
4. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту) : навч. посіб. Вінниця: Планер, 2020. С. 31–34.
5. Селуянов В. Н., Сарсанія С. К., Сарсанія К. С. Фізична підготовка: навчально-метод. посіб. 2 вид. Київ: Фізична культура і спорт, 2018. 192 с.

ВПЛИВ ПЛАВАННЯ НА ФІЗИЧНИЙ СТАН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аделіна Тимошук, Денис Бушуєв,

студенти 21ФКс та 31ФК груп спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент завідувач кафедри фізичної культури*

У дослідженні показано, що плавання на сьогодні відзначається великим оздоровчим потенціалом та сприяє підвищенню загального рівня фізичної підготовленості, оптимізації фізичного розвитку, формування прикладних навичок у дітей дошкільного віку. Специфічна особливість плавання пов'язана з руховою активністю у водному середовищі, чим пояснюється його гігієнічно-оздоровча, прикладна та спортивна цінність.

Дошкільний період є одним із найвідповідальніших періодів життя людини у формуванні фізичного здоров'я та культурних навичок, які забезпечують його вдосконалення, зміцнення та збереження в майбутньому. Останнім часом в Україні спостерігається несприятлива тенденція до погіршення стану здоров'я дітей дошкільного віку. Аналіз літературних джерел [1; 2; 4; 5] свідчить, що проблема фізичного розвитку дитини значною мірою визначається розвитком її рухових якостей у різні періоди дитинства. До рухових якостей відносять спритність, гнучкість, витривалість, силу, швидкість. Саме в дошкільному віці закладаються основи гармонійного розвитку особистості, її фізичні досконалості – основи здоров'я, довголіття, формується багато рухових навичок, розвиваються фізичні якості (спритність, швидкість, сила та ін.). Своєчасне та успішне формування рухової функцій людини, особливо в дошкільний період її життя, має першочергове значення для повноцінного фізичного розвитку [3].

Дітям дошкільного та молодшого шкільного віку притаманна велика рухливість, але внаслідок невдосконалення координації рухів, а звідси неекономної затрати сил при організації трудової діяльності або занять по фізичній культурі рекомендується давати такі вправи, які сприяли б розвитку та вдосконаленню основних рухових координацій [2]. Дітей привчають виконувати ритмічні рухи, виробляють у них вміння орієнтуватися в просторі, вдосконалювати швидкість реакцій. Перебування у водному середовищі позитивно впливає на фізичний розвиток, функції кровообігу, дихання та терморегуляції, стимулює діяльність центральної нервової системи та вищі нервові функції людини. Вплив води може прискорювати формування рухових навичок і відновлення після виснажливих навантажень [4]. Фізичні властивості водного середовища різко відрізняються від властивостей повітряного середовища, що є звичайними для людини, і висувають організму інші вимоги. Рухова діяльність плавця у водному середовищі викликає зміни в діяльності його органів і систем. Оздоровча роль плавання, у порівнянні з іншими видами фізичних вправ, полягає в різноманітному впливі води на організм

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

людини, який пов'язаний з фізичними, термічними, хімічними і механічними властивостями водного середовища [1; 5]. Внаслідок високого опору води на метр пропливу витрачається в 4 рази більше енергії, ніж при ходьбі з однаковою швидкістю. Під час плавання людина долає опір води, а це висуває значні вимоги до функцій дихання, кровообігу, тренує фізіологічні механізми терморегуляції, розвиває силу м'язів [5]. Таким чином можна стверджувати, що заняття плаванням є корисними у будь-якому віці людини, а у дошкільному віці правильне та ефективне навчання техніці плавання дітей закладає основу ефективного удосконалення майстерності плавця та підсилює позитивний вплив занять плаванням на організм людини.

Уміння плавати належить до життєво-необхідних навичок й широко рекомендується для роботи з дошкільниками, завдяки чому воно входить у зміст програм фізичного виховання дошкільних навчальних закладів. У дошкільному віці закладається фундамент здоров'я, фізичного розвитку, а також культури рухів дитини. Діти у віці 3-6 років за своїми руховими можливостями в основному готові до освоєння плавальних рухів, тому важливим є залучення дітей цього віку до занять у басейні. Систематичні заняття з плавання допоможуть дитині стати спритною, сильною, витривалою та сприяють вихованню у неї сміливості, зібраності, самостійності. Заняття у воді майже не мають протипоказань, тому лікарі рекомендують саме їх як найдоцільніший засіб збереження здоров'я. Головною їх перевагою є мала вірогідність травмування, водночас вони мають значний оздоровчий ефект. У процесі регулярних занять плаванням розвивається, зміцнюється й загартовується весь організм людини, підвищується опірність організму застудним захворюванням, вдосконалюється механізм терморегуляції, підвищуються імунологічні властивості, поліпшується адаптація до різноманітних умов зовнішнього середовища.

Отже, в сучасних дослідженнях доведено, що плавання на сьогодні відзначається великим оздоровчим потенціалом та сприяє підвищенню загального рівня фізичної підготовленості, оптимізації фізичного розвитку, формування прикладних навичок у дітей дошкільного віку. Специфічна особливість плавання пов'язана з руховою активністю у водному середовищі, чим пояснюється його гігієнічно-оздоровча, прикладна та спортивна цінність.

Література та джерела

1. Бріскін Ю., Смирновський С., Смирновська С., Слімаковський О. Навчання плаванню дітей дошкільного віку з використанням інноваційних засобів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2022. №(10(155)). С. 44–47.
2. Бужина І. В., Дікалова О. О., Гричик Д. В. Використання ігрового методу при початковому навчанні плаванню. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2013. Вип. 112 (3). С. 105–107.
3. Копилов П. І. Аналіз методик здоров'яформувального навчання плавання молодших школярів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету*

імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2016. №. 10. С. 55–57.

4. Коштур Я. Шляхи оптимізації навчання плаванню дітей 6-річного віку в умовах глибокого плавального басейну. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. NN№ 4. С. 293–303.

5. Сергієнко В.П. Психофізичний та соціальний розвиток молодших школярів в умовах соціально організованої позашкільної рухової активності: дис. канд. наук з фіз. вих. та спорту. Київ, 2020. 269 с.

АЕРОБІКА ТА РИТМІЧНА ГІМНАСТИКА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вероніка Толстоброва, Оксана Мякота

студентки 31ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Денисенко,
*доктор педагогічних наук, заслужений вчитель України,
декан факультету початкової освіти та фізичної культури*

Розглянуто організацію уроку фізичної культури з використанням нових варіативних модулів. Акцентовано на різновидах аеробіки в початковій школі.

Реформування шкільної освіти в більшості країнах світу передбачає вдосконалення змісту й організацію системи фізичного виховання дітей та молоді. Особливої уваги в цьому зв'язку вимагає покращення ефективності навчальних занять із фізичної культури, підвищення рухової активності учнів, створення кращих умов для піднесення їхнього інтересу до запропонованих засобів фізичної культури, застосування музичного супроводу в процесі виконання вправ та використання приладів, що створюють атмосферу радості й задоволення на уроці, а також стимулюють школярів до імпровізації та творчого підходу в розв'язанні поставлених перед ними навчальних завдань [2].

Для якісного проведення уроків фізичної культури і успішного розв'язання виховних, освітніх і оздоровчих завдань учителеві необхідно ретельно готуватись до кожного уроку. Підготовка вчителя до уроків починається ще перед новим навчальним роком, коли він складає календарні плани на півріччя, виходячи з вимог програми і враховуючи наявну матеріальну базу й інвентар для використання на уроках, а також стан фізичної підготовленості і розвитку учнів [3].

Водночас, слід зауважити, що внаслідок поглиблення соціально-економічної, екологічної та демографічної кризи погіршилося здоров'я та фізична підготовленість дівчат. Основним чинником негативного впливу на фізичний стан дівчат є низький рівень рухової активності. Однією з причин зниження рухової активності є зниження інтересу до традиційних уроків фізкультури, малий обсяг рухової активності, як у повсякденному житті, так і в процесі фізичного виховання. У зв'язку з цим не втрачає

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

актуальності питання вибору різних засобів і методів фізичного виховання для усунення негативних наслідків гіподинамії [5].

Розробка методики проведення нетрадиційних уроків фізичного виховання в навчально-оздоровчих заняттях з дівчатами середнього шкільного віку є актуальною, оскільки заняття аеробікою без дотримання основних правил техніки рухових дій, безконтрольному виконанні вправи не тільки не допомагають, але можуть виявитися небезпечними для здоров'я дівчини. Актуальність цього питання зумовлюється ще і зростанням інтересу до цього виду фізичної діяльності, збереженням стійкої позитивної мотивації, появою великої кількості напрямків аеробіки. Усе це вимагає створення хорошої наукової бази, яка б допомогла ефективніше використовувати засоби фізичного виховання для зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, працездатності в будь-якому виді діяльності [6].

КЛАСИЧНА АЕРОБІКА. Це – вид занять, в якому використовуються базові кроки аеробіки у поєднанні з танцювальними рухами, стрибками, що виконуються під сучасні музичні хіти. Рекомендується для шанувальників дискотек, бажаючих спалити зайві калорії, підвищити загальну працездатність організму, отримати позитивний заряд емоцій. Рівень координаційної складності – середній [1].

СТЕП АЕРОБІКА. Це – тренування, в основі якого різні способи піднімання і опускання на спеціальну степ-платформу. Ви будете вражені різноманітністю рухів, які можна виконати на простій сходинці. Виконати їх – не просто, але коли найважче буде позаду, ви відчуєте справжнє задоволення від хореографії на магічній степ-платформі. При виконанні вправ степ-аеробіки, всупереч існуючій думці, навантаження на ноги не більше, ніж при інших видах тренувань. Рівень координаційної складності – високий.

ІНТЕРВАЛЬНЕ ТРЕНУВАННЯ. Це вид занять, в якому інтервали аеробної роботи (класична або степ-аеробіка) чергуються з силовими інтервалами (виконання вправ з гантелями, гумовими амортизаторами та ін.). Рекомендується для чоловіків, жінок з сильним характером, а також людей, девізом яких є вислів «Умру – але не здамся». Рівень координаційної складності – низький. Навантаження високе.

ТАЙ-БО. Це вправи різних видів одноборств (боксу, карате, кік-боксінгу та ін.) під сучасний музичний супровід, ви позбавитеся агресії і нервового стресу, який накопичуються в вас на протязі тижня, а до того ще й отримаєте хороше фізичне навантаження, емоційне задоволення і спалите зайві калорії. Відчуйте себе «міцним горішком»! Рівень координаційної складності – невисокий.

ПЛАТЕС, ФІТНЕС-ЙОГА – заняття, в якому під приємну повільну музику виконуються вправи східних систем (йога, тай-чі) у поєднанні з елементами класичної хореографії балету. Основні принципи тренування - концентрація уваги на власних м'язових зусиллях і відчуттях. Протипоказів для занять немає. Рекомендовано всім для покращення постави, тону м'язів, підвищення власного контролю і балансу. Рівень координаційної складності – кожний обирає свою зону комфорту.

АКВА-ФІТНЕС – година релаксації в басейні при виконанні рухів аеробіки, силових вправ, вправ зі спеціальним обладнанням. Водне середовище полегшить виконання стрибкових вправ, вправ на рівновагу, і в той же час створить додатковий опір при виконанні рухів для формування окремих частин тіла. А чого вартий

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

масажний і загортовуючий ефект води! Рекомендовано всім. Вміти плавати не обов'язково. Заняття проводиться під час опалювального сезону, коли працює басейн.

ДИТЯЧИЙ ФІТНЕС-КЛАС – заняття для дітей 6-9, 10-13 років. Виконуючі різні вправи в ігровій формі, ваші діти будуть вміти не тільки танцювати, красиво рухатись під музику, покращать силу, гнучкість, витривалість, спритність, але й навчатися любити фізичну культуру, слідкувати за своїм тілом, сформують правильну поставу та інші навички здорового способу життя, що є запорукою міцного здоров'я.

Методи

- наочно-демонстраційний
- релаксації
- потоковий
- цілісної-конструктивної вправи
- аутогеного тренування
- релаксації,

Методи

- метод жестів
- мовного впливу
- "злитого" кругового тренування
- екстенсивного впливу
- варіативної вправи

Рис.1. Методи використання різних напрямів аеробіки на початковому етапі формування рухового уміння

АЕРО-КОКТЕЙЛЬ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ – основними складниками якого є елементи аеробіки, степ-аеробіки, сучасних танців (латина, хіп-хоп, фанк). Засвоївши їх, юні леді будуть почувати себе впевнено на будь-якій молодіжній тусовці. Найбільш здібних учениць чекають цікаві виступи у складі збірної команди клубу на змаганнях, фестивалях та інших заходах. С. Бенедь вважає, що використовуючи різні напрями аеробіки на початковому етапі формування рухового уміння слід застосувати методи, які подано на рис 1. [1].

Незважаючи на різні підходи до складання оздоровчого комплексу фахівці визнають необхідність визначення фізіологічних змін, що відбуваються під час занять.

Використовуючи методи початкового етапу формування рухового уміння, слід сприяти всебічному гармонійному розвитку фізичних якостей, прискоренню процесу навчання [5]. За допомогою цього можна досягти високого показника моторної щільності в аеробній частині.

Для підтримки інтересу до занять аеробікою слід дотримуватися визначеної стратегії навчання й ускладнення танцювальних композицій відповідно до рухового досвіду підготовленості дівчат. При проведенні занять слід застосовувати специфічні методи, що забезпечують різноманітність (варіативність) танцювальних рухів. До них належать: музична інтерпретація; ускладнення; подібність; блоки; «відповідний

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

стиль». При побудові комплексу слід використовували вільний і структурний методи [4].

Розчленовування комплексу варто здійснювати за рахунок серій вправ, що мали визначену вужчу спрямованість. Наприклад, бігова і стрибкова серії удосконалюють серцево-судинну систему, танцювальна серія спрямована на поліпшення координаційних здібностей і пластики, серія загально розвиваючих вправ впливає на гнучкість і рухливість у суглобах, серія для розвитку сили м'язів живота, тощо [5]. У свою чергу, серії склалися з ланцюжків вправ, що безпосередньо і складала зміст комплексу.

Вільний (спонтанний) метод складання комплексу використовували безпосередньо на заняттях, при цьому підбирали вправи спонтанно, широко. Імпровізуючи рухи, комбінації найпростіших кроків повторювали танцювальні дії. При такому методі навчання і проведення вправ, у кожному наступному уроці відрізнялися.

Структурному метод складання комплексу реалізовувався через використання спеціально підготовлених музичних фрагментів. Хореографічні композиції, склалися із поєднання різних, повторюваних у з'єднанні вправ у визначеному порядку, з визначеною частотою й у точній відповідності з музичного супроводу.

Література та джерела

1. Бенедь С. П. Фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку спеціальної медичної групи: навч.-метод. посіб. Луцьк: Надстир'я, 1998. 118 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : у 2-х кн. Київ: Либідь, 2003. Кн. 1. 280 с.
3. Борисенко А. Особливості фізичного виховання в сільській малокомплектній школі. *Фізична культура в школі*. 1998. №. С. 8–14.
4. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Указ Президент України від 09.02.2016 № 42/2016. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text> (дата звернення: 17.03.2024).
5. Кучер В. Вплив програми фізичного виховання на адаптаційний потенціал дітей шкільного віку в позаурочний час. *Спортивна наука України*. 2012. № 4. С. 53–58.
6. Худолій О. М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: навч. посіб. Харків: ОВС, 2007. 406 с.

РОЛЬ БАТЬКІВ У ФОРМУВАННІ ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ УЧНІВ ДО СИСТЕМАТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ

Владислав Трофименко,

студент 4ФК групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)

відділення музичного мистецтва та фізичної культури

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,*

завідувач кафедри педагогіки та психології

Розкрито завдання фізичного виховання молодших учнів у сім'ї. Визначено важливу роль батьків у формуванні здоров'язбережувальної компетентності у дітей шляхом їх формування у них зацікавленості заняттями фізичними вправами.

На сім'ю покладається найбільша відповідальність за виховання здорових, витривалих, фізично розвинених і активних дітей. Серед завдань фізичного виховання в сім'ї та формування рухової активності визначаємо такі:

- збереження і зміцнення здоров'я дитини;
- підвищення рівня фізичної та розумової працездатності;
- загартування організму, підвищення його адаптаційних можливостей;
- розвиток рухових якостей (сили, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості) за рахунок систематичного виконання спеціальних комплексів вправ;
- виховання у дітей стійкого інтересу, потреби до систематичних занять [3, с. 92].

Проведені дослідження М. Вахтангішвілі засвідчують, що 98,57% батьків, вважають, що заняття з фізичної культури покращують здоров'я дітей, 78,57% опитуваних батьків відзначили, що заняття з фізичної культури підвищують працездатність. Дослідження свідчать, що 35,71% батьків займаються у вільний час фізичною культурою самостійно, разом з дітьми виконують фізичні вправи лише 25,71%. Значна кількість опитаних (78,57%) знайомі з системою фізкультурно-оздоровчої роботи в школі, 21,43% – ні [1, с. 20].

Велике значення під час формування інтересу школярів до систематичних занять фізичними вправами відіграє сім'я кожної дитини. Функції батьків у фізичному вихованні дітей полягають:

1) у належній організації позашкільного фізичного виховання (виконання ранкової гімнастики і домашніх завдань, організація дозвілля дітей за місцем проживання, залучення до спортивних секцій, дотримання правил особистої гігієни та загартування);

2) в особистому прикладі систематичних занять фізичним вихованням та спортом, дотриманні здорового способу життя та зацікавленості до успіху дітей. Відповідно до цих функцій батьків при налагодженні співпраці сім'ї та школи передбачено реалізацію таких завдань:

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

1. Переконати батьків у необхідності систематичного виконання фізичних вправ та озброїти їх необхідними уміньми та навичками належної організації фізичного виховання дітей в домашніх умовах. Для цього слід періодично (два рази на місяць) проводити зустрічі з батьками, на яких подавати інформацію про важливість фізичних вправ, надавати консультації щодо правильної організації фізичного виховання поза школою та створення належних матеріально-технічних умов для занять удома, повідомляти про наявний фізичний стан дітей.

2. Залучити батьків до рухової активності разом з дітьми. З цією метою організувати змагання сімейних команд (естафети та рухливі ігри, вікторини, конкурси) [2, с. 107–108].

Л. Мосійчук визначає психолого-педагогічні чинники формування у школярів інтересу до занять фізичними вправами в системі «школа-сім'я» (рис. 1) [2].

Рис 1. Психолого-педагогічні чинники формування у школярів інтересу до занять фізичними вправами в системі «школа-сім'я» [джерело: 2, с. 108].

Таким чином, сім'я відіграє провідну роль у фізичному розвитку молодшого школяри, збереженні та зміцненні здоров'я, формуванні здорового способу життя та інтересу до активних занять фізичними вправами.

Література та джерела

1. Вахтангішвілі М. Співпраця сім'ї та школи у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць*. Вип. 7(26). Вінниця: ТОВ «Планер», 2019. С. 20–25.
2. Мосійчук Л. Виховання в молодших школярів інтересу до занять з фізичного виховання у системі «школа-сім'я». *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. 2019. Вип. 34. С. 103–111.
3. Олійник М. М. Роль сім'ї у формуванні рухової активності дітей. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2017. № 2 (14). С. 90–94.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Юрій Троян, Денис Молчан

студенти 41ФК та 31ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент завідувач кафедри фізичної культури*

Висвітлено методику формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності, сутність якої полягала в оволодінні спеціальними валеологічними знаннями, рівнем розвитку життєвих умінь і навичок щодо ведення здорового способу життя, а також у сформованості свідомого ставлення школярів до власного здоров'я та його збереження.

Результати досліджень українських учених [1; 4; 5] вказують на те, що традиційна система освіти в Україні значною мірою орієнтована на здобуття знань та інформації. Формування здорових навичок, рівень підготовки школярів до самостійного життя не відповідає сучасним вимогам. Школярам потрібні не лише знання, а й компетентності, які допомагають робити життєвий вибір, зберігати й поліпшувати здоров'я та якість життя. Протягом останніх років у школі поступово утверджується підхід до розуміння здоров'я через здоровий спосіб життя, до якого входять усі аспекти життєдіяльності людини. Для ефективного охоплення підлітків здоров'язбережувальними послугами доцільно об'єднати зусилля усіх педагогів школи. Сучасну шкільну освіту неможливо уявити без такої важливої ланки, як здоров'язбережувальна діяльність. Саме вчителі фізичної культури та валеологи мають відігравати провідну роль у створенні умов для здобування знань, формування навичок здорового способу життя, здоров'язберігаючої свідомості.

Мета здоров'язбережувальної освіти – це, перш за все, формування позитивної мотивації серед дітей для дотримання здорового способу життя. Але досягнення цього потребує певних знань і життєвих навичок. Запровадження навчання життєвих навичок у школах дає можливість дітям набувати та збагачувати знання, планувати

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

та вдосконалювати особисте здоров'я, сімейне життя, суспільство, а пізніше – професійну діяльність.

У нашій роботі методика формування здоров'язбережувальної компетентності складалася з цільового, мотиваційного, змістового (когнітивного), операційно-дійового та результативного компонентів. Кожен з компонентів реалізовувався на певному етапі формування валеологічної компетентності.

Цільовий компонент процесу навчання, який реалізовувався на початковому етапі, забезпечував усвідомлення педагогами значення і передачу учням мети формування валеологічної компетентності, його етапів і тематики.

На першому етапі застосовувалися принципи виховання здорової дитини, гуманізму, демократизації, свідомості й активності.

Здоров'язберігаючі знання школярі отримували під час уроків з фізичної культури, під час позанавчальної освітньої діяльності (лекції фахівців, бесіди вихователів, лекторії тощо). Для формування свідомого ставлення до власного здоров'я організовували зустрічі з людьми, які ведуть здоровий спосіб життя, лікарями, спортсменами тощо.

Формування позитивного ставлення учнів до власного здоров'я є надзвичайно складним процесом, який залежить від багатьох чинників і визначається комплексом певних педагогічних умов. В їхній основі – створення особливого стилю валеологічних відносин між педагогами і школярами, продумана система взаємодії з учнями, що сприяє оздоровленню атмосфери шкільного життя та формуванню в учнів позитивного ставлення до себе, своїх близьких, людей взагалі.

Засвоєння знань учнями залежить не лише від методів і прийомів навчання, а й від форм організації навчальної роботи [2; 3]. Завдання початкового періоду формування у старшокласників здоров'язбережувальної компетентності вирішувалися у формі педагогічних нарад, консультацій педагогів школи, зборів трудового колективу та учнів.

На другому етапі формування валеологічної компетентності реалізовувався мотиваційний компонент. Головними завданнями були: усвідомлення педагогами і передачу учням мети навчального процесу валеологічної спрямованості (освітньої, виховної, розвиваючої). Освітня мета полягала у засвоєнні, закріпленні, застосуванні знань; формуванні загально навчальних та валеологічних умінь і навичок. Виховна мета реалізовувалася у формуванні активної позиції щодо збереження та зміцнення здоров'я, гігієнічних та фізкультурних навичок. Розвивальна мета охоплювала розвиток мислення, емоцій, валеологічних інтересів і здібностей старшокласників. Використовувалися принципи свідомості й активності, емоційності навчання.

На другому етапі методики формування валеологічної компетентності у процесі фізичного виховання старшокласників у нашому дослідженні використовувалися такі методи: словесні, ігровий, пояснювально-ілюстративний, емоційно-морального стимулювання, новизни навчального матеріалу.

У процесі фізичного виховання в контексті валеологічної освіти застосовувався ігровий метод. Гра забезпечувала емоційну обстановку відтворення знань, полегшувала засвоєння навчального матеріалу, створювала сприятливий для засвоєння знань емоційний стан, заохочувала до навчальної роботи та знімала втому.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

На другому етапі широко застосовувалися такі форми навчальної діяльності як урок фізичної культури, лекції на здоров'язбережувальну тематику, спортивні змагання, зустрічі з фахівцями з фізичної культури і спорту, медичними працівниками. Відбувалося навчання підлітків правилам і нормам здорового способу життя, дотримання режиму дня, санітарно-гігієнічних правил; навчання способам самоконтролю за фізичним станом.

Важливою педагогічною умовою було формування інтересу старшокласників до власного здоров'я, стійкої потреби і бажання дбати про нього. Ця робота була спрямована на те, щоб заохотити школярів до пізнання потенціалу власного здоров'я, допомогти повірити в себе, свої сили, щоб з'явилася потреба у самовдосконаленні. Одним з головних завдань вчителя на цьому етапі було вивчити, а потім, якщо це треба, перебудувати самооцінку старшокласників, сформувати в них внутрішню самоповагу та прагнення до самовдосконалення під час урочної та позаурочної форм фізичного виховання.

На третьому етапі запропонованої методики реалізовувався змістовий (когнітивний) компонент, який передбачав формування у школярів системи здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок. На цій стадії актуальними були принципи інтеграції знань, наочності, індивідуального підходу, послідовності, систематичності, доступності, міцності засвоєння знань. До методів, які застосовувалися на цьому етапі, належали: змагальний, словесні, ігровий, практичний. Завдання вирішувалися у формі уроків, інтегрованих уроків фізичної культури з іншими предметами, семінарських занять, гуртків, спортивних секцій, екскурсій, факультативів.

Одним з основних завдань нашого дослідження був розвиток в учнів здоров'язбережувальної компетентності, сутність якого полягала в оволодінні спеціальними валеологічними знаннями, рівнем розвитку життєвих умінь і навичок щодо ведення здорового способу життя, а також у сформованості свідомого ставлення школярів до власного здоров'я та його збереження.

Література та джерела

1. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів: Монографія. Полтава: Скайтек, 2006. 432с.
2. Ващенко О. М. Формування умінь і навичок здорового способу життя учнів 1-4 класів шкіл-інтернатів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. Київ : Ін-т проблем виховання АПН України, 2007. 21 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Довідкове видання. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Максимчук Б. А. Формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання: монографія / за ред. Р. С. Гуревич. Вінницький ДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця : Планер, 2016. 390 с.
5. Шевченко О. С., Штефан Л. В., Шевченко В. В. Валеологічна компетентність в стандартах освіти та практиці здоров'язбереження. *Матеріали XIV Міжрегіональної науково-методичної інтернет-конференції «Сучасні концепції викладання природничих дисциплін в медичних освітніх закладах»*. Харків : Харківський національний медичний університет. Секція 4 «Педагогіка і психологія», 2021. С.220–222.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Марія Ханас,

студентка групи П-32 спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти Комунального закладу Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

**Науковий керівник – Ірина Лагола, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист, голова циклової комісії філологічних дисциплін**

У статті розкривається поняття здоров'язбережувальної компетентності, наводяться приклади художніх творів, через які здійснюється формування комплексу життєвих навичок, що сприяють здоровому способу життя молодших школярів.

Здоров'я кожної окремої людини є важливим компонентом загального здоров'я українського народу. Сьогодні проблема формування та забезпечення здорового способу життя є однією з найбільш критичних та актуальних в суспільстві. Сучасні умови життя, екологічні проблеми, соціальні виклики, підвищення обсягу інформації, швидкий технічний прогрес, поширення шкідливих звичок, недостатня рухова активність – всі ці фактори негативно впливають на стан здоров'я людей [2].

В сучасному світі питання здоров'я стає все більш актуальним, особливо це стосується охорони здоров'я дітей. Державний стандарт початкової освіти визначає мету здоров'язбережувальної компетентності, яка полягає у формуванні соціальної компетентності та інших ключових компетентностей, активної громадянської позиції, підприємливості, розвиток самостійності через особисту ідентифікацію, застосування моделі здорової та безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, добробуту та сталого розвитку [3].

Здоров'язбережувальна компетентність розуміється як цілісне індивідуальне психологічне утворення особистості, спрямоване на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення [6]. Формування ключових аспектів здоров'язбережувальної компетентності у дітей молодшого шкільного віку є важливим завданням освітнього процесу.

Художня література – дієвий інструмент у вихованні здорової у всіх відношеннях особистості. Художні твори допомагають учням зрозуміти важливість збереження здоров'я та навчають їх здоровому способу життя.

Одним із таких творів є казка «Знайомий сніговик» Лесі Вороніної. У цій казці головна героїня, дівчинка Оля, вчиться берегти своє здоров'я, граючи зі сніговиком та відчуваючи радість від активних ігор на свіжому повітрі. Авторка відобразила не лише аспекти фізичного здоров'я, а й важливі моменти, що стосуються психічного здоров'я дітей. Головна героїня через взаємодію зі сніговиком відчуває радість та задоволення, що сприяє підвищенню її настрою та досягненню психологічного комфорту. Гра з сніговиком також допомагає дівчинці розвивати фантазію, креативність та уяву, що є важливими аспектами психічного розвитку дитини. Казка

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

показує, що уява може стати великим джерелом задоволення та позитивних емоцій. Крім того, через взаємодію головної героїні з іншими дітьми розкривається проблема важливості спілкування та взаєморозуміння. Вони бачать, як позитивні стосунки з іншими можуть підтримувати хороший настрій та емоційний комфорт. Читаючи та аналізуючи казку «Знайомий сніговик», діти вчаться досягати мети, керувати своїми емоціями, йти впевнено до цілі, розвивати свою наполегливість, уяву та розуміти важливість позитивних стосунків для розвитку психічного здоров'я.

Казка Катерини Єгорушкіної «Тато лікує зірки» піднімає тему, яка є актуальна на сучасному етапі: переживання дитиною смерті близької людини. Головна героїня – Світланка, дуже сумує, тому що її тата, військового лікаря, забрала війна і тепер він лікує зірки. Дівчинка намагається сама себе розрадити, адже щонаочі дивиться на небо з надією, що яка-небудь зірка їй підморгне, а це означатиме, що тато передає їй вітання. Усвідомлення Світланкою серйозності всієї ситуації та розуміння того, що її тато вже ніколи не повернеться, вказують на те, що дитина володіє навичками самоконтролю, вчиться виражати свої почуття, долати тривогу та вірити у краще. Це підтверджують слова самої дівчинки: *«Дзвіночки – це радість. Вони нагадують мені про те, що сміх перемагає смерть»* [5]. Таким чином, цей твір формує в дітей комплекс життєвих навичок, що сприяють розвитку духовного та психічного здоров'я, виховують моральні цінності та позитивні якості особистості, такі як любов, турбота, віра і сподівання.

Увагу заслуговує й оповідання «Я все зможу» Дженіфер Мур-Молінос про хлопчика в інвалідному візку. Ця історія показує, як люди з обмеженими можливостями можуть зберігати своє соціальне та психічне здоров'я, маючи позитивний підхід до життя та беручи активну участь у суспільних заходах. Головний персонаж не скаржиться на свою хворобу, він життєрадісний, не відчуває себе самотнім. Його візок – найкращий для нього друг. Але хлопчик сумував, бо діти не запрошували його гратися. Тому він вирішив стати таким, як усі. Для цього він почав тренуватись і згодом став членом баскетбольної команди. Кінцівка твору розкриває дітям важливу істину: *«Не має значення, що я в інвалідному візку, я знаю, що я можу багато з того, що можуть інші діти. Це для мене щастя»* [4].

Це не лише цікава історія, а й корисний ресурс для формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей через кілька важливих аспектів. Оповідання допомагає дітям розуміти та співчувати людям з обмеженими можливостями, сприяючи розвитку емпатії, розумінню важливості підтримки та допомоги одне одному. Через головного героя, який має фізичні обмеження, діти визначають важливість прийняття себе та інших такими, якими вони є, що сприяє формуванню позитивного самовизначення. Твір також підкреслює важливість дружби та взаємодопомоги, адже головний герой оточений любов'ю своїх близьких та друзів, що навчає дітей цінувати дружбу та підтримку в будь-яких життєвих ситуаціях. Через оповідання діти усвідомлюють важливість дбати про своє фізичне та емоційне здоров'я, а також розуміють, що кожна людина має свої власні потреби та можливості. Твір розвиває в учнів почуття співпереживання, прийняття себе та інших, також розвиває життєві навички, які сприяють формуванню соціального здоров'я: уміння розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей, уміння допомагати та підтримувати, навички спільної діяльності та співробітництва.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Оповідання «Найкращий подарунок» Дмитра Кузьменка допомагає дітям усвідомити, що підтримка та спілкування з друзями є важливими чинниками для подолання власних страхів. Головна героїня, дівчинка Оля, не могла пояснити причини свого страху: вона боялася квітів. Однокласники хотіли їй допомогти подолати цей страх, а натомість ще більше загострили ситуацію, адже саме на її день народження вони подарували їй квіти, від чого Оля втратила свідомість, а коли падала, розтягнула підколінні зв'язки. Твір спонукає дітей розв'язувати конфлікти на основі толерантності, розуміти почуття інших, уміння просити про послугу або допомогу, що є основою формування соціального та психічного здоров'я.

Отже, література є могутнім засобом для формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. Окрім формування комплексів навичок здорового способу життя, учні засвоюють уроки про дружбу, підтримку, взаємодію з оточуючими. Через художні твори діти усвідомлюють життєві цінності та їх важливість в своєму житті. Такий підхід до навчання сприяє розвитку емпатії, самоприйняття та вміння сприймати свої та чужі потреби.

Література та джерела

1. Воронина Л. Знайомий сніговик. URL: <https://mala.storinka.org> (дата звернення: 13.03.2024).

2. Гнатюк О.В. Формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів освіти в сучасних умовах навчання. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/728357/1/Текст.pdf> (дата звернення: 14.03.2024).

3. _____ Державний стандарт початкової освіти. URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/ (дата звернення 13.03.2024).

4. Дж. Мур _ Молінос «Я все зможу». URL: <http://8ruby.com/lkazka/2388-ya-vse-zmozhu-dzhennifer-mur-mallinos-opovidannya.html> (дата звернення 14.03.2024).

5. Єгорушкіна К. Казкотерапія та гармонійний розвиток вашої дитини. Грані-Т. 2012. лютий. URL: <http://www.grani-t.com.ua/about/news/1595> (дата звернення 14.03.2024).

6. Формування здоров'язберігаючої компетентності учнів як основи здорового способу життя. URL: <https://www.slideshare.net/ssuser9b9413/ss-63002522>. (дата звернення 14.03.2024).

ГОТОВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ВИДІВ ГІМНАСТИКИ В РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Юлія Холодько,

студентка 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Едуард Косинський,
викладач кафедри фізичної культури і спорту

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

У роботі вказано актуальність використання оздоровчих видів гімнастики в процесі роботи з молодшими школярами. Зазначено особливості використання оздоровчих видів гімнастики в роботі зі школярами. Проаналізована готовність студентів до даного виду діяльності.

Школа та суспільство зобов'язані забезпечити необхідні умови для реалізації навчальних планів і програм, у тому числі пов'язаних з фізичним вихованням. Це передбачає виконання всіх передумов і стандартів, необхідних для досягнення цілей і завдань освітнього процесу, що охоплює людські ресурси, просторове розташування, матеріальне забезпечення та технічні вимоги. Щоб мати оптимальний вплив на учнів, вкрай важливо, щоб навчання фізкультури було адаптоване до віку та можливостей розвитку дітей, яких навчають. Наріжним каменем успішних освітніх зусиль є, серед інших факторів, формулювання та виконання надійного, чіткого, конкретного та реалістичного плану навчання.

Ряд авторів вказують на необхідність вдосконалення процесу фізичного виховання молодших школярів[1, 2, 3, 4]

Актуальність використання оздоровчих видів гімнастики у роботі з молодшими школярами полягає в пошуку ефективних методів зміцнення здоров'я та фізичного розвитку дітей у шкільному віці. З огляду на сучасний спосіб життя, де діти ведуть менш активний спосіб життя та стикаються з проблемами здоров'я вже в ранньому віці, використання оздоровчих занять у шкільній програмі набуває важливості.

Ефективне використання оздоровчих видів гімнастики з молодшими школярами передбачає систематичний та комплексний підхід. Планування занять має бути відповідно до вікових особливостей дітей, з урахуванням їхніх інтересів та можливостей.

Проведене опитування студентів спеціальності 017 Фізична культура і спорт показало наступні результати: на необхідність використання оздоровчих видів гімнастики в процесі занять з молодшими школярами вказали 90% опитаних. Разом з тим на готовність до використання в практиці фізичної культури елементів йоги вказали лише 35% респондентів. Готовність використовувати гімнастику ушу підтвердили 20% опитаних. І одночасно на можливість використання елементів спортивної гімнастики вказали 100% учасників опитування.

Дане опитування може вказувати на незадовільний рівень підготовки до впровадження оздоровчих видів гімнастики в процес фізичного виховання молодших школярів.

Коли запитали студентів про особливості використання оздоровчих видів гімнастики отримали наступні рекомендації:

- Творчий підхід. Молодші школярі відчують більшу потребу у руханні та виявляють більший інтерес до активних ігор. Тому заняття з оздоровчої гімнастики повинні бути насиченими різноманітними ігровими елементами, які стимулюють їхню активність та творчість.

- Підвищена увага до безпеки. У заняттях з молодшими школярами особливу увагу потрібно приділяти безпеці. Вправи повинні бути підібраними з урахуванням безпечної техніки виконання, а також з уникненням ризику травматизму.

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

- Підвищення мотивації. Для молодших школярів важливо створити стимулююче середовище, щоб підтримувати їхній інтерес та мотивацію до занять. Це може бути досягнуто за допомогою ігрових елементів, конкурсів, нагород та похвали.

- Урахування індивідуальних особливостей. Кожна дитина унікальна, тому під час занять з оздоровчої гімнастики необхідно враховувати її фізичні можливості та індивідуальні особливості. Заняття повинні бути адаптованими до потреб кожної дитини.

- Інтеграція з навчальним процесом. Оздоровча гімнастика може бути ефективно інтегрована з навчально-виховним процесом у школі. Наприклад, вправи можуть бути спрямовані на покращення уваги та концентрації, що допоможе дітям краще адаптуватися до навчання.

- Поступовість та систематичність. Розвиток фізичних навичок та зміцнення організму відбувається поступово. Тому важливо планувати заняття з оздоровчої гімнастики з урахуванням поступового збільшення навантаження та систематичності тренувань.

- Позитивна атмосфера. Створення позитивної та дружньої атмосфери на заняттях сприяє підвищенню ефективності тренувань. Важливо, щоб діти відчували підтримку та заохочення від учителя та один одного.

Отже, оздоровча гімнастика є важливим елементом в роботі з молодшими школярами. Вона сприяє підвищенню рівня фізичного та психічного здоров'я дітей, розвитку рухових навичок та покращенню їхнього навчального процесу. Врахування особливостей вікового періоду та комплексний підхід до організації занять дає підстави до рекомендації широкого застосування оздоровчих видів гімнастики в фізичній культурі молодших школярів.

Література та джерела

1. Булатова М. М. Здоров'я і фізична підготовленість населення України. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. Київ, 2004. № 1. С. 3–9.

2. Дубогай О. Д., Завидівська Н. Н., Ханікянц О. В. Фізичне виховання і здоров'я : навч. посібник. Київ : УБС НБУ, 2012. 271 с.

3. Качан О. А. Контроль за фізичним навантаженням новітніми інноваційними засобами на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в школі*. 2014. № 4 С. 20–22.

4. Круцевич Т. Ю., Безверхня Г. В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення: навч. посіб. Київ : Олімп. л-ра, 2010. 370 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВИНИКНЕННЯ ЗОРОВИХ ПОРУШЕНЬ ТА РИЗИКУ ПОГІРШЕННЯ ГОСТРОТИ ЗОРУ

Альбіна Чорнобай,

студентка 2 курсу спеціальності 223 Медсестринство
(освітньо-професійна програма Сестринська справа)

Ковельського фахового медичного коледжу Волинської обласної ради
Наукова керівниця – *Ірина Совтус, викладач циклової комісії практичної та професійної підготовки, викладач-методист вищої кваліфікаційної категорії*

Наведено докази актуальності проблеми зорових порушень та обґрунтовано актуальність дослідження рівня обізнаності студентів щодо важливості профілактики виникнення порушень зору.

Постановка наукової проблеми та її значення. Здатність бачити навколишній світ, милуватися його красою, сприймати інформацію, працювати, творити неможлива без нормальної зорової функції. А нині, у часи бурхливого технічного прогресу, наші очі зазнають все більших навантажень. Комп'ютери, смартфони, планшети, телевізори, покетбуки роблять життя комфортнішим, насичують інформацією, але, на жаль, надмірно навантажують наші очі [10].

З початком повномасштабного вторгнення рф до України багато людей змушені були тривалий час перебувати у бомбосховищах, укриттях, підвалах, малоосвітлених приміщеннях. До того ж через війну українці намагаються максимально стежити за новинами, постійно користуючись мобільними телефонами, планшетами тощо. Діти також занадто багато часу проводять з гаджетами, так вони відволікаються, дивлячись мультфільми та граючись у ігри. Водночас багато хто з українців продовжує працювати дистанційно. Значна кількість робочих зустрічей у відносно спокійних регіонах нашої країни за відповідних технічних можливостей відбуваються онлайн [4].

За даними ВООЗ у світі близько 253 млн осіб страждають від порушень зору, 36 млн з них уражено сліпотою. В Україні зареєстровано близько 1,5 млн випадків захворювань очей, зокрема, понад 300 000 випадків серед дітей. Близько 65% усіх людей, які страждають від порушень зору, – це люди віком 50 років і старше. Проте 80% усіх випадків порушень зору можливо попередити або вилікувати [9].

Від початку повномасштабного вторгнення у 2022 році спостерігається тенденція до збільшення осіб з порушенням зору в Україні. За даними НЗСУ, якщо у 2021 році кількість осіб з втратою або погіршенням зору нараховувала 17 478 осіб, у 2022-му зросла до 19 551. І лише за 7 місяців 2023 року лікарі вже засвідчили понад 19 тисяч таких діагнозів, що вже більше, ніж за весь 2022-й рік [3].

Зростає кількість студентської молоді з порушенням зору, що викликає тривогу як у медиків, так і в педагогів, адже зір – один із найголовніших аналізаторів

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

організму, який забезпечує отримання повної динамічної інформації про колір, форму, віддаль, навколишній світ тощо [2].

Втрата зору відбувається непомітно, поступово, і дуже часто безболісно. У вирі буденної заклопотаності ми не звертаємо увагу на мінімальні сигнали, коли варто піти до спеціаліста на огляд. Погана різкість, втома, сухість очей чи важка адаптація від переходу з темного у світле приміщення – це одні з симптомів погіршення зору. Причиною погіршення зору є не тільки вік. Не варто забувати і про зовнішні фактори, що негативно впливають на зір. У групі підвищеного ризику, в першу чергу, знаходяться люди, тісно пов'язані з роботою за комп'ютером: програмісти, офіс-менеджери, студенти дистанційної форми навчання тощо. Також тривожність і підвищений стрес на робочому місці погіршують ситуацію в рази [1].

Регулярне користування гаджетами, особливо на близькій відстані, виснажує зоровий апарат. Коли очі сильно втомлюються, може виникнути так званий синдром «сухого» ока, який проявляється почервонінням очей, слезотечею, відчуттям свербіння та дискомфорту в очах, чутливістю до світла тощо.

Про порушення зору ще може свідчити:

- неможливість сфокусуватися на певному предметі;
- розмитість країв предмета;
- відчуття печіння у очах [4].

Згідно з даними американських дослідників, через 45 хв безперервної роботи за комп'ютером з'являються перші ознаки астенопії (зорової втоми), через 2 год порушується робота зорового аналізатора, а через 4 год починаються зміни незворотного характеру [8].

Науковцями визначено симптоми та фактори різних захворювань внаслідок надмірного використання комп'ютерів і телефонів. Серед них – безсоння, депресивні стани, підвищена збудженість, головний біль, підвищений кров'яний тиск, проблеми порушення ДНК, міопія. Міопія останнім часом стає одним з найбільш розповсюджених захворювань. За статистикою ВОЗ у 1/3 населення Землі діагностується міопія більшого або меншого ступеня. Більшість хворих на короткозорість (міопію) – це студентська молодь, яка в найближчому майбутньому матиме серйозні проблеми зі здоров'ям, адже вчені вже давно б'ють тривогу про шкідливість надто тривалого перебування за комп'ютером чи іншими електронними приладами. Наголошують на тому, що під час постійної роботи за монітором збільшується навантаження не лише на очі, а й на шию, спину, плечі, руки, виникають серйозні проблеми з мозком, що в результаті призводить до сильної перевтоми. На жаль, у сучасному світі люди не приділяють належної уваги своєму зору та звертаються за офтальмологічною допомогою лише тоді, коли починає падати зір. За відсутності правильного лікування багато «очних» хвороб можуть призвести до сліпоты [5].

Отже, знання про профілактику та ймовірні захворювання органів зору є надзвичайно важливими та першочерговими в умовах сьогодення.

Тому, ми вважаємо, що актуальним є дослідження рівня обізнаності студентів Ковельського фахового медичного коледжу (КФМК) щодо важливості попередження виникнення зорових порушень та ризику погіршення гостроти зору.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Контингент та методика досліджень. Дослідження проводилися на основі стандартизованого опитування за допомогою анкетно-опитувального методу на основі програмного забезпечення для адміністрування опитування, що входять до складу безкоштовного веб-пакету Google Docs Editors – Google Forms. У дослідженнях використовувалася розроблена нами анкета (на 21 запитання), в якій враховано загальні принципи і правила дослідження рівня обізнаності студентів щодо важливості попередження виникнень зорових порушень та профілактики погіршення гостроти зору. Дослідження проводили на 163 особах.

Нами були використані такі методики:

1. Аналіз та узагальнення літературних та наукових даних, інформації на веб-порталах МОЗ України.

2. Соціологічне дослідження з використанням розробленої анкети.

Мета роботи: узагальнення факторів порушення функціонування органів зору та обґрунтування необхідності використання різноманітних заходів щодо його збереження, проведення анкетування та аналіз рівня обізнаності студентів щодо важливості попередження виникнень зорових порушень та ризику погіршення гостроти зору.

У відповідності з метою були поставлені наступні завдання:

1. Провести збір матеріалу відповідно до теми науково-пошукової роботи.

2. Розробити анкету на тему «Дослідження рівня обізнаності студентів щодо важливості попередження виникнення зорових порушень та ризику погіршення гостроти зору».

3. Провести анкетування студентів коледжу за допомогою Google Forms (програмного забезпечення для адміністрування опитування, що входять до складу безкоштовного веб-пакету Google Docs Editors).

4. Проаналізувати дані анкетування, зробити висновки.

Об'єкт дослідження: рівень обізнаності студентів щодо важливості попередження виникнень зорових порушень та ризику погіршення гостроти зору.

Предмет дослідження: фактори зорових порушень.

Результати досліджень. За даними порівняльного аналізу результатів анкетування, проведеного серед студентів Ковельського фахового медичного коледжу, визначено середній рівень обізнаності студентів щодо збереження здоров'я зорового аналізатора.

Висновок: проведене анкетування та аналіз рівня обізнаності студентів щодо важливості попередження виникнень зорових порушень та ризику погіршення гостроти зору засвідчив про актуальність організації та проведення санітарно-освітньої роботи серед студентів КФМК. За результатами виконаної роботи створено інформаційний буклет [7] з метою підвищення рівня обізнаності студентів щодо важливості профілактики виникнення зорових порушень, в якому надано рекомендації згідно методики Володимира Мельника, Голови Спілки українських офтальмохірургів та статей інших авторів [1, 4, 5, 6, 8, 10].

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в пошуках і вдосконаленні методів профілактики зору студентської молоді, розробці та проведенні заходів, які спрямовані на підтримку / формування здорового способу життя та підвищення рівня

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

обізнаності студентів щодо важливості попередження виникнення зорових порушень та ризику погіршення гостроти зору.

Література та джерела

1. 5 факторів ризику втрати зору. Mediscover. URL: <http://surl.li/qylqxx>
2. Захожа Н. Фактори патології органів зору в студентів та їх профілактика / Н. Захожа, О. Касарда, В. Захожий, О. Усова, А. Гаврилук. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2018. № 2. С. 111–116. URL: <http://surl.li/raucv>
3. Кількість людей з порушенням зору в Україні зростає: як ініціативи UNDP сприяють якісній реабілітації. United Nations Development Programme. 03.12. 2023 р. URL: <http://surl.li/qzjvq>
4. Мельник В. Як зберегти зір під час війни. Міністерство охорони здоров'я України. Пресцентр. Інтерв'ю. 15.06.2022 р. URL: <http://surl.li/qylqhh>
5. Поширені захворювання очей. ОН Клінік. URL: <http://surl.li/qylte>
6. Профілактика очних захворювань. GlazGo. URL: <http://surl.li/qylsh>
7. Совтус І. М. Санітарно-освітня робота – найважливіша умова проведення ефективної профілактики захворювань. *Міжнародна проектна діяльність як елемент розвитку професійності компетентності спеціалістів медсестринства: матеріали з Міжнародного науково-педагогічного семінару, Ломжа, 16.12.2021 р.* / За наук. ред. Пьотр Поніхтера, Зоя Шарлович – Видавництво: MANS w Łomży, 2022. С. 158-161. URL: <http://surl.li/ratzy>
8. Фактори та заходи профілактики патології органів зору у студентів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві*. 2018. №2(42). С. 111–116. URL: <http://surl.li/qylre>
9. Як уберегти здоров'я очей та що варто знати. Центр громадського здоров'я МОЗ України. 08.08.2019 р. URL: <http://surl.li/qylqt>
10. Якість зору – якість життя. *Раціональна фармакотерапія*. 2017. №2 (43) С. 63. URL: <http://surl.li/qxxxxs>

ЕЛЕМЕНТИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Катерина Чуль,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського
Науковий керівник – Андрій Гаврилук, к. пед. н., доцент, викладач циклової
комісії природничих дисциплін, фізичного виховання та окремих методик

Визначено поняття інтерактивності, розглянуті елементи інтерактивних технологій для використання в освітньому процесі.

Захопливий розвиток суспільства та широка комп'ютеризація світу намічають шлях для інтеграції мультимедійних технологій у навчальний процес

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

загальноосвітніх закладів. Створення методик активного використання інтерактивних ресурсів стає важливим завданням для сучасної теорії та методики фізичного виховання школярів. Оновлення в освітньому процесі загальної середньої освіти наростає, підкреслюючи необхідність впровадження інтерактивного підходу в роботу вчителів.

Інтерактивне навчання прагне створити сприятливі умови для занять фізичною культурою, де кожен учень може покращити свої навички, інтелектуальні та фізичні здібності. Завдання освітнього процесу полягає в тому, щоб всі учасники були активно залучені до процесу навчання, кожен міг зробити свій власний внесок, обмінюватися знаннями, ідеями та досвідом.

Поняття інтерактивності передбачає взаємодію та обмін інформацією, де не лише викладач спілкується зі здобувачами освіти, а й взаємодія відбувається всередині самої групи. Вчені, серед яких Череповська Г., Зорочкіна Т., Шукатка О., Харламов В. та інші, розглядали проблему використання інтерактивних методів у навчальному процесі, підкреслюючи їхню значущість для підвищення ефективності навчання.

Згідно з даними спеціальної науково-методичної літератури, методи навчання можна класифікувати на пасивні, активні та інтерактивні. Пасивні методи передбачають односторонню передачу знань від педагога до аудиторії, де остання виступає в ролі пасивних спостерігачів. Активні методи базуються на взаємодії між педагогом та аудиторією, де обидві сторони мають рівні права. Проте найбільш сучасними та ефективними є інтерактивні методи навчання [1, с. 28].

Інтерактивні підходи включають в себе вправи та завдання, спрямовані переважно на освоєння нового матеріалу, а не лише на повторення вже вивченого. У контексті занять з фізичною культурою існують різноманітні інтерактивні методи, серед яких можна виділити: творчі завдання, групову роботу, навчальні ігри (включаючи рольові та рухливі ігри), використання зовнішніх ресурсів (запрошення фахівців, провідних спортсменів), соціальні проекти та інші поза аудиторні методи (змагання, медіа, уявлення, казко терапія тощо) [4, с. 151].

«Мозковий штурм» є ефективною інтерактивною технологією колективного обговорення, що спонукає учасників виявляти уяву та творчість шляхом висловлення власних думок і пропозицій для вирішення поставлених завдань. Цей метод використаний під час здійснення занять з підтримки здоров'я. Завдяки правильно обраному питанню, мотивація учнів до участі у занятті була значно підвищена. Даний метод застосовувався переважно на початковому етапі занять [3, с. 69].

У сучасному шкільному фізичному вихованні велика увага приділяється розвитку рухових навичок та здорового способу життя. Це вимагає розробки та використання інноваційних підходів до організації рухливих ігор та естафет [2, с. 3].

Індивідуальні ігри, в яких кожен учень діє самостійно, розвиваючи власні рухові навички та координацію.

- З предметами – ігри, де використовуються предмети, що допомагають у розвитку рухових навичок та взаємодії.

- З ведучими – ігри, де використовуються ведучі, які організовують та керують процесом, сприяючи активності учнів.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

- За розвитком фізичних якостей. Ігри, спеціально розроблені для розвитку конкретних фізичних якостей, таких як швидкість, сила, спритність.
- Для розвитку швидкості, сили, спритності – ігри, спрямовані на підвищення певних аспектів фізичної підготовки.
- За інтенсивністю фізичного навантаження – ігри, які класифікуються за рівнем напруження та активності.
- За місцем проведення – ігри, організовані в різних локаціях, що дозволяє розширити діапазон можливостей та викликів [3, с. 45].

На початку уроку важливо налагодити контакт з учнями та створити позитивну атмосферу. Для цього можна використати різноманітні методи, такі як «Ланцюжок», «Привітайся очима», «Привітайся ліктями», що сприяють активній участі та взаєморозумінню. Додатково, ігри типу «Познайомся з іграшкою» чи «Чотирьох стихій» можуть заохочувати співпрацю та творчий підхід до навчання [1, с. 41].

Сюжетні уроки - це ще один спосіб зацікавити учнів та сприяти їхньому розвитку. Вони можуть бути спрямовані на різноманітні аспекти навчання, від формування рухових навичок до емоційного розвитку. Прикладами таких уроків є «Подорож у чарівний світ природи», «Мандрівка до світу казок» та інші. У початковій школі інтерактивні технології дозволяють розбити монотонність навчання та забезпечити цікавість та ефективність уроків. Це можуть бути ігрові вправи, рольові ігри, а також застосування методів, таких як «Мозковий штурм», «Коло ідей», що стимулюють творчий підхід та співпрацю [5, с. 17].

Тренінгові вправи виступають як інноваційний метод, що дозволяє збагачувати уроки різноманітними активностями та знижує залежність від складного обладнання. Вони стимулюють учнів до активної участі та розвитку різних аспектів особистості.

Отже, сучасний урок фізичної культури повинен бути цікавим та стимулюючим для учнів, сприяючи їхньому розвитку та активному життю. Впровадження інноваційних методів та технологій допомагає досягти цієї мети, забезпечуючи яскравість та радість навчання кожному учневі.

Література та джерела

1. Череповська Г., Костюченко Ю., Данилов В. Використання ігрових технологій на уроках фізичної культури в початковій школі. Теорія, методика і практика навчання, 2023. С. 33–37.
2. Зорочкіна Т., Орбан І., Ткаченко В. Використання інтерактивних технологій на уроках фізичної культури в початковій школі. *Педагогічні науки*. 2023. С. 168–171.
3. Шукатка О. В., Дзьоган О. В. Використання інноваційних технологій на уроках фізичної культури. *Інноваційні практики наукової освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (Київ, 8–11 груд. 2021 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 554–555.
4. Зорочкіна Т. Використання інтерактивних технологій на уроках фізичної культури в початковій школі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія. Педагогічні науки*. 2023. С. 168–173.
5. Харламов В. В. Інтерактивні форми естетичного виховання підлітків на уроках фізичної культури. 2022.

МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ангеліна Шамрило,

студентка 4 – Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради
Наукова керівниця – *Оксана Гусева, викладач-методист циклової комісії
викладачів образотворчого мистецтва та окремих методик*

Подано аналіз позитивного впливу занять з малювання на ментальне здоров'я учнів початкових класів. Описано вправи з малювання, що допомагають зняти стресові стани у дітей.

Війна в Україні, яка розпочалася ще в 2014 році, зруйнувала багато життів та спричинила багато психологічних травм. На жаль, особливо вразливими в таких умовах є діти, які сьогодні стали свідками жахливих подій повномасштабного вторгнення РФ в Україну. 75% з них виявляють симптоми травм психіки. Таку статистику наводить аналітична компанія Gradus Research. Діти весь час перебувають в емоційному напруженні та тривожності. Важко спрогнозувати наслідки цієї війни для психіки маленьких українців, проте, можна з точністю сказати, що ментальне здоров'я дітей потребує термінових ефективних методів підтримки та допомоги. [2]

Термін «ментальне здоров'я» (mental health) перекладається як «психічне здоров'я», але, насправді, він має дещо ширше значення і включає в себе одночасно емоційний заряд, духовну силу і соціальне благополуччя. Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, ментальне здоров'я – це стан благополуччя, щастя, добробуту, в якому людина може максимально комфортно почуватися, розвиватися, реалізовувати свої мрії, плани, творчі ідеї; справлятися з проблемами, працювати продуктивно та активно брати участь у суспільному житті. У випадку дітей, ментальне здоров'я означає відчуття спокою, щастя та рівноваги. Воно також може залежати від різних чинників: економічних, екологічних, соціальних. Це означає, що ментальне здоров'я об'єднує духовний, душевний, фізичний та психічний стани дитини із її соціальною адаптацією. В Україні, з ініціативи Першої леді, Олени Зеленської, з травня 2022 року запроваджена в дію Всеукраїнська програми «Ти як?», яка присвячена ментальному здоров'ю дітей, підлітків та їхніх батьків [2, 4].

Олександр Гнатюк, кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, наводить дані досліджень про те, що 30% сучасних учнів початкових класів мають слабе фізичне здоров'я та відмічає, як найпоширеніші, такі їх стани, як слабка пам'ять, неухважність, недостатній розвиток мислення, надмірна рухливість. Він наголошує на необхідності використання у навчально-виховному процесі ефективних методів формування та збереження ментального здоров'я здобувачів освіти [1].

Найпростішим та найдоступнішим для дітей методом психічної допомоги є урочні та позаурочні заняття з малювання. В образотворчому мистецтві є дуже багато

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

різних технік та прийомів, ефективність яких не викликає сумніву; малювання пальчиками, долоньками, прямографія, малювання ватними паличками, малювання по піску, воді, пінці для гоління, тощо. Кожна техніка по-своєму позитивно та ефективно впливає на психіку дітей та в цілому на їх ментальне здоров'я.

Малювання дозволяє дітям виразити свої почуття, емоції та думки, допомагає їм зосередитись на роботі, заспокоїтись та розслабитися, поринувши у творчий процес, послабити стан невпевненості, страху, стресу. Образотворча діяльність допомагає дитині боротися зі занепокоєнням, коли дитина думає про ту чи іншу ситуацію, відчуваючи при цьому тривожність, малювання може допомогти їй відволіктись. Учніям можна запропонувати зобразити у малюнку свої тривоги, свій стан, тобто створити образ того, що хвилює дитину або, що вона переживає саме зараз. Малюнки можуть бути простими лінійними і більш складнішими. Можуть бути як одноколірними, так і кольоровими. В процесі такого малювання у дитини, в результаті її зосередженості, можуть виникнути нові ідеї, які будуть відволікти її від існуючої проблеми.

Малювання здатне виконувати медитаційну функцію, вирівнювати ритм дихання та поступово наближати дитячий організм до стану спокою. Для створення символічного контролю над своїми страхами і тривогами, дитина може малювати стрес у вигляді ліній. Помічено, як це не дивно, що зазвичай на 40-ій лінії стан малечі відчутно покращується. Для зняття напруги можна зобразити стрес у вигляді маски або обличчя, після чого, змінити його на смішніший за допомогою кольорів. А давній сакральний метод малювання у колі можна віднести до найкращих засобів зняття дитячого стресу, тому що малювання мандал сприяє гармонізації внутрішнього світу дитини з навколишнім світом [3].

Отже, стан війни в Україні негативно впливає на ментальне здоров'я учнів початкових класів. Підтвердженням цього є стресові стани, підвищена тривожність, емоційна нестабільність дітей. Існує багато різних методів подолання цих явищ, серед яких простим та водночас ефективним є малювання. Воно допомагає дітям справитися з негативними емоційними станами: депресія, тривога, паніка, розгубленість, страх, апатія, злість, роздратування, ейфорія та наповнити їх душі позитивними емоціями, дозволити відчути радість щасливих життєвих моментів. Це дає можливість стверджувати, що малювання є потужним засобом для підтримки та зміцнення ментального здоров'я учнів початкових класів і вказує на необхідність розвитку програм інтеграції мистецтва в освітній процес.

Література і джерела

1. Гнатюк О. В. Формування і збереження психічного здоров'я здобувачів освіти в умовах нової української школи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722305/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>
2. Меркулова Н. Серед жахів війни. URL: <https://gromada.group/news/statti/23944-sered-zhahiv-vijni-u-75-ditej-ukrayini-travmovana-psihika>
3. Назаревич В. ТОП-5 секретів, як зняти стрес за допомогою малюнка. URL: <https://nazarevich-art.com/top-5-sekretiv-yak-znyaty-stres-za-dopomogoyu-malyunka/>
4. Хіміч А. Ментальне здоров'я «Ти як? Як ти?» URL: <https://naurok.com.ua/mentalne-zdorov-ya-ti-yak-yak-ti-369905.html>

ДО ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олександр Шевчук, Анастасія Григор'єва,

студенти 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олександр Митчик, канд. наук з фіз. вих. та спорту,
доцент, завідувач кафедри фізичної культури*

У роботі розглядається причини погіршення стану здоров'я учнівської спільноти. У сучасних умовах важливим завданням родини і школи в роботі зміцнення здоров'я дітей є розвиток в учнів стійкого інтересу до занять фізичними вправами в школі і вдома.

У даний час у вітчизняній системі фізичного виховання і освіти школярів спостерігається інтенсивний пошук нових методик і педагогічних технологій, що забезпечують ефективну дію на збереження і поліпшення здоров'я дитини – основи виховання гармонійно розвиненої особистості, розвиток її індивідуальних фізичних якостей і функціональних можливостей, орієнтованих на цілеспрямоване формування мотивації, інтересів до занять фізичними вправами і розвиток творчих здібностей на різних щаблях шкільної освіти, що є фундаментом освоєння духовних, моральних і рухових цінностей фізичної культури, здатних примножити здоров'я дітей [6]. Однак стан здоров'я, фізичний розвиток і фізична підготовленість школярів України викликає велику стурбованість суспільства, фахівців в галузі фізичного виховання та батьків.

Результати досліджень показали, що збільшення захворюваності школярів пов'язано, перш за все, з фізичною та функціональною нетренованістю основних систем і організму в цілому, через виражене обмеження рухової активності [1; 2; 7].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства одним із першочергових завдань держави є удосконалення системи фізичного виховання учнівської молоді. За останній час проблема реформування шкільної системи фізичного виховання набула надзвичайної актуальності. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України розроблено нові стандарти освіти, упроваджено навчальну програму з фізичної культури. Аналіз останніх публікацій свідчить, що нині тема перегляду статусу уроків фізичної культури обговорюється в багатьох інформаційних наукових електронних та друкованих виданнях, на багатьох наукових конференціях, семінарах і форумах. Однак думка дослідників із цього приводу неоднозначна. Т. Круцевич та С. Дятленко [3; 4] вважають, що введення навчальної програми, яка ґрунтується на принципі варіативності, удосконалив фізичне виховання школярів, оскільки при плануванні враховуються інтереси дітей і матеріально-технічна база школи, інші – стверджують, що в навчальній програмі допущено низку недоліків, а саме: зниження показників навчальних нормативів призведе до втрати інтересу до рухової активності (В. Соломонко, Б. Шиян). У дослідженнях А. Шпільчака та М. Презлятої вказано, що вчителі відчувають професійні труднощі у роботі за модульною програмою.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

В Концепції Нової Української Школи враховуються індивідуальні здібності дитини, за основу береться педагогіка партнерства, співпраці між учителем, учнем та батьками, які будуть рівноправними учасниками освітнього процесу, що для вчителя в першу чергу дає можливість розробки власних авторських програм, методів, стратегій та засобів навчання.

Тому, однією з головних задач школи є врахування індивідуальних здібностей дитини, збереження здоров'я учнів, педагогіка партнерства, співпраці між учителем, учнем та батьками, створення психологічно комфортних умов перебування у школі.

У сучасних умовах важливим завданням родини і школи в роботі зміцнення здоров'я дітей є розвивання в учнів стійкого інтересу до занять фізичними вправами в школі і дома. У зв'язку з цим необхідно використовувати усі форми фізичного виховання в школі, а також самостійні заняття фізичними вправами вдома з метою підвищення рухової активності, зміцнення здоров'я, поліпшення фізичної підготовленості школярів.

У процесі фізичного виховання школярів вирішуються різноманітні питання: виховуються морально-вольові якості особистості; формуються життєвоважливі рухові дії та вміння виконувати їх в різноманітних умовах; розвиваються рухові якості. Фізичне виховання молодших школярів має свої особливості на відміну від фізичного виховання школярів старшого віку. Однак воно ґрунтується на загальних засадах фізичного виховання.

У фізичному вихованні старших підлітків у процесі позакласної роботи застосовуються різнобічні організаційні форми. Однією з найважливіших форм організації і проведення з учнями активного дозвілля є спортивно-ігрова діяльність, яка сприяє формуванню активної життєвої позиції, здорового способу життя й розвитку фізичних якостей [5]. Це пояснюється тим, що спортивно-ігрова діяльність популярна серед учнів середніх класів і є однією з ефективних форм їхнього всебічного розвитку. Систематичне й цілеспрямоване застосування спортивних ігор допомагає формуванню у школярів свідомих переконань, розв'язанню оздоровчих, освітніх та виховних завдань, а також сприяє психологічній та фізичній підготовці учнівської молоді до спортивної та майбутньої професійної діяльності. Необхідність всебічного дослідження спортивно-ігрової діяльності пояснюється, насамперед, поступовим зниженням в учнівській молоді інтересу до фізичного виховання, тренувань у спортивних секціях та до самостійних занять у школі й за місцем проживання.

Тим часом практика доводить, що різноманітна ігрова діяльність, сприяє здоровому способу життя й підвищенню в учнів середніх класів рівня фізичної вихованості; самостійному регулюванню навантажень залежно від своїх функціональних можливостей; розвитку в старших підлітків рухових умінь та навичок і таких рис характеру, як готовність до взаємодопомоги, свідома дисципліна, активність, відповідальність, повага до своїх партнерів і суперників. Ігрова діяльність справляє на учнів великий оздоровчий вплив, зміцнює нервову систему, розвиває руховий апарат, поліпшує обмін речовин, діяльність усіх органів і систем організму. Регулярні заняття іграми сприяють розвитку в учнів фізичних якостей, підвищують рухливість організму, лабільність нервової системи; сприяє розвитку зорового, вестибулярного, м'язового та інших аналізаторів.

Таким чином раціональні параметри фізичних навантажень на сьогодні є найпотужнішим засобом зміцнення здоров'я шкільного контингенту населення. Однак, лише комплексний підхід дасть той необхідний результат у розв'язанні оздоровчих, освітніх та виховних завдань, а також сприятиме психологічній та фізичній підготовці учнівської молоді до спортивної та майбутньої професійної діяльності.

Література та джерела

1. Булгакова Н. Ж. Фізичний розвиток та фізична підготовленість школярів 12-16 років з різним обсягом рухової активності. *Фізична культура: виховання, освіта, тренування*. 2004. №2. С. 48–50.
2. Вельтищов Ю. Є. Проблеми охорони здоров'я дітей України. *Вісник перинатології та педіатрії*. 2018. № 1. С. 5–9.
3. Дятленко С. М. Презентація і обговорення навчальної програми з фізичної культури для 5-9 класів. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2012. № 2. С. 8–9.
4. Круцевич Т. Ю. Концепція удосконалення програм з фізичної культури в загальноосвітній школі. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2012. № 2. С. 9–12.
5. Пангелова Н., Власова С. Зарубіжний досвід організації фізичного виховання в загальноосвітніх школах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. С. 215–221.
6. Сухарев А. Г. Здоров'я та фізичне виховання дітей та підлітків: навчальний посібник Київ : Здоров'я, 2015. 270 с.
7. Турчик І. Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Європи: монографія. Дрогобич: Швидкодрук. 2017. 138 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Владислав Шпак,

студент групи 2-КТ-23 спеціальності 123 Комп'ютерна інженерія
Нововолинського електромеханічного фахового коледжу

Науковий керівник – Тетяна Жук, практичний психолог

Формування здоров'язбережувальної компетентності серед студентської молоді, що передбачає виховання у молодого покоління культури здорового способу життя – актуальна проблема сьогодення. Дослідники наголошують на необхідності нових підходів до ціннісних орієнтацій у галузі здоров'я та важливості культури здорового способу життя для української молоді.

Здоров'язбережувальна компетентність особистості є важливим аспектом розвитку кожної людини. Це навички, знання і усвідомлення, необхідні для збереження і підтримання власного здоров'я, як фізичного, так і психічного. Ця компетентність включає в себе різноманітні аспекти, такі як здоровий спосіб життя, гігієна, правильне харчування, фізична активність, здатність до самостійного

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

управління стресом і емоціями, а також уміння приймати рішення щодо власного здоров'я.

Освіта щодо здоров'я та формування здоров'язбережувальної компетентності може відбуватися на різних рівнях: в сім'ї, в навчальних закладах, через різноманітні тренінги та програми здоров'я. Важливо, щоб цей процес був системним і включав в себе як теоретичні знання, так і практичні навички

Сучасна молодь – це активна генерація, що просуває конструктивні та динамічні еволюційні зміни в суспільстві. Вона налаштована на навчання, працю та самостійне забезпечення життя, і має низку принципових переконань, не терпить нечесності та обіцянок [4, с. 214].

На думку вчених, період студентства визначає ключові психофізіологічні трансформації. У цей час розвивається самосвідомість особистості, відбувається стабілізація «студентського» способу життя, який суттєво впливає на здоров'я молоді на понад 50 відсотків [3, с. 17]. Через те однією з важливих проблем нашого часу є розвиток здорового способу життя серед студентської молоді, що включає в себе формування здоров'язбережувальної компетентності.

На жаль статистика свідчить про зростання в Україні негативних явищ серед молоді: поширення наркоманії, уживання алкоголю, тютюнокуріння, хвороб, що передаються статевим шляхом, ранньої вагітності [6].

Серед основних пріоритетів Національної молодіжної стратегії до 2030 року – здоров'я, формування навичок здорового способу життя, розвиток та збереження фізичної культури, культури здорового харчування та психогієни, що передбачає «забезпечення високого рівня фізичної активності, раціонального харчування, попередження хвороб, а також психологічне та соціальне благополуччя особистості» [5].

Стратегія спрямована на посилення відповідальності молоді за збереження та зміцнення власного здоров'я, профілактику негативних факторів, зокрема щодо запобігання соціально-ризикованої поведінки. Тому для забезпечення формування навичок здорового способу життя, розвитку фізичної культури, культури здорового харчування та психогієни необхідною є реалізація таких складових:

- «психопрофілактика факторів стресу та психотравмуючих ситуацій, у тому числі таких, що пов'язані з тимчасовою окупацією території України, бойовими діями, вимушеним переміщенням молоді та іншими соціально негативними подіями;

- популяризація здорового способу життя, збереження репродуктивного здоров'я, принципів здорового харчування, відповідних знань і навичок щодо соціально безпечної поведінки;

- розширення переліку медичних послуг для молоді, а також консультування і супроводження з питань фізичного та психічного здоров'я, вакцинації, запобігання інфекційним та неінфекційним захворюванням, у тому числі таким, що передаються статевим шляхом;

- підвищення якості надання медичних послуг для молоді у закладах охорони здоров'я, у тому числі через лікарів загальної практики – сімейних лікарів, а також у клініках, дружніх до молоді;

- підтримка наукових розробок з удосконалення системи фізичного виховання за співпраці фахівців у сфері охорони здоров'я, освіти, фізичної культури та спорту;

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

– діагностика, виявлення проявів уживання психоактивних речовин, різних форм залежності, запобігання їх виникненню, а також палінню;

– сприяння розвитку неформальних спортивних рухів (брейк-данс, паркур, бітбокс, діджеїнг, стрітбол, ролерблейдинг, скейтбординг, сноубординг тощо), вуличних тренувань та фізичної культури» [5].

Студентська молодь є особливою соціальною групою, від рівня здоров'я якої залежить не лише якість їхнього життя, а й якість майбутньої професійної діяльності. Тож перед закладами освіти стоїть особливе суспільне завдання – забезпечити формування у студентів умотивованого ставлення до власного здоров'я, віднайти такі методи впливу на особистість, які «сприяли б свідомому вибору тієї поведінки, яка вела б до здоров'я, а не до хвороби» [2, с. 144].

Головним чинником, що найбільше зумовлює стан здоров'я, є спосіб життя, тому «перспектива поліпшення здоров'я молоді найбільше пов'язана із системною діяльністю щодо формування здорового способу життя, що є набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків нездорового способу життя» [7].

У контексті означеного вище набуває актуальності формування у свідомості індивіда й суспільства навички здорового способу життя, від чого залежить реалізація потенціалу особистості. Оскільки жодні зусилля суспільства, спрямовані на збереження й зміцнення здоров'я населення, не дадуть позитивного результату, якщо не буде сформоване активне ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточення.

Отже, формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців забезпечує: саморозвиток і самовдосконалення, бажання вчитися впродовж усього життя, розуміння процесів покращення власного здоров'я; здатність застосовувати знання про здоров'я у професійній діяльності.

Однак, незважаючи на зацікавленість учених у розвитку здоров'язбережувальної компетентності особистості, питання залишається малодослідженим. Зокрема, відсутнє єдине розуміння сутності здоров'язбережувальної компетентності, процесу її розвитку, що потребує уточнень і аналізу умов її формування серед студентської молоді. Треба конкретизувати поняття для подальшого дослідження.

Серед перспективних стратегій виокремлюється впровадження системного та комплексного підходу до діяльності зі здоров'язбереження загалом і формування здоров'язбережувальної компетентності серед студентської молоді як одного з основних напрямів державної політики на різних рівнях.

Формування здоров'язбережувальної компетентності є довготривалим процесом, що вимагає постійного вдосконалення і підтримки. Але він є ключовим для створення здорового, щасливого та продуктивного життя для кожної особистості.

Література та джерела

1. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 120–122.

2. Бобрицька В. І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2006. 40 с.

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

3. Вакуленко О. В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості у підлітковому віці : автореф. дис.... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Київ, 2001. 26 с.

4. Коляда Н. М., Левченко Н. В. Позитивний молодіжний розвиток як основний принцип соціальної роботи з молоддю. *Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери : матеріали Всеукраїнських науково-методичних семінарів (Умань, 18 квітня 2018 р. та 26 квітня 2018 р.)* / ред. кол. : Коляда Н.М. та ін. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. С. 79–83.

5. Національна молодіжна стратегія до 2030 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/942021-37337>

6. Романова Н. Ф. Формування здорового способу життя як сучасна стратегія протидії соціально небезпечним хворобам серед дітей та молоді : монографія. *Протидія соціально небезпечним хворобам : вивчення українського досвіду* / за ред. Т. В. Семигіної. Київ : Пульсари, 2010. С. 39–48.

7. Селезньова О.О. Здоров'я молоді та формування здорового способу життя. *Народна освіта*. 2014. Вип. 3 (24). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2513.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СИЛИ ЗАСОБАМИ ГІМНАСТИКИ У ЮНАКІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іван Ютовець,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Косинський Едуард,
викладач кафедри фізичної культури, аспірант

Подано результати дослідження як саме засоби гімнастики впливають на розвиток сили у юнаків старшого шкільного віку ліцею №21 імені Михайла Кравчука на базі 10-х класів.

У сучасний час фізичний розвиток займає доволі важливе місце. Особливо це стосується школярів, а саме школярів старшого шкільного віку. Дослідженнями В. Романенко доведено, що підлітковий вік – один з найсприятливіших періодів фізичних якостей.

Фізичні якості – це розвинуті у процесі виховання і цілеспрямовані підготовки рухові задатки людини, які визначають її можливості успішно виконувати певну рухову діяльність. До фізичних якостей належить швидкість, спритність, гнучкість, витривалість та сила.

Метою дослідження є саме розвиток сили. Сила – здатність людини долати зворотній опір або протистояти йому за рахунок м'язових зусиль (напружень). Силові здібності – це комплекс різних проявів людини в певній рухові діяльності, в основі яких лежить поняття «сила».

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

Динаміка розвитку сили у юнаків характеризується прискореними темпами на етапі від 13-14 до 17-18 років.

Найдоцільнішими засобами фізичного виховання юнаків є гімнастичні та акробатичні вправи. Гімнастичні вправи для юнаків мають велике прикладне значення для їхньої підготовки до майбутньої трудової діяльності. У старшому шкільному віці насамперед слід приділити увагу розвитку силових і швидкісно-силових можливостей, різним видам витривалості (силовій, аеробній, статичній та ін.).

Засобами розвитку сили виступають фізичні вправи з підвищеним обтяженням, які чинять стимулюючий вплив на збільшення ступеня м'язового напруження. Такі засоби називаються силовими.

Старший шкільний вік – це період вдосконалення моторних здібностей, великих можливостей у розвитку силових якостей.

Експериментальне дослідження динаміки розвитку силових якостей у юнаків старшого шкільного віку проводилося протягом проходження педагогічної практики на базі 10-А та 10-Б класів ліцею №21 імені Михайла Кравчука м. Луцька.

В експерименті брали участь 20 школярів: по 10 юнаків з кожного класу.

Згідно Навчальної програми, загальна фізична підготовка визначена відповідними вправами для розвитку силових якостей, а саме:

- згинання і розгинання рук в упорі лежачи;
- підтягування у висі на паралельній перекладині;
- присідання на одній та двох ногах;
- вправи з гантелями, гирями, набивними м'ячами тощо, з подоланням ваги партнера;
- вправи на силових тренажерах;
- вправи для розвитку сили м'язів спини, живота, тулуба;
- перенесення предметів різної ваги на відстань і швидкість;
- вправи для розвитку силової витривалості різних м'язових груп.

Оскільки діяльнісних компонентів існує надто багато, для дослідження нами були обрані окремі з них, а саме:

- метання малого м'яча на дальність;
- згинання та розгинання рук в упорі лежачи;
- підтягування у висі на паралельній перекладині;
- стрибок у довжину з розбігу.

Ми усвідомлювали, що насамперед, самі школярі мають бути зацікавлені в тому, щоб розвинути свої силові якості, а без належної мотивації не можна заставити учнів виконувати вправи із додатковим навантаженням. Тому наша програма передбачала не тільки фізичну, але й психологічну підготовку. Зокрема, для підвищення мотивації до занять фізичною культурою ми залучили десятикласників до виконання спільного проекту під назвою «Українські силачі: від давніх часів до наших днів».

Розроблений нами експериментальний комплекс фізичних вправ був спрямований на розвиток силових здібностей. Десятикласники виконували на уроках вправи:

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

- з не граничним обтяженням;
- з максимальним навантаженням (в межах 20% від загального обсягу силової підготовки);
- ізометричні (з натужуванням) (до 10% від загального обсягу силової підготовки);

Після проведеної низки занять ми зробили контрольні тести для перевірки перевірки зміни рівня розвитку силових якостей та визначення динаміки змін.

Підсумкові результати за кожним із видів вправ:

- метання малого м'яча на дальність: юнаки покращили свої показники (низький зменшився на 10%, середній – на 20, натомість на 20% зріс достатній і на 10% високий рівень) ;

- згинання та розгинання рук в упорі лежачи: покращились показники на 10% на всіх рівнях;

- підтягування у висі на паралельній перекладені: знизився початковий рівень на 10%, середній на 20%, а достатній зріс на 20% і високий на 10%;

- стрибки у довжину з розбігу: середній рівень зменшився на 30%, достатній зріс на 20%, а високий – на 10%.

Як бачимо з результатів дослідження, юнаки завдяки посиленним тренуванням зуміли досягнути значно кращих результатів. Таким чином, можна зробити висновок, що гімнастичні вправи сприяють розвитку силових якостей у юнаків старшого шкільного віку.

Література та джерела

1. Ареф'єв В. Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) : навч. посіб. для студ. навч. закл. II–IV рівнів акредитації. 2-ге вид., перероб. і доп.. Кам'янець-Подільський, ПП Буйницький О. А., 2007. 248 с.

2. Заброцький М. М. Основи вікової психології: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2004. 112 с.

3. Круцевич Т. Ю., Воробьов М. І., Безверхня Г. В. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посіб. Київ: Олімп. літ, 2011. 224 с.

4. Ленська Т. Г. Теорія і методика викладання гімнастики. Навч. метод. посіб.. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2011. 230 с.

5. Малащенко С. Силові здібності та методика їх розвитку. URL: <http://pop-store.ru/uk/relations/silovye-sposobnosti-i-metodika-ih-razvitiya-referat-silovye.html> (дата звернення 03.02.2024).

АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ У СПОРТСМЕНІВ РІЗНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Олег Яльницький,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Альона Романюк, канд. біол. наук, старший викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

У роботі вивчено адаптаційні можливості серцево-судинної системи у спортсменів різної спеціалізації (плавці та важкоатлети). Відмічено позитивний вплив фізичних навантажень на серцево-судинну систему у обох групах обстежуваних, а також встановлено статистично значимі відмінності між показниками адаптаційного потенціалу серцево-судинної системи між плавцями та важкоатлетами.

Актуальність дослідження нашого дослідження полягає у тому, що спортсмени займаються великою кількістю видів спорту, які вимагають різних навантажень на серцево-судинну систему. Розуміння того, як саме ця система адаптується до різних видів фізичної активності, може мати значущі наслідки для тренування, підготовки та здоров'я спортсменів. Вивчення адаптаційних механізмів серцево-судинної системи допоможе розробляти більш ефективні програми тренувань, попереджати можливість травм та підвищувати загальний стан здоров'я спортсменів різних спеціалізацій.

У дослідженні взяли участь 26 осіб чоловічої статі, які були поділені на 3 групи. Спортсмени були поділені за спортивною спеціалізацією: 1 група – спортсмени плавці (8 осіб); 2 група – спортсмени важкоатлети (10 осіб). Контрольну групу склали особи, які мають регулярні фізичні навантаження, але не є спортсменами (8 осіб).

Під час порівняння показників середніх значень адаптаційного потенціалу у спортсменів різної спеціалізації (рис. 1), використовуючи критерій Стьюдента, встановлено, що різниця середніх є статистично значущою, $p \leq 0,05$. Плавці і важкоатлети мають різні антропометричні розміри тіла і особливості серцево-судинної системи через специфіку їхньої діяльності. Плавці витримують тривалі фізичні навантаження при високому рівні аеробної активності. Вони мають велику потребу в ефективному кровопостачанні м'язів для забезпечення достатнього рівня кисню під час тривалих періодів активності. Тому їхнє серце і кровоносна система мають високий адаптаційний потенціал, оскільки потрібно підтримувати витривалість на тривалий час і при цьому забезпечувати ефективний кровообіг.

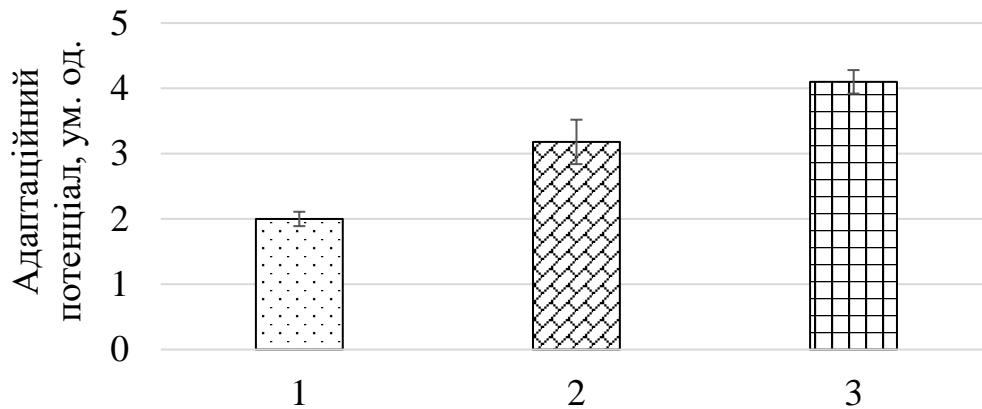

Рис. 1. Значення адаптаційного потенціалу серцево-судинної системи у спортсменів різної спеціалізації

Примітка до рис. 1: 1 – група спортсменів-плавців; 2 – група спортсменів важкоатлетів; 3 – контрольна група (неспортсмени).

Важкоатлети вдаються до коротких, але дуже інтенсивних фізичних навантажень, зосереджених на максимальній силі та потужності. Їхні тренування спрямовані на розвиток м'язової маси, сили та витривалості. Це може викликати інші типи адаптацій, такі як збільшення м'язової маси, підвищення рівня анаеробної витривалості тощо. Однак, в порівнянні з плавцями, у важкоатлетів може бути менше потреби у збільшенні обсягу серця та підтримці тривалого аеробного навантаження.

Таким чином, спортсмени обох спеціалізацій можуть мати різні потреби та вимоги до своєї серцево-судинної системи, обидва групи демонструють вражаючі здатності до адаптації, що є важливим чинником у досягненні успіху в їхніх видах спорту.

Література та джерела

1. Романюк А. П., Шевчук Т. Я. Нейровегетативне забезпечення діяльності спортсменів різної спеціалізації. *Монографія*. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 172 с.
2. Balberova O. V., Bykov E. V., Shnayder N. A., Petrova M. M., Gavrilyuk O. A., Kaskaeva D. S., ... & Nasyrova R. F. The «angiogenic switch» and functional resources in cyclic sports athletes. *International journal of molecular sciences*, 2021. 22(12), P. 6496.
3. Romanchuk O., & Guzii O. Sensorimotor Criteria for the Formation of the Autonomic Overstrain of the Athletes' Cardiovascular System. *International Journal of Science Annals*, 2020. 3(1), P. 46–53.

Секція 6

Актуальні питання соціальної роботи

МЕНТОРСЬКИЙ СУПРОВІД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Софія Заладовська,

студентка СР-2.10 групи спеціальності 231 Соціальна робота
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – *Вікторія Степаненко, д. пед. н., доцент,
професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи*

Визначено чинники, які можуть свідчити про перебування учнів у складних життєвих обставинах. Розкрито сутність, зміст, етапи та фази менторського супроводу учнівської молоді у складних життєвих обставинах.

Активізація творчого та інтелектуального потенціалу учнівської молоді, яка перебуває у складних життєвих обставинах (далі – СЖО) потребує від соціального педагога застосування нових форм та методів навчально-патронатної підтримки, детального вивчення та з'ясування життєвих обставин, соціальних проблем, прагнень, потреб, інтересів учнів, щоб оцінити рівень групової динаміки в тематичних учнівських колективах, впровадження нових форматів групової роботи в освітньому процесі. Одним із типів взаємодії є менторський супровід, що характеризується певною специфікою у роботі з учнями, які перебувають у СЖО.

І. Сидорук розглядає менторство як феномен, ефективний інструмент професійної підготовки та професійного розвитку соціальних працівників, засобу забезпечення принципу навчання протягом життя, компетентісно-орієнтованого навчання [3] За М. Бойченко це альтернативний шлях задоволення потреб споживачів освітніх послуг [1]. Дж. Фрімен під менторством розуміє професійну взаємодію, покликану розвивати життєві навички [3].

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Менторство або наставництво є тим видом заміщених стосунків, у яких підвищується прагнення до навчання, експериментів, взаєморозуміння особистісного та професійного розвитку. Менторинг здійснюється за такими етапами (рис .1).

Рис 1. Етапи процесу наставництва

Першим кроком є укладання угоди між ментором-наставником та його підопічним, яка потребує дотримання принципу конфіденційності [6]. Якщо ми говоримо про менторський супровід учнів у СЖО, в т. ч. тих, які не досягнули віку повноліття, підписання такої угоди здійснюється в супроводі батьків, опікунів, піклувальників, учителів учня.

У Законі України «Про соціальні послуги» визначено, що СЖО – це такі обставини, які порушують нормальну життєдіяльність особи і наслідки, які вона не може подолати самостійно внаслідок інвалідності, безпритульності, хвороби, часткової втрати активності у зв'язку із старістю, станом здоров'я, самотністю, сирітством, відсутністю житла або роботи, тимчасовою або постійною непрацездатністю; наслідки стихійного лиха, катастроф, нещасних випадків, терористичних актів, військових дій, жорстокого поводження, домашнього або інших видів насильства; вади фізичного або психічного розвитку; психологічний розлад тощо [2].

Отже, до чинників, які можуть свідчити, що дитина перебуває у СЖО, відносять: втрата дитиною соціальних зв'язків; вчинення щодо неї булінгу; обставини стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій, збройних конфліктів; наявність інформації правоохоронних органів наявний факт вчинення злочину проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканості дитини; дитина стала потерпілою у торгівлі людьми та викрадення; може проживати з батьками, які зловживають алкоголем, наркотиками та можуть перебувати під дією психоактивних речовин; втягнення дитини у злочинну діяльність; залучення її до вживання алкоголю, наркотиків та психоактивних речовин; примушування дитини до рабської праці та жебрацтва; ухилення батьків від відповідальності за виховання дитини; наявність у дитини інвалідності, поведінкових розладів; шкода заподіяна дитині, її сім'ї внаслідок пожежі, стихійного лиха, катастрофи, бойових дій, терористичних актів, збройних конфліктів, тимчасової окупації; дитина стала свідком насильства в сім'ї, у т. ч. злочину проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи; дитина стала потерпілою у випадку домашнього насильства або стала кривдником у вчиненні булінгу та насильства в сім'ї;

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

дитина яка втратила батьків або одного з батьків; дитина має ознаки девіантної поведінки [10]

У випадку роботи з такими категоріями учнів менторський супровід має свою соціально-педагогічну специфіку. Оскільки такий вид взаємодії здійснюється на добровільній основі, взаємоузгодженості сторін, він вимагає включеності та зацікавленості учня у процес навчання й постійного самовдосконалення [6]. Іншим, не менш важливим кроком на етапі укладання менторської угоди є визначення цілей та конкретних домовленостей.

Якщо ми говоримо про мінімізацію СЖО, у яких перебуває учень / учениця то ментор як порадник, консультант має оцінити потреби та інтереси, мотиваційні складові. До прикладу, учень / учениця з особливими освітніми потребами потребує налагодження комунікації в учнівському середовищі для кращої адаптації та реалізації своїх освітніх можливостей. Важливо, щоб на етапі здійснення дій, направлених на розвиток, ментором вимірювалася оцінка індивідуальних спроможностей та визначався індивідуальний тип ролі учня в середовищі класу. Врахування вікової специфіки кожного з учасників, розподіл за тематичними менторськими групами на основі оцінки інтересів та вподобань учасників допоможе ментору визначити відповідний інструментарій комунікативної взаємодії. Адаптована до потреб та вікових особливостей програма менторського супроводу учнів у СЖО має містити такі основні блоки як зміст та тривалість тематичної менторської сесії, кількість проведених тематичних дискусій з учнями, терміни індивідуальних та групових консультацій та профілактичних бесід.

За статистикою ініціативної групи Starfish, яка займається розробкою та впровадженням менторських програм для незахищеної молоді, застосування наставництва допомагає учням на 55% менше мати шансів пропустити день у школі, на 78% більше шансів бути залежним до активної волонтерської та громадської діяльності та на 130% мати більше шансів займати керівні посади, які допомагають учнівській молоді розвивати важливі навички соціального розвитку [5].

Менторський супровід – це не лише про підтримку життєво важливих навичок, а й можливість залучити учнівську молодь до проєктної діяльності. Адже під час роботи над власною ідеєю розвиваються навички, необхідні для самореалізації особистості в суспільному просторі, мінімізуються випадки девіантної, делінквентної та адиктивної поведінки, попередній травмуючий досвід трансформується у позитивні емоційні реакції у кризових та проблемних ситуаціях, у т. ч. і під час роботи в проєкті.

Однією з найбільших переваг менторства є відстежування прогресу учня на шляху до досягнення бажаного результату, оскільки це допомагає йому бачити власні кроки та аналізувати помилки, надає можливість вийти з кризової ситуації та оцінити свої власні потреби. Міжособистісні зв'язки, які формуються в учнів різних тематичних менторських груп, розвивають товариські стосунки та формують істотно новий досвід успішної комунікації, долаючи соціальні бар'єри.

Менторинг є популярним не лише у сфері кар'єрного чи професійного зростання, а у подоланні соціально-психологічних проблем, СЖО. Так, за статистикою Mentorcli Q 98% прогресивних компаній зі списку Fortune 500 пропонують видимі програми наставництва. В науково-педагогічній літературі

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

доведено, що менторство підвищує продуктивність виконання поставлених завдань та цілей, формує лідерську позицію учасників тренінгових груп [8].

Р. Кауфман запропонував такі фактори успіху: 1) вийти із зони комфорту та прагнути до нових змін, оскільки минулий досвід не завжди важливий зможе спрацювати; 2) розрізнити цілі та засоби; 3) застосувати три основні рівні планування: мега/результати, макро/виходи, мікро/продукти. 4) підготувати цілі за методикою SMART, визначити конкретне ідеальне бачення руху до результату, розробити критерії вимірювання та розвивати «розумні» цілі; 5) визначити потреби як прогалини в результатах. 6) вимірювати терміни виконання завдань. Також важливим є моніторинг якості програми наставництва [7].

Менторство потребує застосування різних методик під кожен особливий випадок, адже існує велика різниця щодо того, як працює освітня технологія та як ментор її впроваджує на практиці у роботі із складними випадками в учнів. Виокремлюють такі види менторства: віртуальне або е-менторство, модель «Діада», командне менторство, менторство «рівний-рівному», фасилітоване менторство, функціональне менторство. В науковій літературі існує опис характеристик ментора, а саме М-motivational (мотивуючий), Е-effective (ефективний), Н-неупереджений (non-judgmental), Т (trustworthy) гідний довір, О (open communicator), Р-рефлексивний (reflective). Розрізняють три найбільш основних фази менторських стосунків: 1) міркування та готовність до співпраці між наставником та учнем, налагодження зворотнього зв'язку; 2) продуктивне знайомство та обмін досвідом; 3) застосування настанов, наданих ментором, та їх відпрацювання учнем на практиці [4].

Як зазначають науковці М. Stamm, В. Buddeberk-Fischer, після опанування навичок нетворкінгу, критичного мислення учень потребує практики в різних середовищах, які мають ускладнюватися під керівництвом наставника. Важливим є те, що справжній контакт між підопічним та ментором виявляється тоді, коли стратегії наставництва застосовані наставником для задоволення цільових потреб учня, застосовуються індивідуально як набір послідовних, кумулятивних кроків [9].

У підсумку зазначимо, що менторський супровід як технологія роботи з учнями, які перебувають у СЖО, може виявлятися не лише методом розвитку ціннісно-орієнтованих на результат навичок, а й профілактичним інструментом недопущення попереднього травматичного, негативного досвіду. Саме завдяки розширенню знань та компетентностей з обраної теми та проблеми мінімізуються появи ризикованої поведінки, поглиблюються міжособистісні та міжкультурні зв'язки між ментором та групою учнів, формується взаємна довіра та вибудовується план досягнення бажаних результатів.

Література та джерела

1. Бойченко М. Менторство як форма підтримки обдарованих і талановитих у країнах ЄС та США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. Т. 7. № 41. С. 5–7.

2. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.03.2024).

3. Сидорук І. Роль менторства у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2019. № 2. С. 284–286. DOI: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2019-2-18-36>

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

4. Вступ до менторства. URL: <https://langs.physio-pedia.com/uk/introduction-to-mentorship-uk/> (дата звернення: 14.03.2024).
5. Starfish Connection. URL: <https://starfishconnection.org/> (Last accessed: 03.03.2024)
6. Програма шкільного наставництва в Україні: посібник. 65 с. URL: <http://surl.li/gsckz> (дата звернення: 10.03.2024).
7. Fulgham S. M., Shaughnessy M. F. Q. A with Ed Tech Leaders: An Interview with Roger Kaufman. URL: <http://surl.li/rqrl1> (Last accessed: 05.03.2024)
8. EY and MENTOR release the business case for private-sector engagement in youth mentoring. URL: <http://surl.li/rqrlp> (Last accessed: 10.03.2024)
9. Frei E., Stamm M., Buddeberg-Fischer B. Research article Mentoring programs for medical students – a review of the PubMed literature 2000–2008. *BMC Medical Education*. 2010. № 10. P. 32. DOI: 10.1186/1472-6920-10-32.
10. Вінницька обласна військова адміністрація. Розширено перелік складних життєвих обставин дітей, що визначають необхідність організації їх соціального захисту. 2021. URL: <http://surl.li/rqrmu> (дата звернення: 11.03.2024).

ВОЛОНТЕРСТВО – ШЛЯХ ДО ПЕРЕМОГИ

Олена Золотова,

студентка групи БО-31 спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітньої програми «Бухгалтерський облік»
Шацького лісового фахового коледжу ім. В. В. Сулька
Науковий керівник – Вікторія Остапук,
викладач загальноосвітніх та суспільних дисциплін, викладач вищої
кваліфікаційної категорії, старший викладач

Відображено значення волонтерства в Україні на сучасному етапі та волонтерську діяльність студентів і працівників Шацького лісового фахового коледжу ім. В. В. Сулька як необхідної складової нашої Перемоги.

Волонтерство – це особливий вид благодійної діяльності, адже вимагає особливої пожертви з боку людини – часу та особистої участі. Воно буде існувати незалежно від того, якою є політична та економічна ситуація в країні, яким є її законодавство, що регулює волонтерську діяльність, якими є умови для праці волонтерів у державних, громадських та бізнесових організаціях. Адже волонтерські групи, волонтерські ініціативи здебільшого виникають спонтанно – за покликом душі людини, через велике серце, бажання саме діяльнісно висловити свою підтримку, надати допомогу у скрутні часи. Однак не можна заперечувати, що грамотно організована діяльність волонтерів є результативнішою. Правильно організована діяльність волонтерів – це така організація їхньої праці, яка забезпечує не тільки якість послуг, які надають волонтери, але й створює комфортні та безпечні умови для роботи, формує культуру волонтерської діяльності, популяризує волонтерський рух в цілому.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність, що має суспільно корисний характер, шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Волонтерська діяльність може здійснюватися як очно, так і в онлайн-режимі за допомогою мережі Інтернет та інших телекомунікаційних мереж. Волонтерська діяльність – індивідуальна чи колективна – це спосіб підтримки, піклування, надання допомоги членам громади; взаємодії між людьми для спільного вироблення нових шляхів вирішення проблем, які виникають. Це створює можливості для навчання та розвитку впродовж життя кожної людини. Найцінніше, чим жертвує волонтер, – це час для надання ним волонтерської допомоги. Волонтерська допомога – це роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами [1, с. 349]

Для України, як і для всього світу, волонтерство є актуальним і важливим з різних причин. Однією з причин, залучення волонтерів, це ефективний спосіб вирішення складних проблем окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи держави про суспільство. Також волонтерство дає змогу людині знайти себе та додати у своє життя ті цінності та звички, завдяки яким вона матиме здорове, продуктивне й насичене життя. Волонтерство – спосіб активізації та розвитку територіальної громади. Волонтерство – це одна з підвалин громадянського суспільства

У Загальній декларації волонтерів, прийнятій на XVI Всесвітній конференції волонтерів у 2001 р. в Амстердамі (Нідерланди), визначено такі принципи діяльності волонтерів:

- визнання права на закріплення за всіма чоловіками, жінками та дітьми, незалежно від їхньої раси, віросповідання, фізичних особливостей, відповідного соціального та матеріального становища; – повага гідності й культури всіх людей;
- надання допомоги, безкоштовних послуг особисто чи організовано в дусі партнерства та братерства; – визнання рівної важливості особистих і колективних потреб, сприяння їх забезпеченню;
- перетворення волонтерства на елемент набуття нових знань і навичок, удосконалення здібностей, стимулюючи при цьому ініціативу та творчість людей, надаючи кожному можливість бути творцем, а не користувачем, спостерігачем.

Важливі ознаки волонтерства:

- волонтерство приносить користь громаді та волонтеру;
- волонтерська робота не оплачується;

Основний Закон, яким керуються організації, залучаючи до своєї роботи волонтерів, в нашій державі, – це Закон України «Про волонтерську діяльність», прийнятий Верховною Радою України у 2011 році. Цей Закон регулює відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в Україні (Про волонтерську діяльність, 2011). Він декілька разів вдосконалювався, уточнювалися поняття, змінювалися підходи до координації волонтерів, їхніх вікових обмежень, страхування та відшкодування витрат тощо[3] (Закон України № 3236-VI, 2023). Найсуттєвіших

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

змін зазнав цей Закон у частині напрямів волонтерської діяльності, спричинених воєнними подіями та надзвичайними ситуаціями. Наразі, відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність», вона здійснюється за такими напрямами:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами;
- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури.
- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України;
- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації; – надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії російської федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;
- надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України [1, с. 354]

У Шацькому лісовому фаховому коледжі ім. В. В. Сулька волонтерство набуло руху з початку повномасштабного вторгнення російських загарбників. Студенти, викладачі і працівники закладу виготовляють маскувальні сітки, роблять окопні свічки, збирають кришки для виробництва протезів. Небайдужі випускники коледжу, які проживають за кордоном, організують доставку автомобілів для ЗСУ, викладачі коледжу перефарбовують і доставляють цю техніку за призначенням під замовлення конкретних військових частин (презентація волонтерської діяльності буде продемонстрована під час виступу доповідача).

Разом до Перемоги!

Література та джерела

1. Денисюк О. М. та ін. Актуальні питання соціальної роботи: навч. посіб. / ред. кол.: О. В. Епель, Т. Л. Лях, І. В. Силантьєва. Ужгород: РІК-У, 2023. С. 349–355.
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. URL: <http://niss.gov.ua> (дата звернення: 25.02.2024).
3. Про волонтерську діяльність, Закон України № 3236-VI (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 25.02.2024).

ПРОФІЛАКТИКА СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Анастасія Кидун,

студентка СР-46 групи спеціальності 231 Соціальна робота
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – *Вікторія Степаненко, д. пед. н., доцент,
професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи*

Досліджено соціальне сирітство як актуальну соціальну проблему. Проаналізовано стратегії та методи профілактики. Зазначено важливість системного підходу до підтримки сімей та захисту прав дітей для зменшення випадків сирітства та поліпшення благополуччя суспільства.

У сучасному світі питання соціального сирітства є актуальною соціальною проблемою, що вимагає невідкладних заходів. Профілактика цього явища здобуває все більше уваги як ключовий аспект забезпечення благополуччя суспільства.

Поняття «соціальна профілактика» є однією з ключових категорій у сфері соціальної педагогіки та соціальної роботи. Соціальна профілактика, спрямована на попередження розвитку вже існуючих соціальних аномій, загострення соціальних проблем, запобігання повторенням соціальної напруженості та нестабільності. Поняття «соціальна профілактика» за О. Безпалько охоплює широкий спектр соціально-педагогічної діяльності, що включає заходи з різних сфер суспільного життя, таких як економіка, політика, право, медицина, психологія та педагогіка. Ці заходи спрямовані на запобігання та локалізацію негативних явищ у соціальному середовищі, включаючи проблему соціального сирітства [1].

Пріоритетним завданням профілактики соціального сирітства є підтримка та допомога сім'ям з метою створення позитивного мікроклімату в родині [2]. Соціальна профілактика діє на мікро- та макрорівні. Починаючи з просвітницьких заходів, вона спрямована на розвиток відповідального батьківства та підтримку дитини як особистості. Робота у громадах має зменшити кількість випадків позбавлення батьківських прав та покращити якість соціальних послуг для сімей [3].

Організація соціальної профілактики включає розробку програм та заходів, спрямованих на підтримку сімей та запобігання соціальному сирітству. Превенція у громадах передбачає комплексні заходи для виявлення причин та попередження ситуацій сімейного неблагополуччя. Залучення ресурсів громади, включаючи фахівців, волонтерів та молодь, сприяє ефективній підтримці сімей та запобіганню соціальному сирітству [4].

Загалом основними формами організації соціальної профілактики є профілактичні заходи та реалізація профілактичних програм. Соціальні працівники можуть здійснювати профілактику соціального сирітства в закладах освіти. Основними завданнями профілактичної роботи є:

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

- створення сприятливих умов мікросоціуму дитини з метою профілактики виникнення складних життєвих ситуацій;
- здійснення діагностики, корекції та консультування із соціально-педагогічних проблем для дітей та сімей «групи ризику»;
- реалізація превентивних заходів, спрямованих на попередження й усунення прямих і непрямих десоціалізувальних чинників впливу на особистість та її оточення.

У сучасних умовах виникли нові виклики, що потребують активних заходів у сфері соціальної профілактики. Зокрема, дистанційна освіта та дія правового режиму воєнного стану в Україні змусили шукати інноваційні підходи до взаємодії з дітьми. Запропоновані ініціативи, такі як інформаційні акції, марафони, тренінги та уроки гендерної рівності, дозволяють усвідомити та розв'язати актуальні проблеми, зокрема соціальне сирітство. Використання віртуальних походів у театр або музей дозволяє дітям отримати нові враження та знання, не виходячи з дому. Такі підходи спрощують доступ до інформації та сприяють підвищенню рівня усвідомлення суспільних проблем [6].

Варто пам'ятати, що профілактична робота з попередження соціально сирітства, яка здійснюється фахівцями із соціальної роботи, має на меті:

1. Зменшення випадків позбавлення батьківських прав. Це досягається через підвищення виховного потенціалу батьків, надання їм доступу до освітніх програм та тренінгів, які охоплюють психологічні аспекти батьківства, стратегії виховання та дисциплінування. Важливою є також підтримка батьків у вирішенні соціальних проблем та забезпечення стабільного середовища для дитини;

2. Зниження кількості дітей, що потрапляють до установ опіки без позбавлення батьківських прав, вимагає розвитку альтернативних форм сімейного догляду, таких як патронатні сім'ї чи прийомні сім'ї. Також необхідно забезпечити ефективну підтримку сімей у складних життєвих обставинах, включаючи соціальну, психологічну, юридичну, фінансову допомогу, доступ до якісних освітніх та медичних послуг. Розробка та реалізація програм раннього втручання сприяє зміцненню сімейних зв'язків та запобіганню потраплянню дітей до установ опіки.

3. Робота з сім'ями на різних етапах їхнього життя є ключовою у попередженні вилучення дітей з родини. На початковому етапі це включає профілактичні програми для майбутніх батьків та молодих сімей, котрі сприяють формуванню батьківських навичок та зміцненню сімейних відносин. На більш пізніх етапах, коли сім'ї зіткнулися з життєвими труднощами, необхідно забезпечити доступ до соціальних, психологічних та матеріальних ресурсів для подолання цих викликів. Робота з кризовими сім'ями передбачає надання кризових інтервенцій, соціального супроводу та співпрацю з іншими службами для комплексної підтримки. Загалом ця робота вимагає координації різних служб та індивідуалізації підтримки для забезпечення стабільності сімейного середовища та запобігання вилученню дітей з родин.

4. Підвищення якості соціальних послуг для сімей у складних обставинах є важливою частиною системи соціального захисту. Це передбачає впровадження стандартів якості та постійне вдосконалення компетенцій фахівців, щоб забезпечити індивідуалізований та комплексний підхід. Стандарти якості повинні базуватися на принципах поваги та конфіденційності, а моніторинг допомагає постійно вдосконалювати послуги. Професійна підготовка фахівців включає навчання у

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

психології, праві та іншому, а індивідуалізований підхід передбачає розробку планів допомоги, враховуючи потреби кожної сім'ї. Комплексний підхід об'єднує різні види підтримки, які включають консультування та допомогу з різних сфер. Залучення сімей та співпраця з іншими організаціями допомагає більш ефективно вирішувати проблеми та покращувати якість послуг.

5. Проведення інформаційно-просвітницьких заходів спрямоване на формування у молоді свідомого ставлення до шлюбу та батьківства. Це включає лекції, семінари, тренінги та інші форми роботи з молоддю у закладах освіти та інших установах та організаціях. Теми заходів охоплюють питання психології стосунків, виховання дітей, фінансового планування сімейного бюджету та ін. Залучення фахівців із різних галузей дозволяє забезпечити комплексний підхід. Ефективність заходів залежить від їх здатності стимулювати молодь до рефлексії та сприйняття знань як актуальних у реальному житті. Важливо використовувати інтерактивні методи навчання та створювати безпечне середовище для обговорення чутливих тем [5].

Отже, профілактика соціального сирітства як невід'ємна складова соціального захисту вирішує проблему дитячої безпеки та благополуччя в умовах відсутності або неприсутності батьківського піклування. Забезпечення ефективної профілактики вимагає комплексного підходу, що включає у себе ряд стратегій: підвищення батьківських навичок та підтримка сімей у вихованні дітей; розвиток альтернативних форм сімейного догляду; покращення якості соціальних послуг; інформаційно-просвітницьку діяльність щодо формування свідомого підходу до шлюбу та батьківства у молоді. Ці заходи спрямовані на створення сприятливого соціального середовища для розвитку дитини та зміцнення сімейних зв'язків. Ефективна профілактика соціального сирітства не лише допомагає запобігти ризику втрати батьківського піклування, а й сприяє побудові стійкого та здорового суспільства, де кожна дитина має можливість на щасливе дитинство та успішне майбутнє.

Література та джерела

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Рідкодубська Г. Особливості профілактики соціального сирітства. Хмельницький національний університет. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 1. С. 67–71.
3. Лопатченко І. Типологія соціального сирітства в контексті психолого-педагогічних пріоритетів його профілактики. *Психолого-педагогічні аспекти формування управлінського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика*: матер. Всеукр. наук. -практ. конфер. (м. Харків, 22 жовт. 2014 р.). 2014. Вип.40-41(44-45). С. 279–288.
4. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. Ч. I. 256 с.
5. Рідкодубська Г. А. Профілактика соціального сирітства. *Освіта та педагогічна наука*. 2023. № 1 (182). С. 78–85.
6. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. К., 2000. 372 с.

АЛКОГОЛІЗМ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ ЗАЛЕЖНОСТІ

Анна Кришталь,

студентка 143 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти Коростишівського педагогічного фахового
коледжу імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради

Науковий керівник – *Наталя Тихоліз, викладач циклової комісії педагогічно-соціальних дисциплін*

Розглянуто основні симптоми алкогольної залежності, ключові аспекти впливу на людський організм. Визначено основні методики подолання патологічної залежності.

Алкоголізм є одним зі значних соціальних проблем не лише в Україні, але й у всьому світі. Це хвороба, яка поступово руйнує як фізичне, так і психічне здоров'я людини, та має серйозний вплив на її соціальну адаптацію і відносини з навколишніми середовищі.

Алкоголізм – це психічний розлад, який проявляється неконтрольованим потягом до вживання спиртних напоїв. Це хвороба, яка руйнує особистість та сім'ю, розриває соціальні зв'язки та вибиває людину із суспільного життя [2].

Поняття алкоголізму поширено у громадській свідомості як хвороба, що характеризується нездатністю контролювати споживання алкоголю та залежністю від нього. Основним симптомом алкоголізму є потреба в алкоголі незалежно від власних наслідків для здоров'я.

Симптоматично залежність від алкоголю проявляється: наявністю запоїв; відсутністю негативної реакції організму на вживання спиртних напоїв у вигляді нудоти, блювання; похмільним синдромом наступного ранку, який людина «лікує» прийомом наступної порції алкоголю; зміною зовнішнього вигляду (набряклість обличчя, в'ялість шкіри, худорлявість, жовтизна склер); агресивністю, дратівливістю; деградацією особистості (втрата будь-яких інтересів, окрім алкоголю); безуспішністю спроб обмежити кількість вживаного алкоголю; проблемами на роботі або вдома через багаторазове вживання алкоголю; вживанням алкоголю в небезпечних ситуаціях, наприклад, при керуванні автомобілем або плаванні [1].

Алкоголь впливає на організм людини на різних рівнях, включаючи фізіологічні, психологічні, соціальні та поведінкові аспекти.

Коли людина споживає алкоголь, він швидко поглинається в кров і поширюється по всьому організму. Одразу після споживання алкоголю людина може відчувати позитивні ефекти, такі як розслаблення, ейфорія та підвищена сміливість, через вплив алкоголю на нейрохімічні процеси в мозку.

Проте, він також може мати негативний вплив на організм. Він може спричинити депресію центральної нервової системи, що може призвести до зниження рефлексів, сповільнення мислення та втрати координації рухів. Це може призвести до аварій, травм та смерті.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Алкоголь також може впливати на серцево-судинну систему, збільшуючи артеріальний тиск, загрожуючи інсультом та серцевим нападом. Помітне споживання алкоголю також може призвести до розвитку ожиріння, розміщення жиру в органах та розвитку цукрового діабету.

Крім фізичних ушкоджень, алкоголь може впливати на психологічний стан людини. Він може призвести до зниження настрою, збудження або агресії, депресії та роздратування. Споживання великих доз алкоголю може також викликати пам'яткові порушення та зниження пізнавальних функцій.

Також, алкоголь може мати шкідливий соціальний вплив. Він може призвести до насильства, сімейних проблем, проблем з роботою, втрати водійських прав та залежності.

Порівняно з дорослими людьми, алкоголь на дітей та підлітків впливає найбільш сильно і згубно. Якщо людина має невелику вагу, то мала доза алкоголю викликає сп'яніння.

Залежність від алкоголю має як фізичні, так і психологічні аспекти. Фізіологічна залежність проявляється у відчутті тяги до алкоголю, погіршенні здоров'я при його відмові та розвитку відповідних симптомів відмови. Психологічна залежність пов'язана з формуванням психологічного зв'язку між алкоголем і позитивними емоціями, такими як комфорт, розслаблення або втіха.

Психологічні прояви алкогольної залежності охоплюють широкий спектр психічних станів і порушень. Часта депресія, тривожність, роздратованість, агресія, підвищена рівень стресу – це тільки деякі з них. Людина, що страждає від алкогольної залежності, може виявляти безвідповідну реакцію на конфліктну ситуацію, бути нелояльною, агресивною і недоречною у комунікації з навколишніми.

Одним із соціально-психологічних виявів алкогольної залежності є ізоляція особи від соціальних контактів. Людина часто залишається в самотності, намагаючись відійти від реальних проблем та стресових ситуацій шляхом вживання алкоголю. Це призводить до подальшого заглиблення в залежність, оскільки неприємні емоції і стан викликають бажання ще більше розслабитись і забути про них. Алкоголізм має серйозні наслідки для соціальної адаптації і відносин з оточуючими.

Психологічна реабілітація – найефективніший метод боротьби з алкоголізмом, що дозволяє досягти тривалої ремісії або навіть повного одужання. Психотерапія усуває самі причини захворювання, тоді як детоксикація і кодування відносяться до методів симптоматичного лікування.

Для подолання патологічної залежності від спиртного на психологічному рівні практикують такі методики: індивідуальний психоаналіз; колективну психотерапію за програмою «12 кроків»; арт-терапію; сеанси сімейної психотерапії; працетерапію; гештальт-терапію; когнітивно-поведінкову терапію. [3].

В цілому, алкоголізм є серйозною проблемою, яка зачіпає як саму людину, так і її родину та суспільство в цілому. Супроводжуючі соціально-психологічні прояви алкогольної залежності підсилюють страждання та можуть спричинити серйозні наслідки. Тому важливо своєчасно реагувати на цю проблему і надати необхідну підтримку людині на шляху до одужання.

Література та джерела

1. Алкоголізм: причини виникнення та методи лікування. URL: <https://doc.ua/ua/news/articles/alkogolizm-prichiny-vozniknoveniya-i-metody-lecheniya> (дата звернення: 18.02.2024).
2. Зловживання алкоголем: стаття. URL: <https://onclinic.-ua/blog/zloupotreblenie-alkogolem> (дата звернення: 18.02.2024).
3. Медична допомога при алкоголізмі. URL: <https://narkologicheskiy-centr.com/likuvannya-alkogolizmu-kropyvnytsky/> (дата звернення: 15.02.2024).

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Вікторія Мацюк,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – *Світлана Бахомент, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Висвітлено варіанти використання педагогічних технологій, використання їх в освітньому процесі в сучасній українській школі. Проаналізовано думки сучасних педагогів про педагогічні технології

Із введенням закону про Нову Українську Школу в освітньому процесі з'явилося багато нових методів викладу та подачі навчального матеріалу. Уроки стали більш цікавими та наповненими дидактичними матеріалами. Одним з головних завдань НУШ є створити для дітей дружнє освітнє середовище. Учні в середньому вдвічі більше часу на уроці працюють у парах або групах. За такого виду діяльності діти можуть бути автономними, ухвалювати рішення, розв'язувати конфлікти без безпосереднього впливу вчителя, що розвиває їхню самостійність і вміння спілкуватися. На допомогу вчителеві прийшли ранкові кола, які проводяться кожного дня перед уроками, заряджаючи дітей на позитивні емоції та продуктивний день, під час яких використовують різноманітні педагогічні технології

Педагогічна технологія – один із спеціальних напрямків педагогічної науки (прикладна педагогіка), покликаний забезпечити досягнення певних завдань, підвищувати ефективність освітнього процесу, гарантувати його високий рівень. Отже, організація різних видів педагогічної діяльності передбачає використання варіативних технологій на рівні творчості та майстерності. У сучасній дидактиці представлені найрізноманітніші технології, бо кожен автор і виконавець приносять в педагогічний процес щось своє індивідуальне.

Ідея технологізації навчання не є новою. Ще Я. А. Коменський відстоював технологізацію навчання. Він закликав до того, щоб навчання стало «механічним» (тобто «технологічним»), прагнув відшукати такий порядок навчання, який неминуче приводив би до позитивних результатів.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Уперше в Україні термін «технології» в педагогіку ввів А. Макаренко. Педагог вважав, що справжній розвиток науки пов'язаний з її здатністю «проекувати особистість», тобто, чітко передбачати ті її якості й властивості, які мають сформуватися в процесі виховання.

Ще один український вчений С. Клепко, підтримуючи Г. Селевка, вважає, що будь-яка педагогічна технологія повинна задовольняти деякі основні критерії технологічності, у ній має відстежуватися:

- концептуальність (опора на певну наукову концепцію);
- системність (логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність);
- керованість (діагностика та планування процесу навчання);
- відтворюваність (можливість застосування в інших однотипних освітніх закладах іншими суб'єктами) [1].

Сучасні педагоги, як до прикладу В. Безпалько, визначає технологію як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці, як змістову техніку освітнього процесу.

Провідним у будь-якій технології вважається детальне визначення кінцевого результату і точне досягнення його. А передумовами застосування поняття «технологія» щодо процесів у виробничій чи соціальній сфері є їх запрограмованість, окресленість кінцевих властивостей передбаченого продукту, засобів його створення, цілеспрямоване моделювання умов їх здійснення, а також реальне функціонування цих процесів [2].

При підготовці майбутніх фахівців, які працюватимуть в умовах нової української школи, у педагогічних закладах вищої освіти широко застосовуються такі сучасні педагогічні технології:

1. *Інформаційно-розвивальні*, які передбачають виклад педагогом теоретичних відомостей під час проведення лекції або семінарського заняття; організацію самостійної роботи учнів з вивчення нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання.

2. *Діяльнісні*, спрямовані на підготовку професіонала, здатного кваліфіковано розв'язувати виробничі завдання. Ці технології передбачають проведення аналізу виробничих ситуацій, розв'язання ситуативних виробничих завдань, ділові ігри, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, організацію професійно спрямованої дослідницько-пошукової роботи тощо.

3. *Розвивальні*, спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи і засоби вирішення проблемних виробничих ситуацій тощо. До цих технологій входять – проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з елементами дослідництва, діяльності, ігри.

4. *Особистісно орієнтовані*, метою яких є формування активної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати і коригувати свою навчально-пізнавальну діяльність. До цих технологій входить аудиторна (незначна) і позааудиторна самостійна діяльність учнів, робота за індивідуальним планом, дослідницька робота, метод проектів.

5. *Технологія критичного мислення*. Критичне мислення – той тип мислення, який допомагає критично ставитися до будь-яких тверджень, не брати нічого на віру

без доказів, але бути при цьому відкритим новим ідеям, методам. Критичне мислення – необхідна умова свободи вибору, якості прогнозу, відповідальності за власні рішення.

6. *Проектна технологія*. Мета технології – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачає володіння певною сумою знань і через проектну діяльність, яка передбачає вирішення цих проблем, вміння практично застосовувати отримані знання

7. *Ігрові технології*. Гра поряд із працею й навчанням – один з основних видів діяльності людини, дивний феномен нашого існування. За визначенням, гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою.

Під час проведення практики з додаткової спеціалізації «Педагог-організатор», нами використовувався метод педагогічних технологій. Зокрема у 7 класі провадилась роз шоу програми хто зверху. У 7 класі я проводила розважальну програму шоу «Хто зверху». Під час проведення даного заходу, діти мали можливість проявити себе у різних видах діяльності, оскільки це є конкурсна програма, вони не тільки виконували різні завдання, але й мали можливість працювати в групах, розвивати уявлення та критичне мислення.

Для того, щоб зацікавити дітей та зробити заняття більш пізнавальним, використовувались презентації та дидактичні матеріали, аби діти краще сприймали ту чи іншу інформацію під час гри-завдання.

8. *Технологія модульного навчання*. Сутність модульного навчання полягає в тому, що учень цілком самостійно (або з певною дозою допомоги) досягає конкретних цілей навчально-пізнавальної діяльності. Навчання засноване на формуванні механізму мислення, а не на експлуатації пам'яті [4].

Нині педагогічна наука пропонує комплекс засобів педагогічних технологій і показує шляхи їхнього практичного застосування. Популяризуються на сьогодні педагогічні технології комп'ютерної інформатизації освіти, технології інтенсивного, особистісно-орієнтованого, особистісно-діяльного й випереджального навчання тощо.

«Педагогічна технологія» – системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладення і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти [3].

Педагогічна технологія є комплексний, інтегративний процес, який охоплює людей, ідеї, засоби та способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосуються всіх аспектів засвоєння знань.

Література та джерела

1. Антонова О. Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті. Сучасні технології навчання: наук.-допом. бібліогр. покажч.* Київ, 2015. Ч. 1. С. 8–15

2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. Київ: Логос, 2003. 134 с.

3. Сучасні педагогічні технології та їх застосування в роботі педагогів закладу професійної (професійно-технічної) освіти. URL: <https://naurok.com.ua/suchasni-pedagogichni-tehnologi-ta-h-zastosuvannya-v-roboti-pedagogiv-zakladu-profesiyno-profesiyno-tehnichno-osviti-225000.html> (дата звернення: 11.03.2024).

4. Що змінила Нова українська школа? Найцікавіші дані з моніторингу реформи. URL: <https://osvitoria.media/experience/shho-zminyla-nova-ukrayinska-shkola-najtsikavishi-dani-z-monitoryngu-reformy/> (дата звернення: 11.03.2024).

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Юлія Міхиринська, Марія Цьось,

студентки 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя,
викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій

Обґрунтовано основні напрямки волонтерської діяльності молодших школярів та роль у ній педагога початкової школи. З'ясовано, що волонтерська діяльність є способом підтримки, піклування, надання допомоги тим, хто її потребує. Визначено, що волонтерська діяльність сприяє розвитку емоційного інтелекту як наскрізного вміння у Новій українській школі.

Сьогодні як ніколи волонтерська діяльність є однією із найнеобхідніших видів взаємодопомоги і підтримки. *Кожен з нас може впливати на розвиток України. Іноді результат видно одразу, іноді через багато років. Але долучитися і творити країну, у якій ти хочеш жити, потрібно вже зараз.* Тому важливим є залучення до волонтерської діяльності не лише дорослих і молоді, а й молодших школярів.

Волонтерство – це добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається, як правило, у суспільній діяльності в межах різного роду асоціацій. Волонтерство сприяє покращенню якості життя, особистому процвітанню й поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху будівництва більш справедливого і мирного суспільства, більш збалансованому економічному і соціальному розвитку [4, с. 72].

Дослідженню волонтерської діяльності значну увагу приділяли: Г. Лактіонова, О. Любарська, І. Зверева, В. Назарук, В. Петрович, Ю. Поліщук та інші. Зокрема, Гринькова Н., Стельмашук Ж., Ваколюк А. зазначають, що участь у волонтерській діяльності сприяє розвитку лідерських якостей, творчого потенціалу, критичного мислення майбутніх педагогів та мотивації до самореалізації в особистісному та соціальному планах, а також вироблення активної громадянської позиції, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її соціальною відповідальністю [3, с. 95].

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Волонтерство – це можливість впливати на те, що відбувається довкола, ініціювати власні проекти та змінювати країну. Волонтер, як ми можемо бачити, це людина яка допомагає суспільству не чекаючи фінансової допомоги чи винагороди. Кожна така людина приходить у сферу волонтерства добровільно та лише з позитивними налаштуваннями. Також це має бути свідомий вибір людини, адже допомагаючи іншим, він дарує свій час, ресурси та вміння. Волонтерство України регулюється двома основними документами: Законом України «Про волонтерську діяльність», який був прийнятий у 2011 році та Загальною Декларацією Волонтерів.

Із запровадженням Концепції Нової української школи відбулася зміна орієнтирів в освітній системі. Нові принципи в освіті передбачають не лише особистісний підхід до учнів, партнерство між учасниками освітнього процесу чи відхід від «ізолюваного» викладання предметів і «зубріння» правил, а й розвиток ключових компетентностей у школярів, що необхідні для сучасної людини. Державний стандарт початкової освіти визначає 11 ключових компетентностей, серед яких, наприклад, інноваційність (ініціювання змін у близькому середовищі), екологічна компетентність (розуміння важливості збереження природи), навчання впродовж життя (опанування умінь і навичок задля подальшого вміння працювати самостійно і в групі). Волонтерство, переконують освітянки, комфортна сфера для розвитку подібних компетентностей у сучасної дитини [2]. Проте, відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтерити можна лише з 14 років, і тільки за згодою батьків (усиновлювачів), названих батьків, батьків-вихователів або піклувальника. Тому актуальним є визначення основних напрямків і можливостей волонтерської діяльності саме молодших школярів.

Одним із головних завдань виховання молодших школярів на сучасному етапі педагогіки є виховання патріотизму, толерантності, поваги до історії, мови та традицій свого народу. Це зумовлено актуальністю патріотизму у вихованні як фундаментальної якості сучасного покоління, його значенням для суспільства та держави на сучасному етапі розвитку. Особливо це стало відчутно після початку повномасштабної війни [4].

Виховання дитини, формування її моральних якостей та прояв любові до країни починається з сім'ї, з тих цінностей, які заклали батьки. Але головним є те, як вчитель може продовжити і збагатити цей процес становлення свідомої і гідної особистості. В умовах повномасштабної війни кожен українець став волонтером і молодші школярі не стали винятком. Швидше за все, це їхня гордість в таких малих роках мати змогу долучатися до волонтерства. Молодші школярі, в свою чергу, також допомагають. Зокрема, створюють патріотичні малюнки, які додають насаги воїнам; пишуть вірші, що тримають військовий дух; переспівують українські пісні, вкладаючи у них ще більше сенсу; донатять своїми кишеньковими заощадженнями і просто люблять свою Батьківщину. А вчитель повинен власним прикладом формувати повагу до людей, історії, мови та традицій.

Волонтерський рух в закладі освіти необхідно пропагувати ще з початкової школи. З цією метою можна проводити благодійницькі акції. Волонтерська діяльність має приносити задоволення, а будь-який захід, здійснений у співдіяльності з іншими волонтерами, – виховувати дисциплінованість, толерантне ставлення,

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

відповідальність (за себе, за інших членів групи, за тих, на кого ця діяльність спрямована; за різні дії і висловлювання).

Для усвідомлення цінності своєї добродійної діяльності, підкріплення мотивації для подальшої участі у волонтерському русі школярам необхідно забезпечити соціальну рефлексію, тобто, можливість побачити себе і результати своєї діяльності сторонніми очима, допомогти їм проаналізувати власні досягнення і труднощі, що сприятиме розвитку їхньої самосвідомості і особистісному зростанню. В жодному разі не можна однозначно критикувати чи негативно оцінювати зусилля дітей допомогти іншим. Краще навчити робити їх це найліпшим чином – компетентно, не принижуючи інших, зберігаючи особистісну гідність [1, с. 23].

Саме волонтерська діяльність сприяє розвитку емоційного інтелекту як наскрізного вміння у Новій українській школі, адже майбутні педагоги, спілкуючись із соціально вразливими категоріями (дітьми-сиротами, людьми з обмеженими можливостями тощо), розвивають здатність адекватно сприймати, оцінювати, виражати та регулювати емоції, розуміти емоції інших, що є важливим для створення сприятливого освітнього середовища [3, с. 98].

Однак чи стане волонтерство одним із напрямків освітнього процесу багато в чому залежить і від вчителів. Однієї мотивації недостатньо, вважає Ольга Івашура, адже педагоги у навчальних закладах «завалені» роботою з документацією, а волонтерство з дітьми часто відбувається поза робочим часом і на власному ентузіазмі [2]. Проте, вчитель, в свою чергу, має забезпечити розуміння того, що навіть в початковій школі діти мають долучатися до волонтерської діяльності, крізь призму якого і відбування становлення громадянина своєї держави.

Література та джерела

1. Алексеенко Т. Ф. Добродійна діяльність школярів: методичні рекомендації. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2015 104 с.
2. Волонтерство у школі: як без примусу залучати учнів до добродійності. URL: <https://gre4ka.info/statti/75273-volonterstvo-u-shkoli-iak-bez-prymusu-zaluchaty-uchniv-do-dobrochynnosti/> (дата звернення: 12.03.2024).
3. Гринькова Н., Стельмашук Ж., Ваколюк А. Роль волонтерської діяльності у формуванні особистості майбутнього вчителя початкової школи. *Інноватика у вихованні*, 2020. № 11. Т. 2. Рівне. С. 93–101.
4. Козубовська І. В. Участь молодших школярів у волонтерській діяльності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2019. Вип. 1(44). С. 71–74.
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).

РОЗВИТОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗДАТНОСТІ СПІВПРАЦЮВАТИ З ІНШИМИ ЛЮДЬМИ

Соломія Поврозник,

студентка 4–А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Кардашук,*
викладачка циклової комісії природничо–математичних дисциплін,

Охарактеризована сутність поняття співпраці. Визначені шляхи та методи розвитку здатності у молодших школярів співпрацювати з іншими. Доказана важливість цього процесу для соціального та навчального зростання дітей.

Розвиток у молодших школярів здатності співпрацювати з іншими людьми є важливою складовою їхнього соціального та навчального розвитку. Це допомагає їм вчитися взаємодіяти, розвивати комунікативні навички, вирішувати конфлікти, сприяє формуванню відповідальності та взаємопідтримки. Спільна робота в групах та колективні завдання сприяють формуванню вмінь і навичок співпраці, які стануть корисними у подальшому житті [3, с. 56].

Співпраця як метод навчання – це форма розвитку навичок вдосконалення. Це розвиток навичок вдосконалення. Цей метод можна використовувати для того, щоб забезпечити індивідуальний та диференційований підхід до навчання, дозволяючи кожному учню розвиватися у власному темпі і сприяючи вираженню та розвитку здібностей кожної людини [2, с. 40].

Вчителі можуть стимулювати мотивацію учнів початкової школи та постійно піднімати її на вищий рівень.

Форма групової роботи фокусується на способах мислення та дій, які є спільними для всіх учнів, а не на оригінальності кожного окремого учня.

Акцент робиться на оригінальності кожного окремого учня. Метою є результат, яким є співпраця, сформована на регулярній основі через ефективні та скоординовані спільні дії.

Метод проектів можна розглядати як технологію співпраці. Проектно-дослідницька діяльність може розвивати цілу низку навичок, зокрема. розпізнавати, спостерігати, аналізувати та порівнювати проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, обговорення, докази, робити висновки.

Така діяльність сприяє розвитку таких психічних процесів, як сприйняття, увага, мислення та уява.

Проектно-дослідницька діяльність також сприяє розвитку універсальних навчальних навичок, які покращують комунікативні навички.

Навчальна співпраця орієнтована на результат, в результаті чого діти набувають нових способів поведінки

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Існує три форми навчальної співпраці для учнів молодшого шкільного віку: навчальна співпраця з дорослими, навчальна співпраця з однолітками та зустрічі з самими дітьми, які змінюються в процесі навчання (багато зустрічей).

Вимоги розвивального навчання реалізуються через організацію навчального процесу в колективному (парному, груповому) форматі.

Робота в групах є однією з найпродуктивніших організаційних форм навчальної співпраці в молодшій школі: сором'язливі або слабкі діти без такої підтримки почуваються невпевнено в шкільному житті, а їхні лідери деформують розвиток їхньої особистості. Там, де немає великого авторитету вчителя чи всеохоплюючої уваги всього класу, кожній дитині надається можливість самоствердитися і заперечити невеликі аргументи. При кооперативному навчанні групи учнів організуються для спільної роботи над вирішенням проблем, тем і питань.

Продуктивний розвиток навчальної співпраці у дітей молодшого шкільного віку можливий у спеціальному соціально-психологічному середовищі. Таке середовище включає в себе змістовне поєднання формальних (здалегідь заданих) і неформальних (спонтанних) видів навчальної діяльності.

Першочерговим завданням початкової школи є захист індивідуальності дитини та створення умов для її самовираження. Це завдання досягається за допомогою розвивального навчання, яке враховує темп діяльності дітей, рівень їхньої навченості та сформованість навичок і вмінь.

Формування груп відіграє важливу роль, по-перше, тому що воно ґрунтується на співпраці учнів нижчого рівня, а по-друге, тому що учні працюють без керівництва і контролю з боку вчителя, який здійснює покроковий інструктаж. Учні діляться на групи для самостійної дослідницької діяльності, для обговорення різних варіантів творчого вирішення проблем і різних поглядів на одне й те саме явище. Організація позакласної діяльності в груповому форматі створює наприкінці початкової школи клас як спільноту, яка здатна вчитися, досліджувати і ставити творчі завдання, шукати шляхи їх вирішення і використовувати отримані результати для вирішення різних особистих проблем [1, с. 285].

Робота в групах робить позакласну роботу цікавішою і жвавішою, виховує у молодших школярів свідоме ставлення до дослідницької роботи і творчої праці, стимулює мисленнєву діяльність і допомагає вчителю за мінімальну кількість часу керувати знаннями, уміннями і навичками всього класу учнів.

Можна визначити, що процес розвитку у молодших школярів здатності співпрацювати з іншими людьми є важливим для їхнього соціального і навчального зростання.

Отже, для розвитку у молодших школярів здатності співпрацювати з іншими людьми можна використовувати різноманітні методи і підходи. По-перше, важливо створити сприятливу атмосферу в класі, де діти відчуватимуться комфортно для спілкування та співпраці. Далі, роль учителя полягає в організації колективних занять, ігор та проектів, які сприяють взаємодії та співпраці між учнями. Також важливо стимулювати взаємодопомогу та спільну роботу над завданнями, де кожен учень може внести свій внесок та відчути важливість своєї ролі в команді.

Співпраця допомагає формувати навички комунікації, роботи в команді, вирішення конфліктів та взаємопідтримки. Розвиток цих навичок у молодшому віці

сприяє формуванню відповідальних та адаптивних особистостей, які здатні ефективно взаємодіяти з оточуючими та досягати спільних цілей.

Література та джерела

1. Канішевська Л. В., Сухопара І. Г. Формування толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності: теорія і практика: монографія. Київ: Компрінт, 2017. 403 с.
2. Мальцева Т. В. Організація спілкування молодших школярів у різновіковій групі продовженого дня. Початкова школа. 2012. № 3. С. 40–41.
3. Новак М. А. Теоретичні основи формування комунікативної компетентності молодших школярів. Початкова школа. 2014. № 2. С. 56–58.

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ФЕНОМЕНУ
«ВОЛОНТЕРСТВО»**

Юлія Прищепова,

студентка 143 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти Коростишівського педагогічного фахового
коледжу імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради

**Науковий керівник – Наталя Тихоліз, викладач
циклової комісії педагогічно-соціальних дисциплін**

*Обґрунтовано сутність волонтерської діяльності, мотиви появи волонтерства як явища.
Розглянуто основні функції та аспекти волонтерської діяльності.*

Сьогодні ми стаємо свідками появи нового бачення та сутності волонтерства. У часи війни, люди знаходять в собі сили і прагнення не лише змінити своє життя, допомагаючи іншим, а й виробити новий альтруїстичний стиль мислення і власної діяльності. Створити новий стиль життя.

Волонтерство – це альтруїстична діяльність, яка передбачає добровільну та безоплатну допомогу іншим людям, організаціям або громадам. Це явище має давню історію, але його теоретичне обґрунтування почало формуватися лише в 19-му столітті.

Існує багато різних теорій, які пояснюють мотиви та поведінку волонтерів. Деякі з них зосереджуються на особистих факторах, таких як:

- альтруїзм: бажання допомогти іншим без очікування винагороди.
- егоїзм: прагнення до самоствердження, покращення свого іміджу або набуття нових навичок.
- соціальні норми: відчуття відповідальності перед суспільством або тиск з боку оточуючих.

Інші теорії роблять акцент на соціальних факторах, таких як:

- соціальний капітал: волонтерство як спосіб налагодити зв'язки з іншими людьми та отримати доступ до нових ресурсів.
- громадянська відповідальність: усвідомлення того, що кожен член суспільства має нести відповідальність за його благополуччя.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

- соціальна справедливість: прагнення до зменшення нерівності та покращення життя людей, які опинилися в скрутному становищі.

Важливо зазначити, що жодна з цих теорій не є всебічною і не може пояснити всі мотиви волонтерів. В дійсності, поведінка волонтерів може бути обумовлена комбінацією різних факторів.

Ось деякі з ключових функцій волонтерства:

- соціальна згуртованість: волонтерство допомагає людям налагодити зв'язки з іншими людьми та відчутти себе частиною спільноти.

- соціальна мобільність: волонтерство може допомогти людям здобути нові навички та досвід, що може призвести до покращення їхнього життя.

- громадянська активність: волонтерство може стимулювати людей до участі в інших формах громадської діяльності, таких як голосування або участь у протестах.

- демократія: волонтерство може допомогти зміцнити демократію, роблячи суспільство більш активним та відповідальним.

Волонтерство – це складне явище, яке має багато різних аспектів.

Соціальний контекст волонтерства. Волонтерство нерозривно пов'язане із соціальними структурами суспільства. Теорія соціального капіталу вказує на те, що волонтерство сприяє розвитку міжособистісних відносин та створює мережі взаємодопомоги. Волонтери впливають на соціальну культуру, сприяючи розбудові зачинених громад, де люди діляться своїми ресурсами для досягнення спільної мети.

Соціально-економічна теорія волонтерства вказує на те, що волонтери вносять значний вклад у розвиток громади та допомагають вирішувати соціальні проблеми. Вони можуть допомагати в управлінні кризовими ситуаціями, підтримувати участь громадян у прийнятті рішень та сприяти збереженню культурної спадщини.

Психологічний аспект волонтерства. З психологічного погляду, волонтерство може бути розглянуте як спосіб задоволення соціальних та особистісних потреб. Теорія самореалізації Б. Фрідріха вказує на те, що активна участь у волонтерських ініціативах сприяє самовираженню та досягненню внутрішньої гармонії.

Теорія соціальної обміну розглядає волонтерство як обмін ресурсами між індивідами та громадою. Участь у волонтерських проектах може зміцнювати взаємини, підвищувати самооцінку та формувати позитивний імідж особистості в соціумі.

Етичні аспекти волонтерства. Волонтерство базується на принципах етики та моралі. Етичні теорії, такі як теорія категоричного імперативу Канта, наголошують на безкорисливості дій волонтерів. Волонтерство розглядається як вияв волі до добра та прагнення допомагати іншим без очікування вигоди.

Феномен волонтерства визнається як важливий складник сталого розвитку суспільства. Соціальні, психологічні та етичні теорії допомагають розкрити глибину цього явища та виявити вплив волонтерської діяльності на соціальні відносини та психічне благополуччя особистості.

Волонтерство в Україні виступає не лише формою соціальної активності громадян, але і важливим чинником формування позитивного суспільства, заснованого на взаємодопомозі та солідарності.

Література та джерела

1. Добровітська О. Волонтерство у інклюзивному середовищі як педагогічна умова підготовки до професійної діяльності соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2019. Вип. 1(44). С. 59–62.
2. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. *Проблеми педагогічних технологій: зб. наук. пр.*, 2004. Вип. 3–4. С. 139–144.

**ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО
САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ**

Марина Соломай,

студентка А-11 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової і технологічної освіти

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий
коледж» Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – *Олена Білецька, викладач циклової комісії психолого-
педагогічних дисциплін та окремих фахових методик*

Подано інформацію про ідентичність, визначено її структуру та значення для самовизначення підлітків. Означено вплив соціального оточення на самооцінку та формування соціальних навичок у підлітковому віці.

Особистісна ідентичність є ключовою у формуванні психологічного стану та соціальних взаємодій. Кожна особистість постійно стикається з питанням «Хто я?» і намагається з'ясувати свої унікальні риси та цінності, щоб знайти своє місце у світі. Шляхом самовизначення людина стає свідомою про себе як невід'ємну частину суспільства, адаптуючись до його цінностей, норм і очікувань через власний особистісний розвиток та зростання.

Е. Еріксон підкреслює, що досягнення ідентичності – це низка свідомих рішень щодо своєї ціннісної позиції в соціумі, пошук соціальних основ особистої визначеності та стійкості, вибір рольової та групової належності. Таке розуміння наближається до поняття «самовизначення», яке підкреслює ціннісно-вольовий аспект становлення особистості.

Також Е. Еріксон розуміє ідентичність як процес переживання людиною узагальненого смислу свого «Я»: «суб'єктивне натхненне відчуття тотожності і цілісності», «переживання відповідності самому собі». Отже, ключовим у структурі ідентичності виступає не лише зрілість когнітивних складових, але й втілення ціннісного, емоційного ставлення до своєї сутності.

Але ідентичність – це не статичний стан. Вона постійно змінюється і розвивається разом з нами. Іноді ми можемо відчувати сумніви щодо своїх цінностей або змінювати свої переконання. Це нормально, це частина процесу самовідкриття. Ми вивчаємо себе крізь взаємодію з іншими людьми, з культурою, з досвідами, які нам пропонує життя.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Становлення ідентичності розпочинається від нашого народження і триває впродовж усього життя. Ідентичність є невід'ємною характеристикою, без якої людина не може існувати як особистість. Її формування сприяє збереженню і підтримці цілісності та неповторності кожної людини, що проявляється в особистісних якостях, рисах характеру, ціннісних орієнтирах. Отже, процес формування ідентичності особистості є складним та багатовимірним.

У структурі ідентичності розрізняють два рівні: особистісний та соціальний. Особистісний рівень стосується індивідуальних характеристик людини, тоді як соціальний – її соціалізації, адже у процесі дорослішання ми входимо до різних соціальних груп та спільнот.

Окремі елементи ідентичностей різних індивідів можуть бути подібними, однак кожна людина є неповторною. Адже ідентичність – це комплексна й мінлива комбінація різних елементів, що вказує одночасно на унікальність особистості та її приналежність до різних спільнот.

Підлітковий вік є одним з найбільш важливих та відповідальних періодів розвитку людини. На цьому етапі «відбувається інтенсивне формування особистості, енергійне зростання моральних та інтелектуальних сил і можливостей формуються перші переконання особистості» [2, с. 260].

На думку І. Філіпової «Ідентичність є дуже суттєвою характеристикою людини, без якої вона не може бути особистістю». Дослідниця переконана, що ефективно та змістове входження в систему соціальних відносин реалізується підлітком в трьох основних сферах: діяльності (пізнаючи нові її види, через оволодіння новими формами рольової поведінки в системі соціальних ролей та опановуючи нові ролі); спілкуванні (цей процес передбачає розширення соціальних зв'язків особистості, яка виступає суб'єктом діяльності); самовизначенні та самореалізації (спілкування сприяє становленню образу «Я», формуванню самосвідомості підлітка, що пов'язано з процесом соціального самовизначення, становленням соціальної ідентичності особистості та її успішної самореалізації [3, с. 207].

Е. Еріксон висловлює переконання, що ідентичність формується протягом дитинства, внаслідок послідовної ідентифікації з дорослими, які є необхідною базою розвитку соціальної ідентичності в підлітковому віці. Індивід намагається виробити єдину картину світосприйняття, в якій усі цінності й оцінки повинні бути поєднані між собою. У ранній юності індивід прагне до переоцінки самого себе стосовно близьких людей та суспільства в цілому – у фізичному, соціальному та емоціональному планах. Він завзято працює, для того щоб виявити різні грані своєї Я-концепції і стати, нарешті, самим собою, бо всі попередні способи самовизначення здаються йому непридатними. За словами Е. Еріксона на це впливають «конституційні задатки, базові потреби, здібності, значущі ідентифікації, ефективні захисти, успішні сублімації та постійні ролі» [1].

У своїх дослідженнях особливостей становлення ідентичності у підлітковому віці Т. Яновська виявила, що підліткам властивий емоційно-полярний тип міри урівноваженості, що характеризується залежністю стосунків із іншими від міри уподобань. У них спостерігається рівновага між позитивними і негативними

самоідентифікаціями. Серед ідентифікаційних характеристик переважає показник «соціальне Я» [6, с. 402].

Інші українські дослідниці О. Горецька та О. Краєва, порівнюючи психологічні особливості ідентичності підлітків 13-14 років, встановили, що криза ідентичності найбільш розгортається у дітей 14 років, що виявляється у неадекватних і невизначених характеристик ідентичності, психологічному дисбалансу часової перспективи «сьогодення-майбутнє» [1, с. 57].

У підлітковому віці соціальна взаємодія грає надзвичайно важливу роль у розвитку особистості. Однолітки, сім'я та соціальне оточення мають великий вплив на самооцінку та формування соціальних навичок підлітків. Зокрема, позитивна підтримка та визнання з боку педагогів і суспільства стимулюють їх у процесі самовизначення та пошуку власної ідентичності. Підлітки відчувають велику відкритість до експериментів з різними ролями та стилями життя. Цей процес допомагає їм краще розуміти себе і свої цінності. Він сприяє формуванню самосвідомості та успішній адаптації до вимог суспільства.

Таким чином, соціальна взаємодія в підлітковому віці є ключовим фактором у формуванні особистості. Вона надає можливість підліткам виявити свої здібності, знайти своє місце у суспільстві та збагатитися досвідом взаємодії з різними людьми та ситуаціями.

Література та джерела

1. Еріксон Е. Ідентичність, юність і криза // Режим доступу. URL: <https://readli.net/chitat-online/?b=375522&pg=1> (дата звернення 16.03.2024).
2. Що таке ідентичність? URL: https://www.citizen.in.ua/photos/topic/f/20190822_135133_%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%201.pdf (дата звернення 16.03.2024).
3. Яблонська Т. М. Ідентичність як предмет психологічного аналізу. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. Київ: Ніка-Центр, 2010. Вип. 38. С. 378–387
4. Філіппова І. Ю. Рольова соціалізація підлітка як засвоєння соціального досвіду / І. Ю. Філіппова / *Актуальні проблеми сучасної психології: Збірник наукових статей*; [гол. ред. Ж. П. Вірна]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2014. С. 204–215
5. Еріксон Е. Дитинство та суспільство URL: <https://www.litmir.me/br/?b=223486>. (дата звернення 16.03.2024).
6. Яновська Т. А. Особливості становлення ідентичності у підлітковому віці. *Молодий вчений*. 2016. № 11(38). С. 401–404
7. Горецька О. В., Краєва О. А. Порівняльний аналіз психологічних особливостей ідентичності підлітків 13-14 років на етапі перебігу кризи. *Збірник наукових праць: Психологічні науки*. 2014. Вип. 21(103). С.57–62.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Анна Степанюк,

студентка 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, к. екон. н., доц.,
доц. кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій**

Проаналізовано вплив волонтерської діяльності на формування громадянської компетентності у підростаючого покоління.

В час, коли твоя країна потерпає від війни, люди гинуть та потребують допомоги вкрай важливо не стояти осторонь, а докласти усіх зусиль, аби покращити рівень життя собі та іншим людям. Саме тут громадянська компетентність буде відігравати ключову роль, адже вона покликана виховати у дітей соціальну відповідальність, готовність допомогти своїй громаді та країні та любов до Батьківщини. На жаль, саме кризові моменти допомагають найкраще та найефективніше розвинути цю компетентність.

Перш за все, потрібно з'ясувати, чому люди волонтерять і чому це важливо. Частіше за все, волонтерами є дорослі люди чи підлітки, які мають вільний час та відчувають соціальну приналежність чи громадську відповідальність і прагнуть зробити свій внесок в розвиток країни окремої групи осіб. Часто можна побачити людей старшого віку, які прагнуть допомогти, адже це людяна справа і частково наповнює твоє життя сенсом. Волонтерити важливо, аби відчути, що ти долучаєшся до чогось великого та важливого і навіть маленька допомога, маленький донат здатен змінити чиєсь життя. Так, багато хто не вірить у те, що мала праця принесе великий результат, але чим більше людей працює, тим менше від кожного потрібно зусиль і том навіть невеликі дії можуть все змінити, якщо всі люди будуть залучені. Нам варто вчити дітей не бути байдужими до чужого горя та проблем, а на власному прикладі показати, що допомога іншим зробить тебе лише кращим і життя тієї людини теж кращим. То чому ж так важливо залучати дітей до волонтерства, а не залишати їх осторонь від усіх проблем?

У США провели дослідження, у ході якого дітей та підлітків активно залучали до волонтерства, а згодом вони та їхні батьки ділились змінами, які прослідковувались після початку волонтерства. Використовуючи дані опитувань у Сполучених Штатах, було з'ясовано, що волонтерство веде до вищих шансів на відмінне або дуже хороше здоров'я й самопочуття у дітей і підлітків (шанси збільшились на 34%), а також з меншими шансами на тривожність у підлітків і проблеми з поведінкою у дітей і підлітків (шанси знизались на 35%) [2]. З даного дослідження ми можемо побачити, що волонтерство – це не лише про допомогу

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

іншим, але частково і про саморефлексію, що важливо для дітей та підлітків, аби розуміти свої почуття і емоції та вміти з ними працювати.

Батьки часто прагнуть захистити психіку дітей від жорстокості, яка існує та проблем інших людей. Проте, саме у дитячому віці закладається фундамент добра і зла, і більшості тих, якостей і цінностей, на які дитина буде в подальшому орієнтуватись. Діти не настільки слабкі, як більшість людей про них думає; вони навпаки бувають моментами сильніше емоційно, ніж багато дорослих. Саме волонтерство дозволяє дітям ще у порівняно малому віці показати свою громадську позицію, людяність та емпатію. Саме так вони змалечку вчаться брати відповідальність, допомагати і діяти та розуміти потреби інших людей, шукати способи їх вирішення.

Позитивні аспекти волонтерства [1]:

- сприяє командній роботі та розвитку навичок комунікації;
- формує лідерські задатки та змушує виходити з зони комфорту;
- робить тебе щасливим за рахунок того, що ти робиш щасливими інших і бачиш їхню вдячність;
- відчуття важливості, залученості та відповідальності;
- формує емпатію та краще розуміння самого себе;
- допомагає знайти зв'язок зі світом та людьми навколо;
- постійно вчить чогось нового, тому це всебічний розвиток.

Стає зрозуміло, що вплив волонтерства на формування громадянської компетентності складно перебільшити. Це наче ще одна школа, яка будує твій характер, світогляд та впливає на твоє майбутнє. Кожен волонтер розуміє, що він є важливою складовою для щастя інших, що він важливий і що люди вдячні за те, що ця дитина робить. Саме так діти розуміють всю важливість та цінність допомоги, вчаться працювати в команді, співпрацювати, домовлятись та бачити результати своїх старань. Діти стають свідомими громадянами, які ще у малому віці вже змінюють країну та розвивають її, тому в подальшому це будуть майбутні політики, дипломати чи просто люди, які завжди готові допомогти, підтримати та разом з командою змінити ситуацію на краще.

Чудова ситуація склалась у волонтерському штабі «АНГАР», що на Волині. Дітей з різних шкіл міста Луцька запросили ознайомитись з тим, що роблять волонтери, хто це та чим їм можна допомогти. Діти вирішили намалювати воїнам малюнки та прикрасити прапор, а потім побачили скриню, у яку люди кидають донати на армію. У них не було грошей на той момент, але коли вони прийшли наступного разу, то вже кожен мав при собі декілька гривень, які вони випросили у батьків, коли розповідали про те, що вони робили у штабі та чому важливо донатити. Маленька зміна, яка призвела до великих результатів. Діти розуміють, чому це важливо, діти мають бажання та енергію, аби допомогти, тому варто лише дати їм цю можливість по трохи змінювати світ на краще. Волонтерство змінює не одну людину, а й тих, хто знаходиться біля цієї людини.

Отже, волонтерська діяльність відіграє ключову роль у формуванні громадянської компетентності для школярів.

Література та джерела

1. Eight Great Ways Kids Benefit From Volunteer Work. The International School of Minnesota. URL: <https://internationalschoolmn.com/school-news/eight-great-ways-kids-benefit-from-volunteer-work> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Lanza K., Hunt E. T., Mantey D. S., Omega-Njemnobi O., Cristol B., Kelder S.H. Volunteering, Health, and Well-being of Children and Adolescents in the United States. *JAMA Network Open*. 2023; Vol. 6(5). URL: <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2805381> (дата звернення: 13.03.2024)

**МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК
ВПЛИВУ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКА**

Аліна Таборовець,

студентка А-11 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової і технологічної освіти Відокремленого структурного
підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж»
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник – *Олена Білецька, викладач циклової комісії психолого-
педагогічних дисциплін та окремих фахових методик*

Соціальна сфера сучасного світу неперервно трансформується під впливом широкого спектра факторів, серед яких мас-медіа відіграють ключову роль. Визначено, що у віковій категорії підлітків мас-медіа мають значний вплив на процес соціалізації, формування ідентичності та взаємодію зі громадськістю.

Сучасне суспільство можна охарактеризувати як інформаційне, головним скарбом якого є інформація. Об'єктивною закономірністю розвитку такого середовища стало збільшення інформаційних процесів: подвоюється швидкість передачі повідомлень; зростає обсяг інформації, яка передається; прискорюється її обробка.

Мас-медіа, такі як телебачення, інтернет, соціальні мережі та інші, стали невід'ємною частиною повсякденного життя підлітків. Вони впливають на їхні цінності, переконання, ідеали та сприйняття світу навколо. Медійні продукти формують стереотипи, норми поведінки та моделі взаємодії, що відображаються на соціальному розвитку підлітків. Представлення образів та ідеалів може призвести до конфліктів у самоідентифікації, а також до недооцінки власних здібностей та внутрішніх цінностей. Тож з упевненістю можна сказати, що медійні засоби впливають на взаємодію між підлітками та їхнім оточенням.

Особливості діяльності мас-медіа та їхню роль в соціалізації підлітків, зокрема вивчали в українських реаліях, а досліджували Парунова Ю. Д., Смирнова М., Московцева В. В., Мак-Квейл та ін. Позитивні та негативні аспекти впливу мас-медіа передусім на молоде покоління вивчав Веретенко Т. Г. В роботах Єгорова В. В. представлені дослідження організації медіаосвіти в соціально-педагогічній сфері.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Щодо соціальних мереж, то вони створюють нові форми комунікації, але можуть також збільшувати ризик соціальної ізоляції та конфліктів. Ці медійні засоби часто пропонують ідеали та цінності, які можуть суперечити традиційним цінностям сім'ї або суспільства. Це може викликати конфлікти між поколіннями та, навіть, спричиняти зміну соціальних норм серед підлітків. Взагалі, впливаючи на підлітків вони надають їм доступ до широкого спектру інформації про світ навколо, включаючи новини, культурні події, наукові відкриття та інше. Це допомагає їм розширювати свої знання та розуміння світу, що є важливим аспектом соціалізації.

Соціальна небезпека для підлітка, що виникає внаслідок залежності від мас-медіа характеризується наступним:

- наростання агресивності;
- починає втрачатись час, який необхідний для навчання, спілкування в реальному житті;
- виникає невпевненість у собі, може навіть розпочатися депресія або ж апатія;
- можливість крадіжки коштів у батьків чи знайомих, для того, щоб оплатити інтернет-послуги;
- заміна «живого спілкування» на віртуальне.

В результаті поширення Інтернету та соціальних мереж підлітки проводять більше часу онлайн, де вони зустрічаються з різноманітними медійними впливами. Так, згідно з результатами дослідження, проведеного Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України, у свій вільний від навчання час підлітки: дивляться телевізор (46 %), спілкуються з друзями (38 %), гуляють (35 %), грають в комп'ютерні ігри (57 %), слухають музику (27 %), займаються в гуртку чи секції (18 %), а також читають книги і періодичні видання (17%). В Україні ж 72,7 % підлітків використовують Інтернет для розваг й проводять у мережі багато часу, що не пов'язано із навчанням. Це важливо, оскільки медійні технології стають не тільки джерелом інформації, але й платформою для соціальної взаємодії та відтворення соціальних структур, що неабияк впливає на соціалізацію підлітка [5].

Підлітки, які захоплені своєю діяльністю в цифровому просторі, в більшості випадків забувають, що в їх оточенні є справжні люди, які потребують їхньої уваги, вони не можуть нормально взаємодіяти з своєю родиною, друзями та колегами, не кажучи вже про зустрічі з незнайомцями. Через соціальні медіа люди більше цінують віртуальних друзів, ніж справжніх.

Онлайн-ігри можуть викликати звикання у підлітків і навіть дорослих. Втрачається дорогоцінний час, який можна використати для чогось більш важливого та корисного, наприклад, для взаємодії з однолітками та набуття навичок спілкування. Крім того, підліток може настільки пристраситися до мас-медіа, що в кінцевому підсумку він повністю відчужує свою сім'ю. Важливо розуміти, що спілкування в Інтернеті може негативно вплинути на користувачів, наприклад, неможливо побачити справжні емоції та реакції співрозмовника в мережі.

У «живому спілкуванні» всі небажані взаємодії перериваються жестами та невербальними сигналами, які можуть повністю замінити слова. Під час спілкування з людиною в мережі, яка не присутня поруч, щоб зрозуміти його щирість чи сарказм, ви маєте лише свої текстові повідомлення, які співрозмовник може не інтерпретувати

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

для себе. Непомірне спілкування на форумах для підлітка менш привабливе, тому що тут, на відміну від соціальних мереж, акцент робиться на темі обговорення, а особистість співрозмовника має менше значення. На форумах на рівних правах спілкуються люди з різним світоглядом та представники різних поколінь. А ще на форумі авторитет залежить від знань та вміння спілкуватися, він досягається, а не приписується. В Інтернеті є й інші фактори, які також негативно впливають на соціалізацію підлітків, наприклад, величезна кількість незаконної та невідповідної інформації, доступ до якої майже не має обмежень, або спосіб обійти ці обмеження – це просто серфінг в Інтернеті, просто кілька хвилин. Психіка і розум підлітків можуть бути травмовані, що може пошкодити механізми їх соціалізації. Як результат підлітки відчують труднощі в тісному спілкуванні та саморозкритті, у прийнятті свого «Я» та своїх тілесних потреб. Можлива причина – недостатньо розвинені механізми самооцінки, які перешкоджають формуванню адекватних уявлень про себе.

Для деяких підлітків надмірна участь в мас-медіа пов'язана з готовністю контролювати роботу комп'ютерних програм; вони можуть перенести цю тенденцію до контролю у сферу людських відносин, а оскільки спроби маніпулювати людьми часто закінчуються невдачею, це може підштовхнути дітей до ізоляції, а саме до соціальної ізоляції. Сама залежність від соціальних мереж викликана бажанням спілкуватися з великою кількістю знайомих та незнайомих за допомогою мас-медіа. Спочатку цю залежність підліток не відчуває, до того часу, поки отримує те, від чого залежить. Але як тільки він втрачає доступ до соціальної мережі, як відразу виникають симптоми залежності: проблеми зі сном, відчуття тривоги або страху, незадоволеність, роздратованість, перепади настрою тощо. Позбавитися від такої залежності аж надто складно.

Психологи радять переключити увагу на реальне спілкування з друзями, які в свою чергу повинні допомогти підлітку вилікуватися. Для того, щоб виявити наявність залежності, потрібно на деякий час заборонити собі спілкування в мережі, проте, якщо виникає нездоланне бажання спілкуватися, – залежність є [2].

Варто зазначити, до чого призводить дана соціальна залежність в Інтернеті:

- зниження концентрації;
- порушення пам'яті;
- психічні розлади;
- загострення фізичних захворювань;
- втрата часу на життя.

Отже, вплив мас-медіа на їхню соціалізацію є різнобічним і потребує уваги з боку дослідників, педагогів та батьків для забезпечення здорового та збалансованого розвитку підлітка. Розуміння цього впливу дозволить суспільству краще адаптуватися до змін у медійному середовищі та сприяти здоровому соціальному розвитку підлітків. Таким чином додаткові дослідження в цій області є важливими для розуміння та ефективного впливу мас-медіа на цільову аудиторію, а особливо на їхню соціалізацію.

Література та джерела

1. Веретенко Т. Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua> (дата звернення: 16.03.2024).

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

2. Вплив засобів масової інформації на процес соціалізації підлітків. https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3787/1/educ_2022_012.pdf (дата звернення: 16.03.2024).

3. Московцева В. В. Типологія друкованих засобів масової інформації. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 44 с.

4. Парунова Ю.Д. Соціалізація особистості в умовах трансформаційних процесів сучасного суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Сімферополь: Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, 2006. 18 с.

5. Смирнова М. Створення стереотипів засобами масової інформації в добу інформаційного суспільства. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2016_15_11 (дата звернення: 16.03.2024).

РОЛЬ ШКОЛИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мирослава Ткачук,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик**

Розглянуть значення школи у розвитку соціальних навичок, формуванні цінностей та створенні позитивного соціального середовища для учнів.

Зміст соціалізації залежить від такого важливого параметра, як соціальні інститути – системи соціально створених або таких, що природно склалися, установ і організацій, функціонування яких спрямоване на розвиток індивідів, насамперед сім'я, дошкільні установи, школа, неформальні групи, офіційні організації тощо. Соціалізація людини йде в процесі її взаємодії з багатоманітними і численними чинниками, групами, організаціями, серед яких особливе місце займає школа. Школа належить до мікрочинників соціалізації, до одного із значущих інститутів виховання. Школа, як відомо, охоплює три вікові етапи соціалізації людини: молодший шкільний вік (6-10 років), підлітковий (11-14 років), раннє юнацтво (15-17 років). В цей час відбувається становлення особистості, що накладає на школу велику відповідальність.

Соціалізація у школі охоплює не лише здобуття знань, але й формування соціальних навичок, цінностей та створення позитивного соціального середовища. Процес соціалізації вимагає збереження і передачі накопичених знань, вироблення соціальних ролей, а також отримання досвіду в різних сферах життєдіяльності особи. В зв'язку з цим зростає роль змісту навчання як сукупність усіх компонентів

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

освітнього процесу, які потрібні для трансляції накопиченого практичного і духовного досвіду.

Одним із головних аспектів ролі школи в соціалізації дітей є розвиток соціальних навичок. У процесі навчання діти вчаться спілкуватися з однолітками та вчителями, вирішувати конфлікти, співпрацювати у групах та дотримуватися правил. Важливою частиною цього процесу є також навчання емоційної грамотності та емпатії [2].

З початком шкільного навчання змінюється соціальна ситуація розвитку дитини, яку утворюють єдині й неповторні, специфічні для цього віку відносини між дитиною та середовищем, що визначають об'єктивне місце дитини в системі соціальних відношень, та відповідні очікування й вимоги, що висуває перед нею суспільство; особливості розуміння та ставлення дитини до власної соціальної позиції та своїх взаємин з оточуючими.

Навчальна діяльність виступає предметом суспільної оцінки, а життя молодшого школяра підкоряється системі обов'язкових правил, однакових для всіх. Нова соціальна ситуація включає дитину, у різнопланові міжособистісні стосунки та спілкування, у яких треба відстоювати свої думки, позиції, право на автономність. Нормований світ соціальних стосунків потребує довільності, організованості, відповідальності, контрольовано-оцінних дій.

Школа є важливою для формування цінностей у дітей. Через освітній процес діти отримують знання про соціальні норми, моральні принципи та культурні цінності. Вони вчаться розуміти та поважати інші точки зору, розвивати толерантність та повагу до різноманітності. Беручи участь у спільних видах діяльності, учні вчаться будувати свої взаємини з однолітками, входити в колектив ровесників. У них виникає потреба до взаємовимогливості та взаємодопомоги.

На цьому віковому етапі у дитини формується ядро особистості (моральні почуття, цінності, переконання), відбувається набуття досвіду моральної поведінки. Вона вчиться не лише виконувати вимоги колективу, а й бере активну участь у постановці вимог, виборі доручень, справи, яка їй до душі. В учнів виникає ще одне новоутворення – відносно стійкі форми поведінки і діяльності, які в майбутньому становитимуть основу формування її характеру [3].

Однією з ключових функцій школи є створення позитивного соціального середовища, де кожен учень відчуває впевненість та підтримку. Це сприяє розвитку позитивних відносин між однолітками та формуванню відчуття приналежності до колективу.

Окрім школи, до мікрочинників, що безпосередньо впливають на конкретних людей, відносять сім'ю, групи однолітків, мікросоціум, інші виховні і навчальні організації. Школа зобов'язана в процесі соціалізації дітей активно взаємодіяти з вищеперерахованими мікрочинниками, враховувати їх вплив на розвиток особи дитини. Отже, школа відіграє важливу роль у соціалізації дітей молодшого шкільного віку, забезпечуючи їм можливість розвивати соціальні навички, формувати цінності та відчувати себе частиною позитивного соціального середовища. Це є необхідною складовою їхнього загального розвитку та підготовки до життя у суспільстві.

Літературна та джерела

1. Зінченко Т.В. Соціальне становлення дітей дошкільного віку. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 1. С. 14–16.
2. Назаренко Л. М. Аксиологія виховання як складова соціального становлення дитини: монографія. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. 216 с.
3. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. 40 с.

**ДЕРЖАВНІ І НАЦІОНАЛЬНІ ОРГАНИ І СЛУЖБИ,
ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ**

Надія Тороус,

студентка 1-С групи спеціальності 231 Соціальна робота
відділення початкової освіти та соціальної роботи Коломийського
педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Михайло Ходак,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Подано коротку узагальнену характеристику державних і національних органів і служб, які здійснюють управління у сфері соціального захисту населення.

Соціальний захист населення відноситься до одного з напрямів соціальної політики держави – і є, по суті, узагальнюючим поняттям всього, що пов'язане з діяльністю держави по соціальному захисту своїх громадян.

У статті 46 Конституції України зазначено, що: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом».

Соціальний захист – це важлива функція держави, яка полягає у практичній діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, а також недержавних закладів щодо реалізації соціальної політики, спрямованої на забезпечення життєдіяльності громадян і досягнення гідного життєвого рівня.

Організаційну структуру соціального захисту будь-якої держави складає Інститут соціальної політики, який в Україні функціонує на двох рівнях: а) державний рівень у сфері соціальної політики; б) недержавний рівень у сфері соціальної політики.

Метою нашої пошукової діяльності є аналіз прагматичних підходів до дослідження практики державного управління у сфері соціального захисту населення.

Центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціальної політики є *Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики України)*, діяльність якого регулюється відповідним Положенням у статті 1 якого зазначено: «Міністерство соціальної політики України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціальної політики...».

Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей є *Національна соціальна сервісна служба України (Нацсоцслужба України)*, яка забезпечує реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення з питань:

- надання соціальних послуг та провадження соціальної роботи;
- соціальної підтримки сім'ї, соціального захисту бездомних осіб;
- соціальної адаптації осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також звільнених від подальшого відбування зазначених видів покарання;
- запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, торгівлі людьми;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- соціального захисту осіб з інвалідністю, осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, ветеранів праці, ветеранів військової служби, жертв нацистських переслідувань, дітей війни, жертв політичних репресій;
- соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються та осіб, звільнених з військової служби;
- волонтерської діяльності;
- активного та здорового довголіття, подолання негативних наслідків старіння;
- оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей;
- соціального захисту внутрішньо переміщених осіб;
- методичного забезпечення та координації діяльності органів місцевого самоврядування, центрів надання адміністративних послуг у частині надання адміністративних послуг соціального характеру, організації соціальної роботи та надання базових соціальних послуг з урахуванням потреб жителів територіальної громади;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи через засоби масової інформації з питань соціального захисту населення;
- здійснює інші повноваження, визначені законодавством.

Політику соціального захисту населення на державному рівні реалізують також інші державні і національні органи і служби.

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) /далі – Територіальний центр надання соціальних послуг/ є бюджетною установою, рішення щодо утворення, ліквідації або реорганізації якої приймає місцевий орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування.

Територіальний центр утворюється для надання соціальних послуг громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, за місцем проживання, в умовах стаціонарного, тимчасового або денного перебування.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

У великих адміністративно-територіальних одиницях і містах з районним поділом можуть утворюватися філії центру.

Діяльність центру повинна відповідати критеріям діяльності надавачів соціальних послуг.

Основними завданнями Територіального центру є:

– виявлення громадян, які мають право на надання соціальних послуг, формування електронної бази даних таких громадян, визначення (оцінювання) їх індивідуальних потреб у наданні соціальних послуг;

– забезпечення якісного надання соціальних послуг;

– установа зв'язків з підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності (тобто соціальними службами), фізичними особами, родичами громадян, яких обслуговують територіальні центри, з метою сприяння в наданні соціальних послуг громадянам, зазначених категорій.

Міський, районний, районний у місті, селищний, сільський центр соціальних служб є закладом, що проводить соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, і надає їм соціальні послуги.

Центр утворюється, реорганізується та ліквідується органом місцевого самоврядування (засновником) у порядку, передбаченому законодавством, з урахуванням потреб відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Діяльність Центру повинна відповідати критеріям діяльності надавачів соціальних послуг.

Основними завданнями Центру є:

– проведення соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання потраплянню у складні життєві обставини осіб та сімей з дітьми;

– надання особам і сім'ям з дітьми комплексу соціальних послуг відповідно до їх потреб згідно з переліком, затвердженим центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері сім'ї та дітей, з метою подолання складних життєвих обставин та мінімізації негативних наслідків таких обставин.

Бюджетний (комунальний) заклад «Центр надання соціальних послуг» є комплексним закладом соціального захисту населення, структурні або відокремлені (територіальні) підрозділи якого провадять соціальну роботу та надають соціальні послуги особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах.

У разі функціонування в межах села, селища, міста, що є самостійною адміністративно-територіальною одиницею, центру соціальних служб і територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) новий Центр може утворюватися шляхом реорганізації таких закладів.

Основними завданнями Центру є:

1) проведення соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання потраплянню в складні життєві обставини осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення;

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

2) надання особам/сім'ям комплексу соціальних послуг, яких вони потребують, відповідно до класифікатора соціальних послуг, затвердженого Мінсоцполітики, з метою мінімізації або подолання таких обставин.

Центр з урахуванням потреб у соціальних послугах, визначених у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, надає такі *соціальні послуги*: догляд вдома, денний догляд, догляд стаціонарний; підтримане проживання; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; надання притулку; екстрене (кризове) втручання; консультивання; соціальний супровід; представництво інтересів; посередництво; соціальна профілактика; натуральна допомога; фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору; переклад жестовою мовою; догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; супровід під час інклюзивного навчання; інформування; тимчасовий відпочинок для осіб, що здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; транспортні, інші послуги.

29 вересня 2023 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову про створення *Державної служби у справах дітей*. Ця Служба як центральний орган виконавчої влади реалізовуватиме державну політику у сфері захисту прав дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми, розвитку сімейних форм виховання та усиновлення.

Серед ключових завдань новоствореної Державної служби у справах дітей – координація надання соціальної підтримки та соціальних послуг сім'ям з дітьми (в тому числі тим, над якими встановлено опіку чи піклування), прийомним сім'ям, сім'ям патронатних вихователів, дитячим будинкам сімейного типу, усиновлювачам.

Також Служба здійснюватиме моніторинг за дотриманням місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями, фізичними особами законодавства щодо захисту прав дітей.

Крім того, Служба здійснюватиме безпосередню взаємодію з дипломатичними установами України за кордоном, щоб забезпечити дотримання прав дітей–громадян України та їх повернення на Батьківщину.

Засновниками основних типів соціальних служб, що забезпечують організацію соціального захисту населення та надання соціальних послуг, є органи місцевого самоврядування у порядку, передбаченому законодавством, з урахуванням потреб відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Соціальний захист населення стає актуальнішим саме тоді, коли суспільство, країна переживають важкі періоди, коли різко загострюються соціальні та політичні проблеми (як приклад, сьогоднішня політична і соціальна ситуація у країні – введений воєнний стан, що визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі агресії проти України).

Вважаємо, що на сьогоднішній день найголовнішою функцією держави виступає забезпечення ефективної реалізації політики соціального захисту територій в умовах сучасної війни та підтримки постраждалих від неї.

Література та джерела

1. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2558-14> (дата звернення: 03.03.2024).
2. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні: аналіт. доп. / за ред. О. О. Кочемировська, О. М. Пищуліна. Київ: НІСД, 2012. 88 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-02/Sots_zahust-c.pdf (дата звернення: 08.03.2024).
3. Постанова КМУ «Деякі питання діяльності центрів соціальних служб». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/243237365> (дата звернення: 08.03.2024).
4. Постанова КМУ «Положення про Національну соціальну сервісну службу України». URL: <https://nssu.gov.ua/pro-nacsocsluzhbu> (дата звернення: 04.03.2024).
5. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/248266660> (дата звернення: 04.03.2024).
6. Постанова КМУ «Типове положення про бюджетний (комунальний) заклад «Центр надання соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/177-2020-%D0%BF> (дата звернення: 05.03.2024).
7. Постанова КМУ «Типове положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/243237365> (дата звернення: 02.03.2024).
8. Рішенням Уряду створено Державну службу у справах дітей. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rishenniam-uriadu-stvoreno-derzhavnu-sluzhbu-u-spravakh-ditei> (дата звернення: 09.03.2024).
9. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. Київ: Центр громадської експертизи, 2009. 104 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs_.pdf (дата звернення: 04.03.2024).

**СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС І СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ОСОБИСТОСТІ
У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Карина Хомич,

студентка 31 ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво,
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя,
викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій

Подано аналіз дефініцій «статус», «соціальна роль, «соціальна позиція». Визначено взаємозв'язок соціального статусу із соціальною позицією особистості у соціумі. Наведено конкретні випадки зміни соціальних статусів та ролей та їх вплив на формування стратифікованого суспільства.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Ми живемо у суспільстві де тема соціальної нерівності є досить поширеною. Окремі члени суспільства і соціальні групи різняться між собою за рівнем багатства й доходів, за рівнем освіченості і престижністю професії, і завдяки цьому – вони займають неоднакове місце у соціальній ієрархії.

Термін «статус» запозичене соціологією з стародавнього Риму, що означало правове становище особи. Таким чином, під соціальним статусом розуміється позиція індивіда в суспільстві або групі, пов'язана з його правами та обов'язками. Можна виділити такі статусні позиції:

- а) місце, яке займає людина в суспільстві, групі, у тому числі через призму загально визнаних показників соціальних досягнень, шансів на успіх;
- б) навколишнє середовище індивіда, його соціально-статусне оточення;
- в) зрозуміти обсяг соціальних благ (ресурсів), а також прав і обов'язків, якими він володіє [3].

Ці позиції не змінюються і мають властивість «безсмертя». Наприклад: конкретний викладач може звільнитися з навчального закладу, але статус викладача зберігається, незалежно від конкретної людини. Але варто пам'ятати, що взаємодіють все-таки не статуси, а тільки їх носії, тобто конкретні люди [3].

Головним є статус, який визначає стиль життя людини, коло її спілкування, манеру вдягатися тощо. У соціології використовуються також поняття «соціальна позиція» та «соціальний престиж (авторитет)». Поняття «соціальна позиція» відображає усвідомлення особистістю своєї належності до певної спільноти, інтереси і цінності якої людина розцінює як свої власні та прагне реалізувати їх у своїй діяльності. Важливо розуміти, що люди, які об'єктивно за своїм походженням або належністю є членами однієї спільноти, можуть ототожнювати себе з іншою, свідомо відстоювати її інтереси. Оцінка, яку дає суспільство статусу особи або соціальної групи, називається соціальним престижем. Зазвичай соціальний престиж тісно пов'язаний із типом професії. Їх визначають за цінностями різних видів діяльності. Сюди віднесем: рівень оплати, складність праці, рівень відповідальності, необхідний рівень фахової освіти. Оцінки престижності є дієвим регулятором поведінки членів суспільства, вони у значній мірі визначають структуру професійної зайнятості [1].

Насамперед, соціальні статуси можуть бути пов'язані:

1) з віком людини – дитина, підліток, юнак, людина зрілого, похилого віку; часто домінуючим статусом є вік, який визначає очікувану поведінку його носіїв і ймовірну реакцію інших (уявіть собі, наприклад, що дідусь починає себе поводити як підліток і якою буде реакція оточуючих на такий стиль поведінки).

2) спорідненістю (родинні, сімейні статуси) – батько, мати, син, дочка.

3) статтю людини (статеві статуси) – чоловік, жінка;

4) расою (расовий статус). Ця соціальна категорія виникла в ХІХ столітті, коли біологи і антропологи спробували класифікувати різноманітність фізичних типів людини за трьома групами – європеїди, негроїдної, монголоїди;

5) здоров'ям (статус здоров'я) – наприклад, інвалід, людина з обмеженими фізичними можливостями.

До власних соціальних статусів, що утворюються лише в соціумі належать:

1) економічні (власник, орендар, землевласник, найманий працівник і т. д.);

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

2) політичні (відображають те чи інше відношення соціальних позицій людей до влади);

3) правові (приналежність до статусу часто пов'язана з відповідною юридичною обсягом прав і обов'язків осіб);

4) професійні (до них відносяться всі професії та спеціальності всередині них);

5) соціокультурні (складаються з чотирьох базових сфер: наука, освіта, мистецтво, релігія);

6) територіальні (наприклад, городянин, селянин; і т.д.) [3].

У стартифікованому суспільстві кожна людина має декілька ролей, наприклад, син, студент, юнак, читач бібліотеки, споживач та інші. Уся сукупність соціальних ролей, що виконується однією особистістю, називається рольовим набором. Людина не є абсолютно вільною у виборі та виконанні ролей. Набір ролей визначається її соціальним положенням у конкретній соціальній структурі – демографічній, сімейно-родовій, економічній, професійній, політичній тощо [1].

Соціальна роль – модель поведінки, орієнтована на певний статус. Її ще називають динамічною стороною статусу. Якщо статус вказує на позицію індивіда всередині групи, то роль – на поведінку властиву цьому статусові [3].

Люди повинні слідкувати за своєю поведінкою і не робити усе, що їм заманеться. Вони поводяться так, як оточуючі хочуть, щоб поведився носій певної ролі. Наприклад, учитель який прийшов навчати дітей, насамперед, повинен створити у класі атмосферу тепла та взаємної довіри, бути ввічливим, терплячим *і водночас вимогливим до себе й до своєї роботи*. Однак рольова поведінка людей певного статусу не означає, що всі носії будуть виконувати свою роль ідентично. Наприклад: усі матері по-різному виконують свої обов'язки, а жоден вчитель не схожий на іншого. Тобто особистість може обрати свій варіанта рольової поведінки. Але, якщо людина має вищий статус (візьмемо до прикладу: престижну професію), тим серйозніше суспільство буде контролювати носія цієї ролі і тим менша можливість для них вибрати рольову поведінку. Наприклад, суспільство значно простіше поставиться до сантехніка який часто вживає алкоголь, ніж до військового чи викладача у такому ж стані

Кожен статус включає в себе не одну роль, а цілий комплекс ролей. Наприклад, статус викладача передбачає не лише те, що він читає лекції і проводить семінарські заняття, він є ще й наставником молоді, автором наукових статей, фахівцем у своїй галузі, колегою для інших викладачів тощо. Хоча кожен статус має певний рольовий набір, жодна із ролей у цьому наборі не закріплена за ним. Тобто статус може втратити якусь із ролей, натомість з'являється інша. Скажімо, викладач може більше зосередитися на написанні наукових статей і читанні лекцій, відійшовши від проведення семінарських занять і активної виховної роботи зі студентами. Або, наприклад, статус дружини передбачає такий рольовий набір, як: роль соціального партнера, сексуального партнера, вихователя дітей, домогосподині та годувальниці. Якщо дружина приділятиме значно більше уваги зароблянню грошей, тобто якщо у неї значно переважатиме статус годувальниці сім'ї, то ймовірно, вона перестане бути жінкою домогосподинею, а іноді і жінкою-матір'ю.

Отже статуси і ролі – це своєрідні «цеглинки» для ширших і складніших соціальних структур, передусім соціальних груп.

Література та джерела

1. Загальна соціологія. Соціологія особистості. URL: https://pidru4niki.com/16011013/sotsiologiya/sotsialniy_status_sotsialni_rol_i_-_osobistosti (дата звернення: 10.03.2024).
2. Городяненко В. Г. Соціологія. Підручник Київ: Видавничий центр «Академія» 2003. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-13118.html> (дата звернення: 11.03.2024).
3. Соціологія. Особистість соціології. URL: https://stud.com.ua/28768/sotsiologiya/sotsialni_statusi_sotsialni_rol_i_osobistosti (дата звернення: 12.03.2024).

**ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ
СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Анастасія Шокун,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик**

Теоретично узагальнено умови формування соціального статусу школяра у дітей молодшого шкільного віку.

Шкільні роки – найважливіший етап у житті людини, протягом якого найактивніше формується її особистість, відбувається психічний розвиток. Початок шкільного життя припадає на віковий період означений як молодший шкільний вік.

Становлення і розвиток особистості в молодшому шкільному віці включає в себе такі етапи:

- адаптації (пристосування до нових соціальних умов у школі, а також нового статусу – школяра);
- індивідуалізації (кожна дитина намагалась проявити і показати свої особистісні здібності та особливості);
- інтеграції (включення у групу однолітків) [5].

На даному етапі основною особливістю нової соціальної ситуації є переживання дитиною необхідності стати суб'єктом навчання. Саме суб'єктність (опосередкована розвитком рефлексії) визначає унікальність основних детермінант Я-концепції в даному віці: самооцінки, мотиваційної сфери, рівня домагань, образу Я тощо.

Специфіка соціальної ситуації розвитку дітей визначається переходом до нового соціального статусу молодшого школяра.

Соціальний статус людини – це її особливе становище в соціальній ієрархії, яке визначається її походженням, професією, віком, статтю та сімейним станом. Кожен має кілька соціальних статусів, оскільки він бере участь у багатьох соціальних

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

відносинах і виконує різні соціальні функції. В нашому випадку, ми розглядаємо, як він формується у школі: діти обирають для себе роль, за якою створюють свій соціальний статус, за особистісними особливостями у статусі школяра. Роль – це динамічний аспект статусу.

Кожен індивід виконує певну роль, коли користується правами та виконує обов'язки, які складають його посаду. Роль і статус тісно пов'язані. Немає ролей без статусу, і немає статусу без ролей. Кожна особа має різні ролі, які впливають із різних структур, у яких вона бере участь. Ці ролі визначають, що вона повинна робити для суспільства і чого суспільство може від нього очікувати [1, с. 98].

Як елемент вікової стратифікації суспільства соціальний статус школяра характеризується тим, що вікова група від 6-7 до 15-18 років (соціально-демографічний аспект) займається навчальною діяльністю (соціально-економічний аспект) у загальноосвітніх навчальних закладах (соціально-політичний аспект) [3, с. 23].

Становлення соціального статусу школяра відбувається у контексті як малої (шкільний клас, родина), так і великої (школа) соціальних груп, де права та обов'язки задаються дитині ззовні як програма дій [3, с. 27].

Для організації емпіричного дослідження психологічних умов становлення соціального статусу молодшого школяра розроблено теоретичну модель, що відображає критерії та умови становлення соціального статусу молодшого школяра (рис. 1).

Рис. 1. Психологічна модель становлення соціального статусу молодшого школяра

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Відвідування школи змінює статус дитини та її стосунки в суспільстві, дозволяючи подолати кризу 6(7) років. Однак раптовий перехід до статусу школяра є складним, оскільки:

- освітні результати дітей є важливими для суспільства, їхні успіхи чи невдачі в навчанні постійно контролюються вчителями, батьками;
- діти, які перейшли в статус школярів, повинні вчасно прокидатися, відвідувати школу, дотримуватися правил шкільного життя, хочуть вони того чи ні, виконувати обов'язкові завдання долати труднощі, пов'язані з навчанням;
- на перший план виступають вимоги школи та вчителів, які мають значний вплив на позашкільний час, наприклад, на виконання дітьми домашніх завдань;
- шкільні обов'язки мають пріоритет над правами дітей [4].

Саме тому, для успішного переходу до нового статусу, зовнішні фактори повинні допомагати дитині, підтримка близьких та вчителя, як наставника.

Дослідження показують, що людина сама стає впливовою у суспільстві завдяки своїм власним діям. Іншими словами, коли молодший школяр отримує свій соціальний статус, це відбувається через його власну активність, а не просто через зовнішні вимоги.

Отже, коли ми говоримо про те, як учень початкової школи розуміє своє місце в суспільстві, ми можемо поділити це на дві частини.

По-перше, це те, що він знає про свої обов'язки та права як школяр. Це означає, що він розуміє, що йому можна робити, а що заборонено, і які відповідальності він має.

По-друге, це його емоційне ставлення до цих правил. Чи він вважає їх правильними та важливими, чи відчуває себе впевнено у своєму статусі серед інших дітей [3, с. 33].

Отже, соціальний статус молодшого школяра відіграє важливе значення в житті учня. Його становлення відбувається самостійно, зі своїми темпами й особливостями в кожній дитини. Від статусного положення залежить розвиток особистості дитини, особливо її емоційна складова.

Розвиток може бути сприятливим й відповідати психологічній нормі за умови внутрішнього комфорту прийняття свого статусу, а може бути несприятливим, за умови неприйняття свого статусу, неадекватного ставлення до нього.

Література та джерела

1. Герасимчук А. А., Палеха Ю. І., Шиян О. М. Соціологія: навч. посіб. Київ: Вид-во Європейського університету, 2004. 98 с.

2. Лапшова Н. С. Соціальний статус особистості як загальносистемна модель. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/a2f/1a1a4j7nznojmiuu7lbfpi6-yiri66ax/dis_%D0%9B%D0%B0%D0%BF%D1%88%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D..pdf (дата звернення: 28.02.2024).

3. Москаленко Л. С. Психологічні умови становлення соціального статусу молодшого школяра: дисерт. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка, 2016. 215 с.

4. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/17584/1/%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 27.02.2024).

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

5. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. URL: <https://znvk67.zp.ua/socialna-situaciya-rozvitku-molodshogo-shkolyara> (дата звернення: 28.02.2024).

6. Шевцова Г. Г. Молодший шкільний вік: традиції та інновації в дослідженнях. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: ХДУ, 2015. Вип. LXVIII. С. 15.

Секція 7

Актуальні проблеми початкової освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Серафима Адамюк,

студентка 331 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

**Науковий керівник – Антоніна Богданюк, к. пед. н., доцент кафедри
педагогіки та методики початкової освіти**

У даній доповіді буде досліджуватись організація гурткової роботи як засіб формування пізнавальних здібностей учнів початкових класів. А також буде проведено аналіз теоретичних підходів до поняття «пізнавальні здібності» та «гурткова робота». Розповімо про основні методи, прийоми та форми організації гурткової роботи, спрямовані на розвиток когнітивних процесів у дітей.

Організація гурткової роботи у формуванні пізнавальних здібностей учнів початкових класів є дуже важливою. Гурткова робота допомагає учням розвивати не лише навички, але й цінності, такі як співпраця, творчість та самовираження.

Для досягнення цієї мети важливо створити цікаві та пізнавальні гуртки, які б відповідали інтересам дітей. Такі гуртки можуть включати різноманітні види діяльності, такі як майстер-класи, наукові експерименти, малювання та рукоділля. Таким чином, діти зможуть розвивати свої таланти та інтереси, а також вчитися працювати у команді.

Автори статті «Пізнавальні здібності – це... Поняття, визначення, рівні здібностей і методи розвитку» зазначають, що «пізнавальні здібності – це розвиток інтелекту і процесів оволодіння знаннями. Вони виявляють себе в процесі успішного вирішення різних завдань і проблем. Такі здібності мають властивість розвиватися, що визначає ступінь засвоєння людиною нових знань»

Пізнавальні здібності виникають у процесі успішного вирішення різноманітних завдань і проблем. Ці здібності мають тенденцію до розвитку, що визначає рівень засвоєння учнями нових знань.

Пізнавальні здібності можна і потрібно розвивати в дитинстві та дорослому віці. Вони засновані на допитливості, яка є одним із видів мотивації для мислення.

Науковці обґрунтовують, що розумові здібності людини беруть участь як у творчій діяльності, так і в переробці інформації, отриманої нашою свідомістю. Мислення є ідеальним інструментом для цього.

Пізнавальні здібності – це процеси, що відображають і переводять матеріальний в ідеальний план. Мотивацією до здійснення творчої діяльності є допитливість, тобто тяга до отримання нової інформації. Допитливість дозволяє як спонтанно, так і впорядковано пізнавати світ [1].

У дитинстві пізнавальні здібності можуть розвиватися спонтанно, оскільки діти прагнуть нових об'єктів і способів дії. Однак важливо, щоб ця діяльність була безпечною та наочною. Батьки повинні забезпечити безпечне дослідницьке середовище, щоб задовольнити тягу до знань своїх дітей.

Важливу роль у розвитку пізнавальних здібностей учнів відіграють і вчителі. Їм необхідно враховувати принципи розвитку самостійності та сприяти формуванню творчої діяльності учнів.

Аналіз теоретичних підходів до поняття «пізнавальні здібності» у початкових класах полягає в дослідженні різних теорій щодо сприймання і розуміння інформації, які визначають різницю між здатністю учня до засвоєння знань і його розвитком. Учені досліджують як психологічні, так і педагогічні аспекти цього поняття, зокрема враховуючи індивідуальні особливості кожного учня та методи навчання, які сприяють оптимальному розвитку пізнавальних здібностей в початкових класах.

Дослідниця Брижак Н. Ю. стверджує, що «саме гуртки посідають провідну роль у позакласній та позашкільній роботі».

Сутність гуртка полягає в специфічній спільності дітей та учнівської молоді, яка базується на добровільності, спільності інтересів та спрямованості на певний вид навчальної та практичної діяльності.

Гурток не тільки створює умови для інтелектуального, духовного та фізичного розвитку дітей, а й забезпечує середовище реалізації їх творчого потенціалу у сфері позашкільної освіти та виховання [2, с. 32].

За дослідженням Кравчук-Літвін Н. О. можна зрозуміти, що гуртки класифікують за такими критеріями:

- початковий рівень – пізнавальні об'єднання, спрямовані на загальний розвиток вихованців, виявлення їхніх здібностей та обдарувань.
- основний рівень – об'єднання для дітей, які розвивають інтереси, надають знання та практичні вміння.
- вищий рівень – творчі об'єднання за інтересами для здібних та обдарованих вихованців. [3]

Один з підходів полягає в тому, що гурткова робота сприяє розвитку творчих здібностей учнів, допомагає їм розкрити свій потенціал та самовираження через різні види діяльності, зокрема мистецтво, спорт, техніка тощо.

Іншим підходом може бути прагнення до взаємодії дітей через спільні інтереси та співпрацю в групах. Гурткова робота сприяє розвитку комунікативних навичок, взаємодії та взаєморозуміння між учнями.

Існують також підходи, які зосереджуються на професійній орієнтації учнів шляхом участі у різноманітних гуртках з певними спрямуваннями, що дозволяє дітям визначити свої інтереси та здібності для майбутнього вибору професії.

Таким чином, аналіз теоретичних підходів до поняття «гурткова робота» у початкових класах може варіюватися в залежності від цілей та завдань освіти, а також від педагогічних поглядів та концепцій, що приймаються.

Сьогоднішні науковці вважають, що основні методи організації гурткової роботи, спрямовані на розвиток когнітивних процесів у дітей, а саме включають такі підходи:

- проблемне навчання – це підхід, який передбачає вирішення різноманітних завдань та проблем, що сприяє розвитку критичного та логічного мислення у дітей;
- методи проєктної діяльності сприяють активній участі дітей у створенні власних проєктів та розвивають їх креативність та спроможність працювати в команді;
- методи ігрової діяльності не лише сприяють облаштуванню дозвілля дітей, а й вчать їх працювати в команді, розвивати логічне мислення та швидко приймати рішення;
- методи дослідницької діяльності допомагають дітям відкривати нові знання через власні спостереження та експерименти, що розвиває їхні аналітичні здібності.

Сучасні дослідники зазначають, що основними прийомами організації гурткової роботи, спрямовані на розвиток когнітивних процесів у дітей, є:

- розв'язання цікавих завдань та проблем, які спонукають дітей мислити креативно та аналітично;
- використання інтерактивних методів навчання, таких як групові дискусії, проєкти або рольові ігри;
- залучення до дослідницької діяльності, експериментів та самостійного пошуку відповідей.
- застосування інтерактивних онлайн-ресурсів та креативних технологій для підвищення зацікавленості у навчанні;
- стимулювання критичного мислення через обґрунтування своїх думок та прийняття аргументованих рішень;
- організація тематичних інтелектуальних змагань та конкурсів для розвитку когнітивних навичок у дітей.

Ці методи і прийоми сприяють активному розвитку когнітивних процесів у дітей та допомагають їм розвивати аналітичне мислення, творчий підхід та навички самостійного мислення.

Зазначено, що основні форми організації гурткової роботи, спрямовані на розвиток когнітивних процесів у дітей, включають:

- метод проєктів – колективне розв'язання конкретних завдань або проблем, що дозволяє дітям працювати над новими ідеями та навичками.
- комп'ютерні технології – використання комп'ютерних програм та інтернет-ресурсів для залучення учнів до активного навчання та розвитку когнітивних процесів.

- групові обговорення – обмін ідеями та взаємодопомога між учасниками гуртка для сприяння розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.
- експериментальні практики – використання практичних досліджень та вправ для стимулювання дітей до активного вивчення та аналізу нових матеріалів.
- творчі майстерні – організація занять, спрямованих на розвиток творчого мислення та уяви у дітей шляхом створення різних проектів або виробів.

Ці форми допомагають дітям розвивати критичне мислення, уяву, аналітичні та проблемні навички, сприяючи їхньому когнітивному розвитку.

Література та джерела

1. Пізнавальні здібності – Поняття, визначення, рівні здібностей і методи розвитку. URL: <https://presa.com.ua/psykholohiia/piznavalni-zdibnosti-tse-ponyattya-viznachennya-rivni-zdibnostej-i-metodi-rozvitku.html> (дата звернення: 07.03.2024).
2. Брижак Н. Ю. Методика викладання гурткової та клубної роботи в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. Київ: Логос. 2017. С. 32–36.
3. Гурткова робота. Методичні рекомендації. URL: <https://schooll3sarny.e-schools.info/pages/gurtkova-robota-metodichn-rekomendats> (дата звернення: 07.03.2024).

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Софія Андрусік,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Валентина Гриндюк,
к. пед. н., доцент кафедри філології

Стаття присвячена розгляду проблеми використання технологій навчання іноземної мови в початковій школі. Досліджено методи та підходи до викладання іноземної мови, зокрема ігрові технології, технології співпраці, метод проектів та метод повної фізичної реакції. Робота акцентує увагу на тому, як перелічені технології сприяють активному навчанню та розвитку мовленнєвих навичок учнів початкової школи.

Оновлення структури та змісту шкільної мовної освіти ставить високі вимоги до організації раннього вивчення іноземної мови як основи для шкільного курсу з даного предмета. У виконанні цих вимог велике значення приділяється використанню сучасних методів навчання як засобів забезпечення якісного комунікативно-мовленнєвого, соціокультурного та мовного розвитку учнів, зокрема для досягнення цілей, визначених чинними нормативними документами у сфері вивчення іноземних мов в загальноосвітніх навчальних закладах [1, с. 122].

У науковій літературі термін «технології навчання іноземної мови» визначається як «сукупність методів викладача і учнів, спрямованих на досягнення цілей вивчення мови та володіння нею».

Для сприяння досягненню цього завдання використання технологій навчання передбачає наступні характеристики:

1. Ефективність (досягнення високого рівня успішності кожним учнем);
2. Економічність (засвоєння значного обсягу матеріалу за обмежений час з мінімальними зусиллями);
3. Ергономічність (навчання у сприятливому психологічному середовищі, де відсутній надмірний стрес);
4. Висока мотивація до вивчення предмета, сприяючи підвищенню інтересу до навчання, розвитку особистісних якостей та виявленню резервних можливостей [2, с. 43].

Методи навчання англійської мови – це різноманітні стратегії та підходи, які використовуються для передачі та отримання знань англійської мови: традиційні уроки з вчителем, самостійне вивчення, використання різноманітних навчальних ресурсів, інтерактивні технології та ігрові підходи.

У сучасній освітній практиці широко використовуються ігрові технології навчання, які включають у себе ігрову модель, сценарій, рольові позиції та критерії оцінки. Ігри класифікують за різними ознаками, такими як ситуація, процес гри та спосіб обробки інформації. Різні типи ігор використовуються у педагогіці в залежності від поставленої задачі та можливостей.

Технологія ігор у навчанні включає організаційні форми, дидактичний процес та роль педагога. Ігрова методика об'єднує емоційну та раціональну складові навчання, даючи учням можливість вибору та прояву індивідуальності. Використання ігор сприяє активному навчанню та залученню учнів до творчої діяльності.

Використання ляльок та масок у вивченні англійської мови особливо важливе для початкової школи. Це дозволяє враховувати потреби кінестетичних учнів, які краще сприймають інформацію через дотик і рух. Створення емоційно забарвлених ситуацій за допомогою ляльок сприяє підтримці інтересу до навчання та розвитку мовлення [3, с. 16].

Технологія співпраці покликана створювати умови для активної спільної діяльності учнів у різних навчальних ситуаціях. Учні об'єднуються в пари або групи, отримуючи одне завдання, яке вони обговорюють, розподіляючи ролі. Кожен учень несе відповідальність не лише за свої результати, але й за успіх усієї групи. Це стимулює обмін знаннями та навичками, підвищує зацікавленість та сприяє розвитку мислення та уважності.

Для досягнення цієї мети використовуються різноманітні форми роботи, такі як «inside / outside circles», «brainstorm», «jigsaw reading», «think-pair-share», «pair-interviews» та інші. Ці методи допомагають учням розширити свої знання та навички, вчитися приймати рішення на основі аналізу, висловлювати свої думки та спілкуватися з іншими [4, с. 25].

Метод проектів – це технологія особистісно-орієнтованого навчання, спрямована на розвиток творчості, пізнавальної активності та самостійності учнів.

Він передбачає реалізацію різних типів проектів, таких як монопроекти, колективні, усно-мовні, письмові та Інтернет-проекти. Цей метод сприяє комплексному вивченню мови через читання, аудіювання, говоріння та граматику, стимулює активне самостійне мислення та спільну дослідницьку діяльність учнів. Використання методу проектів в навчанні виховує в учнів етичні цінності, такі як взаємодопомога та співчуття, формує творчі здібності та стимулює активність учнів [5, с. 59].

Метод повної фізичної реакції (TPR) – це метод навчання іноземної мови, що базується на використанні фізичних рухів як реакції на усні стимули та інструкції. Для дошкільників цей метод реалізується через рухливі ігри, що відповідають їхнім природним потребам у руху та імітації. Він сприяє підвищенню мотивації дітей до навчання, оскільки створює комфортні умови для навчання. Метод TPR активізує мовленнєві та моторні навички дітей, сприяє їхньому розвитку та вивченню мови шляхом поєднання мовленнєвої діяльності з фізичною активністю [6, с. 205].

Отже, використання сучасних технологій навчання іноземної мови у початковій школі підтримує індивідуальний підхід до кожного учня, дозволяючи враховувати їхні інтереси, потреби та рівень знань. Крім того, вони сприяють розвитку творчих здібностей учнів, підвищенню їхнього самостійного мислення та впевненості в собі.

Література та джерела

1. Коломінова О. Навчально-методичний комплект з англійської мови у формуванні інформаційної компетенції учнів початкової школи. *Педагогічний процес: Теорія і практика*: зб. наук. пр.. Київ: Видавництво «ЕКМО», 2008. С. 121–133.
2. Коломінова О. Сучасні технології навчання англійської мови у початковій школі. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 40–47.
3. Ягеніч Л. Формування у молодших школярів стратегічної компетенції в процесі навчання аудіювання англійською мовою: автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.02. Теорія і методика навчання: германські мови. Київ, 2007. 21 с.
4. Шкварчук А., Близнюк Т. Ефективні цифрові інструменти для дистанційного навчання в початковій школі. *Освітня інноватика*. Українсько-польський збірник студентських наукових праць. 2021. С. 25–33.
5. Федоренко А., Зимовець О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови у початковій школі. *Теорія і практика навчання іноземних мов*. 2020. Вип. 2. С. 75.
6. Назарчук А., Желіхівська Т. Формування мотивації та інтересу до вивчення англійської мови на початковому етапі навчання. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 11. С. 202–206.

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Кароліна Апакіца,

студентка 43 групи спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Педагогічного фахового коледжу

Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

Наукова керівниця – *Наталія Палій, к. пед. н., викладач кафедри
української мови та методики викладання*

Обґрунтовано доцільність і необхідність використання новітніх освітніх технологій на уроках української мови в умовах нової української школи. Описано зміст і умови застосування конкретних новітніх технологій.

Сучасне суспільство є інформаційним і характеризується швидкими змінами в усіх сферах життя людини, зокрема в освіті. На перший план у системі навчання виходять нові технології, нові сучасні освітні підходи, що зумовлені гуманізацією освіти, її орієнтацією на розкриття особистісного потенціалу. Вимогою сьогодення є впровадження в освітній процес таких новітніх методів та форм роботи, які б забезпечили формування у здобувача освіти ключових компетентностей.

Компетентнісне навчання передбачає не просто набуття знань учнями, а й оволодіння вміннями використовувати їх на практиці, а також опановування навички.

В умовах уроків української мови формується одна з важливих ключових компетентностей – спілкування державною мовою. Це вміння лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень. Формування вмінь спілкуватися рідною мовою – це також розвиток особистості засобами різних видів мовленнєвої діяльності, здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [3].

Для формування у школярів компетентностей учителю на уроках української мови необхідно створювати ситуації, в яких учні матимуть можливість взаємодіяти з іншими усно, сприймати і використовувати інформацію у різних комунікативних ситуаціях, сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовувати її для збагачення свого досвіду; висловлювати думки, почуття та ставлення, взаємодіяти з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримуватися норм літературної мови, досліджувати власне мовлення, спостерігати за мовними явищами та аналізувати їх [1].

Для досягнення поставлених цілей актуальними на сьогодні є сучасні педагогічні технології, оскільки в них закладені величезні можливості для підготовки компетентних учнів, які здатні успішно співпрацювати з іншими. Завдяки

інноваційним технологіям засвоєння матеріалу є зв'язком між тими, хто має певні знання й досвід, та тими, хто їх здобуває.

Головним для сучасного педагога є знання теоретичних аспектів, вміння використовувати різноманітність інноваційних методів та форм, способи їх застосування в практиці роботи.

Інтерактивне навчання – форма пізнавальної діяльності, за якої створюються комфортні умови навчання. Для учнів молодших класів комфортними умовами є відчуття своєї успішності. Головним для досягнення цього є постійна взаємодія всіх учнів, де учень і вчитель рівноправні в навчанні. Це моделювання життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблем. У дітей молодшого шкільного віку переважає наочно-образне мислення, яке можна охарактеризувати відомим висловом «Краще один раз побачити, ніж сто раз почути».

Під час інтерактивного навчання учні критично мислять, проводять дискусії, доводять власну думку, приймають рішення, емоційно спілкуються між собою, розв'язують різні проблеми.

Форми організації інтерактивного навчання:

- Фронтальна: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Дерево рішень», «Критичне мислення», «Експрес-опитування», «Передбачення», «Асоціативний куш» та ін..

- Кооперативна: робота в парах і групах;

- Інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Моделювання життєвих ситуацій» та ін..

Приклади застосування інтерактивних прийомів на уроках української мови.

Тема «Досліджую службові слова» (2 клас) [4]:

Прийом «Передбачення»:

– Прочитайте з дошки тему уроку: «Службові слова».

– Як ви гадаєте, про що піде мова на уроці?

– Що це за слова?

Бесіда про службові слова.

– Прочитайте з дошки початок вірша Наталі Забіли «З неба падають сніжинки».

– Чого в ньому не вистачає? Доповніть необхідними словами.

... неба падають сніжинки

... дерева, ... будинки,

... майдани, ... садки,

... ялинки, ... дубки.

«Навчаючи-вчуся»

– Уважно прочитайте та запам'ятайте правило, а тоді розкажіть його своєму сусіду по парті.

Робота в групах

– Прочитайте вірш, записаний на дошці

Жив (на) світі дід Василь.

(У) кисіль він сипав сіль.

Цукор клав (у) холодець,

(а) (у) чай – жовтки (з) яєць.

Був дідусь наш (не) дивак,

(а) робив це просто так,

(а) робив це все (для) штуки, (щоб) сміялися онуки. (В. Бичко)

– Поставте до кожного слова запитання.

– Що ви помітили?

– Чи відповідають службові слова на запитання?

Гра «Мовне лото»

Дітям роздають індивідуальні картки, наприклад:

– Віднайдіть службові слова

– Прочитайте текст. Віднайдіть службові слова, прокоментуйте їх.

«Займи позицію»

– Чи може існувати українська мова без службових слів? (Може) (Не може)

Проектна технологія у початковій школі успішно поєднується з дослідницькою, тому що діти – природні дослідники, невтомні й старанні, спостережливі й допитливі [2]. Під час її застосування розвиваються рефлексивні, пошукові, комунікативні, презентаційні вміння та вміння експериментувати.

У початкових класах відповідно до мети діяльності, педагоги використовують такі види проектів: ігрові, інформаційні, творчі. Широкого застосування для закріплення вивченого набули проекти під назвою «Подорож до Країни ...». Залежно від теми, яка вивчалася, обирається назва країни для подорожі - Іменник, Прикметник, Дієслово, Числівник, Речення тощо.

Отже, викладене доводить, що використання новітніх методів та прийомів – це шлях до ефективного формування у молодших школярів ключових компетентностей. Впроваджуючи в педагогічну діяльність сучасні інноваційні технології, зокрема інтерактивні форми навчання, проектні технології та ін., вчитель значно підвищує інтерес учнів до навчальної дисципліни, ефективніше використовує навчальний час, забезпечує якість освіти.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. Початкова освіта. 2018. № 10(826). С. 7–32.

2. Кирилюк К. В. Ігрові технології молодших школярів. <https://vseosvita.ua/library/igrovi-tehnologii-molodsih-skolariv-10293.html> (дата звернення: 22.02.2024).

3. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. – 160 s.

4. Українська мова та читання: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) / за ред. М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. Ч. 1. 144 с.

ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АЛГОРИТМІВ ПИСЬМОВОГО ДІЛЕННЯ

Анастасія Архипчук,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Корінчук,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін,

Розглянуто методику проведення письмового ділення та його вивченням у початковій школі.

У початковій школі на з усіма галузями вивчають математичну галузь. Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір [1].

Ділення – це дія, протилежна множенню. Розділити число a на число b означає знайти таке число c , що $a=b*c$.

У рівності $a:b=c$ число a називають діленим, число b дільником, число c і запис $a:b$ часткою.

Операція ділення дає можливість відповісти на питання: «У скільки разів одне число більше за інше» або «Скільки разів одна величина укладається в іншій».

З діленням діти знайомляться ще під час навчання у другому класі. Письмове ділення вивчають у четвертому класі, коли починають ділити письмово числа в межах тисячі та мільйона.

Письмове ділення – це метод обчислення ділення, який використовує письмову форму для виконання операції ділення чисел.

Письмове ділення починають виконувати у четвертому класі. За новою програмою починають виконувати в четвертому класі у порядку зростання складності.

У четвертому класі вивчають декілька методик ділення, а саме: ділення трицифрового числа на одноцифрове, трицифрового числа на двоцифрове число, багатоцифрового числа на одноцифрове, багатоцифрового числа на двоцифрове.

Тобто вивчення матеріалу проходить по наростанню складності, від легшого до важчого.

Вивчення алгоритмів письмового ділення в четвертому класі може включати кілька ключових етапів та методик.

Визначення базових термінів:

- Поясніть учням основні терміни, такі як дільник, ділене, частка та остача.

Використання конкретних прикладів:

- Надавайте учням конкретні приклади, які вони можуть показати в зошиті.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- Запропонуйте задачі, які мають практичний сенс для дітей.

Застосування малюнків і схем:

- Використовуйте малюнки та схеми для візуалізації кожного кроку алгоритму.

- Намагайтеся асоціювати дії з конкретними малюнками, які допомагають зрозуміти процес.

Розділ на етапи:

- Розбийте процес письмового ділення на окремі етапи.

- Наприклад: поділ написаного дільника на кожен цифру діленого та визначення частки.

Порівняння і аналіз результатів:

- Порівнюйте результати ділення зі значеннями обчисленням усним прийомом.

- Заохочуйте учнів аналізувати та розуміти свої помилки.

Використання гри та інтерактивних методів:

- Організуйте інтерактивні ігри, де учні можуть застосовувати вивчені алгоритми на практиці.

- Залучайте учнів до групової роботи, де вони можуть взаємодіяти та обговорювати різні аспекти ділення.

Вправи на закріплення:

- Надавайте вправи для закріплення отриманих знань.

- Забезпечуйте можливість повторювати алгоритми на різних виразах.

Важливо надавати учням достатньо часу для обчислень. Засновуйте навчання на конкретних ситуаціях та прикладах, що робить вивчення цього матеріалу більш доступним та цікавим.

Прикладом для вище сказаного буде:

Методика ділення трицифрового числа на одноцифрове:

1) визначення першого неповного діленого;

2) визначення найвищого розряду частки;

3) визначення кількості цифр у частці;

4) виконання ділення з остачею під час ділення неповного діленого на дільник;

5) визначення числа одиниць певного розряду, які розділилися;

6) визначення числа одиниць певного розряду, які не розділилися;

7) перевірка правильності відповідної цифри частки;

8) утворення наступного неповного діленого [2]

$$\begin{array}{r|l} 276 & 4 \\ 24 & 69 \\ \hline & 36 \\ & 36 \\ \hline & 0 \end{array}$$

Рис. 1 Письмове ділення

Алгоритм письмового ділення складається з багатьох операцій: перетворення одиниць вищого розряду в одиниці нижчого, табличне ділення, ділення з остачею, множення, віднімання. При письмовому діленні знаходять неповні ділені – це числа, які попередньо виділяють із діленого, щоб відшукати цифру частки. Пояснення процесу ділення на виразі $276:4$ (рис.1.)

Пояснення. Ділене 276, дільник 4. Утворюємо перше неповне ділене. Вищий розряд діленого – сотні. 2 сот. не можна поділити на 4 так, щоб у результаті дістати сотні. Замінімо 2 сот. десятками і додамо 7 дес., дістанемо 27 дес. Це перше неповне ділене. Отже, вищий розряд частки – десятки. У частці буде 2 цифри. Позначимо їх місце крапками. 27 дес. поділимо на 4, буде 6 дес. Запишемо цифру 6 у частці на місці десятків. Визначимо, скільки всього десятків поділити. Помножимо 6 дес. на 4, буде 24 дес. Запишемо 24 дес. під 27 дес. діленого, тобто під першим неповним діленим і підведемо риску. Віднімемо 24 дес. від 27 дес., буде 3 дес. 3 дес. не можна поділити на 4 так щоб дістати десятки. Отже, цифру 6 знайдено правильно. Утворимо друге неповне ділене. До остачі додамо 6 од. діленого; 3 дес. і 6 од., буде 36 од. поділимо 36 од. на 4 буде 9 од. Запишемо цифру 9 у частці на місці одиниць. Визначимо, скільки одиниць поділили. Помножимо 9 од. на 4 буде 36 од. Запишемо 36 од. під другим неповним діленим і підведемо риску. Віднімемо 36 від 36, буде 0. Одиниці поділили всі. Частка 69.

Це найпростіше письмове ділення, але воно заклав фундамент для здобувачів освіти, що в майбутньому полегшить вивчення складнішого письмового ділення.

Методика ділення трицифрового числа на двоцифрове поділяється на два етапи, а саме: ділення на кругле число та на звичайне двоцифрове число.

Отож підсумовуючи, вивчення алгоритмів письмового ділення дуже корисне для дітей, та розвиває критичне мислення, воно обов'язкове в початковій школі.

Література і джерела

1. Методика навчання математичної освітньої галузі в початковій школі: навч.-метод. посіб. для студ. III курсу факульт. психології та соціальної роботи спец. 013 Педагогічна освіта. / укл. В. Л. Дубровський. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. 2021. 380 с.

2. Нова українська школа: методика навчання математики у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 320 с.

ЗОВНІШНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ольга Бабенко,

студентка групи ПОфмб-1-21-4.0д спеціальності 013 Початкова освіта
Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

**Науковий керівник – Людмила Глухенька, викладач,
голова циклової комісії природничих дисциплін**

Стаття присвячена аналізу проблем організації освітнього процесу в сучасній початковій школі. Розглянуто такі актуальні питання, як зовнішні фактори, які впливають на здобувачів початкової освіти за сучасних умов.

Освіта XXI століття – це освіта для людини. На думку Романчук А. І., в її основі – виховання відповідальної особи, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, яка вміє використовувати отримані знання і уміння для творчого вирішення проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

Як вважає Сисоєва С. О., на розвиток системи освіти в сучасних умовах впливають такі чотири взаємопов'язані фактори: швидкозмінність і швидкоплинність процесів суспільного розвитку; соціально-економічні трансформації в суспільстві, які призвели до появи принципово нового для нашої економіки і соціального буття явища – ринку праці; процеси глобалізації, які відгукнулися інтеграційними тенденціями в світі; інформаційний «вибух» у суспільстві, зумовлений появою нових інформаційних технологій і мультимедіа. Зовнішні проблеми – це соціально-економічні проблеми окремого регіону, країни, або світу, які впливають на стан освітньої діяльності.

Детально зупинимось на аналізі зовнішніх проблем, які впливають на здобувачів початкової освіти на сьогоднішній день, особливо в період військового стану.

Серед них важливо виділити наступні:

- 1) соціально-політичні зміни;
- 2) економічні та екологічні кризи, як наслідок цього погіршення здоров'я дітей і зменшення витрат енергії на освіту;
- 3) розвиток засобів масової інформації, який дозволяє дитині сприймати інформацію, не фільтруючи її перед цим;
- 4) демографічні зміни в країні (демографічна криза, міграція);
- 5) зміни сімейного інституту, перегляд цінностей сім'ї, зміни поглядів на виховання.

Соціально-політичні зміни. Через соціально-політичні зміни в Україні та впровадження воєнного стану освітнє середовище зіткнулось з певними проблемами, які гальмували освітній процес. У першому півріччі 2022-2023 навчальних років лише 15% шкіл працювали в очному форматі, 33% – дистанційно, 51% – працювали

змішано, поєднували очне навчання з дистанційним. На цей момент не усі вчителі та учні були забезпечені технічними засобами та хорошим інтернетом для дистанційного формату навчання. Через що не усі діти могли навчатись повноцінно. Хоча і відсоток вчителів, які мають свій комп'ютер зріс, однак він не досяг 100%, тому багато дітей залишились без якісного процесу навчання. За оцінками вчителів 30% дітей наразі не мають постійного доступу до освітнього процесу в умовах війни, особливо це стосується Південної та Східної України. Як зазначали батьки освітян лише 40% дітей постійно вчилися. За період війни близько 800 000 дітей перейшли з денної на дистанційну та сімейну форми навчання.

Багато вчителів зіткнулись з проблемами учнів на психологічному рівні. Через війну діти отримали великий стрес, який відображається на їх поведінці та якості навчання, багато дітей були відокремлені від батьків та могли когось втратити. Діти початкової освіти мають вразливу психіку, тому навіть вибухи, які вони чують можуть їх лякати. Наразі вчитель повинен вміти надавати психологічну допомогу дітям. На даний момент у вільному доступі є багато курсів та тренінгів для вчителів початкової школи з надання психологічної допомоги дитині в умовах війни, які вчитель може пройти.

Економічні та екологічні кризи. Украй актуальним для України залишається врахування екологічних чинників, які впливають на формування та впровадження державної політики в галузі освіти. Внаслідок глобальних екологічних криз зменшується якість навколишнього середовища, через що багато учнів частіше хворіють. Через хворобу учні не можуть повноцінно навчатись, це уповільнює отримання знань. Учні початкової школи особливо вразливі до хвороб і легко можуть її підхоплювати. В цих умовах вчитель повинен формувати в учнів здоров'язбережувальну компетентність, вчити їх зміцнювати своє здоров'я. Через економічну кризу фінансування шкіл зменшується, тому вчитель не може дозволити певні види роботи, не може отримати матеріали для проведення дидактичних ігор та інтерактивних методів. Тому вчителям варто навчитись розробляти методи та створювати дидактичні ігри, які не будуть потребувати особливого фінансування, почати опановувати та застосовувати безкоштовні платформи для роботи з учнями.

Розвиток засобів масової інформації. На сьогоднішній день у кожної дитини є доступ до засобів масової інформації, кожна дитина має вільний доступ до будь чого. Зараз учень початкової школи знає дуже багато, і має безліч можливостей: віртуальна екскурсія, бібліотека, різноманітні аудіо книги та цікаві факти зараз знайти набагато простіше. Вчителям у школах стало простіше знаходити матеріал до уроку, самі уроки стали цікавішими та продуктивнішими. З появою таких можливостей з'явився і ряд певних проблем. Одна з них – невміння дітей фільтрувати ту інформацію, яку читають, дивляться. Учні початкової школи довірливі та допитливі, тому можуть опинитися під впливом певної дезінформації. Через інтернет багато людей пропагують аморальний спосіб життя, часто використовують ненормативну лексику та спонукають до поганих дій тих, хто за ними слідкує. Якщо діти з такими людьми стикались в реальному житті, то зараз вони з'явилися і в Інтернеті. Таких вплив інформації на дитину може сильно змінити світогляд дитини, і вплинути на її майбутні життєві принципи, поведінку, характер. Тому інтегрований курс «Я

досліджую світ», що є в початковій школі навчає дитину користуватись інформаційно-комунікаційними технологіями, вміти розпізнавати дезінформацію, її фільтрувати.

Також слід зазначити і про психофізіологічні особистісні зміни, які можуть відбувати у учнів початкової школи у зв'язку з воєнним станом. У дітей підвищений рівень страхів, тривожності агресивності, розвивається екранна залежність та потреба у розвагах, відбувається зниження контролю над власними діями, також дуже помітним стає відсутність комунікації між однолітками, учням складно знайти спільну мову, у них збіднений словниковий запас. Через тривале сидіння на одному місці та відсутність необхідної активності у дітей розвивається гіподинамія. Тому стає важливим пояснити дітям про важливість здорового способу життя, вміння керувати своїм часом та берегти свої здоров'я.

Демографічні зміни. На даний момент через війну Україна переживає демографічну кризу та масову міграцію. Багато сімей з дітьми виїхали за кордон, тому учні, які залишились в Україні втратили свого друга чи подругу, що дуже впливає на їх психічний стан. Через відсутність близької людини, учень початкової школи, що відчував до цієї людини прив'язаність може закритися у собі, особливо це проявляється у дітей, які мають складнощі в спілкуванні з однолітками. Ті діти, які виїхали не через власні обставини і опинились в іншій країні, де зовсім інша культура, можуть почувати себе самотніми. Такій дитині треба підтримка не тільки з боку друзів та однокласників, а й вчителя, тому дуже важливо підтримувати зв'язок з дитиною навіть в такий час. Також деякі вчителі стикаються з тим, що дитина тривалий час була відсутня у країні, вчилась у дистанційному форматі, тому, приїхавши в Україну, їй треба пройти період адаптації не тільки фізичної, а й психологічної та соціальної.

Великою проблемою для освітнього середовища початкової школи стало те, що багато вчителів мігрували через воєнний стан. Спочатку, коли був дистанційний формат навчання це не було проблемою, однак коли виникла потреба виводити учнів до школи навчання, то виявилось, що багато вчителів не можуть повернутися додому. Вчителі, до яких звикли діти початкової школи більше не можуть їм проводити уроки, багатьом дітям довелося звикати до нових вчителів. Наразі школа неабияк потребує спеціалістів, війна тільки погіршила становище.

Зміни сімейного інституту. Батьки відіграють ключову роль у житті дитини, в той період, особливо коли дитина ходить в початкову школу, для неї важлива думка батька, матері та вчителя, це усвідомлює вчитель і повинні усвідомлювати батьки. Батьки повинні розуміти, що дитина у цей вік потребує уваги і правильного виховання не тільки з боку вчителя, а й з їхнього боку також. За статистикою майже 600 000 дітей наразі живе в неблагополучних сім'ях і ця цифра постійно зростає. Такі діти ходять до звичайної школи і можуть навіть не казати про те, з чим стикаються вдома. В перші роки навчання батьки учня приймають участь у навчанні дитини, вони є учасниками освітнього процесу. Це помилково вважати, що якщо дитина почитала у школі, то вона не повинна вчитись читати вдома, тому батьки повинні постійно займатись дитиною. Якщо батько та (або) мати не займаються цим, то дитина відстає від нормально розвитку, пізно навчається читати, писати, рахувати, елементарні та

автоматичні речі даються складно, вимова слів може бути неточною, дитина не виконує завдання, а якщо й виконує, то неправильно. Такі проблеми у сім'ї впливають не тільки на навчальні досягнення, а й на психофізіологічний стан дитини. Дитина може бути замкнута, мало з ким розмовляти, може бути навпаки – дуже агресивною і реагувати на все негативно, через постійний стрес може бути хворобливою, сонною, млявою, учень не розкаже вам так просто про свій стан та переживання, однак якщо поділиться, то варто уважно вислухати та допомогти. Такій дитині варто надати допомогу у навчанні, психологічну допомогу, якщо ж є ознаки насильства, то варто звернутись до відповідних служб, бо такі дії батьків вже загрожують життю дитини. Як вважає О. Безлюдний, будучи першим соціальним середовищем дитини, сім'я значною мірою визначає її життєвий шлях, крім усвідомленого цілеспрямованого виховання, яке здійснюється батьками, на неї впливає вся психологічна атмосфера сімейної життєдіяльності. Причому ефект від цього впливу накопичується у процесі дорослішання дитини, переломлюючись у структурі її особистості. Практично не існує жодного соціального чи психологічного аспекту поведінки дитини, який би не залежав від її сімейних умов у теперішньому і в минулому.

Отже, зовнішні актуальні проблеми початкової освіти сильно впливають на освітній процес учнів, ці проблеми іноді є причиною зміни формату навчання та підходу до нього. Вчителі не повинні ігнорувати ці проблеми та завжди на них зважати, бо це перш за все впливає на дитину та її здобуття знань. Тому варто вміти і знати як діяти у цих ситуаціях, щоб освітні втрати від цієї проблеми були мінімальними та діти були здатні сприймати інформацію не тільки на фізичному рівні, але й на психологічному, емоційному та розумовому.

Література та джерела:

1. Безлюдний О. Роль сім'ї у особистісному розвитку дитини. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2011/2011_1_6.pdf (дата звернення: 23.02.2024).
2. Котубей В. Актуальні проблеми початкової освіти в педагогічній діяльності вчителів початкових класів. Гуманітарно-педагогічний коледж Мукачівського державного університету. 2017. 217 с.
3. «Освітній процес в умовах війни: тенденції та висновки» URL: https://osvita.ua/school/88943/#google_vignette (дата звернення 26.02.24)
4. «Сучасні проблеми освіти в початковій школі» URL: <https://shkolyar.org.ua/stattya/suchasni-problemy-osvity-v-pochatkoviy-shkoli/> (дата звернення: 23.02.2024).
5. Романчук А. І. Актуальні проблеми реформування початкової освіти України в сучасних умовах. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24920/Romanchuk%20A.%20I..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 23.02.2024).
6. Сисоєва С. О. Роль освіти в сучасному світі. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711946/1/rol-osv.sys.pdf.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).

РОБОТА ІЗ СЛОВНИКАМИ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

Іванна Бак,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Наталія Дмитренко,
викладач-методист циклової комісії словесних дисциплін

Подано ефективність роботи із словниками у системі реалізації компетентнісного підходу до опанування початкового курсу української словесності.

Динамічні реалії сучасного цифрового етапу історії людської цивілізації поставили перед системою освіти завдання забезпечити умови ефективного формування й розвитку життєвих компетентностей школярів, реалізації їхнього інтелектуального і творчого потенціалу, активності, самостійності, креативності, прагнення обирати на власний розсуд шляхи й засоби досягнення цілей для успішної самореалізації в житті. Державним стандартом загальної початкової освіти України визначено пріоритетним компетентнісний підхід до навчання дітей молодшого шкільного віку, в основі якого – досвід здобувачів освіти, їх потреби, що мотивують до навчання, знання та вміння, формуються в різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях та обумовлюють формування ставлення до них [3].

Провідним принципом вивчення початкового курсу української словесності є комунікативно-діяльнісний, що забезпечує всебічний мовленнєвий розвиток учнів, підвищення культури їхнього мовлення і спілкування. Основу комунікативної і рідномовної компетентностей складає лексична компетентність як одна з інтегрувальних якостей особистості учнів, яка уможливорює свідомо і творчо визначати й розвивати власну індивідуальність, досягати оптимальної життєдіяльності [7].

Теоретичні і методичні спекти формування лексичної компетентності здобувачів освіти висвітлювали А. Богуш, М. Вашуленко, С. Дубовик, О. Кучерук, Н. Сіранчук, О. Хома та ін.; використання словників для візуалізації навчального матеріалу є об'єктом досліджень М. Боголюб, О. Горошкіної, О. Караман, М. Пентиліук, А. Надолинської та ін.

У науково-методичних джерелах лексична компетентність розглядається не тільки як засвоєння школярами лексичних понять, сформованість мовленнєвих лексичних умінь і навичок, а й як здатність застосувати їх у процесі спілкування. О. Хома вважає, що лексична компетентність базується на певній сумі знань, а також цінностях, здібностях, одержаних у процесі засвоєння основ лексикології [10, с. 42]. Н. Сіранчук визначає лексичну компетентність як здатність особистості швидко і

якісно, на рівні програми оперувати не словами, а семантичними полями, зі складу яких учень добирає потрібне слово, словосполучення, аби з точністю висловити власну думку у процесі спілкування. Цілком погоджуємося з думкою Н. Сіранчук, що лексична компетентність – це внутрішньомовленнева підготовка людини до комунікативної діяльності. Лексична і комунікативна компетентності взаємопов'язані і взаємозалежні. Оскільки зовнішнє мовлення залежить від внутрішнього мовлення і навпаки, то і комунікативна компетентність залежить від лексичної компетентності [7].

Робота із словом як складовою мовної системи на уроках української мови та читання передбачає зі ознайомлення із значенням слова, багатозначністю, прямим і переносним значенням, омонімами, синонімами, антонімами з метою збагачення активного словникового запасу школярів, вироблення навичок свідомого оволодіння новими словами, уточнення значення і сфери вживання відомих слів (наприклад, торочити, поліглот, вайлуватий, духмяний, паротяг, проноза, папараці, демократія тощо) [5].

Як зазначають дослідники, вміння користуватися словниками стимулює інтерес до навчальної діяльності та до рідної мови, суттєво скорочує час дитини на пошуки необхідного матеріалу, збагачує лексичний запас школярів, сприяє їхньому мовленнєвому розвитку в усній та писемній формах, забезпечує ефективність системи формування ключових та предметних компетентностей загалом і лексичної зокрема. У типових програмах з української мови та читання виділено вміння користуватися словниками різних типів як один із обов'язкових результатів навчання: учень/учениця знаходить у тексті незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись тлумачним словником (2 клас); учень/учениця користується навчальними словниками синонімів, антонімів (3 клас); учень/учениця знаходить потрібне слово в навчальному словнику (тлумачному, орфографічному, синонімів, антонімів, фразеологічному тощо), користуючись алфавітом; добирає до поданого слова 2-3 найуживаніші синоніми, антонім, користуючись відповідними навчальними словниками (4 клас) [5].

У процесі роботи зі словами на уроках української мови та читання використовуються різноманітні словники, матеріал яких адаптований для початкової школи. Таким способом учні можуть швидко знаходити не лише лексичне значення слова, а і синоніми та антоніми до нього, фразеологізми зі словом, перевіряти правильність написання слова, вводити слово в контекст. Відбувається опанування словом як цілісною лексичною одиницею, збагачення словникового запасу учнів питомою та запозиченою лексикою, загалом підвищується їх пізнавальна активність, формується стійкий інтерес до української мови.

Методичний інструментарій вчителів початкової школи включає як традиційні, так і інноваційні ресурси формування лексичної компетентності здобувачів освіти у процесі роботи із словниками. Доцільно, на думку науковців, надавати перевагу активним формам роботи, які забезпечать залучення всіх школярів до активної мовленнєвої діяльності [4].

Інтерактивна вправа «Музей слова» розрахована на роботу в парах або в малих групах, передбачає пошук інформації в словниках і роботу над словом за алгоритмом: лексичне значення; походження; однозначне чи багатозначне; контекст (за

словником); синоніми; антоніми; тематично споріднені слова; слово у фразеологізмах; власний контекст (конструювання висловлення) [1; 9]. Наприклад: «Музей слова «духмяний»» (3 клас):

Лексичне значення	Який має сильний приємний запах
Походження	Слово утворилось від слова «дух» у значенні «запах»
Однозначне чи багатозначне	Однозначне слово
Контекст (за словником)	У садах цвітуть духмяні груші
Синоніми	Ароматний, запашний, пахучий, духовитий, запахущий, пахнючий
Антоніми	Смердючий
Тематично споріднені слова	Духмяність, духмяно, духмяніти
Власний контекст (конструювання висловлення)	У бабусиному городі зацвів чебрець – духмяна і дуже корисна рослина. На її пахущі квіточки літаються бджоли, п'ють ароматний нектар. Ми милуємося цією красою влітку, а взимку смакуємо запашним медом.

В умовах дистанційного або змішаного навчання ефективною є технологія BYOD (Bring Your Own Device – «принеси свій пристрій») – засіб формування лексичної компетентності учнів шляхом звернення до сучасних електронних словників. Технологія передбачає використання телефонів, планшетів, ноутбуків, що не є власністю школи, а належать учням [6].

Участь у спільних проектах за допомогою BYOD-технологій викликає у здобувачів освіти бажання зануритися у тему, знайти додаткові факти, проявити свою креативність. Зразки завдань: 1. За допомогою електронного тлумачного словника [8] української мови знайдіть значення слова «лист». Запропонуйте варіанти багатозначності заданого слова у вигляді колажу. 2. Робота інформаційного агентства. Перегляньте відеофрагменти, які створили ваші однокласники, та охарактеризуйте поняття «лист», «конверт», «індекс», «привітання», «адреса» тощо [2].

Як свідчить досвід фахівців початкової освіти, робота із словниками на уроках української мови та читання дозволяє більш продуктивно впроваджувати діяльнісний підхід до навчання. Відбувається не тільки засвоєння учнями опорних мовних знань, формування на їх основі відповідних умінь, активізація словникового запасу учнів, збагачення їхнього мовлення новими словами, оволодіння лексико-стилістичними нормами, а й успішне включення у активну навчальну діяльність на основі сучасних технічних ресурсів, що створює умови для успішної реалізації завдань Нової української школи.

Література і джерела

1. Горошкіна О., Караман О. Формування креативності майбутніх учителів української мови як лінгводидактична проблема. *Українська мова і література в школах України*. 2014. №12. С. 29–33.

2. Боголюб М. Технології BYOD у мовно-літературній освітній галузі як засіб формування комунікативної компетентності учнів початкової школи. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/16163/Bogolub_-_pedfac_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 08.03.2024).
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/80.pdf> (дата звернення: 08.03.2024).
4. Дубовик С. Г., Шкапенко К. О. Формування лексикологічних умінь учнів на уроках української мови в початковій школі. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/449/434> (дата звернення: 08.03.2024).
5. Навчальні програми для Нової української школи (1-4 класи). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 08.03.2024).
6. Радзивілюк Т. М. Використання технології BYOD в освітньому процесі. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-tehnologi-byod-v-osvitnomu-procesi-378997.html> (дата звернення: 08.03.2024).
7. Сіранчук Н. М. Формування лексикологічної компетентності учнів початкових класів на уроках української мови. URL : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23540/1/84.pdf> (дата звернення: 08.03.2024).
8. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/> (дата звернення: 08.03.2024).
9. Універсальний комплексний словник-довідник молодшого школяра / Упоряд. Воскресенська Н. О., Воскресенська К. О. Харків: Видавництво «Ранок», 2020. 250 с.
10. Хома О. М. Розвиток лексичної компетенції молодших школярів на уроках української мови. *Наука і освіта*. 2017. №2. С. 41–46.

ОВОЛОДІННЯ ОСНОВАМИ ЛОГІКИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ

Софія Баласанян,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Корінчук,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано роль логіки при вивченні математики у Новій українській школі, її прийоми та важливість для розвитку особистості. Зазначено вправи та завдання для оволодіння основами логіки у першому класі.

Нова українська школа постійно впроваджує зміни у навчанні для більшої ефективності та удосконалення здібностей здобувачів освіти. Вивчення математики є

важливим етапом розвитку особистості, адже формуються базові математичні навички і вміння, які відіграють ключову роль у майбутньому успіху при вивченні цієї науки. Крім цього, покращується математична грамотність учнів, а також розвиваються їхні аналітичні і креативні здібності. Мета нової української школи полягає в тому, щоб створити середовище, яке буде сприятливим та стимулюючим для розвитку кожної дитини. У першому класі математика є ключовим етапом для всебічного розвитку особистості та підготовки до життя в сучасному світі [4, с. 25].

Можна сказати, що навчання немає без логіки. Логіка – це галузь знань, яка вивчає найпростіші способи, форми та принципи правильного міркування. Логіка є основою математики. Вона допомагає дітям розвивати аналітичні навички та здатність до логічного мислення. Важливим є навчити дітей думати самостійно та мислити нестандартно. Логіка описує правила міркувань, тобто те, як люди повинні мислити, щоб дійти правильних висновків. Логіка використовується для аналізу та структурування навчального матеріалу, створення означень математичних понять, встановлення зв'язків між поняттями та пошуку шляхів розв'язування задач [5, с. 7]. Розрізняють такі логічні прийоми:

- аналіз (виділення окремих елементів об'єкта, його ознак і властивостей);
- синтез (з'єднання різних елементів об'єкта в одне ціле);
- порівняння (встановлення відмінних і схожих рис між об'єктами або явищами);
- класифікація (вміння виділяти ознаки предметів і встановлювати між ними схожість і відмінність);
- аналогія (схожість у будь-яких ознаках між предметами, поняттями, явищами);
- узагальнення (виділення істотних ознак математичних об'єктів і їх властивостей);
- обґрунтування істинності думок (вміння обґрунтовувати ті думки, які висловлюють учні) [2].

У першому класі учні навчаються базовим логічним поняттям, які є основою для подальшого навчання математики. На цьому етапі вивчаються основи логіки, включаючи розуміння порівнянь, класифікацію об'єктів відповідно до їхніх характеристик і розв'язання простих логічних завдань. До прикладу, при вивченні порядку чисел, зв'язків між ними та розв'язання простих математичних задач, розвиваються навички порівняння та аналізу. При вивченні математики у першому класі важливо використовувати логічний підхід до розв'язання завдань. Для цього використовуються ігрові методи, загадки, логічні головоломки, які допомагають дітям розвивати логічне мислення та здібності до абстрактного мислення. Логічні навички у першому класі допомагають аналізувати та вирішувати проблеми, а не просто запам'ятовувати правила. Це підвищує здатність до самостійного мислення, вирішення завдань на практиці та підготовку до дорослого життя. На одному занятті можна давати різні завдання, щоб розвинути у дітей інтерес до знань і їхню гнучкість логічного мислення. Урок, або певний його етап, часто можна проводити за допомогою гри, а також чергувати індивідуальну роботу дітей з колективною роботою в групах. Заохочення дітей самостійно створювати подібні ігри та завдання

допомагає їм глибше осмислити матеріал, що опрацьовується. Ряд нескладних завдань і вправ сприяють розвитку логічного мислення у першачків. Наприклад, інтелектуальні задачі на продовження ряду фігур; знаходження пропущеної фігури; на пошук бракуючої або зайвої фігури серед інших (виявлення принципів, які сприяли вибору саме цієї фігури і т. п.). Також, використовуються нестандартні завдання. Часто використовується робота над вирішеною задачею, адже у першому класі лише після повторного аналізу діти усвідомлюють план вирішення задачі. Так само широко використовуються наступні форми роботи над задачами: зміна питання задачі і пояснення готового рішення; можливість моделювання ситуації за допомогою малюнка; самостійне складання задач дітьми; розбиття тексту задачі на частини; обчислення задач із зайвими або бракуючими даними. Діти розвивають творче мислення, здатність вирішувати завдання та здатність розуміти логічні зв'язки під час гри. Наприклад, математичні ігри, головоломки та конкурси допомагають дітям розвивати свої логічні здібності у цікавий спосіб [3].

У першому класі використовуються такі дидактичні вправи для оволодіння логікою: «Магічні квадрати» (потрібно визначити закономірності розташування цифр і фігур, а потім заповнити одну або кілька порожніх клітинок); гра під назвою «Чарівні перетворення» (перетворіть геометричні фігури на фантастичних істот, інші смішні фігури, людей або тварин); «У лабіринті» (пошук шляхів між заплутаними лініями); «Хитрі намистинки» (після того, як ви знайшли закономірність розміщення чисел у рядку, додайте ще кілька); «Ребуси з числами» (розшифруйте приклади, написані за допомогою букв (однакові цифри позначаються однаковими буквами)); «Цікаві фігури» (знайдіть точку на фігурі, з якої можна її безперервно обвести, не відриваючись від рук і не повторюючи жодної лінії двічі); «Логічні ланцюги» (перегляньте зміну цифр на першому малюнку; на наступних малюнках цю закономірність використано для заповнення порожніх кілець ланцюжків); «Бульбашки» (визначте, як кількість точок і числа в кружечках пов'язані один з одним, наступні малюнки повинні містити відповідні числа); «Шостий зайвий» (одне з чисел не має ознак, за якими решту чисел можна об'єднати, знайдіть це число та вкажіть ознаку, яка об'єднує решту чисел); «Логічні розмальовки» (щоб розмалювати пірамідки, знадобляться жовті, сині, зелені та червоні олівці, на кожне кільце – свій колір); до того ж, можна використовувати логічні казки, вірші, загадки з математичними діями або числами. Такі вправи та ігри навчать дітей порівнювати об'єкти, аналізувати та синтезувати їх, класифікувати та узагальнювати за ознаками, шукати аналогічні фігури та обґрунтовувати власні думки і таким чином ознайомитися з основами логіки та набути їх [1].

Отже, оволодіння основами логіки під час навчання математики в першому класі має велике значення для розвитку дитини. Логіка розвиває загальні навички, які будуть корисні в майбутньому, а також допомагає зрозуміти основні математичні поняття. Таким чином, вчителі повинні сприяти цьому процесу та дозволити дітям розвивати свої логічні здібності під час навчання математики. Для того, щоб допомогти учням краще засвоїти матеріал, вчителі часто використовують різні методи, такі як гра, казки, загадки, які пов'язані з логічними прийомами, та дидактичні або ж практичні вправи. Важливо враховувати, що кожен учень має свої

індивідуальні особливості і варто надавати додаткову підтримку тим, хто цього потребує.

Література та джерела

1. Завдання для дітей 6-7 років (1 клас). URL: <https://childdevelop.com.ua/worksheets/tag-klas1-sortpop/> (дата звернення: 09.03.2024).
2. Логіка як наука про правильне мислення. Реферат. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/logika/25242/> (дата звернення: 09.03.2024).
3. Розвиток математичної логіки у початкових класах. URL: <http://surl.li/rkdaj> (дата звернення: 09.03.2024).
4. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2019. 352 с.
5. Темнікова О. Л. Математична логіка та теорія алгоритмів: консп. лекц. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 177 с.

ВИХОВНІ СТИЛІ ТА ФОРМИ ПАРТНЕРСТВА СІМ'Ї І ШКОЛИ

Іванна Близнюк,

студентка 41ММ групи спеціальності 025Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

Розглянуто стилі сімейних стосунків. Проаналізовано сучасні форми взаємозв'язку сім'ї і школи.

У сучасних умовах важливо, щоб спільна діяльність школи та сім'ї не набирала форми нерівного партнерства, де педагог виступає лідером, що володіє правом й диктувати спрямованість, зміст і форми бесід з представниками родин. Такий характер відносин не можна визнати сучасним та продуктивним. Основні напрями розв'язання цієї проблеми відображено в працях І. Беха, А. Бойко, О. Вишневського, С. Максименка, А. Мудрика та ін.

Як правило, сам стиль визначає в сім'ї систему виховання, що поєднує об'єктивно існуючу й не завжди усвідомлену конфігурацію цілей і завдань виховної роботи з дітьми, більш-менш цілеспрямоване застосування методів і прийомів виховання, врахування того, що можна й чого не можна допустити по відношенню до дітей. Своєрідність поєднання батьками у ставленні до дитини соціальних сподівань (очікувань) вимог і контролюючих санкцій у психології прийнято визначати як стиль

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

сімейного виховання. За цією ознакою виділяються п'ять стилів або тактик виховання в сім'ї:

– авторитарний виховний стиль має в основі тактику диктату, яка проявляється в систематичному пригнічванні одними членами сім'ї (переважно дорослими) ініціативи й почуття власної гідності в інших її членів;

– демократичний стиль сімейних стосунків (тактика співробітництва) в основі має опосередкованість міжособистісних стосунків у сім'ї спільними цілями й завданнями спільної діяльності, її організацією й моральними цінностями;

– ліберальний стиль (тактика невтручання) передбачає систему міжособистісних відносин у сім'ї, яка будується на визнанні можливості й навіть доцільності незалежного існування дорослих і дітей;

– потуральний виховний стиль (тактика опіки й безоглядної любові) передбачає систему відносин, за яких батьки, забезпечуючи власною працею задоволення всіх потреб дитини, відгороджують її від будь-яких турбот, зусиль і життєвих складнощів, приймаючи їх на себе;

– нестійкий стиль виховання передбачає тактику непрогнозованого переходу батьків від одного стилю ставлення до дитини до іншого. Такий підхід у вихованні породжує у дитини двоїсте ставлення до дорослих, проростає в її душі недовірою й відстороненістю від батьків, формує установки реагувати на форму, а не на зміст їхнього звертання, тенденцію орієнтуватися на свої потреби всупереч мінливим і нестійким вимогам батьків, використовувати ситуативно сприятливий емоційний фон стосунків з батьком або матір'ю з метою задовольнити свої індивідуалістичні потреби [1, с. 40].

Таким чином, лише демократичний стиль батьківського ставлення до дітей визнається нині беззастережно педагогічно продуктивною тактикою сімейного виховання. Усі інші стилі призводять до певних порушень сімейного виховання й розглядаються як передумова виникнення різних проблем розвитку особистості дитини в сім'ї. У узагальненому вигляді вплив деяких особливостей стилю сімейного виховання (слів, приписів, інструкцій та зразків поведінки) на формування психологічної позиції дитини представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Вплив чинників сімейного виховання на формування позиції дитини

Зовнішні чинники виховання	Позиції (варіанти особистості і типи долі)
Підтвердження від дорослих «негарності» дитини	«Я – негарний, інші – гарні» (комплекс неповноцінності) <i>Кредо:</i> «Мое життя не багато коштує» <i>Варіанти:</i> пасивне переживання невдач; прагнення удосконалити себе за допомогою якихось предметів (зовнішня перевага за рахунок модного одягу, автомобіля тощо); прагнення вдосконалити себе за рахунок досягнення успіху в кар'єрі, спорті (зовнішня зверхність)

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

<p>Відкидання дитини Суперечна поведінка батьків Жорсткі покарання</p>	<p>«Я – негарний, інші – погані» (повна безнадійність). <i>Кредо:</i> «Жити взагалі не варто!» <i>Варіанти:</i> невдачі; алкоголізм, наркотики; самогубство</p>
<p>Побої Розбещеність дитини</p>	<p>«Інші – погані, Я – гарний» <i>Кредо:</i> «Чуже життя не багато коштує!» <i>Варіанти:</i> жертва (усі погані); бажання робити боляче іншим: вербальна (критика інших) або фізична (побиття, убивства); бажання розпоряджатися іншими (прагнення до влади)</p>
<p>Твердження дорослих про позитивні риси дитини Прийняття її такою, якою вона є Розвиток у дитини зусиль до самовдосконалювання, прийняття відповідальності за своє життя, соціального інтересу та продуктивного підходу до невдач: «Не вийшло, то спробуй інакше»</p>	<p>«Я – гарний, інші – гарні, життя – гарне» <i>Кредо:</i> «Життя варте того, щобжити!» Для того, щоб стати переможцем, необхідні свідомі дії й цілеспрямованість</p>

У сучасній психолого-педагогічній літературі подаються такі форми партнерства сім'ї та школи.

1. Активне партнерство визначається добровільною участю родин у життєдіяльності школи, позитивною реакцією на педагогічні зауваження та поради щодо рівня вихованості підлітків, усвідомленням батьками потреби в оволодінні педагогічними знаннями, позитивним прикладом батьків та гуманістичними взаємовідносинами на рівні «учень-батьки-вчителі».

2. Конструктивне партнерство свідчить, що сім'я не відмовляється від участі в життєдіяльності школи, але не виявляє при цьому добровільної ініціативи; батьки беруть до уваги педагогічні зауваження та поради, проте не завжди адекватно на них реагують, відвідують форми підвищення своєї педагогічної культури на вимогу класного керівника; зрідка, але виникають непорозуміння між учасниками навчально-виховного процесу.

3. Пасивне партнерство характеризується відсутністю в батьків інтересу до шкільних справ, байдужим ставленням сім'ї до педагогічних зауважень та порад, відсутністю позитивного зворотного зв'язку між школою та родиною.

4. Деструктивне партнерство має ознаки відчуження батьків, від школи, агресивного ставлення до педагогічних порад, а тим більше зауважень [2, с. 56].

Отож, за умови плідного партнерства сім'ї та школи освітній заклад перетворюється на соціально-педагогічний комплекс, специфікою управління яким є реалізація принципів гуманізму й демократизму.

Література та джерела

1. Максимова Н., Порох А. Вплив школи на виховання дітей у сім'ї. *Рідна школа*. 2010. №3 . С. 39–41.
2. Пащенко М. І. Методика роботи з батьками. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. №1. С. 53–63.

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Софія Бляшук,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Світлана Савчук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розкрито сутність правового виховання, його мету, напрямки, цілі. Проаналізовані ефективні форми та методи правового виховання учнів початкових класів.

Ідея прав людини стала однією з провідних концептуальних ідей ХХІ століття. Його значення зростає як у глобальному масштабі, так і для кожної окремої країни та окремої людини. Це зумовлює необхідність правового виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Основними причинами такої необхідності є:

1. Розуміння правової освіти як безперервного та системного процесу. В основі якого лежить психологічний механізм інтеріоризації [1, с. 52]. Воно виникає в процесі формування внутрішніх структур особистості людини шляхом закріплення системи морально-правових цінностей і засвоєння життєвого досвіду.

2. Ступінь засвоєння дітьми елементарних правових знань, умінь і навичок. Старший дошкільний та молодший шкільний вік є найбільш сприятливим сензитивним періодом соціалізації [3]. У цей час діти відкриті до нового досвіду, їм легко засвоювати нові знання та правила.

Правове виховання – це цілеспрямований процес формування у дітей та молоді правосвідомості, поваги до законів і прав людини, а також навичок правомірної поведінки.

Головна мета правового виховання: ознайомити дітей та молодь з основними правами та обов'язками людини і громадянина; виховувати повагу до законів та інших нормативно-правових актів; формувати навички правомірної поведінки; готувати дітей та молодь до участі в демократичному житті суспільства.

Правове виховання здійснюється у декількох напрямках:

- в родині. Батьки повинні власним прикладом демонструвати дітям повагу до законів та прав людини.
- у закладах освіти.

- у ЗМІ. Засоби масової інформації мають популяризувати знання про права та обов'язки людини та громадянина.

- в громадських організаціях. Громадські організації можуть проводити різноманітні заходи з правового виховання дітей та молоді.

Вважаємо доречним проаналізувати один з даних напрямів:

Вже в дошкільному віці закладаються основи правосвідомості. Дітям дають уявлення про правила поведінки, привчають їх дотримуватись цих правил, а також виховують повагу до старших (батьків, вихователів), однолітків та людей похилого віку.

Молодший шкільний вік – плідний період для формування правової культури. З одного боку, діти цього віку легко засвоюють норми поведінки в суспільстві. З іншого боку, вони ще не готові до розуміння складних юридичних термінів, аналізу та правової кваліфікації дій [2, с. 30]. Складність правового виховання в цей період полягає також у відсутності в початковій школі окремого предмета правознавства.

Виокремлюють такі актуальні завдання правового виховання:

- дати учням певну суму необхідних правових знань, які б відповідали їхнім віковим особливостям і рівневі соціалізації;

- сформувати правові уявлення, поняття, погляди і переконання, які втілюються у власній правовій свідомості дитини;

- виховати віру у справедливість юридичних законів, їх необхідність і раціональність, віру в незворотність покарань за протиправні вчинки;

- сформувати звичку діяти відповідно до вимог права і моралі;

- виховувати нетерпимість до різноманітних порушень норм моралі і права;

- формувати соціально-правову активність, готовність і бажання брати участь в боротьбі за укріплення законності і правопорядку [4, с. 48].

На рівень правової культури учнів початкових класів впливає безліч об'єктивних і суб'єктивних чинників, а ефективність процесу формування правової культури учнів можна забезпечити, якщо: цей процес набуде пріоритетності серед тенденцій розвитку початкової освіти; педагогічна технологія підвищення правової культури учнів початкових класів буде обумовлена її адекватною правовою орієнтацією відповідно до природи і динаміки розвитку особистісно-зорієнтованої освіти; зміст етапів змодельованого процесу визначатиметься рівнем розвитку правової свідомості учнів; буде функціонувати єдиний виховний простір на основі соціальних цінностей, які домінують в житті суспільства.

Правове виховання дітей молодшого шкільного віку має такі цілі:

- формування уявлення про права та обов'язки дитини;

- виховання поваги до законів і правил поведінки;

- розвиток почуття власної гідності та самоповаги.

Для досягнення цих цілей використовуються різні методи і форми роботи:

- бесіди на правові теми;

- читання казок та оповідань про права дитини;

- сюжетно-рольові ігри та драматизації;

- екскурсії до юридичних установ;

- зустрічі з юристами та правоохоронцями;

- конкурси та вікторини.

Важливо, щоб правова освіта була не разовою подією, а постійним процесом. Батьки, вчителі та інші дорослі повинні власним прикладом демонструвати дітям повагу до законів і прав людини. Бо правове виховання є важливим чинником становлення правової держави. Готові до того, щоб діти та молодь стали свідомими громадянами, які знають свої права та обов'язки та поважають закони своєї країни.

Література та джерела

1. Запорожан І. Г. Педагогічні основи правовиховної роботи з молодшими школярами: дис. канд. пед. наук. Тернопіль, 2002. 273 с.
2. Зарицький О. Л. Правове виховання як доміант формування правової культури. *Європейські перспективи*. 2011. №2. С. 98–102.
3. Роль і місце правового виховання учнів у початковій школі. URL: <https://www.schoollife.org.ua/227-2019/> (дата звернення 16.03.2024).
4. Філософія правового виховання: навч. посіб. / за ред. А. П. Гетьман, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків: Право, 2012. С. 27.

РОЗРОБКА КРИТЕРІЇВ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ І ВПРАВ З МАТЕМАТИКИ

Юлія Богаченко,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти та соціальної роботи
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – *Василь Гречук, викладач математики,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист*

У дописі подано формулювання, структуру та аналіз критеріїв компетентісно орієнтованих завдань і вправ у контексті проведення уроків математики під впливом сучасних тенденцій навчання молодших школярів.

Працюючи над курсовою роботою «Вивчення нумерації чисел першого десятка на засадах компетентісного підходу» я виявила, що у теоретичному плані проблема впровадження компетентісного підходу у навчанні математики в початковій школі розроблена досить глибоко. Значний вклад у дослідження цієї проблеми внесли науковці Оксана Онопрієнко, Наталія Листопад, Світлана Скворцова, Надія Кахута, Наталія Міськова, Неля Глузман та інші. Однак, за допомогою аналізу сучасних підручників, можна виявити, що поки що у практичному плані авторам не вдалося системно реалізувати розроблені теоретичні засади даного підходу.

Компетентісний підхід очевидно вимагає вибору відповідних методів навчання. В контексті навчання математики необхідно насамперед звернути увагу на метод вправ. Метод вправ на уроках математики – це більше, ніж будь-який інший метод, що епізодично використовується на певних етапах уроку. Це по суті

методологічна основа навчання математики. Оскільки мотивація, актуалізація знань, опрацювання нового матеріалу, закріплення та навіть контроль знань учнів, на уроках математики, відбувається засобами розв'язування задач і вправ, то для реалізації компетентнісного підходу, доцільно говорити про використання компетентнісно орієнтованих завдань.

Для практичного вирішення цієї проблеми, вчителю необхідно мати та орієнтуватися на критерії компетентнісно орієнтованих вправ, якими можна користуватися при їх відборі або створення.

Для визначення таких критеріїв будемо порівнювати традиційний (знаннєвий) і компетентнісний підходи. Якщо схемою традиційного є «знання – застосування», то компетентнісного «проблема – вирішення». Метою традиційного є сформувати знання, вміння та навички, а компетентнісного – сформувати компетентності (уміння вирішувати проблеми). Якщо у традиційному ми подаємо «готові» завдання з метою досліджувати математичні моделі, то в компетентнісному потрібно їх будувати.

Отже, першим критерієм компетентнісних вправ є *їх практичний зв'язок із повсякденними ситуаціями та реальним життям, що допомагає учням бачити значення математичних концепцій у контексті*. Це не мають бути традиційні вирази, рівняння, задачі, а скоріше опис ситуації, яка дозволяє учням самостійно складати, а потім розв'язувати їх. Тобто необхідно створити умови, за яких учні самі собі ставлять завдання, а потім реалізують їх.

Часто дорослі забирають у дитини право обирати. Вчитель вказує, які вправи виконувати в класі, які вдома, якими методами, прийомами, способами це робити. Компетентнісно орієнтовані вправи мають *ставити завдання, які передбачають вибір, сприяють розвитку аналітичного та критичного мислення, а не лише вивченню процедур*.

Також вправи повинні бути *близькими, цікавими та захопливими для учнів, стимулюючи їхню активність та бажання вивчати математику*. А ігрова форма вправ має бути найбільш пріоритетною.

Для вирішення проблем, що зустрічаються у нашому житті, надзвичайно важливе значення має спілкування і комунікація; пошук відомості у різних джерелах, обмін досвідом. Підхід передбачає *спільну, командну роботу та обмін ідеями між учнями, сприяючи розвитку соціальних навичок*.

Порівняймо традиційну і компетентнісно орієнтовану вправи на заучування складу числа 4.

Традиційна вправа. Впишіть у «віконечка» такі числа, щоб одержати правильну рівність: $4 = [] + 4$; $4 = [] + 3$; $4 = 2 + []$; $4 = [] + 1$. Зробіть висновок про склад числа 4.

Компетентнісно орієнтована вправа. Сьогодні у магазині іграшок діє акція: «Усі іграшки коштують 4 «золоті» монети». (Демонструється малюнок із іграшками). Ви працюєте парами. У кожного з вас по 3 «золоті» монети. Тому купуєте іграшку у складчину. Виберіть іграшку, які ви хочете купити. Домовтесь, скільки «золотих» монет за неї заплатити кожен. Впишіть відповідні числа у «віконечках» на ціннику. Аналогічно купіть ще дві іграшки, але тепер заплатіть за них по-іншому. Впишіть усі способи оплати, які ви використали. Розташуйте їх у певному порядку. Поясніть, чому саме такий порядок ви вибрали. Зробіть висновок про склад числа 4. Це ігрова

форма, яка вимагає комунікації. Також учні стикаються з необхідністю вибору. Далі учням пропонується впорядкувати результати.

Важливо також, щоб вправи були *гнучкими та адаптованими до різних рівнів здібностей учнів, дозволяючи кожному з них розвиватися відповідно до власних можливостей*. Наприклад, для покупки іграшок, у наведеній вище вправі, учням можна роздати по 3 монети різного кольору кожному учневі (3 кружечки, кубики тощо). Це дозволить їм самостійно виявити усі випадки складу.

У традиційній методиці навчання математики ми переходимо від предметного одразу до символного рівня, проте проблемою є відсутність перехідного – образного, адже переважна більшість молодших школярів перебувають на образному сприйнятті. Їм потрібно почути, побачити, доторкнутись, прожити у повній мірі.

Традиційний підхід. Запиши кількість елементів у кожній групі. Виконай порівняння, постав відповідний знак. Тоді відповідні відношення переносяться на числа. Такий підхід суперечить ідеї математичного моделювання.

З використанням образних моделей. Порівняння чисел 4 і 6. Якщо у нас 4 предмети. Беремо кубики із набору паличок Кюїзенера і розкладаємо по одному на кожен предмет. Далі з цих кубиків складаємо брусок і замінюємо його суцільною паличкою такої ж довжини. Перераховуємо кількість кубиків і говоримо, що дана паличка позначає число 4 і, що у даній групі 4 предмети. Аналогічно лічимо предмети у другій групі, показуємо число 6 і робимо висновок, що у другій групі 6 предметів. Очевидно, що довша паличка позначає більше число, а менша менше. Представлення інформації у образній формі дозволяє учням самостійно досліджувати математичні моделі.

Отже, ще одним критерієм компетентнісно орієнтованих вправ є *створення умов для самостійності учнів, сприяння розвитку їхніх навичок самоорганізації та самопізнання*. Вони мають бути гнучкими, враховуючи різні стилі навчання та індивідуальні особливості учнів.

Спостерігаючи за учнями початкових класів, часто бачимо, як окремі учні затримуються на предметному рівні (лічба на пальцях) чи образному (лічба на лінійці), ігноруючи обчислювальні прийоми, які вивчаються. Тож важливо створювати умови, за яких відбувається перехід з предметного на образний, а потім з образного на символно-понятійний рівень. Так, ознайомивши учнів із образними числами, ми повинні вчити їх позначати цифрами. Порівнюючи образні числа, варто відразу вчити записувати результати у символній формі. Крім того, від порівняння чисел на наочній основі необхідно вчасно переходити до інших способів порівняння: на основі складу, утворення чи місцем числа у натуральному ряді. *Таким чином вправи повинні охоплювати різноманітні математичні теми, включаючи числа, вимірювання, геометрію тощо.*

Одним із важливих аспектів ставлення учнів до навчання є їхня мотивація, яка у значній мірі залежить від оцінювання. Тому вправи повинні *ставити завдання, що дозволяють визначити рівень розуміння матеріалу, а не лише здатність повторювати процедури*. У цьому плані прогресивним є формувальне оцінювання, що дозволяє відстежувати прогрес у розвитку учнів.

На даний погляд, ці критерії допоможуть вчителю створювати або відбирати компетентнісно орієнтовані вправи, які не лише сприятимуть освоєнню математичних концепцій, але й забезпечать розвиток широкого спектру ключових навичок учнів.

Література та джерела

1. Глузман Н. А. Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів: монографія. К.: Вища школа XXI, 2010. 407 с.
2. Листопад Н. П. Вивчення величин на уроках математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу: метод. реком. Київ: Пед. думка, 2020. 72 с.
3. Міськова Н. М. Особливості запровадження компетентнісного підходу в навчанні математики у контексті нової української школи. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2019. № 1. С. 116–123.
4. Онопрієнко О. Компетентнісно зорієнтовані задачі як засіб формування математичної компетентності учнів. *Початкова школа*. 2013. № 3. С. 23–26.
5. Онопрієнко О. Листопад Н. Скворцова С. Компетентнісний підхід у навчанні математики. *Початкова школа*. Київ: «Ред. газ. з дошк. та початк. освіти, 2014. 128 с.
6. Скворцова С. Обчислювальні навички як складова предметно-математичної компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2011. № 8. С. 48–51.

ІНСТРУМЕНТИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Вікторія Борнос,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Наталія Дмитренко,
викладач-методист циклової комісії словесних дисциплін

Публікація обґрунтовує ефективність лінгводидактичного потенціалу мобільних технологій у процесі формування комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках навчання грамоти, української мови та літературного читання.

Сучасний етап розвитку України загострив потребу кардинальної зміни суспільних і соціокультурних орієнтирів, необхідність реформування системи освіти. Пріоритетним заданням визначено реалізацію компетентнісного підходу, що

передбачає спрямованість освітнього процесу на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які забезпечують умови для успішного навчання та особистісного розвитку, орієнтування в сучасному соціумі, інформаційному просторі, на ринку праці, реагування на потреби і виклики часу, виконання соціально важливих завдань [1].

Зважаючи на важливість реалізації компетентнісного підходу в навчанні здобувачів початкової освіти особливого значення набуває питання використання мобільних технологій у процесі формування комунікативної компетентності на уроках предметів мовно-літературної освітньої галузі «Навчання грамоти», «Українська мова та читання».

Питання формування комунікативної компетентності в освітньому процесі є предметом досліджень багатьох науковців (В. Бадер, О. Біляєв, М. Вашуленко, Т. Гончар, Н. Завіниченко, І. Зимня, Ю. Ємельянов, Т. Кобзар, Т. Ладижинська, В. Малімон, Л. Мацько, К. Моїсеєнко, О. Нещерет, Л. Петровська, К. Пономарьова, Ю. Саєнко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Л. Федорова, Т. Фефілова та ін.). Дидактично-розвивальний потенціал мобільних освітніх технологій висвітлюють О. Гера, Н. Діденко, О. Дуплійчук, Л. Павлюк, І. Патрушев, І. Рибак, І. Теплицький, С. Терещук, Л. Сафроненко, І. Шахіна та ін.

Комунікація – це зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями комунікаторів процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства в цілому на основі духовного, професійного або іншого єднання учасників комунікації, який відбувається у вигляді взаємопов'язаних інтелектуально-мисленнєвих та емоційно-вольових актів, опосередкованих, зокрема, мовою, результатом яких є конкретна інтелектуально-мисленнєва й емоційно-вольова поведінка співрозмовника, конкретні результати його діяльності, прийняті ним рішення [4].

Як один із найважливіших факторів всебічного розвитку особистості, комунікація є засобом набуття базових знань, умінь, способів діяльності, соціального досвіду учнів початкової школи. К. Пономарьова розглядає комунікативну компетентність як сформованість комунікативних умінь, тобто навички школяра ставити запитання і чітко формулювати відповіді на них (вести діалог), уважно слухати й активно обговорювати зміст почутого, коментувати висловлення співрозмовників і критично їх оцінювати, аргументувати свої думки, висловлювати співрозмовникові свою емпатію, адаптувати власні висловлення для сприймання іншими учасниками комунікативного процесу [6, с. 65]. Мета розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи у процесі опанування предметів мовно-літературної освітньої галузі – формування культури усного та писемного мовлення як засобу вільного спілкування та самовираження [1].

Формування комунікативної компетентності учнів здійснюється шляхом застосування інноваційних педагогічних технологій, зокрема технології мобільного навчання. Мобільне навчання – широкий спектр цифрових мобільних пристроїв (смартфонів, планшетних комп'ютерів, електронних книг тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення інформації. Переваги мобільного навчання: можливість навчатися будь-де і будь-коли; мобільні пристрої

легші і компактніші, ніж підручники; безперервний доступ до навчальних матеріалів; підвищена інтерактивність (можливість постійної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу); персоналізованість (мобільні пристрої перебувають у розпорядженні упродовж усього дня, мають багато функцій для налаштування); використання так званого «мертвого часу» (учень/учениця їде в автобусі, або стоїть у черзі, або перебуває в укритті і має можливість виконувати навчальні завдання); подолання технологічного бар'єру (використання пристроїв дає додатковий досвід, спонукає до пошуку нових способів використання пристрою); універсальність (мобільне навчання оптимальне для різних стилів навчання); миттєвий зворотній зв'язок і оцінка результатів навчання; підвищення продуктивності навчальної роботи за рахунок гнучкості і швидкого доступу до освітніх ресурсів; забезпечення рівного доступу до якісної освіти, задоволення особливих освітніх потреб кожної дитини [3].

Педагогами розроблені методики використання ресурсів мобільних освітніх технологій у процесі опанування учнями початкового курсу української словесності, що сприяє формуванню ключових освітніх компетентностей загалом і комунікативної компетентності зокрема, забезпечує особистісно орієнтований підхід і розвиток критичного мислення, перетворення навчання на інтерактивний процес, у якому школяр є активним суб'єктом.

Колажування полягає у прикріпленні (приклеюванні) до якої-небудь основи різноманітних матеріалів, що відрізняються від неї за кольором і фактурою. Мета використання колажу в освітньому процесі: наочно, тобто за допомогою спеціально дібраних взаємодоповнювальних об'єктів, представити інформацію, подати власне узагальнене уявлення про певний предмет, дію, емоцію тощо [7]. Робота над колажем (аналіз готового колажу або створення власного продукту) забезпечує сприятливі умови для досягнення успіху кожним учнем, оскільки дозволяє отримати успішний результат. Окрім того, на відміну від малюнка, де є авторство, колаж допускає колективну творчість, а вона, як відомо, справляє на молоде покоління більш потужний вплив. Працюючи у складі групи разом із «надійними» та «впевненими в собі» однокласниками «зневірені» і «невпевнені» діти поступово змінюють свої позиції, відчуваючи успіх у виконанні завдань різного рівня складності [8].

Для успішного засвоєння звукової системи української мови, формування комунікативних умінь і навичок учнів доцільним є завдання для групової роботи з використанням колажування (урок навчання грамоти, 1 клас): Розгляньте запропоновані фотографії. Знайдіть серед них зайві. Доведіть, що ви не помилилися. Складіть колаж із запропонованих світлин, розташовуючи зображення тварин за алфавітом. Яку назву йому можна дати? У результаті колективного аналізу і обговорення зображень учні-першокласники формулюють висновки: 1 група – зайвим є фото оленя, тільки назва цієї тварини з-поміж зображених на фото починається на голосний звук; 2 група – треба виокремити фотографію лева, це єдине зображення тварини, назва якої має один склад; 3 група – треба обрати фото кози, тому що тільки назва цієї тварини має наголошений другий склад [5].

Створення, обговорення і презентація фотоколажів підсилює лінгводидактичний потенціал уроків української мови та літературного читання (2-4 класи). Як зазначають фахівці початкової освіти, у процесі виконання

короткотривалих групових проєктів, наприклад, «Мій герой України», «Наша найкраща школа», «Світ наших хобі», «Цікавинки рідного міста», «Колаж мрій», учні виконують завдання: написати оповідання або казку за зробленими фотографіями; обмінятися фото з учнями іншої групи та написати оповідання чи казку за іншим варіантом фотозбірки; організувати порівняльне читання фотооповідань або фотоказок, написаних за однаковими добірками світлин [8]. Введення нової пізнавальної інформації з опорою на візуально-слухові образи, аргументація й мотивування власного вибору з дотриманням норм сучасної української літературної мови, відтворення ситуації продуктивного спілкування [2, с. 6] забезпечує інтегрування знань, умінь і навичок учнів, актуалізацію їхнього життєвого досвіду та емоційної сфери, позитивну мотивацію особистісного розвитку.

Отже, методично обґрунтоване використання інструментарію мобільних освітніх технологій, зокрема колажування, на уроках предметів «Навчання грамоти», «Українська мова та читання» у процесі формування комунікативної компетентності школярів створює умови для успішної реалізації концепції Нової української школи, а саме формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80.pdf> (дата звернення: 11.02.2024).
2. Дуплійчук О. М. Технологія колажування як складова професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди»*: зб. наук. пр. 2011. Вип. 1.39. С. 75–80. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/11250> (дата звернення: 11.02.2024).
3. Кайданна А. Використання мобільних технологій на уроках української мови та літератури. URL : [file:///C:/Users/User/Downloads/ukrmova_-74_75-84-88%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ukrmova_-74_75-84-88%20(3).pdf) (дата звернення: 12.02.2024).
4. Малімон В. І. Комунікативні технології в публічному управлінні: навч.-метод. матер. Івано-Франківськ, ІФОЦППК. 2018. 51 с.
5. Осипенко А. Л. Створення ситуації успіху на уроці в початковій школі. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9097/1/-83.pdf> (дата звернення: 19.02.2024).
6. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: метод. посіб. Київ: КОНВІ ПРІНТ. 2020. 88 с. URL: <https://vsimosvita.com/prezentatsiya-na-temu-quot-vikoristannya-gr-kodiv-na-urokah-ukrayinskoyi-movi-ta-literaturnogo-chitannya-quot/> (дата звернення: 11.02.2024).
7. Попова Л. О. Колаж як засіб навчання української мови в ліцеї. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720872/1/B8_3.pdf (дата звернення: 11.02.2024).
8. Чемоніна Л. Арт-педагогічні технології як засіб формування мовно-літературної компетентності учнів початкової школи. URL: <https://pedagogy.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/13-1.pdf> (дата звернення: 11.02.2024).

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Карина Бурачинська,

студентка А-32 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової і технологічної освіти

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий
коледж» Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – *Людмила Жакун, викладач-методист*, голова циклової
комісії викладачів української мови з методикою навчання та української,
зарубіжної та дитячої літератур

*Подано стратегії розвитку критичного мислення в учнів початкових класів на уроках
літературного читання у процесі вивчення творчості Тараса Григоровича Шевченка.*

Упровадження нових освітніх технологій особистісно орієнтованого навчання на уроках літературного читання – це передумова активної пізнавальної діяльності учнів: нестандартна, цікава, творча робота, яка пробуджує у дітей інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів. Великі можливості для виховання в молодших школярів почуття любові до України, національної гордості за її славних синів мають твори Тараса Григоровича Шевченка, а також твори про Великого Кобзаря, що широко представлені в підручниках з літературного читання.

Проблему застосування технології формування критичного мислення учнів початкових класів висвітлювали у своїх працях такі відомі педагоги, як О. Пометун, М. Чабайовська, О. Савченко, С. Доценко, Н. Бібік, Т. Козінцева, Л. Лебедева, М. Бохан, Н. Козира та інші, зокрема, застосування методів розвитку критичного мислення у процесі вивчення творчості Тараса Шевченка досліджували М. Чабайовська, С. Шароварко, О. Савченко.

Розвиток критичного мислення стає дуже актуальним під час інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити.

Поняття «критичне мислення» та стратегії технології критичного мислення висвітлювали у своїх працях такі відомі педагоги, як: О. Пометун, В. Сухомлинський, С. Доценко, Н. Бібік, І. Федьович та ін.

О. Пометун [2] визначає критичне мислення як здатність людини усвідомлювати власну позицію з того чи іншого питання, вміння знаходити нові ідеї, аналізувати події і оцінювати їх, приймати ретельно обдумані, зважені рішення стосовно будь-яких думок і дій .

Думати критично значить проявляти допитливість, узагальнювати, аргументувати і користуватися дослідницькими методами. Критичне мислення

характеризується тим, що це мислення: самостійне, узагальнене, проблемне, оціночне, аргументоване; інформація є відправним, а не кінцевим пунктом розумового процесу; починається з постановки питань і з'ясування проблем, які потрібно вирішувати.

Технологія формування критичного мислення передбачає: акцент на пошук і самостійне отримання знань; активне використання попереднього досвіду і знань учнів; заохочення висловлювань власної точки зору, власної позиції, обмін думками на всіх рівнях взаємодії; створення умов для аргументації зроблених висновків, суджень, позицій; стимулювання спроб перевірки і застосування нових знань і досвіду.

Для розвитку критичного мислення в учнів початкових класів на уроках літературного читання застосовуються спеціальні стратегії. Стратегії – це певний загальний план дій. Перелік стратегій розвитку критичного мислення достатньо великий: «Асоціативний куц», «Сенкан», «Кубування», «Есе», «Кероване читання з передбаченням», «Метод прес», «Порушена послідовність», «Взаємне навчання», «Джигсоу» [2].

Розглянемо використання стратегії «Діаманта». Це навчальний прийом-неримована віршована форма, що складається з 7 рядків, кожний з яких побудований за певним принципом. Діаманта може будуватися за принципом синонімічності чи антонімічності першого і сьомого рядків, відповідно від цього буде залежати і зміст 5 та 6 рядків. **Принцип створення:** перший рядок – тема (іменник); другий рядок – визначення теми (2 прикметника); третій рядок – дія, пов'язана з іменником (3 дієслова чи прислівника); четвертий рядок – асоціації до теми (4 іменника); п'ятий рядок – три дієслова, які визначають характер діаманти (в залежності від принципу побудови – синонімічний чи антонімічний); шостий рядок – 2 прикметники (зміст яких залежить від того, синонімічний чи антонімічний діаманта); сьомий рядок – 1 іменник (відповідно, синонім чи антонім до теми) [5].

Тема. Оксана Іваненко «Тарасові шляхи»

– Складемо порівняльну характеристику Тараса і дяка, використовуючи метод «діаманта».

Тарас

Голодний, обідраний.

Просить, працює, прибирає.

Сирота, наймит, козачок, хлопчик.

Знущується, насміхається, ображає.

П'яний, письменний.

Дяк

Учителю слід добирати стратегії для розвитку критичного мислення з огляду на мету, завдання, зміст уроку. Крім того, слід зважати на особливості цих методів, адже на певних етапах уроку вони є ефективнішими, а отже, доречнішими. Учитель має опанувати якомога більше методів розвитку критичного мислення і бути обізнаним з особливостями їх ефективного застосування.

Проблемі реалізації технології формування критичного мислення на уроках літературного читання у процесі вивчення творчості Т. Шевченка присвячено публікації М. Чабайовської [4, с. 26]. Серед таких технологій:

«Трихвилинне есе. Крісло автора». Проводячи підсумкову роботу за прочитаним текстом, учні повинні протягом 3-5 хвилин написати своє висловлювання на тему: «Які риси характеру сприяли тому, що Т. Шевченко став геніальним художником і поетом». Складені тексти учні зачитують у «Кріслі автора», яке виставлене посеред класу. Головним у роботі учнів є вільний потік думки.

«Віднови вірш». Під час вивчення напам'ять вірша доцільно провести творчу роботу «Віднови вірш». Кожна група (до 4-5 учнів) одержує «розсипану» строфу (рядки подано на окремих аркушах) і за завданням учителя відновлює вірш, розмістивши рядки в певному порядку відповідно до його змісту. Доповідає лідер, а потім читають усі разом.

«Дешифрувальник». Цю вправу використовують на етапі оголошення теми уроку. Клас поділено на три групи по 4-5 осіб. Кожна група одержує дві картки, на яких слова зашифровані цифрами, які потрібно за порядковим номером букв в алфавіті розташувати і записати тему уроку.

Значної уваги заслуговує дослідження О. Савченко [3], де описано такі способи реалізації методів критичного мислення на уроках літературного читання як віртуальна мандрівка, літературна експедиція, інсценізація, драматизація, які можна застосувати під час вивчення творчості Т. Шевченка.

«Віртуальна мандрівка». Віртуальна мандрівка розширює межі читацького простору дітей. Це навчально-ігрова мандрівка, яка може відбуватися до музею-садиби письменника, Музею книги і друкарства, на книжкову виставку, у бібліотеку та ін. Вибір об'єкта залежить від теми уроку, підготовки дітей і технічного оснащення класу. Цей захід емоційно і змістовно збагачує знання учнів з певної теми, заохочує до самостійного читання, відкриття нових знань.

«Літературна експедиція». Літературна експедиція учнів може відбуватися у межах відвідування дитячої бібліотеки міста, району, родинної бібліотеки (або бібліотеки знайомих) з метою знаходження книжок, журналів за темою розділу або для узагальнювального уроку; пошуку матеріалів для проєкту та ін. За книгами, зібраними під час такої експедиції, у класі створюється виставка книжок, яку діти презентують по-різному. Вона також активно використовується протягом вивчення теми (розповіді дітей, есе, малюнки за прочитаним, складання анотацій).

Отже, системне запровадження технології формування критичного мислення на уроках літературного читання дозволяє готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, аналізувати й оцінювати результати власної роботи, спілкуватися, чути та слухати інших. Усі учні, поступово опановуючи технологію, використовують її у повсякденному житті. І саме початкова ланка є фундаментом формування критичного мислення як пріоритетного напрямку виховання особистості сучасної молоді людини.

Література та джерела

1. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчально-методичний посібник / за наук. ред. М. І. Чабайовської. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2014. 128 с.
2. Пометун О. І., Сущенко І. М. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. Київ, 2017. 224 с.
3. Савченко О. Я. Літературне читання: інтерактивні методи і прийоми. *Початкова школа*. 2017. № 4. С. 34–39.
4. Чабайовська М. І., Шароварко С. М. Застосування технології формування критичного мислення молодших школярів у процесі вивчення творчості Т. Г. Шевченка. *Початкова школа*. 2020. №3. С. 17–21.
5. Прийоми «Даймонд», «Діаманта», «Хайку», «Штрихи»: поетичні форми для переосмислення навчальної теорії. URL: <https://vseosvita.ua/news/pryiomy-daimond-diamanta-khaiku-shtrykhy-poetychni-formy-dlia-pereosmyslennia-navchalnoi-teorii-6201.html> (дата звернення: 17.02.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ТА МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

Вікторія Веремчук,

студентка 3-Д групи, спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Лариса Констанкевич, викладачка-методистка
циклової комісії природничо-математичних дисциплін

У статті аналізуються ключові засади та позитивні сторони застосування ігрових технологій у навчальному процесі, включаючи збільшення рівня взаємодії, сприяння колективній праці та стимулювання розвитку творчого мислення.

У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, ігрові технології стають все більш популярними в освітньому процесі. Вони використовуються для залучення та мотивації учнів до навчання, що сприяє підвищенню їхньої активності та зацікавленості.

У теперішньому освітньому середовищі одним із ключових аспектів є стимулювання зацікавленості та мотивації учнів до навчання. Сприяння активному включенню учнів у процес засвоєння знань та розвитку навичок є важливим завданням для вчителів і освітніх установ. В цьому контексті інтеграція ігрових технологій у навчальний процес виявляється не лише як інноваційний підхід, але й як ефективний метод для залучення та мотивації учнів до активного навчання.

Переваги використання ігрових технологій у навчанні є очевидними. По-перше, вони стимулюють інтерактивний спосіб навчання, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Відтак, учні можуть більше зацікавлюватись темою і бути більш

активними в процесі уроку. По-друге, ігрові технології сприяють розвитку співпраці та колективної роботи серед учнів, що відтворює реальні ситуації та сприяє формуванню комунікативних навичок. Крім того, вони стимулюють креативне мислення та проблемне мислення, оскільки часто вимагають від учнів розв'язування завдань та ситуацій з використанням власних знань та умінь.

Існують різноманітні форми ігор, які можуть бути успішно використані в навчанні. Це можуть бути ігри-симуляції, де учні можуть експериментувати та вирішувати реальні проблеми у безпечному середовищі. Також ефективною є інтерактивні ігри на основі віртуальної реальності, які надають можливість учням поглиблено вивчати певні предмети або процеси.

Успішні приклади використання ігрових технологій у навчанні свідчать про їхню ефективність. Наприклад, ігрові платформи для вивчення мов дозволяють учням навчатися мовам у веселій та захоплюючій формі, розвиваючи при цьому навички аудіювання, читання, говоріння та письма. Інші приклади включають в себе використання ігор для вивчення математики, історії або наукових дисциплін [1].

Незважаючи на переваги, інтеграція ігрових технологій у навчання може зустрічати перешкоди. До них відносяться необхідність високоякісного програмного забезпечення, недоцільне використання часу та можливі технічні проблеми. Проте, з правильним плануванням та підходом ці перешкоди можна подолати.

Ігрові технології в освіті – це використання елементів гри, таких як бали, рівні, конкуренція та співпраця, для стимулювання навчання. Вони можуть бути використані в різних форматах, включаючи комп'ютерні ігри, мобільні додатки, віртуальну реальність та інтерактивні веб-сайти.

Ігрові технології можуть принести багато переваг для навчального процесу. Вони можуть:

1. Збільшити мотивацію: Ігри можуть зробити навчання більш захоплюючим та цікавим, що сприяє мотивації учнів.
2. Підвищити взаємодію: Ігри забезпечують активну участь учнів, що сприяє глибшому розумінню матеріалу.
3. Розвивати навички: Ігри можуть допомогти учням розвивати різні навички, такі як критичне мислення, рішення проблем, командна робота та інше [2].

Вчителі відіграють важливу роль при застосуванні ігрових технологій у навчальному процесі, відповідають за вибір відповідних ігор та технологій, які відповідають навчальним цілям та потребам учнів. Вони також планують, як ігри будуть інтегровані в навчальний план. Навчають учнів, як користуватися ігровими технологіями, та надають необхідну підтримку під час навчального процесу. Вчителі використовують ігрові технології для оцінки прогресу учнів та надання зворотного зв'язку. Вони можуть використовувати дані з ігор для визначення розуміння учнів та їхнього прогресу, контролюють використання ігрових технологій, щоб забезпечити позитивне та безпечне навчальне середовище. Вони також модерують взаємодію між учнями в ігровому середовищі. Роль вчителя при застосуванні ігрових технологій є багатогранною та важливою для успішної інтеграції цих технологій у навчальний процес.

Використання ігрових технологій в освіті може бути різноманітним. Наприклад, едукативні відеоігри, які спеціально розроблені для навчальних цілей. Вони можуть охоплювати різні предмети, від математики до історії, і надають учням можливість вивчати в ігровій формі. Віртуальна реальність може забезпечити учням іммерсивний навчальний досвід, дозволяючи їм взаємодіяти з об'єктами та середовищем в реальному часі. Гейміфікація включає в себе використання елементів гри, таких як бали, рівні та нагороди, в навчальному процесі. Це може допомогти підвищити мотивацію та зацікавленість учнів.

Попри численні переваги, ігрові технології також мають свої виклики та обмеження. Наприклад, не всі учні мають однаковий доступ до технологій. Крім того, деякі вчителі можуть не мати необхідних навичок або ресурсів для ефективного використання ігрових технологій. Тому важливо розробляти стратегії та політики, які допоможуть подолати ці виклики.

Ігрові технології продовжують розвиватися, і ми можемо очікувати, що їх роль в освіті стане ще більш важливою. Вони можуть стати ключовим інструментом для підготовки учнів до життя в цифровому світі, розвиваючи їх критичне мислення, проблемне рішення та інші важливі навички. З правильним підходом та підтримкою, ігрові технології можуть відкрити нові можливості для навчання та розвитку [3].

Інтеграція ігрових технологій у навчальний процес може бути потужним інструментом для залучення та мотивації учнів. Важливо враховувати, що для ефективного використання цих технологій потрібно ретельно планувати та адаптувати їх до конкретних навчальних цілей та потреб учнів. З правильним підходом, ігрові технології можуть значно покращити якість та результативність навчання.

Література та джерела

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2019. С. 294.
2. Горгош Л. І. Інтеграція традиційних та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи. *Розкажи онуку*. 2019. № 1, С. 4–8.
3. Чекіна О. Ю. Інтегровані уроки у початковій школі. Харків: Основа. 2021. С. 42–46.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анастасія Веснянка,

студентка 4 Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Наталія Хомюк,*

викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін,

викладачка вищої категорії, старша викладачка

Подано визначення основних термінів проблемного навчання, окреслено особливості використання проблемного навчання в сучасному освітньому процесі початкової школи. Наведено методичні прийоми для створення проблемних ситуацій. Описано роль педагога у становленні та розв'язанні проблемної ситуації та інших елементів проблемного навчання.

Головною метою освіти у початковій школі є виховання здобувача освіти, який може навчатися самостійно. Нині ми є свідками процесу поступового переходу від «школи пояснення» до «школи розвитку», від педагогіки старанності, до педагогіки ініціативності. Тепер першочерговим завданням школи є розвиток насамперед пізнавально активної, творчої особистості здобувача освіти, яка прагне реалізувати свої здібності у різних сферах діяльності. Перед педагогом початкової школи постає завдання розвинути цілісну особистість, що має творчі здібності, пізнавальний інтерес, володіє ключовими компетентностями [1].

Проблемне навчання надає для цього широкі можливості, оскільки дозволяє здобувачам освіти самостійно відкривати знання, дає розгорнуту відповідь на питання, як вчити, щоб здобувачі освіти могли ставити та вирішувати проблеми [2].

Проблемне навчання (Problem-Based Learning) – це метод навчання, в якому реальні складні проблеми використовуються як освітній інструмент. Коли йде мова про методики проблемного навчання, найчастіше йдеться саме про проблемні ситуації в освітньому процесі. Проблема ситуація – це складний психологічний стан, який стосується пізнавальної та мотиваційно-емоційної сфери та проявляється як чітко чи невиразно усвідомлене здобувачами освіти утруднення, що спонукає їх до пошуку нових знань і способів діяльності для його подолання. [2].

Використання елементів проблемного навчання під час формування природничої компетентності молодших школярів – досить поширена практика. Оскільки, під час вивчення освітніх компонентів, за допомогою яких, формується природнича компетентність, використання проблемних ситуацій активізує здобувачів освіти на самостійне додання труднощів не лише під час розв'язання проблемної ситуації, створеної в школі, але й в подальшому житті.

Навчальна проблемна ситуація може виникати тільки в тому випадку, коли наявне протиріччя між теоретично можливим шляхом розв'язання завдання і

практичною нездійсненним або недоцільністю обраного способу виконання завдання, а також між практично досягнутим результатом виконання завдання і відсутністю теоретичного обґрунтування [3].

Проблемні ситуації можуть створюватися на всіх етапах освітнього процесу: під час вивчення нового матеріалу, закріплення вивченого, перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу та в інших моментах освітнього процесу, де це буде доцільно.

Під час використання проблемної ситуації вчитель спрямовує здобувачів освіти на її вирішення, організовує пошук можливих варіантів діяльності, в наслідок якої буде вирішена створена проблемна ситуація. Таким чином, здобувачі освіти перебуватимуть у позиції суб'єкта. Результатом такої практики стане оволодіння здобувачами освіти нових знань, опанування ними нових способів дії.

Окрім позитивних моментів використання проблемного навчання, існує певна складність щодо його організації. Іноді досить проблематичним для педагога стає сам процес керування проблемним навчанням. Ця складність полягає у тому, що виникнення проблемної ситуації – індивідуальний процес, тому задля зменшення складності педагогам радять застосовувати диференційований та індивідуальний підходи.

Роль вчителя у становленні та розв'язанні навчальної проблемної ситуації:

- вчитель підводить здобувачів освіти до протиріччя і пропонує їм самостійно знайти вихід з складеної ситуації;
- зіштовхує протиріччя практичної діяльності, викладає різні точки зору на одне і те ж питання;
- пропонує класу розглянути явище з різних позицій;
- спонукає здобувачів освіти до порівняння, узагальнення, формування висновків із ситуації, зіставлення фактів;
- ставить конкретні запитання на узагальнення, обґрунтування, конкретизацію, логіку міркування;
- визначає проблемні теоретичні і практичні завдання;
- ставить проблемні завдання (виконати задачу, в умові якої допущено помилки) [2].

Під час формування проблемного завдання здобувачам освіти, педагоги мають враховувати важливі моменти, що дозволять професійно та коректно сформулювати поставлене проблемне завдання:

- поставлене завдання здобувачам освіти повинно активізувати їх на засвоєння нових знань чи дії, при цьому завдання ґрунтується на тих знаннях та вміннях, якими вже володіє здобувач освіти;
- виконання проблемного завдання повинно викликати у здобувача освіти потребу в засвоєнні навчального матеріалу;
- запропоноване здобувачеві освіти проблемне завдання має відповідати його інтелектуальним та віковим особливостям;
- варто розрізняти проблемне завдання і проблемну ситуацію, адже проблемне завдання не є проблемною ситуацією, а може викликати її за певних умов;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

- в якості проблемних завдань можуть служити: навчальні завдання, питання, практичні завдання тощо;

- проблемну ситуацію повинен формулювати вчитель шляхом вказівки здобувачу освіти на причини невиконання ним поставленого практичного навчального завдання або неможливості пояснити їм ті чи інші продемонстровані факти [3].

Проводячи дослідження на базі Луцького ліцей № 23 у 2-А класі, здобувачам освіти було сформовано навчальну проблему: «Як протягом дня залежить температура повітря від висоти Сонця над небосхилом?».

Щоб розв'язати цю навчальну проблему, перед дітьми були поставлені завдання для дослідження:

1. Поспостерігати за висотою Сонця над небосхилом у цей час доби.
2. Визначити температуру повітря за допомогою термометра вранці.
3. Аналогічні дії виконати опівдні.
4. Порівняти температуру повітря вранці з температурою повітря опівдні.
5. Зробити висновок про залежність температури повітря від висоти Сонця.

Результати дослідження подано в таблиці: Результати досліджень умінь здобувачів освіти розв'язувати проблемні ситуації на заняттях інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (Табл. 1).

Табл. 1

Результати дослідження

Робоча група здобувачів освіти	Кількість здобувачів освіти	% від усіх
1 робоча група	13	54
2 робоча група	5	21
3 робоча група	6	25
Всього дітей	24	100

Результати проведеного дослідження було подано в діаграмі (рис.1).

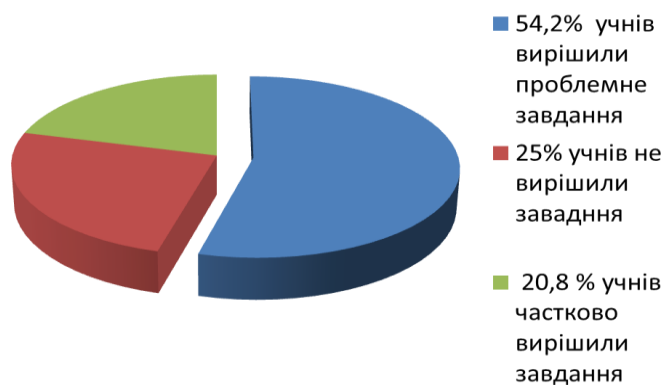

Рис. 1. Результати дослідження

Тож використання технологій проблемного навчання в освітньому процесі не зосереджується на розв'язанні проблем із визначеним рішенням, воно покликане розвивати інші навички та якості, які дозволяють знаходити рішення у будь-яких ситуаціях. Проблемне навчання робить навчальний матеріал більш доказовим та переконливим, формує елементарні навички пошукової, дослідницької роботи, активно формує та розвиває позитивне ставлення, інтерес до навчання.

Для вчителя проблемна ситуація є засобом управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, формування їх розумових здібностей. У діяльності здобувачів освіти така ситуація служить стимулом активізації мислення, в процес її вирішення способом перетворення знань у компетенції.

Література та джерела

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ. ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Всносвіта – національна освітня платформа. URL: <https://vseosvita.ua/library/html> (дата звернення: 18.03.2024).
3. Як і коли застосовувати проблемне навчання (Problem-Based Learning). URL: <https://nus.org.ua/view/yak-i-koly-zastosovuvaty-problemne-navchannya-problem-based-learning/> (дата звернення: 18.03.2024).

ШЛЯХИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Іванна Веснянка,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Світлана Савчук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розглянуто трактування поняття національно-патріотичного виховання у психолого-педагогічній літературі, описано важливість та основні шляхи його формування в освітньому процесі початкової школи.

Національно-патріотичне виховання – це фундамент нашого майбутнього покоління. Щоб сформуванати національно свідомого громадянина своєї держави, необхідно усвідомлювати важливість усіх його завдань, особливостей та складових.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України зазначено, що: «національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо

свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» [3].

Питанням національно-патріотичного виховання цікавилось чимало відомих українських педагогів та психологів, літописців, письменників філософів. Кожен з них у своїх працях намагався дослідити та розширити знання з проблеми національно-патріотичного виховання, формування національної свідомості та самосвідомості особистості.

Зокрема, Василь Олександрович Сухомлинський казав, що виховання починається з сім'ї, яка відіграє ключову роль у формуванні патріотизму, адже батьки є першими вихователями для дитини, вони прищеплюють любов і повагу до країни, рідного краю, свого народу, традицій, звичаїв, культури. Сім'я є першим і найважливішим середовищем, де дитина отримує початкові навички, цінності та ставлення до світу.

Надалі, на допомогу батькам приходять вчителі. У початковій школі педагоги намагаються допомогти учням поглибити вже набуті знання про країну, у якій вони зростають, її національні та народні символи – тут закладається основа їхньої національної свідомості.

Важливість національно-патріотичного виховання в сучасному освітньому процесі початкової школи полягає в тому, що воно сприяє формуванню у дітей патріотичних почуттів, любові до рідної країни, поваги до історії та культури свого народу. Це допомагає учням розуміти свою національну самобутність, розвивати гордість за свою країну та бажання приносити їй користь.

Надзвичайно важливу роль у формуванні в учнів патріотизму та національної свідомості виконують педагоги. Вчитель є взірцем для дітей, активно залучає учнів до різноманітних патріотичних заходів та проєктів, створює атмосферу поваги до національних цінностей.

Щоб підвищити ефективність виховання національного патріотизму та зробити процес навчання учнів цікавим, у навчальному процесі використовуються різноманітні інноваційні методи та технології. Педагоги організовують проєктну діяльність у формі цікавих ігор, щоб краще залучити дітей до вивчення історії та культури власної країни.

Аналіз освітніх програм і підручників для початкової школи дозволяє зробити висновок, що в змісті закладені різноманітні можливості для здійснення національно-патріотичного виховання молодших школярів. Також ці можливості завжди можна розширити, якщо доповнити навчальний предмет матеріалом національно-патріотичного спрямування [2].

У психолого-педагогічній літературі описано чимало ефективних шляхів з формування національно-патріотичного виховання в освітньому процесі початкової школи, виділимо декілька з них:

- робота з національними символами. Проведення уроків знайомств з гербом, прапором, гімном, їх значенням та історією.
- проведення тематичних заходів. Організація шкільних свят, конкурсів, виставок, спрямованих на формування патріотичних почуттів.

- участь у благодійних акціях, проектах та заходах. Сприяння добродійним організаціям, які вшановують героїв минулого. В умовах сьогодення організація різного роду благодійних заходів, спрямованих на допомогу ЗСУ.

- екскурсії до історичних місць. Організація відвідування музеїв, виїздів на екскурсії до пам'яток історії та культури, сприяння поглибленню знань учнів про свою країну.

- робота з літературою. Читання казок, легенд, віршів про Україну, її традиції та героїв. Обговорення важливості патріотизму.

Ці шляхи національно-патріотичного виховання в початковій школі сприяють формуванню цілеспрямованої патріотичної свідомості учнів, розвитку громадянських якостей та почуття національної гордості. Допомагають учням зрозуміти важливість активності у житті своєї країни та збереженні національної самобутності.

Національно-патріотичне виховання у початковій школі є надзвичайно важливим аспектом у формуванні особистості учня. Шляхи реалізації такого виховання, як залучення учнів до проектів патріотичного спрямування, організація позакласних заходів, сприяння розвитку громадянської свідомості, підтримка мовної ідентичності та виховання поваги до інших культур і традицій, сприяють формуванню у дітей почуття національної гордості, розуміння важливості активної участі у житті своєї країни та розвитку толерантності, і загалом досягненню мети виховання, прописаної у Законі України «Про освіту»: «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Література та джерела

1. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 05.09.2017 року: Офіц. текст. Київ: Алерта, 2017. 120 с.

2. Кравчук Л. В. Шляхи реалізації національно-патріотичного виховання на уроках у початковій школі. *Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа»* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. С. 112–118.

3. Концепція національно-патріотичного виховання. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf> (дата звернення: 13.03.2024).

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРФОЕПІЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Максим Відринський,

студент 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Олена Гончарук, к. пед. н.,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Визначено умови формування орфоепічної правильності мовлення в учнів початкової школи, проаналізовано зміст освітньої програми з української мови та літературного читання щодо дослідження елементів орфоєпії, з'ясовано значення орфоєпічно правильного мовлення школярів у формуванні та розвитку компетентності вільного володіння державною мовою.

Компетентність вільного володіння державною мовою – одна з ключових компетентностей НУШ, передбачає формування «вміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [1]. Орфоєпічна правильність мовлення – складова вищезазначеної компетентності, означає дотримання мовцем орфоєпічних норм в усній мовленнєвій діяльності. Дотримання мовцем орфоєпічних норм є складовою визначення рівня його мовленнєвої культури. Формування та розвиток орфоєпічної правильності молодших школярів є одним із завдань уроків української мови та літературного читання, розпочинається у період дослідження учнями звукової та графічної системи української мови.

Провівши аналіз освітньої програми з української мови та літературного читання та опрацювавши навчальні підручники, з'ясували, що учні початкових класів досліджують такі орфоєпічні норми: 1) вимова дзвінких приголосних в кінці складу та слова; 2) тверда вимова шиплячих приголосних; 3) асиміляція за глухістю у словах *кігті, нігті, легко, вогко, дігтяр*; 4) асиміляція за дзвінкістю, наприклад, у словах *рюкзак, вокзал, просьба, боротьба* тощо; 5) асиміляція за способом і місцем творення (*шістдесят, Вітчизна, сміється, в'єшся*); 6) вимова слова з апострофом, звуком [ɫ]; 7) вимова слів з ненаголошеними голосними [e], [u]; 8) чітка вимова наголошених голосних; 9) вимова слів з подовженими приголосними; 10) правильне наголошування загальноновживаних слів, зокрема числівників на позначення дати та часу [3].

Нами проведено аналіз лінгвометодичних досліджень щодо формування орфоєпічної правильності здобувачів початкової освіти та з'ясовано умови формування орфоєпічно правильного мовлення в молодших школярів, визначено найголовніші:

1. Орфоєпічно правильне мовлення вчителя як зразок для наслідування звуковимови та нормативного наголошування загальноновживаних слів учнями

початкової школи. Звертаємо увагу на найуживаніші порушення вчителями орфоепічних норм, які впливають на формування не лише правильної звуковимови учнів, а й у майбутньому на їхню орфографічну грамотність: оглушення дзвінких приголосних у кінці складу і слова, пом'якшення шиплячих, м'яка вимова твердих приголосних перед *я, ю, є* у словах, які мають апостроф, нехтування подовженою вимовою приголосних у словах, де є подвоєння та подовження.

2. Розвиток фонетичного слуху в школярів. Фонетичний слух – це вміння розрізняти в усному мовленні і відтворювати всі мовні звуки та їх відтінки [2, с. 49]. Під час формування фонетичного слуху потрібно також проводити спостереження учнів за способом артикулювання звуків, зокрема за парами звуків за твердістю і м'якістю, дзвінкістю і глухістю, а також сформувати вміння правильної артикуляції.

3. Усвідомлення лінгвістичної природи явища асиміляції за дзвінкістю, глухістю та місцем і способом творення. Вищезазначені асимілятивні явища досліджуються молодшими школярами частково на практичному рівні шляхом звуко-буквеного аналізу слова. Також у підручниках подано таблиці з назвою «Правильно пиши та вимовляй». Для кращого розуміння змісту таких таблиць доречно застосувати прийом наслідування орфоепічно правильної вимови вчителя, а також порівняльного аналізу графічного зображення слова та його вимови. Вважаємо, що важливе й заучування учнями правил, які стосуються правильної вимови звукосполучень.

4. Системна читацька діяльність школярів, зокрема читання вголос. Удосконалення такої якості, як правильність читання, дає можливість вчителю визначати порушення орфоепічних норм учнями та вчасно їх виправляти.

Отже, у процесі формування та розвитку орфоепічної правильності мовлення учнів початкової школи важливо дотримуватися окреслених нами умов.

Література та джерела

1. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2024).

2. Методика навчання української мови у початковій школі: навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл / за наук. ред. М. С. Вашуленка Київ: Літера ЛТД, 2012. 364 с.

3. Савченко О. Я. Типова освітня програма 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022> (дата звернення: 01.03.2024).

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Катерина Власюк,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, к. екон. н., доц., доц. кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Розкрито важливість інтегрованого курсу «Я досліджую світ» при вивченні природничих наук, формуванні знань і навичок охорони довкілля. Визначено роль дослідницьких методів, зокрема спостереження, в процесі формування знань про природу.

Початкова школа може та повинна займатися чимось більш важливим і актуальним, ніж просто навчання читання, письма та арифметики. Саме стимулювання інтелектуальної діяльності в процесі становлення особистості кожної дитини є таким же важливим для її подальшої успішності, як і природні здібності.

Впровадження інтегрованого курсу «Я досліджую світ» більшою мірою може сприяти формуванню ерудованої особистості з цілісним світоглядом, здатністю самостійно систематизувати наявні знання та нестандартним підходом до вирішення різноманітних життєвих проблем, ніж традиційна предметна освіта.

Курс «Я досліджую світ» передбачає залучення учнів до практики виконання різноманітних дослідницьких завдань, таких як (табл. 1).

Таблиця 1

Дослідницькі завдання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Напрямки дослідження	Зміст напрямків
дослідження-розпізнавання	Що це? Яке воно? Дослідження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого належить
дослідження-спостереження	Як це працює? Що з цим відбувається? Для чого?
дослідницько-пошуковий	опитування, передбачення, визначення часової та логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно-наслідкових зв'язків (чому? як? від чого це залежить? що передбачає?), здогади, висновки – узагальнення

Для розвитку дослідницьких умінь учнів слід ознайомити зі способами пізнання навколишнього світу (спостереження, дослідження, опрацювання різноманітних джерел інформації).

У теорії пізнання прийнято розрізняти чуттєву і раціональну форми пізнання. Пізнання починається з органів чуття. Завдяки органам чуття (зір, дотик, слух, нюх,

смак) дитина отримує чуттєві знання про світ. Чуттєве пізнання має три основні форми: відчуття, сприйняття і уявлення [4, с. 45].

Відчуття є основним елементом чуттєвого пізнання. Відчуття – найпростіший психічний процес, що полягає у відображенні окремих властивостей предметів і явищ навколишнього світу, а також внутрішніх станів організму під час безпосередньої дії подразників на відповідні рецептори.

Сприйняття – це повний зоровий образ предмета.

Імідж – це повний образ об'єкта, що зберігається в пам'яті чи уяві. Раціональне пізнання спрямоване на виявлення сутності предметів. Його особливості:

- 1) узагальнене відображення дійсності;
- 2) відволікання від того, що не має відношення до теми;
- 3) опосередкована форма.

Раціональне пізнання реалізується в таких основних формах: судження, поняття, судження та умовивід.

Методи пізнання виділяють за сферою їх застосування. Предметом пізнання може бути природна дійсність, це може бути світ людської історії та культури або внутрішній світ людини. Чим складніша пізнана об'єктивна реальність, тим активнішим стає об'єкт пізнання.

Основним знаряддям пізнавальної діяльності є практика. Практика – це цілеспрямована діяльність людини, спрямована на перетворення навколишнього світу. Практичне пізнання відбувається за участю інтуїції, логіки, почуттів і раціонального мислення.

Викладання курсу «Я досліджую світ» базується на активаційному підході, який спрямований на перенесення акценту в навчанні на активну діяльність. Активний підхід – це цілеспрямована система, спрямована на досягнення результату, якого можна досягти лише за умови зворотного зв'язку. Тому перевага в навчанні надається практичним роботам, демонстраційним і лабораторним дослідом, спостереженням за природою, екологічному моделюванню та прогнозуванню, розв'язуванню ситуаційних задач, а також практичним заняттям природоохоронної тематики. Наприклад, за допомогою таких практичних робіт: «Вимірювання свого зросту», «Визначення розміру взуття», «Створення екологічної мітки» тощо.

Дослідницька поведінка особливо цінна, оскільки створює міцну основу для поступового перетворення процесів навчання та розвитку у процеси вищого порядку – самоосвіту та саморозвиток. В цьому аспекті доцільно прослідкувати, як застосовується один із важливих методів навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а саме – метод спостереження.

У новому Державному стандарті освіти чільне місце посідають методи пізнання природи, зокрема спостереження за змінами у середовищі, відповідно до його явищ, за динамікою росту і розвитку змін навколишнього середовища. У цьому документі акцентовано увагу на формуванні природничих компетентностей учнів, що досягається шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про навколишній світ та розвитку пізнавальної активності [3, с. 82].

За означенням Т. Гільберг, С. Тарнавської та Н. Павич, «спостереження – це дослідження, під час яких учений веде візуальний контроль за об'єктом, дозволяючи

подіям розгортатися природним шляхом і відзначаючи будь-які зміни. Результат роботи фіксується на носії інформації для подальшого аналізу. Вести спостереження можна без обладнання, а також із застосуванням спецзасобів» [2, с. 79].

Великий внесок у розробку та впровадження спостережень як методу навчання в початковій школі внесли у виховну роботу сучасні педагоги О. Савченко та Т. Байбара. Зокрема, відомі педагоги підкреслюють, що спостереження за навколишнім світом допомагає глибше заглянути в природу, побачити її ширше, зрозуміти взаємозв'язки між явищами, що в ній відбуваються, між об'єктами навколишнього середовища, розрізнити, порівняти і зрозуміти, які зміни відбуваються в навколишньому середовищі, коли вони настають, чому і як суспільство впливає на його розвиток чи занепад.

Основою вивчення матеріалу всього курсу «Я досліджую світ» в блоці уроків природознавчого циклу повинні бути безпосередні спостереження учнів. На цьому наголошують автори інтегрованого курсу «Я досліджую світ» Т. Гільберг, С. Тарнавська та Н. Павич. Вони вказують, що «знання про навколишній світ людина здобуває з власних спостережень» [2, с. 78].

Слід підкреслити, що основними видами спостережень за природою в початкових класах є повсякденні спостереження за неживою природою (сьогоднішньою погодою, станом ґрунту, водойм тощо), сезонними змінами рослинного і тваринного світу, сезонною працею людей та її змінами протягом пір року.

Основною вимогою при організації спостережень є продуманий відбір об'єктів і явищ природи, систематичне і правильне їх виконання учнями.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> (дата звернення: 15.03.2024).

2. Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 кл. закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза. 2019. 256 с.

3. Рославець Р. Роль спостережень у творчому розвитку молодших школярів. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. № 2. С. 81–86.

4. Фесюкова Л. Б., Григор'єва О. О. Пори року. Комплексні заняття. Харків. 2007. 208 с.

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Богдана Вовк,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Оксана Мельничук,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик

Проаналізовано психолого-педагогічні та інші підходи щодо розуміння поняття культури спілкування як складової культури поведінки особистості.

Культура спілкування є складовою культури поведінки особистості в суспільстві і є сукупністю проявів поведінки людини у різних сферах та спілкуванні з оточенням, які втілюють зовнішні вияви моральних і естетичних норми поведінки. Культура поведінки постійно поєднується з культурою спілкування. Саме тому великого значення у формуванні культури поведінки набуває формування культури спілкування як сукупності знань, умінь і навичок, які проявляють адекватну поведінку в різних ситуаціях взаємодії та спілкування.

Поняття культури спілкування з'явилося наприкінці минулого століття і стало одним з важливих і складних напрямків педагогічної науки та практики. За В. Сухомлинським: «Словом можна створити красу душі людини, а можна спотворити її. Обов'язковою умовою спілкування є діалог між учителем і учнями. Душа дитини і слово вчителя стоять поряд і потрібно формувати особистість із високою емоційно-мовленнєвою культурою вже зі шкільної лави» [5].

Проблематика культури спілкування і в умовах сьогодення набуває особливого значення. Оскільки вона є однією з базових особистісних характеристик, а людина є суб'єктом комунікації, у ході якої здійснюється взаємодія з оточенням, опанування культурними традиціями та оволодіння відповідними засобами спілкування, то у процесі цієї взаємодії відбувається розвиток комунікативних здібностей особистості, якими є знання, уміння, навички, почуття, ставлення. Відповідно, завдяки ним відбувається використання засобів культури спілкування, які є особистісною формою взаємодії та діяльності.

У сучасній науці поняття культури спілкування трактується з позиції становлення і розвитку взаємних контактів, обміну певною інформацією, створення єдиної моделі взаємодії, сприйняття та усвідомлення ролі оточуючих людей та в цілісному поєднанні з розвитком мислення та мовленнєвої діяльності.

Проблеми комунікативного та мовленнєвого розвитку особистості розглядалися дослідниками Г. Костюком, І. Синицею, Г. Баллом, І. Бехом, О. Киричуком, С. Максименко, Т. Чмут та ін. У цих дослідженнях значної уваги приділено розвитку і становленню культури спілкування школярів в єдності структурних компонентів: особистісних мотивів, настанов, потреб, цінностей,

прагнень у спілкуванні, вольових якостей і характеристик, комунікативних знань і вмінь, які складають основу культури спілкування та взаємодії.

Наприклад, Бабич Н. вважає, що: «культура спілкування – поняття багатоаспектне: психологічне, філософське, етичне, лінгвістичне, бо є складовою людської активності – діяльності та поведінки людини. Культура спілкування визначає загальний рівень культури народу, багатство і традиції його історичного досвіду у взаємодії людей та їхнього впливу один на одного» [1].

Чмут Т. відзначає: «культура спілкування є складовою частиною культури людини загалом, яка містить у собі певну суму знань про спілкування. Для культури спілкування характерна нормативність, яка визначає, як мають спілкуватися люди в певному суспільстві, у конкретній ситуації. Зазвичай норми визначаються станом суспільства, його історією, традиціями, національною своєрідністю, загальнолюдськими цінностями» [6].

На думку Корніяки О.: «комунікативна культура є психологічним інструментом суб'єкта в діяльності спілкування, засобом освоєння ним комунікативного досвіду суспільства. Набута людиною у процесі спілкування комунікативна культура, що забезпечує нормальну комунікативну діяльність і повноцінну її життєдіяльність у соціумі, є загальним явищем, пов'язаним зі спільною властивістю людей, і одиничним, унікальним, особливим, притаманне конкретному індивіду і вироблене з урахуванням вимог суспільства до психологічно комфортного і комунікативно ефективного спілкування» [3].

Культура спілкування є вмінням висловлювати власні погляди, думки, передавати почуття та емоції оточуючим, підтримувати співрозмовників під час взаємодії, вміти слухати.

Складовими культури спілкування є *способи висловлювання* власних думок, поглядів, емоцій, почуттів, ставлення до себе та оточення; *вербальні засоби*, які складають основу мовлення, ознаки та властивості мовлення; *невербальні засоби*, серед яких жести, міміка, рухи, зовнішній вигляд, які прийняті в конкретному суспільстві.

Вагоме значення у спілкуванні належить умінню уважно ставитися до співрозмовників, захоплювати їх позитивним оптимістичним настроєм, емоціями, постійно їх підтримувати, викликати довіру та захоплення діями, вчинками. Прояв культури спілкування не допускає байдужості, демонстрації заздрості, егоїзму та прояву інших негативних якостей.

Рівень сформованості культури спілкування та поведінки проявляється в умінні керувати власним емоційним станом, стримуватися, не виявляти негативних характерних рис, уникати поганого настрою в оточенні та при передачі його іншим. Зауважимо, що кожен «акт комунікації» відображає особистісні характеристики його учасників. Також потрібно звертати увагу на моральну складову культури спілкування, серед функцій відзначається постійний внутрішній контроль за культурою поведінки особистості, її регуляція [5].

Отже, культура спілкування у психолого-педагогічних дослідженнях визначається як система сформованих особистісних умінь, навичок і якостей у міжособистісній взаємодії. Вона значною мірою визначає успішність адаптації

особистості в соціумі, сприяє здійсненню ефективної комунікативної та предметної діяльності і в свою чергу опирається на комунікативні здібності, віковий розвиток і соціальний статус, а також комфортність умов в ході міжособистісної взаємодії.

Література та джерела

1. Бабич Н. Д. Лінгво-психологічні основи навчання і вивчення мови. Чернівці: Рута, 2000. 174 с.
2. Заброцький М. М. Комунікативна компетентність учителя як вияв його педагогічної позиції. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. Київ: Главник, 2005. Вип. 26. Т. 2. С. 85–89.
3. Корніяка О. М. Психологія комунікативної культури школяра: Монографія. Київ: Міленіум, 2006. 336 с.
4. Тернопільська В. І. Шляхи виховання соціально-комунікативної культури молодших школярів. *Початкова школа*. №10, 2009. С. 9–12.
5. Формування культури спілкування молодших школярів в освітньому процесі. URL: [дhttps://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789-/3607/educ_2022_172.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789-/3607/educ_2022_172.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (Дата звернення 13.03.2024).
6. Чмут Т. К. Культура спілкування: навч. посібник. Хмельницький: ХІРУП, 1999. 358 с.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Катерина Вознюк,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н., викладачка циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкрито суть дидактичної гри, розумового виховання молодших школярів. Визначено потенціал дидактичної гри та основні вимоги щодо її проведення.

У центрі уваги нової української школи має бути творча особистість, головними якостями якої – духовність, громадянськість, інтелектуальність, конкурентоспроможність. Тому першочерговим завданням, яке постає перед освітою, є виховання успішної, інтелектуально й духовно розвиненої особистості з перших років навчання.

У ХХІ ст. навички мають широкий діапазон – це і вміння навчатись упродовж життя, критичномислити і відповідально ставитися до інформації, проявляти креативність, співпрацювати з іншими людьми й комунікувати задля ефективного спілкування. Наразі інтенсифікація і модернізація освіти потребує втілення таких технологій інтерактивного навчання, які спрямовані на творче формування особистості в інтелектуальному й емоційному вимірах. Науковці виокремлюють

передусім такі технології: розвивальне навчання, метод проектів, проблемне навчання, ігрове навчання, навчання у співпраці та ін.

Напрями досліджень у сфері освіти вказують на те, що зацікавленість вивченням впливу ігор на навчання зростає. Як показує практика – дидактичні ігри спроможні сприяти усвідомленому вивченню шкільних предметів.

Для молодших школярів, особливо першокласників, які адаптуються до нових умов у школі, потрібно активно та свідомо застосовувати ігри та ігрові ситуації на уроках. Це є обов'язковою умовою для переходу дошкільника від ігрової діяльності до навчальної.

Використання дидактичних ігор спрямовано на формування творчого потенціалу дітей, розвитку їх аналітичного мислення, здатності до комунікації і самонавчання. Окрім того, дидактична гра – це ефективний інструмент для посилення емоційної та мотиваційної сфер учня [3].

Дидактичні ігри є ефективним засобом розвитку розумових функцій у молодших школярів. Розумовий розвиток у дітей охоплює широкий спектр когнітивних процесів, які включають у себе мислення, пам'ять, увагу, мовлення, сприйняття, логіку та інші аспекти. Розвиток цих розумових функцій є важливим для успішного навчання та соціально-психологічного адаптування дитини.

Мислення включає в себе здатність аналізувати інформацію, робити висновки, розв'язувати проблеми та приймати рішення. Пам'ять допомагає дитині зберігати та відтворювати інформацію. Увага дозволяє концентруватися на певному завданні чи інформації. Мовлення є важливим засобом комунікації та вираження своїх думок.

Сприйняття охоплює здатність сприймати та обробляти інформацію через різні чуттєві канали. Логіка допомагає будувати послідовність міркувань та аргументувати свої висновки. Розвиток цих розумових функцій сприяє формуванню креативності, аналітичного мислення, критичного мислення та інших важливих навичок [2, с. 46].

Дидактичні ігри є ефективним засобом стимулювання всіх цих аспектів розумового розвитку у дітей. Вони сприяють активному включенню дитини у процес навчання, розвивають її когнітивні здібності та сприяють формуванню широкого спектру навичок, які необхідні для успішного життя.

Сучасна педагогіка дає таке визначення дидактичної гри: це гра, спрямована на формування у дитини потреби у знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Гра під час навчального процесу забезпечує емоційну обстановку відтворення знань, полегшує засвоєння навчального матеріалу, створює сприятливий для засвоєння знань настрій, заохочує до навчальної роботи, знімає втому та перевантаження [1, с. 340].

До найважливіших загальних здібностей, які розвиває навчальна гра, можна віднести такі: доречне використання часу, встановлення пріоритетів, планування роботи; навички спілкування і взаємодії, серед яких можна виокремити вміння слухати і ставити запитання, адекватну реакцію на критику, аргументоване ведення дискусій із можливістю використання здобутих знань і умінь у конфліктних ситуаціях; розвиток аналітичних навичок [4, с. 446]. Задача вчителя полягає в тому, що під час вибору гри упевнитись у доречності її використання на уроці, обумовленості і націленості на засвоєння загальнокультурних чи окремих

компетентностей із певної дисципліни, після чого зацікавити і залучити до діяльності весь клас, підтримуючи дидактичний сенс протягом усіх етапів гри.

Метод ігрових технологій є універсальним інструментом і може застосовуватися педагогом на будь-якому етапі уроку. Різноманітність ігор дає змогу підібрати найвлучніші з них задля досягнення поставлених освітніх цілей. Правильний вибір дидактичної гри має вирішальне значення у тому, чи буде ігрова діяльність позитивно впливати на інтелектуальний розвиток учнів, засвоєння ними знань, формування необхідних умінь і навичок [3, с. 240].

Дидактичні ігри мають підвищувати мотивацію та оптимізм серед дітей, аби їх не лякали труднощі і вони вчилися на власних помилках. Такий підхід передбачає здатність дітей ризикувати під час гри, аналізуючи свої вчинки, наслідком чого буде здобуття компетентностей учнями і їхнє самовдосконалення.

Організація дидактичних ігор – складне завдання, що вимагає значних методичних, психологічних знань, педагогічного досвіду. Можна виділити такі вимоги до організації дидактичних ігор:

- наявність у педагога професійних знань, умінь і навичок;
- виразність мовлення освітянина під час проведення гри, що забезпечить інтерес дітей, бажання брати участь і прийти до перемоги;
- необхідність участі педагога в ігровій діяльності як того, хто забезпечить взаємну відповідність навчальних, виховних, розвивальних завдань. Водночас учитель не виконує керівну роль, а лише непомітно для дітей спрямовує гру у необхідному напрямку;
- між педагогом і дітьми має бути наявною атмосфера взаємоповаги, розуміння і довіри;
- використання різноманітних засобів навчання, що суттєво впливає на всебічний розвиток учнів і сприяє забезпеченню знань, умінь [6, с. 560].

Отже, гра як метод навчання ефективно впливає не тільки на активізацію пізнавальної активності, мотивує дітей до навчання, а й забезпечує розумовий розвиток школярів: розвиває логічне та критичне мислення, вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. Тому в початковій школі дидактична гра є обов'язковим методом навчання.

Література та джерела

1. Войтко В. І., Полгородник С. М., Калениченко Н. П. Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського. Київ: Вища школа, 1974. 340 с.
2. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання. *Рідна школа*. 2002. № 3. С. 46–48.
3. Козляковський П. А. Загальна психологія: навч. посібник: в 2 т. 2-ге вид., доп. і перероб. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. Т. 2. 240 с.
4. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Загальна психологія: підручник. Київ: Каравела, 2011. 446с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-ти томах. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 95–98. С. 176
6. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, випр., доп. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЗМІСТІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Марина Гищук,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта

Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради
Науковий керівник – Наталія Оглова, викладач вищої категорії

Подано короткий узагальнений опис формування громадянської та історичної компетенції молодших школярів у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».

Одним із головних завдань освіти на сучасному етапі її реформування стає створення умов для формування громадянської компетентності. Дитина – громадянин, особистість яка усвідомлює важливість демократичних цінностей, усвідомлюючи зв'язок між правами і свободами індивіда та громадянською відповідальністю, повинна бути готовою до компетентної участі у суспільному житті. Сучасна історична і правова освіта в початковій школі дещо спрямована на формування громадянської компетентності учнів, а основна увага відводиться формуванню історичних і правових знань.

Тема «Формування громадянської та історичної компетентності учнів початкових класів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є дуже актуальною у сучасному освітньому середовищі. Зараз, більш ніж коли-небудь, важливо, щоб діти розуміли свої права та обов'язки як громадян, були свідомі соціальних проблем, уміли брати участь в громадському житті і знайомилися з історією свого народу та світу.

Актуальність нашої теми зростає з огляду на військову агресію Росії. Сьогодні, зокрема в Україні, дуже важливо формувати громадянську свідомість та виховувати патріотизм серед молодих громадян, щоб вони знали свої права та обов'язки, мали глибоке розуміння історії своєї країни та її цінностей, були готові відстоювати їх у разі потреби.

Вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» має можливість поєднати знання з різних предметів, зокрема з історії, географії, біології та природознавства. Такий підхід дає можливість формувати в учнів не тільки окремі знання, а й комплексне бачення світу, розвивати у них аналітичне та критичне мислення, а також залучати до активної громадської участі. Даний курс дає можливість учням пізнавати світ навколо себе, знайомитись зі своєю культурою та історією, а також з історією і культурою інших народів. Вивчення інтегрованого курсу дозволяє учням розуміти, як їхні дії впливають на оточуючий світ, та навчає відповідальності за свої вчинки.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» в початковій школі має на меті розвиток громадянської та історичної компетентності учнів. Цей курс поєднує навчання з пізнанням і дослідженням світу, а також формує в учнів навички співпраці, аналізу, розв'язання проблем та критичного мислення.

У процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», учні знайомляться з різноманітними історичними подіями та фігурами, аналізують їхні дії та внесок у розвиток суспільства. Крім того, вивчення соціально-економічних процесів, зокрема з питань економіки, екології, політики та культури, допомагає учням розуміти складні суспільні явища.

У 1-ому класі на шостому навчальному тижні для вивчення теми «Батьківщина» можна запропонувати таке різноманіття видів діяльності, де присутня громадянська компетентність:

1. *Освітня подорож «Наша Україна»*. Вчитель добирає світлини мальовничих куточків, «чудес» нашої країни тощо. Учні можуть принести власні фото з мандрівок. Усі разом роздивляються фотографії, діти розповідають про свої враження, дорослий доповнює розповіді, уточнює інформацію.

2. *Освітня подорож «Віночок українських пісень»*. Педагог добирає народні пісні з різних регіонів України та фото місцевостей, де вони народилися. Учні слухають твори, роздивляються світлини, підспівують, придумують відповідні рухи.

3. *Образотворча діяльність «Сьогодні петриківського розпису»*. Педагог нагадує учням основні елементи петриківського розпису. Діти створюють аплікації або малюнки, розмірковують, які сучасні речі можна ними оздобити.

4. *Творча діяльність «Мультики з продовженням»*. Учні переглядають мультфільми про козаків, придумують їх продовження.

5. *Діалог-фантазія «Казкові герої серед нас»*. Діти пригадують українські народні казки, уявляють, як діяли б їх персонажі, якби вони опинилися у нашому часі.

Вивчення курсу «Я досліджую світ» формує в учнів уміння робити висновки та знаходити рішення в різних життєвих ситуаціях. Це розвиває в них навички громадянської позиції, які потім можуть бути застосовані у різних аспектах життя.

Отже, інтегрований курс «Я досліджую світ» є важливим інструментом для формування громадянської та історичної компетентності учнів початкових класів, оскільки він допомагає їм здобувати нові знання та навички, розвивати критичне мислення та самостійність, а також формувати громадянську позицію.

Розглянемо приклади завдань громадянського спрямування з підручників «Я досліджую світ» для 3-4 класів за редакцією Н. Бібік, Т. Воронцової і Т. Гілберг.

Н. Бібік наводить такі питання щодо державних символів:

1. Що таке символи? Де їх можна побачити або почути?
2. За якими правилами читаються кольори прапора?
3. Як треба поводитись, коли звучить гімн?

Автор пропонує розглянути різні способи зображення Державного Герба України і намалювати у зошиті герб України одним із способів.

У підручнику Т. Воронцової мозаїка завдань громадянського напрямку містить таке завдання:

Поясніть на прикладах, що означає бути громадянином України.

Найглибше і найцікавіше питання громадянськості розглядаються у підручниках автора Т. Гілберг. Наприклад:

– Яку шану ми віддаємо державним символам? Пригадайте, як слід поводитися, коли звучить гімн або вносять прапор України.

- За малюнками розкажіть, де можна побачити зображення герба України.
- Де розміщені державні символи у вашому населеному пункті? На яких будівлях?

– Попрацюйте у групі. Створіть символ/герб для свого класу.

З огляду на російську агресію, сьогодні, як ніколи раніше важливо розвивати громадянську та історичну компетентність молодших школярів. Громадянська освіта учнів вимагає часу. Вона полягає у формуванні громадянськості як якості, що дозволяє людям почувати себе морально, соціально, політично та юридично захищеними.

Формування громадянської компетентності учнів реалізує головну мету громадянської освіти в школі – виховання і навчання особистості, яка передбачає створення умов для становлення моральної громадянської позиції, громадянської компетентності та набуття досвіду суспільно-корисної громадської діяльності в контексті безперервної освіти.

Вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є одним із засобів формування громадянської та історичної компетентності учнів початкових класів. Він дає можливість учням пізнавати світ навколо себе, знайомитись зі своєю культурою та історією, а також з історією і культурою інших народів; дозволяє учням розуміти, як їхні дії впливають на оточуючий світ, та навчає відповідальності за свої вчинки; учні знайомляться з різноманітними історичними подіями та фігурами, аналізують їхні дії та внесок у розвиток суспільства.

Отже, формування громадянської та історичної компетентності учнів початкових класів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприяє вихованню свідомих громадян, які зможуть відстоювати свої права та інтереси, розуміти історію своєї країни та цінності, і бути готовими діяти на благо своєї держави.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою КМУ 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови КМУ від 24 липня 2019 р. № 688) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звертання: 12.03.2024).

2. Бахмат Н. В., Кравчук О. В. Сучасні підходи до навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі. *Перспективи та інновації науки*. № 4(9). 2022. С. 36–50.

3. Бех І.Д. Патріотичне і громадянське виховання у власних межах. URL: https://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/Bekh_I.D_Index-2021.pdf (дата звертання: 15.03.2024).

4. Васютіна Т.М. Зошит з основ і методики викладання громадянської та історичної освітньої галузі: Навч. пос. для студ-в спец-ті 013 «Поч. освіта», першого рівня вищої освіти «Бакалавр». Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. 42 с.

5. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу»:

Київ: Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.

6. Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Павич Н.М. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2020. 256 с.

7. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: Навчально-методичний посібник / Т. Гільберг, С. Тарнавська, З. Хитра, Н. Павич. Київ: Генеза, 2020. 240 с.

8. Іванюк І.В., Овчарук О.В., Терещенко А.Б. Аналітичний звіт сучасний стан громадянської освіти в Україні. Київ, 2013. 104 с.

ГРУПОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦТВА

Вікторія Голядинець,

студентка 4-А групи спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) мистецько-технологічного відділення

Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Оксана Гусева, викладач циклової комісії викладачів
образотворчого мистецтва та окремих методик**

У статті розглянуті умови організації групових форм навчальної роботи першокласників їх типи. Визначається значення групових форм роботи на уроці мистецтва для формування особистості першокласника.

Згідно з психолого-дидактичними дослідженнями, групова робота володіє значним потенціалом для навчання та виховання. Вона допомагає подолати протиріччя між індивідуальною та фронтальною роботою.

Проте, незважаючи на свою багатофункціональність, групова робота не є універсальним методом. Її ефективність значною мірою залежить від: способу керівництва групою, прийомів організації роботи, ступеня поєднання з іншими формами навчання.

Навчання в групах передбачає організацію навчального процесу у невеликих групах учнів, яких об'єднує спільна мета. На уроках мистецтва в початковій школі для досягнення успіху важлива співпраця учнів та помірне керівництво з боку вчителя.

На відміну від прямого контролю, вчитель керує діяльністю учнів опосередковано, пропонуючи завдання для групи, які самі регулюють роботу учасників. Співпраця стає основою взаємодії між учителем та учнями. Педагог втручається лише за потреби, коли виникають питання або учні самостійно звертаються за допомогою. Це спільна діяльність: вчитель та учні працюють над загальною метою.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що групова навчальна діяльність сприяє активізації й результативності навчання школярів, вихованню гуманних стосунків між ними, самостійності, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, а головне, розвитку творчості молодшого школяра [2].

Під час проведення уроків мистецтва у 1-му класі ми спостерігали активність дітей саме при виконанні завдань в складі групи. Учні демонструють високі результати у засвоєнні знань та формуванні навичок. Слабші діти в групі виконують на 20 – 30% більше завдань, ніж під час індивідуальної роботи. У здобувачів освіти підвищується мотивація.

Важливу роль групова діяльність відіграє у формуванні виховних компетентностей здобувачів освіти. У груповій діяльності формується колективізм та моральні, гуманні якості особистості. Важливу роль у формуванні цих якостей відіграють особливості організації групової роботи: розподіл функцій і обов'язків між учасниками діяльності, обмін думками, взаємна вимогливість і допомога, взаємоконтроль і взаємооцінка. Діти отримують важливі компетентності, які необхідні будуть їм у дорослому житті [1].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, вивчення досвіду кращих вчителів та оцінки готовності першокласників до співпраці, нами було виділено сукупність дидактичних умов, що забезпечують ефективність групової роботи:

1. Урахування готовності дітей до різних форм групової роботи: визначення рівня сформованості навичок співпраці у дітей, підбір завдань та форм групової роботи з урахуванням вікових особливостей та рівня підготовки першокласників;

2. Формування позитивного ставлення до групової роботи: створення атмосфери взаємодопомоги та співпраці на уроці, заохочення та підтримка активності дітей у груповій роботі, використання ігрових форм та цікавих завдань;

3. Емоційно-стимулююче спілкування вчителя з учнями: використання позитивного емоційного фону під час групової роботи, заохочення дітей до висловлення своїх думок та почуттів, створення атмосфери довіри та підтримки;

4. Поєднання прямого та непрямого педагогічного керівництва: чітке пояснення завдань та правил роботи, контроль за ходом виконання завдань та надання допомоги при потребі, стимулювання самостійності та ініціативності дітей.

Виходячи з можливостей навчального матеріалу (теми, техніки виконання) для групової роботи та організації цікавої та захоплюючої спільної діяльності для дітей, можна використовувати один з чотирьох типів завдань.

Ці завдання відрізнялися:

- способом постановки мети перед учнями;
- характером співпраці між учнями;
- кількістю учасників у групі;
- наявністю взаємного контролю та самооцінкою результатів спільної роботи.

Розглянемо типи завдань під час роботи в групах:

1. Учні спочатку виконують індивідуальні завдання, не знаючи, що з них вийде. Вчитель збирає результати всіх учнів та об'єднує їх у спільну роботу. Мета роботи не

розкривається заздалегідь, що робить процес цікавим та захоплюючим. Діти бачать, як з окремих частин виходить ціла картина, вчаться працювати разом;

2. Учні працюють самостійно, але мають спільну мету. Їхні роботи об'єднуються в єдиний результат. Завдання різної складності, але з однаковою темою. Діти знають, що їх малюнок – частина спільної композиції класу;

3. Учні працюють у парах. Всі разом мають досягти мети. Завдання різні та мають різну складність;

4. Учні працюють разом, щоб досягти мети. Завдання складне і потребує співпраці. Учні самостійно розподіляють обов'язки. Кількість учасників змінюється залежно від завдання.

Теми уроків для роботи в групі вчитель може обрати на свій розсуд, адже безліч завдань з образотворчого мистецтва діти можуть виконати, об'єднавшись у групу.

Організуюючи групову навчальну діяльність на занятті, потрібно забезпечити активність кожного учня. Спілкування і співпраця учнів на уроці – один із основних принципів формування особистості в системі навчання. Зміст діяльності вчителя докорінно міняється. Його визначальною метою стає організація спільного пошуку розв'язку завдання, головне – організувати пошукову діяльність учнів на уроці, результатом якої стане здобуття відповідних компетентностей.

Література та джерела

1. Задоя Е. С. Дидактичні умови організації групових форм навчальної роботи. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/21_6.pdf (дата звернення: 04.03.2024).

2. Салоїд К. О. Форми роботи групового навчання. Дата розміщення 13.03.2020. URL: <https://cusu.edu.ua/en/konferenc-19-20/> (дата звернення: 06.03.2024).

ІДЕЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Катерина Грабовець,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Петро Бойчук, к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та психології, ректор*

Робота присвячена вивченню ідей патріотичного виховання учнів, які мають своє коріння у педагогічній спадщині видатного українського педагога Василя Сухомлинського. Дослідження розкриває підходи педагога до формування громадянської відповідальності, патріотичних цінностей та ставлення до рідного краю; відзначає актуальність цих ідей у сучасному освітньому контексті.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського вражає своєю актуальністю в контексті сучасності, викликає захоплення та зачаровує своєю привабливістю. Та

саме ця передбачливість, прозорість й співзвучність із нашим часом роблять її особливо переконливою. Простий та доступний для будь-якого педагога та батьків стиль викладу педагогічних порад вченого пронизаний глибоким національно-філософським змістом, спрямованим на досягнення позитивного результату – виховання громадянина, патріота, чия душа і серце наповнені безмежною любов'ю до рідної Батьківщини, української землі, рідної мови, солов'їної пісні та мелодій [2, с. 27-28]. Ідеї Василя Сухомлинського стосовно трансформації навчально-виховного процесу в школі, зосереджені на збільшенні уваги саме до індивідуальності дитини, її внутрішнього світу та формування як громадянина-патріота, знаходять своє відображення у Концепції Нової української школи, що неабияк впливає на гуманістичний аспект освітнього процесу та призводить до успішних результатів педагогічної діяльності.

Питання виховання патріотизму завжди стоїть у центрі уваги вітчизняних дослідників, а саме: О. В. Сухомлинська (виховання як соціальний процес: особливості сучасних трансформаційних змін), О. М. Каплуновська (сучасний погляд на патріотичне виховання), Н. В. Гавриш, К. Л. Крутій (національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою), А. М. Богуш (патріотичне виховання починається з доброти) та інших. Сучасні наукові пошуки в царині патріотичного виховання розкривають конкретні реалії суспільного життя в Україні ХХІ століття. Серед досягнень педагогічної думки вагомими розробками можна вважати праці В. Андрущенка, І. Бега, О. Вишневського, О. Дубасенюк, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Киричука, О. Кондратюка, П. Кононенка, В. Кременя, М. Лукашевича, Ю. Руденка, О. Савченко, Р. Скульського, О. Сухомлинської, В. Струманського, Б. Ступарика, П. Щербаня та інших знаних науковців.

В. О. Сухомлинський вважає, що діти пізнають світ не тільки головою, але й серцем, тому формування почуттів і емоційних переживань – одне з них прийомів якісного патріотичного виховання. Важливо також навчити маленьку дитину бачити наслідки кожного свого вчинку, уявляти себе на місці інших, вводити її в складний світ особистого життя. Цілком зрозуміло, що завдання виховання нового покоління в дусі любові до рідної землі, готовності стати її захисниками та активно сприяти її розвитку викликає значний інтерес серед сучасних педагогів [1, с. 26-29]. При вивченні педагогічної спадщини Василя Сухомлинського кожен педагог знаходить щось цікаве та корисне, що може у подальшому знайти своє відображення у професійній діяльності, впливає на формування їхнього педагогічного підходу та сприяє знаходженню ефективних методів спілкування з дітьми.

Перед суспільством, сім'єю та школою завжди виникає низка різноманітних питань, однак для провідного педагога важливим є висвітлення теми виховання почуття патріотизму. Найбільш комплексне та витончене відчуття любові до Батьківщини проявляється у гармонійній взаємодії з природою, а також в поєднанні з відчуттям любові й тепла до матері, батька та рідної мови. Цей органічний зв'язок обумовлений усвідомленням патріотичних обов'язків перед власним народом. Патріотизм як соціальне явище – основа існування й розвитку нації та державності. У зв'язку із цим однією з умов стабільності держави є патріотичне виховання учнів. Патріотизм – це цілеспрямоване виховання духовно-моральних засад

особистості, які в майбутньому визначають і формують її статус як громадянина, потребу гідно та самовіддано служити своїй Батьківщині.

Розглянемо головні аспекти у системі патріотичного виховання В. О. Сухомлинського:

Патріотичний аспект – розвивається любов до рідного краю, формується відчуття громадянства та поваги до Батьківщини. Педагог доволі влучно зауважував, що батьківський дім, його природа, яка насичена неймовірною красою та різноманіттям явищ, представляють собою «вічне джерело дитячого розуму». І тому, зазначав В. Сухомлинський, надзвичайно важливо, щоб перші наукові знання діти отримували не з підручників, а з животворних джерел свого рідного краю. Видатний педагог вважає, що в учня має бути сформованим передусім «багаж» знань про Батьківщину. Кожен учень повинен розуміти історію, геополітичну структуру та стратегію розвитку своєї країни, повинен знати історію своєї країни, її геополітичний уклад, розумітися на стратегіях її розвитку.

Соціальний аспект – практична перевірка ідеалів народу та взірців гуманних стосунків в соціумі. Постійним джерелом патріотичних почуттів педагог вважав взаємну любов батьків і дітей, відданість і повагу. «Людина, яка не вихована в цій колисці», – писав В. Сухомлинський, – «людина, незмінна в глибоко особистому, не може бути справжнім сином Батьківщини в суспільному житті... Хто забув колиску, від якої він піднявся ходити по землі, який байдужий до матері, яка виростила і виховала його, не здатний відчувати високі патріотичні почуття» [4, с. 146].

Трудовий аспект – залучення до трудової діяльності народу та підтримка традиційних видів праці. Важливим у педагогічній майстерності вихователя Василь Сухомлинський вбачав уміння знайти для кожної дитини такий вид трудової діяльності, який би допоміг розкритися душевним поривам і прагненням.

Екологічний аспект визначає важливість захисту рідної природи, усвідомлення єдності «людина-природа-суспільство» та примноження багатств рідної землі. Сухомлинський вважав, що справжній патріот не тільки розмірковує, а й на ділі проявляє свою відповідальність за кожен клаптик землі, за лісові і рудні багатства, за річки і озера, за повітря, яким ми дихаємо. Такий підхід до природи визначався педагогом як вияв патріотичних почуттів до власної Батьківщини та вияв турботи і прагнення збереження унікального багатства та неповторної краси. Педагогічна діяльність В. Сухомлинського насичена цінними методичними рекомендаціями, спрямованими на формування почуття любові та відповідального ставлення до природних багатств нашої рідної країни.

Художньо-естетичний аспект сприяє розвитку художніх здібностей та залученню до народної творчості, зокрема в галузі декоративно-прикладного мистецтва [3, с. 20].

Сучасні заклади освіти повинні будувати свою виховну діяльність таким чином, щоб їх організація, приклад авторитетних педагогів і шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії народу, національної самобутності та самобутності [5, с. 60].

У висновку можемо зауважити, що ідеї патріотичного виховання, запропоновані Василем Сухомлинським, стали важливим еталоном для сучасної

педагогіки. Його педагогічна спадщина відзначається не лише глибоким розумінням значущості патріотизму, але й власною методологією впровадження цих ідей у педагогічний процес. Сухомлинський наголошував на необхідності виховання не лише патріотичних почуттів, але й внутрішньої готовності дітей взяти на себе відповідальність за долю своєї Батьківщини. Його концепція патріотичного виховання базується на індивідуальному підході до кожної дитини, активному залученні до трудової та громадянської діяльності, а також на формуванні почуття любові до рідної землі через вивчення її природи, історії та культури. Спадщина Василя Сухомлинського надає педагогам важливі методичні настанови, які можуть служити основою для розробки ефективних програм патріотичного виховання в сучасному освітньому середовищі. У визначенні основних принципів та завдань патріотичного виховання учнів, враховуючи виклики та реалії сучасного світу, ці ідеї залишаються актуальними та неабияк впливають на формування повноцінних громадян.

Література та джерела

1. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12–13. С. 26–37.
2. Богущ А. М. Патріотичний вектор образу «Батьківщина» в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського. *Рідна школа*. 2017. № 1–2. С. 27–30.
3. Остапйовський О. І. Патріотичне виховання та його соціальні аспекти у творчому добутку В. О. Сухомлинського. *Педагогічний пошук*. 2016. № 4(92). С. 19–20.
4. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: у 5 т. Київ: Радянська школа, 1976. Т. 1. С. 59–218.
5. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару /ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В. ; літ. ред. Редько-Шпак Л. В. ; рецензенти Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.]. Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. 60 с.

КОМПЕТЕНІСНО-ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Дарина Гузь,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розглянуто сутність та переваги використання компетентнісно-зорієнтованих завдань для першокласників, а також їх вплив на формування ключових навичок та компетентностей у молодших школярів.

У сучасній освіті важливо розуміти, що навчання охоплює не лише передачу фактів і знань але й активний розвиток різноманітних навичок та вмінь, необхідних для успішного функціонування в сучасному світі. Математика, як одна з ключових дисциплін, відіграє важливу роль під час формування у першокласників критичного та логічного мислення та аналітичних здібностей.

Більшість дослідників наголошують на тому, що термін «компетенція» перевищує просте уявлення про знання, вміння чи навички, і відноситься в першу чергу до сфери повноважень конкретної організації, установи або особи. В межах своєї компетенції людина може бути або компетентною, або не компетентною у певних питаннях, тобто мати необхідну компетентність у конкретній сфері діяльності. Однією з цілей освіти є розвиток у людини набору компетентностей [3].

Компетентнісно орієнтовані завдання створюються з метою розвитку або перевірки предметних і ключових компетентностей здобувачів освіти і є спеціально розробленою дидактичною конструкцією. В освітньому процесі для молодших школярів застосовується компетентнісний підхід, який передбачає формування у них готовності та здатності використовувати свої знання, вміння, навички, способи діяльності та особистий досвід у різноманітних життєвих ситуаціях [4].

Вивчення математики у перших класах не обмежується лише опануванням числових операцій та концепцій. Використання компетентнісно-зорієнтованих завдань в навчальному процесі математики для першокласників виявляється ефективним способом формування ключових математичних компетентностей. Всі вчені в галузі математики активно досліджують та розвивають методіку використання таких завдань для покращення результатів здобувачів освіти у цій науці.

Компетентнісно-орієнтовані завдання грають важливу роль на уроках математики, оскільки спрямовані на розвиток ключових компетентностей школярів і вдосконалення їхніх математичних навичок. Важливі аспекти включають:

1. Поглиблення розуміння: компетентнісні завдання допомагають здобувачам освіти краще зрозуміти математичні концепції та застосовувати їх у різних ситуаціях. Це сприяє переходу від механічного виконання завдань до осмисленого застосування математики.

2. Розвиток критичного мислення: завдання, що вимагають аналізу, оцінки та вибору оптимальних стратегій розв'язання, сприяють розвитку критичного мислення школярів.

3. Підтримка співпраці та комунікації: компетентнісно-орієнтовані завдання часто передбачають роботу в групах або парах, де школярі разом розв'язують задачі та обговорюють свої рішення. Це сприяє розвитку навичок співпраці та комунікації.

4. Стимулювання творчості: завдання з багатьма варіантами розв'язання підтримують творче мислення учнів і розвивають їхню уяву.

5. Підготовка до життя поза школою: компетентнісно-орієнтовані завдання допомагають здобувачам освіти усвідомити, як математика може бути застосована у різних сферах життя, що є важливим для їхнього майбутнього успіху та активної участі у суспільстві.

Формування ключових математичних компетентностей.

1. Розвиток математичного мислення. Використання завдань, спрямованих на вирішення математичних задач і розвиток логічного мислення, сприяє розвитку математичного мислення та аналітичних здібностей у першокласників. Наприклад:

- Порівняння кількості предметів та вибір найбільшого числа: «Скільки книг більше: 5 чи 8?»

- Вирішення складних математичних головоломок, де потрібно застосовувати логічне мислення.

2. Освоєння основних концепцій. Компетентнісно-орієнтовані завдання, спрямовані на розуміння базових математичних понять, сприяють удосконаленню розуміння чисел, форм та вимірювань. Наприклад:

- Сортування геометричних фігур за їх характеристиками.

- Гра «Будівництво чисел», де діти складають числа з цифр та обговорюють їх значення.

3. Розвиток проблемного мислення:

Завдання, які ставлять перед здобувачами освіти, щодо вирішення математичних проблем або пошуку рішення, сприяють розвитку у них навичок проблемного мислення та пошуку альтернативних шляхів вирішення завдань. Наприклад:

- Задачі, які вимагають знаходження різних шляхів розв'язання математичних проблем за допомогою інтерактивних ігор.

- Групові ігри, де учні спільно вирішують математичні завдання, обговорюючи та шукаючи різні способи їх розв'язання.

Використання компетентнісно-орієнтованих завдань на уроках математики має переваги, зокрема:

1. Розвиток ключових навичок: компетентнісні завдання сприяють розвитку різноманітних навичок, таких як критичне мислення, співпраця, комунікація та творчість.

2. Практичне застосування: такі завдання допомагають здобувачам освіти розуміти, як математика використовується у реальному житті, що допомагає їм легше адаптуватися до вимог сучасного світу.

3. Особистісний ріст: вони сприяють особистісному розвитку учнів, збільшуючи їх впевненість у власних здібностях, самостійності та відповідальності за власне навчання.

4. Залучення індивідуальних інтересів: компетентнісні завдання можуть бути більш захопливими для школярів, оскільки вони дозволяють враховувати їхні індивідуальні інтереси та досвід.

Недоліки використання компетентнісно-орієнтованих завдань на уроках математики:

1. Обмежений час: виконання таких завдань може забирати більше часу, ніж традиційні методи, що може бути проблемою в умовах обмеженого часу на уроці.

2. Необхідність підтримки вчителя: використання компетентнісних завдань може потребувати додаткової підготовки та підтримки вчителя.

3. Недостатня структурованість: деякі здобувачі освіти можуть відчувати складність у роботі з компетентнісними завданнями через їх меншу структурованість порівняно з традиційними завданнями.

Отже, використання компетентнісно-орієнтованих завдань на уроках математики для учнів перших класів виявляється необхідною складовою сучасного навчального процесу, спрямованого на розвиток математичних компетентностей учнів. Вони сприяють не лише формуванню ключових навичок та компетентностей, а й готують здобувачів освіти до подальшого життя за межами школи. Роль таких завдань полягає у розширенні розуміння математичних концепцій, розвитку критичного мислення, підтримці співпраці та комунікації, стимулюванні творчості та підготовці до реального застосування математики у житті. Таким чином, використання компетентнісно-орієнтованих завдань є ефективним засобом формування ключових математичних компетентностей у першокласників.

Література та джерела

1. Волошена В. В. Дидактичні вимоги до компетентнісно-орієнтованих задач в процесі навчання математики. *Проблеми сучасного підручника: Інститут педагогіки НАПН України: Педагогічна думка*, 2021.

2. Дика Н. М., Глазова О.П. Нова парадигма післядипломної педагогічної освіти: реалізація компетентнісного підходу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Випуск, 2018.

3. Мельник Я. Компетентнісно-орієнтовані завдання як засіб формування ключових компетентностей учнів початкових класів URL: https://skarbnychkavchitelja.blogspot.com/2016/11/blog-post_33.html (дата звернення: 17.03.2024).

4. Мовчан Н. В. Компетентнісно-орієнтовані завдання у початковій школі. *«Всеосвіта»*. URL: <https://vseosvita.ua/library/kompetentnisno-orientovani-zavdanna-u-pocatkovij-skoli-389277.html> (дата звернення: 17.03.2024).

МАТЕМАТИЧНІ ПОЗАУРОЧНІ ЗАХОДИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Світлана Гук,

студентка 41–ш групи спеціальності 013 Початкова освіта
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

Науковий керівник – Алла Терепя, к. пед. н., викладач математики

У публікації досліджено позакласну роботу на уроках математики в початковій школі. Наведено особливості позакласної роботи з молодшими школярами. Зазначено, що позакласна робота з математики в початковій школі є «ядром», що віщує в собі різні види діяльності та сприяє розвитку математичних здібностей, інтересу до вивчення математики та формуванню математичної компетентності в цілому.

Проблему організації позакласної роботи з математики в початковій школі розглядали такі вчені як М. Богданович, Б. Друзь, Н. Вапняр, Л. Дудко, Д. Клименченко, А. Макаренко, С. Русова, С. Скворцова та інші. Дослідники доводять, що позаурочна робота молодших школярів виступає перш за все засобом підвищення рівня знань із математики. Здійснивши аналіз підручників з математики початкової школи, та провівши спостереження за навчальним процесом під час проходження практики в початковій школі, можемо стверджувати, що позакласна робота упускає момент розвитку математичних здібностей молодших школярів. Тобто до організації позаурочної роботи вчителі початкової школи підходять дещо формально, не заглиблюючись в суть її впливу на розвиток математичних здібностей та інтересу до вивчення математики в цілому.

У своєму дослідженні ми використовуємо значення терміну «позакласна робота», зміст якого розкривається в педагогічному словнику С. Гончаренка як «складової частини навчально-виховної роботи, однієї з форм організації дозвілля учнів. Позакласна робота організовується та проводиться в позаурочний час органами дитячого самоврядування за активної допомоги і при тактовному керівництві з боку педагогічного колективу, особливо класних керівників, вихователів, організаторів позакласної і позашкільної роботи.» [2, с. 154].

Основними завданнями позакласної роботи є поглиблення і розширення знань та практичних навичок учнів; розвиток логічного мислення, кмітливості, математичної пильності, виявлення найбільш обдарованих і здібних дітей, сприяння їхньому подальшому розвитку, виховання інтересу до математики; залучення дітей до цікавих занять; виховання наполегливості, любові до праці, організованості й колективізму. Учитель повинен детально продумувати організацію позакласної роботи з тим, щоб вона забезпечувала активність, ініціативу й самостійність учнів. Він може використовувати такі види позакласної роботи з математики як математичні олімпіади; математичний гурток; математичний ранок; хвилини цікавої математики, години цікавої математики, математичні екскурсії, випуски математичних газет; створення математичного кутка.

Позакласну роботу будують за принципом добровільності. Учні не виставляють оцінок, однак обґрунтованість суджень, кмітливість, швидкість обчислень, використання раціональних способів розв'язання треба заохочувати. Для позакласної роботи добирається доступний матеріал підвищеної складності або такий, що доповнює вивчення основного курсу математики але з урахуванням наступності з класною роботою. Певним звітом з позакласної роботи є олімпіади, математичні вечори, конкурси, спеціальні газети, альбоми та ін.. Учитель допомагає учням планувати позакласні заняття, підбирати необхідний матеріал і посібники, проводити окремі заходи, даючи їм можливість проявляти власну ініціативу на всіх етапах підготовки і проведення занять. Позакласні заняття дають широкий простір для самостійної роботи учнів, розвитку їх ініціативи, самодіяльності, виявлення творчих здібностей. Розпочинають роботу вже з першого класу з проведення хвилин цікавої математики.

Розглянемо методичні особливості організації та проведення окремих видів позакласної роботи з математики в початкових класах: під час підготовки до позаурочної роботи можна відходити від навчальної програми та підбирати завдання, які не мають безпосереднього зв'язку з поточним програмним матеріалом; тривалість позакласного заняття також не регламентується, тобто може тривати від кількох хвилин до години; для позакласної роботи з математики учні можуть об'єднуватись в групи, навчаючись або в одному й тому ж класі, або в різних класах; позакласна робота може проходити у різному вигляді та різних формах: як групове заняття, гурток, математичний куточок або вікторина чи олімпіада, клуб любителів математики, у формі математичної екскурсії тощо; під час проведення позакласної роботи молодші школярі можуть більш вільніше проявляти свої почуття а сам вчитель може використовувати більш широкий діапазон ігрових форм проведення занять та елементів змагання на них.

Нині зацікавити молодших школярів стає дедалі складніше. Враховуючи ситуацію в країні і те, що значна частина шкіл переведена на дистанційне навчання – одним із способів зацікавлення учнів математикою є добре продумана позакласна робота. Позакласна робота з математики має велике виховне значення. Конкурси, вікторини, турніри, інтелектуальні змагання виховують товаристську, бажання глибше пізнати цікавий світ математики, формують толерантне ставлення до суперників, прагнення самовдосконалюватись і не зупинятися на досягнутому. Важливим елементом позакласної роботи є проведення тижня математики. Вся позакласна робота розпочинається з проведення хвилин цікавої математики. Вони проводяться з метою розвитку в учнів вже першого класу інтересу до предмету математики. Компонувати матеріал для хвилин цікавої математики можна по-різному. Один раз запропонувати ребуси, другий – головоломки, третій – задачі-жарти. Але, як показує практика, доцільно комбінувати різні види завдань. Ці завдання можуть бути присвячені певній темі, наприклад, закріпленню геометричного матеріалу, таблиць множення, розв'язуванню віршованих задач на дві дії тощо.

На заняттях гуртка велике значення надається розв'язуванню задач, які можна умовно поділити на стандартні і логічні, а також підготовці до олімпіади з

математики. За час проходження практики в школі та під час роботи помічником вчителя початкової школи ми почали практикувати створення та наповнення скарбнички логічних задач. Такі задачі тренують критичне мислення учнів, розвивають їх математичну компетентність і викликають в учнів початкової школи значний інтерес.

Виходячи з власного досвіду, можемо сказати, що практикуючи хвилини (годину) цікавої математики, ми зачасту намагались проводити комбіновані заняття, до яких включається цікавий матеріал з різних тем програми. Кожну годину цікавої математики ми поділили умовно на 3 частини: вступну, основну і заключну. У вступній частині діти повинні відразу відчутти незвичність заняття, його відмінність від уроку. Пропонуємо учням ребуси, задачі у віршах або розпочинаємо заняття від імені казкових героїв, які пропонують дітям цікаві завдання. В основну частину включаємо завдання, які вимагають більш напруженої розумової діяльності учнів. Це завдання з логічним навантаженням, різноманітні задачі підвищеної складності, задачі-загадки, задачі-жарти. До заключної частини включаємо математичні чи логічні ігри, загадки.

Зміст позакласних заходів намагались підібрати так, щоб охопити різні види діяльності і дати можливість учням вивчати в більш ранньому віці елементи сучасної науки в доступній та цікавій для них формі. Вважаємо, що позакласна робота має об'єднувати в собі не лише, наприклад, ігри чи конкурси, а бути таким собі «ядром» всестороннього математичного розвитку молодших школярів і вміщувати в собі і підготовку до олімпіади, і ігрові елементи, і розв'язування логічних задач, ребусів. За такої умови ми зможемо говорити про ефективне формування математичних здібностей та математичної компетентності учнів початкової школи.

Література та джерела

1. Бардакова Ю.Є., Грабовая Г.С., Минчукова С.І. Олімпіадні завдання з математики для початкових класів. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 128 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 519 с.
3. Онопрієнко А. Позакласна робота на уроках математики в початковій школі. *Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів : матеріали наук. конф. студ. ф-ту почат. навч.* : [зб. тез наук. доп.] / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. Л. П. Ткаченко]. Харків, 2023. Вип. 13. С. 57.
4. Предметні тижні в школі. Математика / укладач Л. В. Гончарова. Волгоград: Учитель, 2006. 133 с.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Юлія Давидюк, Юлія Юрко,

студентки 31 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Віктор Корнелюк, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Узагальнено методи навчання математичної освітньої галузі в початкових класах та шляхи їхнього ефективного використання. Продемонстровано найбільш характерні переваги та недоліки застосування моделювання, аналогії, порівняння, аналізу та синтезу в початковій освіті.

Урахування досягнень сучасної науки, техніки та інформаційних технологій, мають важливе значення для підвищення ефективності освіти. Проблема методів навчання, їхнє систематичне збагачення та оновлення є одним із найважливіших аспектів досягнення високих результатів у системі сучасної освіти в цілому.

Дослідженням методів навчання математичної освітньої галузі в початкових класах займаються такі провідні науковці і методисти як Н. Будна, М. Богданович, В. Осинська, Г. Саранцева, С. Лук'янова та ін. Позитивно оцінюючи наукову та практичну значущість методичного доробку з теми дослідження, варто зазначити, що ряд аспектів залишилися не розкриті, зокрема ці питання стосуються сучасних методів. Відповідно, *метою тез* є теоретичний огляд методів навчання математичної освітньої галузі в початкових класах.

Здобувачі освіти в процесі навчання знайомляться з різними галузями знання, вивчаючи великий спектр освітніх галузей. Такий підхід обумовлений необхідністю сформулювати в здобувачів освіти наукову картину світу. З іншого боку, вирішення цього завдання неможливе без використання методів пізнання, які є загальними для всіх наук. Найчастіше у дидактиці виділяються три групи загальнонаукових методів: теоретичні методи: аксіоматичний, гіпотетичний, абстрагування, узагальнення; логічні: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія; емпіричні: спостереження, вимірювання, порівняння, експеримент, моделювання. Означені групи методів активно використовуються у навчанні математичної освітньої галузі [1, с. 262].

Так, з основами моделювання здобувачі освіти знайомляться ще в початкових класах, коли під час вирішення завдань будується схема чи таблиця, складається рівняння чи нерівність, тобто створюється модель завдання. Аналіз умови є обов'язковим етапом розв'язання математичного завдання.

Цікаве застосування методу аналогії у навчання математичної освітньої галузі пропонують Н. Деньга та К. Широкова – це складання завдань, аналогічних заданій, перенесення інформації з моделі на оригінал; пошук або складання аналогів відносин та об'єктів, що розглядаються в завданні; перевірка тверджень, зроблених за аналогією і т.д. Крім того, метод аналогії пропонується використовувати під час вирішення складних завдань: формулюється допоміжна задача, умова якої аналогічна

до заданого завдання або певних її елементів. Проте, необхідно показати здобувачам освіти, що метод аналогії має використовуватися обережно, а зроблені висновки – перевірятися [3, с. 88].

Метод порівняння можна використовувати для перевірки освітніх результатів здобувачів освіти після засвоєння об'ємних тем. Наприклад, можна їм запропонувати скласти порівняльну таблицю співвідношення між одиницями вимірювання місткості (об'єму), вимірювання довжини (мм, см, дм, м, км), площі і т.д.; за фігурами «чотирикутник» та «трикутник» і т.д. На основі проведених порівнянь можна визначити більш загальне поняття і потім підвести узагальнення [2].

Використання методів у навчанні математичної освітньої галузі стимулює мислення та активізує психічні процеси здобувачів освіти. Найбільш популярним методом у навчанні математики є аналітико-синтетичний метод, який включає:

– аналіз – процедура уявного та реального поділу предмета (процесу), властивості предмета (предметів) на складові його частини, компоненти; виділення у предмета аспектів його вивчення; виявлення у предметах їхніх сторін, властивостей, відносин з-поміж них, тобто дослідження окремих елементів вивчення властивостей загального;

– синтез – уявне поєднання елементів, сторін, ознак; узагальнення; угруповання якогось цілого, тобто. об'єднання окремих елементів визначення необхідного [1, с. 264].

Тісний зв'язок між синтезом та аналізом ускладнює виділення окремо аналітичного та синтетичного методів. Синтетичний метод рішення ґрунтується на умові завдання, а аналітичний на її вимогах. Інакше кажучи, можна сказати, що аналіз допомагає перейти від складного завдання до кількох простіших, а синтез поєднує отримані рішення [2, с. 154].

Таким чином, проаналізовано методи, які полегшують здобувачам освіти освоєння математичної освітньої галузі, оскільки дозволяють усвідомити формально-логічні принципи побудови математики, зрозуміти взаємозв'язок математичних фактів та їхнє значення у повсякденному житті та освітньому процесі.

Література та джерела

1. Білецька Л., Макар В. Використання інтерактивних методів навчання на уроках математики у початковій школі. *Theoretical and applied aspects of the development of science*. 2023. Bilbao, Spain. P. 262–268.

2. Білецька Л., Музичка І. Застосування діяльнісного методу під час вивчення алгебраїчного матеріалу у початкових класах. *Current trends in the development of youth theories*. 2023. Ankara, Turkey. P. 154–157.

3. Деньга Н., Широкова К. Формування математичної компетентності учнів початкових класів за допомогою інструментів дистанційного навчання. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 1 (196). С. 88–94.

4. Ковальчук В., Білецька Л., Стасів Н., Силюга Л. Дидактичні аспекти використання різних видів повторення навчального матеріалу з математики у початковій школі. *Modern education, training and upbringing: collective monograph*. International Science Group. Boston (USA): Primedia eLaunch, 2021. P. 467–471.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Віталіна Данилик,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
**Науковий керівник – Наталія Кардашук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розкрито питання екологічного виховання молодших школярів у творчій спадщині Василя Сухомлинського, адже його педагогічна спадщина – невичерпне джерело інноваційності. Найголовніше в його педагогічній концепції – висока гуманність, любов до дитини, народність, демократичність.

У Концепції нової української школи передбачено формування молодого покоління, здатного навчатися впродовж всього життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Серед основних ключових компетентностей, які мають бути сформовані у молодших школярів у процесі навчання, чільне місце посідає екологічна компетентність [2].

У Державному стандарті початкової освіти зазначено: «екологічна компетентність передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства» [1].

Любов до рідної землі, до природи рідного краю виховується з дитинства, тому одним із найважливіших завдань початкової шкільної освіти є формування еколого-природничої компетентності дитини.

Питання екологічного виховання, формування екологічної свідомості, екологічної культури дітей шкільного віку розглядаються багатьма науковцями, педагогами-практиками, громадськістю вже не одне десятиліття.

Гуманному сприйняттю навколишнього середовища в поєднанні з розумінням його краси навчали видатні педагоги минулого Ф. Дістервег, Й. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський.

Для формування екологічного мислення у дітей молодшого шкільного віку також варто звернутися до досвіду відомого педагога В. Сухомлинського. Його праця «Серце віддаю дітям» має дві частини: «Школа радості» та «Роки дитинства», у яких розглядається діяльність «школи під блакитним небом». Педагог вважав, що перш ніж давати дітям знання, потрібно навчити їх думати, сприймати та спостерігати. У «школі під блакитним небом» індивідуальні здібності школярів розвиваються через гру, природу, фантазування.

Природоохоронна робота у «Школі радості» В. Сухомлинського ґрунтується на добровільній участі дітей, розвитку їх індивідуальних творчих здібностей,

практичних умінь та навичок, сприяє формуванню світогляду учнів, а також допомагає організувати цікаве й корисне дозвілля школярів.

В. Сухомлинський наголошував, що успіх екологічного виховання залежить від творчого застосування методів навчання, від різноманітності тих деталей, які зумовлюються конкретною обстановкою і не можуть бути передбачені задалегідь теорією навчання. Він, маючи багаторічний досвід, дійшов висновку, що всі методи, що можуть використовуватися у процесі екологічного виховання молодших школярів, можна поділити на дві групи: методи, які забезпечують первинне сприймання знань і вмінь учнями, та методи осмислення, розвитку, поглиблення знань.

До першої групи В. Сухомлинський відніс: розповідь, пояснення, лекцію, опис, тлумачення понять, інструктаж, бесіду, самостійне читання книг з метою первинного сприймання знань; демонстрацію, ілюстрацію (кіно, схеми, картини, телебачення, діаграми, макети, таблиці, муляжі, моделі); трудовий процес, уміння; самостійне спостереження, екскурсію, практичну і лабораторну роботи в процесі самостійного оволодіння знаннями [3, с. 17].

У другій групі методів, на його думку, варті уваги: вправи (усні, письмові, технічні); пояснення факторів і явищ природи праці, суспільного життя; дискусії, творчі письмові роботи (твори, реферати, анотації, складання задач, програмування), виготовлення навчальних посібників і приладів, графічні роботи, лабораторні роботи, експеримент (на навчально-дослідній ділянці, у лабораторії, кабінеті), застосування знань і вмінь у трудовій діяльності [3, с. 18].

На думку педагога, на уроці треба застосовувати такі форми і методи роботи, щоб учень виступав перш за все здобувачем знань, а не пасивно запам'ятовував інформацію під керівництвом вчителя. При цьому В. Сухомлинський зауважував, що активність має проявлятися найперше в активності розуму, в усвідомленні учнями основних причинно-наслідкових зв'язків навчального матеріалу.

Як свідчать дані, у В. Сухомлинського також багато пізнавальних казок та оповідань. Вони знайомлять дітей із світом природи, звичками тварин, способом їх життя, особливостями поведінки. Це такі казки, як: «Відлітають журавлі», «Як дізнаються муравлики, що буде дощ», «Він тільки живий красивий», «Весняний вітер», «Все співає у лісі», «Де беруться краплинки», «Зайчик і горобина», «Зайчик і Місяць», «Перепел і Кулик» та інші.

В. Сухомлинський також створив низку проблематичних оповідок-притч про природу: «Конвалія в саду», «Жаба й соловейко», «Павук і мереживо», «Відломлена гілка», «Чого синичка плаче?», «Бузинова палиця», «Соромно перед соловейком», «Любіть тваринку і травинку» та ін. Кожна із них має значення як художнє, так і педагогічне, бо тонко і ненав'язливо вчить творити те, «що душу оживляє», що творить Людину й вивищує її з-поміж живих істот.

Є всі підстави твердити: В. Сухомлинський – видатне явище в педагогіці. Тому вивчення і творче використання його педагогічної спадщини – моральний і професійний обов'язок кожного вихователя, кожного працівника освіти.

Отже, для досягнення бажаних результатів в екологічному вихованні дітей молодшого шкільного віку необхідно використовувати усі доступні форми, методи та

прийоми навчання. Завдання вчителя початкової школи – знайти оптимальні шляхи реалізації екологічного виховання і освіти в залежності від територіальних особливостей, рівня розвитку дітей, їх індивідуальних особливостей, матеріальної бази закладу освіти.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти № 87-2018-п від 16.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>. (дата звернення 15.03.2024).
2. Концепція Нової української школи URL: <http://surl.li/hjvn> (дата звернення 15.03.2024).
3. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Ставлення до краси в природі і суспільстві*. Вибр. Тв. у 5-ти т. Т. 2. Київ: Рад. шк., 1980. С. 17, 18.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ

Марія Денейчук,

студентка 3-Г курсу спеціальності 013 Початкова освіта,
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Проаналізовано методичні основи вивчення математичних виразів у початковому курсі математики. Розглянуто визначення понять математичних виразів, а також особливості їхнього вивчення в курсі математики початкової школи.

Необхідність включення понять алгебри в початковий курс математики полягає у формуванні узагальнених уявлень учнів про математичні вирази, що дає можливість узагальнити арифметичні поняття, а також є пропедевтичним етапом у формуванні таких понять як «відношення», «відповідність», «функція», «змінна» і т.д.. Поняття виразу в початковому курсі математики в силу вікових особливостей здобувачів освіти ще недоступне. У зв'язку з вищевикладеним, означення виразу вводиться лише на індуктивній основі, де діти повинні розпізнавати математичні вирази серед інших математичних об'єктів, відрізнити їх від рівностей, нерівностей і рівнянь.

У зв'язку з цим набуває актуальності аналіз методичних основ вивчення математичних виразів у початковому курсі математики.

До алгебраїчних понять, із якими знайомляться здобувачі початкової освіти відносяться: математичний вираз (числовий вираз, вираз зі змінними), числова рівність/нерівність, рівняння [2]. Розглянемо визначення перерахованих понять, особливості ознайомлення учнів із ними, приклади завдань у процесі освоєння цих понять.

Числовий вираз – математичний вираз, що містить числа з'єднані знаками дій, дужками. У початковій школі формування поняття «числовий вираз» відбувається у два етапи.

–формування понять про найпростіші числові вирази, до яких відносять будь-яке окремо взяте число або суму, різницю, добуток і частку (наприклад: 2, 456, $4+3$, $10-7$, 127, $72:6$);

–формування понять про складні числові вирази, які отримуються із найпростіших з допомогою їх комбінацій або використання дужок (наприклад: $127+94$, $(36:9-72:24)+123$ тощо) [1];

Працюючи з числовими виразами, необхідно звертати увагу на: читання, запис, знаходження значення виразу з опорою на читання (до трьох додати два вийде п'ять і до отриманого результату п'ять додати один, вийде шість).

У початковому курсі математики розглядають правила порядку дій. Для раціоналізації знаходження значень числових виразів використовують дії різного ступеня (множення і ділення та додавання і віднімання),

Вираз зі змінною – математичний вираз, що містить, числа та літери латинського алфавіту (називаються змінними) з'єднані між собою знаками дій, дужками.

$12(x-5)$ $12x-60$ тотожно рівні вирази зі змінною.

Ознайомлення здобувачів початкової освіти із деякими літерами латинського алфавіту, їхнім читанням, записом, що передує роботі над літерними виразами.

Спочатку розглядають вирази $m+8$. У них замінюють \square латинською літерою, набувають виразу: $m+8$ – це літерний вираз. Потім для різних значень m знаходять значення цього виразу. Якщо $m=3$, то $3+7=10$, якщо $m=1$, $1+7=8$.

Після цього дітей знайомлять з виразами, що містять дві змінні за аналогічним планом. Розглядають вираз із двома віконцями, $\square-\square$. Замінюють віконця латинськими літерами одержують k та e . І знаходять значення висловлювання: якщо $k=16$ $e=2$, то значення чотирнадцять $16-2=14$.

Два числових вирази, з'єднані знаком і мають рівні значення, називаються числовою рівністю. Два числові вирази, з'єднані знаками більше або менше, називаються числовою нерівністю.

Спочатку у дітей формуються поняття лише про справжню числову рівність і нерівність. Формуючи ці поняття, використовую такі завдання:

– Порівняння чисел, числа та виразу, виразів.

– Перевірка рівності/нерівності на істинність.

– Постав дужки, числа, знаки дій так, щоб рівність/нерівність була правильною [4].

У процесі знайомства з рівностями та нерівностями здобувачі освіти виконують різні завдання, одне з яких порівняти два числові вирази. Дітям повідомляється правило порівняння: «Порівняти числові вирази – отже знайти та порівняти їхнє значення».

Завдання: порівняйте числові вирази: $31+12\dots37+12$ здобувачі початкової освіти можуть виконати двома способами.

– Обчислення значень виразів. $31+12=43$; $37+12=49$. Порівняємо отримані значення $43 < 49$ отже: $31+12 < 37+12$.

– Використання залежності результату арифметичної дії від зміни одного з його компонентів. Однак цей спосіб порівняння не завжди можна використовувати. У цьому випадку $31+12 \dots 37+12$ здобувачі початкової освіти обмірковують: маємо суми у яких другий доданок однаковий, а перші різні. У першому виразі перший доданок менший, значить сума буде меншою. Отже, потрібно обрати знак «<».

У процесі знайомства з вірними числовими рівностями учні знайомляться з властивостями. Наприклад: Виконайте завдання для здобувачів початкової освіти: не використовуючи обчислень для перелічених числових виразів, запиши правильні рівності/нерівності $50 \cdot 34 + 6 \cdot 34$, $56 \cdot 30 + 56 \cdot 4$; $23 \cdot 19 + 4 \cdot 19$, $(23+4) \cdot 19$; $41 \cdot 3029$, $41 \cdot (3000+29)$.

Рівняння з однією змінною – це рівність, ліва та права частина якого є виразами з однієї змінної. Розв'язання рівняння – знайти таке значення змінної величини (корінь рівняння), за умов підстановки якого в дане рівняння воно перетворюється на числову рівність. Підбір чи використання складу чисел одне із способів розв'язання рівнянь [3].

У процесі розв'язання рівнянь з урахуванням залежності між компонентами і результатом арифметичної дії учні вчаться оформлювати рішення.

$$18+y=49 \quad y=49-18 \quad y=31 \quad 18+31=49$$

$$49 = 49$$

Рішення супроводжується міркуваннями здобувачів початкової освіти: перший доданок 18, другий не знаємо, сума 49. Як знайти невідомий доданок? Для цього від суми віднімемо перший доданок. $y = 49 - 18$. $y = 31$. Перевіримо правильність рішення рівняння, підставимо 31 замість y та з'ясуємо чи сума $18+31$ дорівнюватиме 49, дійсно $18+31=49$. Рішення вірне. Аналогічно працюють над рівняннями коїться з іншими арифметичними діями.

Таким чином, проаналізовано методичні основи вивчення математичних виразів у початковому курсі математики. Розглянуто визначення понять математичних виразів, а також побіжно подано приклади вивчення математичних виразів.

Література та джерела

1. Власюк Н. До проблеми вивчення алгебраїчного матеріалу в початковій школі. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (18 травня 2023 року). Рівне: РДГУ, 2023. С. 81–84.

2. Ковальчук В. Методичні особливості розв'язування задач на пропорційну залежність у початковій школі. *Молодий вчений*. 2020. №5 (81). С. 378–381.

3. Непомняща Г. Підготовка майбутнього вчителя до опрацювання задач під час вивчення освітньої галузі Математика у початковій школі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: Педагогічні науки*. 2018. №2 (2). С. 196–202.

4. Полякова О., Олексюк О. Наступність у вивченні математики між початковою та середньою ланками освіти. *Математична газета*. 2016. № 8. С. 2–6.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вікторія Дмитриєва,

студентка 4-В курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач сурдопедагогіки

Проаналізовано підходи до визначення поняття інформаційної культури, комп'ютерної грамотності та особливості формування інформаційної культури у молодших школярів.

Розвиток інформаційного суспільства, інформатизація освіти, впровадження інформаційних технологій у різні галузі життя зумовили необхідність формування інформаційної культури підростаючого покоління. Для формування інформаційної культури найбільш сензитивним є молодший шкільний вік, бо саме в цей період активізуються світоглядні переконання, формується розвиток пізнавальних здібностей, вивчається особливість змістовних узагальнень і властивих їм понять [4].

Значний внесок у розкриття сутності, структури та особливостей формування інформаційної культури в молодших школярів зробили Т. Веприв, О. Кивлюк, А. Коломієць, Г. Лаврентьєва, І. Онищенко, О. Онопченко, Л. Петухова, А. Салогуб, Л. Силюга, О. Суховірський та ін. Дослідники переконують, що в контексті вимог НУШ формування інформаційної культури здобувачів початкової освіти є важливим. Унаслідок цього стає очевидною необхідність пошуку ефективних засобів, що дозволяють формувати інформаційну культуру молодших школярів, підвищувати їхню інформаційну грамотність [2].

В останні роки поряд з поняттям «інформаційна культура» часто використовуються такі поняття, як «комп'ютерна грамотність», «інформаційна грамотність», «інформаційна культура користувача персонального комп'ютера», «інформаційний світогляд», «інформаційна компетентність» та ін. Н. Новицька, А. Новицький, Д. Приймаченко зауважують, що «зміст поняття «інформаційна культура» набагато ширший, ніж інші зазначені поняття, воно точніше відображає взаємодію окремої особистості з навколишнім інформаційним середовищем й інформаційним простором. Він полягає у наявності у людини сучасного суспільства виробленої звички одержувати знання з використанням можливостей сучасних комп'ютерних технологій точно так само, як ми сьогодні одержуємо через книги. Це поняття включає в себе не тільки вміння правильно працювати на комп'ютерах, в Інтернеті, в корпоративних мережах, але і всі інші сторони багатогранного поняття культура, адаптованого до інформаційного суспільства» [5].

Найсприятливішим періодом для початку формування інформаційної культури є молодший шкільний вік, під час якого активно формуються пізнавальні здібності, світоглядні переконання та уявлення. Формування основ інформаційної культури відбувається через оволодіння дітьми уміннями керувати інформаційними потоками,

опанування знаннями навичок та принципів роботи ПК, а також навичок у використанні стандартного програмного забезпечення. При формуванні інформаційної картини світу перевага віддається тим методам діяльності, які відображають конкретні методи інформатики: обробка інформації (зберігання, обробка, використання, кодування, відтворення), алгоритмізація процесів та оволодіння прийомами інформаційного та культурного мислення [3].

В. Імбер поняття «інформаційна культура молодшого школяра» розглядає як систему знань, умінь і навичок щодо здійснення пошуку необхідної інформації в інформаційних ресурсах; щодо опрацювання, оцінки, збереження інформації та критичного її осмислення на основі моральних та культурних цінностей. Отже, на думку вченої, інформаційна культура молодшого школяра передбачає озброєння учнів технологіями роботи з інформацією, вміннями знаходити і аналізувати інформацію, критично до неї ставитися, використовувати продукти інформаційної діяльності [1].

О. Онопченко, досліджуючи особливості формування інформаційної культури учнів початкової школи, вважає, що цей процес можна здійснювати шляхом «створення інформаційно-соціального середовища в Інтернеті саме для цієї вікової категорії. Основними компонентами цього середовища є різноманітні бази даних: електронні бібліотеки, бази дидактичних ігор, бази відео- і аудіоматеріалів. Такі бази даних дають можливість реалізувати одне з пріоритетних завдань сучасної освіти: не механічне накопичення знань, а вміння шукати інформацію, орієнтуватися у розмаїтті інформаційних ресурсів, вибирати потрібне, критично оцінювати отримані результати» [6].

Зауважимо, формування інформаційної культури молодших школярів необхідно здійснювати не лише у рамках закладу освіти, а й у сімейному середовищі. Тому важливим є залучення батьків до цієї діяльності. Батьки мають створити сприятливе домашнє середовище для формування інформаційної культури своїх дітей [2].

Отже, особливості інформаційного розвитку здобувачів початкової освіти полягають в необхідності поєднання специфіки процесу формування інформаційної культури з віковими особливостями молодшого шкільного віку, урахування вимог до організації освітнього процесу в початковій школі, забезпечення наступності в загальному розвитку дитини на рівні старшого дошкільника і молодшого школяра. Процес формування інформаційної культури здобувачів початкової освіти повинен бути цілеспрямованим, структурованим, змістовним, а також повинен ураховувати набутий досвід молодшого школяра, його індивідуальні здібності і можливості в інформаційній взаємодії з іншими учасниками освітнього [2].

Література та джерела:

1. Імбер В. І. Комп'ютерна грамотність та інформаційна безпека дітей молодшого шкільного віку на уроках інформатики: дуальний підхід. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. № 46. С. 17–21.

2. Кумпан Я. Формування інформаційної культури молодших школярів засобом технології BYOD. URL : <http://surl.li/rvose> (дата звернення : 18.03.2024).

3. Матвієнко О. В. Інформаційна культура як мета виховання в інформаційному суспільстві: основні характеристики і змістове наповнення. *Педагогічні науки*. Вип.35. 2003.С. 51–55.

4. Мойко О. Особливості формування основ інформаційної культури молодших школярів. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique. Volume 5. février 202.Paris, République française. S.76–78.*

5. Новицька Н. Б., Новицький А. М., Приймаченко Д. В. Інформаційна культура як складова формування державної політики у сфері фахової передвищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія Право*. 2023. Вип. 75, част. 1. С. 255–259.

6. Онопченко О. Формування інформаційної культури учнів початкової школи в умовах інформаційного інтернет-середовища. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика*. 2014. Вип. 12.С. 6–13.

НАВЧАННЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 2–3 КЛАСІВ: МЕТА Й СИСТЕМА МЕТОДІВ

Наталія Дністрянська, Оксана Стасюк

студенти-магістри групи ПО–21 М спеціальності 013 Початкова освіта
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**Науковий керівник – Світлана Гірняк, д. ф. н., професор кафедри
фундаментальних дисципліні початкової освіти**

Окреслено мету та систему методів навчання розвитку зв'язного мовлення учнів 2–3 класів під час уроків української мови і читання в початковій школі.

М. Проць, А. Зимкульдінова стверджують: «Навчання зв'язного мовлення – найважливіше завдання початкового курсу рідної мови, оскільки вільне володіння мовленням забезпечує успішне опанування учнями навчальних предметів, сприяє повноцінному спілкуванню, розвитку пізнавальних і творчих здібностей дітей. Особливість формування вмінь і навичок зв'язного мовлення зумовлена й тим, що всі інші складники системи навчання рідної мови (орфографія, фонетика, граматики) мають на меті застосування учнями відповідних мовних знань і вмінь, отриманих у процесі побудови зв'язних висловлювань» [3, с. 184].

Сприяють розвитку зв'язного мовлення: «розгорнуті відповіді на запитання вчителя; декламування напам'ять вивчених художніх текстів; записи на основі спостережень; різноманітні усні і письмові перекази та твори; імпровізації за змістом творів художньої літератури; інсценізація оповідань і казок; уявна екранізація прочитаних або власних творів; відгуки про прочитані книжки й інше» [3, с. 185].

Попри те, що зв'язним висловлюванням притаманна різноманітність, в їх основу покладено мовленнєві дії, які й спонукають до побудови того чи іншого тексту. С. Дорошенко, О. Горецький, О. Мельничайко, Т. Рамзаєва, О. Сосновська та інші пропонують під час реалізації мовленнєвих дій використовувати таку послідовність:

«1. Докомунікативний етап підготовки повідомлення:

- мовленнєва ситуація – життєві обставини (природні або штучно створені), які викликають неусвідомлену потребу висловитися;
- мотивація – усвідомлення мети висловлювання;
- мовленнєва інтенція (підготовчі дії): вибір адресата мовлення – мовець повинен розуміти, для кого призначене висловлювання; попереднє продумування стильового оформлення висловлювання;
- внутрішній план висловлювання, який означає його зміст – учень повинен чітко уявляти, про що він хоче розповісти і яким способом він викладатиме свої думки, тобто повинен уявити собі хід усієї думки (зробити випереджувальний синтез усього тексту);
- семантико-граматичне структурування висловлювання (добір слів; визначення порядку слів у висловлюванні; граматичне узгодження слів).

2. Комунікативний етап:

- матеріалізація висловлювання, тобто кодовий перехід на акустичний (усне мовлення) або графічний (писемне мовлення) код;
- сприйняття висловлювання співрозмовником;
- зворотний зв'язок» [1, с. 215].

З метою розвитку зв'язного мовлення учені та методисти рекомендують використовувати такі методи: *імітативні*, *комунікативні* та *конструювання*.

Імітативні методи передбачають наслідування текстів-зразків (літературних творів різних типів і жанрів), які дають змогу будувати власні висловлювання за аналогією. М. Вашуленко зазначає: «Методи розвитку мовлення «за зразком» мають широкий набір прийомів і вправ: це різні види усних і письмових переказів прочитаних чи прослуханих текстів (докладний, стислий, вибірковий, з творчим доповненням і змінами), поділ тексту на частини, добір заголовків до виділених частин, складання плану прочитаного чи прослуханого тексту, спостереження за виражальними мовними засобами, вживаними в тексті. <...> Імітативні методи не є самодостатніми, вони лише готують учнів до навчання за іншими методами розвитку мовлення» [2, с. 322].

Метод конструювання (конструктивний або переконструювання тексту) «ґрунтується на дидактичній закономірності: нові уміння і способи діяльності учня формуються на основі правил, закономірностей, тобто теоретичній базі. Він передбачає застосування теоретичних знань з орфоєпії, орфографії, лексики, граматики, стилістики» [2, с. 323].

Ця робота передбачає виконання таких вправ:

1. Розділ тексту на складові частини.
2. Заміна окремих лексичних одиниць (учні вносять певні корективи, які здебільшого стосуються форми та/або структури мовних одиниць, їхньої семантики).

Комунікативний метод передбачає створення природніх мовленнєвих ситуацій або близьких до них, створених штучно та «ґрунтуються на комунікативній функції мови, тобто її призначенні бути засобом спілкування, комунікації, а також самовираження» [2, с. 322].

Прийоми комунікативного методу:

- «створення мовленнєвих ситуацій;
- накопичення матеріалу для мовлення в результаті екскурсій, походів, рольових ігор, спостережень тощо;
- організація різних видів діяльності, які створюють потребу у спілкуванні;
- ведення записів, щоденників;
- створення казок, незвичайних історій;
- творчі літературні проби в прозі, віршах» [2, с. 322].

Отже, використання методу конструювання, а також імітативного та комунікативного методів з метою розвитку в учнів 2–3 класів зв'язного мовлення, їхніх комунікативних умінь і навичок тощо, виявляє ефективність під час організації освітнього процесу на уроках української мови, зокрема під час опрацювання фольклорних текстів (казок, легенд, байок, загадок, лічилок, мирилок тощо).

Література та джерела

1. Дорошенко С.І., Вашуленко М.С., Мельничайко О. І. та ін. *Методика викладання української мови: Навчальний посібник* / за ред. С. І. Дорошенка. Київ: Вища школа, 1992. 398 с.
2. *Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів* / за наук. ред. М.С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
3. *Методика викладання української мови в початкових класах (методика фонетики, граматики, правопису): Навчально-методичний посібник* / за ред. Проць М.М., Зимульдінової А.С. Частина III. Дрогобич: Вимір, 2008. С. 184–199.
4. *Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи* / МОН України, 2016. 40 с.
5. Типова освітня програма 1–4 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.Osvitnya.prohrama.1-4/Savchenko.pdf> (дата звернення: 20.01.2024).

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕТНОСТІ

Соломія Дрегель,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – *Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін*

Розкрито поняття обчислювальної компетентності учнів молодшого шкільного віку. Проаналізовано аспекти обчислювальної діяльності та процес формування обчислювальної компетентності на уроках математики в початковій школі.

Реформування системи освіти спонукало до переходу до компетентнісного підходу у навчанні. Формування математичної компетентності є важливим процесом у початковій школі. Що й відзначається у Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті початкової освіти [1; 2].

Різні аспекти формування математичної компетентності здобувачів початкової освіти висвітлюється у наукових доробках М. Богдановича, Н. Буринської, В. Ільченко, С. Ніконової, О. Кононко, Е. Соф'янц та ін.

Питання формування обчислювальних навичок та обчислювальної компетентності учнів молодшого шкільного віку на уроках математики розкрито у працях Н. Листопад, Р. Романишиної, С. Скворцової, О. Товканець та ін.

Зміст поняття обчислювальна компетентність становлять вміння правильно рахувати, безпомилкове володіння обчислювальними вміннями і навичками, обґрунтований вибір раціональності виконання дій і операцій, що призводять до швидкого, можливо, нетривіального обчислення значень виразів і вирішення завдань, адекватна кількісна оцінка сукупностей і процесів, що відбуваються в ньому, сформованість точного, лаконічного, аргументованого, бездоганно логічно вибудованого мовного і письмового супроводу обчислень [4, с. 56].

Обчислювальну компетентність молодшого школяра можна визначити як рису його особистості, що виявляється в індивідуальній готовності та вмінні виконувати обчислювальні операції в різних ситуаціях, у тому числі і в нестандартних.

Формувати обчислювальну компетентність необхідно з 1 класу, оскільки саме цей віковий рубіж є сенситивним періодом для формування рис особистості. Якщо сенситивний період упустити, то сформувати обчислювальну компетентність особистості не вдасться ніколи [2].

Структура будь-якої компетентності включає чотири складових:

- 1) знання;
- 2) ціннісне ставлення до знань;
- 3) готовність до застосування знань;
- 4) позитивний, впевнений та успішний досвід у застосуванні знань [6].

Методика формування компетентності тісно пов'язана з її структурою. У таблиці 1 показано етапи формування обчислювальної компетентності, які пов'язані з її складовими.

Таблиця 1

Етапи формування обчислювальної компетентності

Етапи формування	Діяльність учнів на кожному етапі
1. Актуалізація здобуття необхідних знань	Цілепокладання (або за допомогою вчителя або іншої дорослої людини, або самостійно)
2. Визначення цінності знань	Учні під керівництвом вчителя шукають відповіді питання: «Навіщо нам потрібні ці знання?», «Де можуть знадобитися?»
3. Готовність до застосування знань	Учні усвідомлено визначають необхідність володіння новими знаннями особисто для себе

4. Впевнене застосування отриманих знань	Учні багаторазово застосовують нові знання у різних ситуаціях
--	---

Можна виділити такі аспекти обчислювальної діяльності учнів молодшого шкільного віку: алгоритмічний, навичковий, пізнавальний, розвиваючий, практико-орієнтований, особистісний, мовний та ін., які тісно пов'язані один з одним [5, с. 169]. Розглянемо детальніше кожен із них.

Алгоритмічний аспект являє собою точну послідовність кроків (дій), виконуючи які учень, що має певні необхідні знання, зможе вирішити обчислювальну задачу даного типу. Алгоритмічний підхід до формування обчислювальних навичок значно розширює обсяг вирішення однотипних завдань.

Навичковий аспект обчислювальної діяльності спрямований на виявлення рівня сформованості тих чи інших навичок у здобувачів початкової освіти, прогалин у засвоєнні пройдені теми. У навчанні навичковий аспект формування обчислювальної компетентності реалізується через використання тренувальних вправ.

Пізнавальний аспект обчислювальної діяльності дозволяє учневі самостійно розібратися з вирішенням завдання, розширити свій кругозір, передбачає розвиток мислення та інтелекту. За змістом він повинен включати наступні параметри:

- пізнання навколишньої дійсності за допомогою кількісного методу її вивчення, історичні відомості в тексті задач;
- обсяг та рівень формування предметних умінь та навичок (способів діяльності) на уроці для кожного учня;
- конкретні загальнонавчальні вміння (слухати, працювати з книгою, ставити питання, розгадувати загадки, розпізнавати софізми) та засоби роботи над ними;
- знаходження прогалин у знаннях, уміннях та навичках [2].

Розвиваючий аспект обчислювальної діяльності пов'язаний зі створенням на уроці умов для розвитку у здобувачів освіти мислення, сприйняття, уяви, мовлення, пам'яті, пізнавальних інтересів, самостійності, інтелекту, волі, емоцій, адекватної рухової реакції та вміння керувати своїми розумовими діями.

Практико-орієнтований аспекти обчислювальної діяльності відображає існування міжпредметних, причинно-наслідкових зв'язків явищ навколишнього світу, що дозволяє учневі абстрагуватися від алгебраїчних обчислень, зануритися в реальне життя, уявити, як би він діяв у ситуації, описаній в задачі, і знайти єдине правило логічного розв'язання задачі.

Особистісний аспект обчислювальної діяльності містить у собі розвиток таких якостей особистості, як винахідливість, оригінальність та багатогранність мислення. Нестандартність завдань (у яких учень повинен аргументувати, треба чи не треба виконувати обчислення) може бути діагностичним засобом сформованості обчислювальної компетентності. Умови для ефективного розвитку цих якостей успішно реалізуються в так званих нетрадиційних завданнях. До особистісного аспекту формування обчислювальної компетенції входить і ідентифікація свого настрою, почуттів від отриманої числової інформації, а також самооцінка своєї діяльності на уроці.

Мовний аспект обчислювальної діяльності пов'язаний з лексично і семантично точним використанням термінології, а також культурою мовлення, сформованістю грамотного супроводу обчислень.

Отже, реалізація зазначених аспектів формування обчислювальної діяльності в компетентностно-діяльнісній парадигмі освіти сприяє досягненню більш повноцінних освітніх результатів початкового навчання математики, що в свою чергу формує обчислювальну компетентність здобувачів початкової освіти.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2024 р)
2. Листопад Н. Моделювання уроків математики з формування у молодших школярів обчислювальної компетентності. URL: <http://surl.li/qspvs> (дата звернення: 20.02.2024 р)
3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 20.02.2024 р).
4. Романишин Р.Я. Методична система формування обчислювальних навичок в учнів початкової школи. Нейропсихо-дидактичний аспект. *Молодь і ринок*. 2022. С. 54–65.
5. Товканець О.С. Формування обчислювальних навичок учнів початкової школи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2019. № 1 (9). С. 168 – 171.
6. Харченко Л.А. Формування ключових компетентностей при вивченні математики. URL: <https://www.rl.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/12/Methodichna-rozrobkaHarchenko.pdf> (дата звернення: 20.02.2024 р).

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анна Дуткіна,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Світлана Савчук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методики**

Розкрито суть інтерактивних методів навчання. Виокремлення основні аспекти інтерактивних методів, розглянута їх класифікація.

Сучасна освітня система вимагає від педагогів постійного пошуку нових методів та підходів до навчання учнів. Особливо важливою є робота з молодшими школярами, які потребують особливого підходу та стимулюючого середовища для

успішного навчання. Один з ефективних способів покращення навчального процесу є використання інтерактивних методів. Тому важливим є розгляд основних аспектів використання інтерактивних методів у навчанні молодших школярів.

Інтерактивне навчання — це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій за допомогою таких методів: ділова гра, метод рольових ігор, кейс-метод (метод випадків і ситуацій), ПОПС-формула, метод мозкового штурму, круглий стіл, клінічні розбори та інші [3].

Інтерактивні методи – форма навчання, у процесі якої учні і вчитель перебувають в режимі бесіди, діалогу між собою. Це співпраця, взаємонавчання: вчитель – учень, учень – учень. При цьому вчитель і учень – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, ухвалювати обґрунтовані рішення [1].

Інтерактивні методи навчання в початковій школі є особливо важливими, оскільки допомагають залучити дітей до процесу навчання, розвивають їхні когнітивні та соціальні навички. Основні класифікації інтерактивних методів навчання для початкової школи включають:

1. Групові методи:

- Метод колективних обговорень: діти обговорюють тему або завдання в групах, обмінюються ідеями та думками.

- Метод рольових ігор: діти виконують ролі та взаємодіють між собою, що сприяє розвитку емпатії та співпраці.

2. Ігрові методи:

- Метод ігрових ситуацій: діти вчать через гру, розвиваючи уяву, творчість та логічне мислення.

- Метод ігрових вправ: діти виконують завдання або розв'язують проблеми через ігровий процес.

3. Технологічні методи:

- Використання комп'ютерних програм та платформ для навчання: діти можуть взаємодіяти з навчальним матеріалом через інтерактивні програми.

- Використання веб-конференцій та онлайн-ресурсів: діти можуть спілкуватися та обмінюватися інформацією в онлайн-середовищі.

4. Творчі методи:

- Метод проектного навчання: діти створюють власні проекти або роботи на певну тему.

- Метод малювання, моделювання, розробки казок: дозволяє дітям виразити свою творчу уяву та розвивати моторику.

Ці методи сприяють активному навчанню, стимулюють допитливість та інтерес до знань у дітей, а також сприяють розвитку їх креативності та спроможностей до співпраці. Важливо комбінувати різні інтерактивні методи, щоб зробити навчання цікавим та ефективним для молодших учнів.

Можна виділити головні аспекти інтерактивних методів навчання:

1. Інтерактивні методи навчання стимулюють активну участь учнів у процесі навчання, сприяють поглибленню вивчення матеріалу.

2. Використання ігор та рольових ігор у навчанні молодших школярів сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок та сприйняттю навчального матеріалу через практичне застосування.

3. Мультимедійні засоби навчання допомагають зробити освітній процес цікавим та зрозумілим для молодших школярів, покращують засвоєння матеріалу.

4. Організація колективної роботи учнів за допомогою інтерактивних методів сприяє розвитку командного духу та соціальних навичок.

5. Використання інтерактивних методів у навчанні молодших школярів сприяє формуванню та розвитку творчого і критичного мислення учнів.

Інтерактивні методи навчання є ефективним інструментом для залучення учнів до освітнього процесу. Дані методи дозволяють залучати учнів до активної участі у процесі навчання, сприяють розвитку їх творчих здібностей та критичного мислення. Одним із таких методів є використання ігор у навчальному процесі. Це дозволяє дітям не лише отримувати нові знання, а й застосовувати їх на практиці, розвивати комунікативні навички та сприяти спільному навчанню, сприйняттю соціальних ролей та співпрацю в групі. Наприклад, рольова гра «Магазин» допомагає дітям вчитися обмінюватися товарами, рахувати гроші та вирішувати конфлікти.

Ще одним ефективним інтерактивним методом є використання мультимедійних засобів навчання. Використання відео, аудіо та інших інтерактивних матеріалів допомагає зробити навчальний процес цікавим та зрозумілим для молодших школярів, стимулює їх інтерес до предмету та сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Наприклад, використання презентацій під час уроку може допомогти учням краще усвідомити матеріал та запам'ятати його.

Крім того, важливою складовою успішного використання інтерактивних методів є організація колективної роботи учнів. Спільне вирішення завдань, обговорення та обмін думками допомагають розвивати командний дух, сприяють формуванню соціальних навичок та взаємодопомозі між учнями. Для прикладу групове завдання «Конструювання мости» може сприяти розвитку комунікаційних навичок та сприйняттю значення командної роботи.

Використання інтерактивних методів у навчанні молодших школярів є ефективним способом покращення якості освіти. Ці методи допомагають залучити учнів до активної участі у навчальному процесі, сприяють розвитку їх творчих здібностей та формуванню критичного мислення. Важливою умовою успішного використання інтерактивних методів є грамотна організація роботи та сприяння колективному навчанню.

Отже, використання інтерактивних методів у навчанні молодших школярів є одним з ключових аспектів сучасної освіти. Ці методи допомагають зробити навчальний процес цікавим, ефективним та поглибленим. Вони сприяють розвитку таких навичок як комунікація, сприйняття соціальних ролей, творче мислення та сприйняття матеріалу через практичне застосування. Тому важливо продовжувати вдосконалювати та впроваджувати інтерактивні методи навчання у педагогічну практику для успішного розвитку молодших школярів.

Література та джерела

1. Інноваційні форми і методи проведення уроків (занять, заходів) у сучасному закладі освіти (з досвіду роботи). URL: <http://surl.li/ajfwu> (дата звернення 03.03.2024).
2. Концепція «Нова українська школа» URL: <http://surl.li/ebwov> (дата звернення 03.03.2024).
3. Методи навчання URL: <http://jds.multycourse.com.ua/ua/page/25/120> (дата звернення 16.03.2024).
4. Новітні методи та підходи до навчання в НУШ URL: <http://surl.li/rvozi> (дата звернення 03.03.2024).

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Катерина Козловська, Ірина Дяк,

студентки ЗІПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Валентина Бойчук, к. філол. н.,
старший викладач кафедри філології**

Досліджено використання інтерактивних методів навчання для підвищення мотивації учнів початкової школи в процесі вивчення англійської мови. Проаналізовано інтерактивні вправи та їх ефективність у навчанні читання учнів.

У сучасному світі, де англійська мова є головною мовою міжнародного спілкування, володіння нею стає все більш важливим. Це особливо стосується молодого покоління, яке вже з раннього віку знайомиться з англійською мовою. Однак, навчання читання іноземною мовою може бути викликом для учнів, особливо для тих, хто тільки починає вивчати її. Традиційні методи навчання часто не забезпечують належного рівня мотивації та зацікавленості учнів, що може призвести до недостатнього засвоєння матеріалу та розвитку навичок читання.

Мета нашого дослідження – проаналізувати інтерактивні методи навчання читання англійською мовою учнів початкових класів, які підвищать їхню мотивацію та рівень їхніх знань.

Деякі науковці вважають інтерактивне навчання як один з варіантів діалогового навчання. Термін «інтерактивність», що походить від англійського слова «interaction» (взаємодія), відображає можливість вступати у взаємодію або вести діалог з об'єктом (наприклад, комп'ютером) або суб'єктом (людиною) [2].

Інтерактивне навчання – це методика, яка включає активну участь учнів у процесі освіти. Головний акцент робиться на спілкуванні між учасниками навчального процесу. Цей підхід стимулює навчання, роблячи його більш захоплюючим і менш монотонним для учнів [3].

Основні аспекти інтерактивного навчання:

- це унікальний вид освітнього процесу, який організований так, що більшість учнів заохочуються до активного вивчення матеріалу;
- створюється дружня та підтримуюча атмосфера, яка сприяє взаємодії та співробітництву;
- на уроках проводиться індивідуальна, парна та групова робота;
- використовуються методи дослідження, бізнес-ігри, робота з різними джерелами інформації, а також творчі завдання [3].

Розглянемо детальніше декілька сучасних інтерактивних методів навчання читання. Одним з найцікавіших, на наш погляд, є *рольові ігри*. Цей метод допомагає учням розвивати комунікативні навички, критичне мислення та креативність. Використовуючи метод рольової гри, ми створюємо середовище, де діти можуть вільно експериментувати з мовою та виразити себе. Рольові ігри використовуються для формування навичок читання англійської мови шляхом створення уявного середовища, де учні можуть активно залучатися до текстів, втілюючи різні ролі та сценарії. Під час таких ігор учні вчитимуться швидше розуміти та аналізувати тексти, оскільки вони змушені програвати реальні ситуації, в яких потрібно робити висновки на підставі змісту тексту. Крім того, рольові ігри сприяють розвитку критичного мислення, оскільки учні повинні аналізувати інформацію, робити вибір та приймати рішення, щоб відповідати на запитання чи вирішувати завдання, пов'язані з текстом. Такий підхід допомагає учням підвищити свою впевненість у власних навичках читання англійською мовою та сприяє більш глибокому розумінню прочитаного матеріалу. До прикладу на уроці можна використати гру «School bad». Діти читають лист, в якому є запропоновані шкільні речі. Вчитель роздає учням малюнки, на яких зображені шкільні рюкзаки та шкільне приладдя. Потім вчитель просить покласти шкільне приладдя, про яке учні читали у списку до рюкзаків та учні повинні розповісти, що саме вони кладуть.

Ще один не менш цікавий *метод «Environmental print reading» або методика читання-вгадування* [1] – це унікальний підхід до навчання, який передбачає використання друковані матеріали з навколишнього середовища, такі як знаки, етикетки та логотипи. Цей метод вчить дітей розпізнавати слова за контекстом, в якому вони зустрічаються. Наприклад, дитина може розпізнати слово «Макдональдс», бо вона бачила цей логотип багато разів і пов'язує його з конкретним місцем або продуктом. Цей підхід є корисним на початковому етапі навчання читання, оскільки він допомагає учням зрозуміти, що слова мають значення. Він також підвищує впевненість учнів у своїх читацьких навичках, оскільки вони можуть «читати» реальні слова в своєму оточенні.

Цілісно-мовна методика [1] – це нетрадиційний підхід до навчання читання. Вона схожа на метод «читання-вгадування», де діти вчать розпізнавати ключові слова в простих текстах за допомогою окремих буквених характеристик. Основна ідея цієї методики – навчити дітей читати, використовуючи говоріння, і навпаки, навчити говорити, використовуючи читання. Це досягається без використання рідної мови, а за допомогою представлення малюнків. Ілюстрації, які дублюють словесну інформацію, допомагають зрозуміти загальний зміст прочитаного.

Наприклад, для навчання читання англійською мовою можна взяти короткий текст або оповідання, яке добре відоме дитині рідною мовою. Наприклад казку «Три поросятка». Почніть з того, щоб разом з дитиною прочитати цю казку англійською мовою, перекладаючи невідомі слова і фрази. Потім перейдіть до читання окремих речень разом, пояснюючи значення слів та висловлюючи думки про зміст казки. Поступово, дитина буде здатна самостійно читати англійську версію казки «Три поросятка» і інші тексти. Цей підхід допоможе їй розуміти мову в цілому, розвивати навички читання з розумінням і використовувати цю мову у подальшому навчанні та спілкуванні.

Заповни пропуски в оповіданні. Цей метод стимулює учнів активно залучатися до процесу читання, вимагаючи від них заповнити пропуски в тексті. Це не тільки покращує розуміння тексту, але й розвиває критичне мислення, оскільки учням потрібно вибрати найбільш відповідне слово або фразу для кожного пропуску. Крім того, цей метод може бути адаптований для різних рівнів складності, що робить його універсальним інструментом для викладання англійської мови. Наприклад, вчитель пропонує дітям прочитати текст, у якому пропущені деякі слова. Проте ці слова зображені картинками. Знизу діти можуть знайти підказку, де є зображення і його назва.

Вивчення англійської мови в початкових класах є важливим завданням, яке вимагає використання ефективних методів навчання. Інтерактивні методи, такі як рольові ігри, читання-вгадування, цілісно-мовний, заповни пропуски в оповіданні слугують для підвищення мотивації учнів та розвитку їхніх навичок читання. Ці методи сприяють активному залученню учнів до процесу навчання, стимулюють їхнє критичне мислення та креативність, а також допомагають учням формувати звичку коректного використання певних комбінацій слів. Однак, важливо пам'ятати, що успіх у навчанні читання англійською мовою в значній мірі залежить від тривалої мовної експозиції та регулярної практики. Тому, вчителям слід продовжувати досліджувати та впроваджувати нові інтерактивні методи навчання, щоб забезпечити ефективне навчання англійської мови в початкових класах.

Література та джерела

1.Джурик О., Соловійова О. Інтерактивні методика формування навичок читання англійської мови у молодших школярів. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1772/1742> (дата звернення: 25.02.2024)

2.Зубрик А. Інтерактивні методи і прийоми навчання англійської мови учнів початкових класів. URL: <http://surl.li/rvozt> (дата зверненн: 27.02.2024)

3.Якимів Л. Інтерактивні методи савчання. Сутнімть та призначення. Впровадження на прикладі методу «Рольова гра». URL: <http://surl.li/hxegv> (дата звернення: 26.02.2024)

4.Environmental print. URL: <http://surl.li/rvpa> (дата звернення: 27.02.2024)

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ольга Євтушик,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Світлана Савчук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкрито процес формування національної свідомості в молодших школярів. Проаналізовано різноманітні аспекти цього процесу та висвітлено ефективні підходи для формувань національної свідомості в учнів.

В останні роки питання національної свідомості набуло особливої актуальності у зв'язку з необхідністю усвідомлення та збереження національно-культурних цінностей, історичної пам'яті та традицій українського народу.

В Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти і науки України зазначено, що на сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- активна участь у громадсько-політичному житті країни;
- верховенство права, повага до прав людини;
- готовності до природоохоронної діяльності;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України [2].

Водночас формування національної свідомості має відбуватися на основі рівноправного діалогу з усіма корінними народами та етнічними групами, що проживають на території України, з метою інтеграції української держави та створення сприятливих умов для її розвитку.

У зв'язку з цим важливу роль відіграє діяльність закладів освіти, які мають відповідні освітні можливості для формування національної свідомості в учнів початкової школи. Питання національної свідомості здобувачів освіти є одним із тих, від якого значною мірою залежить успіх національно-культурного відродження України. Це пояснюється тим, що сучасне суспільство потребує особистостей з високими культурними стандартами, розвиненою національною самосвідомістю та практичною готовністю до участі в самостійному розвитку Батьківщини. Такі питання набувають особливого значення в умовах сьогодення.

Ефективне формування національної свідомості в учнів початкової школи вимагає комплексного підходу та розгляду різних аспектів. Ось кілька способів, які можуть бути корисними:

1. Інтеграція національно-орієнтованих матеріалів у освітній процес. Використовувати підручники, зошити, казки та ігри, які відображають українську культуру, історію та традиції. Це допоможе дітям краще зрозуміти та оцінити свою національну спадщину.

2. Тематичні заходи і виховні проекти. Організовувати заходи, присвячені українським святкам, історичним подіям, великим діячам та культурним традиціям. Це може включати в себе виставки, конкурси, тематичні уроки та екскурсії до музеїв, що допоможе учням отримати конкретні враження від вивчення національної спадщини.

3. Розвиток толерантності та поваги до різноманітності. Навчати дітей поважати та цінувати не лише свою національну культуру, але й культури інших народів. Порівнювати та обговорювати різні культурні традиції та звичаї.

4. Залучення батьків та громадськості. Вчителі повинні співпрацювати з батьками та громадськістю для організації та підтримки заходів, спрямованих на формування національної свідомості. Запрошувати батьків на шкільні заходи, залучати їх до обговорень та проектів.

5. Приклад вчителя. Вчителі повинні бути прикладом для своїх учнів, демонструючи повагу до власної національної свідомості та культури. Власна участь вчителя у національних заходах та зацікавленість у вивченні історії та традицій, допоможуть учням відчувати себе частиною нації [1].

Ці підходи допоможуть створити сприятливу атмосферу для формування національної свідомості та патріотизму в учнів початкової школи.

В молодшому шкільному віці особливо важливо: розвивати у дитини здатність розуміти себе як члена різних соціальних груп, таких як сім'я, друзі, учні, мешканці міста або села; виховувати почуття приналежності до рідного оточення, відчуття поваги до культури та традицій, а також любов до природи і рідного слова; ознайомити з основними принципами Конституції, правами та обов'язками дорослих і дітей; навчати дітей культурі спілкування та розвивати їх комунікативні навички.

Для формування патріотизму та глибоких почуттів до своєї держави, ефективним є, організація та проведення заходів спрямованих на формування національної свідомості, це можуть бути :

1. Забезпечення можливостей для вивчення та використання української мови як рідної мови в усіх сферах життя. Українська мова повинна бути основною мовою навчання в українських школах. Підручники, робочі зошити та інші навчальні матеріали мають бути українською мовою. Вчителям необхідно сприяти використанню української мови у всіх аспектах шкільного життя, в усному та письмовому мовленні. Уроки української мови доречно використовувати вправи з говоріння, слухання, читання та письма, що допоможе учням розвивати всі аспекти мовлення. Вивчення творів українських письменників сприяє не лише розвитку мовних навичок, а й формуванню національної ідентичності та гордості за власну мову та культуру.

2. Вшанування національних символів. Організація хвилини мовчання на початку навчального дня або під час спеціальних заходів для вшанування пам'яті загиблим за свободу та незалежність України, це дозволить учням виявити повагу та вдячність за тих, хто присвятив своє життя захисту країни. Проведення та участь в урочистих заходах до Дня Незалежності України, Дня Гідності та Свободи, Дня Збройних Сил України. День української писемності та мови, День Соборності України тощо, виконання національного гімну, вшанування символів державності. Підготовка та демонстрація національних та народних символів у класах (прапор, герб, верба, калина та інше).

3. Участь у національних проектах та програмах. Організація та участь у різноманітних конкурсах та олімпіадах з української мови, літератури, історії, культури, мистецтва та інше. Це дасть учням можливість продемонструвати свої знання та вміння, а також сприятиме підвищенню їхнього інтересу до національних тем. Участь у національних фестивалях, виставках та ярмарках, які присвячені українській культурі, традиціям, ремеслам, народному мистецтву тощо, дозволить учням побачити та відчувати багатство української спадщини. Активна участь у національних заходах та акціях патріотичного спрямування. Вони дозволять учням відчувати себе частиною нації та виявити підтримку та повагу до своєї країни.

Таким чином, усвідомлення важливості формування національної свідомості в учнів початкової школи є ключовим завданням сучасної освітньої системи. Важливо продовжувати розробляти та впроваджувати інноваційні підходи до формування національної свідомості в учнів початкової школи, з метою забезпечення стійкого розвитку національної ідентичності та громадянської свідомості нового покоління.

Література та джерела

1. Добровольська Л., Чорновіл В. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів: навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. С. 6.

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 13.03.2024).

НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ОСНОВНИХ ПРИЙОМІВ МИСЛЕННЯ СВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Вікторія Зленко,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Наталія Корінчук,

викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Розглянуто ефективні методи стимулювання учнів на уроках математики, включаючи використання проблемних ситуацій, мотиваційних заохочень та винагород та розвитку мислення на уроках математики.

У контексті вимог Нової української школи розвиток мислення займає провідне місце, що робить проблему формування відповідної компетентності актуальною та важливою. Основною метою НУШ є формування всебічно розвиненої та впевненої особистості, яка може самостійно сприймати, аналізувати та перетворювати інформацію, створюючи готовий продукт, а не лише повторюючи вчительські умовиводи. Головна ідея полягає в тому, щоб учні навчилися виділяти основне з отриманої інформації, виокремлювати та знаходити необхідне. Для цього необхідно володіти основними прийомами мисленнєвої діяльності.

Зосередження на розвитку основних прийомів мисленнєвої діяльності молодших школярів стимулює дослідників, педагогів та методистів розробляти нові методики та глибше вивчати цю проблему, оскільки вона є вкрай важливою та складною. У зв'язку з реформою української освіти та впровадженням Нової української школи, проблема навчання першокласників основних прийомів мисленнєвої діяльності на уроках математики стає актуальною та мало дослідженою.

Аби глибше дослідити тему, ми повинні зрозуміти, що таке мислення і якими є фактори його розвитку.

Згідно з трактуванням Геракліда, мислення – це «психічний процес пошуків та відкриттів нового, істинного, глибинного внаслідок аналізу та синтезу навколишньої дійсності. У процесі мислення ми пізнаємо світ узагальнено та опосередковано (через слово). При цьому для нас важливе значення мають зв'язки між предметами та явищами» [2].

Отже, мислення – це процес фільтрації отриманої інформації, під час якого отримувач виділяє для себе найцікавіше та найважливіше, відкидаючи інше як другорядну інформацію. Іншими словами, це здатність обирати головне та необхідне, роблячи пріоритети. Тоді як мисленнєва діяльність – це здатність учня самостійно виконувати прості логічні дії, що включають в себе аналіз, синтез, узагальнення та порівняння інформації [3].

Підхід до навчання математики має бути адаптованим до вікових та рівневих особливостей учнів, з використанням методів та засобів, які найкраще відповідають їхнім потребам та здібностям. Підхід до викладання математики для учнів першого класу відрізняється від методів та засобів, що використовуються для учнів другого та третього класів.

На уроках математики для першокласників використовуються більш ігрові та візуальні методи, які спрямовані на розвиток конкретних математичних навичок та розуміння базових концепцій. Зазвичай це включає в себе використання ігор, малюнків, маніпулятивних матеріалів та інших візуальних засобів для активізації мисленнєвої діяльності та залучення уваги молодших школярів. До них відносять:

- *Мотивація.* У першому класі на уроках математики мотивацію можна стимулювати різними способами. Наприклад, це можуть бути смайлики, фішки, класна валюта, солодощі та інші невеликі нагороди, які використовуються як

винагорода за старання та успішне виконання завдань. Однак варто зазначити, що мотивація – це не лише винагорода.

Мотивацію також можна підтримувати за допомогою похвали вчителя, порівняння попередніх успіхів здобувача освіти з теперішніми досягненнями, або будь-якого доброго слова, сказаного вчителем своїм учням. Навіть найпростіша похвала може бути значущою мотивацією, особливо для першокласників, для яких важливо відчувати підтримку та позитивне ставлення вчителя.

- *Стимулювання.* Стимулювання є ключем до постійної активності здобувачів освіти. Головне завдання педагога полягає в тому, щоб постійно мотивувати своїх учнів до праці, вивчення нового та дослідження. Існує безліч різноманітних способів стимулювання, наприклад, можна видачею листів подяки учням за набрані бали чи поінти, які вони отримують за плідну працю. Залучаючи батьків, можна придумати інші винагороди, які будуть мотивувати здобувачів освіти до досягнення найкращих результатів.

- *Створення проблемної ситуації.* Проблемні ситуації є ефективним методом навчання на уроках математики. Практика показує, що завдяки цьому методу учні набагато швидше запам'ятовують інформацію та з більшою цікавістю досліджують, аналізують та перетворюють її. При використанні проблемних ситуацій урок математики стає цікавішим та захопливим для учнів.

- *Збудження інтересу.* Досягнення позитивних емоцій учнів під час навчання математики є одним з найважливіших аспектів, якого вчителю необхідно досягти. Цей аспект є складним, оскільки педагог повинен зацікавити учнів, але при цьому не розважати їх. Досягти поставленої мети можна, наприклад, за допомогою несподіваних або незвичайних завдань, або звернувшись до життєвого досвіду кожного учня, попросивши їх поділитися знаннями, які вони вже мають, і використовуючи їхні досвід інтегрувати новий матеріал. Педагог може також запропонувати учням вирішити кросворд, прочитати математичну казку, розглянути висловлення відомих математиків тощо. Важливо, щоб ці методи стимулювали активність та зацікавленість учнів у вивченні математики, а не лише розважали їх [4].

Отже, ефективні методи стимулювання, такі як використання проблемних ситуацій, мотиваційних заохочень та винагород, допомагають залучити учнів до навчання, збільшити їхній інтерес до вивчення математики та підвищити продуктивність навчального процесу. Важливо, щоб педагоги виявляли творчий підхід у застосуванні цих методів, беручи до уваги індивідуальні потреби та можливості кожного учня. Адже створення мотивуючого середовища сприяє підвищенню академічних досягнень та розвитку позитивної навчальної атмосфери в класі.

Література та джерела

1. Височина А. Навчання першокласників основних прийомів мисленнєвої діяльності на уроках математики: курс. роб. ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет. 2023. С. 4–15. URL: <https://elibrary.kdu.ua/bitstream..pdf> (дата звернення: 29.01.2024).

2. Вовчук Н., Костів Я. Круїз, похід, поїздка чи політ – мандруймо, пізнаваймо білий світ! Рекомендації до проведення тематичного місяця у 1 класі. *Учитель початкової школи*. 2020. № 7–8. С. 22–27.

3. Савченко О. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

4. Фадєєва Т. О. Інноваційні технології навчання математики у початкових класах: навч.-метод. посіб. Кіровоград: Авангард, 2012. 95 с.

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Аліна Кабатрут,

студентка 4 ММ групи, спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Богдана Жорняк, к. пед. н., завідувачка кафедри теорії,
методики музичної освіти та інструментальної підготовки

Розкрито значення колективної творчої діяльності на уроках музичного мистецтва в початкових класах; обґрунтовано досвід виконавської діяльності та форми освітнього співробітництва.

Формування творчої, мислячої особистості – одне з найважливіших завдань сучасного закладу загальної середньої освіти. В теорії та практиці навчання особливо гостро стоїть питання про залучення учнів до художньо-творчої діяльності. Важлива роль у цьому належить музичному мистецтву. Музика стимулює до творчої діяльності, формує пізнавальні та емоційно-мотиваційні функції, розвиває творче мислення й комунікативність, а також позитивні якості характеру: систематичність, працьовитість, наполегливість у досягненні мети.

Як один із способів формування і розвитку такої особистості нами розглядається колективна освітня діяльність, в процесі якої вона засвоює суспільний досвід, норми і правила колективу.

У формуванні підрастаючої людини виняткову роль відіграє шкільний колектив. Саме він є основним соціальним середовищем, у якому розкриваються задатки, формуються творчі здібності особистості. В дитячому колективі розвивається особистість учня.

Колектив (від лат. *collectivus* – збірний) – сукупність людей, об'єднаних спільною метою і соціально значимою спільною діяльністю, яка є формою задоволення різних потреб людини. Колективність – якість людини, яка проявляється в її здатності до взаєморозуміння, взаємодії, взаємодопомоги, відповідальності. Людська особистість живе, розвивається лише в колективі.

С. Гончаренко тлумачить колективізм як «моральний принцип, який проголошує пріоритет інтересів і мету колективу, як соціальної спільноти людей, об'єднаних суспільнозначущими цілями» [1, с.171].

«Мистецтво виховання, – писав К. Ушинський, – спирається на науку. Як мистецтво складне і широке, воно спирається на безліч широких і складних наук; як мистецтво, воно, крім знань, потребує здібності й нахилу, і, як мистецтво ж, воно прагне до ідеалу» [5, с.32].

Значення колективної творчої діяльності учнів для створення виховуючого колективу В. Сухомлинський обґрунтовує так: «В основі трудового життя учнівського колективу лежить радість праці. Тільки переживання радості праці в колективі породжує потребу в праці. Якщо діти на власному досвіді не осягли радості праці, якщо їх не захоплює краса колективного творення, всі інші види діяльності як засоби формування колективу залишаються безсилими» [4, Т.1, с. 524]. Отже, праця, спільна творча діяльність – найважливіший шлях створення колективу, без якого всі інші засоби залишаються безсилими.

У процесі колективної діяльності учні набувають досвіду спільної оцінки дій, вчинків, якостей особистості, що підвищує відповідальність особистості перед колективом, сприяє формуванню єдиних оціночних суджень, принциповості, відповідальності за висловлену думку. Водночас виробляється вміння розуміти вчинки товаришів, виходячи з необхідності, потреби колективу в певній діяльності кожного учня.

Важливим завданням у роботі з групою учнів є створення колективу, члени якого здатні до взаємодії в навчальній та позанавчальній діяльності. Завдяки включенню в процес взаємонавчання кожна дитина одержує можливість опанувати репродуктивний спосіб діяльності з засвоєння готових знань, умінь і навичок як з позиції учня, так і з позиції вчителя, що дає зразки й допомагає учням ці зразки відтворити.

Таким чином в організованій діяльності можна виділити три форми освітнього співробітництва: з дорослими; однолітками; зустріч учня з самим собою, що змінюється в ході навчання. Вони будуються як договір про співробітництво й взаємодопомогу, у складанні якого беруть участь обидві сторони, та є умовою майбутньої індивідуальної здатності дитини до подальшого навчального вдосконалення.

Колективна діяльність має великі виховні можливості. В колективі складається справжня дитяча співдружність, з якої і починається для дітей творчість. Спільна творчість в свою чергу прискорює створення учнівського колективу, адже спілкування перетворюється на пізнання інтересів і нахилів, звичок один до одного. Діти, об'єднані спільним прагненням при виконанні тих чи інших навчальних завдань, спонукаються до активності, збагачення свого духовного життя. У процесі соціалізації головне місце займає вміння особи контактувати і співпрацювати з іншими. Саме тому колективне навчання і виховання є основою правильного виховання, адже особа засвоює норми і правила колективу, суспільний досвід, вчиться регулювати свою поведінку тощо.

Однак, процес засвоєння художнього досвіду завжди індивідуальний. Виконання тих самих завдань різною мірою стимулює ту чи іншу дитину. Для одних вони цілком посилені, для інших – складні, і темп виконання та засвоєння навичок творчої роботи для кожного інший.

Тому диференційований підхід в освітній роботі з учнями здійснюється шляхом виконання однакового завдання невеликою групою (5-8 дітей). Бажано, щоб діти цієї групи були однакового рівня підготовленості та розвитку. Це дозволяє диференціювати навчальні завдання, виконання яких може становити для інших груп або складність, або полегшеність. Зокрема, одним дітям пропонується виконати їх одразу, іншим – поетапно. Усі діти засвоюють матеріал, але темп і якість його засвоєння різні.

З перших уроків музичного мистецтва у початкових класах потрібно знайомити учнів з колективними формами навчальної взаємодії, навчати активно співпрацювати з вчителем і товаришами, оцінювати за визначеними критеріями свою роботу і роботу товаришів, продуктивно працювати в системах «вчитель-учень», «вчитель-клас», «учень-учень-клас» [3].

З цією метою, плануючи колективну музичну діяльність молодших школярів у різноманітних її формах, вчитель повинен:

- визначити місце колективної роботи в структурі уроку;
- передбачити труднощі, які можуть виникнути в процесі роботи в різних групах дітей;
- правильно визначити зміст та обсяг завдань, а також форму, в якій вони пропонуватимуться;
- визначити тривалість колективної роботи;
- продумати раціональний спосіб перевірки виконаних завдань [2].

Успіх у музичному вихованні молодших школярів залежить від багатьох чинників, найважливіший серед них – володіння методикою роботи з учнями на уроці. Урок музичного мистецтва, організація творчої колективної діяльності на уроці, методика його проведення – одне із найважливіших питань, які цікавлять сьогодні як вчених-педагогів, так і вчителів-практиків загальноосвітніх шкіл.

Урок розглядається сьогодні як цілісний колективний творчий процес, що забезпечує рівноправну, повноцінну навчальну діяльність у системі «вчитель-учень»; сприяє розкриттю, формуванню та реалізації особистісних якостей учнів.

Не досить досягти лише освітньої мети уроку, треба, щоб кожен учень був задоволений власним успіхом на уроці, усвідомлював себе частиною єдиного організму, відчував повагу до себе, своєї праці з боку вчителя і однокласників.

Провідними методами художньої дидактики при цьому є: метод «творення вже створеного» (універсальний загальний у навчанні мистецтва); узагальнення («ключові знання та практичні навички»); циклічності розвитку об'єктів сприймання музики («забігання вперед» та повернення до початкового в новій якості); контрастного зіставлення, порівняння.

Згідно програми «Мистецтво» основою уроку музичного мистецтва в школі є хоровий спів і слухання музики, як найдоступніші види колективної музичної діяльності. Значно менше використовуються такі цікаві і корисні для творчого музичного розвитку дітей види роботи, як гра на дитячих музичних інструментах і музично-ритмічні рухи. Отже, питання про ширше залучення школярів до гри на дитячих музичних інструментах та музично-ритмічних рухів у процесі позакласної музичної роботи заслуговує на увагу. Учні початкових класів повинні проявити себе

в різних видах колективної музичної діяльності, щоб в старших класах обрати один з них для гурткових занять.

Роботу, розпочату на уроці, можна послідовно продовжувати на заняттях в позаурочний час у таких основних напрямках: використовувати пісні, вокальні вправи, розучені з дітьми на уроці, в процесі гри на дитячих музичних інструментах, здійснювати інсценізації пісень, їхнє виконання з рухами; музичні твори для слухання музики, з якими діти знайомились на уроці, використовувати для повторного прослухування при організації концертів-загадок, музичних вікторин, виконання музично-ритмічних рухів.

Колективній музичній діяльності молодших школярів властиві не стільки контрольні, скільки навчальні функції. Тому такі форми роботи, залежно від їх мети, можна проводити на різних етапах уроку та в позаурочний час. Найчастіше це відноситься до закріплення і повторення, рідше – до вивчення нового матеріалу. Форми колективних завдань слід постійно урізноманітнювати, щоб залучати до активної навчально-пізнавальної роботи, творчого самовияву усіх дітей; розвивати на основі музики їхні музичні та інтелектуальні здібності, вміння та навички, творчу ініціативу.

Література та джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 330.
2. Масол Л. М. Програма «Мисецтво». URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/4216/>. (дата звернення 19.02.2024).
3. Орлова Л. С. Формування і удосконалення майстерності майбутнього вчителя музики. Соціум. Наука. Культура. URL: <http://surl.li/qqtic> (дата звернення 15.02.2024).
4. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу. Вибрані твори в 5 т. Т. 4. Київ, 1976.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. У 2-х т. К. : Рад. школа. 1983. Т. 2. С. 331.

ТВОРЧІ ІГРИ ЯК ЧИННИК РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Калапуша,

студентка 22 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Петро Бойчук, к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та психології, ректор

Робота присвячена вивченню ролі творчих ігор у розвитку та розумовому вихованні дітей молодшого шкільного віку. У дослідженні розглядаються основні аспекти творчих ігор, такі як їх вплив на розвиток уяви, мислення та мовлення дитини. Зазначається, що творчі ігри сприяють

формуванню ключових психічних процесів, таких як сприймання, аналіз, та розвивають креативність.

Гра – це активна, незалежна діяльність, що виражається у власній ініціативі дитини, де вона може виявити свої ідеї, діяти по-своєму та впливати на реальність. У грі дитина вільна від вимог дорослих і виявляє свою самостійність [1, с. 97].

Одна з особливостей гри полягає у наявності творчого компоненту. Це завжди пов'язано з ініціативою, уявою та кмітливістю. В цьому процесі активно діють уява, емоції та почуття дитини. Прояви ініціативи та творчості різноманітні: в одних іграх – це пов'язано зі створенням сюжету та вибором ролей, у інших – у виборі способів дій та їх різноманітності. Багато ігор вимагають вміння узгоджувати дії з партнерами та швидко змінювати тактику (рольові, рухливі ігри). Велика частка творчості проявляється навіть у дидактичних іграх, спрямованих на розвиток пізнавальної активності, допитливості та ініціативи у прийманні рішень [1, с. 98].

Елемент творчості завжди глибоко індивідуалізований, він виражає індивідуальність кожного учасника, що робить гру ефективним інструментом для розвитку творчих здібностей та формування особистості дітей. Важливою особливістю творчої гри є її емоційна насиченість. Більшість дослідників визнає силу та природність почуттів, які переживають діти під час гри в різні ролі: турбота, ніжність «матері», відповідальність «лікаря», справедливість «вихователя» і так далі. У групових іграх проявляються дружба, товариство та взаємна відповідальність. Для дитини важливим є задоволення від досягнень та подолання труднощів, яке характерно для більшості ігор, що мають емоційний аспект [2, с. 23].

Важливою складовою розробки проблеми теорії гри є розуміння її виховного потенціалу та педагогічної цінності. Вихідні принципи зарубіжних теорій про походження суті та значення гри для дитини розширюються на проблему використання її як інструменту розвитку дітей молодшого шкільного віку. Сучасні теорії «ігротерапії», засновані на фрейдизмі, вважаються цінними через свою спроможність нормалізувати стосунки дитини з навколишнім світом за допомогою гри. Гра допомагає позбавитися негативних проявів, таких як негативні емоції, егоїзм тощо, і сприяє поліпшенню характеру дитини. Проте, важливо розглядати гру як інструмент виховання, а не просто як засіб покарання небажаних проявів поведінки дитини.

Молодший шкільний вік – це період інтенсивного фізичного та психічного розвитку, формування здібностей, характеру та активного оволодіння соціальними нормами та правилами поведінки.

Особливе значення мають ігри, які діти створюють самі, їх називають творчими, оскільки вони проявляють виражений самодіяльний і творчий характер ігрової діяльності [3, с. 47].

Творчі ігри – це ігри, де відбувається уявне перетворення навколишнього середовища. Головною характеристикою таких ігор є наявність вигаданої ситуації, яку дитина створює у своїй уяві, а потім діє відповідно до ролі, яку обирає, і використовує реальні об'єкти як символи у цій уявній реальності [3, с. 48].

У творчій грі все «ніби» і «умисно», але уявний світ, який створюється, відображає реальні почуття та дії гравців. Ця умовна обстановка, що виникає завдяки уяві, дозволяє дитині розвивати мислення про реальність і використовувати творчу уяву.

Граючи в творчі ігри, дитина вчиться приймати рішення, розробляти стратегії та розвивати свою творчу уяву. Вона виконує символічні дії, оскільки не має можливості повністю реалізувати свої ідеї у реальному житті.

У молодшому шкільному віці формуються індивідуальні та колективні ігрові інтереси, які сприяють розвитку досвіду, розумовому зростанню та формуванню моральних цінностей.

Ознаками вираженого інтересу до гри є:

- Зацікавленість дитини у грі протягом тривалого часу, проявляючись у розвитку сюжету та виконанні ролей.

- Бажання дитини брати на себе конкретну роль у грі.

- Наявність улюбленої ролі у дитини.

- Відсутність бажання закінчувати гру.

- Активне виконання дитиною різних видів робіт (таких як ліплення, малювання, будівництво) для створення іграшок та атрибутів, пов'язаних з метою гри.

- Бажання дитини поділитися своїми враженнями від гри з однолітками та дорослими після її завершення [4, с. 211].

У творчих іграх спостерігаються специфічні мотиви. Дітей спонукає до гри бажання відкривати нове, брати участь у житті дорослих, наслідувати їх, проявляти самостійність, та задоволення від творення різних споруд та предметів, радість усвідомлення власних можливостей.

Мотивація до гри змінюється з віком дитини, впливаючи на вибір ігор та їх зміст. Дошкільники приваблюються зовнішнім аспектом ролі, тоді як діти молодшого шкільного віку вже обирають сюжет та роль у грі відповідно до своїх інтересів та мрій про майбутнє.

Педагогічна цінність творчих ігор полягає не лише в самому процесі гри, але й у взаєминах між дітьми, які формується під час гри. У цих іграх діти відтворюють взаємини, що базуються на їх власному досвіді, іноді вони уникнуть небажаних дій або виконають їх, керуючись своїми інтересами.

Творча гра становить основу для формування моральних цінностей у дітей, привчаючи їх до моральних вчинків, а не лише моральних уявлень. Ці моральні якості, розвинуті у грі, впливають на поведінку дітей у їхньому щоденному житті. У той же час, моральні норми і правила, засвоєні під час спілкування з іншими дітьми та дорослими, закріплюються через гру.

Творча гра також впливає на розвиток різних психічних процесів, таких як сприймання, мислення, мовлення, пам'ять та уява, що робить її важливим інструментом для розумового виховання [4, с. 214].

Крім того, творча гра часто використовується для естетичного виховання, оскільки діти відтворюють світ через ролі та образи, що сприяє розвитку їхнього

художнього смаку і виявленню талантів у музиці, декламації, танцях та інших сферах діяльності.

У творчих іграх можуть бути такі форми як сюжетно-рольові ігри, ігри-драматизації, ігри на основі літературних творів, будівельно-конструктивні ігри.

Педагогічне керівництво грою передбачає розуміння основних аспектів розвитку дитини та формування її особистості, а також розуміння розвитку ігрової діяльності на кожному віковому етапі. Для успішного керівництва іграми дітей, педагог повинен мати аналітичні навички для оцінки рівня розвитку ігрової діяльності, вміння проектувати її розвиток та мати організаторські та комунікативні вміння для організації гри та впливу на її хід.

Під час керівництва іграми дітей молодшого шкільного віку, педагог допомагає стабілізувати задум гри і розвиває його у повноцінний сюжет. Його рольова участь в іграх дозволяє об'єднати дітей для спільної гри та збагатити її задум і дії, а його запитання, спрямовані до дитини як до персонажа, сприяють розвитку сюжетно-рольової гри [4, с. 220].

За допомогою різноманітних методів, таких як запитання, поради, короткі бесіди про зміст гри та розподіл ролей, педагог поетапно розвиває у дітей навички організації спільних ігор. У цьому віці взаємини між дітьми зосереджуються на ролях і дотриманні правил, які впливають з цих ролей. Тому особливо важливо, щоб ці правила відповідали реальним міжособистісним взаємозв'язкам і почуттям.

Крім того, педагогу потрібно приділити особливу увагу формуванню у дітей навичок спільного створення та розвитку сюжету, розумінню партнерів по грі та узгодженню своїх дій з їхніми. Для цього можна організувати:

- Спільний переказ відомої казки або оповідання з черговістю участі. Педагог визначає момент зміни розповідача та нагадує про подальший хід подій у випадку, якщо діти забули його.

- Спільне вигадкування казки або оповідання, які в подальшому можуть стати сюжетами для гри. Такі ситуації можна організувати для пар дітей, враховуючи їхні вподобання та рівень гри.

- Після того, як діти засвоїли сюжет, педагог може запропонувати розіграти його. Це сприяє накопиченню досвіду рольової поведінки. При цьому педагог користується знаннями дітей та навчає їх різним способам комбінування (фантазування, уявлення тощо) [4, с. 223].

Педагогічна цінність гри в значній мірі залежить від можливості «дограти», вирішити ігрову задачу. Кінець гри, як і казки, повинен бути емоційним і виховним.

Отже, гра в початковій школі є засобом пізнання світу та себе в ньому, формування цілей діяльності та розвитку творчої уяви та здібностей. Гра стимулює найважливіші зміни в психічному розвитку молодших школярів, тому використання її в освітньому процесі є виправданим і необхідним. Гра дозволяє розв'язувати освітні, виховні та розвивальні завдання, активізувати пізнавальну діяльність учнів і сприяє згуртованості класу.

Література та джерела

1. Квак О. Вивчення сучасного досвіду використання дидактичної гри у процесі навчальної діяльності дітей 5-6 років. *Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету ім. М. Гоголя*. Ніжин. 2003. Вип. 3. С. 97–99.
2. Рижук В.І. Гра як метод навчання й виховання. *Початкове навчання та виховання*. 2005. № 16–18. С. 20–25.
3. Лемко Г. І. Значення гри для виховання дитини. *Materialy IV Mezinarodni vedecko-prakticka konference «Zpravyvedecke ideje – 2008»*. Dil 7. *Pedagogika. Psychologie a sociologie. Hudba a zivot*. Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o., 2008. S. 47–50
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, випр., доп. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

Софія Калуш,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Алла Хомярчук, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін

Розглядається тема використання творчих завдань у початкових класах у контексті технологічної освіти. Проводиться огляд сучасних методів навчання технологій у початкових класах та визначаються переваги використання творчих завдань у цьому процесі. Аналізується приклади творчих завдань, які можуть бути використані вчителями технологій для залучення учнів до освітнього процесу та розвитку їхніх навичок.

Питаннями технології навчання і виховання здобувачів освіти шкіл займалися такі видатні вчені, як А. Макаренко, С. Рубінштейн. Мета технології навчання – виховання особистості здобувачів освіти на основі формування трудової діяльності.

Дитяча творчість – це активна діяльність дитини, під час якої вона створює нові цінності для себе. Ці цінності мають важливе суспільне значення, оскільки сприяють розвитку особистості та, відповідно, суспільства. Інколи творчість дітей породжує речі, що мають значну естетичну цінність та можуть бути визнані як твори мистецтва.

У контексті формування творчості здобувачів освіти найкраще виявляється в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» Нової Української школи. Також важливо враховувати, що реалізація мети і завдань технологічної освітньої галузі здійснюється через змістові лінії, такі як: «Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут».

Мета цих змістових ліній полягає у формуванні учнів здатності застосовувати знання та уміння у різних життєвих ситуаціях, а також виконувати практичні завдання, що наближені до реальності [2, с.135].

Результатом вивчення цих змістових ліній є формування ключових компетентностей, які враховують індивідуальні особливості здобувачів освіти та їхніх професійних уподобань.

У цьому процесі проектна діяльність в технології навчання виступає як основний метод розвитку та навчання здобувачів освіти, що сприяє їхньому самостійному навчанню, освоєнню сучасних технологій та здатності до конструювання власного процесу пізнання та реалізації задуманого на практиці.

Відомо, що найбільш ефективно розвиваються творчі здібності здобувачів освіти під час активної творчої діяльності. У процесі творчості виявляється індивідуальність та фантазія, навіть у найменших відступах від стандарту. Діти розуміють творчість як процес створення нових продуктів або виробів, під час якого вони самостійно застосовують засвоєні знання, вміння та навички, комбінують їх або створюють нові підходи до вирішення завдань.

Творча діяльність має емоційний привабливий ефект на дітей, впливає на всі аспекти їхнього життя, задовольняє потреби в діяльності та самовираженні, стимулює пошук. Саме через творчу діяльність розвиваються ключові якості творчої особистості.

Ці якості розвиваються завдяки системі педагогічних заходів, спрямованих на стимулювання у дітей бажання освоювати нові знання та методи діяльності. При вихованні творчих здібностей важливо наголосити на кожному етапі творчого процесу: вибір теми, підготовка матеріалу, творення, експериментування та інші.

Кожен етап творчості потребує різних якостей особистості. Для першого етапу важливе почуття нового та чутливість до протиріч; для другого – інтуїція, уява та фантазія; для завершального етапу – самокритичність та прагнення завершити роботу. Будь-яка ідея чи творчий задум не можуть бути втілені без розвитку цих якостей [1, с. 34].

Існує різноманіття підходів до структури творчого процесу, проте порівнюючи різні схеми, можна виявити багато спільного. Творча діяльність не можлива без усвідомлення мети, активного використання здобутих знань, цікавості до навчання, самостійного пошуку, уяви та емоцій. Основою творчості є передбачення можливих результатів.

Творча праця – це природний і повноцінний прояв, а не виняток. Розвиток особистості відбувається через взаємодію дитини з навколишнім світом та освоєнням досягнень людства.

Зміст навчальної програми спрямований на формування ключових та предметних компетентностей, які відповідають життєвим потребам здобувача освіти, його інтересам та здібностям.

Ключова компетентність передбачає знання, уміння та навички разом із сформованою життєвою позицією здобувача освіти.

У формуванні цих компетентностей беруть участь всі навчальні предмети, інтегруючи навчання навколо них. Кожен предмет має власний потенціал у

формуванні ключових компетентностей та створенні навчального середовища української школи.

Процес формування творчих здібностей особистості залежить від умов, які створює суспільство для розвитку творчого потенціалу та від раціонального й ефективного використання цих умов у процесі формування особистості.

Розвиток творчих здібностей передбачає становлення активної позиції людини, її досвіду самостійної діяльності. Ця інтеграція активності та діяльності вимагає конструктивного підходу до розвитку творчості, що є важливою умовою успішного формування творчого потенціалу особистості.

Засоби формування творчої особистості здобувачів – це різноманітні креативні технології, спрямовані на швидкий розвиток технічних і програмних можливостей персональних комп'ютерів, а також на поширення нових інформаційних технологій, що створюють реальні можливості для їх використання в освітній системі з метою розвитку творчих здібностей здобувачів освіти.

Основними засобами формування творчої особистості є комп'ютерна графіка, гіпертекстова технологія, аудіо та відео інформація, використання можливостей Інтернету, педагогічні програмні засоби та програми для моделювання процесів [4, с.145].

Технологічна освітня галузь є необхідною складовою навчання, виховання та розвитку дитини на початковому етапі шкільної освіти. Метою його є виховання особистості учнів на основі формування трудової діяльності.

Засоби технології навчання дозволяють дітям навчитися безлічі корисних речей, таких як робота з різними матеріалами, шиття, виготовлення виробів, робота по дереву, ліплення, готування тощо. Це допомагає дітям розвивати творчість та вміння виявляти себе у різних сферах діяльності.

Виготовлення різних речей власноруч допомагає здобувачам освіти розвивати увагу та пам'ять, формує навички акуратності, наполегливості та терпіння. Ці якості є важливими як у школі, так і в майбутньому житті, оскільки допомагають у різних ситуаціях. Більше того, заняття творчістю сприяють розвитку художнього смаку та логіки, а також формують просторову уяву та дрібну моторику рук у дітей. Вміння виготовляти різні речі самостійно дозволяє дитині почувати себе впевненіше, адже вона розуміє, що здатна на самостійні досягнення.

Система творчих завдань має значний вплив на мислення, мову, уяву та активність дітей. Важливо, щоб такі завдання стимулювали розвиток творчого мислення та були спрямовані на формування особистісно-орієнтованого навчання. Такі завдання допомагають у формуванні асоціативного мислення, а також в розвитку механізмів аналізу та синтезу. Вони сприяють уяві, аналізу та порівняльному аналізу, розвивають образне мислення дітей [3, с.141].

Творчі завдання покликані зацікавлювати здобувачів освіти і спонукати їх до самостійного пошуку відповідей та власних рішень. Важливо створювати умови для пошукових ситуацій, що сприяють самостійному мисленню та творчості. Це дозволяє дітям набувати цінних знань та навичок, а також розвивати впевненість у власних силах та креативність.

Отже, використання творчих завдань в початкових класах у технологічній освітній галузі є важливим елементом навчального процесу. Такий підхід сприяє розвитку творчих здібностей здобувачів освіти і допомагає їм засвоювати навчальний матеріал більш ефективно.

Література та джерела

1. Горват М.В., Кузьма-Качур М.І. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі формування природознавчої компетентності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2019. Випуск 2 (10). С. 134–137.
2. Кузьменко Ю.В., Жиляєва Л.С. Розвиток творчих здібностей дитини як передумова успішної соціалізації особистості. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 1 (49). С. 142–146.
3. Міщенко Н.І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1 (57). С. 138–144.
4. Слюсаренко Н.В. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання *Педагогічний альманах : зб. наук. праць, редкол. : В. В. Кузьменко – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»*, 2013. Випуск 18. С. 32–37.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СКРАЙБІНГУ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Дарина Катеринчук,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Галина Давидюк, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Подано пріоритети використання методу «скрайбінг» на уроках «Я досліджую світ» шляхом демонстрації навчального матеріалу.

Відомо, що засвоєння знань шляхом візуалізації об'єктів в навчальному процесі, допомагає здобувачам освіти його краще зрозуміти. Якщо він продемонстрований цікавим методом, то це не тільки допоможе запам'ятати матеріал, а ще й дає змогу зробити урок «забарвленим». Впровадження демонструючих наочних матеріалів у новітню українську школу – є чудовим способом залучення учнів у вивчення різного виду наук або творчості. Візуалізація вивченого засвоює багато різних компетентностей, починаючи з розвитку фантазії, закінчуючи дослідження об'єкта шляхом аналізу побаченого.

Візуалізація – це малюнок того, про що ти розказуєш. Або, ще можна сказати, коли ти розказуєш і одночасно графічно замальовуєш. Саме «скрайбінг» (від англ. «scribe» – створювати ескізи або малюнки) – це «паралельний ефект», коли ми і чуємо і бачимо приблизно одне і те ж, при цьому графічний ряд фіксується на ключових

моментів аудіорядом. Головне завдання цього прийому – донести інформацію у максимально зрозумілому і привабливому для слухача форматі. Можна виділити два види скрайбінгу : одночасно замальовуєш і пояснюєш; пояснення і показ презентації. Етапи створення другого виду методу: складання плану презентації; аналіз основної ідеї та візуальних образів; візуалізація, використання різних малюнків; хронометраж, обмеження в часі [2].

Методом скрайбінгу намагаються оволодіти багато вчителів. З його допомогою матеріал виглядає більш лаконічний, яскравіший, інформативний та креативний. Ключовою проблемою є те, що не завжди є можливість застосувати його на всіх уроках. Показ картинок чи замальовок під цікаву інформацію став способом урізноманітнення процесу навчання. Саме тому, якщо навчитись це робити – це призведе до вищої якості освіти серед учнів. Поєднання цікавого з корисним. Але чи скрізь можна таке застосовувати? В ідеалі, дивлячись на скрайб-візуалізацію, слухач повинен відтворити в пам'яті почуту розповідь хоча б у загальних рисах. Буде вдало використати такий метод на уроках, де це є доречним. Найкраще його застосовувати на ЯДС.

За досвідом багатьох педагогів, що користувались цим методом, багато схвальних відгуків, бо учні справді слухають уважно про що йдеться. Я також спробувала на своїх уроках два види скрайбінгу під час довготривалої практики зі своїм класом та запитала враження у дітей стосовно нього. Учні сприймали інформацію краще. Звертали увагу на мої малюнки і схеми на дошці. Питань щодо теми у здобувачів освіти стало більше. У свої презентації я намагалась додати декілька веселих персонажів, на яких можна звернути увагу, щоб матеріал виглядав весело і краще запам'ятовувався. На мої запитання в кінці заняття більшість відповідало про почуте і побачене саме зі слайдів. Тому ми вважаємо, що цей метод повинен бути серед запропонованих у використанні на уроках.

Насправді, скрайбінг можуть використовувати всі – і учні, і вчителі. Можна також дати завдання дітям по створенню власних малюнків цим методом, що сприяє розвитку креативності та системного мислення. Вони дуже люблять таким займатися і будуть лише раді такій ідеї. Головне – зробити перший крок – зацікавити здобувачів освіти у вивченні теми [1].

На завершення потрібно наголосити, що цей метод є лише підсиленням засвоєнню знань, візуальне сприйняття інформації. Для вчителя головне аби ця інформація збігалась із тією, що вивчається. Чим цікавіший матеріал – тим більше «гарячих» очей.

Література та джерела

1. Метод «Скрайбінг»: яскраве подання навчального матеріалу. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/post/metod-skraybing-yaskrave-podannya-navchalnogo-materialu> (дата звертання: 15.03.2024).

2. Скрайбінг: спосіб зробити уроки яскравішими. Освітній проект «Всеосвіта» для вчителів. URL: <https://vseosvita.ua/news/skraibinh-sposib-zrobyty-uroky-iaskravishymy-5684.html> (дата звертання: 15.03.2024).

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Аліна Квартюк,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Надія Горбач, к. філол. н.,
старший викладач кафедри філології**

Висвітлюються актуальні аспекти використання цифрових інструментів у навчальному процесі для розвитку навичок спілкування у дітей молодшого шкільного віку. Роль медіапрезентацій, тренажерів, блогів, форумів, спеціалізованих програм та ігор у формуванні мовленнєвих, соціальних та міжособистісних навичок учнів.

Формування комунікативної компетенції молодших школярів – це процес, що включає розвиток їх здатності ефективно спілкуватися, використовуючи мовлення, мовні засоби, невербальні ресурси та навички міжособистісного спілкування. Цьому сприяють різноманітні активності, такі як групові вправи, рольові ігри, дискусії та інші методи, спрямовані на розвиток вмінь спілкуватися, слухати і розуміти інших людей, виражати свої думки та ідеї.

Згідно з «Рекомендацією Європарламенту та Ради Європи від 18 грудня 2006 р. щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», ключовими компетентностями вважаються ті, які необхідні кожній людині для особистої реалізації, розвитку, вияву активної громадянської позиції, соціалізації та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді в суспільстві [3].

У зв'язку з цим Концепція Нової української школи (далі – НУШ) визначає нові соціальні вимоги до формування життєво важливих якостей особистості. Здійснюється переорієнтація оцінювання результатів навчальної діяльності. «Дитині недостатньо дати лише знання. Важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці» [1].

Використання інноваційних засобів у початковій школі для формування комунікативної компетентності молодших школярів передбачає залучення ефективних педагогічних технологій, які сприятимуть новим формам і методам викладання й застосування інформаційно-комунікативних технологій. Ефективність формування комунікативної компетентності молодших школярів буде значно вищою, якщо застосовувати різноманітні інтерактивні технології. Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивної роботи, за умови правильної її організації, зростає цікавість до процесу навчання, учні при звичаються до ефективної роботи в колективі, зокрема формують вміння дискутувати, приймати спільні рішення, спілкуватись, доповідати тощо [4].

Формування комунікативної компетенції молодших школярів засобами сучасних інформаційних технологій відкриває безліч можливостей для їхнього всебічного розвитку. Зокрема, використання інформаційних технологій дозволяє створити іммерсивне навчальне середовище, яке сприяє активній участі учнів у процесі навчання та розвитку їхніх комунікативних здібностей.

Науковцями і практиками визнано, що отримання знань, формування умінь і навичок, розвиток особистісних якостей, набуття учнями нових компетентностей є ефективнішими, якщо в освітньому процесі використовуються інтерактивні форми і методи.

Інтерактивні форми і методи передбачають, що в процесі навчання учні й учитель перебувають у режимі бесіди, діалогу між собою. Відбувається співпраця, взаємодія всіх учасників навчального процесу: вчитель – учень, учень – учень, учень – учні. Модель взаємозв'язків між суб'єктами інтерактивного навчання демонструє, що вчитель і учень є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Інтерактивні форми і методи орієнтовані також на широку взаємодію учнів не тільки з учителем, а й один з одним, на домінування активності учнів у процесі навчання. Роль учителя на інтерактивних заняттях зводиться до скеровування діяльності учнів на досягнення цілей заняття. Сучасні інформаційні технології дозволяють вчителям індивідуалізувати навчальний процес, враховуючи особливості кожного учня. Вони забезпечують можливість персоналізованого навчання, де кожен учень може працювати у своєму темпі та вибирати завдання, що відповідають його потребам і рівню навченості [2, с. 32].

Крім того, інформаційні технології роблять процес навчання більш доступним та цікавим для молодших школярів. Вони дозволяють використовувати різноманітні мультимедійні матеріали, відео та аудіоресурси, інтерактивні вправи та ігри, які захоплюють увагу учнів та сприяють їхньому активному залученню до навчання.

У початковій школі найкраще зарекомендували себе такі електронні засоби та продукти.

1. *Мультимедійні презентації*, створені за допомогою програми Microsoft PowerPoint, а також редакторів Picassa, Macromedia Flash, Photodex ProShow. Їхня ефективність в НУШ підтверджена такими характеристиками:

- інформаційна насиченість;
- органічний синтез навчальних та ігрових компонентів;
- інтерактивність;
- зручність засобів навігації;
- фіксація особистих досягнень учнів.

Робота з мультимедійними презентаціями важлива ще й тому, що в її ході учитель має змогу одночасно задіяти всі види пам'яті: зорову, слухову, моторну, адже учні бачать, читають, пишуть. Щоб презентація була ефективною, естетично привабливою та коректною, необхідно під час її створення дотримуватися таких критеріїв:

- а) презентація має відповідати освітнім цілям уроку;
- б) вона не має бути перенасичена текстовим матеріалом;

в) у неї має бути спокійний, «неагресивний» фон, належно тихий звуковий супровід;

г) чіткий і відповідного розміру шрифт;

д) цікавий ілюстративний матеріал (малюнки, відео-, аудіофрагменти, анімація, 3D-графіка тощо);

е) до зображення всіх персонажів і об'єктів має бути застосований один стиль.

2. *Мультимедіа-тренажери*. Сьогодні розробники мультимедіа-тренажерів пропонують учителям початкової школи цілу низку посібників, які допомагають учням через ігровий сюжет опанувати мовний матеріал. Електронний помічник вчителя (<https://elpom.com.ua/>) є одним із таких тренажерів, у ньому зібрані різні завдання для учнів 1–4 класів.

3. *Інтерактивні навчальні платформи*: серед них – LearningApps.org та «Розумники». LearningApps.org є сервісом для підтримки процесів навчання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Це не цілісні уроки, а вправи, які можна використовувати як навчальний ресурс уроку або ж для організації самостійної роботи і на основі яких учитель може створювати власні вправи. На платформі «Розумники» розміщено 17 000 інтерактивних завдань, пояснень та демонстрацій, весь матеріал шкільної програми з математики та української мови для 1–4 класів НУШ.

4. *Відеохостинг Youtube* надає послуги з розміщення відеоматеріалів. Тут можна віднайти мультимедійні презентації, мультфільми, мультсеріали, руханки та руханки-танки, тренажери для розчитування [5].

5. *Блоги та форуми для дітей*. Дитячі блоги та форуми можуть стати чудовим інструментом для розвитку писемного спілкування та навичок виразного мовлення. Діти можуть обговорювати теми, ділитися думками та враженнями з іншими однолітками. Приклади таких блогів: Вишиванчик – дитячий ютуб-канал, Novator film, Future Education.

Отже, сьогодні в розпорядженні вчителя є достатньо ресурсів, щоб зробити освітній процес для учнів цікавим і продуктивним, розвивати їхній інтелект, емоційну сферу, пізнавальні інтереси.

Завдяки інформаційним технологіям молодші школярі мають можливість спілкуватися та співпрацювати в онлайн-середовищі, що розвиває їхні комунікативні навички та сприяє формуванню навичок колективної роботи. Такий підхід допомагає вчителям створювати сприятливу атмосферу для розвитку співпраці, толерантності та взаєморозуміння серед учнів.

Інтерактивні форми навчання передбачають організацію комфортних умов для навчання, під час якого використовуються моделі життєвих ситуацій, рольові ігри та методи, що дають змогу створювати ситуації пошуку, співпереживання, суперечностей, ризику, сумніву, переконання, задоволення, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язування проблем. Це насамперед таке навчання, у якому змінюється роль вчителя, його функції. Учитель в процесі інтерактивного навчання перестає бути єдиним носієм певної інформації та певної суми знань, завдання якого – передати ці знання. Натомість він постійно й активно стимулює учнів до самостійної творчої роботи, виконуючи роль проєктувальника і консультанта. Крім

того, інтерактивна діяльність передбачає організацію та розвиток такого спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення загальних і, водночас, значимих для кожного учасника завдань [2, с. 33].

Відтак розвиток комунікації у молодших школярів сьогодні майже неможливий без використання інформаційних технологій. Сьогодні це не примха, а виклик сучасного інформаційного суспільства. На допомогу сучасному вчителю є безліч інтерактивних ресурсів, які дозволяють використовувати готовий матеріал або створювати власний.

Література та джерела

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016 : електронний ресурс. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 05.03.2024).
2. Пономарьова К. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови : навчальний посібник. Київ, 2019. 131 с.
3. Рекомендації Європейського Парламенту та ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя (від 18.12.2006 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 05.03.2024).
4. Садівник Т. Інноваційні засоби формування комунікативної компетентності учнів початкової школи : електронний ресурс. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11133/1/3Sadivnyk.pdf> (дата звернення: 05.03.2024).
5. Хитра Ю. Практичні аспекти використання ІКТ на уроках української мови в новій українській школі. *Наукова дискусія: питання педагогіки та психології*. Київ, 2021. С. 41–46.

ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 3 КЛАСУ НА ОСНОВІ ВИОКРЕМЛЕННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ ПРИЙОМІВ

Софія Кичка,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Корінчук,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано особливості формування обчислювальних навичок на уроках математики. Розкрито етапи їх формування та якості, якими характеризується сформованість обчислення на високому рівні.

Вміння обчислювати є важливим як у повсякденному житті, так і в науці. Без базових обчислювальних вмінь неможливо ефективно вирішувати жодні завдання з математики. Обчислювальні навички – це здатність розв’язувати та визначити порядок дій, щоб знайти правильне значення математичного виразу. Тому в початкових класах основним завданням навчання математики є формування в учнів міцних обчислювальних навичок, приведених до автоматизму.

Формування обчислювальних навичок та вмінь – це цілеспрямований процес засвоєння основних арифметичних дій учнями над числами за допомогою ефективної взаємодії з вчителем. Під час виконання завдань на уроці важливо не переходити швидко з одного виду до іншого, оскільки це не забезпечить свідомого засвоєння навчального матеріалу у школярів [1].

Обчислювальні навички потрібно формувати поетапно та дотримуватися логічного зв’язку. Виокремлюють такі етапи: підготовка до засвоєння обчислювального прийому, ознайомлення з ним та закріплення. Спочатку дітей ознайомлюють з відповідними обчислювальними прийомами.

На першому етапі вчитель має ознайомити учнів з теоретичними положеннями, на яких базується використаний прийом обчислень. Школярі повинні засвоїти кожную операцію, яка передбачена прийомом.

На другому етапі учні ознайомлюються із змістом прийому, а саме, в якому порядку виконуються математичні операції, якою арифметичною дією виконується вираз. Щоб ознайомити учнів з новими прийомами обов’язково потрібно використати наочність або пам’ятки. Пояснення прийому спочатку виконує вчитель, а тоді вже учні самостійно. На цьому етапі набуті знання перетворюються в уміння.

На третьому етапі відбувається закріплення знань прийому та вироблення обчислювальної навички. Діти мають навчитися виконувати обчислення без помилок. Обчислювальні навички характеризуються найперше – це правильністю, а також – усвідомленістю, узагальненістю, автоматизмом та міцністю засвоєння цих знань. Якщо в учня сформувалися вже обчислювальні навички, то для того, щоб знайти значення числового виразу він вже знає, яку дію використати для обчислення та у якій послідовності це зробити.

Особливо у початкових класах вчитель повинен дати учням міцну базу знань та навичок безпомилково виконувати арифметичні дії, розуміти їх зміст та володіти ключовими поняттями, що пов’язані з цими операціями. У 3 класі вчителі з учнями опановують дії над багатоцифровими числами здебільшого письмово і часто забувають про усні обчислення. Кожен вчитель на уроці виконує багато різноманітних завдань письмово, вважаючи, що чим більше письмових завдань, тим краще. Але потрібно врахувати те, якщо учні у старших класах погано володіють прийомами усного рахунку, то вони не справляються з письмовими завданнями, не вкладаючись у певний проміжок часу. Саме тому на уроках математики у 3 класі та інших усні обчислення є ефективною формою організації, як індивідуальної, так і колективної [2].

На кожному уроці математики потрібно використовувати усну лічбу, адже вона розвиває у школярів спостережливість, уважність, ініціативу, викликає інтерес, тренує пам’ять та підвищує мовну культуру. Тому майстерність усних обчислень

допомагає учням глибше зрозуміти правила та властивості математичних операцій і використовувати їх творчо, вибираючи найефективніші методи вирішення завдань. Це має велике значення для загального математичного розвитку учнів. Вчителі підбирають завдання для усних обчислень відповідно до теми уроку, з метою закріплення та усунення проблем у знаннях учнів.

Формування обчислювальних навичок учнів 3 класу є важливим етапом їхнього математичного розвитку. Цей процес базується на виокремленні основних обчислювальних прийомів, таких як додавання, віднімання, множення та ділення, і розвивається через цілеспрямовану роботу вчителя та учнів [3].

Оволодіти учням обчислювальним навичкам та вмінням є довготривалим та складним процесом, який вимагає від учителя значних зусиль, адже на кожному етапі потрібно звертати увагу на засвоєння того чи іншого матеріалу учнями, постійно ускладнюючи та урізноманітнюючи завдання для дітей. Щоб підвищити інтерес учнів до формування обчислювальних навичок можна використовувати такі цікаві завдання: математичні диктанти та ігри, віршовані задачі, логічні та різні тренувальні завдання.

Математичні диктанти є ефективним засобом зворотнього зв'язку між вчителем і учнями. Завдяки диктантам діти вчать слухати та стають більш уважнішими, тому це сприяє розвитку обчислювальних навичок та підвищенню математичної культури учнів.

Дуже важливим для учнів 3 класу є розв'язування задач, як письмово, так і усно. Діти, розв'язуючи задачу письмово, глибше засвоюють спосіб виконання. Проте в усній формі можна встигнути розв'язати більше задач, що є перевагою.

Цікаві задачі з підвищенням складності найчастіше використовують на етапі закріплення. Їх доцільно використовувати під час усних обчислень, але зміст задачі повинен відповідати темі уроку. Наприклад: В сім'ї п'ятеро доньок. Кожна з них має брата. Скільки всього дітей у сім'ї?

На уроках математики доцільно використовувати обчислення «Ланцюжок», різні тренувальні вправи, такі як: «Знайди зайве число», «Математичні ребуси», «Чарівні сходинки», «Продовж ряд чисел», «Арифметичне доміно» та інші.

У наш час школа ставить перед собою завдання сприяти розвитку учнів, стимулюючи їх до пізнавальної самостійності, творчої активності та бажання навчатися, тому використання різноманітних методів та матеріалів, таких як мультимедійні ресурси та ігри, може робити процес навчання більш цікавим та ефективним для учнів [4].

Отже, формування обчислювальних навичок учнів 3 класу – це процес, метою якого є засвоєння арифметичних дій під час взаємодії вчителя з учнями. Цей підхід допомагає не лише навчити учнів математичних прийомів, а й розвиває їхні аналітичні здібності та вміння застосовувати отримані знання в різних ситуаціях. В 3 класі учні повинні сформувані вміння та навички правильно виконувати арифметичні дії та пояснювати їх. Тому під час обчислювальних завдань в учнів формується ставлення до математики та її складових.

Література та джерела

1. Формування обчислювальних навичок та вмій у молодших школярів. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-obchisljuvalnih-navicok-u-molodsih-skolariv-108626.html> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Методика формування навичок усних обчислень на уроках математики в початкових класах. URL: https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/diplomnaya/999 (дата звернення: 15.03.2024).
3. Скворцова С.О., Опрієнко О.В. Нова українська школа: методика навчання математики у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2020. 13 с.
4. Методика і технології формування обчислювальних навичок. URL: https://stud.com.ua/178739/pedagogika/metodika_tehnologiyi_formuvannya_obchisljuvalnih_navichok (дата звернення: 15.03.2024).

МЕТОДИ ТА ФОРМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ольга Климюк,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н.,
голова циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

Розкрито актуальність екологічного виховання в початковій школі. Описано основні форми та методи, які є ефективними для екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Глобальні проблеми людства несуть загрозу життю та людській цивілізації, і викликають необхідність екологічного виховання, покликаного реалізувати ідеї екологічно орієнтованого суспільства.

Молодий шкільний вік, важливий для формування особистості, є найбільш сприятливим періодом на вирішення завдань екологічного виховання. Основна мета екологічного виховання у початковій школі – навчити дитину розширювати свої знання законів живої природи, поглибити розуміння сутності взаємовідносин живих організмів з навколишнім середовищем.

На актуальність та важливість формування в учнів молодшого шкільного віку екологічної компетентності вказують окремі нормативно-правові та законодавчі документи в галузі освіти: «Концепція екологічного виховання», «Концепції національно-патріотичного виховання», Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа» та ін.

Реформування освіти ставить перед школою нові вимоги щодо екологічної освіти, зокрема пошук ефективних методів та форм роботи щодо реалізації завдань

екологічного виховання.

Основи екологічної освіти має сформувати в дітей молодшого шкільного віку вчитель. Йому необхідно вибрати правильні методи та форми роботи з дітьми на уроці та у позашкільній діяльності. І основними показниками екологічного виховання є розуміння школярами сучасних екологічних проблем, усвідомлення відповідальності за збереження природи, активна природоохоронна діяльність, розвинене почуття любові до природи, уміння бачити красу, милуватися та насолоджуватися нею [3, с. 165].

На перших етапах найбільш доцільні методи, які доступно передадуть інформацію, сформують екологічно-ціннісні орієнтації, інтереси та потреби. Такими методами є розповідь, бесіда, пояснення. Вчитель у ході розповіді, бесіди екологічного змісту актуалізує знання дітей, розширює та поглиблює їх, виявляє нові грані взаємодії людини та природи. Включення у бесіду інформацію про негативну та позитивну діяльність людини в природі, сприяє формуванню у дітей вміння оцінювати цю діяльність та прогнозувати її наслідки. Стимулюють навчальну діяльність дискусії, сприяючи прояву особистого ставлення учнів до проблем, знайомству з реальними екологічними умовами, пошуку можливостей їх вирішення [4, с. 285].

На етапі формування екологічної проблеми особливої ролі набувають методи, що стимулюють самостійну діяльність учнів. Завдання спрямовані на виявлення протиріч у взаємодії суспільства та природи, на формування проблеми та народження ідей про шлях її вирішення з урахуванням концепції предмета, що вивчається. Стимулюють навчальну діяльність дискусії, інтерактивні методи («Мікрофон», «Займи позицію», «Мозковий штурм» та ін.), сприяючи прояву особистого ставлення учнів до проблем, знайомству з реальними екологічними умовами, пошуку можливостей їх вирішення.

Пізнавальна діяльність стимулює моделювання екологічних ситуацій морального вибору, які узагальнюють досвід прийняття рішень, формують ціннісні орієнтації, розвивають інтереси та потреби учнів молодшого шкільного віку. Активізується потреба у вираженні естетичних почуттів та переживань творчими засобами (малюнок, оповідання, вірші тощо). Мистецтво дозволяє компенсувати переважну кількість логічних елементів пізнання. Властивий мистецтву синтетичний підхід до дійсності, емоційність особливо важливі у розвиток мотивів вивчення та охорони природи [5, с. 87].

Практичні роботи під час уроків включають вирішення екологічних завдань, розбір екологічних ситуацій, моделювання екологічних зв'язків. Вивчення екологічних зв'язків у природі є необхідною умовою для виховання у дітей відповідального ставлення до неї.

На уроках доцільно застосовувати динамічні схеми чи моделі цих зв'язків. Схеми можуть бути різними: дано зображення об'єктів природи, за допомогою стрілок учень показує зв'язки між ними; на дошці прикріплені таблички, на яких написані назви об'єктів природи, наприклад, трофічний ланцюг живлення: Комар–Жаба–Лелека. Діти показують стрілки зв'язку між живими об'єктами. Записи слів, малюнки схем робляться на дошці – учні з'єднують потрібні об'єкти стрілками.

Зміст виховної роботи реалізується через такі її методи та засоби як навчальні завдання, спостереження за явищами у природі та пояснення причин їх виникнення, виявлення взаємозв'язку між сезонними змінами у природі, заповнення календаря природи, ігри та ігрові ситуації екологічного змісту, посилення суспільно корисна праця.

Специфічною формою організації діяльності молодших школярів з вивчення та охорони природи є ігри та навчально-ігрові ситуації. Вони дозволяють учням вибрати власний зразок поведінки, що відповідає його інтересам, почуттям та переконанням. Уявні умови гри, сприяють тому що знання про навколишній світ легко сприймаються і закріплюються. Засвоюються моральні норми та правила поведінки у навколишньому середовищі. У дитини формується досвід ухвалення екологічно грамотних рішень. Діти, граючи, вчаться жити у цьому світі, спілкуватися з його мешканцями, предметами та явищами.

Ігри, що використовуються для вирішення завдань екологічної освіти, дуже різноманітні, наприклад: дидактичні, творчі, рольові, ділові, ігри – змагання, імітаційні.

Головна властивість дидактичних ігор у тому, що пізнавальні завдання виступають перед дитиною не прямо, а в завуальованій формі. Граючи, дитина і не думає вчитися, але в результаті гри дізнається про щось нове. Таке вчення відбувається ненав'язливо, ненавмисно[7, с. 61].

Рольові ігри екологічного змісту ґрунтуються на моделюванні соціального змісту екологічної діяльності. Рольова гра є колективною формою роботи. Вона сприяє засвоєнню школярами даного соціального та матеріально-ціннісного досвіду дітей, розвиває творчі здібності учнів та їх уявлень.

Імітаційні екологічні ігри засновані на моделюванні екологічної реальності та предметного змісту екологічної діяльності. Наприклад, гра «Хто, де живе?» розкриває залежність поширення тварин від умов довкілля.

Ігри-змагання екологічного змісту ґрунтуються на стимулюванні активності учасників у набутті та демонстрації екологічних знань та умінь. До цього типу належать кросворди, загадки, ребуси тощо.

Порівняно новою формою діяльності молодших школярів у природі є робота на «екологічній стежці». Навчальна «екологічна стежка» – це маршрут у парку, лісопарку, який прокладається так, щоб на ньому були місця і натуральної природи, і антропогенний ландшафт. Це дозволяє порівняти природне і перетворене середовище, вчити дітей оцінювати характер діяльності людини в природі.

Робота на «екологічній стежці» має як інформаційний, так й діяльнісний характер; учні беруть участь у посадці рослин на ботанічних майданчиках, у міру своїх сил доглядають їх, беруть активну участь у прибиранні стежки тощо. Крім цього, таке відвідування природи дає можливість організувати та проводити дослідницькі роботи – вивчати стан об'єктів природи, довго спостерігати, внаслідок чого у дитини формується поняття про розвиток об'єктів, про процеси, що відбуваються в природі; проводити досліди як тривалі, і короткочасні; прогнозувати наслідки діяльності; оцінювати результати природоохоронної роботи Така різнобічна діяльність допомагає учневі усвідомити значення природи в людини, важливість

грамотного взаємодії із нею [6, с.38].

Серед нетрадиційних форм організації виховної роботи, які сприяють формуванню екологічної компетентності є уроки-свята, тематичні уроки (Свято лісу, Лісовий десант, Бережи природу та ін.) та інтегровані уроки. Їх зміст спрямований на всебічний розвиток школярів, формування активної життєвої позиції, громадянської відповідальності за долю рідної природи.

Таким чином, означені методи, форми екологічного виховання молодших школярів сприяють розв'язанню засвоєнню екологічних знань, розвивають критичне мислення, формують моральні якості, бережливе ставлення до природних ресурсів.

Література та джерела

1. Андрусенко І.В. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, 2020. 75 с.

2. Боярова Л. М. Екологічне виховання молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2015. № 4/5. С. 52–66.

3. Войтович А.Ю. Принципи екологічного виховання молодших школярів у другій половині ХХ століття. *Молодь і ринок*. 2015. № 8 (127). С. 164–169.

4. Грошовенко О.П. Формування екогуманістичної позиції молодшого школяра в умовах шкільного навчання. *Молодий вчений*. 2018. № 1(53). С. 283–288.

5. Лук'янова Л.Б. Екологічна освіта у навчальних закладах: теоретичний і практичний аспекти. Київ: Міленіум, 2006. 252 с.

6. Плахотип О. Як ми хочемо прогресу: екологічна освіта школярів. *Світло*. 2000. № 3. С. 37–39.

7. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах. Монографія. Київ-Луганськ : Альма-матер, 2004. 540 с.

ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ МИТЦІВ ЗАСОБАМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

Олександра Ковальська,

студентка групи П-33 спеціальності 013 Початкова освіта КЗ ЛОР
«Бродівського фахового педагогічного коледжу імені Маркіяна Шашкевича»

Науковий керівник – Людмила Дичик, викладач-методист

Представлено методика використання засобів візуалізації при вивченні біографії митців у початковій школі. Розкриваються особливості впровадження ментальних карт та хмари слів.

Сучасний науково-технічний поступ призвів до того, що суспільство поступово вступає в нову еру свого розвитку, де пріоритетними цінностями є інформація та знання. Тому важливими уміннями сучасної особистості є вміння творчо та критично мислити. На думку авторів технології «Читання і письмо для розвитку критичного мислення» Джінні Стіл, Курта Мередіта, Чарльза Темпла: «Критичне мислення – це

складний ментальний процес, що починається із залучення інформації та закінчується прийняттям рішення» [1, с. 73].

Поліінформаційний простір продукує наявність у молодшого школяра вміння працювати з інформацією, її відбирати та аналізувати. Ці інновації вимагають вмінь вирішувати складні завдання, творчо мислити, вміти взаємодіяти у команді, висувати творчі ідеї та судження, приймати рішення тощо. Це призвело до реформування змісту сучасної початкової освіти, де однією із десяти декларованих ключових компетентностей є інформаційно-цифрова. Вона передбачає формування вміння критично осмислювати, застосовувати, шукати, обробляти інформацію в публічному просторі та приватному спілкуванні. За результатами психологічних досліджень людина сприймає інформацію зором на 83%, а 80% сучасних учнів – візуали. Тому важливу роль в сучасній педагогічній взаємодії відіграє візуальний контент, оскільки мозок людини значно швидше обробляє візуальну інформацію, ніж текстову.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в новому Державному стандарті початкової освіти серед загальних результатів навчання мовно-літературної освітньої галузі зазначені й такі, що спрямовані на формування умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду [3].

Аналіз наукових досліджень демонструє використання в освітньому процесі НУШ ментальних карт як одного з активних засобів роботи з інформацією. Людина, що вміє працювати з інформацією, досягає успіху. Така робота розвиває асоціативно-візуальне мислення, впливає на розвиток критичного мислення, що є одним з обов'язкових умінь людини ХХІ сторіччя. Тому одним із найефективніших методів вивчення біографії митців у початковій школі є візуалізація.

Візуалізація – це процес перетворення даних або інформації у графічні форми з метою кращого їх розуміння та аналізу. За допомогою візуальних матеріалів учні отримують можливість не лише почути про життя та творчість митця, але й побачити його роботи, відчувати атмосферу епохи, в якій він жив. Для вивчення біографії використовують такі методи візуалізації: ментальна карта, лінія часу, комікс, хмара слів, скрайбінг, інфографіка, кроссенс, лепбук.

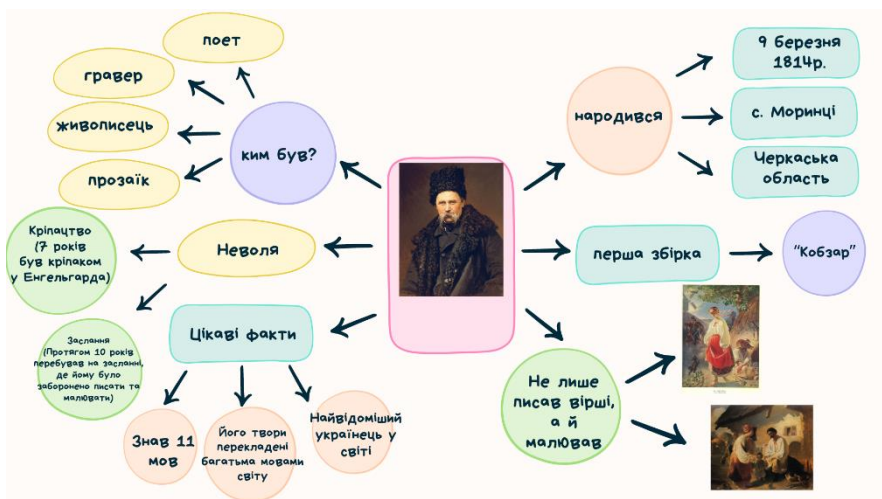
Розвинув теорію про візуалізацію інформації відомий англійський психолог Тоні Б'юзен. Він стверджував, що ментальна карта – це засіб тренування, що розвиває кожен м'яз розуму [2].

Доречним є використання ментальних карт на уроках мовно-літературної галузі під час ознайомлення з життєписом митців. До прикладу вивчення інформації про Т.Г. Шевченка, де

ментальна карта створюється з метою узагальнення знань учнів про поета. В центрі карти – ім'я «Тарас Шевченко». Додаються гілки з ключовими словами. Під

час вивчення нового матеріалу учні можуть доповнювати ментальну карту новими фактами з життя поетів. Наприклад, додати гілки, що описують: дитинство Т.Г. Шевченка, його освіту, поетичну творчість, художню спадщину, останні роки життя, цікаві факти тощо. Після вивчення теми доцільно використовувати ментальну карту для закріплення знань.

Учні можуть представити біографічні відомості, використовуючи ментальну карту як опорний конспект. Створюючи власні ментальні карти, школярі узагальнюють інформацію про різні аспекти життя та творчості Кобзаря.

Впровадження в освітній процес нової української школи ментальних карт сприяє покращенню усвідомлення нової об'ємної інформації, спонукає школярів до генерування нових ідей. Метод впливає на розвиток особистісних навичок критично, аналітично та креативно мислити. Спільна комунікація формує вміння працювати в команді з метою ефективно обробляти інформацію.

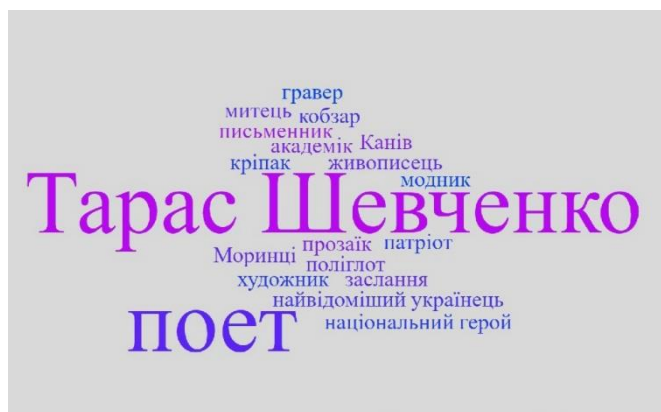
Отже, ментальні карти – це потужний інструмент, який може допомогти учням будь-якого віку й рівня підготовки краще зрозуміти й запам'ятати біографії знакових особистостей.

Також доцільним є використання хмари слів на уроках мовно-літературної галузі під час ознайомлення з життєписом митців.

Хмара слів – це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні [4]. Цей метод полягає в тому, що слова або фрази, які відображають основні ідеї або поняття, розміщуються на аркуші навколо центрального слова або теми. Розмір слова в хмарі вказує на його важливість або частоту згадування.

Хмара слів може бути корисним інструментом для учнів, які вивчають новий матеріал. Вона допомагає візуалізувати головні ідеї та зв'язки між ними, а також стимулює креативне мислення та асоціації.

Для створення хмари слів можна використовувати спеціальні онлайн-інструменти або просто намалювати її вручну. Важливо обирати ключові слова або фрази, які найкраще відображають її тему або ідею.

На початку уроку доцільно створити хмару слів, яка б містила ключові слова, пов'язані з життям та творчістю Тараса Шевченка. Це допоможе учням згадати те, що вони вже знають про поета, та зацікавить їх у вивченні нової інформації. Після засвоєння нового матеріалу про Тараса Шевченка можна створити хмару слів, яка б узагальнювала основні факти та події його життя. Це допоможе дітям

краще засвоїти нову інформацію та візуалізувати її. Наприкінці створюється хмара слів, яка б містила ключові слова з поезії Тараса Шевченка. За допомогою цього учні актуалізують свої знання про прочитані вірші та краще зрозуміють їх зміст.

Окреслений метод допомагає учням візуалізувати інформацію, що робить її більш доступною та зрозумілою, урок – більш цікавим та інтерактивним. Це сприяє кращому засвоєнню знань, розвитку творчих здібностей та критичного мислення молодшого школяра.

Використання візуалізації є ключовим елементом успішного навчання, оскільки візуалізація навчального матеріалу підвищує ефективність уроків, робить освітній процес цікавим, спонукає до активності, розвиває навички аналізу та узагальнення. Візуалізація навчальної інформації дозволяє вирішити цілий ряд педагогічних завдань: забезпечення інтенсифікації навчання, активізації навчальної та пізнавальної діяльності; формування і розвиток критичного і візуального мислення; зорового сприйняття, образного представлення знань і навчальних дій, передачі знань та розпізнавання образів, підвищення візуальної грамотності та візуальної культури тощо [5].

Впровадження в освітній процес засобів візуалізації надає вчителю широкі можливості зробити складний матеріал для дитини простим і доступним.

Література та джерела

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Б'юзен Т. Мапа думок. Докладний посібник із вивчення застосування найпотужнішого мислення у світі: переклад з англ. Олени Замойської. Львів : УДК, 2021. 224 с.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://surl.li/wqqd> (дата звернення: 12.03.2024).
4. Інтернет-ресурси для створення хмар слів власноруч. 29.03.2018. URL: <http://surl.li/fodmj> (дата звернення: 18.03.2024).
5. Осіна Н.М.А. Візуалізація – сучасна стратегія навчання. 30.03.2022. URL: <http://surl.li/rvwyo> (дата звернення: 12.03.2024).
6. <https://www.canva.com/> (дата звернення 10.03.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Оксана Ковч, Тетяна Данилів,

студентки 31 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Валентина Бойчук, к. філол. н.,
старший викладач кафедри філології**

Описано діяльність учасників освітнього процесу щодо впровадження новітніх електронних освітніх ресурсів і їх вплив на розвиток компетентностей здобувачів початкової освіти в іншомовній освітній галузі. На основі порталів Learning.ua та Quizizz продемонстровано, що електронні освітні ресурси створюють унікальні можливості для розвитку ключових та предметних компетентностей у іншомовній освітній галузі здобувачів початкової освіти.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освіта потребує застосування оновлених методів та підходів, відповідних міжнародним стандартам та орієнтованих на розвиток особистості. Формування ключових компетентностей у іншомовній освіті початкової школи передбачає активне використання іноземної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, а також оволодіння навичками міжкультурного спілкування. В умовах сучасної прискореної освіти соціально-економічний рівень початкової іншомовної освіти залежить від ефективного впровадження інноваційних освітніх технологій, що базуються на нових методичних засадах, сучасних принципах освітнього процесу та психолого-педагогічних теоріях, спрямованих на активний підхід до формування ключових компетентностей учнів. У сучасному світі освіта все більше цифровізується, і іншомовна освіта не є винятком. Однією з особливостей інноваційних технологій навчання є активне використання електронних освітніх ресурсів, які стають невід'ємною частиною навчального процесу у початковій школі, змінюючи парадигму навчання молодших школярів.

Використання електронних освітніх ресурсів цікавило як українських (Білоусова, Олефіренко, Воротникова), так і закордонних вчених (Wright, Fugett, Pesek, Zmazek, Drakulic, Caputa) і в останні роки набуло неабиякої актуальності з появою нових технологій для їхнього впровадження. Вчені дійшли висновку, що учням і вчителям зручніше працювати з мультимедійними, інтерактивними засобами електронного навчання, електронними підручниками. Інтерактивні елементи в цифрових форматах сприяють самостійному навчанню і дозволяють учням багаторазово повторювати свою діяльність, але з різними комбінаціями вхідних даних. Вчені зазначають, що в основі якісного навчання з використанням технологій лежать три основні компоненти: контент, педагогіка і технології. Ці три складники і є ключовими в забезпеченні якості освіти, зокрема початкової [1].

Існує декілька визначень терміну «електронний освітній ресурс», які відображають сутність цього поняття. Поняття «електронний освітній ресурс»

науковці розглядають так: 1) навчальні матеріали, відтворені за допомогою електронних пристроїв; 2) навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації освітнього процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами [2].

Використання освітніх електронних ресурсів здобувачами початкової освіти при вивченні іншомовної освітньої галузі має багато переваг. По-перше, це сприяє залученню учнів до навчального процесу, робить заняття цікавішими та ефективнішими. По-друге, розвиває компетенції учнів у використанні технологій та мультимедійних засобів. По-третє, це сприяє міжкультурному розумінню, завдяки доступності інтернету та електронних ресурсів, учні можуть вивчати мову в контексті різних культур, що підвищує їх міжкультурну компетентність. Застосування електронних ресурсів в освіті є актуальним і необхідним завданням, спрямованим на формування компетентної особистості. Використання навчальних платформ на уроках англійської мови створює такі можливості:

- ❖ Персоналізація навчання: електронні ресурси дозволяють адаптувати матеріали та завдання до потреб кожного учня, забезпечуючи індивідуальний підхід до навчання.

- ❖ Розвиток цифрової грамотності: використання електронних засобів сприяє вдосконаленню навичок роботи з комп'ютером, інтернетом та мультимедійними ресурсами.

- ❖ Активна взаємодія: електронні ресурси створюють можливості для спільної роботи, обміну ідеями та спілкування між учнями через форуми, чати, відео конференції тощо.

- ❖ Збагачення навчального процесу: використання мультимедійних засобів робить навчання цікавішим та ефективнішим, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу.

- ❖ Підвищення мотивації: інтерактивні вправи, відеоуроки та ігри привертають увагу учнів і підвищують їхній інтерес до вивчення англійської мови [3].

Використання електронних освітніх ресурсів на уроках англійської мови в початковій школі може включати в себе використання відеоуроків, аудіоматеріалів, інтерактивних вправ та ігор, онлайн-платформ для вивчення мови, веб-сайтів з ресурсами для самостійного навчання тощо. Це сприяє зростанню мотивації здобувачів освіти навчатися, а інтерактивність та гейміфікація роблять освітній процес захопливим і заохочують дітей до активної участі. Вони залюбки розв'язують різноманітні завдання, спрямовані на вивчення англійської мови, завдяки цікавому викладу. Згодом, ця підвищена мотивація відбивається на навчальних результатах. Здобувачі освіти, які користуються такими технологіями, зазвичай, досягають кращих результатів у іншомовній освітній галузі, а також краще адаптуються до іншомовного середовища. Розглянемо на прикладі порталів learning.ua та Quizzz, які

можливості забезпечує нам використання електронних освітніх ресурсів при вивченні іншомовної освітньої галузі молодшими школярами.

1) learning.ua – універсальний засіб.

learning.ua – це платформа електронних ресурсів для вивчення англійської мови в початковій школі. Ця платформа пропонує інтерактивні вправи, відеоуроки, аудіоматеріали, тести та ігри, які допомагають учням розвивати навички читання, письма, говоріння та розуміння англійської мови. Крім того, на learning.ua можна знайти матеріали для самостійного навчання, які дозволяють учням вивчати мову вдома або в будь-якому зручному місці. Ця платформа є корисним ресурсом для вчителів та учнів, які шукають ефективні і цікаві методи вивчення англійської мови. На платформі learning.ua також можна знайти спеціалізовані курси з англійської мови для початкової школи, які враховують особливості вікових та навчальних потреб дітей. Курси містять цікаві та зрозумілі матеріали, а також інтерактивні завдання, які стимулюють активну участь учнів у навчанні. Крім того, платформа надає можливість вчителям створювати власні курси та завдання, а також відстежувати прогрес учнів через систему аналітики. Такий підхід робить learning.ua універсальним інструментом для ефективного вивчення англійської мови в початковій школі [4].

2) Quizziz – розважаючись навчаємось.

Quizziz – це інтерактивна онлайн-платформа, яка надає можливість створювати та проводити віртуальні тести, вікторини та ігри для вивчення різних предметів, включаючи англійську мову в початковій школі. Використання Quizziz може створити захоплюючий та ефективний спосіб оцінки знань учнів та поглиблення їх розуміння англійської мови. Ця платформа дозволяє створювати інтерактивні тести з різноманітними типами питань, використовувати готові шаблони або створювати власні завдання, а також надає звіти та аналітику про прогрес учнів. Використання Quizziz може стати корисним додатком до навчального процесу в початковій школі, сприяючи активному та цікавому вивченню англійської мови. Quizziz може бути корисним інструментом при вивченні англійської мови в початковій школі через кілька причин:

1. Захоплюючий формат: Ігровий формат тестів на Quizziz зробить навчання більш захоплюючим і цікавим для учнів, що може стимулювати їхній інтерес до вивчення мови.

2. Різноманітність завдань: Платформа дозволяє створювати різноманітні типи питань, включаючи вибір із відповідями, правильне розташування термінів, відповіді у формі збірних слів тощо, що сприяє розвитку різних мовних навичок.

3. Можливість самоперевірки: Учні можуть виконувати завдання на Quizziz вдома або в класі, що дозволяє їм самостійно перевірити свої знання та виявити слабкі місця для подальшого вдосконалення.

4. Інтерактивність: Quizziz дозволяє вчителям створювати інтерактивні тести з мультимедійними елементами, такими як зображення або аудіофайли, що робить процес навчання більш ефективним та цікавим для учнів [5].

5. Використання електронних освітніх ресурсів, таких як learning.ua, Quizziz, має великий потенціал у вивченні англійської мови в початковій школі. Ці платформи надають учням доступ до різноманітних інтерактивних матеріалів, які роблять

навчання більш захоплюючим та ефективним. Вони дозволяють персоналізувати навчання, сприяють розвитку цифрової грамотності, створюють можливості для активної взаємодії та співпраці між учнями, а також допомагають вчителям в оцінці прогресу учнів. Такий інноваційний підхід може підвищити якість навчання та стимулювати інтерес до вивчення мови серед учнів.

Отже, інноваційні технології, інтернет, глобалізація та інші процеси та тенденції нашого сьогодення ставлять нові виклики і в системі освіти – галузі, яка найбільше та найшвидше має реагувати на подібні виклики. Використання електронних освітніх ресурсів, стає невід’ємною частиною сучасного навчання іншомовної освітньої галузі. Їх використання сприяє підвищенню якості освіти і робить навчання більш цікавим та доступним. Ресурси, такі як learning.ua та Quizziz, розширюють можливості вчителів та створюють унікальні можливості для розвитку іншомовних компетентностей у молодших школярів, слугують підґрунтям для успіху у майбутньому та підготовлюють їх до викликів сучасного цифрового світу.

Література та джерела

1. Модель використання електронних освітніх ресурсів у початковій школі. URL:[Модель використання електронних освітніх ресурсів у початковій школі \(op.ua\)](http://op.ua) (дата звернення: 25.02.2024).
2. Електронні освітні ресурси для нової української школи. URL:<https://naurok.com.ua/prezenprezentaciya-elektronni-osvitni-resursi-dlya-novo-ukrainsko-shkoli-320595.html> (дата звернення: 27.02.2024).
3. Теоретичні засади створення та функціонування електронних освітніх ресурсів. URL:[ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ \(naurok.com.ua\)](http://naurok.com.ua) (дата звернення: 28.02.2024).
4. Learning.ua. URL:[Онлайн тести, завдання з інтерактивного навчання для учнів, батьків, вчителів - сайт шкільної та дошкільної освіти Learning.ua](http://learning.ua) (дата звернення: 29.02.2024).
5. Quizizz. URL:[Quizizz | Free Online Quizzes, Lessons, Activities and Homework](http://quizizz.com) (дата звернення: 29.02.2024).

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Оксана Ковч,

студентка 31 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Надія Горбач, к. філол. н.,
старший викладач кафедри філології**

Розглянуто формування інформаційної грамотності здобувачів початкової освіти під час вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі. Наведено приклади інтеграції медіаосвіти в навчання української мови та літератури в НУШ.

У цифрову епоху доступ до інформації став надзвичайно простим і широким, інтернет та соціальні медіа стали основними джерелами інформації для багатьох людей. Це, звісно, має свої переваги, такі як підвищення освіченості, зручний доступ до ресурсів та сприяння інноваціям, однак це призвело й до негативних наслідків. Зросла кількість фейкових новин та маніпулятивного контенту в соціальних медіа, почастишали порушення приватності та витік конфіденційної інформації, з'явилася велика кількість кіберзлочинців, що створюють атаки на системи та особисті дані користувачів. Усе це призвело до потреби вміти фільтрувати, аналізувати й використовувати інформацію ефективно.

Відтак необхідно змалечку формувати інформаційно грамотну особистість, важливо повноцінно підготувати школяра до цифрового середовища. У світі, де дитина може зустріти різноманітні джерела інформації, медіаграмотність стає не лише необхідністю у сфері освіти та професійного розвитку, але й ключовим фактором для забезпечення особистого, соціального та економічного благополуччя.

Зазначені в Державному стандарті початкової освіти загальні результати навчання стосовно опанування певних умінь з медіаграмотності спрямовані на формування умінь виокремлювати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах і використовувати її для збагачення свого досвіду. Також ідеться про вміння створювати медіатексти та взаємодіяти з іншими особами в режимі реального часу, тобто в онлайн-режимі. Зважаючи на перелічені обов'язкові результати, можна стверджувати, що учні мають опанувати засоби аналізу медіатекстів, доступних через різноманітні медіа: аудіальні (аудіокнига, радіовистава, радіореклама тощо), візуальні (рекламна листівка, комікс, дитячий журнал тощо), аудіовізуальні (відеореклама, мультфільм, телепрограма, сайт дитячого журналу, комп'ютерна гра тощо) [1].

Існує декілька визначень терміну «медіаграмотність», які відображають сутність цього поняття. Поняття «медіаграмотність» науковці розглядають так:

1) навички та вміння аналізувати, оцінювати та розуміти інформацію, що поширюється через різні медіа: соціальні мережі, телебачення, радіо, газети, інтернет-ЗМІ тощо;

2) досягнутий завдяки медіаосвіті рівень медіакультури. Це включає здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, ефективно виражати себе в ЗМІ та спілкуватися;

3) свідоме сприйняття та критичне осмислення інформації, відокремлення реальності від її віртуальної імітації [2].

Формування інформаційної грамотності в молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі є важливою складовою їхньої освіти. Так у типових освітніх програмах О. Савченко та Р. Шияна серед змістових ліній подана відповідна лінія «Досліджуємо медіа». На основі освітньої програми за редакцією Р. Шияна основні очікувані результати цієї змістової лінії полягають у тому, що здобувач освіти:

- визначає мету простого медіатексту (словесної реклами, аудіокниги, коміксу, комп'ютерної гри), пояснює, кому він адресований;
- на основі власного досвіду визначає правдивість описаних подій і тверджень із медіатекстів;
- визначає роль формальних елементів (голосу, музичного супроводу, шумового фону, кольорів, спецефектів тощо) у розумінні змісту;
- відрізняє факти від суджень у простому медіатексті, виділяє інформацію, яка його цікавить;
- висловлює власні погляди на події, явища, предмети та цінності, викладені в простому медіатексті;
- оцінює вплив окремих елементів медіатексту на власне сприйняття;
- пояснює, чи змінилося власне сприйняття чи думка щодо повідомлення і як;
- створює просту візуальну медіапродукцію (фото, листівку, комікс, книгу, настінну графіку, колаж тощо) самостійно та в групі з урахуванням мети та цільової групи;
- використовує різноманітні форми представлення простих медіатекстів [3, с. 45].

Вчителі повинні спрямовувати свою діяльність на формування медіаграмотності здобувачів освіти таким чином, щоб вони могли вільно орієнтуватись у потоці інформації та відповідально користуватись медіапродуктами. Для досягнення цієї мети можна використовувати різноманітні методи і прийоми, зокрема, викладання основних принципів пошуку та оцінки інформації, розвиток навичок аналізу текстів, використання джерел інформації, роботу зі словниками та енциклопедіями тощо. Розвиток інформаційної грамотності допоможе молодшим школярам ефективно використовувати інформаційні ресурси для навчання, саморозвитку та розваг. Застосування інтерактивних методів навчання, таких як обговорення, дебати, групова робота та проекти, допоможе залучити учнів до активного вивчення матеріалу і розвитку їхньої інформаційної грамотності. Такий підхід сприятиме формуванню комплексного та глибокого розуміння мови, літератури та сучасної інформаційної культури у молодших школярів [4, с. 4].

Поміж ефективних методів формування інформаційної грамотності в молодших школярів виділимо такі:

❖ Інтеграція засобів візуалізації: використання графіків, діаграм, мультимедійних презентацій, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку аналітичних навичок учнів.

❖ Активне використання інформаційних технологій: інтеграція Інтернету та мультимедійних ресурсів надає учням доступ до різноманітної інформації та стимулює їхній інтерес до вивчення мови та літератури.

❖ Розвиток критичного мислення: під час уроків мови та літератури необхідно стимулювати учнів до аналізу різних джерел інформації, розуміння підтексту та оцінки достовірності цієї інформації.

❖ Практичні вправи та завдання: використання різноманітних завдань, які спонукають учнів розрізняти між собою поняття факт, думка і фейк.

❖ Створення стимулюючого навчального середовища: важливо забезпечити атмосферу, де учні відчувають себе комфортно для висловлювання власних думок та діалогу з вчителем та один з одним.

❖ Постійний саморозвиток вчителя: учитель має вдосконалювати свої методи навчання та бути в курсі новітніх тенденцій у сфері інформаційної грамотності для ефективного впливу на процес навчання учнів.

Такий інтегрований підхід допоможе молодшим школярам розвивати креативне та критичне мислення, аналітичні здібності, що є важливими компонентами інформаційної грамотності в сучасному світі. Забезпечення різноманітних методів навчання й організація диференційованого підходу дозволяє кожному учневі здобувати знання з урахуванням його індивідуальних потреб і рівня засвоєння матеріалу. Такий індивідуально-орієнтований підхід сприяє ефективному формуванню інформаційної грамотності кожного учня і сприяє їхньому загальному навчанню та розвитку [5].

Отже, формування інформаційної грамотності у молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі є важливим завданням сучасної освіти. Інтеграція різноманітних методів навчання, використання сучасних інформаційних технологій, розвиток критичного мислення та створення стимулюючого навчального середовища сприяють ефективному формуванню інформаційної грамотності учнів. Постійний саморозвиток вчителя є ключовим фактором для успішного впровадження цих методів та досягнення максимальних результатів у процесі навчання та розвитку молодших школярів.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL:[Про затвердження Державного станд... від 21.02.2018 № 87 \(rada.gov.ua\)](#) (дата звернення: 25.02.2024).

2. Медіаграмотність, 2023 / Вікіпедія : електронний ресурс. URL:[Медіаграмотність — Вікіпедія \(wikipedia.org\)](#) (дата звернення: 27.02.2024).

3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3–4 клас, 2022.– URL:[Tyrova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf \(mon.gov.ua\)](#) (дата звернення: 29.02.2024).

4. Старагіна І. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі : навчально-методичний посібник. Київ: Академія української преси, 2020. 58 с. URL: [Mova V Pochatkovii Shkoli AUP 2020.pdf](#) (дата звернення: 09.03.2024).

5. Цогла О. Медіаграмотність освітян – потреба сучасного суспільства, 2020 / Портал медіаосвіти та медіаграмотності : електронний ресурс. URL:[Медіаграмотність освітян – потреба сучасного суспільства | Портал Медіаосвіти і Медіаграмотності \(medialiteracy.org.ua\)](#) (дата звернення: 03.03.2024).

ФОРМУВАННЯ МЕДІАТВОРЧОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Козак,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олена Стрельбіцька, к. філол. н.,
старший викладач кафедри філології*

У публікації висвітлено основні завдання медіаосвіти на уроках української мови в початковій школі та проаналізовано найефективніші види медіапродуктів у роботі з розвитку медіаторчості молодших школярів.

Сучасні засоби масової інформації міцно тримають молодших школярів у сфері свого впливу. Учні можуть дізнаватися про життя з альтернативних джерел, таких як телебачення та Інтернет, які для багатьох школярів замінюють традиційні джерела соціалізації і стають справжніми "підручниками життя". Дуже часто діти навіть не замислюються над тим, що вони сприймають, занурюючись у пізнавальний віртуальний світ. Тому перед сучасною школою стоїть завдання стимулювати інтерес молодших школярів до навчальної інформації в освітньому середовищі.

З 2010 р. в Україні діє Концепція впровадження медіаосвіти, яка ставить перед собою мету «сприяти розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти задля забезпечення всебічної підготовки дітей та молоді до безпечної ефективної взаємодії сучасної системи медіа, формування у них медіаграмотності та медіакомпетентності відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей» [6].

Відповідно до програми вищезгаданої Концепції та основних завдань медіаосвіти, учень початкової школи має: орієнтуватися в сучасному медіапросторі; розуміти основні принципи функціонування різних видів засобів масової інформації; розрізняти інформацію за рівнем впливу на особистість, аналізувати й оцінювати медіаповідомлення; розшифровувати та використовувати за кодовану в медіаповідомленнях інформацію; знати правила культури спілкування в інформаційному суспільстві та методи захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації; збирати, обробляти, зберігати та передавати інформацію з медіаджерел; самостійно створювати медіаповідомлення [1].

Очевидно, що медіаграмотності необхідно навчати з раннього віку, оскільки сьогодні діти отримують доступ до інформації через цифрові пристрої ще до того, як починають ходити або говорити. Сьогодні уже немовлята інтуїтивно освоюють новітні технології за допомогою складного поєднання звуків, графіки, тексту і зображень. Водночас завдяки новим медіатехнологіям розширюються можливості здобувачів освіти – школярі стають лідерами, творцями та розповсюджувачами інформації. Вони мають доступ до того, що хочуть, і коли хочуть. Тому вже в молодшому шкільному віці учні мають знати, що таке інформація, як інформація впливає на свідомість, уміти відрізнити істинну інформацію від неправдивої,

аналізувати поведінку людини в медіапросторі, розуміти, що кожен із нас є як споживачем, так і творцем медіа, розуміти, що в сучасних медіа ми маємо навчитися орієнтуватися у просторі; розуміти основні принципи функціонування різних видів ЗМІ; розрізняти інформацію, аналізувати й оцінювати інформацію ЗМІ за ступенем її впливу на людину; декодувати та використовувати інформацію. Саме ці знання та навички передбачено сучасними освітніми програмами НУШ, зокрема й у структурі мовно-літературної освітньої галузі.

Необхідність розвитку медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови засвідчено реалізацією змістової лінії «Досліджуємо медіа». Сучасні уроки з рідної мови наповнені різноманітними медіатехнологіями та медіаресурсами. У процесі вивчення та дослідження мовних явищ, працюючи над актуальними для дітей текстами, учитель водночас розвиває в молодших школярів уміння аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати та використовувати інформацію, отриману з медіаресурсів, а також навчає учнів створювати власні медіапродукти.

Сучасні школярі сприймають медіапродукцію як форму відпочинку та розваг. Завдання шкіл полягає в тому, щоб використовувати ці медіавосвітні і виховні цілях.

Медіапродукт – це інформаційний продукт, який через мультимедійні засоби доносить інформацію до аудиторії. (світлина, комікси, sms-повідомлення, дитячі журнали, листівки, фото, колаж, мультфільми, комп'ютерна гра, реклама, пісня, літературні твори тощо)[3].

Робота з медіапродуктами займає вагомe місце в сучасному освітньому процесі, зокрема й під час вивчення української мови. Адже одне з важливих завдань педагога на уроках мовно-літературної галузі в НУШ – продемонструвати усі можливості медіатворів у процесі комунікативного розвитку здобувачів початкової освіти [4].

У початковій школі учні стикаються з різними типами медіапродукції, що може бути покладено в основу класифікації вправ з української мови. Сучасна лінгводидактика встановила, що залежно від типу медіапродукту виокремлюють такі види вправ:

- вправи на опрацювання аудіальних медіапродуктів (пісні, голосові повідомлення, аудіозаписи);
- вправи на опрацювання візуальних медіапродуктів (фотографій, фотоколажів, коміксів, плакатів, оголошень, реклами);
- вправи на опрацювання аудіовізуальних медіапродуктів (відео, кліпи, мультфільми) [2].

Розглянемо кілька видів медіапродуктів, які є основними у роботі з молодшими школярами на уроках української мови.

1) *Світлина (фото)*. Фотографії є досить вдалим і зручним середовищем для медіадизайну, оскільки їх можна легко створювати та редагувати за допомогою відповідних програм, можна відображати як картини та використовувати знову і знову для обговорення вмісту. Водночас фото відрізняється від картини своєю документальністю. Якою б художньою не була фотографія, вона все одно більш природна та реалістична. Зазначимо, що сучасним дітям дуже подобається працювати

з фотографіями, адже там є можливість попрацювати з власними образами та зображеннями своїх близьких.

2) *Мультфільм*. Багато дітей приміряють на себе різноманітні образи та ролі з мультиків. Школярам молодшого віку цікаво працювати з цим жанром, адже мультфільми, як і казки, найяскравіше відображають потреби дітей. Цей вид медіа важливий також і з виховною метою, адже несе інформацію про хороше та погане, дає можливість зрозуміти, що таке добро та зло. До того ж, мультфільми швидко привертають увагу школярів і є дуже ефективними на уроках розвитку мовлення. Працюючи з таким видом медіапродукту особисто, учні починають сприймати мультфільми як джерело знань, а не лише як розвагу. Наприклад, можна дати завдання створити комікс, карикатуру чи колаж, які розповідатимуть про продовження історії мультфільму, перетворити злого персонажа на доброго або створити історію з неживих об'єктів у мультфільмі. Цей вид медіапродукту допомагає розвивати і творчі, і мовленнєві уміння дітей, а виховна роль його не викликає жодних сумнівів.

3) *Листівки*. Медіаторчість молодших школярів можна також розвивати за допомогою виготовлення та презентації листівок про безпечну поведінку в медіапросторі. Робота з листівками завжди результативною буде у груповій формі, де кожна група працюватиме над своєю темою, дизайном і змістом листівки. При тому вчитель має пояснити усі вимоги та критерії оцінювання таких робіт. Листівки можуть бути кольоровими, графічними, мальованими, символічними або просто написаними.

4) *Комікси*. Особлива роль коміксів в освітньому процесі полягає в тому, що вони надають унікальний спосіб розповідати історії в образній, простій та емоційній формі, дозволяючи юним читачам донести важливі ідеї, не обтяжуючи їх великими обсягами тексту. Захоплення коміксами пробуджує у дітей інтерес до книжок і читання. Завдання вчителя – навчити дітей розуміти і розповідати історії у формі монологу або переказувати історії у формі діалогу (інсценування). Створення коміксу – цікаве і посилене заняття для молодших школярів. Для цього завдання можна вибрати серію з 2-3 малюнків, що зображують певні комічні події, і спочатку запропонувати учням розглянути їх та обговорити. Потім скласти історію на основі цих малюнків і придумати коротку репліку для кожного персонажа. Після цього учні мають написати репліки на білому папері, вирізаному у формі хмаринок, і вклеїти їх у комікс.

5) *Реклама. Афіша*. Майже всі учні можуть назвати багато рекламних фраз, але не всі можуть пояснити їхній зміст. Тому завдання вчителя в тому, щоб навчити дітей розуміти зміст реклами та її основні форми. Для цього варто переглянути та проаналізувати кілька рекламних роликів. У процесі перегляду та обговорення діти повинні зрозуміти, що саме рекламується, як реклама привертає увагу і хто пропонує товар. Для творчої роботи можна запропонувати учням створити власну рекламу продуктів чи послуг, з якими вони знайомі. Роботу краще виконувати в парах або малих групах.

Зважаючи на різноманітність видів медіапродуктів та чималу кількість творчих методів, які можна застосовувати на уроках української мови у роботі з

медіа, важливо пам'ятати, що на першому місці має лишатись мотивація, пізнавальний інтерес і творчість дитини. Тому під час знайомства з медіапродукцією важливо, щоб діти не зачували суху теорію, а самостійно пробували аналізувати медіа. Таким чином, вони вчаться дізнаватися, хто створив цей медійний твір, визначати мету змісту, судити про його достовірність та оцінювати власні враження.

Зазначимо також, що на медіауроках підвищується мотивація до навчання та підсилюється самостійна діяльність учнів, що розділяють на такі різновиди як: зображувально-імітаційні творчі завдання, рольові ігри, творчі завдання, рецензування медіатекстів і проблемні колективні обговорення.

Отже, використання медіапродуктів на уроках мовно-літературної галузі надаватиме можливість результативніше формувати мовну, мовленнєву, комунікативну та соціокультурну компетенцію в різноманітних галузях і жанрах мовлення, а заодно й сприятиме вихованню національно-мовної особистості здобувачів освіти.

Література та джерела

1. Антонова О. Нова українська школа: дидактичні основи формування медіаграмотності в учнів початкової школи. Київ: Генеза, 2020. 96 с.
2. Большакова І. Вебінар. Змістова лінія «Досліджуємо медіа». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=T6GKg1kQ6wA> (дата звернення: 21.02.2024).
3. Грищенко Н. М. «Мультимедійна презентація як сучасний засіб навчання». URL: <https://naurok.com.ua/multimediy-na-prezentaciya-yak-suchasniy-zasib-navchannya-5403.html> (дата звернення: 21.02.2024).
4. Городніченко О. В. Робота з медіатекстами на різних етапах уроку в початковій школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/roбота-z-mediatekstami-na-riznih-etapah-uroku-v-pocatkovij-skoli-9923.html> (дата звернення: 21.02.2024).
5. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології: монографія / [В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін.]; Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. Київ: Атіка, 2005. 140 с.
6. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) (2016). URL : <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (дата звернення: 22.02.2024).

ХМАРНИЙ СЕРВІС CANVA ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗРОБКИ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДО УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анастасія Козловська,

студентка 41-Ш групи спеціальності 013. Початкова освіта
факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник: *Неля Кириленко, к. пед. н., доцент, завідувач кафедри інформатики та інформаційних технологій в освіті*

Описано хмарний сервіс CANVA як інноваційний засіб розробки дидактичних матеріалів до уроків у початковій школі

Вступ. У сучасному цифровому світі, коли візуальна комунікація стає все важливішою складовою навчання, вчителі початкових класів шукають нові шляхи для захоплюючого та ефективного навчання своїх учнів. За цих умов інструменти дизайну, такі як Canva, набули широкого застосування в освітніх цілях. Canva, мережевий сервіс для створення графічного контенту, пропонує вчителям початкових класів безліч можливостей для створення захоплюючих та інформативних матеріалів для своїх уроків.

Аналіз попередніх досліджень. Мережевий сервіс Canva – мережевий ресурс для створення інфографіки. В останнє десятиліття спостерігається активне впровадження інфографіки на шкільних уроках, про що свідчать численні наукові дослідження зарубіжних учених – Дж. Р. Ярбро, С. Йільдірім, та українських – Т. Тихонова, О. Захар, Є. Гуснієв, та ін.

Метою статті є висвітлення можливостей та переваг застосування мережевого сервісу Canva для створення дидактичних матеріалів до уроків в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Робота вчителя початкових класів вимагає постійного створення власних дидактичних матеріалів, які є невід'ємною частиною освітнього процесу, а ще конкретніше – способом передавання навчальної інформації від учителя до учнів і навпаки.

Дидактичний матеріал на сучасному етапі становлення української освіти – це не просто картки з текстом чи завданням, а це навчальний, виховний, естетичний, яскравий, дизайнерський матеріал, який захопить дитину не тільки своїм зовнішнім наповненням, але й внутрішнім пізнавальним та навчальним змістом. На допомогу при створенні таких дидактичних матеріалів має стати вчительська фантазія, уява і бачення того, що саме в цей момент сприймають учні і, звичайно, професійний ресурс Canva [3].

Сервіс Canva – це унікальний інструмент для візуалізації інформації, який до того ж має зручний та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Сервіс має безкоштовну версію та адаптований українською мовою. А ще – це чудова можливість для створення нових інтерактивних матеріалів для будь-якого формату навчання. Розглянемо деякі з них:

1. *Спільна презентація.* Canva надає доступ до сотень чудових макетів презентації на будь-яку тему. Для створення презентації потрібно обрати тип дизайну «Презентація», додати необхідну інформацію та надати доступ для редагування учням. Таке завдання сприятиме розвитку творчого мислення, навичок пошукової діяльності та роботи в команді, а також покращить емоційний фон навчання.

2. *Робочі аркуші.* Напевно, кожен учитель намагався зробити робочий зошит у текстовому редакторі. Але ж це так незручно та довго. Сервіс Canva має безліч творчих шаблонів за навчальними предметами, які легко та швидко редагувати. Для

цього слід знайти шаблон Worksheet, видалити чи додати необхідні поля, змінити колір та зображення. Робочі аркуші – це чудові ідеї для уроків, які вразять учнів. Їх можна роздрукувати та використовувати під час звичного формату навчання.

3. Квест-кімнати. Учням недостає мотивації? Запросіть їх до справжньої квест-кімнати. Для створення квест-кімнати слід обрати шаблон Virtual Classroom та створити завдання: завантажити файл чи надати групам доступ до файлу. Позитивну атмосферу гарантовано. А ще такі завдання розвивають творче мислення та навички роботи в команді.

4. Бінго. Гра, знайома нам із дитинства. А у віртуальному світі вона ще цікавіша. Щоб її створити, оберіть шаблон Bingo та попросіть учнів накреслити на аркуші таку ж табличку, як на вашому екрані. Ви називаєте слова, а учні ставлять хрестик у відповідній комірці. Хто перший усе закреслить, той і переміг. Це чудове завдання для підвищення мотивації, розвитку логіки, уваги та пам'яті, яке буде доречним на уроках біології, історії та мови.

5. Морський бій. Ну хто з нас не грав у цю захопливу гру, яка чудово тренує увагу, логіку, допомагає розвивати тактичні та стратегічні навички? Час зіграти в неї з учнями. Тим паче, що у сервісі Canva вона не менш захоплива. Для її створення слід обрати шаблон Bingo та заховати відповіді (це і будуть ваші «кораблі»). Якщо учень поціли в такий «корабель», учитель відкриває прихований елемент.

6. Сторітеллінг. Створіть початок історії, додайте цікаві елементи, анімацію, аудіозапис та запропонуйте дітям продовжити. І це продовження може вас здивувати. Це завдання сприятиме розвитку навичок пошукової діяльності, творчого мислення, уяви та вміння працювати в команді [1].

У межах дослідження можливостей ефективного застосування мережевого сервісу Canva в роботі вчителя початкової школи, нами було визначено низку переваг даного ресурсу. Так, ми можемо виділити наступні:

1. Легкість використання: Canva має інтуїтивно зрозумілий і простий інтерфейс, що дозволяє вчителям швидко створювати якісні графічні матеріали навчання навіть без спеціальних навичок у дизайні.

2. Широкий вибір шаблонів і елементів дизайну: Платформа пропонує велику кількість готових шаблонів для різних потреб у навчанні, таких як презентації, плакати, інфографіка тощо. Вчителі можуть легко адаптувати ці шаблони для своїх потреб або створювати власні дизайни з нуля.

3. Можливість спільної роботи: Canva дозволяє користувачам ділитися своїми проектами з колегами або учнями для спільної роботи. Це особливо корисно для командної роботи над проектами або для отримання зворотного зв'язку від інших учасників навчального процесу.

4. Можливість створення інтерактивних матеріалів: Canva дозволяє додавати анімацію, відео, звук та інші елементи, які можуть зробити навчальний матеріал більш привабливим та захоплюючим для учнів.

5. Доступність з будь-якого пристрою: Сервіс Canva доступний в онлайні, це означає, що вчителі можуть працювати з ним з будь-якого комп'ютера або мобільного пристрою з доступом в Інтернет.

6. Інтеграція з іншими сервісами: Canva може легко інтегруватися з іншими популярними сервісами, такими як Google Drive, Dropbox, або мережевими платформами для навчання, що дозволяє зручно зберігати та ділитися своїми роботами [2].

Висновки. Практичне застосування дидактичних матеріалів, розроблених нами у мережевому сервісі Canva на уроках інформатики для четвертого класу КЗ «Вінницька гуманітарна початкова школа №25», дозволяє стверджувати, що сервіс є зручним та цікавим інструментом для створення навчальної інфографіки та багатьох інших навчально-ілюстративних матеріалів. Canva створює універсальний інструмент для вчителів початкової школи, що полегшує створення привабливих та ефективних навчальних матеріалів.

Література та джерела

1. Власенко, М. (2021). Можливості сервісу Canva для роботи з дітьми під час дистанційної форми навчання. Вебінар на базі освітньої платформи «На урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/mozhливosti-servisu-canva-dlya-roboti-z-ditmi-pid-chas-distanciyno-formi-navchannya> (дата звернення 13.03.2024).
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 13.03.2024).
3. Крижановський, А., Кириленко, Н., Кириленко, В., & Медведєв, Р. (2021). Організація дистанційного навчання в педагогічних закладах вищої освіти: навчально-методичний посібник. Вінниця: друкарня «Твори».

СУТНІСТЬ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Надія Козловська,

студентка 31 ММ групи спеціальності 025 (Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Сергій Марчук к. пед. н,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

Розглянуто сутність естетичного виховання в педагогічній науці. Проаналізовано різні підходи до трактування категорії «естетичне виховання».

Естетичне виховання молоді є на сьогодні одним з актуальних завдань педагогічної науки. Проблема естетичного виховання у педагогічному аспекті широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів Г. Сковороди, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського та ін.

Всебічний гармонійний розвиток особистості не можна уявити без її естетичної вихованості. Естетичне виховання передбачає розвиток в людини почуттів прекрасного, формування вмінь і навичок творити красу у навколишній дійсності, вміти відрізнити прекрасне від потворного, жити за законами духовної краси. «Краса, – писав В. Сухомлинський, – могутнє джерело моральної чистоти, духовного

багатства, фізичної досконалості. Найважливіше завдання естетичного виховання – навчити дитину бачити в красі навколишнього світу духовне благородство, доброту, сердечність і на основі цього утверджувати прекрасне в собі [1, с. 369].

Методологічною основою естетичного виховання є естетика – наука про прекрасне, наука про загальні закономірності художнього освоєння дійсності людиною, про сутність і форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси. Термін «естетичне виховання» запровадив у 1795 році англійський філософ-прагматик Ф. Шлінгер.

Термін «естетика» – грецький і означає «здатний відчувати». Дорослі і діти постійно у своєму житті стикаються з естетичними явищами. У сфері духовного життя, повсякденної праці, у спілкуванні з мистецтвом, природою, міжособистісному спілкуванні – скрізь прекрасне і потворне, трагічне і комічне відіграють важливу роль. Краса приносить насолоду і задоволення, стимулює трудову активність. Потворне відштовхує. Трагічне вчить співпереживанню, співчуттю. Комічне допомагає боротися з недоліками.

Ідеї естетичного виховання зародились у період глибокої давнини. Уявлення про сутність естетичного виховання, його завдання і мета змінювались від епохи Платона і Аристотеля до сучасних днів. Сьогодні характеризується посиленням уваги до проблем теорії і практики естетичного виховання як важливої складової формування всебічно розвиненої, духовно багатой особистості [10, с. 210].

У сучасній педагогіці існують різні визначення поняття «естетичне виховання». Дослідження наукової літератури з естетичного виховання дає можливість дійти висновку про те, що існують різні підходи щодо визначення поняття «естетичне виховання». Численні тлумачення цих понять зумовлені багатогранністю цього процесу, про й свідчить проведений нами порівняльний аналіз категорії «естетичне виховання» (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз категорії «естетичне виховання»

Автори / Джерело	Зміст (визначення) поняття
Кузьмінський А. І., Омелянко В. Л. Педагогіка. Київ Знання- Прес, 2007. С. 433.	Естетичне виховання – розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній діяльності, вміння відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.
Естетичне виховання: довідник / упоряд. Н. О. Яренцева. Київ: Політвидав України, 1998. С. 83.	Естетичне й етичне виховання – категоріальне співвідношення, що відображає взаємозв'язок між емоційно-образним та імперативно-оціночних форм духовного відношення людини до дійсності, орієнтованих відповідно на ідеї краси та добра.
Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. С. 119.	Естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування та виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здібності сприймати й перетворювати дійсність за

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

	законами краси у всіх сферах діяльності людини. Воно спрямоване насамперед на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах
Щербань П. М. Прикладна педагогіка. Київ : Вища школа, 2002. С. 95.	Естетичне виховання – здатність цілеспрямовано сприймати, відчувати, правильно розуміти й оцінювати красу навколишньої дійсності, природи, суспільного життя, праці, мистецтва.
Томчук М. І., Томчук С. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Україна, 2007. С. 181.	Естетичне виховання – формування в особи здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності.
Зайченко В. І. Педагогіка. Київ: Освіта України, 2008. С. 280.	Естетичне виховання – це цілеспрямоване формування естетичних смаків та ідеалів особистості, розвиток її здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності і предметів мистецтва, а також до самостійної творчості в галузі мистецтва.
Ягупов В. В. Педагогіка. Київ: Либідь, 2003. С. 495.	Естетичне виховання – складова частина змісту виховання, яка безпосередньо спрямована на формування та прищеплення естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей, на розвиток здібностей сприймати і перетворювати дійсність за законами краси у всіх сферах діяльності.
Волков Н. П. Педагогіка. Київ: Академія, 2002. С. 121.	Естетичне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси.
Фіцула М. М. Педагогіка. Київ: Академія, 2002. С. 293.	Естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування здатності сприймати та перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини.
Дубасенюк О. А. Практикум з педагогіки. Київ: ІЗМН, 2009. С. 359.	Естетичне виховання – це педагогічний процес взаємодії педагога і учнів, спрямований на формування естетичної культури та розвиток естетичного ставлення до життя, набуття здатності до творчої діяльності за законами краси. Цей процес насамперед спрямований на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах.
Пальчевський С. Педагогіка. Київ: Каравела, 2008. С. 380.	Естетичне виховання – набута з часом здатність особистості до сприймання внутрішньої та зовнішньої краси навколишнього світу й людини, бажання вносити красу в свій внутрішній світ, згідно форми своєї діяльності, слідуючи глибинно закладеному потягу до чистоти та довершеності.

У процесі естетичного виховання формуються і розвиваються здатність людини до сприйняття і співпереживання, її естетичні смаки й ідеали, здатність до творчості за законами краси, до створення цінностей у мистецтві та поза ним (у сфері трудової діяльності, побуті, у вчинках і поведінці). Таким чином, естетичному вихованню властиві дві основні функції:

- формування естетично-ціннісної орієнтації особистості;
- розвиток її естетично-творчих потенцій, які визначають місце естетичного виховання в суспільному житті та зв'язок з іншими видами виховної діяльності. Естетичне виховання розвиває всі духовні здібності людини, що необхідні у різноманітних галузях творчості [2].

Таким чином, естетичне виховання є історично одним з найважливіших напрямків виховання та освіти. Як відомо, ще у стародавній Афінійській державі воно передувало всім іншим, і вже тоді становило міцну систему впливу на розвиток дитини. В цивілізованих суспільствах приділяється значна увага естетичному вихованню. Твори живопису, музики, архітектури, кіно викликають певні емоційні реакції як і в дорослих, так і в дітей залежно від їх естетичної вихованості.

Література та джерела

1. Естетичне виховання: довідник / В. І. Мазепа, А. В. Азархін, В. С. Горський та ін. Київ: Політвидав України, 1988. 214 с.
2. Естетичне виховання: довідник / упоряд. Н. О. Яранцева. Київ: Політвидав України, 1988. 284 с.
3. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. *Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 4.* Київ: Рад. школа, 1977. С. 7–392.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Карина Коленда,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Кардашук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розглядається сутність поняття критичного мислення. Аналізуються методи та підходи, які сприяють розвитку критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку.

Щоб стати успішним, сьогоденішньому учневі необхідно вміти аналізувати отримувану інформацію та виявляти головне, вміти сформулювати своє ставлення до отриманих знань, відмовитися від недостовірної, неактуальної та непотрібної інформації. Людина не народжується з такими вміннями. Їх потрібно у дитини розвивати.

Освітній процес, заснований на методології критичного мислення, є природно доцільним, оскільки задовольняє природну допитливість дитини, враховуючи при цьому особливості сучасних молодших школярів.

Критичне мислення – це спосіб мислення, який фокусується на знаннях, інтелектуальних здібностях, внутрішній мотивації, цінностях, наполегливості та самоконтролі [3, с. 47]. Ця риса не лише відповідає об'єктивним потребам дитини, а й дає їй змогу усвідомити ці потреби та організувати власну діяльність, спрямовану на їх задоволення.

Техніка критичного мислення гарантує розвиток важливої системи компетентностей, розвиток особистості, формування суб'єктності та саморуку від суб'єкта освітнього процесу до суб'єкта власного життя і соціальних відносин.

Вивчення та розвиток критичного мислення є ключовими складовими сучасної освіти. Щоб досягти цієї мети, використовуються різноманітні підходи, які враховують індивідуальні особливості учнів та сучасні вимоги освітнього процесу.

Робота в групах або командний підхід до вирішення завдань, що сприяє обміну ідеями та розвитку критичного мислення через дискусії та взаємодію.

Використання інтерактивних платформ, віртуальних ігор та інших технологій, здійснення дослідницьких проєктів, які вимагають від учнів аналізу інформації, вирішення проблем та презентації результатів, що сприяє розвитку критичного мислення та творчості.

Використання інтерактивних методів та ігор в навчальному процесі сприяє ефективному розвитку критичного мислення молодших школярів. Ці методи дозволяють активно залучати учнів до процесу навчання, створюючи сприятливу атмосферу для розвитку аналітичних навичок, логічного мислення та креативності. Інтерактивність ігор стимулює учнів до пошуку рішень, аналізу ситуацій та вирішення складних завдань, що сприяє формуванню їхнього критичного мислення. Крім того, ігри в навчанні роблять процес занять цікавішим, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу. Такий підхід до навчання сприяє розвитку ключових навичок, необхідних учням для успішної адаптації та подальшого самовдосконалення в сучасному світі.

Впровадження проєктної діяльності є ефективним засобом розвитку критичного мислення учнів. Цей підхід сприяє активному залученню учнів до навчального процесу, створює умови для самостійної роботи, сприяє розвитку аналітичних навичок, творчості та критичного мислення [2, с. 13]. Проєктна діяльність дозволяє учням самостійно вирішувати завдання, шукати рішення проблем, аналізувати інформацію та висувати аргументовані думки. Крім того, участь у проєктах стимулює учнів до співпраці, комунікації та взаємодії з однолітками, що також сприяє розвитку їхнього критичного мислення та соціальних навичок. Отже, впровадження проєктної діяльності в навчальний процес є важливим кроком у формуванні компетентних, креативних та критично мислячих особистостей.

Методика розвитку навичок критичного мислення у дітей тісно пов'язана з концепцією особистісно-орієнтованого навчання, яка передбачає прояв дитячої допитливості, розвиток власних поглядів на предмет та вміння відстоювати свою думку за допомогою логіки [4, с. 5]. Під час уроків учні стають дослідниками та

займаються проектною діяльністю. Учні перестають бути пасивними, вони стають головними дійовими особами в класі. Розвиток критичного мислення зменшує вплив вчителя на навчальний процес і залучає учнів, їхні знання, навички та почуття.

Формування критичного мислення в учнів вимагає особливої організації навчальної діяльності з боку вчителя. Це і індивідуальна робота учнів, і робота в парах та групах, і організація дебатів та дискусій.

Методика розвитку критичного мислення ґрунтується на дидактичній закономірності, відомій у вітчизняній педагогіці як дидактичний цикл, який у цій методиці має вигляд «виклик» – «роздум» – «рефлексія».

Перший етап – це етап «виклику», під час якого учні активізують свої попередні знання та пробуджують інтерес до теми матеріалу, який вони збираються вивчати. Інформація, отримана на етапі «виклику», прослуховується, записується та обговорюється. Робота виконується індивідуально, в парах та групах.

Другий етап – етап «розуміння», на якому учні працюють безпосередньо з інформацією (текст, фільм, матеріал підручника) в парах або індивідуально, і ця робота є цілеспрямованою та осмисленою.

Третій етап – це етап «рефлексії», або інтроспекції. На цьому етапі відбувається творча переробка, аналіз та інтерпретація засвоєної інформації. Робота проводиться індивідуально, в парах і в групах [1, с. 67].

Ця методика сприяє реалізації компетентнісного підходу у навчанні та розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Завдяки використанню технології критичного мислення навчання дітей стає цілеспрямованою та осмисленою діяльністю, в якій учні виконують серйозну інтелектуальну роботу та вирішують не менш серйозні життєві проблеми.

Література та джерела

1. Болотов В., Спіро Д. Критичне мислення – ключ до перебудови школи. Директор школи. 2022. № 1. С. 67–73.
2. Києнко-Романюк Л.В. Розвиток критичного мислення в учнів: теорія і практика. Рідна школа. 2016. №7. С. 13–15.
3. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи. Початкова школа. 2018. №7. С.47–49.
4. Терно С.О. Розвиток критичного мислення. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. 2017. №4. С. 5–13.

ДЕФЕНІТИВНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ» У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Софія Кондратюк,

здобувачка освіти 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Борбич, к. пед. н.,
старший викладач кафедри педагогіки та психології,
проректор з навчальної роботи

Розглянуто сутність поняття «формування моральних якостей» здобувачів початкової освіти. Проаналізовано цей процес з позиції педагогічної проблеми за умов сучасної шкільної освіти.

Зауважимо, що зміст та структура процесу формування моральних якостей дітей молодшого шкільного віку як об'єкт наукового дослідження передбачає аналіз психолого-педагогічної літератури, огляд соціально-педагогічної ситуації формування моральних якостей особистості молодшого школяра в сучасних умовах.

Розглянемо визначення поняття «моральність» з різних наукових точок зору. Багато вчених трактують «моральність» як добродієвість, згоду з абсолютними законами правди, обов'язок, честь, чисту совість. Зокрема, в «Українському педагогічному словнику» моральність визначається таким чином: це «правила, поведінка, духовні і душевні якості, необхідні людині у суспільстві, і навіть виконання цих правил життя; сфера моральної свободи особистості, коли суспільні та загальнолюдські вимоги збігаються з внутрішніми мотивами людини» [1, с. 169].

Розглянемо смислове значення понять «моральне виховання», «формування, розвиток моральних якостей», які допоможуть нам осмислити здобувачі початкової освіти (табл. 1.).

Таблиця 1

Контент-аналіз основних категорій

Категорія/поняття	Автор/автори	Дефініція (визначення) поняття
Моральне виховання	Т. Кучер [4]	Формування морально цілісної особистості, у єдності її свідомості, моральних почуттів, совісті, моральної волі та навичок суспільно цінної поведінки
Розвиток моральних якостей	К. Кучина [5]	Сприяння процесам самовизначення людини та формування цілісно-ієрархічної структури особистості, яке поступово перетворює колишній внутрішній устрій, зовнішній вигляд людини і приводить її до оновленого

		стану.
Формування моральних якостей особистості	Г. Єрмак, І. Колесникова [2]	Виховання людини, що поєднує в собі духовне багатство, моральність та фізичну досконалість, раціонально проявляє свої моральні та психологічні якості, здатне вирішувати будь-які проблеми, що зустрічаються на життєвому шляху.
Формування моральних якостей особистості	К. Кальніцька [3]	Здійснюване у процесі соціалізації послідовне розширення та зміцнення ціннісно-сислової сфери особистості, формування здатності людини оцінювати та свідомо вибудовувати на основі традиційних моральних норм та моральних ідеалів ставлення до себе, інших людей, суспільства, держави та навколишнього світу загалом.

Отже, за даними табл. 1, моральність – це важлива особистісна якість людини, що визначає її світоглядні значущі та ціннісні пріоритетні, духовні та моральні настанови, виражені в моральних принципах, нормах, ідеалах, засновані на сімейних, соціально-історичних, релігійно-духовних традиціях; безумовне усвідомлення важливості духовно-морального удосконалення протягом усього життя.

Необхідно наголосити також на багатогранності структури смислового значення поняття «формування моральних якостей»: моральність – це внутрішні духовні риси, якими керується людина, етичні норми; правила поведінки, які визначаються цими якостями; моральність – це риси, які виражаються у самій природі людської внутрішньої духовності, моральної свідомості людини, що живе в соціумі; відображаються у її поглядах та вчинках щодо близьких та оточення.

Результати контент-аналізу поданих вище визначень базових понять дослідження дають підстави зробити такий висновок: формування моральних якостей є цілеспрямованим процесом розширення та зміцнення ціннісно-сислової сфери особистості людини на основі релігійної культури, формування моральних якостей, прийняття базових національних цінностей, формування здатності людини оцінювати та свідомо вибудовувати на основі традиційних моральних норм та ідеалів ставлення до себе, інших людей, суспільства, держави в цілому.

Література та джерела

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Єрмак Г., Колесникова І. Виховання моральних якостей дітей засобом традиційних сімейних цінностей. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2020. №1 (3). С. 59–65.
3. Кальніцька К. О. Формування моральних цінностей у поведінці молодших школярів засобами гуманітарних дисциплін. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти*: зб. наук. праць. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 292 с.
4. Кучер Т. М. Формування моральних цінностей у поведінці молодших школярів на уроках «Я у світі». *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти*. 2017. № 1. С. 11–17.
5. Кучина К. Моральне виховання молодших школярів в сучасних вітчизняних освітніх концепціях та програмах. *Молодь і ринок*. 2016. № 11. С. 92–96.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ГІМНАСТИКИ

Петро Кондратюк,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж Волинської обласної ради

Науковий керівник – Едуард Косинський,
викладач кафедри фізичної культури

Розкрито питання естетичного виховання молодших школярів засобами гімнастики; дано визначення поняття «естетичне виховання», висвітлено важливість гімнастичних вправ у розвитку фізичних якостей молодших школярів.

Розвиток ціннісної структури особистості на основі естетичного виховання є важливою проблемою освітньої теорії та практики. Український педагогічний словник С. Гончаренка подає визначення естетичного виховання: «естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Естетичне виховання спрямоване насамперед на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах» [1, с.119].

Отже, естетичне виховання означає створення уособленого сприйняття та розуміння краси в усіх її проявах, а також здатність до творчого виявлення себе як особистості. Це відбувається на основі певного рівня художньо-естетичної культури особистості та її здатності сприймати дійсність у естетичному аспекті. Цей рівень проявляється у розвитку всіх аспектів естетичної свідомості, таких як почуття,

уявлення, емоції, оцінки, смаки, потреби та ідеали, а також у розвитку вмінь і навичок активної творчої діяльності у мистецтві, праці, побуті, міжособистісних відносинах, спорті.

Проблема естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті широко висвітлена в спадщині видатних українських педагогів, діячів освіти та сучасних науковців, які доводять, що естетичне виховання є важливим і багатограним напрямом шкільної освіти. Зокрема, В. Сухомлинський розглядав естетичне виховання у взаємозв'язку із працею та фізичним вихованням: «...багато трудових процесів, у яких гармонійні, красиві, злагоджені рухи людського тіла можна прирівняти до гімнастичних вправ. За динамікою та естетичною виразністю рухів така праця стоїть нарівні з гімнастикою... Вихованці, які займаються такою працею протягом усього часу перебування в школі, відзначаються чудовим фізичним розвитком, красою, гармонійною пропорційністю органів, пластичністю рухів, умінням докладати фізичних зусиль відповідно до мети руху. Характерною рисою їх фізичного розвитку є поєднання стрункості, краси постави, пластичності рухів і фізичної сили. Вони шукають красу в усякій фізичній праці, прагнуть до естетичної досконалості будь-якого трудового процесу» [4, с.138].

Академік І. Зязюн наголошував на тому, що естетичне виховання передбачає активну життєву позицію особистості: «Важливо не приймати особистість як об'єкт естетичного впливу в стані пасивності, а формувати особистісне активне начало для постійного і неперервного, пожиттєвого естетичного самовиховання» [2, с. 11].

Основу естетичного виховання складають уявлення та переконання, що виникли на основі знань про природу та суспільство й стали внутрішньою позицією особистості. У кожної людини формується система уявлень і ідеалів, за якими вона керується у повсякденному житті, що визначає сутність її ідейно-політичного та морального обличчя, а також близькі та далекі перспективи її діяльності.

Ідеї естетичного виховання зародилися в глибокій давнині. Уявлення про сутність естетичного виховання, його завдання, цілі змінювалися, починаючи з часів Платона і Арістотеля, аж до наших днів. Ці зміни в поглядах були обумовлені розвитком естетики як науки і розумінням сутності її предмету. Термін «естета» походить від грецького «aisteticos» (сприйнятий відчуттям). Філософи-матеріалісти вважали, що об'єктом естетики як науки є усе прекрасне, в тому числі це стосувалося і людського тіла.

Ще у Стародавній Греції та Стародавньому Римі вважали красивим пропорційне та симетричне тіло, тому надзвичайно велику увагу приділяли фізичним тренуванням з використанням різноманітних гімнастичних вправ [3]. І хоча ми живемо у XXI столітті, проте багато принципів спортивного тренування, сформовані багато століть тому, є актуальними до цього часу. Гімнастика вважається одним із важливих засобів не тільки фізичного, але й естетичного виховання, починаючи із молодшого шкільного віку. Широкий спектр засобів і методів гімнастики робить її доступною для людей будь-якого віку, статі і фізичної підготовки.

Завдяки специфіці засобів і методів, гімнастика суттєво впливає на молодших школярів з педагогічної точки зору. Чітка організація занять, конкретні вимоги до точності виконання вправ, формування уявлення про вишуканість рухів, про красу

людського тіла, стимулювання фізичного самовдосконалення сприяють вихованню важливих моральних та вольових якостей. У нашій країні гімнастика є одним з наймасовіших засобів фізичного виховання. Її значення особливо велике у справі фізичного вдосконалення молодших школярів.

Багато гімнастичних вправ використовуються для вдосконалення природних, життєво важливих рухових здібностей людини, необхідних їй у повсякденному житті. За допомогою гімнастичних вправ розвиваються основні рухові якості учнів початкової школи (сила, гнучкість, спритність, швидкість, різні види витривалості), виправляються дефекти постави, відновлюється втрачена працездатність рухового апарату [5].

Арсенал гімнастичних вправ налічує використання багатьох рухів: від найпростішого згинання-розгинання рук та ніг до складних за координацією рухових дій, виконання яких вимагає високого рівня розвитку основних рухових якостей. Проте найбільш типовими вправами для занять на уроках фізичної культури у початковій школі є використання загальнорозвиваючих вправ, які спрямовані на розширення функціональних можливостей організму та формування правильної постави.

Отже, можна зазначити, що тривалі заняття гімнастикою сприяють фізичній досконалості особистості: гімнасти відрізняються від інших категорій спортсменів різносторонньою фізичною підготовленістю. Особливо добре в них розвинуті навички контролю за своїми рухами, гнучкість, м'язова сила, стрибучість, орієнтація у просторі, наполегливість в досягненні поставленої мети, дисципліна, звичка ретельно обдумувати техніку виконання вправи. Вони більш організовані, зовнішньо зібрані і підтягнуті, відрізняються коректністю у спілкуванні з оточуючими. Все це допомагає їм у навчанні, а згодом знадобиться у професійній діяльності.

Існує багато видів спорту, які розвивають окремі фізичні якості, проте жоден із них не формує таку красу тіла та культуру рухів, як гімнастика.

Література та джерела

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. URL: <http://surl.li/pumdx> (дата звернення 19.03.2024).
2. Зязюн І. А. Естетика і етика започатковують людську духовність. Естетичні та етичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів : бібліогр. покажч. / упоряд. Л. Н. Штома Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2013. С. 11–12.
3. Спортивні змагання у Давній Греції. URL: <https://geomap.com.ua/uk-wh6/1135.html> (дата звернення 19.03.2024).
4. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа. *Вибрані твори: У 5 т.* Київ. Рад. школа, 1976. Т. 4. С.7–390.
5. Шиян Б. М., Вацеба О. М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні і спорті: навч. посібн. Тернопіль: навч. кн. Богдан, 2008. 276 с.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Олена Корчук,

студентка 21 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

вчитель початкових класів Княгининівського ліцею №34 Луцької міської ради

**Науковий керівник – Петро Бойчук, к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та психології, ректор**

Проаналізовано характерні ознаки толерантного освітнього середовища та шляхи формування толерантності в учасників освітнього процесу.

Реформування сучасної системи освіти спрямоване на запровадження нових підходів до організації освітнього процесу, одним з яких є формування якісно нових взаємовідносин між усіма його учасниками. І саме толерантність як одна з базових цінностей, має стати основою створення такого освітнього середовища згідно Концепції Нової української школи.

Аналіз досліджень різних наукових галузей нам демонструє, що толерантність розглядається науковцями і як етико-філософське поняття (у філософії), і як цінність, свідомість, особистісна якість (у психології), і як принцип освіти, виховання людських взаємовідносин та поведінки (у педагогіці) тощо [1].

Зокрема, Е. Койкова досліджувала виховання толерантності у молодших школярів в умовах полікультурного простору та визначає толерантність, як «потребу й готовність особистості до конструктивної взаємодії з однолітками незалежно від національної, соціальної, релігійної приналежності; прийняття, розуміння та інтерес до культури й традицій різних народів» [2, с. 8].

У закладі освіти головними чинниками створення толерантного освітнього середовища є: дизайн інтер'єру та архітектура будівлі закладу освіти; символіка й публічна інформація тощо; навчальна та виховна системи, навчальні програми, плани, підручники, методи й форми організації навчання тощо; індивідуальні особливості учасників освітнього процесу та ін. [1].

Згідно з Концепцією Нової української школи, заклади освіти України мають провадити у своїй діяльності ідеї «педагогіки партнерства», як повагу до особистості та соціальну взаємодію [3].

Процес виховання Новій українській школі є частиною освітнього процесу і базується на загальнолюдських цінностях, таких як гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей (морально-етичних), свобода, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, шанобливе ставлення до довкілля, солідарність, відповідальність (соціальних). Тому Нова українська школа є неможливою без формування толерантного освітнього

середовища, в основі якого лежить суб'єкт-суб'єктний підхід, принципи гуманізму, довіри один до одного, взаєморозуміння, опора на позитивне ставлення та ін.

Толерантне освітнє середовище також передбачає формування готовності майбутніх фахівців до комунікації та міжкультурної взаємодії. Адже, полікультурне освітнє середовище закладу освіти є місцем можливих суперечок та дискусій, яке сприятиме формуванню умінь вирішувати їх шляхом діалогу, співробітництва і компромісів, а також якостей, які необхідні для успішної інтеграції та соціалізації особистості в іншу культуру, виховуючи та формуючи цим самим, навички толерантної поведінки людей в суспільстві.

Толерантному освітнього середовищі притаманні такі ознаки як уміння учасників освітнього процесу уважно слухати та чути, прагнення розібратися, розпитування, порада, пропозиція, похвала, згода, підбадьорювання, доброзичливе ставлення один до одного [6, с. 291].

Толерантне освітнє середовище ґрунтується виключно на демократичному стилі спілкування в різноманітних системах відносин усіх без винятку учасників освітнього процесу, що передбачає використання різних засобів комунікації, які спрямовані на встановлення діалогу та взаємодії. А також сприяє розвитку терпимості, справедливості, солідарності, відмові від насилля, умінню співпереживати, виробленню уміння спілкуватися і співпрацювати з оточенням яке має різні погляди .

Сучасним педагогам, особливо у початковій ланці, слід усвідомити відповідальність, яку вони несуть перед своїми учнями, що передбачає такі обов'язки: «поважати кожну дитину, вірити в успіх кожної дитини, бути чесними та визнавати власні помилки, вміти слухати й дотримуватися конфіденційності, бути послідовними й справедливими, мати високі очікування щодо кожного учня, у тому числі учнів з особливими освітніми потребами, цінувати особисті зусилля дітей та постійно поновлювати свої знання про дитячий розвиток» [4, с. 52].

Наприклад, однією з ефективних інновацій Нової української школи є практика ранкових зустрічей, яка допомагає вчителю у створенні спільноти в класі, навчати дітей взаємній повазі та позитивному ставленню один до одного, сприяти формуванню цілісного колективу, створення у класі позитивного настрою, розвитку демократичних цінностей і цим самим сприяє формуванню толерантного освітнього середовища [4, с. 57–59].

Зауважимо, що «ефективність» толерантного освітнього середовища залежить від збалансованості між виховними видами діяльності, які ініціює педагог, та видами діяльності, які ініціюють самі дітьми. Саме таке середовище забезпечує можливість дітям робити самостійний вибір, удосконалювати наявні практичні навички, отримувати нові знання та розвивати власне позитивне та толерантне ставлення до інших.

Отже, постулати Нової української школи передбачають та повною мірою сприяють створенню толерантного освітнього середовища в закладі освіти. Таке середовище формується на засадах педагогіки партнерства, особистого прикладу та взаємодії, які пронизують увесь освітній процес. Вона є основою для формування толерантного освітнього простору та орієнтує вчителів на співпрацю з дітьми,

батьками та шанобливе ставлення один до одного. Особливо актуальним це є саме в «початковій ланці», адже молодший шкільний вік є сензитивним до формування моральних цінностей та установок і саме особистий приклад педагога та інших учасників освітнього процесу найбільше цьому сприяє.

Література та джерела

1. Іваничко І.І., Створення толерантного освітнього середовища у Новій українській школі. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 61. Том 1. 2023. С.25–28.
2. Койкова Е. І. Виховання толерантності у молодших школярів на уроках музики в умовах полікультурного простору. (автореф. дис. канд. пед. наук). Луганськ. 2008. 22 с.
3. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.03.2024)
4. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Плеяди, 2017. 206 с.
5. Розлуцька Г.М., Сокол М.О. Ранкові зустрічі як засіб формування полікультурного виховання молодших школярів. *Науковий вісник МДУ*. Серія «Педагогіка та психологія» Мукачево. 2020. Вип 1 (11). С. 163–166
6. Черв'якова Н. І. Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього середовища Нової української школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* (педагогічні науки) № 1 (324), березень 2019, Частина II. С. 287–294.

З ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Галина Костюк,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти та соціальної роботи
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Ганна Ходак, спеціаліст вищої категорії

Подано короткий узагальнений опис практики реалізації інтерактивних методів навчання на уроках рідної мови в початкових класах.

Реалії сьогодення спонукають учителя творчо підходити до навчального процесу, шукати такі форми проведення занять, які захопили б учнів, сприяли кращому засвоєнню матеріалу, розвитку здібностей і бажання вдосконалювати свої знання та вміння.

Сучасна українська школа різноманітна інноваційними технологіями – тобто, здатністю до оновлення, відкритістю до нового. Інноваційність і особистісно-

орієнтований підхід в освіті можуть бути реалізовані через інтерактивне навчання.

Найвагомішою перевагою інтерактивного навчання є те, що воно дозволяє розв'язати одразу кілька завдань: розвиває комунікативні вміння й навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учасниками освітнього процесу, забезпечує виховання, оскільки змушує працювати в команді, прислухатися до думки кожного. Використання методів інтерактиву знімає нервові напруження, дає можливість змінювати форми діяльності, переключати увагу на основні питання.

Упровадження інтерактивних технологій потребує від учителя розуміння суті даної моделі навчання, вміння старанно планувати свою роботу, значної кількості часу, особливо на початкових етапах. Слід поступово вводити елементи інтерактивних технологій на окремих уроках, починаючи з найпростіших – робота в малих групах, парах, трійках, «мозковий штурм», «мікрофон» тощо.

Для того, щоб правильно організувати інтерактивну роботу на занятті слід добре продумати такі аспекти:

- залучення абсолютно усіх учнів;
- завдання залежно від індивідуальних особливостей і можливостей;
- психологічна готовність учнів;
- дотримання побажань учнів під час формування груп, тощо.

Перед застосуванням інтерактивних методів навчання обов'язково потрібно встановити правила. Наприклад:

- кожна озвучена думка – важлива;
- неправильних думок не існує;
- ми всі – рівні;
- висловлюємось чітко і лаконічно;
- слухаємо та поважаємо інших;
- озвучуємо обґрунтовані докази.

У 2-4 класах впровадження інтерактивних методів не має жодних перешкод. Учні вже повністю адаптовані до навчання, тому, їм до вподоби будь-які інтерактивні прийоми, які використовуються вчителями: робота в парах, трійках, малих групах; «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Вікторина», «Рольова гра», інсценізації та інші. За допомогою цих технологій учні краще засвоюють матеріал, зростає їх цікавість до навчання, а також вони стають більш дружніми, оскільки часто об'єднуються для роботи.

Дещо інша ситуація з першокласниками. Якщо учні 2 класу вже пристосовані та адаптовані до навчання, то учні 1 класу ще лише звикають до нового розпорядку.

Проблема впровадження інтерактивних методів у навчання учнів першокласників спровокована ще й тим, що багато з них будуть не зовсім зрозумілими дітям. Наприклад, інтерактивна технологія «Пошук інформації» буде для них ще надто складною, бо не всі учні зрозуміють завдання і спосіб його вирішення, що може привести до непорозумінь у дитячому колективі, а на далі до замкнутості та страху висловлювати власну думку. Тому, варто дуже обережно підбирати інтерактивні технології працюючи в 1 класі, і обирати такі, які будуть найбільш зрозумілими та ефективними, як от: робота в парах, робота в групах,

«Спільний проєкт» тощо.

Засади Нової української школи передбачають активне включення інтерактивних технологій у навчання школярів першого класу. Наприклад, на етапі знайомства використовуються допоміжні інтерактивні технології типу «Передай посмішку» – коли всі учні класу перебувають в колі і усміхаються одне одному.

У першому класі, а саме в період адаптації учнів, бажано використовувати такі фронтальні інтерактивні технології, щоб у дітей зникав бар'єр спілкування, який часто виникає через стрес нової обстановки.

А от коли учні познайомляться і будуть більш згрупованими, можна використовувати і такі технології як: ротаційні трійки, робота в малих групах, «Акваріум», тощо.

Розгляньмо сучасні інтерактивні навчальні технології в тих моделях, які доцільно застосовувати при навчанні української мови в початкових класах.

Робота в парах. Ця технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання учнів роботі у малих групах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети. За умов парної роботи всі діти в класі отримують рідкісну за традиційним навчанням можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає учням час подумати, обмінятись ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію.

Використання такого виду співпраці сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують великої затрати часу.

Два – чотири – всі разом. Ще один варіант групового навчання, що є похідним від парної роботи, ефективний для розвитку навичок спілкування в групі вмінь переконувати та вести дискусію.

Карусель. Цей варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами зі спілкування для обговорення дискусійних питань.

«Знайди помилку». Свідомо допускаю в прочитаному або написаному задалегідь тексті чи реченні помилку, яку потрібно помітити.

«Словограй». Кожній команді пропоную кілька карток з написаними словами. Завдання: першій команді з-поміж карток вибрати ті, на яких слова написані правильно, другій команді — ті, на яких слова написані неправильно.

«Загадкова торбинка». Гра сприяє активізації та розвитку розумових і мовленнєвих здібностей учнів, мислення, пам'яті, виробленню уваги, спостережливості. Учасники команд по черзі витягають з торбинки номерки запитань, на які мають дати відповідь. Якщо команда не знає відповіді, на допомогу приходять суперники і заробляють собі додатковий бал.

Дубль-диктант. Диктую слова з орфограмами, а учні повинні зразу ж записувати слова на те саме правило.

«Діалог». Суть його полягає в спільному пошуку групами згодженого рішення. Це знаходить своє відображення у кінцевому тексті, переліку ознак. Діалог виключає

протистояння, критику позиції тієї чи іншої групи. Всю увагу зосереджено на сильних моментах у позиції інших.

«Синтез думок». Дуже схожий за метою та початковою фазою на попередній варіант групової роботи. Але після об'єднання в групи і виконання завдання учні не роблять записів на дошці, а передають свій варіант іншим групам, які доповнюють його своїми думками, підкреслюють те, з чим не погоджуються.

«Спільний проект». Має таку саму мету та об'єднання в групи, що й діалог. Але завдання, які отримують групи, різного змісту та висвітлюють проблему з різних боків.

«Пошук інформації». Різновидом, прикладом роботи в малих групах є командний пошук інформації (зазвичай тієї, що доповнює матеріал попереднього уроку, домашнє завдання), а потім відповіді на запитання. Використовується для того, щоб оживити сухий, іноді нецікавий матеріал.

«Коло ідей». (Раунд робіт, кругова система). Метою Кола ідей є вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей та залучення всіх учнів до обговорення поставленого питання. Вправа застосовується, коли всі групи мають виконувати одне і те саме завдання, яке складається з декількох позицій, які групи представляють по черзі.

Акваріум. Ще один варіант кооперативного навчання, що є формою діяльності учнів у малих групах, ефективний для розвитку навичок спілкування в малій групі, вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку. Такий варіант навчання може бути запропонований тільки за умови, якщо учні вже мають добрі навички групової роботи.

Інтерактивне навчання – це специфічна модель організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що використання інтерактивних освітніх моделей і прийомів значно підвищує інтерес до навчання учнів. Адже, їм стає цікавіше вчитись та й матеріал сприймається набагато легше.

Література та джерела

1. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 5–19.
2. Гнатюк Л. Інтерактивні засоби у процесі вивчення драматичних творів : Використання прийомів «Мозковий штурм», «Коло думок», «Акваріум», «Мікрофон». 2003. № 4. С. 30-33.
3. Дзеціна Н. Стилистичні можливості діалогу. *Українська мова та література*. 2005. № 11 (березень). С. 6–8.
4. Єрмоленко С. Нові підходи у вивченні простого речення (вища школа). *Українська мова і література школі*. 2005. № 2. С. 54–58.
5. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: Розвиток комунікативних і мовних умінь. *Дивослово*. 2004. № 10. С. 2–11.
6. Мороз С. Як стати успішною людиною? : Комплект інтерактивного уроку з теми «Лінгвістика тексту. Актуальне членування речення: «дане» і «нове». 2005. № 2.

С. 25–29.

7. Подлевська Н. Формування культури спілкування в учнів методами інтерактивного навчання. *Українська мова в школі*. 2005. № 4. С. 10–13.

8. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник; За ред. О.І. Пометун. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

9. Салтовська В. Використання інтерактивних методів навчання на уроках розвитку мови. *Рідна школа*. 2005. № 3. С. 16–18.

10. Сухомлинський В. *Вибрані твори в п'яти томах. Том другий*. Сто порад учителеві. Київ: Рад. школа, 1976. С. 504–507.

11. Чернова Г. Проблеми розвитку творчого ситуативного мовлення засобами інтерактивного навчання в роботі з обдарованими учнями. *Рідна школа*. 2005. № 5. С. 68–70.

12. Шевчук І. Використання інтерактивних технологій у проведенні виховних годин. *Початкова школа*. 2004. № 5. С. 13–15.

13. Шуляр В.І. Методика літератури : Інтерактивне навчання. Тлумачення понять. *Зарубіжна література в школах України*. 2005. № 8. С. 56–58.

14. Щербина Л. Упровадження інтерактивних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 23–26.

15. Щербина Л. Використання інтерактивних технологій на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 1. С. 27–30.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Кравчук Оксана,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Хомюк Наталія, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розглянуто особливості творчих проблем, під час використання інтерактивних технологій, було розкрито суть творчих завдань, звернула увагу на їхню важливу роль у процесі розвитку молодших школярів при вивченні природознавства.

Проблема розвитку креативності та творчих здібностей здобувачів освіти хвилювала не лише видатних педагогів, а й дослідників, мислителів, філософів та науковців різних епох. Говорячи про здобувачів освіти та їхню творчість, слід підкреслити, що у багатьох випадках це не створює відкриття нового для них, а є проявом їхньої креативності.

У Державному стандарті початкової освіти метою і завданнями освіти визначено «загальний розвиток дитини, формування її талантів, компетентностей,

наскрізних умінь і цінностей, розвиток самостійності, творчих здібностей і допитливості відповідно до вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і потреб».

Сьогодні школа має розвивати високоосвічену особистість, здатну критично мислити, проявляти творчі та фантазійні здібності, формувати і розвивати ключові компетентності, використовуючи методи навчання, які відповідають новим запитам суспільства і, що найголовніше, застосовуючи новітні технології.

Використання інтерактивних методів для розвитку творчих здібностей інтегрованого курсу «Я досліджую світ» відкриває значні можливості для формування допитливості здобувачів освіти, пошукових досліджень та генерування нових ідей, самостійного або групового спостереження, визначення припущень та вироблення підсумкових пропозицій на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та аналізу.

У процесі навчання здобувачі освіти опиняються в ситуації вибору, в якій вони демонструють свою індивідуальність і свободу у виборі завдань, змісту та форм організації діяльності.

Мета дослідження – розглянути особливості творчих завдань з використанням інтерактивних технологій, розкрити сутність творчих завдань та акцентувати увагу на їх важливій ролі у розвитку пізнавальних процесів здобувачів освіти під час інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Творчість – це процес створення нових матеріальних і духовних цінностей, які є унікальними та мають значення для суспільства. Вона виявляється у здатності генерувати нові ідеї і застосовувати нетрадиційні методи діяльності. Творчість вимагає наполегливої праці, інтелектуальних здібностей, емпатії та високої працездатності.

Очевидно, що поняття, яке ми розглядаємо, тісно пов'язане з поняттям «творча діяльність». Під творчою діяльністю ми розуміємо діяльність людини, результатом якої є формування чогось нового, наприклад, зовнішнього об'єкта, або структури думки, що призводить до нових знань про світ, або емоції, яка відображає щось нове.

А. Рук, дослідник проблеми креативності, спираючись на біографії видатних вчених, винахідників, художників і музикантів, перераховує наступні творчі здібності:

- здатність бачити проблеми, яких не бачать інші;
- здатність зменшувати розумові маніпуляції, замінюючи кілька понять одним поняттям і використовуючи більш інформативні символи;
- здатність використовувати більше інформації для вирішення проблеми;
- здатність використовувати більше інформації для вирішення проблеми;
- здатність використовувати більше інформації для вирішення проблеми;
- здатність використовувати більше інформації для вирішення проблеми;
- вміння застосовувати навички, набуті для вирішення однієї проблеми;
- здатність сприймати реальність як єдине ціле, не розбиваючи її на частини;
- вміння легко пов'язувати розрізнені поняття;
- здатність запам'ятовувати інформацію, що забезпечує отримання відомостей у потрібний момент;

- здатність до запам'ятовування.

Важливу роль у розвитку творчих здібностей здобувачів освіти відіграють правильно підібрані навчальні матеріали, методи викладання та інтерактивні методи навчання. На сучасному уроці вчителю необхідно використовувати нові способи взаємодії із здобувачами освіти. Провідні психологи та педагоги вказують на ознаки, які допомагають визначити їх як критично мислячих людей.

Учителеві важливо зробити навчальний процес творчим і змістовним, активізувати всю пізнавальну діяльність здобувача освіти. Розвиток творчих здібностей необхідно починати з раннього віку.

Власний педагогічний досвід дає нам підстави вважати, що найдієвішими на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є такі вправи, як «Асоціативний куш», «Мозковий штурм», «Кошик ідей», «Дерево передбачень», «Кластер» у вступній частині уроку, а під час осмислення матеріалу – «Карта поняття», «Читання з міркуванням», «Т-таблиця», «Ажурна пилка», «Навчаючи вчуся», робота в парах та малих групах. Під час рефлексії, або підбиття підсумків, варто застосовувати вправи «Займи позицію», «Мікрофон».

Умовно можна виділити такі етапи розвитку творчості та творчої активності у дітей:

-перша стадія – наслідування, копіювання готового продукту. Коли здобувач освіти потрапляє в нову ситуацію, вона відтворює вже існуючий спосіб поведінки і повторює його за дорослим, щоб досягти бажаного результату.

-другий етап – творче наслідування. Воно вносить елемент новизни і виражає самодіяльність без істотних змін у схему поведінки. Це перша заява дитини про себе і її бажання самовиразитися.

-третьої етап – репродуктивна творчість: здатність відштовхуватися від запропонованої схеми (ідеї) і вносити в неї суттєві зміни та модифікації. Тут дитина вигадує власні ідеї, перевіряє їх сумісність з вимогами ситуації та додає нові.

Можна запропонувати дотримуватись таких рекомендацій вчителям щодо розвитку творчих здібностей здобувачів освіти:

1) організовувати спостереження. Здобувачі освіти можуть «бачити», але не «розуміти». Необхідно зосереджувати увагу на головному, на тому, що є новим, робить їхню роботу оригінальною;

2) впроваджувати в практику природничо-наукової освіти мислення на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»;

3) стимулювати творчу уяву. Здобувачі освіти мають яскраве сприйняття світу та особливе відчуття уяви. Необхідно допомогти їм зрозуміти те, що вони бачать, чують і відчують, знайти зв'язки і відносини між явищами і речами;

4) виховувати потребу в творчості;

5) підтримувати позитивні емоції. Відомо, що здобувачі освіти високо цінують думку дорослих, радіють своїм і чужим успіхам.

Уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ» мають значний вплив на розвиток творчих здібностей. Загальновідомо, що природа є найефективнішим джерелом знань та обізнаності для кожної людини. Навколишній світ надає можливості для розвитку мислення здобувачів освіти, а систему мислячих класів

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

В. Сухомлинський називає мислячою школою, де повноцінна й ефективна розумова робота здійснюється не на всіх уроках, не тільки в початковій школі, а й у наступні періоди навчання і розумового розвитку. Це є основою для розвитку творчих розумових здібностей до засвоєння знань.

Головним завданням у розвитку мислення та творчих здібностей є вміння спостерігати за навколишнім світом, збагатити життєвий та суттєвий досвід.

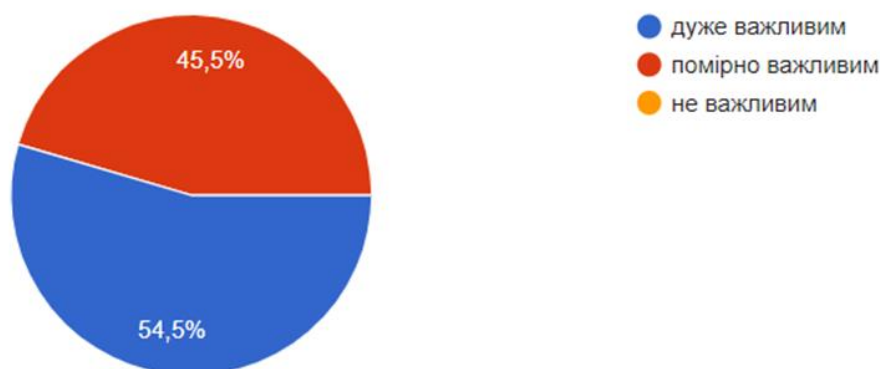
Вчитель відіграє ключову роль у розвитку творчих здібностей здобувачів освіти. Він не лише повинен глибоко знати свій предмет, але й щиро цікавитися розвитком кожної дитини. Використання інтерактивних методів на уроках є важливим інструментом для стимуляції творчого мислення.

Нами проведено анонімне опитування вчителів початкових класів за допомогою програми для проведення опитувань Google Forms, щоб дослідити, які методи і як часто вчителі використовують для розвитку креативності молодших школярів на уроках природознавства.

В опитуванні взяли участь 11 вчителів молодших класів із різним педагогічним стажем (більш детально розписано в додатку А).

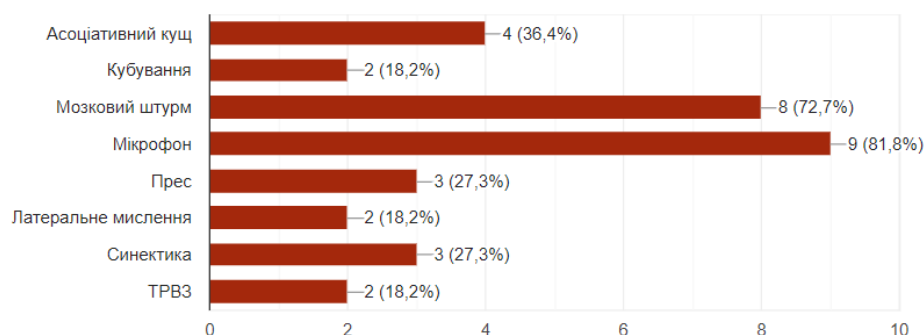
1. Як Ви вважаєте наскільки важливим є розвиток творчих здібностей учнів початкових класів на уроках природознавства?

11 відповідей

10. Які, на Вашу думку, методи ефективно впливають на розвиток творчості у молодших школярів на уроках природознавства. (Виберіть три головні)

11 відповідей

В останньому рисунку показує результати анонімного опитування вчителів молодших класів про методи, які вони використовують для розвитку творчих

здібностей здобувачів освіти, інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Найпоширеніші методи:

1) мікрофон (81,8%): цей метод передбачає, що кожен здобувач освіти має можливість висловити свою думку з певної теми протягом короткого періоду часу;

2) мозковий штурм (72,7%): метод використовується для генерування нових ідей шляхом колективного обговорення;

3) асоціативний куц (36,4%): метод використовується для візуалізації зв'язків між різними поняттями.

Отже, за допомогою методів для розвитку творчих здібностей вчителі можуть забезпечити розвиток творчої особистості, збагатити інтелектуальний потенціал здобувачів освіти. Розвивати позитивні нахили, здібності, творче мислення, потреби та навички самовдосконалення.

Література та джерела

1. Антипець В. П., Артюх С. М. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів як основи креативної особистості. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 125. С. 279–282.

2. Білик Т.С. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами ігрових технологій. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів*. Вінниця : ТОВ «Нілан–ЛТД» 2015.

3. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» URL: <https://is.gd/I4E0nd> (дата звернення 15.03.2024).

ОНЛАЙН-РЕСУРСИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Максим Кукришев,

студент 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Тетяна Четверикова, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін*

Досліджено ресурси для якісної та цікавої організації дистанційного і змішаного навчання інформатики та продемонстровано можливості й особливості їх використання у початковій школі.

У сучасному світі завдяки розвитку технологій інформатика набуває важливого значення для молодших школярів. Підготовка нового покоління до використання комп'ютерів та розвитку інформаційних навичок стає актуальним завдяки зростанню ролі цифрових сервісів у суспільстві. Для забезпечення якісного навчання інформатики, особливо в умовах пандемії, воєнного стану, доцільно використовувати онлайн-ресурси для організації дистанційного та змішаного навчання.

Особливості використання цифрових ресурсів є темою дослідження багатьох сучасних авторів: як методистів, викладачів, так і вчителів початкової школи. Зокрема, цікавою є робота Кушнар'євої Н. М. «Використання онлайн ресурсів з інформатики при організації дистанційного навчання».

Розглянемо переваги та можливості використання онлайн сервісів для навчання інформатики в початковій школі:

1. Доступність освітнього матеріалу. Онлайн-ресурси дозволяють вчителям швидко знаходити та використовувати різноманітні освітні матеріали: відео уроки, інтерактивні вправи, ігри та електронні підручники. Це збагачує освітній процес і робить його більш цікавим і доступним для учнів.

2. Індивідуалізація навчання. За допомогою онлайн-ресурсів учителі мають змогу створювати індивідуальні освітні програми для кожного учня, надавати додатковий матеріал для обдарованих учнів і допомагати тим, хто потребує додаткової підтримки. Такий індивідуальний підхід сприяє розвитку потенціалу кожного учня.

3. Самостійна робота. Онлайн-ресурси дають учням можливість працювати незалежно та у власному темпі, виконуючи завдання навіть удома. Вчителі можуть відстежувати їхній прогрес та надавати зворотний зв'язок через спеціалізовані платформи для навчання. Це розвиває у здобувачів освіти навички саморегуляції та самостійності, корисні в подальшому навчанні і житті.

4. Підтримка для вчителів. Багато онлайн-ресурсів надають вчителям матеріали та поради для підготовки до уроків інформатики. Це особливо важливо для тих вчителів, які не мають широкого досвіду у цій галузі, оскільки це допомагає підвищити їхню професійну підготовку та впевненість у власних знаннях.

5. Моніторинг прогресу. Онлайн-платформи дозволяють вчителям відстежувати прогрес учнів та збирати дані про їхню успішність. Це допомагає ідентифікувати слабкі та сильні сторони навчання кожного учня та вдосконалювати навчальний процес відповідно до їхніх потреб.

6. Сучасні методи навчання. Використання онлайн-ресурсів забезпечує впровадження сучасних методів навчання, таких, як гейміфікація (використання елементів грифікації для залучення учнів), віртуальна реальність та штучний інтелект, роблячи навчання більш цікавим та інтерактивним для активної участі учнів.

7. Розвиток критичного мислення. Застосування онлайн-ресурсів для навчання інформатики розвиває критичне мислення та навички розв'язування проблем. Учні навчаються аналізувати завдання та задачі самостійно, розвиваючи творчість та креативний підхід.

8. Спільне навчання. Онлайн-ресурси сприяють комунікації та співпраці учнів навіть на відстані, розвиваючи їх навички спілкування та спільної роботи, що є важливими вміннями у сучасному світі.

9. Актуальність матеріалів. Онлайн-ресурси постійно оновлюються новими даними та можливостями, що допомагає учителям та учням бути в тренді новинок інформатики та забезпечує актуальність навчального процесу.

10. Економія часу та ресурсів. Використання онлайн ресурсів допомагає зменшити використання паперу та заощаджує час, потрібний вчителю для підготовки та розповсюдження матеріалів.

11. Мотивація до навчання. Захоплюючі інтерактивні ресурси можуть підвищити мотивацію учнів до вивчення інформатики, перетворюючи навчання на цікавий процес.

12. Доступність для всіх. Онлайн-ресурси стають доступними для учнів у всіх регіонах, включаючи віддалені місцевості, де навчання інформатики може бути складним. Це сприяє створенню рівних можливостей для всіх учнів.

Розглянемо приклад використання онлайн-ресурсів Padlet, LearningApps та WordWall під час проведення уроку з інформатики на тему: «Створення лінійних алгоритмів (рух об'єктів)».

Мета уроку – ознайомити учнів з середовищем програмування; формувати навички і вміння працювати з програмою Scratch, відкривати та створювати алгоритми, вміння робити висновки, розвивати увагу, пам'ять, словниковий запас, логічне мислення; формувати ключові компетентності; виховувати інтерес до інформатики, правила поведінки в громадських місцях.

На уроці відбувається стандартне вітання та налаштування учнів на емоційним налаштуванням завданням типу «обери коробку» із WordWall:

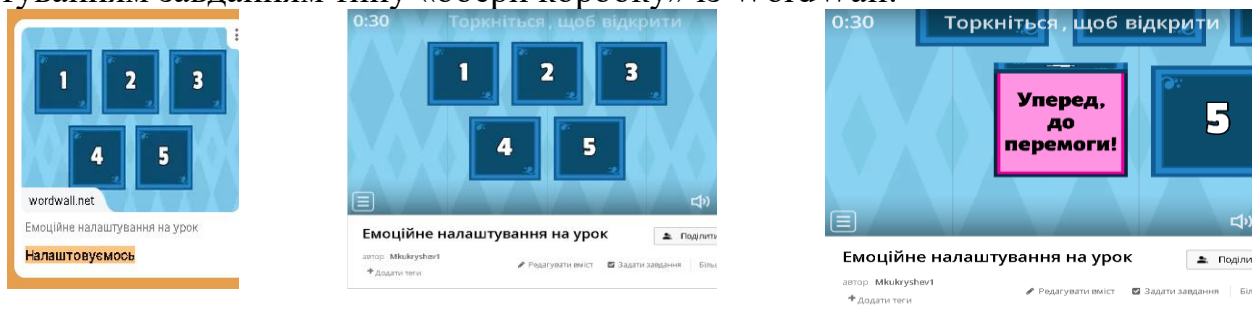

рис.1. Вигляд завдання, вставленого у Padlet

Після обговорення поняття алгоритму та послідовності створення алгоритму на рух спрайтів – логічна розминка виду (обери правильну відповідь) яка також була інтегрована з WordWall:

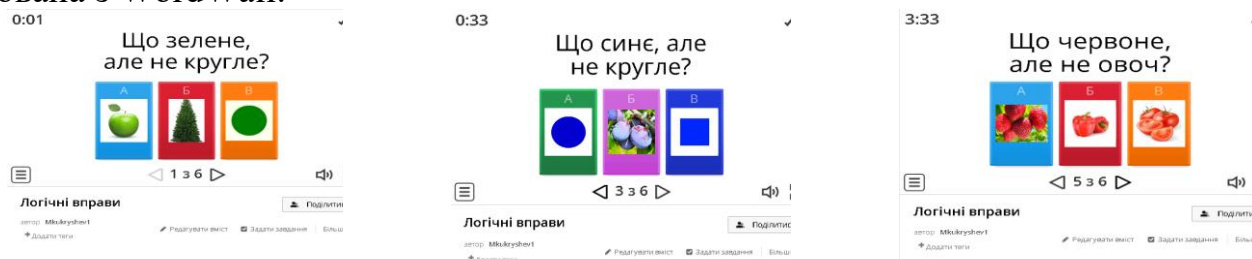

рис.2. Вигляд завдання, вставленого у Padlet

Вивчення нового матеріалу супроводжується використанням інтерактивної презентації, де коротко та чітко описано команди та події, які необхідні для вивчення.

Також для кращого сприйняття матеріалу було створено вправу в LearningApps, яку було інтегровано у Padlet у виді покликання.

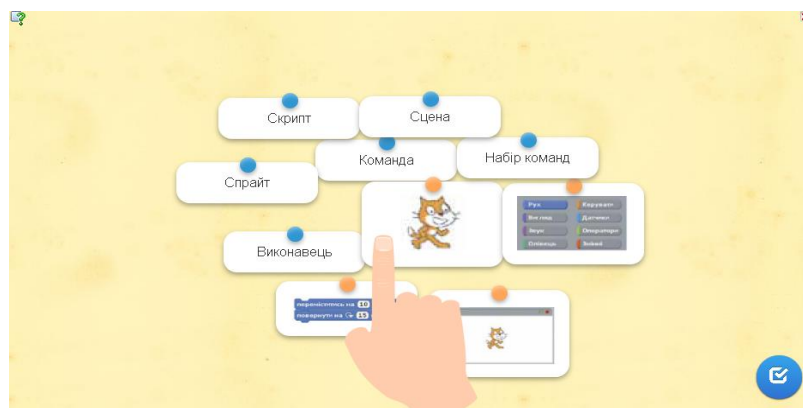

рис.3. Приклад завдання LearningApps

Наступний етап – це демонстрація виконання Завдання (Папуга) у виді відео:

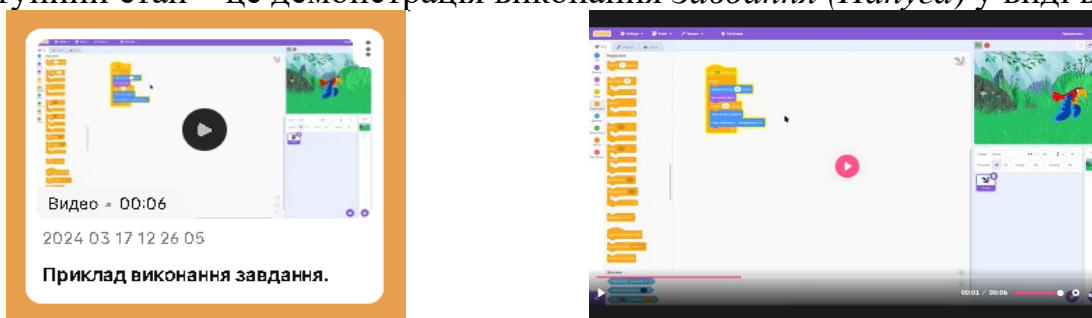

рис.4. Інтеграція відео у Padlet

Дослідження переваг та недоліків використання Padlet з інтеграцією Learning Apps та WordWall дозволило зробити такі висновки щодо можливості ефективного використання цих інструментів в освітньому процесі.

Переваги:

- **Інтерактивність.** Поєднання Padlet з Learning Apps та WordWall дозволяє створювати інтерактивні уроки з різноманітними завданнями та іграми, що залучає увагу учнів та сприяє активному навчанню.
- **Різнманітність завдань.** Використання Learning Apps та WordWall дозволяє вчителям створювати різноманітні завдання та ігри для вивчення різних тем, що допомагає адаптувати навчальний матеріал до потреб кожного учня.
- **Візуалізація.** Підключення зображень, презентацій та інших мультимедійних матеріалів через Padlet допомагає візуалізувати навчальний матеріал та зробити його більш доступним для учнів.
- **Зручність.** Padlet забезпечує зручну платформу для організації та управління навчальним процесом, а інтеграція з Learning Apps та WordWall додає додаткові можливості для створення ефективних уроків.

Недоліки:

- **Технічні проблеми.** Можливі технічні труднощі під час використання онлайн-інструментів, таких як Padlet, Learning Apps та WordWall, можуть виникати через незручності з підключенням до Інтернету або неправильно налаштованими пристроями.
- **Обмежені можливості безкоштовних версій.** Деякі функції можуть бути обмежені у безкоштовних версіях Padlet, Learning Apps та WordWall, що може обмежити можливості вчителя під час створення уроків.

– Необхідність навчання. Використання нових інструментів вимагає часу на їх вивчення та освоєння, що може бути важливим фактором для вчителів, які вже мають обмежений час на підготовку уроків.

– Не завжди ефективне використання. Неправильне використання Padlet, Learning Apps та WordWall може призвести до неефективної передачі навчального матеріалу або недостатньої взаємодії з учнями.

Отже, використання на уроках Padlet, разом із інтеграцією інших онлайн-інструментів, таких як WordWall та Learning Apps, створює унікальну можливість для учнів активно взаємодіяти з матеріалом, допомагає залучити учнів до активного навчання, сприяє глибокому засвоєнню матеріалу та розвитку ключових навчальних навичок учнів.

Література та джерела

1. Шовкун В. В. Використання дистанційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. [URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2016_2_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2016_2_23) (дата звернення: 07.02.2024).

2. Цифрові інструменти для організації змішаного навчання в шкільній природничо-математичній освіті : науково-методичний посібник / укл.: Буряк О. О. та ін. Житомир : ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк». 2021. 122 с.

3. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності: методичні рекомендації / за ред. І. В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОППО, 2021. 198 с.

4. Кушнарєва Н. М., Жук Т. В. Використання онлайн-ресурсів з інформатики при організації дистанційного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. 2021. Вип. 12. С. 127–132.

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Іванна Курбай,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта

КЗЛОП «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчака»

Науковий керівник – Лариса Рондяк, викладач методики

навчання української мови

Подано матеріал про доцільність використання сторітелінгу на уроках української мови в початкових класах як засобу формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. Зібрано технології, які в процесі навчальної діяльності мають вагомий вплив не лише на розвиток розумових здібностей, зв'язного мовлення, критичного мислення, а й формування творчих якостей та активного розвитку пізнавальних процесів.

Реформування освіти початкової школи, вдосконалення системи вивчення української мови потребує пошуку інноваційних методів навчання. Сучасні закони вимагають удосконалення рівня освіти до європейського. На сьогоднішній день учні є досить інформованими, тому, щоб їх зацікавити, потрібно використовувати сучасні технології навчання. Одним із важливих засобів педагогічної практики вчителя є такі форми навчання, що дозволяють засвоїти матеріал за рахунок аудіальної сприйнятливості учнів. Серед багатьох нових засобів навчання належне місце відводиться сторітелінгу. Тому актуальність дослідження даного питання не викликає сумніву, адже зараз вчитель має застосовувати нові методики, які допомагають формувати мовну компетентність учнів через впровадження у навчальний процес методів, які дозволяють «говорити і слухати».

Метод сторітелінгу у педагогіці почав використовуватися ще з 90-х років ХХ століття. На той час були відомі в основному закордонні праці таких науковців, як: К. Egan, М. Narrative. В Україні дослідження методу сторітелінгу почали нещодавно, і на сьогодні він вважається інновацією в освіті.

Сторітелінг – це калька з англійської мови (Storytelling), що у перекладі означає «story» – історія, а «telling» – розповідати. Отже, сторітелінг – це розповідь історій [3, с. 92]. Сторітелінг розвиває у дітей старшого дошкільного віку й учнів початкової школи уяву, логіку, мислення та розвиває їх комунікативну компетентність. Через обмін історіями вибудовуються емоційні зв'язки, створюється більш доброзичлива атмосфера між учителем та учнями. Види сторітелінгу:

- культурний – розповідає про цінності, моральність та вірування;
- соціальний – розповідь людей один про одного (можна розповідати дітям історії з життя відомих людей, що може стати для них прикладом для побудови свого життя);
- міфи, легенди – вони відображають культуру й нагадують нам, чого в житті слід уникати аби бути щасливим;
- jump story – всі полюбляють слухати історії про містичних істот, коли неочікуваний кінець змушує підстрибнути на стільці від страху; такі історії допомагають подолати власні страхи;
- сімейний – сімейні легенди зберігають історію наших родин, ці історії передаються з покоління в покоління та мають повчальний характер;
- дружній – ці історії об'єднують друзів, оскільки вони згадують про певний досвід, який вони пережили разом;
- особистий – особисті історії розповідають про власний досвід та переживання. Це важливий вид сторітелінга, оскільки подібні історії допомагають зрозуміти себе і почати розвиватися [9, с. 62].

Основні функції сторітелінгу:

1. *Мотиваційна.* Це спосіб переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в навчальному процесі.

2. *Об'єднуюча.* Історії є інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у класі, групі.

3. *Комунікативна.* Історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях.

4. *Інструмент впливу.* Дозволяє не директивно впливати на учнів та формувати в них суспільно корисні переконання.

5. *Утилітарна.* Один із найпростіших способів донести до інших зміст завдання або проєкту.

Сучасне підростаюче покоління спілкується, переважно, у віртуальному світі. Тому реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчати знову. Для цього чудово підходить метод «сторітеллінгу».

Сторітелінг – це творча розповідь. На відміну від фактичної розповіді (переказу, опису по пам'яті), яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви, в основі творчих розповідей лежить робота творчої уяви. Обов'язковими компонентами такої розповіді мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому учні використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Прийоми навчання розповіді історій:

- основні: зразок, план, аналіз;
- допоміжні: запитання, нагадування, вказівка, заохочення, підказка;
- специфічні: запис розповіді учнів, придумування розповідей-мініатюр, об'єднаних однією дійовою особою тощо.

Види розповідей на словесній основі:

- розповідь на тему, запропоновану вчителем;
- розповідь за планом;
- розповідь за запропонованим початком;
- розповідь за опорними словами;
- складання казки за власним сюжетом.

Історії повинні бути змістовними, логічно послідовними, точними,

На уроках української мови використання сторітелінгу можливе майже при вивченні кожної теми. Наприклад, вивчаючи числівники, можна запропонувати учням вигадати та розказати історію, у якій ключову роль мають грати саме цифри. Те саме з частинами мови, розділовими знаками тощо. Історія може бути як у кожного своя, так і колективна – наприклад, коли кожне наступне речення історії вигадує та проговорює новий учень. Під час вивчення теми «Види мовленнєвої діяльності» у другому класі для відтворення в пам'яті школярів таких видів мовленнєвої діяльності як говоріння та слухання доречно використати популярні сьогодні кубики *Roqy's story*. Вивчення цієї теми збігається з тижнем «Увага! Діти на дорозі!», тому в позакласній роботі вчитель може запропонувати дітям створити власноруч три кубики на зазначену тематику, а потім на уроці української мови учитель пропонує об'єднатися в групи та створити власні історії на тему: «Безпека на дорозі». Креативність мислення школярів просто вражає. Такі уроки минають швидко й захоплено. Під час такої роботи можна повторити не тільки правила поведінки, а й дбати про власну культуру мовлення. Реалізується компетентнісний підхід у навчанні, відповідно до вимог НУШ.

Ще одним прикладом використання сторітелінгу на уроках української мови є – написання історії про себе. Історія про себе – це гарний привід описати свої вчинки та почуття, проаналізувати власні дії, оцінити наслідки, зробити висновки на

майбутнє. Не потрібно вимагати від учнів одразу правильної структури та граматично правильних висловлювань. Нехай кожен учень напише історію так, як розповідає її вголос. Потрібно пояснити дітям, що написання будь-якої історії вимагає часу, і спочатку потрібно записати так, як би ти хотів її розповісти комусь, а потім перечитати та відредагувати. Розкажіть учням, що ці важливі етапи створення авторського тексту. Жоден автор не має одразу гарно написаного тексту, він також переписує, доповнює, закреслює... Дайте зрозуміти учням, що кожна без винятку історія чогось вчить. Запропонуйте в кінці написати, чого вони навчилися саме з цієї історії.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що сторітелінг є ефективним засобом організації мовленнєвої діяльності молодших школярів у процесі вивчення української мови. Використання цього методу сприяє покращенню комунікативних навичок учнів, стимулює їхнє літературне розуміння та розвиває творче мислення. Застосування сторітелінгу у навчальному процесі дозволяє зробити уроки більш захопливими та зрозумілими для дітей, сприяючи їхній активній участі та позитивному відношенню до вивчення мови.

Таким чином, впровадження сторітелінгу у навчальний процес може бути рекомендовано як перспективний напрямок для покращення результативності у вивченні української мови серед молодших школярів.

Література та джерела

1. Біляєв О.М., Скуратівський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання української мови в школах України. *Дивослово*. 2016. № 1. С. 16–21.
2. Варзацька Л.О. Міжпредметна інтеграція в системі особистісно зорієнтованої мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2016. № 7. С. 6–14.
3. Вебінар «Storytelling – ефективний метод розвитку комунікативної компетентності сучасних учнів». URL: <https://naurok.com.ua/webinar/storytellingefektivniy-metod-rozvitku-komunikativno-kompetentnosti-suchasnih-uchniv> (дата звернення: 05.03.2024).
4. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності. *Науковий вісник Миколаївського університету ім. В. О. Сухомлинського*. 2015. № 4. С.188–192.
5. Гущина Н. Сторітелінг як ефективний варіант неформального навчання. URL: <https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo-navchannya.html> (дата звернення: 06.03.2024).
6. Куш Т. В. Майстерня креативності. *Науково – методичний журнал «Педагогічна майстерня»*. 2016. № 4. С. 30–37.
7. Макарова Л.М., Корнієнко Л.О., Рига Г.О. Сторітелінг як технологія розвитку креативності здобувачів вищої освіти. *Матеріали VII Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2018»*. 2018. 37 с.
8. Марк Лівін. Сторітелінг для очей вух і серця. URL: <https://nashformat.ua/products/storiteling-dlya-ochey-vuh-i-sertsya-709305> (дата звернення: 04.03.2024).

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ПРИРОДНИЧА»

Юлія Лазарець,

студентка групи А 43 спеціальності 013 Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник – Марина Щедрина,
викладач педагогіки та фахових методик початкової освіти

Обґрунтовано актуальність компетентнісного підходу у вивченні курсу «Я досліджую світ». Розкрито особливості реалізації цього підходу, що ґрунтується на інтеграції знань, практичній спрямованості та формуванні ключових компетентностей.

Сучасні освітні реформи в Україні акцентують увагу на переході від знаннево-орієнтованого до компетентнісного підходу в навчанні. Державний стандарт початкової освіти зорієнтований на формування не лише знань, умінь і навичок, а й компетентностей як динамічного набору освітніх досягнень, моделей поведінки та особистісних якостей учнів, які в майбутньому дадуть можливість їм стати успішними [4]. Це стосується й інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який покликаний формувати у молодших школярів цілісний образ світу, а також ключові та предметні компетентності.

Можна виділити основні шляхи реалізації компетентнісного підходу:

1. Використання інтерактивних методів навчання: проектна діяльність, дослідницькі завдання, рольові ігри, дискусії, мозкові штурми, використання ІКТ.

2. Формування ключових компетентностей: спілкування, вміння вчитися, математична грамотність, природничо-наукова грамотність, технологічна грамотність, інформаційно-цифрова грамотність, соціальна та громадянська компетентність, обізнаність та самовираження у сфері культури.

3. Зв'язок з життям: використання реальних життєвих ситуацій як контексту для навчання, застосування знань та навичок, отриманих на уроках, у повсякденному житті, проведення екскурсій, досліджень, проектів, пов'язаних з довкіллям.

4. Оцінювання результатів навчання: використання різних методів оцінювання, таких як спостереження, самооцінювання, взаємооцінювання, портфоліо та оцінювання не лише знань, а й умінь, навичок, ставлення [1].

Перед закладом освіти поставили нові завдання: створення навчального середовища, яке мотивує учнів самостійно здобувати знання, аналізувати, систематизувати отриману інформацію, швидко орієнтуватися в інформаційному просторі; створення умов, що сприяють розвитку ключових компетентностей учнів та знижують їхнє перевантаження.

Як вже було зазначено, компетентнісний підхід передбачає зосередження не на запам'ятовуванні фактів, а на розвитку вміння використовувати знання та навички для вирішення реальних проблем. У контексті курсу «Я досліджую світ» це означає, що учні повинні не просто знати про природу, людину та суспільство, а й вміти досліджувати, аналізувати інформацію, робити висновки, спілкуватися, співпрацювати та творити [3]. *Виділимо основні ідеї такого підходу:*

Проблемно-орієнтоване навчання. Можна здійснювати дослідження середовища (клімат, ландшафт, тваринний та рослинний світ); проводити спостереження, вимірювати показники (температура, вологість, тощо) та аналізувати дані для розуміння впливу людини на довкілля. Цікавим стане також вивчення проблем місцевості. Наприклад, відсутність зелених зон, незручності для пішоходів чи забруднення довкілля тощо.

Розвиток критичного мислення забезпечується шляхом аналізу інформації у різних джерелах та визначення достовірності та значущості кожного джерела. Ефективним буде порівняння точок зору щодо актуальних суспільних питань (наприклад, екологічні аспекти вирощування їжі) та аргументування своєї власної позиції. Можна запропонувати учням здійснити аналіз причинно-наслідкових зв'язків (наприклад, зміна клімату на планеті) з подальшими висновками та шляхами вирішення проблеми.

Комунікативні навички. Учні можуть спілкуватися та дискутувати про різні погляди на важливі екологічні питання під час групової роботи або дискусії. В процесі підготовки та презентації досліджень на різні теми природничого спрямування, розвиваються і навички публічного виступу.

Розвиток творчих здібностей при вивченні предмету «Я досліджую світ» може відбуватися через створення проєктів (макети екологічно чистого міста, створення презентацій або відеороликів).

Розвивати творчість ефективно шляхом асоціювання, наприклад, створення колажів, поезій або малюнків, що відображають їх уявлення про певну тему. Учні можуть виконувати ролі різних персонажів у вигаданій ситуації, що сприяє розвитку уяви.

1. *Самостійність і відповідальність* учнів реалізується через самостійні дослідження, виконання проєктів на вибір та їх захист, аналіз та самооцінку.

2. *Розвиток пізнавальної активності* у предметі «Я досліджую світ» може бути досягнутий через застосування методів, які стимулюють дослідницький підхід та активну участь учнів у процесі навчання.

Сучасні освітні методики допомагають реалізувати формування ключових компетентностей учнів через використання різноманітних технологій навчання. Опираючись на досвід роботи Лазарець Тетяни Олександрівни вчительки початкових класів Тинненського ліцею, можемо зробити висновок, що важлива роль відводиться особистісно орієнтованим технологіям, які ставлять у центр усієї шкільної освітньої системи особистість дитини, забезпечують комфортні, безконфліктні й безпечні умови її розвитку та реалізації її природного потенціалу.

Дедалі більшого застосування набуває кейс-метод – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних, побутових чи інших

проблемних ситуацій (від англ. case – «випадок»). Застосування в навчальній діяльності проблемних ситуацій та організація активної самостійної діяльності учнів щодо їх вирішення сприяють творчому оволодінню знаннями, вміннями, навичками, розвитку розумових здібностей.

Упроваджуючи технологію диференційованого навчання, створюють різномірневі завдання, дидактичні матеріали, що відрізняються за змістом, обсягом, складністю, методами і прийомами виконання, а також використовуються для діагностики результатів навчання.

Широкого використання набувають дослідницькі методи навчання, що дає можливість учням самостійно поповнювати свої знання, глибоко вникати в досліджувану проблему і шукати шляхи її вирішення.

Важлива роль належить технології використання ігрових методів: рольових, ділових та інших видів навчальних ігор. Гра який формуванню ключових компетенцій. вид діяльності, притаманний і дітям, і дорослим, він використовується в освітньому процесі давно, однак важливим є застосування такого аспекту цієї діяльності, який сприяє появі мимовільного інтересу до пізнання основ наук [2].

В освітньому процесі необхідно використовувати можливості інформаційних технологій, що дозволяє підняти процес навчання на якісно новий рівень та підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Отже, реалізація компетентнісного підходу під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дозволяє ефективно розвивати учнівські здібності та навички, що необхідні у сучасному світі. Інтеграція знань, активна участь учнів у навчальному процесі та орієнтація на розвиток практичних навичок – ключові аспекти успішного впровадження цього підходу.

Література та джерела

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 47–52.
2. Воронцова Т.В. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа». Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 кл. закладів ЗСО. Київ: Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
3. Гільберг Т. М. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ: «Генеза», 2019. 256с.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://surl.li/wqqd> (дата звернення: 05.03.2024)

НАРОДНА ІГРАШКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Злата Лебідь,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Сиротюк Нінель, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Проаналізовано роль народної іграшки як елемента патріотичного виховання у початковій школі. Розглянуто різноманітні види народних іграшок, такі як ляльки-мотанки, дерев'яні та керамічні іграшки, рушники та традиційні ігри, як потужний засіб, що сприяє формуванню національної свідомості та патріотичних цінностей серед учнів початкової школи.

Патріотичне виховання є невід'ємною частиною освітнього процесу, спрямованого на формування гармонійно розвиненої особистості, яка розуміє, цінує та прагне зберігати свою національну ідентичність. У початковій школі, народна іграшка може виступати важливим елементом патріотичного виховання.

Народна іграшка є невід'ємною складовою національної культури, яка віддзеркалює традиції, звичаї та специфіку певного народу. Використання народних іграшок в освітньому процесі допомагає не лише ознайомити дітей зі своєю національною спадщиною, але й активно впливає на їхнє патріотичне виховання.

У цьому контексті важливо розглянути різноманітні аспекти використання народної іграшки у початковій школі як засобу формування національної свідомості та гордості за власний народ. Зокрема, це включає в себе вивчення традицій, розвиток творчих здібностей, сприяння соціальній взаємодії та розумінню культурного спадку. Розгляд цих аспектів дозволить визначити роль народної іграшки у патріотичному вихованні учнів початкових класів.

Формування патріотичних почуттів і переконань у процесі залучення дітей до культурної спадщини свого народу через різноманітні види мистецтва висвітлено у працях О. Духновича, Г. Ващенка, С. Русової, В. Сухомлинського, А. Макаренка та ін. Останнім часом роль мистецтва у формуванні патріотичних почуттів дітей розглянуто вченими: Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Рудницькою та іншими.

Народна іграшка може бути важливим елементом патріотичного виховання у початковій школі через кілька аспектів:

1. Народні іграшки є частиною традицій та культурної спадщини народу. Використання цих іграшок дозволяє дітям отримати уявлення про своє національне минуле, ознайомитися зі звичаями та традиціями предків.

2. Вивчення ігор та розваг, які є унікальними для певного народу, сприяє формуванню поваги та гордості за власну культуру. Діти можуть відчути себе часткою великої спільноти та розуміти важливість збереження та розвитку національної ідентичності.

3. Багато народних іграшок виготовляються власноруч. Це сприяє розвитку творчості, уяви та ручної праці у дітей. Робота з народними іграшками може бути не лише цікавою, але й корисною для формування навичок ручної праці.

4. Багато народних ігор спрямовані на взаємодію та командну роботу. Це сприяє розвитку соціальних навичок у дітей, таких як спілкування, розуміння інших та спільна робота над завданнями [1].

5. Народні іграшки можуть включати в себе елементи історії та географії. Їх вивчення допомагає дітям розуміти історичний контекст та географічні особливості своєї країни.

Народна іграшка, впроваджена у навчально-виховний процес Нової української школи, є значущим елементом патріотичного виховання у початковій школі. Враховуючи новий підхід до освіти, спрямований на розвиток творчості, самостійності та громадянської відповідальності, використання народної іграшки може сприяти не лише засвоєнню навчального матеріалу, але й формуванню цінностей та патріотичного ставлення до своєї країни [3].

Вивчення та використання різноманітних видів народних іграшок у початковій школі може бути ефективним способом патріотичного виховання. Народні іграшки відзначаються своєрідністю, традиційністю та вражаючою красою, що вони несуть у собі. Деякі з типових народних іграшок, які можна використовувати як елемент патріотичного виховання у початковій школі, включають:

1. Ляльки-мотанки: ці традиційні українські ляльки виготовляються зі стародавніх матеріалів, таких як солома, лляна тканина тощо. Вони часто мають символічні ознаки та орнаменти, що відображають елементи національного мистецтва та культури.

2. Дерев'яні іграшки, такі як різноманітні фігурки та ляльки, є поширеними в багатьох культурах. Вони можуть відзначатися традиційними зображеннями одягу, обрядовими сценами та національним орнаментом. Ці іграшки виготовляли на Волині.

3. Керамічні іграшки: у багатьох країнах існує традиція виготовлення керамічних іграшок, які можуть відображати елементи національного фольклору, міфології та костюмів.

4. Рушники та прикраси: використання національних рушників, вишиванок та прикрас може стати не лише засобом патріотичного виховання, але й сприяти вивченню традицій та обрядів своєї культури.

5. Традиційні ігри: навчання та використання традиційних ігор, які відомі у певній культурі, може допомогти дітям не лише розвивати фізичні навички, але й засвоювати традиції та цінності [2].

Отже, використання цих народних іграшок у навчанні може сприяти інтерактивному та цікавому вивченню історії, традицій та культурної спадщини своєї країни. Це також сприяє формуванню в учнів позитивного ставлення до свого народу, розумінню важливості збереження та розвитку культурного спадку. Впровадження народних іграшок у навчальний процес є ефективним інструментом патріотичного виховання, сприяючи розвитку різних аспектів особистості учнів.

Література та джерела

1. Актуальні питання гуманітарних наук»: Патріотичне виховання дітей. URL: <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/patriotichne-vihovannya-diteystarshogodoshkilnogo-viku> (дата звернення 19.02.2024).
2. Дем`яненко Н. Українська народна іграшка як засіб виховання дітей. *Гуманітарний Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: наук.-теорет. зб.: педагогіка, психологія. філол., філос.* [голов. ред. : В. П. Коцур]. 2019. Вип. 18. С. 54–56.
3. Нова українська школа. URL: <https://nushub.org.ua/> (дата звернення 25.02.2024).

ГУМАНІСТИЧНІ ЦІННОСТІ У ВИХОВАННІ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

Катерина Легеньковська,

студентка 41 ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

Розглянуто сучасне розуміння гуманістичних цінностей освіти: милосердя, ввічливість, відповідальність, добротність. Окреслено ступені виховання моральних цінностей в учнів.

У вихованні нового покоління та формуванні духовної безпеки української нації доцільно виділити виклики: внутрішні і зовнішні. Ключовим внутрішнім викликом духовної безпеки нації виступає національна самоідентифікація, яка втілюється в почуттях-цінностях – «Я – Українець!», «Ми – Українці!». Сутність цих почуттів-цінностей полягає у дієвій причетності особистості до своєї нації, роду в широкому розумінні цього слова. Особистість має прийняти історичну естафету вищих духовних надбань нації, жити і діяти на їх основі та примножувати їх з урахуванням викликів теперішнього часу [2, с. 91].

Гуманістичні засади освіти розробляли педагоги-гуманісти різних часів і народів. Сучасне розуміння гуманістичних цінностей освіти спирається на антропологічні і соціокультурні координати. Розуміння сутності гуманістичних цінностей у шкільній освіті лаконічно висловлюють таким чином – дитина є головною педагогічною цінністю і педагог, здатний до її виховання, соціального захисту, збереження індивідуальності. А звідси центрованість на ідеях: людина не засіб, а мета, тому не дитину треба пристосувати до системи освіти, а освіту до неї; у шкільній освіті різноманітними засобами має утверджуватись позитивне ціннісне ставлення учнів до себе, інших людей, природи і суспільства. Зазначимо, що гуманістична цінність формується послідовними діями, коли знання та уявлення про гуманність підкріплюються мотивами, що базуються на почуттях, ставленнях та

відносинах. Неодноразово повторювані дієво, ці знання переростають у навички і звички, які, у свою чергу, коригують сутність учинків уже як переконання [4].

Психолог І. Бех розкриває сутність цінностей:

1) ставлення до себе – ми цінуємо кожную особистість як унікальну сутність, яка є важливою для нас сама по собі і має потенціал духовного, морального, розумового та фізичного розвитку;

2) взаємини з іншими людьми – ми цінуємо інших людей як таких, а не зате, що вони мають чи можуть зробити для нас, ми цінуємо ці стосунки як такі, що мають важливе значення для нашого розвитку та для блага суспільства;

3) ставлення до суспільства – ми цінуємо правду, права людини, закон, справедливість і колективні зусилля для спільного блага. Особливо ми цінуємо сім'ю як джерело любові і підтримки для всіх її членів, як основу суспільства, в якому люди турбуються одне про одного;

4) ставлення до довкілля – ми цінуємо світ природи як вмістилище дива і джерело натхнення, ми визнаємо своїм обов'язком збереження довкілля у належному стані для наступних поколінь [1, с. 26–27].

Серед провідних слід зазначити такі цінності:

– милосердя (співчутливе, сердечне ставлення до інших; вияв жалості, помилування);

– увічливість (дотримання правил пристойності, виявлення уважності, люб'язності, чемності);

– відповідальність (взятий на себе обов'язок відповідати за певний об'єм роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова; за здійснення соціально значимої справи);

– добродійність (створити добро на користь інших) [4].

Школа є потужним чинником становлення особистості, що здійснює свій вплив на неї двома шляхами: через навчання та виховання. Ці шляхи є нерозривними, оскільки, навчаючи, ми передаємо знання, які виховують особистість, а виховуючи, ми передаємо їй правила, які орієнтують її у житті [3].

Дослідники С. Паламар та Л. Булана вважають, що саме вчителю і батькам необхідно ознайомитися з трьома ступенями виховання моральних цінностей:

1. Перший ступінь полягає в тому, що дитина засвоює основи правил і норм поведінки та розвиваються моральні почуття.

2. Під час другого ступеня формуються етичні поняття.

3. На третьому ступені у дитини створюються переконання моральних цінностей, стійкі звички поведінки, продовжується розвиток моральних почуттів. Проблеми морального виховання мають бути головною турботою кожної людини і всієї спільноти в цілому. З погляду актуальності цих проблем необхідно використовувати різні шляхи та засоби, які можуть впливати на процес морального становлення. Тут слушною є думка: виховання здійснюється на кожному квадратному метрі педагогічного поля [3, с. 420].

Отже, формування моральних цінностей у школярів – важливе завдання сучасної освіти.

Література та джерела

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь, 2003. 253 с.
2. «Нова українська школа» в поступу до цінностей. Програма. *Методист*. 2020. № 11–12 (107–108), листопад–грудень. С. 89–120.
3. Паламар С. П., Булана Л. В. Формування моральних цінностей в молодших школярів. *Молодий вчений*. 2018. № 9 (61). С. 419–422.
4. Резнік Н. О. Виховання в учнів початкових класів гуманістичних цінностей у позаурочній діяльності. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/4_2011/20.pdf (дата звернення: 18.03.2024).

РОЗВИТОК ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Віта Лозін,

студентка 21 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Борбич, к. пед.н.,
старший викладач кафедри педагогіки та психології,
проректор з навчальної роботи

Описано актуальність проблеми розвитку інтересу до читання дітей молодшого шкільного віку, проаналізовано причини зниження їхнього інтересу до читання. Подано аналіз методів із привернення уваги молодших школярів до читання літературних творів

У наш час перед усіма закладами загальної середньої освіти стоїть завдання, яке полягає в тому, щоб на основі вже наявних у інтересів учнів, пробудити, сформувати і розвинути якомога більше соціально цінних інтересів, а особливо – інтерес до читання. Результати дослідження читацької грамотності у 2022 році показали, що у середньому українські учні відстають у читанні від учнів країн ОЕСР приблизно на два з половиною роки навчання за стандартами PISA [4]. Дані свідчать про те, що учні мало читають. І однією з причин є відсутність інтересу до читацької діяльності.

До питання формування інтересу до читання зверталися Л. Артемій, О. Компаній, О. Савченко, М. Вашуленко, В. Трунова, В. Мартиненко, Л. Прокопенко, О. Ісаєва, Т. Яценко та ін.

Читання відіграє важливу роль у формуванні особистості, оскільки інтелектуальний та моральний розвиток людини залежить безпосередньо від інформації, яку вона отримує. Однак у сучасному світі визнано факт зниження інтересу у молодого покоління до читання літературних творів – школярі часто не знаходять часу та бажання на читання, що проявляється у зниженні рівня грамотності, погіршення культури мовлення дітей [2, с. 37]. Таким чином, формування у дитини

інтересу до читання, розвиток у неї навички читання, стає однією з актуальних проблем сучасної освіти.

У вітчизняній педагогіці під інтересом розуміється форма пізнавальної потреби, що забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей діяльності, і тим самим сприяє орієнтуванню, ознайомленню з новими фактами, повнішого і глибшого відображення дійсності [1, с. 202].

З погляду психології, інтерес – це позитивний емоційний процес, що пов'язаний з потребою дізнатися щось нове про об'єкт інтересу. Цей процес характеризується підвищеною увагою до об'єкта інтересу [3, с. 126].

Структура інтересу до читання включає такі складові: споглядальний інтерес, інтерес до процесу читання, інтерес до сенсу прочитаного, інтерес творчого захоплення читанням [1, с. 202].

Споглядальний інтерес – це початкова стадія у розвитку інтересу до читання. Споглядальний інтерес проявляється у мимовільній увазі до всього нового та незвичайного. Цей вид інтересу притаманний молодшим школярам. Виявляється такий інтерес у різних ситуаціях. Зберігається він стільки, скільки триває ситуація, що викликала його. Тобто, споглядальний інтерес має ситуативний, епізодичний характер. Дитина ще не усвідомлює глибину свого інтересу, її інтригує новизна предмета чи ситуації. Учня може зацікавити вигляд книги, її форма, ілюстрації.

Інтерес до процесу читання необхідно розвивати як спосіб вирішення пізнавальних завдань. Процес формування навички читання необхідно включити до широкої емоційної, цікавої діяльності. Такою діяльністю може бути робота з новою книгою.

Інтерес до змісту прочитаного впливає із потреби дитячого читання. Читання – це не пасивне сприйняття прочитаного, а активний процес відтворення дійсності. Читання – це цікавий процес пізнання дійсності, конкретно-чуттєве пізнання життя, відтворення образів.

Нарешті, інтерес творчого захоплення читанням – найвища стадія розвитку інтересу до читання – молодший школяр розуміє всю цінність і користь читання [1, с. 203].

Саме в період молодшого шкільного віку дитина опановує вміння читати, проявляючи велику цікавість до процесу читання. Дітям, особливо на етапі навчання грамоті, цікаво бачити, як вивчені літери складаються в слова, речення, твори.

Розглянемо деякі фактори, що негативно впливають на формування читацького інтересу молодших школярів.

Вважається, що інформаційна революція негативно впливає на психологію дітей – великий надлишок інформації призводить до швидкої втоми дітей, і, як наслідок, до їх зниження активності, інтересу до творчості та читання.

Крім цього, сучасне середовище школярів характеризується перевагою телебачення та комп'ютерних засобів (комп'ютерні ігри, фільми), які значно знижують їх інтерес до читання.

Загалом можна стверджувати незацікавленість більшості сучасних батьків у вихованні моральних цінностей дитини за допомогою пізнавальної та цікавої літератури [6, с. 6].

Як основу формування інтересу до читання літературних творів у молодших школярів виділяють [5, с. 100]:

- своєчасне оволодіння технікою читання у міцному зв'язку з виникненням та розвитком пізнавальних інтересів до читання;
- цілеспрямоване керівництво читанням, яке ґрунтується на вмінні дорослого (вчителя та батьків) розібратися в літературних творах, що забезпечує успіх у практичній діяльності;
- життєва значимість творів, досліджуваних під час уроків української мови;
- зацікавленість дитини до досліджуваного твору, цікавість, спонукання допитливості до літератури, що вивчається (необхідно орієнтуватися на розвиток почуттів, уяви);
- спільне читання літературних творів з батьками: батьки разом з дітьми повинні постійно звертатися до книг, їх необхідно читати вголос, всією сім'єю, вони повинні бути не тільки з веселими картинками, але і з глибоким змістом. Про прочитані книги треба розмовляти, показувати приклад і вчити міркувати над книгою.

Вчитель повинен знати прийоми стимулювання інтересу до читання та зацікавити учнів читати самостійно: спираючись на читання за бажанням; враховувати інтереси та схильності; підтримувати суперництво; визнавати успіх; висловлювати схвалення; демонструвати здобутки; визнавати переваги; співчувати, критикувати. Доцільне використання на заняттях нетрадиційних форм роботи з читання з учнями молодших класів [5, с. 102], таких як:

- акторська вистава уривка з книги, яку можна розіграти із дітьми; суттєве значення у розвитку читацьких інтересів учнів має виразне читання дорослого, яке виступає як зразок читання художнього тексту;
- малюнки та ілюстрації до літературних творів, самостійно прочитаних школярами;
- інсценування найбільш значимих епізодів із творів;
- перегляд театрального спектаклю з літературного твору;
- створення міні-бібліотеки у класі;
- створення кишенькової книги за сюжетом твору.

Дуже важливо представляти дітям таку літературу, яка здатна навчити їх дивуватися подіям, вчинкам людей, явищам. Це формує у дитини прагнення до знань, уміння бачити не тільки позитивні, а й негативні сторони.

Таким чином, важливим моментом при формуванні інтересу до читання літературного твору учнів молодших класів виступає правильна та чітка побудова освітнього процесу та різноманітність його форм та методів. Для цього необхідно застосовувати наочні посібники, методичні техніки та прийоми не лише на уроках, а й на додаткових позаурочних заняттях.

Література та джерела

1. Артемій Л. Специфіка формування читацьких інтересів молодших школярів на уроках літературного читання. *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті*. Житомир: ФОП «Н. В. Левковець», 2020. С. 201–204.

2. Дятленко Т. І. Читання літератури дітьми шкільного віку як актуальна проблема сучасної освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2018. № 85. Т. 1. С. 36–39.

3. Мартиненко В. О. Читацькі інтереси молодших школярів: сучасні тренди і традиції. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матер. конф. Київ: ТзОВ «Трек-ЛТД», С. 125–128.

4. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022> (дата звернення: 16.03.2024).

5. Трунова В. Формування читацьких інтересів дітей на перших етапах початкової шкільної освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Серія «Педагогічні науки». 2018. Вип. 39. С. 98–106.

6. Яценко Т. О. Проблема читання в умовах інформаційного суспільства: соціальний і методичний аспекти. *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві*: матер. І Всеукр. наук.-практ. конф. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. С. 5–8.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ

Олена Лозін,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н.,

голова циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

Розкрито поняття позитивного ставлення до навчання в учнів молодшого шкільного віку. Висвітлено умови формування позитивного ставлення до навчання та його роль в освітньому процесі початкової школи.

Одним з головних завдань сучасної освіти є розвиток та формування особистості як суб'єкта діяльності, поступовий перехід від виховання до самовиховання та самоосвіти. Самоосвіта стає все більшою потребою суспільства та його громадян. Значна роль тут відводиться початковій школі, оскільки у молодшому шкільному віці закладаються основи ключових компетентностей, починають розвиватися соціальні пріоритети особистості. Саме в цей період формується ставлення до навчальної діяльності. І від того, якого спрямування буде це ставлення: позитивного чи негативного, залежить подальший розвиток особистості і результати її навчання.

До питання формування позитивного ставлення до навчання зверталися низка авторів: Н. Біляєва, О. Диднюк, Г. Костюк, Г. Івончик, О. Мате, С. Пензай, Т. Перепелюк, О. Скрипченко та ін.

У цих дослідженнях зазначається, що позитивне ставлення до навчання є визначальним чинником розвитку особистості у молодшому шкільному віці, так як у цей період навчальна діяльність є провідною. Організована навчальна діяльність у цьому віці формує особистісні новоутворення молодшого школяра, закладає основи його характеру, погляди, переконання та ціннісні орієнтації на основі загальнолюдських цінностей [2; 3].

В основі позитивного ставлення дітей до навчання лежать ідеї гуманістичної педагогіки, які знаходять своє відображення у поглядах передових мислителів – філософів та педагогів, таких як Сократ, Епікур, Т. Мор, М. Монтень, Ф. Бекон, Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, І. Кант Ш.А. Амонашвілі та ін.

Аналіз педагогічної практики та психолого-педагогічної літератури показує, що позитивне ставлення до навчання особистості школяра виконує важливі функції:

- стимулює діяльність людини, цим сприяє розвитку здібностей;
- робить діяльність особистості цілеспрямованою;
- активізує пізнавальну діяльність особистості;
- виконує спонукаючу функцію, що дозволяє мобілізувати вольові зусилля для вирішення навчальних завдань [3, с. 95].

Ставлення до навчання – поняття, яке за своїм змістом ділиться на три види: позитивне, негативне та пасивне. Будь-яке ставлення учня до навчання характеризується наявністю в нього бажання вчитися. Але це відношення за рівнем активності і старанності, і навіть за характером переживань, зумовлених навчанням. Щоб не вивчав здобувач освіти молодшого шкільного віку у школі, у нього завжди виникають певні переживання, викликані виконанням тієї чи іншої діяльності, що відбиваються у його психічному стані, – радість, нудьга чи розчарування. Безумовно, переживання, які приносять задоволення, підвищують успішність та результативність навчальної діяльності, а також працездатність учнів. Усе це сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання. І, навпаки, переживання, які народжують відчуття нудьги і байдужості чи навіть невдоволення та байдужості неминуче призводять до формування пасивного та негативного ставлення до школи. Якщо такий стан виникає на кожному уроці, незалежно від навчальної дисципліни, то в учня формується, і закріплюється стійка байдужість до навчання взагалі. У результаті це призводить до проблем у знаннях, недостатньої сформованості ключових компетентностей особистості [1, с. 40].

Спірним у психолого-педагогічній науці є й питання у тому, на що спирається учень у прояві позитивного ставлення до навчання: на мотиваційну, вольову сфери чи форми і методи освітнього процесу.

Дослідження зарубіжних авторів показують, що тут немає однозначної і єдино правильної відповіді. З одного боку, позитивне ставлення має фізіологічну основу, з іншого боку воно формується у навчальній діяльності.

Аналіз наукових джерел показав, що позитивне ставлення до навчання у школярів може бути сформоване шляхом реалізації певних умов, включених до навчальної діяльності. Розглянемо їх детальніше.

Зацікавлення. Людина, котра виражає конструктивне схвалення, виявляє щире зацікавлення у успіхах виконавця чи учня.

Оперативність. Чим менше часу пройшло між досягненням та схваленням, тим краще.

Доречність. Висловлювати подяку, турботу, схвалення важливо у такий момент, коли людина може адекватно їх сприйняти.

Відсутність порівнянь з іншими. Доцільніше відзначати не те, що краще, ніж в інших, а те, що стало краще в нього сьогодні, порівняно з вчорашнім днем.

Визнання. Заохочення має звертати увагу на те, що досягнутий високий результат – реалізація можливостей та здібностей, а не випадковість [2].

Отже, ставлення до навчання буває позитивне, негативне та нейтральне. Позитивне ставлення до навчання важливо формувати у молодшому шкільному віці, оскільки саме цей вік закладає основи подальшої успішності дитини та здійснення нею навчальної діяльності. Педагогічними умовами, які сприяють формуванню позитивного ставлення до навчання в здобувачів початкової освіти є зацікавлення, оперативність, доречність, відсутність порівняння з іншими, визнання.

Література та джерела

1. Гуд Г.О. Психологічні особливості негативних переживань у молодших школярів. *Психологічний часопис*. 2019. Т. 5, № 4. С. 38–52.
2. Мате О. Педагогічні умови формування відповідального ставлення до навчання в молодших школярів. URL: <http://surl.li/rdvjq> (дата звернення: 27.02.2024).
3. Perepeliuk T., Dudnyk O., Penzai S. MOTIVES OF STUDENTS LEARNING ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF ACQUIRED HELPLESSNESS. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 65(1). С. 93–100.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СТРАТЕГІЇ «ДІАГРАМА ВЕННА»

Марія Лущик,

студентка П-32 групи спеціальності 013 Початкова освіта КЗ ЛОР
«Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

**Науковий керівник – Ірина Лагола, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист**

Розкрито поняття інноваційної стратегії «діаграма Венна» та її вплив на формування ключових компетентностей молодших школярів; проаналізовано значення застосування даного прийому з метою розвитку критичного та логічного мислення, аналітичних та синтетичних навичок учнів на прикладі матеріалу підручника «Українська мова та читання» для другого класу.

Реформування освіти в Україні призвело до необхідності перегляду традиційних методик і підходів до навчання та запровадження інноваційних технологій у процес формування в учнів предметних і життєвих компетентностей. Особистості, які здатні адаптуватися до змін, приймати нестандартні рішення, творчо розв'язувати проблеми, а також критично оцінювати свою діяльність і гнучко мислити, уміючи при цьому пристосовуватись до різноманітних точок зору, – те, що потрібно сучасному суспільству. Особливу увагу слід звертати на критичне мислення, що є основою для розвитку учнівських здібностей, та використання інноваційних технологій, що відіграють важливу роль в реалізації діяльнісного підходу в навчанні молодших школярів [3].

У сучасному освітньому середовищі важливо забезпечити всебічний розвиток учнів, сприяти формуванню їх ключових компетентностей, які є необхідними для успішного функціонування в суспільстві XXI століття. Зокрема, важливою є робота над розвитком критичного мислення, аналітичних здібностей, спроможності до системного мислення та здатності до вирішення проблем. Одним із ефективних методів, які допомагають у формуванні цих навичок у молодших школярів, є використання стратегії діаграми Венна, яка отримала широке визнання в педагогічній практиці.

Діаграма Венна – техніка графічного подання інформації, що допомагає встановити спільні й відмінні ознаки двох (трьох) позицій (творів, героїв, якостей та ін.). Інформацію подають у вигляді щонайменше двох кіл, які накладають одне на одне пропорційно до збігу/відмінностей, виявлених під час обговорення. Зазвичай це порівняння двох тем, нової та вже відомої учням. Індивідуально, у парах або групах учні малюють кола, занотовуючи в них необхідний текст. Частина кіл, які збігаються, можна оформити штрихуванням або кольором. Учні усно коментують розбіжності між складеними ними діаграмами [2].

Використання стратегії діаграми Венна в освітньому процесі має кілька переваг. По-перше, це сприяє візуалізації знань, що полегшує їх засвоєння та розуміння учнями. По-друге, ця стратегія дозволяє здійснювати порівняльний аналіз об'єктів або понять, що розвиває аналітичні здібності та вміння виділяти головне. По-третє, робота з діаграмою Венна сприяє формуванню навичок логічного мислення та здатності до систематизації інформації.

Пропонуємо розглянути застосування цієї стратегії на матеріалі завдань підручника «Українська мова та читання. 2 клас» авторів І. Большакової та М. Пристінської.

Під час вивчення теми «Буквосполучення йо таьо» учням пропонується текст про солов'я, до якого підібрана вправа на порівняння двох солов'їв, механічного та живого. Матеріал для порівняння поданий у формі ілюстрації, що є досить вдало, адже мислення у дітей початкової школи є наочно-образним. Аналізуючи таку вправу, важливо звернути увагу учнів на те, які конкретні об'єкти порівнюються між собою та які їх спільні та відмінні ознаки. Також тут простежуються міжпредметні зв'язки з природничою освітньою галуззю, що несе в собі пізнавальний характер, адже учні знайомляться з тим, як виглядає соловей, його вигляд та умови проживання в природі.

Розв'язуючи це завдання через діаграму Венна, в учнів розвивається критичне мислення, адже вони розкривають різницю між справжнім солов'єм та механічним за допомогою порівнянь; логічне мислення: учні вчаться розмірковувати логічно, співставляти та порівнювати характеристики, властиві лише справжньому солов'ю, а які – лише механічному; спостережливість: учні спостерігають за деталями, помічають спільні та відмінні ознаки, формулюють висновки.

Вивчаючи тему «Оповідання. Казка», учні вчаться порівнювати уже не лише предмети чи явища природи, а літературні жанри, такі як казку О. Іваненко «Сонечко» та оповідання В. Сухомлинського «Урятував сонечко». Учням пропонується визначити спільне та відмінне в казці та оповіданні, створивши діаграму Венна. В обох творах учні звернуть увагу на схожі та відмінні ознаки, аналізуючи сюжет, персонажів та моральний зміст. Це завдання допоможе другокласникам систематизувати та узагальнити свої знання про казку та оповідання та побачити чітку відмінність між обома літературними жанрами, що є пропедевтичною роботою для формування літературознавчої компетентності.

З метою порівняння змісту поетичних творів під час вивчення теми «Уживання слів – назв дій у поетичних творах. Порівняння» учні порівнюють вірш Тараса Шевченка «Світає, край неба палає» і вірш Лесі Українки «Вже сонечко в море сіда...». Порівнюючи дані поетичні твори, учні розуміють та оцінюють різницю у способах вираження думок та почуттів авторів, а також різницю у тоні та настрої віршів. Це сприяє розвитку їхнього критичного мислення та здатності до аналізу. Учні розвивають творчість, виражаючи свої думки та почуття щодо прочитаних віршів через обговорення.

Робота над зіставленням змісту творів доповнюється завданням аналітичного характеру: порівняти вірш і малюнок та розказати, як описує природу поет, а як – художник. Під час аналізу учні досліджують явища мистецтва слова та образотворчого мистецтва, формулюючи висновок про зв'язок літератури з іншими видами мистецтва, що є основою для формування культурологічної компетентності.

Під час вивчення теми «Зв'язок слів у реченні» учням пропонується текст про електронний лист та завдання до тексту – за допомогою діаграми Венна порівняти лист, написаний на аркуші паперу, та електронний лист. Це завдання спрямоване на розвиток аналітичного та критичного мислення, але тут відсутні наочні приклади, які можна було б порівняти. Тому під час виконання завдання важливу роль відіграє критичне мислення учнів та їхні пошукові вміння.

Застосування прийому діаграми Венна для формування ключових компетентностей молодших школярів є надзвичайно ефективним підходом, оскільки дана стратегія сприяє розвитку різних аспектів їхнього навчання та особистісного зростання. Можна зробити висновки, що під час виконання завдань за допомогою діаграми Венна в учнів формуються такі ключові компетентності:

✓ ціннісно-сміслові: порівнюючи та класифікуючи різні об'єкти або явища, учні вчаться розрізняти суттєві та незначні ознаки, що допомагає їм приймати обґрунтовані рішення у навчальному та життєвому контекстах, розвивати уміння ухвалювати правильні рішення;

- ✓ навчально-пізнавальні: розвиток навчально-пізнавальних компетентностей шляхом використання різних методів пізнання;
- ✓ інформаційні: учні самостійно шукають, добирають та оцінюють інформацію; цей процес допомагає їм розвивати уміння самостійно працювати з інформацією, шукати відповіді на питання та формулювати висновки.

Отже, стратегія «діаграма Венна» не тільки ефективно розвиває ключові компетентності молодших школярів, а й формує уміння та навички, які стануть корисними в їхньому подальшому житті.

Література та джерела

1. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 96 с.

URL: <https://shkola.in.ua/1275-ukrainska-mova-2-klas-bolshakova-2019-ch-1.html>
(дата звернення: 15.03.2024).

URL: <https://shkola.in.ua/1276-ukrainska-mova-2-klas-bolshakova-2019-ch-2.html>
(дата звернення 15.03.2024).

2. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. Харків: ВГ «Основа», 2018. 119 с. URL: <http://varashmkzo.rv.sch.in.ua/Files/downloads/Розвиваємо%20ключові%20компетентності.pdf> (дата звернення: 15.03.2024)

3. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42971148.pdf> (дата звернення: 13.03.2024).

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ КОНСТРУКТИВНО КЕРУВАТИ ЕМОЦІЯМИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Марія Макар,

студентка ПО-41 (11) групи відділення початкової освіти
КЗ ЛОР «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчика»

Наукова керівниця – Леся Рондяк, к.пед. н.,
голова циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін

Розкрито методи, форми, засоби педагогічного впливу на формування вмінь конструктивно керувати емоціями у процесі навчально-пізнавальної діяльності та у міжособистісній взаємодії в системах відносин «учитель-учень», «учень-учень».

Актуальність проблеми. Життєвий успіх особистості, її самореалізація значною мірою залежать від умінь взаємодіяти з іншими, керувати власними емоціями. Важливим для набуття цих якостей є молодший шкільний вік. Психологи називають цей вік періодом «афективних реагувань», оскільки саме молодші школярі

найбільшою мірою схильні до сильних переживань, є емоційно вразливими; характеризуються лабільністю емоційної сфери [6], експресивністю у навчальному процесі [4]. У Державному стандарті початкової освіти (2018), в основу якого покладено компетентнісний підхід, наголошується на необхідності формування спільних для всіх ключових компетентностей умінь, серед яких – «вміння конструктивно керувати емоціями» у молодших школярів [1].

У наукових дослідженнях «вміння керувати емоціями» розглядається як складова емоційного інтелекту (М. Шпак) [2]; як один з напрямів розвитку емоційного інтелекту (О. Мельник) [6]. Важливим для нашого дослідження є дисертація О. Маляр «Довільність емоційної регуляції та чинники її розвитку у молодших школярів» [4]. На основі теоретичного аналізу науковицею визначено, що довільність емоційної регуляції є «новоутворенням молодшого шкільного віку, що полягає у здатності підпорядковувати свої безпосередні бажання свідомо поставленим цілям, контролювати перебіг власних емоцій та поведінку при їх досягненні» [4, с.175].

Мета статті – виявити методи, форми та засоби педагогічного впливу на процес формування у молодших школярів умінь конструктивно керувати емоціями в освітньому процесі початкової школи.

Зауважимо, що вміння конструктивно керувати своїми емоціями учень набуває на основі досвіду пізнання власних емоцій і почуттів, пізнання емоцій і почуттів інших людей [6]. У педагогічній літературі достатньо ґрунтовно висвітлено методичні рекомендації щодо проведення психологічно спрямованих вправ, тренінгів, аналізу художньої літератури, медіазасобів щодо організації роботи з самопізнання емоційної сфери, пізнання емоцій інших [2; 4; 6].

Оскільки «вміння конструктивно керувати своїми емоціями» стосуються всіх ключових компетентностей, є для них спільними, наскрізними, то, відповідно, вони формуються:

по-перше, у процесі навчально-пізнавальної діяльності з усіх навчальних предметів чи інтегрованих курсів,

по-друге, у міжособистісній взаємодії в системах відносин «учитель-учень», «учень-учень».

Розглянемо кожен з цих напрямів. *Навчально-пізнавальна діяльність* для учнів молодшого шкільного віку є провідною, тож від учителя значною мірою залежить формування самооцінки дитини як учня. Тому під час переддипломної педагогічної практики на кожному уроці застосовувались прийоми позитивно емоційного налаштування, підтримки кожного учня, фіксувалась увага на їхніх успіхах, що сприяло більш продуктивній роботі учнів та додавало впевненості кожному в успішності результатів.

Позитивно оцінюємо досвід шкіл, які мають свої атрибути, емоційно сформовані гасла, Гімн, оскільки це формує почуття дружної спільноти. Наприклад, освітня програма «Світ чекає крилатих» учасників освітнього процесу об'єднує таким гаслом: «Якщо Ви бачите щасливих дітей, які поспішають до школи, прагнучи досягати нових висот, то будьте певні – це наші КРИЛАТИКИ! Якщо Ви зустріли дорослих, які впевнені у безхмарному майбутньому своїх дітей – це наші ОКРИЛЕНІ батьки! Якщо

Ви знайомі з вчителями, які обожають свою роботу і пишаються захмарними досягненнями своїх учнів – це наші натхненні СТОКРИЛІ педагоги!» (науковий керівник – доктор педагогічних наук Анжеліка Цимбалару). Оригінальним є досвід організації закріплення знань : учні-крилатики мають змогу навчати ляльок-Лаксиків, попередньо здійснивши самоконтроль щодо готовності проводити цю навчальну роботу. Це викликає задоволення в учнів від ігрової ситуації і значущості своєї справи. Позитивному ставленню до навчання у цій програмі також такі прийоми, як селфі-трек (діти серед запропонованих завдань обирають бажане) і селфі-аудит (перед початком вивчення теми перевіряється обізнаність учнів в цій темі, що дає змогу наприкінці вивчення, після повторного аудиту, побачити, якими знаннями вони збагатилися). Емоційно позитивному ставленню учнів до навчальних завдань сприяють спеціально розроблені мультимедіа, які не лише динамічно візуалізують навчальний матеріал, але й стимулюють бажання розв'язати проблемні, дослідницькі завдання [8].

Вважаємо, що сприяє формуванню позитивного ставлення учня/учениці до процесу навчання формувальне оцінювання, оскільки він/вона не лише отримує, як правило, позитивний відгук про результати вкладеної праці, але й вказівки щодо її покращення або перспективи здобуття нового, більш складного досвіду.

Якщо вчитель надає учням змогу формувати завдання уроку, висловлювати очікування і коментувати їх; якщо буде пропонувати алгоритми-підказки, як краще вдома чи на уроці опрацювати матеріал, його систематизувати, запам'ятати; використовує сучасні навчальні технології, зокрема інформаційно-комунікаційні, які приваблюють учнів; цікавиться думкою учня під час емоційної рефлексії на різних етапах уроку; сам буде позитивно налаштований, бо займається улюбленою працею, то учень відчуватиме велику підтримку у його стараннях стати добрим учнем. У такого учня/учениці переважатимуть емоційно позитивні стани.

Отже, ми розглянули особливості педагогічного впливу, метою якого є формування емоційно позитивного ставлення учнів до процесу і результатів свого навчання.

Як вже було зауважено, дорослі, зокрема, батьки, вчителі мають сильний вплив на молодших школярів. Учні намагаються дотримуватися вказівок дорослих та наслідувати їхню поведінку. Якщо дорослі заперечують або ігнорують емоції та емоційні стани дітей, то, як стверджують дослідники психології дитинства, вони можуть спровокувати у дітей страх, розгубленість, сором чи образу, що може заважати їх навчанню. Учні, які усвідомлюють та ідентифікують свої емоції, навчаються володіти ними, спостерігаючи за емоційними проявами впливових дорослих[4]. О. Маляр наголошує, що учителям і батькам важливо звертати увагу не тільки на успішність навчання, а й на емоції та емоційні стани дитини. Адже вони є сигналом того, що молодший школяр знаходиться в емоційній напрузі, а це може сприяти розвитку різних психологічних проблем та негативним проявам у поведінці [4].

Важливою сферою шкільного буття дитини, яка сприяє набуттю учнями досвіду конструктивного керування емоціями є *міжособистісна взаємодія*. Оскільки учні приходять у школу з сімей з різним рівнем загальної і педагогічної культури,

різним рівнем вихованості, то звичний для себе досвід взаємин вони привносять у середовище учнівської групи. Це може провокувати конфлікти. Одним з перших завдань учителя є прийняття правил класу, при чому таких, що придумані і зображені самими учнями. Це має підсилити бажання їх дотримуватися, адже вони складені самим учнями для себе.

Використовуючи ідеї концепції М. Розенберга щодо ненасильницького спілкування (мови «жирфа» та «вовка») [7], ми вчили учнів розв'язувати конфлікти, застосовуючи «Я» і «Ти» – повідомлення на прикладі казки «Лисичка та Журавель». Учні зрозуміли, що можливість передавати свої емоції, навіть негативні, коректно, за допомогою «Я-повідомлень» допоможе уникнути конфлікту. Натомість звинувачення у формі «Ти-повідомлень» не веде до взаєморозуміння.

Не завжди просто вдавалося учням перевтілитися в образ певного героя і розповісти від його імені про себе, свої думки, міркування, почуття. Проте часте застосування методу емпатії змінило ситуацію: поступово діти оцінили цей метод як цікаву форму фантазування з використанням конкретних фактів.

Цікавими для формування в учнів досвіду взаємин на основі довір'я та підтримки сприяло використання праксеологічних казок Ірини Кузьми [3], кожна з яких моделює життєві ситуації, в яких герої переживають різні емоції і почуття (тривожність, байдужість, заздрість тощо). Аналізували казки з різних позицій за допомогою капелюхів Едварда де Боно, методу РАФТ, знаходили першопричини проблеми та шляхи її вирішення. Створювали свій театр емоцій, де діти зображували героїв казки, а їх друзі намагалися впізнати, кого саме.

Важливий досвід отримали учні під час проведення дискусій, коли в деяких з них виникало бажання висловити свою думку лише першим, а якщо це не вдавалося, виникала образа на інших учнів, модератора дискусії. Учні навчилися переформулювати свою думку, якщо хтось вже висловив таку саму першим: «Я також поділяю думку про (про що саме?) ...оскільки (наводить аргументи)». Учні також пропонувалося побувати у ролі вчителя і провести коротеньке бліц-опитування.

Цінний досвід міжособистісної взаємодії набувають учні під час роботи в групах, роботи в команді. Для того, щоб уникнути нерівномірності розподілу завдань між «сильними» і «слабкими» учнями використовувала різні підходи щодо об'єднання в групи (групи не завжди були гетерогенними щодо навчальних можливостей); використовувала прийом «Ручки на стіл», коли кожен, за вибором учителя мав дати відповідь.

Заслугове на увагу педагогічний досвід вчителя-переможця конкурсу «Учитель року–2023» (номінація «Початкова освіта») Наталії Маценко «Формування емоційного інтелекту в учнів початкових класів в умовах воєнного і післявоєнного стану як запорука становлення успішної особистості». У своєму досвіді вчителька застосовує технології особистісно орієнтованого навчання, прийоми розвитку емпатії, арттерапію, музикотерапію, щоденник емоцій, вправи для релаксу та медитації, вправи на розуміння емоцій, рольові та комунікативні ігри, елементи тілесної терапії, вправи для стабілізації емоційних станів.

Отже, вчителю важливо вміти створювати емоційно сприятливе середовище, в якому кожен учень почувався б комфортно. Окрім цього, вчитель має постійно працювати над розвитком власного емоційного інтелекту, прагнути бути емоційно захищеним, що особливо важливо в теперішній складний воєнний час, який вимагає стресостійкості, внутрішньої мобілізації, готовності продуктивно працювати у складних умовах сьогодення.

Таким чином, формування наскрізного вміння «конструктивно керувати своїми емоціями» передбачає, по-перше, спеціально організовану роботу з пізнання дитиною власних емоцій й емоцій інших та, по-друге, полягає у використанні в навчально-пізнавальній діяльності і міжособистісній взаємодії учнів відповідно дібраних методів, форм та засобів педагогічного впливу на емоційну сферу молодших школярів. Перспективи подальшого дослідження полягають у дослідженні ролі сім'ї у формування вмінь керувати своїми емоціями.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.03.2024)
2. Котик Т. Нова українська школа: теорія і практики формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль: Астон.2020.192 с.
3. Кузьма І. Праксеологічні казки
URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/26284/1/Kuzma_Praxeol_tabel.pdf
(дата звернення: 19.03.2024).
4. Маляр О. Довільність емоційної регуляції та чинники її розвитку у молодших школярів дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. універ. ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2015. 279 с.
5. Маценко Н.В. Відеорезюме. Переробка 2 .URL: <https://drive.google.com/file/d/1oVTWDW2bziNfEIxAXU5K0mrTkjEuE-B9/view>. (дата звернення: 18.03.2024).
6. Мельник О.М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів URL http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_1/26.pdf (дата звернення: 17.03.2024).
7. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування. Мова життя. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ag2Hkyo9dAo> (дата звернення: 19.03.2024).
8. Світ чекає крилатих. URL: <https://svitchekaiekrylatykh.com/> (дата звернення: 16.03.2024).

ТЕХНОЛОГІЯ КЕЙС-МЕТОДУ І ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИ РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Мар'яна Мартиневич,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Галина Давидюк, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розглядається кейс-технологія як новаторський метод для взаємодії з молодшими школярами. У роботі розглядаються теоретичні аспекти та надаються практичні поради з використання кейс-технологій у навчально-пізнавальній сфері, описані форми та варіанти кейс-методів.

Сьогодні найважливішим завданням української освіти є формування освічених та творчих особистостей. В наш час змінюється роль вчителя, який не лише передає знання, а й сприяє самостійній активності учнів, розвиває їхні навички для ефективної самоосвіти, самоуправління та адаптації до майбутніх викликів. Сучасний вчитель, який прагне розвивати компетентність особистості, спрямовує свою увагу на формування навичок взяття на себе відповідальності, критичного мислення, творчого розв'язання проблем та самореалізації. Запитання цього роду стає надзвичайно актуальним у наш час, і одним зі способів досягнення цієї мети є використання інтерактивних завдань для формування ключових компетентностей учнів у початковій школі [4, с. 56].

Одним із таких підходів є використання методу аналізу ситуацій або вивчення кейсів. Метою цього методу є не просто передача знань, а навчання умінню вирішувати унікальні та нестандартні ситуації. Коли вчителі використовують кейси на уроках, це дає учням можливість обмінюватися знаннями та досвідом, що збільшує їх впевненість. Цей метод сприяє розвитку навичок слухання один одного та стимулює більш активне висловлювання власних думок. Кейс-метод являє собою інтерактивний підхід до навчання, де основний акцент робиться на конкретних історіях або випадках. Ці сценарії можуть бути реальними або вигаданими, проте завжди мають освітню мету та включати аналіз проблемних питань та дилем, що потребують вирішення.

Кейс-уроки бувають різними за формою та варіантами.

1. За місцем проведення.

Кейси можна проводити будь-де: в музеї, аптеці, магазині, бібліотеці, у класі, на природі, у спортивній залі, вдома. Якщо вчитель спланував веб-квест, можна провести його за допомогою інтернет мережі, особливо актуально це під час дистанційного навчання.

2. За тривалістю.

Тривалість кейсів може бути дуже різною. Це може бути як фрагмент уроку так і інтегрований урок, також у початкових класах часто використовується під час тематичного тижня або як модуль в рамках одного предмета.

3. За креативними прийомами.

За програмою Нової української школи перевага у навчанні надається креативному та критичному мисленню. Найчастіше вчителі використовують методи критичного мислення: кубування, переписування листами, Діаграма Венна, Фішбоун, Мозковий штурм, перегрупування команд, сторітеллінг, кластер.

4. За формою.

Уроки проводяться групами, індивідуально, командами, з батьками. Наприклад: індивідуально, коли вчитель дає матеріали кейсу для самостійного опрацювання на самостійній роботі; командами, можна об'єднати паралельних класи і працювати над матеріалами кейсу; з батьками, коли додому дається якимось цікавим, творчим завданням. До прикладу в 4 класі вивчають тему: «Про те як виник папір». На домашнє завдання можна дати завдання виготовити з батьками папір, переглянувши відео «Як у наш час виготовляють папір»[1].

Відповідно до класифікації European Case Clearing House, наведемо приклади використання «кейсів» на уроках початкової школи.

1. «Кейси-випадки»: Короткі описи, які ілюструють конкретний випадок, використовуються для демонстрації нових понять чи як об'єкт обговорення. Вони не потребують спеціальної передурочної підготовки в учнів та можуть служити введенням у тему або поняття, що буде вивчатися на уроці та в подальших заняттях. Наприклад, історія, детально описуючи природні явища або зовнішній вигляд тварини.

2. Допоміжні кейси. Основна мета такого кейсу – передати інформацію. Замість традиційного читання роздаткового матеріалу учні знайомляться з описом, але й водночас приймають інформацію, яку підготував учитель. Прикладом такого «кейсу» може бути історія мандрівника, який відкрив новий континент або життєва історія науковця, який здійснив винахід.

3. «Кейси-вправи»: Цей тип кейсів дозволяє учневі застосувати конкретні методи та широко використовувати матеріал кейсів, коли потрібний кількісний аналіз. Прикладом такого кейса може бути історія з підготовкою до складних подорожей, наприклад, на снігові вершини, що вимагають певного спорядження, обмеженого конкретними умовами.

4. «Кейси-приклад»: Цей тип кейсів передбачає, що учні проаналізують інформацію з кейса та виявлять найважливіші зв'язки між різними складовими. Наприклад, це може бути ситуація, в якій описується природне явище чи екологічна катастрофа, а учні мають проаналізувати події, їх наслідки та передумови таких подій.

5. «Комплексні кейси»: Цей тип кейсів описує ситуації, де значущі аспекти знаходяться серед великої кількості інформації, частина якої не має великого значення. Завдання учня полягає в виділенні важливих аспектів та ігноруванні неважливих.

6. «Кейси-рішення»: Учнім необхідно визначити, як вони діятимуть в конкретних обставинах і сформулювати план дій. Прикладами таких кейсів можуть

бути ділові ігри, наприклад, «Кораблетроща», де учні обирають стратегію порятунку та складають список необхідних предметів [3, с. 38].

Важливо відзначити, що використання кейсів на уроках виконує ряд важливих функцій: сприяє глибшому розумінню теми, викликає інтерес та мотивацію до дискусій, служить джерелом додаткової інформації, розвиває та активізує аналітичне та стратегічне мислення, вміння вирішувати проблеми та робити раціональні висновки, сприяє розвитку комунікативних навичок, поєднує теоретичні знання з реальними фактами, поглиблює знання та допомагає осмислити отримані знання [2].

Перебуваючи на державній практиці у школі, я використовувала кейс-методи під час уроків. Наприклад, у рамках модулю у 3 класі ми вивчали тему «Будова тіла людини». На початку вивчення теми ми об'єдналися у групи, кожна група обводила контур одного учня на аркуші шпалер. Кожного уроку учні використовували цей аркуш шпалер при вивченні нового органу чи системи органів, приклеюючи до нього як у лепбук органи та інформацію, дізнаючись щось нове. По закінченні вивчення ми мали цікавий лепбук, який учні могли переглянути, щоб пригадати матеріал, якщо забували.

Метод «кейс-стаді» представляється новим і сучасним, але вже історія показує, що використання вивчення життєвих прикладів, аналізу помилок та похибок – це відомий педагогічний підхід. Багато вчителів навіть не усвідомлюють, що це є формою інноваційного навчання. Однак при плануванні уроку за методом «кейс-стаді» важливо не лише дотримуватися загальних правил, але й стимулювати учнів самостійно шукати рішення, використовувати критичне мислення та ефективно взаємодіяти для спільного пошуку вирішень [5, с. 7].

Можна відзначити, що використання інноваційного методу «кейс-стаді» віддзеркалює зміни в сучасній шкільній освіті. Цей інтерактивний підхід базується на реальних чи уявних ситуаціях та спрямований на формування життєвих компетентностей та м'яких навичок учнів, а не лише на вивченні знань. Метод «кейс-стаді» сприяє розвитку особистісних якостей, таких як працьовитість, креативність, конкурентоспроможність та відповідальність. Таким чином, метод «кейс-стаді» не лише стимулює активність учнів, але і надає вчителям можливість самовдосконалюватись та розширювати свій педагогічний потенціал.

Література та джерела

1. Гребенькова Г. В. Кейс-метод у професійному навчанні. URL: <http://docus.me/d/904577> (дата звернення: 09.03.2024).
2. Осіна Н. А. Кейс-метод як спосіб формування життєвих компетентностей учнів. Освітній проєкт «На Урок».2018. URL: <https://naurok.com.ua/keysmetod-yak-sposib-formuvannya-zhittevih-kompetentnostey-uchniv13118.html> (дата звернення: 09.03.2024).
3. Плющ Ю. О. Кейс-технологія в початковій школі. Порадник для вчителя. Київ : Вид. група «Основа», 2018. 127 с.
4. Нова українська школа : порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2019. 206 с.
5. Сімаченко Л. Кейс-технологія в початковій школі : методичний посібник. Диканька, 2022. 32 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ НУШ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ ТА ШЛЯХІВ ЙОГО ПІДВИЩЕННЯ

Наталія Марценюк,

студентка 41–Ш групи факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – А.В. Терена, к. пед. н.,
викладач математики КЗВО «ВГПК»**

Тези присвячені проблемі формування інтересу до математики в учнів початкової школи, а також визначенню рівня сформованості інтересу до навчання математики в учнів третіх та четвертих клас НУШ під час проходження практики в школах м. Вінниці. Наведено поради щодо формування пізнавального інтересу учнів молодшої школи до навчання математики, виокремлені нами під час проходження різних навчальних курсів.

У нашому дослідженні ми оперуємо поняттям «формування пізнавального інтересу учнів молодшої школи до вивчення математики» у такому змістовому наповненні, як процес позитивно вмотивованого емоційного ставлення учнів до предмету «Математика».

Вважаємо, що пізнавальний інтерес має враховуватись вчителями під час підготовки до уроку математики. Переконані, що рівень розвитку інтересу безпосередньо впливає на формування та розвиток особистісної спрямованості учнів на уроці з математики, математичних здібностей та подальшого успішного засвоєння математичних знань та вмінь – формування математичної компетентності учнів. Для успішного розвитку пізнавального інтересу вчитель має давати учням НУШ право вибору у способі розв'язання тієї чи іншої задачі, скеровувати їх і показувати наслідки їхнього вибору, давати молодшим школярам можливість самостійно вчитися, помилятися, виправляти свої помилки, мислити критично і розуміти свої потреби.

Дослідження пізнавального інтересу проводили видатні вітчизняні та зарубіжні педагоги. Зокрема, один із відомих чеських педагогів Я. А. Коменський надає великого значення пізнавальному інтересу до навчання, завдяки якому в учнів формується «мотивація до навчання» для оволодіння наукою.

Під час відвідування школи першокласники ще цікавляться процесом навчання, як чимось цікавим та незвіданим, але з часом деякі учні молодших класів втрачають інтерес до навчання в школі, зокрема до навчання математики. Вчені Л. Виготський, В. М'ясищев, Б. Теплов та інші вважають, що зниження інтересу учнів до навчання пов'язане з недостатньою увагою вчителів і батьків до розвитку внутрішньої навчальної мотивації дітей. Адже пізнавальний інтерес є ключовим компонентом практично будь-якої діяльності, в тому числі й навчальної. Низький рівень інтересу до навчання математики може стати перешкодою для учнів початкової школи для ефективного набуття математичних навичок і знань.

Вважаємо, що учні набувають міцних математичних знань, умінь і навичок, беручи участь в активній пізнавальній діяльності. Тому завдання вчителя – розвивати стійкий пізнавальний інтерес до вивчення математики за допомогою різних форм інтересу, таких як брейн-ринги, ігрові ситуації, дидактичні та екшн-ігри, завдання-жарти, головоломки, квести, дослідницьку діяльність та виконання проєктів з математики.

Досвід роботи в школі показує, що прості завдання, які не вимагають подолання труднощів, не викликають інтересу в учнів, як завдання, що складаються з дослідницького етапу і мають практичне застосування. З іншого боку, завдання з математики мають бути складними, щоб стимулювати інтерес учнів до їх розв'язання.

Вчені вважають, що пізнавальний інтерес у своєму розвитку проходить такі стадії: цікавість, теоретичний інтерес і допитливість.

На думку вчених, теоретичний інтерес є одним із найвищих рівнів інтересу учнів середньої школи. Вважаємо, що допитливість є необхідною умовою інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку та успішності навчання школярів. Характеризується прагненням розширити знання за межі побаченого та отримати відповіді на запитання, що виникають у процесі навчання. Педагог, який любить свою роботу, активно відповідає на запитання молодших школярів і відповідає на них з ентузіазмом, вміє залучити дітей до процесу навчання математики і викликати захоплення цим предметом. Знання сприяють розвитку, розширенню та поглибленню інтересу дітей до навчання математики. Наявність пізнавального інтересу спонукає учнів до конкретних дій, таких як пошук інформації, запитання, читання.

При проведенні діагностичних заходів на дослідницькому етапі експерименту з метою моніторингу рівня сформованості пізнавального інтересу у молодших школярів ми використовували наступні методи діагностики: Вивчення мотиваційних критеріїв – опитувальник «Визначення мотивації молодших школярів до школи» (Богданова Т. Г., Корнілова Т.В.), «Карта інтересів молодших школярів» за когнітивними критеріями, школа за емоційно-вольовими критеріями Методика дослідження емоційного стану школярів на уроках «Твій колірний настрій» (результати 8-кольорового тесту Рюшера). Наведені критерії лягли в основу комплексної методики визначення пізнавальних інтересів молодших школярів.

Ми виявили, що більшість дітей віддають перевагу діяльності, тісно пов'язаній зі спортом, гуманітарною та творчою сферами, але ми також виявили, що такі галузі, як природничі науки та математика, учні згадували нечітко.

З цього можна зробити висновок, що когнітивні норми пізнавального інтересу третьокласників близькі до середнього рівня розвитку, оскільки учні молодших класів не дуже зацікавлені в процесі навчальної діяльності з основного предмету – математики. Іншим не менш важливим критерієм, який ми вимірювали, були емоції та воля. Нашою основною метою було вивчення емоційного стану студентів під час уроку за допомогою модифікованої методики «Ваш колірний настрій» на основі 8-кольорового тесту Рашера. Тут вибір учнем кольорів відповідає певному емоційному настрою людини: жовтий, зелений, червоний – вважається позитивним; фіолетовий,

синій – свідчить про нейтральне ставлення; коричневий, сірий, чорний – сприймаються з негативним значенням.

Це дослідження показало дуже високий рівень негативного чи нейтрального ставлення до вивчення математики серед учнів третього та четвертого класів початкової школи. На нашу думку, це зумовлено кількома факторами: складністю або труднощами в розумінні теми, що вивчається, або просто відсутністю інтересу до вивчення предмета. Отже, пізнавальний інтерес до навчання математики третокласників, які брали участь у нашому дослідженні, на даний момент знаходиться на середньому рівні розвитку і потребує великої уваги з боку вчителів і батьків для досягнення загального високого і стабільного рівня сформованості математичних знань, умінь і навичок.

Спостерігаючи за навчальним процесом молодших школярів, робимо висновок, що середня мотивація до навчання математики у молодших школярів базується на переконанні, що засвоєні знання достатні для загального розвитку, а не на бажанні працювати на кращий результат. Існує переконання, що отримані знання не знадобляться в майбутній професійній діяльності.

Постає питання, що робити вчителю на уроці з математики аби зацікавити, привернути увагу учнів НУШ до вивчення математики і разом з тим виконати завдання уроку та приділити достатню увагу реалізації наступності навчання математики?

На курсі «Бери і роби» платформи EdEra, можна отримати цікаву та змістовну інформацію щодо того, як провести урок математики цікаво, нестандартно, ефективно, розвиваючи при цьому пізнавальний інтерес своїх учнів. Пройшовши даний курс, ми сформувавши для себе кілька порад які допоможуть нам в майбутній професійній діяльності в початковій школі, а саме в процесі підвищення рівня інтересу молодших школярів:

- варто розпочинати урок математики нестандартно, захопивши увагу учнів. Як варіант це може бути та сама перевірка домашнього завдання, але у формі гри чи естафети. Або взагалі можна розпочати урок з історії на математичну тему.

- використовувати цікаву інформацію на уроках з математики, такі свого роду «вкраплення» історичного чи довідникового характеру. Наприклад: розповісти молодшим школярам про способи множення чисел в інших країнах світу, показати як ними користувались і дати завдання виконати множення двох чисел різними способами.

- використання карток із завдання різного рівня складності. Адже в класі є учні, яким важкою і незрозумілою може бути задача що розв'язуватиметеся на дошці під час уроку. Такі учні можуть втратити інтерес до навчання лише через те, що не встигатимуть осягнути матеріал під час уроку.

- створювати на уроці ситуацію успіху, розігруючи в ігровій формі різні додаткові привілеї для учнів. Наприклад, за правильну відповідь на теоретичне питання чи правильно розв'язану задачу учень може обрати або оцінку в журнал або підвищення оцінки на 1 бал за самостійну роботу або звільнення від домашнього завдання тощо.

- задіювати неактивних учнів до навчання у нестандартній формі. Наприклад запропонувати учням завдання у вигляді фізкультхвилинки. Адже в класі може виявитись кілька учнів які можуть втратити інтерес до навчання ще під час уроку. Розв'яжіть рівняння. Якщо відповідь – парне число то похитайте головою, якщо непарне то помахайте руками.

- під час уроку розкривати учням відповідь на неозвучене можливо від них запитання «навіщо нам потрібна математика в житті?» Для цього використовувати прикладні задачі: порахувати, яку суму коштів за світло має заплатити мама за місяць, якщо 1кВт електроенергії коштує 15 грн, а витрачено було 200 кВт.

- використовувати аналогії під час пояснення математичного терміну чи правила. Учнім легше запам'ятати інформацію, провівши аналогію між уже відомим для них фактом і тим, що вивчається.

- дозволити учням творчо підходити до розв'язання тієї чи іншої задачі. Наприклад розв'язати її іншим способом чи навіть попросити змінити дані в числових даних задачі.

- використовувати на уроці з математики комп'ютерні технології: презентації, динамічні моделі GeoGebra тощо.

Вважаємо, що сучасному вчителю необхідно розвивати та підтримувати пізнавальні інтереси учнів як передумову успішного навчання. Але і не варто перенасичувати урок різними прийомами та методами навчання, щоб не втомити учнів та не перетворити урок на гру, де учневі не потрібно напружувати увагу.

Література та джерела

1. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя контексті Концепції нової української школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Слов'янськ, 2019. Вип. 11 URL:<http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/197377/197523> (дата звернення: 01.03.2024).

2. Кабінет математики – творча лабораторія вчителя та учня. URL: <https://kharkivschool.wixsite.com/gorlovatetyana/> (дата звернення: 05.03.2024).

3. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»: лист МОН України від 06.08.2021 № 4.5/2303-21. 90 URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/ (дата звернення: 01.03.2024).

4. Пізнавальний інтерес учнів та його формування. Реферат. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28069/> (дата звернення: 11.03.2024)

5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / за ред. О. Пометун. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

6. Розвиток пізнавальної активності на уроках математики URL: <https://naurok.com.ua/stattya-rozvitok-piznavalno-aktivnosti-na-urokah-matematiki-133289.html> (дата звернення: 05.03.2024).

НАОЧНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тетяна Масюк,

студентка 4-Д курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Світлана Савчук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розглянуто проблему використання наочності в освітньому процесі початкової школи, описані сервіси для створення мультимедійних презентацій, анімацій та малюнків.

Проблема використання наочності в освітньому процесі початкової школи є дуже актуальною в наш час. Часто перед вчителями постає проблема неуважності та неактивності учнів на уроках. Тому, доречним є використання та підбір релевантної наочності.

«Краще один раз побачити, ніж сто разів почути» – каже народна мудрість [3]. Це прислів'я відображає важливість візуального сприйняття та особистого досвіду в порівнянні з почутим. Таким чином, демонстрація фото чи відеоматеріалів, проведення практичних дослідів, використання інтерактивних матеріалів та інформаційно-комунікаційних ресурсів може значно підвищити рівень сприймання, розуміння та запам'ятовування молодшими школярами навчального матеріалу. Крім цього, пізнавальна діяльність учнів за таких умов значно підвищується.

Отож, перед вчителями Нової української школи стоять важливі завдання: створити необхідні умови для якісного засвоєння школярами отриманих знань, забезпечити взаємозв'язок між явищами конкретними і абстрактними, розвивати пам'ять, мислення і спостережливість завдяки спогляданню за різними властивостями предметів навколишньої дійсності у процесі практичної діяльності.

Проаналізувавши дослідження відомих вітчизняних та сучасних педагогів і науковців (К. Ушинського, В. Лозової, П. Лузана, Т. Манькевич та ін.) щодо способів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках у початковій школі, необхідно зазначити, що дане питання часто перебуває в центрі уваги на різних етапах розвитку шкільної освіти і потребує вирішення задля підвищення якості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів та ефективності освітнього процесу.

Наочні засоби на уроках зазвичай відіграють допоміжну роль, проте важливо не применшити їхню значимість. Вони, навпаки, можуть бути невід'ємною частиною ефективного навчання та сприяти досягненню більшого розуміння та запам'ятовування матеріалу.

По-перше, наочні засоби привертають увагу школярів та роблять навчальний процес значно цікавішим. По-друге, вони сприяють кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу завдяки засвоєнню через бачення. По-третє, різноманітні

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

картинки, схеми, діаграми, графіки тощо допомагають учням краще зрозуміти взаємозв'язки між явищами у навколишньому світі.

Освітній процес початкової школи без використання наочності практично неможливий. Це стосується всіх навчальних предметів. На уроках важливо використовувати якісну наочність, щоб у процесі сприймання матеріалу був спрямований не лише на органи слуху, а й зору, відчуття тощо. При підготовці до уроку вчителю необхідно використовувати сучасні інноваційні технології. Сюди належать розробки інтерактивних завдань, підбір цікавих фактів, фізкультхвилинки, дидактичні ігри та створення власних презентацій [1]. При поясненні тем варто використовувати схеми, таблиці, діаграми, асоціативні кущі тощо.

У практичній діяльності вчителя початкової школи необхідно постійно намагатися унаочнювати навчальний матеріал, демонструвати молодшим школярам мультимедійні презентації, у яких зібрані найважливіші поняття із теми. При цьому, варто брати до уваги достатню кількість інформації, щоб уникнути її перенасичення, а також створювати анімації, щоб зацікавити дітей. Цікаві мультимедійні презентації можна створювати за допомогою відомих сервісів: PowerPoint, Google Slides (рисунок 1), Prezi (рисунок 2) та ін.

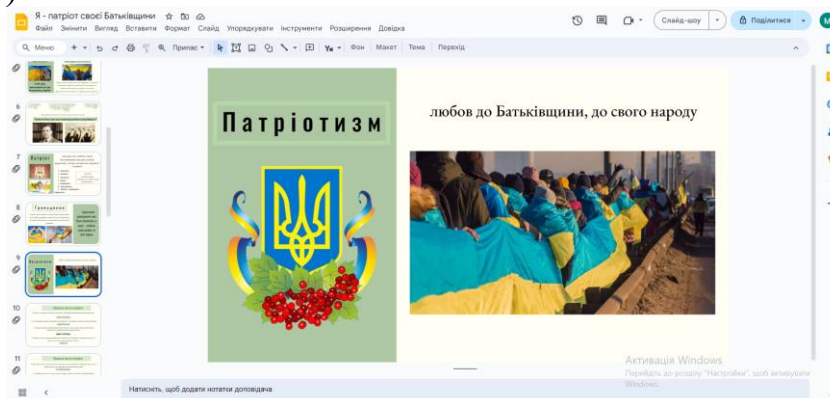

Рисунок 1. Приклад презентації у Google Slides

Рисунок 2. Приклад презентації в онлайн-сервісі Prezi

Відомо, що використання інтерактивних карток із завданнями допомагає учням активно залучатися до спілкування та навчання. Для їх створення доречним є використання таких сервісів, як Boom Cards та Quizlet. Вони дозволяють формувати картки не витрачаючи багато часу і зусиль. За допомогою інтерактивних карток можна створювати для учнів цікаві вправи з навчальних предметів, сприяти до роботи в парі/групі, а також використовувати їх для самоперевірки.

Важливим елементом унаочнення освітнього процесу є використання наочних посібників для розвитку учнів та кращого залучення їхньої уваги. Наприклад, при

поясненні нового матеріалу, при розв'язуванні задач чи вивченні фігур на уроці математики вчителю важливо використовувати ілюстрації, схеми, креслення, супроводжуючи своє пояснення діями. При цьому важливо використати наочний посібник своєчасно, ілюструючи суть пояснення, залучаючи до роботи з посібником самих учнів [6].

Наочні посібники можуть включати в себе різноманітні матеріали та ресурси, які стимулюють уяву, розвивають креативність та підтримують активну участь учнів у навчальному процесі. Вони наближують процес пізнання до уявлення реальних предметів у природних чи суспільних умовах їхнього буття [2]. Writerider – це ефективний онлайн-інструмент, який дозволяє створювати ілюстровані книги, анімації, малюнки тощо. Він дає можливість креативно використовувати ілюстрації та текст для наочного представлення матеріалу та створення цікавих посібників для учнів.

Таким чином, існує багато сервісів для розробки наочних матеріалів у початковій школі. При їх виборі необхідно враховувати мету, завдання уроку, етап засвоєння способу діяльності, рівень компетентності учнів та майстерність вчителя [5, с. 141]. Використання наочності на уроках у початковій школі має велике значення для стимулювання навчання, розвитку навичок учнів та підвищення ефективності уроків.

Отже, наочні засоби навчання сприяють підвищенню пізнавальної діяльності учнів, розвивають їхню увагу, пам'ять, спостережливість, а також формують у них чіткі уявлення про явища, які вивчаються. Вчасно та ефективно використана наочність – це змістове й емоційне підживлення процесів сприймання, мислення й пам'яті молодших школярів [6]. За допомогою наочних матеріалів діти можуть легше встановлювати зв'язки між поняттями, розвиваючи при цьому критичне мислення та аналітичні навички. Також наочні засоби стимулюють різні частини мозку, викликають захоплення від вивчення нового матеріалу та стимулюють активне пізнання навколишньої дійсності.

Література та джерела

1. Використання ІКТ на уроках математики. URL: <http://surl.li/rnkjw> (дата звернення: 12.03.2024).
2. Використання наочних посібників на уроках літературного читання в початкових класах. URL: <http://surl.li/rnkiw> (дата звернення: 10.03.2024).
3. Краще один раз побачити, ніж сто разів почути. URL: <http://surl.li/rnkjf> (дата звернення: 08.03.2024).
4. Особливості формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі навчання. URL: <http://surl.li/rnkly> (дата звернення: 10.03.2024).
5. Плюхіна Н. Шляхи підвищення активізації пізнавальної діяльності молодших школярів. Гуманізація навчально-виховного процесу. Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2016. С. 136–142.
6. Про використання наочності на уроках в початкових класах. URL: <http://surl.li/rnkhs> (дата звернення: 13.03.2024).

ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Оксана Матвійчук,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Світлана Савчук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкрито сутність гри, методів і форм ігрової діяльності, які найбільш ефективно сприяють зацікавленню молодших школярів до пізнавальної діяльності. Досліджується важливість використання ігрових методів у навчальному процесі та їх вплив на дітей.

Підвищення пізнавальної активності є одним з найважливіших завдань сучасної школи. Ефективним засобом у вирішенні цього питання є використання ігор в освітньому процесі.

Навчальна гра – це форма діяльності, яка базується на використанні ігрових елементів з метою досягнення певних освітніх цілей та результатів. Вона спрямована на залучення учнів до активного вивчення матеріалу через виконання завдань, що мають елементи гри, такі як змагання, співпраця, розв'язання головоломок тощо [2, с. 67]. Навчальні ігри можуть бути застосовані під час вивчення різних предметів та на різних етапах навчання: від дошкільного віку до старших класів. Вони сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку комунікативних, аналітичних та творчих навичок, а також підвищенню мотивації до навчання [3, с. 117].

Існує велика кількість класифікацій ігор, які можна використовувати як засіб підвищення пізнавальної активності молодших школярів. А саме:

- Розвиваючі ігри для розвитку логічного мислення: ці ігри можуть включати головоломки, логічні завдання, які допомагають розвивати аналітичні навички та навички вирішення проблем у дітей.

- Рольова гра: діти можуть грати різні ролі, що допомагає їм збагатити свій світогляд і розуміння соціальних відносин.

- Ігри для розвитку креативності: вони спрямовані на стимулювання уяви та творчого мислення, наприклад, малювання, конструювання, театральні ігри.

- Ресурсні ігри: включають ігри, у яких використовуються різноманітні матеріали, такі як головоломки, кубики, картки з завданнями тощо, щоб допомогти дітям дізнатися про певні теми.

- Ігри для розвитку навичок: вони спрямовані на вдосконалення певних навичок, таких як математика, мова, наука тощо. через повторення та практику.

- Комп'ютерні та мобільні освітні ігри: ці ігри можуть бути спеціально розроблені для навчання конкретним предметом або навичкам і можуть включати інтерактивні завдання та тести.

● Командні ігри: Спільні завдання, де діти разом досягають спільної мети, сприяють розвитку навичок спілкування та співпраці.

Ці види ігор можуть бути ефективними засобами підвищення інтересу до навчання та підвищення пізнавальної активності молодших школярів.

Гра може бути потужним засобом підвищення пізнавальної активності молодших школярів за допомогою кількох ключових механізмів:

1. Стимулювання інтересу: гра дає дітям можливість вивчити новий матеріал або тему весело та захоплююче. Це допомагає створити позитивний зв'язок із навчанням і підвищує їхній інтерес до предмету.

2. Активна участь: учні беруть активну участь у навчальному процесі, виконуючи ігрові завдання. Вони стають активними учасниками, що допомагає їм поглибити розуміння матеріалу.

3. Мотивація досягнення: Перемога або досягнення певних цілей у грі може служити мотивацією для учнів. Їхнє бажання виграти або отримати певні нагороди спонукає їх брати активну участь і зосереджуватися на завданнях.

4. Сприяти співпраці та спілкуванню: багато ігор вимагають співпраці та взаємодії між учасниками. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, полегшує обмін думками та спільне вирішення проблем.

5. Практичне застосування знань: Гра може дати можливість учням застосувати отримані знання в реальних ситуаціях. Це допомагає закріпити навички та зрозуміти, як їх можна використовувати в практичному житті.

Отже, гра як засіб підвищення пізнавальної активності молодших школярів може спонукати їх до навчання, активної участі та розвивати навички, необхідні для успішного засвоєння навчального матеріалу.

Для навчання молодших школярів через гру можна використовувати спеціально розроблені ігри, які відповідають рівню їхнього розвитку та інтересам [3, с. 42].

Ігри спонукають до активної участі учнів, сприяють їх розвитку та допомагають закріпити навички та знання, отримані на уроці. Важливо, щоб гра відповідала віковим особливостям інтересів молодших школярів, а також стимулювала їх навчання та розвиток.

Використання ігор для підвищення інтересу дитини до навчання може бути ефективним шляхом створення стимулюючого та приємного навчального середовища. Необхідно зробити навчання цікавим: розробити цікаві для дитини ігри з привабливою для неї темою чи концепцією. Наприклад, використовуйте її улюблених тварин, героїв мультфільмів або захоплюючі події для створення цікавих завдань.

Дайте вибір: дозвольте вашій дитині вибрати ігри чи завдання, які вона хоче виконувати. Це дозволить їй відчувати себе більш впевнено та зацікавлено в навчальному процесі.

Заохочуйте конкуренцію: використовуйте в іграх елементи змагання чи співпраці, щоб стимулювати допитливість і мотивацію дитини. Наприклад, можна організувати командні змагання або нагородити призами за досягнення певних цілей.

Створіть ігрову атмосферу: використовуйте інтерактивні елементи, барвисті матеріали, музику та анімацію, щоб створити ігрову атмосферу навколо навчання. Це допоможе зробити процес навчання більш захоплюючим і цікавим для дитини.

Включайтеся в дію: створюйте ігри, які вимагають від дитини активної участі, наприклад розгадування головоломок, виконання завдань або рольові ігри. Це допоможе залучити дитину в навчальний процес і підвищить її інтерес до вивчення матеріалу.

Загалом запорукою успішного використання ігор для підвищення інтересу дитини до навчання є творчість, індивідуалізація та оцінка її інтересів і потреб. Ігри повинні бути цікавими і захоплюючими для дитини, щоб вона із задоволенням навчалася. Гра є потужним засобом, який сприяє активному залученню учнів у навчальний процес і створює позитивне середовище для їх розвитку. Це заохочує інтерес до навчання, мотивує до активної участі та сприяє засвоєнню знань і навичок

Література та джерела

1. Жмурко В. Інтелектуальні ігри в системі розвитку здібностей школярів. *Педагогічна думка*. 2015. № 3. С. 67–70.
2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. *Вибрані твори: у 5-ти т. Т. 2*. Київ: Рад. школа, 1976. 668 с.
3. Чосік Л. Я., Мандзюк С. Я. Використання дидактичних ігор з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів з математики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія : Педагогічні науки*. 2017. № 2 (351). С. 40–44.
4. Дидактична гра як засіб формування у молодших школярів загальнонавчальних умінь і навичок. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-didaktichna-gra-yak-zasib-formuvannya-u-molodshih-shkolyariv-zagalnonavchalnih-umin-i-navichok-336808.html> (дата звернення: 17.03.2024).

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

Анна Мачалаба,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – *Наталія Дмитренко,*
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Публікація висвітлює специфіку методики формування креативного мислення учнів початкової школи на уроках української мови та читання засобами сучасних освітніх технологій.

Епоха інформаційних технологій загострила потребу глобальних змін у всіх сферах життя, що зумовило реформування системи освіти України. Концепція Нової

української школи орієнтує педагогічну спільноту на всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1].

Креативне мислення, як зазначають експерти, входить у ТОП-5 компетенцій найближчого десятиліття [3]. Креативне, або творче, мислення – нестандартний оригінальний тип мислення поза шаблонами, що призводить до несподіваних рішень чи нових відкриттів. Креативне мислення заохочує людей мислити поза сталими формами та дивитися на речі з іншої точки зору [2].

Питання розвитку креативного мислення школярів у процесі опанування предметів мовно-літературної освітньої галузі актуалізується з огляду на базові ціннісні орієнтири сучасної початкової освіти України, а саме: визнання унікальності та обдарованості кожної дитини; радість пізнання, що обумовлюється використанням в освітньому процесі дослідницької та проєктної діяльності; розвиток вільної особистості шляхом підтримки самостійності, незалежного мислення, оптимізму та впевненості в собі [1].

Вітчизняними і зарубіжними науковцями (О. Антонова, Ф. Баррон, Дж. Гілборт, І. Гриненко, О. Дунаєва, В. Клименко, Г. Костюк, С. Меднік, Н. Менчинська, О. Куцевол, І. Подорожна, С. Сисоєва, В. Сухомлинський, П. Торренс, В. Фрицюк, Н. Юхимчук та ін.) здійснено теоретичне і експериментальне обґрунтування психології розвитку творчого (креативного) мислення. Методики розвитку креативного мислення в умовах сучасного освітнього процесу базуються на положенні, що розвиток креативного мислення пов'язаний із створенням нового, оригінального продукту в процесі навчально-творчої діяльності (М. Вашуленко, О. Волощенко, О. Ганик, М. Деркач, О. Мокрогуз, В. Павленко, С. Рябчук, Л. Сівер, Т. Скорик, І. Старагіна, А. Чайка та ін.).

Ключовим у технології розвитку креативного мислення науковці називають спрямування дитячої фантазії в русло творчих рішень. Створення можливостей втілити образи уяви дитини в певний продукт (малюнок, поробку, танець, вірш, музичний твір, есе, комікс, відеоролик тощо) забезпечує міцний фундамент реалістичного сприйняття власної неординарності, індивідуальності, оригінальності. Імпровізуючи, дитина може продемонструвати такі цінні особистісні прояви, як невимушеність, внутрішня свобода, несподіваність і, як наслідок, креативність. Саме в імпровізації формується сміливість думки, нестандартне вирішення проблеми і нерідко несподіване відкриття власних талантів.

Значний потенціал щодо розвитку креативного мислення школярів надає змістова лінія «Досліджуємо медіа», виокремлена у Типовій програмі з мовно-літературної освітньої галузі (1-4 класи). Передбачено роботу з доступними медіапродуктами: від аналізу, інтерпретації, критичного оцінювання інформації в медіатекстах та використання її до створення простих медіапродуктів, тобто здійснюється поступовий процес формування креативного мислення учнів – від споживачів медіапродуктів до активних творців власного медіапродукту.

Як результат реалізації змістової лінії «Досліджуємо медіа» у процесі опанування предмета «Українська мова та читання», учні самостійно та в групі

створюють прості медіапродукти: аудіальні (презентація роботи групи, оголошення зі сцени, повідомлення новин через гучномовець тощо); візуальні (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж); аудіовізуальні (відеозапис виступу, вистави, екскурсії, інтерв'ю); використовують різні форми презентації простих медіатекстів [1].

Відповідно до мети, змісту та компонентів визначено основні етапи процесу формування вмінь створювати медіапродукти: 1) мотиваційний етап (формування стійких мотивів до роботи з медіапродуктами на основі демонстрації таких, що належать до кола інтересів школярів); 2) теоретичний етап (засвоєння теоретичних знань про поняття у галузі медіа, розвиток пізнавальних процесів, ознайомлення з жанровими особливостями медіапродуктів, формування емоційно-ціннісних ставлень до них); 3) практичний етап (формування вмінь у сфері медіа, накопичення досвіду використання медіа в різних видах мовленнєвої діяльності, подальший розвиток навичок створення медіапродуктів різних жанрів); 4) творчий етап (набуття особистого досвіду створення власних медіапродуктів на основі творчих практичних умінь і навичок) [6].

Процес створення медіапродуктів стимулює розвиток креативного мислення школярів, оскільки спрямовує їхню діяльність на здобуття досвіду інтеграції знань, умінь і навичок з різних галузей, моделювання різноманітних ситуацій спілкування, обрання відповідних комунікативних стратегій, відповідальність у прийнятті рішень, досягнення успіху.

Як приклади практичного застосування технології розвитку креативного мислення школярів засобами змістової лінії «Досліджуємо медіа» на уроках української мови та читання, пропонуємо зразки завдань, розроблених фахівцями початкової освіти на основі сучасних комунікаційних технологій.

Гра «Віриш чи ні?» розвиває увагу та вміння відрізнити хибну інформацію від правдивої. Кожному учаснику гри пропонують кілька речень, наприклад: «Влітку на вулиці спекотно», «Восени з теплих країв прилітають птахи», «У кішки три ока» тощо. Завдання – визначити, які висловлювання хибні, а які правдиві. За кожну правильну відповідь гравцям присуджується по одному балу. На наступному етапі гра ускладнюється: учасники мають придумати правдиві та хибні висловлювання для інших учнів.

Вправа «Монтаж» передбачає роботу з колажування. Дітям пропонується виготовити колажі, використовуючи різні фотографії, і презентувати свою роботу. Тематика колажів може бути різною: «Моє улюблене місто», «Мої друзі», «Натюрморт», «Прекрасна Україна» та ін.

Гра «Озвучка» розвиває фантазію та творчі здібності школярів. За умовами гри треба озвучити власним голосом та емоціями фрагменти з мультфільмів, казок, реклами. Учні розподіляють ролі відповідно до власних уподобань і здібностей. Цікаво, що озвучувати треба не тільки людей, але й тварин, неживі предмети (розмову дерев, будинків тощо).

Вправа «Створення рекламного оголошення». Учням пропонується поміркувати на тим, що кожен із них робить найкраще і чого може навчити однокласників. Після обговорення думок щодо їхніх «сильних сторін» діти

переходять до створення рекламного оголошення на основі пам'ятки: а) привабливий заголовок; б) повідомлення про те, чого саме ви можете навчити інших; в) інформація про те, де і коли ви будете проводити свої заняття; г) яскрава тематична ілюстрація; д) контакти [4, с. 46-90].

Рольова гра-імпровізація «Новини» сприяє ознайомленню з професіями в сфері медіа, розвиває творчу уяву і фантазію. Учні об'єднуються в команди «репортерів», «телеведучих», «спеціальних кореспондентів» та ін. «Випуски новин» можуть бути присвячені найрізноманітнішим темам: власній родині, новинам з життя друзів чи школи або враженням від подорожі. Яку б тему не обрали для випуску, головне, щоб новини були актуальними, правдивими і цікавими.

«Стара казка на новий лад»: в основі сюжету може бути будь-яка казка, яку знають діти. Завдання – інсценувати казку в комедійному, драматичному, пригодницькому та інших жанрах. Наприклад, казку «Колобок» представити в жанрі детективу або казку «Ріпка» розіграти в жанрі драми [5].

Підсумовуючи, зазначимо, що методично обґрунтована система роботи з розвитку креативного мислення на основі сучасних освітніх технологій у процесі створення медіапродуктів на уроках української мови та читання робить навчання для школярів не просто привабливим, а цілеспрямованим та ефективним з погляду формування ключових та предметних компетентностей. Творча діяльність здобувачів освіти набуває чітко вираженої особистісної спрямованості, створюючи умови для розкриття розумових та емоційних можливостей, збагачення кругозору, удосконалення мовлення, стимулювання прагнення до постійного самовдосконалення, формування позитивних морально-етичних норм поведінки в соціумі.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80.pdf> (дата звернення: 28.02.2024).
2. Креативне мислення. URL : <https://vumonline.ua/course/creative-thinking/> (дата звернення: 05.03.2024).
3. Креативність та освіта : чому це має значення? URL : http://gohigher.org/creativity_and_education (дата звернення: 29.02.2024).
4. Нова українська школа : організація медіаосвіти в початковій школі : навчально-методичний посібник / Старагіна І. П., Волошенюк О. В., Мокрогуз О. П., Ганик О. В. Київ : ПРОПАПІР, 2021.
5. Сівер Л. А. Вправи для формування медіаграмотності учнів <https://naurok.com.ua/vpravi-dlya-formuvannya-mediagramotnosti-uchniv-159559.html> (дата звернення: 01.03.2024).
6. Формування медіакомпетентності молодших школярів засобом технології BYOD. URL : <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3437/12007.12.19.pdf> (дата звернення: 04.03.2024).

РОЛЬ СКЛАДЕНИХ ЗАДАЧ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Марія Миронюк,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Віктор Корнелюк, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Узагальнено роль складених задач у формуванні математичних компетентностей здобувачів початкової освіти. Встановлено, що задачі сприяють розвитку логічного та критичного мислення, стимулюють творчий підхід до вирішення проблем, а також сприяють всебічному розвитку математичних компетентностей здобувачів початкової освіти.

Постановка проблеми. Формування всебічно розвиненої особистості є головним завданням освітнього процесу. Одним з важливих завдань математичної освітньої галузі початкової освіти є формування та розвиток математичних компетентностей здобувачів початкової освіти у процесі розв'язування складених задач, із припущеннями та їх перевіркою, порівнянням результатів, що сприяє розвитку особистості здобувачів освіти.

У Державному стандарті початкової загальної освіти в Україні наголошується на необхідності формування у молодших школярів умінь розв'язувати сюжетні задачі різних видів [4]. Але процес розв'язання математичних задач значною мірою залежить від психологічних характеристик та методичних умов, які сприяють формуванню математичних компетентностей практичного характеру у здобувачів початкової освіти за меншої витрати часу та з більшою ефективністю.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема прикладної спрямованості початкової математичної освіти та застосування складених задач, зокрема для формування математичних компетентностей, розглядалася у дослідженнях: В. Волошена, Л. Михайленко, М. Бурда, О. Матяш, А. Прус, Н. Сясько та інших. Зокрема, їх дослідження охоплювали такі напрями, як: ефективність методів навчання, вивчення впливу на результати навчання, адаптація завдань до індивідуальних потреб та розвиток методологічних підходів. Проте, деякі аспекти ще залишаються недослідженими. Зокрема, довгостроковий вплив використання складених задач на математичну освітню галузь, оптимальні типи задач, врахування індивідуальних особливостей здобувачів та контекстуальні аспекти. Подальше дослідження зазначених аспектів може розширити розуміння ролі складених задач у формуванні математичних компетентностей здобувачів початкової освіти та вдосконалити педагогічну практику.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Значна кількість досліджень визначає важливість складених задач у формуванні математичних компетентностей

здобувачів початкової освіти. Однак, через зміну предметного підходу на галузевий в освітньому процесі залишається невирішеним питанням оптимальних методик та методів використання складених задач у процесі навчання математичної освітньої галузі.

Метою статті є аналіз впливу складених задач на розвиток математичних компетентностей, розуміння концепцій та вирішення реальних життєвих ситуацій здобувачами початкової освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. На уроках математичної освітньої галузі в початковій школі, складені задачі відіграють важливу роль у навчанні та розвитку здобувачів початкової освіти. Зокрема, вони є ефективним дидактичним інструментом, що сприяє розвитку математичних навичок, критичного мислення та творчості здобувачів, а також допомагає їм застосовувати математичні знання в різних життєвих ситуаціях. Розв'язування складених задач на уроках математичної освітньої галузі в початкових класах не лише формує систему математичних знань, а й формує компетентності математичного моделювання, обчислення та прийомів розумової діяльності. Складені задачі допомагають здобувачам усвідомлювати зв'язок математичної освітньої галузі з навколишнім середовищем та практичною діяльністю людей. Сюжети складених задач відображають різні аспекти життя: працю дітей і дорослих, досягнення в різних галузях народного господарства, науки, культури тощо. Вони містять цікаву пізнавальну інформацію з природознавства та інших областей науки. Розв'язування складених задач сприяє розвитку таких розумових дій, як: аналіз і синтез, конкретизація і абстрагування, порівняння, узагальнення тощо.

Вміння розв'язувати складені задачі визначає не лише розвиток математичних компетентностей здобувачів на певному етапі навчання та освітньому напрямі й сприяє осмисленому засвоєнню систематичних курсів у подальших класах. Такий підхід до вивчення математичної освітньої галузі сприяє глибшому розумінню освітньої галузі та розвитку аналітичного мислення здобувачів. НУШ вимагає впровадження нових технологій навчання, спрямованих на забезпечення високого рівня теоретичної та практичної підготовки з математичної освітньої галузі, а також переорієнтацію освітнього процесу на особистість здобувача та створення сприятливих умов для досягнення належного рівня компетентностей.

Формування й розвиток компетентностей здобувачів початкової освіти у розв'язуванні складених задач забезпечуються за допомогою дотримання загальних методичних вимог у роботі, а також використанням спеціальних прийомів, що конкретизують і доповнюють загально-методичні настанови. Такий підхід дозволяє ефективно впоратися з індивідуальними особливостями кожного здобувача, стимулює їх до активної участі у освітньому процесі та допомагає досягнути успішних результатів у навчанні математичної освітньої галузі (див. табл. 1).

Уміння ефективно розв'язувати задачі передбачає усвідомлення загальних правил, які сприяють логічному та систематичному підходу до пошуків розв'язання. Цей процес починається зі збирання необхідної інформації та аналізу задачної ситуації, включаючи вивчення постановки задачі та ідентифікацію властивостей та ознак зазначених у ній величин. Подальші кроки включають встановлення

залежностей між вхідними та шуканими величинами, а також визначення стратегії розв'язування.

Таблиця 1

Роль складених задач у формуванні математичних компетентностей

№	Роль	Значення
1.	Розвиток логічного мислення	Складені задачі стимулюють дітей мислити логічно та аналізувати інформацію. Розв'язування задач вимагає умінь розпізнавати шаблони, знаходити зв'язки тощо.
2.	Розвиток критичного мислення	Вирішення складених задач заохочує дітей аналізувати і обговорювати різні можливі шляхи розв'язання, оцінювати їх ефективність та обирати найбільш оптимальний підхід.
3.	Стимулювання творчості	У складених задачах часто вимагається нестандартний підхід до вирішення проблеми. Це сприяє розвитку творчого мислення та здатності до пошуку нових, неочікуваних рішень.
5.	Розвиток комунікативних навичок	Розв'язування складених задач заохочує дітей спілкуватися між собою та обмінюватися ідеями. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

Примітка: джерело складене автором на основі [1]

Після цього виконується виконавча фаза, в ході якої виконуються необхідні обчислення, здійснюється запис необхідних даних, формулюються дії та складаються вирази чи рівняння для знаходження відповіді. Завершальним етапом є перевірка отриманого розв'язку. Такий підхід демонструє позитивні результати:

а) уважно прочитай задачу, проаналізуй її зміст, вияви невідомі слова або вирази, виділи умову та запитання;

б) розглянь значення кожного числа та встанови зв'язок між ними;

в) визнач, чи є задача простою чи складеною;

г) якщо план скласти не вдалося відразу, згадай, чи не мали ви досвіду розв'язання подібних задач раніше. Спробуй розв'язати частину задачі [2].

У формуванні вмінь розв'язувати задачі важливо застосовувати спеціальні сучасні заходи освітнього характеру. Зокрема, діти повинні бути націлені на таку настанову: «розв'язання задачі вимагає думки, оскільки методи знаходження відповіді не завжди очевидні і вимагають пошуку. Тому при опрацюванні умови здобувачам не слід поспішати, їм має бути дозволено витратити час на обдумування. Кожна нова задача повинна ґрунтуватися на наявних знаннях та повсякденному досвіді дитини, відповідати її природній допитливості. Одночасно, якщо задача вже розв'язана і засвоєна, її можна використовувати для розв'язання інших задач, для пошуку більш простих методів розв'язування та відкриття нових перспектив» [3]. В процесі формування вмінь розв'язувати складені задачі відбувається ознайомлення здобувачів початкової освіти з різними видами задач, повторне їх розв'язування та виконання творчої роботи (див. табл. 2).

Основні види творчої роботи над складеними задачами

№	Види	Особливості
1.	Первинне закріплення	Повторне розв'язування задачі відразу після запису останньої дії і відповіді допомагає закріпити зв'язки між величинами та алгоритм розв'язання
2.	Повторне розв'язування	Повторне розв'язування задачі через певний період, наприклад, через декілька днів або тижнів сприяє кращому усвідомленню зв'язків та алгоритму.
3.	Практика під час усних обчислень	Використання повторного розв'язування задач як елементу опитування та усних обчислень, що сприяє закріпленню знань.
4.	Домашня робота	Пропозиція здобувачам повторно розв'язати деякі задачі вдома, що дозволяє закріпити набуті вміння. Наприклад, одну задачу письмово, а інші усно.

Примітка: джерело складене автором на основі [1]

Позитивно оцінюючи наукову і практичну значущість робіт щодо формування вмінь розв'язувати складені задачі, важливо відзначити, що деякі аспекти цієї проблеми залишаються недостатньо розкритими. Зокрема, необхідно дослідити такі аспекти як: рівні програмних вимог, різнорівневі завдання, способи організації роботи.

Висновки та рекомендації. Вплив використання складених задач виявляється у розвитку математичних компетентностей, таких як: аналітичність, логічне мислення та творчість. При цьому, розв'язання складених задач допомагає здобувачам початкової освіти розвивати математичні компетентності та готує їх до успішної діяльності в сучасному світі. Отже, результати нашого дослідження підтверджують ефективність використання складених задач у процесі навчання математичної галузі здобувачів початкової освіти.

Література та джерела

1. Тарнавська Н. П., Рудницька Н. Ю. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Житомир: ФОП «Левковець». 2015. 430 с.

2. Формування математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами навчально-дослідницької діяльності. *Методичні рекомендації. Харківська гуманітарно-педагогічна академія.* 2018. URL: https://ludmilakolesnik.blogspot.com/2018/12/blog-post_86.html (дата звернення: 02.03.24).

3. Чугунова О. В. Психолого-педагогічні умови розвитку математичних здібностей учнів початкових класів. *Фізико-математична освіта.* 2018. Вип. 3(17). С. 99–103.

4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 19.03.24).

ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 3 КЛАСУ У ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ ТАБЛИЧНОГО МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ

Ірина Михалюк,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін*

Розглянуто особливості формування обчислювальних компетентностей учнів 3 класу у процесі засвоєння табличного множення і ділення. Описано вимоги до конструювання завдань, спрямованих на формування обчислювальних компетентностей учнів 3 класу у процесі засвоєння табличного множення і ділення.

Заплановані результати освоєння навчальної програми початкової освіти математичної освітньої галузі припускають, що здобувач початкової освіти навчиться виконувати усно додавання, віднімання, множення та ділення однозначних, двозначних та тризначних чисел у межах 100 (у тому числі з нулем та числом 1)» [2]. Перераховані обчислювальні уміння множення та ділення спираються на засвоєння учнів у початковій школі таблиць множення і ділення.

Проте, як свідчить практика, діти дедалі рідше використовують прийоми усних обчислень, працюючи з великими числами. Тому слід поряд із закріпленнями навичок виконання дій у стовпчик підбирати такі вправи, в яких структурні особливості багатозначних чисел дають можливість використовувати прийоми усних обчислень.

Істотною ознакою усних обчислень є спосіб виконання. При усному виконанні дій обчислення починаємо з вищих розрядів, на відміну від письмових, коли додавання, віднімання та множення чисел виконується в «стовпчик», починаючи з нижчих розрядів. Учителі початкових класів мають методично грамотно розробляти питання, спрямовані на виправлення у дітей помилок обчислювального характеру.

Усні обчислення мають бути органічною частиною всієї навчальної роботи з математики. Під час підготовки до уроків вчитель, виходячи з теми навчальної програми та мети уроку, підбирає матеріал для усних обчислень та визначає форми для їхнього проведення. Підібраний матеріал має стосуватися як завдань, так і прикладів з однією і більше дій. Приклади, як і завдання, слід давати дітям у невеликій кількості, тому що їхнє рішення швидко втомлює дітей, послаблює робочу дисципліну на уроці.

Процес оволодіння обчислювальними навичками досить складний: спочатку здобувач освіти повинен засвоїти той чи інший обчислювальний прийом, потім в результаті виконання досить великої кількості вправ навчитися швидко виконувати обчислення і запам'ятати табличні випадки напам'ять.

Для успішного формування обчислювальних компетентностей табличного множення та ділення необхідно:

- створити умови, що забезпечують усвідомленість сформованих обчислювальних компетентностей, що є основою правильності обчислень (раціональне використання різних засобів наочності у процесі формування обчислювальних компетентностей та правильне співвідношення теорії та практики обчислень);

- необхідно проводити систематичне за часом закріплення і вдосконалення обчислювальних навичок, що забезпечують не тільки свідомість і правильність, а й необхідну впевненість і швидкість виконання обчислень;

- передбачити систематичний контроль рівня оволодіння обчислювальними компетентностями класом загалом та окремо кожним учнем та забезпечення на цій основі диференціації та індивідуалізації навчання;

- приділити особливу увагу формуванню самоконтролю [5].

На початковому етапі формування вміння виконувати множення однозначних чисел, на думку Г. Непомнящої, доцільно застосовувати знаково-символічні засоби навчання. «Знаково-символічні засоби знайомлять із предметами та явищами навколишнього життя через умовні позначення (креслення, моделі, схеми тощо), що допомагають виявити та встановити зв'язки між різними об'єктами, вчать створювати в уяві образи предметів та ситуації на основі сприйняття схематичних зображень» [1, с. 102].

Так, Р. Романишина зазначає, що під час уроків математики можна застосовувати різні форми організації діяльності учнів у процесі засвоєння табличного множення і ділення з метою формування обчислювальних компетентностей учнів. Наприклад, навчання у співпраці (командна, групова робота) [3].

Одноманітні завдання з усних обчислень швидко втомлюють дітей. Тому потрібно змінювати форми, використовувати елементи гри, організовувати змагання на швидкість обчислень, залучати самих учнів до складання таких прикладів на вирішення своїми однокласниками.

Обчислювальна компетентність формується у процесі виконання учнями різноманітних вправ. Їх рекомендують проводити під час закріплення вивченого матеріалу, пропонувати учням під час опитування, під час перевірки домашнього завдання. Наприклад, кожен урок 5-7 хвилин виділяти для усних обчислень. Цей вид роботи так і називається «Усний рахунок». Оскільки «Усний рахунок» є невід'ємною частиною в структурі уроку математики, він має вирішувати завдання:

- відтворення та коригування певних знань, умінь та навичок обчислювальних компетентностей учнів, необхідних для їхньої самостійної діяльності на уроці або усвідомленого сприйняття пояснення вчителя;

- контроль вчителя за результатами учнів;

- моніторинг психологічного стану класу;

- психологічна підготовка учнів до сприйняття нового матеріалу (Р. Ромашин)

[3].

Також необхідно враховувати важливу виховну роль усних вправ – вони дисциплінують, вчать дітей терпінню й уміння чекати інших учнів, допомагати їм. Даний вид роботи на уроці допомагає вчителю: по-перше, переключити учнів з однієї діяльності на іншу; по-друге, підготувати учнів до вивчення нової теми; по-третє, повторити та узагальнити з учнями пройдений матеріал.

С. Скворцова та Р. Романишин зазначають, що з метою закріплення в обчислювальні компетентності, необхідно щоб здобувачі освіти: запам'ятали результати множення 25 на 2, 3, 4; уміли доповнювати двозначні та багатозначні числа до одиниць наступного вищого розряду; уміли записувати деякі двозначні числа та сотню (12, 24, 36, 48, 50, 100) у вигляді твору двох зручних множників [4].

О. Товканець та У. Щербей наголошують на доцільності періодичного проведення невеликих перевірочних письмових робіт на обчислення (на 5-8 хвилин для 1-2 класів та до 15 хвилин – для 3-4 класів), наприклад: у формі математичного диктанту; у формі короткочасної самостійної роботи, завдання якої вчителем заздалегідь записуються на дошці (ця частина дошки тимчасово закривається), а у потрібний момент він звертається до них. Якщо в класі є комп'ютерна техніка, тоді можна у будь-який час уроку спроектувати підготовлені завдання на інтерактивну дошку [5].

Г. Непомняца зазначає, щоб задовольнити природну зацікавленість учнів та підтримати їхній інтерес до обчислень у процесі засвоєння табличного множення та ділення, слід виконані самостійно дитячі роботи перевіряти фронтально на цьому ж уроці, обговорювати, хто з учнів використовував найефективніший прийом обчислення, хто швидше виконав обчислення [1].

Таким чином, обчислювальна компетентність – це вміння порівнювати числа, виконувати арифметичні дії з ними; знаходити значення числових виразів; порівнювати значення однойменних величин і виконувати дії з ними. У процесі формування обчислювальних компетентностей учнів 3 класу у процесі засвоєння табличного множення і ділення необхідно керуватися такими положеннями: під час усних обчислень перевіряти, якими способами здобувачі освіти обчислюють, спрямовувати їх у вибір кращого з усіх способів, які можна застосувати до рішення того чи іншої прикладу; приділяти більше уваги усному вирішенню завдань; слідкувати, щоб обчислення діти виконували усно; урізноманітнити форми роботи з усними обчисленнями, дбаючи водночас про розвиток у дітей як зорової, так і слухової пам'яті, для чого використовувати таблиці, лічильні фігури, спеціальні прилади; проводити обчислення регулярно.

Література та джерела

1. Непомняца Г. Підготовка вчителя до формування обчислювальних навичок у молодших школярів на засадах компетентнісного підходу. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. № 10 (1). С. 102–109.

2. Освітні програми. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 10.03.2024).

3. Романишин Р. Формування обчислювальних навичок в учнів початкової школи в умовах нетрадиційних технологій навчання. *Молодь і ринок*. 2020. №6. С. 185.

4. Скворцова С., Романишин Р. Технології та методи формування обчислювальних навичок в учнів початкової школи. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки». 2022. № 1. С. 137–143.

5. Товканець О., Щербей У. Особливості формування обчислювальних навичок учнів початкової школи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія: Педагогіка та психологія. 2019. № 1. С. 168–171.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧИХ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ

Софія Мульчак,

студентка 3 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Наукова керівниця – *Наталія Корінчук, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін*

Розглянуто використання творчих задач у навчанні математики для формування мотивації молодших школярів. Зосереджено на грі в рольові ігри, творчих головоломках та інтерактивних іграх як засобах стимулювання інтересу та позитивного ставлення до предмету.

Висока зацікавленість сприяє активному вивченню, розвитку креативного мислення та формуванню позитивного ставлення до математики. Мотивація відіграє критичну роль у навчанні математики, оскільки визначає ступінь зацікавленості та відданості здобувача освіти предмету. Мотивований вихованець більш відкритий до вирішення трудних завдань та здатний зосереджено працювати над власними навчальними цілями. Молодший школяр перебуває на етапі становлення свого навчального досвіду, тому необхідно враховувати його особливості при формуванні мотивації. Діти цього віку мають короткий час уваги, виражену цікавість до гри та експериментів. Важливо використовувати творчі методи та ігрові форми, які забезпечують інтерактивність та зрозумілість матеріалу, стимулюючи вивчення математики на основі позитивних емоцій. Індивідуалізований підхід, орієнтований на конкретні інтереси та рівень розвитку, дозволяє ефективно формувати мотиваційну спрямованість у здобувачів освіти.

Національні дослідження підтверджують, що вікові особливості мають значний вплив на ставлення здобувачів освіти до математичних наук. У молодшому віці діти особливо чутливі до взаємодії з вчителями та спілкування з однолітками. Позитивно вплинути на ставлення молодших школярів до математики може використання

рольових ігор і творчих завдань, спрямованих на розвиток позитивних емоцій і взаємодії. Для досягнення найкращих результатів необхідно враховувати особистісні особливості та розробляти методи навчання, що враховують психологічні передумови навчання [1]. Діти перебувають на етапі формування своєї особистості, і ключову роль у розвитку мотивації відіграють психолого-когнітивні аспекти. Важливим впливом у цьому віці є бажання мати позитивний досвід навчання та розуміти значення предмета для власного життя. Інтерес, конкретність і наочність завдань є ефективними психологічними чинниками, що стимулюють бажання вивчати математику.

Творчі завдання з математики є ключовими засобами розвитку творчого мислення здобувачів освіти. Вони допомагають розширити підходи до вирішення проблем, розвинути здатність спостерігати за нестандартними підходами та використовувати уяву під час вивчення математичних понять. Ці завдання роблять навчання веселим, поглиблюють розуміння предмету, стимулюють творчий розвиток дітей. Використання творчих завдань в математичному навчанні має численні переваги. Воно сприяє активізації інтересу, відкриває простір для експерименту та сприяє формуванню самостійності здобувачів освіти. Крім того, такий підхід сприяє засвоєнню матеріалу на глибокому рівні, оскільки вимагає від учнів критичного мислення та творчого використання знань. Однак, існують виклики у використанні творчих підходів. Деякі діти можуть відчувати дискомфорт у вирішенні завдань, які вимагають нестандартного підходу. Крім того, оцінювання таких завдань може бути відносно складним завданням, оскільки вони не завжди піддаються стандартним критеріям. Важливо збалансувати використання творчих способів, враховуючи індивідуальні рівні навичок та особливості кожного здобувача освіти.

Гра в рольові ігри є потужним інструментом для стимулювання інтересу молодших школярів до математики. Під час цих ігор діти отримують можливість втілитися у різні ролі та використовувати математичні концепції в життєвих сценаріях. Це робить навчання більш конкретним, цікавим і реалістичним. Рольові ігри також розвивають комунікативні навички, сприяють спільному навчанню та мотивують дітей.

Приклади сценаріїв та ігрових завдань для молодших школярів:

1. Магазин математики: діти можуть відігравати ролі продавців та покупців. Вони повинні розраховувати ціни, знаходити здачу та вирішувати математичні завдання, пов'язані із покупками.

2. Вчитель та вихованець: здобувачі освіти можуть відтворювати ролі вчителя та вихованця на уроках математики. Це дозволяє їм самостійно розв'язувати задачі та виконувати роль вчителя для розуміння та закріплення матеріалу.

3. Водій автобуса: діти грають роль водія автобуса та розраховують кількість пасажирів, вартість квитків та інші математичні завдання, пов'язані з поїздками на автобусі.

4. Вчений-дослідник: діти відіграють роль математичних вчених, які вирішують головоломки, вчать новим математичним концепціям та застосовують їх у вигляді вчених досліджень.

5. Математичний театр: діти створюють короткі вистави, де математичні концепції відтворюються в різних сценаріях. Це допомагає їм вивчати математику через творчий підхід та розвивати уяву.

Ці рольові ігри не лише стимулюють інтерес до математики, але й сприяють розвитку креативності та вмінь застосовувати математичні знання в реальних ситуаціях [2].

Головоломки є ефективним інструментом для розвитку всіх сторін мислення, включаючи логічне та абстрактне. Вирішення головоломок вимагає аналітичних навичок, уміння виділяти ключову інформацію, будувати стосунки та розрізняти закономірності. Ці вправи також сприяють розвитку абстрактного мислення, оскільки вимагають від здобувачів освіти розгляду проблем на концептуальному рівні та пошуку нестандартних рішень.

Зразки та методи використання творчих головоломок у класі:

1. Логічні головоломки:

- Задачі, які вимагають послідовного застосування логічних правил.
- Використання графіків та схем для вирішення завдань.

2. Головоломки з розгалуженням:

- Ситуації, де можливо декілька шляхів вирішення, та нестандартні розв'язки.
- Завдання, що заохочують вирішення проблеми з різних точок зору.

3. Математичні головоломки:

• Завдання, де необхідно використовувати математичні концепції для вирішення.

- Робота з головоломками, що вимагають використання різних операцій.

4. Інтерактивні головоломки:

• Використання технологій, графіків або онлайн ресурсів для розв'язання головоломок.

- Групові завдання, де діти спільно шукають рішення.

5. Сюжетні головоломки:

• Завдання, вбудовані у художній або науково-популярний контекст.

• Застосування казкових або історичних сценаріїв для розв'язання головоломок.

Використання таких головоломок у класі сприяє не лише розвитку логічного та абстрактного мислення, але й заохочує творчий підхід до вирішення проблем та підсилює інтерес до математики.

Інтерактивні ігри в навчанні математики є потужним інструментом, який не лише розвиває математичні навички, але й підвищує мотивацію здобувачів освіти. Такі ігри створюють забавне та захоплююче середовище, де діти можуть вивчати концепції математики, розв'язувати завдання та отримувати миттєвий фідбек. Вони стимулюють конкуренцію, співпрацю та самодисципліну.

Рекомендації щодо вибору ефективних інтерактивних ресурсів:

1. Адаптивність: потрібно обирати ігри, які адаптовані до різних рівнів складності, щоб задовольнити потреби різних дітей.

2. Забезпечення навчання: важливо вибирати ігри, які дозволяють здобувачам освіти навчатися новим концепціям або закріплювати вже вивчені матеріали.

3. Взаємодія та співпраця: необхідно обирати ігри, що сприяють взаємодії та співпраці між дітьми, стимулюючи командну роботу.

4. Мотиваційні елементи: слід враховувати ігри з елементами винагороди, рівнів та викликів, щоб підтримувати мотивацію здобувачів освіти.

5. Інтерактивність: необхідно обирати ігри з високим рівнем інтерактивності, де діти можуть взаємодіяти з математичними концепціями.

6. Відповідність віку: важливо переконатися, що вибрані ігри відповідають віковим та рівневим характеристикам вашого класу.

7. Оцінювання прогресу: обирати ігри, які надають інструменти для оцінювання прогресу та аналізу рівня засвоєння матеріалу.

Добре підібрані інтерактивні ігри не лише зроблять процес навчання математики захоплюючим, але й підвищать мотивацію та результативність здобувачів освіти.

Основну роль у формуванні практичного інтересу до математики відіграють практичні завдання, пов'язані з реальністю. Коли діти бачать, як математика застосовується до реального світу та як їхні навички можуть бути використані у повсякденному житті, це підвищує їхню мотивацію та залучення. Розуміння того, як математика застосовується в реальному світі, може зробити її більш зрозумілою та цікавою для здобувачів освіти [3].

Отже, творчий підхід сприяє розвитку креативного мислення, зацікавленості дітей у предметі, а також дозволяє їм бачити зв'язок математики із реальним життям. Застосування індивідуального підходу та підсилення позитивного підкріплення, такого як похвала, грають важливу роль у створенні сприятливого навчального середовища для здобувачів освіти.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти.

URL:<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

2. Інформаційні технології у практиці початкової школи як засіб формування соціально-адаптованої особистості молодшого школяра.

URL:<https://vseosvita.ua/library/informacijni-tehnologii-u-praktici-pocatkovoi-skoli-ak-zasib-formuvanna-socialnoaptovanoi-osobistosti-molodsogo-skolara-46840.html>

3. Кононова О. В. Формування мотиваційної спрямованості молодшого школяра до вивчення математики засобами Web-квестів.
URL:<http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6851>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Марія Одарчук,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Олена Стрельбіцька,
к. філол. н., старший викладач кафедри філології

Розглянуто проблему використання інформаційних технологій у навчальній діяльності молодших школярів. Зазначено переваги використання інформаційних технологій на уроках мови та літератури, що включають у себе більш доступне та захоплююче навчання для учнів, індивідуалізацію процесу навчання, стимулювання активної участі учнів та розвиток їхньої технологічної грамотності.

Нові покоління школярів зростають у світі, де інформація швидко змінюється. Неможливо уявити собі сучасну успішну людину, яка б не володіла навичками роботи з інформаційними технологіями. Школа повинна адаптуватися до сучасних реалій та готувати майбутнє покоління до вимог часу. Застосування інформаційних технологій не лише унеможливує рутинність у навчанні, а й сприяє уявленню нових концепцій, підтримує інтерес до навчання та завжди має творчий підхід, який стосується як вчителів, так і учнів.

У своїх працях дослідники, такі як І. Безкровний, А. Гуржій, Ю. Дорошенко, Г. Івшин, В. Серіков, Н. Морзе та інші, відмічають значимість інформаційних технологій як елементу загальної освіти, їх значення у формуванні світогляду, основних психічних якостей учнів, їхніх навчальних, інформаційно-комунікативних умінь і навичок, відображають, що застосування інформаційних технологій стає ґрунтовною частиною освітнього процесу сучасної школи.

Дослідження А. Гуржія, Ю. Дорошенка, Г. Івшина, В. Серікова та ін. також висвітлюють важливість інформаційних технологій у навчальній діяльності. А. Гуржій, зокрема, займається питанням інформатизації освітнього процесу. Його роботи часто аналізують електронні освітні ресурси та їх вплив на сучасне навчальне середовище [1, с. 28].

На думку Н. Морзе, інформаційні технології сприяють більш вдалому забезпеченню зворотнього зв'язку під час навчання, допомагають зробити навчання більш цікавим, інтенсивним та ефективним за рахунок реалізації можливостей медіа освітніх систем до дієвого і наочного подання навчального матеріалу [2, с. 96].

Узагальнивши літературні джерела, ми дійшли до думки, що використання інформаційних технологій має важливе значення для розвитку учнів. Зміна пріоритетів у цілях освіти включає готовність дітей до володіння комп'ютерними технологіями та здатність самостійно оновлювати знання. Це вимагає застосування

інформаційних технологій в навчально-виховному процесі, зокрема на уроках мовно-літературної галузі.

Мовно-літературна освітня галузь у початковій школі – важлива складова у загальному змісті освіти, так як вона є не лише окремим навчальним предметом, а важливим підґрунтям для опанування усіх інших дисциплін. Використання інформаційних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі може значно покращити навчальний процес та зробити його більш ефективним.

По-перше, інформаційні технології дозволяють зробити навчання більш доступним та захоплюючим для учнів. Завдяки використанню комп'ютерів, планшетів, інтерактивної дошки та програмного забезпечення, вчителі можуть створити цікаві та візуально привабливі уроки, які привертають увагу дітей та стимулюють їх до активної участі у навчальному процесі.

По-друге, використання інформаційних технологій дозволяє індивідуалізувати навчання. За допомогою спеціальних програм та онлайн-ресурсів вчителі можуть створювати персоналізовані завдання та матеріали, які враховують індивідуальні потреби та інтереси кожного учня. Це допомагає оптимізувати процес засвоєння матеріалу та забезпечує краще розуміння предмету.

По-третє, інформаційні технології розширюють можливості для проведення досліджень та творчих проєктів. Учні можуть користуватися Інтернетом для пошуку додаткової інформації, використовувати спеціалізовані програми для створення мультимедійних презентацій та відеоматеріалів, що дозволяє їм активно досліджувати та представляти власні ідеї.

По-четверте, використання інформаційних технологій сприяє розвитку комунікативних навичок учнів. Вони можуть спілкуватися з однокласниками та вчителями через електронну пошту, форуми або онлайн-конференції, обмінюватися думками та досвідом, що сприяє формуванню навичок співпраці та колективної роботи.

Отже, інформаційні технології – це досить своєрідний спосіб навчання, який робить цей процес більш цікавим і яскравим. Але для того, щоб потрапити в таємничий і чарівний світ комп'ютера, дитині необхідно набути навичок роботи з комп'ютером та ознайомитися з його функціями. Це легко зробити за допомогою комп'ютерних ігор. Підвищити мотивацію до навчання допомагає комп'ютерна програма, яка структурує навчання в ігровій формі. Ігри стимулюють особисту ініціативу та творче мислення, сприяють формуванню вміння діяти спільно, підпорядковувати власні інтереси спільним цілям [3, с. 36].

Ефективність навчання за допомогою комп'ютерних освітніх ігрових програм значною мірою залежить від багатьох факторів. Серед них дуже важлива якість програмних засобів і спосіб їх використання.

При виборі комп'ютерних засобів вчителі пропонують враховувати, що навчальні ігрові програми повинні відповідати таким вимогам:

- розвивати пізнавальну активність дітей та викликати позитивні емоції;
- розвивати у дітей творчі здібності та нахили, стимулювати їх уяву;
- володіти пізнавальною індивідуальністю та сприяти розвитку пізнавальних інтересів учнів;

- давати правильне уявлення про явища та процеси, що відтворюються в грі та сприяти розвитку логічного мислення;
- бути доброзичливими до дітей;
- допомагати дітям добре працювати з комп'ютером;
- відповідати певним вимогам [4, с. 20].

Отже, використання інформаційних технологій на уроках мовно-літературної галузі допомагає підвищити якість навчання молодших школярів, забезпечуючи їм доступ до новітніх знань та технологій, розвиваючи їх творчість, критичне мислення та комунікативні навички. Важливо використовувати ці технології розумно та з урахуванням потреб кожного учня, створюючи таким чином сприятливе навчальне середовище для всіх учасників навчального процесу.

Література та джерела

1. Гуржій А. М., Бахмат Н. В., Зайчук В. О., Карташова Л. А., Розман І. І., Сорочан Т. М. Організаційні засади формування цифрової інфраструктури освіти і педагогічної науки в Україні (кінець 80-х рр. XX століття-початок XXI століття). *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Том 83, №3. С. 26–48.
2. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій. Київ: Видавнича група ВНУ. 2008. 352 с.
3. Шавало О. Нові форми та методи проведення уроків. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2015. № 4. С. 35–36.
4. Барановська В. М. Методична система формування інформативних компетентностей майбутніх учителів початкових класів. Київ, 2014. 20 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТОРІТЕЛІНГУ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Руслана Оласюк,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Галина Давидюк, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розглянуто можливості використання методу сторітелінгу для освітніх цілей. Сторітелінг рекомендується застосовувати для мотивації учнів, пояснення процесу чи явища, вибору засобів вирішення завдань, моделювання проблемних ситуацій, пояснення порядку дій.

На сучасному етапі українська освіта стикається з серйозними проблемами, такими як інформаційна перевантаженість, неефективне використання сучасних методів та технологій навчання, відрив теоретичних знань отриманих у закладі освіти від вимог сучасного суспільства. Вирішити ці проблеми покликана система нових

педагогічних методів (інструментів), одним із яких є сторітелінг (від англ. Storytelling – трансляція історій).

Сторітелінг – це не просто розповідь історій, а розповідь історії за певним сюжетом та завданнями. Сьогодні педагогічний сторітелінг використовується із залученням мультимедійних технологій та відкриває можливості включати даний метод у освітній процес у онлайн чи дистанційному форматі. Створення емоційної динамічної розповіді з чітко оформленими формулюваннями, що поєднує у собі візуальну, образну, музичну та словесну складові, потребує чималих зусиль, багаторазових внесень поправок, численних спроб озвучити історію. Усе це сприятливо відображається на формуванні ключових компетенцій учнів.

Н. Голуб [4] зазначає, що створення історій більш захоплююча й цікава діяльність, історії легше асоціюються з особистим досвідом, ніж правила, вони краще запам'ятовуються. На думку Н. Бондаренко [1], М. Василюшиної [2], О. Мироненко [5] та ін., сторітелінг не вимагає особливих витрат і може бути використаний практично на будь-якому етапі освітнього процесу. Проте, незважаючи на освітні можливості сторітелінга, даний метод побіжно використовується в практиці початкової школи.

Отже, проаналізуємо ефективність використання методу сторітелінгу на уроках в початкових класах.

Сторітелінг – педагогічний метод, побудований на використанні історій із певною структурою та героєм, спрямований на вирішення освітніх завдань, розвитку та мотивації і т.д. Застосування сторітелінгу викликає емоційний відгук у здобувачів освіти і, отже, робить навчальний процес більш привабливим, активізує пізнавальну активність, робить навчальну інформацію доступнішою, наочнішою; сприяє розвитку: фантазії, логіки, навичок поведінки.

Н. Голуб та О. Горошкіна [4] розглядають три види педагогічного сторітелінгу:

1) «Класичний сторітелінг. Реальна життєва ситуація (чи вигадана історія) розповідається учителем самотійно. Учні лише слухають та сприймають інформацію. Класична розповідь служить для трансляції знання. Явне знання виражається вербально чи у вигляді тексту. Під час використання класичного сторітелінга учитель передає здобувачам освіти конкретну навчальну інформацію: правила, теорії, експериментальні закони та ін., наділену в яскраву форму історії, що запам'ятовується» [4, с. 99].

2) «Активний сторітелінг. Учителем задається «канва історії», визначаються її цілі та завдання. Учні активно залучаються до процесу створення та розповідання історій. Учні можуть: створювати історії самотійно, дотримуючись завдання та рекомендацій учителя; моделювати різні ситуації та шукати шляхи виходу; аналізувати історії самотійно чи з учителем. Активний сторітелінг сприяє передачі не тільки явного, але і неявного знання. Неявне знання це такий вид знання, який логічно не оформляється і вербально не виражається. Воно особливим чином проявляється у практичній діяльності сприяючи формуванню компетентностей» [4, с. 100].

3) Цифровий сторітелінг як формат сторітелінгу, в якому розповідь історії доповнюється візуальним рядом (відео, скрайбінг, майнд-меп, інфографіка). Цифровий сторітелінг має ряд переваг, він дозволяє: зробити пояснення більш переконливим та наочним; оперативно ділитися цифровими історіями з учнями; індивідуалізувати освітній процес; змоделювати різні ситуації, процеси та явища без особливих фінансових та тимчасових витрат; підвищити залученість учнів до освітнього процесу [4, с. 101].

Н. Бондаренко зазначає, що в педагогічній практиці учитель може комбінувати класичний та активний сторітелінг [1].

Розглянемо наведені вище види сторітелінгу на прикладі уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початкових класах.

Так, класичний сторітелінг, де історія ведеться від учителя, а учні виступають слухачами та споживачами інформації: тема «Як термометр знає тепло чи холодно» (історія про створення термометра Андерсом Цельсієм), «Як мандрує вода» (історія про подорож Краплинки-мадрівниці) [3, с. 91]

Активний сторітелінг передбачає активне включення усіх учасників освітнього процесу. Роль педагога у даному контексті – подати основу історії, сформулювати проблему, визначити мету та завдання. Учні у даному випадку включається до процесу створення історії. Даний тип сторітелінгу модливо реалізувати під час вивчення таких тем: «Що таке погода і як її передбачати» (із залученням тексту підручника зі с. 87 – 91, та завданнями на с. 90) [3], «Як розпізнавати інформацію» та ін.

Наведемо приклад групового активного сторітелінгу до теми «Які ознаки зими. Зимові місяці» [3, с. 126]. Завдання для учнів: «Складіть історію за темою «Подорож до зимового лісу». З цією метою вчитель може подати учням алгоритм складання історії: а) вибір головних героїв (наприклад? Кого ви можете зустріти у зимовому лісі?); б) опис місця, де відбувається історія (зимовий ліс); в) моделювання проблеми події, які зустрічають головні герої на своєму шляху у зимовому лісі (головний етап історії); г) вирішення проблеми (шляхи подолання проблемної ситуації із залучення опису компонентів живої та неживої природи зимового лісу); д) висновки історії (основні результати, які досягає герой у цій історії). Тут учні можуть використати додаткові наочні матеріали (презентації, фото, відео, аудіо, ілюстрації і т.д.).

Цифровий сторітелінг. Наприклад, до теми «Як мандрує вода» у підручнику подано завдання «За малюнками побудуйте історію про те, як діти бережуть воду», що доповнено алгоритмом побудови цифрового сторітелінгу.

Варто зазначити, що чітко дотримуватись структури представлених сюжетів необов'язково і не завжди є можливим. Учитель повинен імпровізувати виходячи із власних завдань: змішувати сюжети, використовувати лише частину елементів або запропонувати щось своє, нове (Н. Голуб, О. Горошкіна) [4].

Таким чином, розглянуто особливості використання методу сторітелінгу на уроках в початкових класах. З'ясовано, що для використання сторітелінгу в освітньому процесі потрібно пам'ятати про кінцеву педагогічну мету – не вразити слухачів, а навчити. Тому в педагогічному сторітелінгу історія відіграє «другорядну»

роль, де історії добре показують, як теорія працює у житті; пов'язують усі компоненти (теорію, приклади, пояснення), забезпечують контекст.

Література та джерела

1. Бондаренко Н.В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. №7 (147). С. 130–135.
2. Василюшина М. Застосування технології сторітелінг на уроках української мови в початковій школі. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 28–29 травня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. №28. С. 34–38.
3. Гільберг Т. В. Я досліджую світ: підруч. для 2 –го кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х ч.): ч.1. Київ: Генеза, 2019. 144 с.
4. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Сторітелінг на уроках української мови: до проблеми дидактичної номінації. *Вісник ГНПУ імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 3. С. 97–103.
5. Мироненко О.В., Чкан Л.О. Сторітелінг як лінгводидактична інновація. *Science and education: problems, prospects and innovations Materials of the 6th International scientific and practical conference* (March 3-5, 2021). CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2021. P.416–418.

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Аріна Остапчук,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Олена Гончарук, к. пед. н.

Окреслено умови формування орфографічної правильності в здобувачів початкової освіти, проведено аналіз освітньої програми з української мови та літературного читання щодо дослідження орфограм, визначено основні прийоми формування орфографічно правильного письма.

Одним із завдань початкової освіти є формування в здобувачів компетентності вільного володіння державною мовою. Складовою вищезазначеної компетентності є орфографічна грамотність молодших школярів. Орфографічна грамотність/правильність – це передача усного мовлення на письмі відповідно до орфографічних норм української літературної мови.

Відповідно до освітньої програми з української мови та читання учні початкових класів досліджують такі орфограми: написання слів з апострофом, м'яким знаком, власної та загальної назви, з подвоєнням, зі службовими словами, з ненаголошеним *е/и*, з часткою *не*; поділ слова для переносу з рядка в рядок; велика

літера на початку речення; написання слів з префіксами *роз-*, *без-*, *з-* (*с-*), *пре-*, *при-*; написання числівників, які використовуються для запису дати в зошиті; правопис слів із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції; написання слів зі співзвучними префіксами і прийменниками; правопис слів із чергуванням приголосних і голосних при зміні; правопис прикметників на *-ський*, *-цький*, *-зький*; правопис дієслівних закінчень з ненаголошеними *e/u* [2, 3].

Проаналізувавши лінгвометодичні дослідження щодо формування орфографічної правильності в здобувачів початкової освіти, визначили умови формування орфографічної грамотності учнів:

1. Орфоепічно правильне мовлення вчителя. Основним принципом у формуванні грамотного письма школярів є фонетичний, тобто «як чуємо, так і пишемо»: написання слова відповідає його літературній вимові. Часто спостерігаємо у мовленні вчителів пом'якшену вимову шиплячих, твердих приголосних перед *я,ю,є*; оглушення дзвінких приголосних у кінці слова чи складу тощо. Нехтування орфоепічними нормами призводить до таких помилок в учнівських письмових роботах: *учень*, *пять*, *беріска*. Орфоепічно правильне мовлення вчителя є також прийомом практичного засвоєння молодшими школярами орфоепічних норм шляхом наслідування ними правильної вимови звуків та звукосполучень, а також правильного наголошування слів.

2. Розвиток фонетичного слуху в школярів. Як зазначає М. Вашуленко, «однією з причин, які утруднюють навчальну діяльність дітей, ... є недосконалість їхнього мовленнєвого слуху, зокрема фонетичного» [1, с. 49]. Фонетичний слух – це вміння розрізняти і відтворювати всі мовні звуки та їх відтінки [1, с. 49]. «Від того, як буде розкрито для дитини будову звукової форми слова, залежатиме засвоєння мови – граматики і пов'язаної з нею орфографії» [1, с. 50]. Уміння розрізняти на слух та правильно вимовляти звуки мови впливає на правильне співвіднесення їх із буквами, а відтак безпомилковому письму з точки зору орфографії. На думку М. Вашуленка, «у формуванні фонетичного слуху важливо не тільки зважати на слухові відчуття дітей, а й забезпечувати усвідомлення їх взаємозв'язку з мовленнєво-руховими, так званими кінестетичними відчуттями» [1, с. 49]. Отже, під час практичного засвоєння правильної вимови звуків, зокрема приголосних дзвінких та глухих, шиплячих, твердих та м'яких, потрібно спиратися на елементарні знання про спосіб артикулювання цих звуків. Виділяємо такі прийоми у формуванні орфоепічно правильної вимови звуків: наслідування вимови, спостереження за артикулюванням окремих звуків, зіставлення вимови звуків, наприклад, приголосних твердих і м'яких, дзвінких та глухих. Серед прийомів розвитку фонетичного слуху в школярів виділяємо роботу з чистомовкою, скоромовкою, звуко-буквений аналіз слова, спостереження за зміною значення слова від зміни звука тощо.

3. Уміння співвідносити звуки із буквами. Співвіднесення звуків із буквами має велике значення у формуванні орфографічної грамотності, зокрема під час позначення на письмі подовжених звуків, написання слів з апострофом, з м'яким знаком, слів із буквами «щ», «ї», зі звуками [̆дз], [дж] тощо. Саме у добуковений і буквений періоди навчання грамоти під час формування навички читання і письма потрібно максимально приділяти увагу співвіднесенню звуковимови складу, слова і

їхньому графічному позначенню. Засвоєння буквених знаків, аналітико-синтетичні звукові прийоми, зокрема звуковий та звуко-буквений аналіз, робота зі складовими таблицями, словами, реченнями, списування із промовлянням, слухові диктанти – це прийоми, які сприяють виробленню вміння позначати звуки та звукосполучення буквами на письмі.

4. Дотримання правильності відображення графічної будови літери на письмі та поєднання літер між собою. Правильне відображення на письмі графічної будови літери та поєднання літер між собою впливає насамперед на безперешкодне прочитання та усвідомлення написаного. Наприклад, якщо порушити поєднання літер *и* та *л* у слові *мило*, тобто знехтувати нижнім з'єднанням, то прочитати це слово неможливо. Отже, це є порушенням норм писемного мовлення, зокрема графічних та каліграфічних, що і визначає помилку у написанні певного слова. Каліграфічні хвилинки – це прийом, який мінімізує огріхи графічного характеру.

5. Дотримання правильності читання учнями та систематичність читання. Безпомилковість читання, окрім осмислення прочитаного, впливає на формування орфографічної грамотності. Під час голосного читання активно працює слухова, зорова та артикуляційна/кінестетична пам'ять школяра. За багатьма невивченими орфограмами у словах школярі спостерігають під час читання. Вищезазначені види пам'яті дозволяють у майбутньому безпомилково відтворити на письмі слова з орфограмами, непередбаченими навчальною програмою для вивчення школярами, наприклад, *улітку*, *згори*, *назустріч*, *який-небудь*, *великий-превеликий*, *відеоігри* тощо.

6. Розуміння значення слова. Усвідомлення значення слова унеможливорює допущення орфографічної помилки під час його написання. Отже, словникова робота має проводитися на постійній основі. Важливо сформувати в учнів вміння самостійно апелювати до тлумачного словника, зокрема за допомогою гаджетів.

7. Розвиток орфографічної пильності. Як зазначають лінгводидакти, «орфографічною пильністю називають здатність людини швидко розпізнавати орфограми і визначати їх типи. Орфографічна пильність також передбачає готовність знаходити власні або чужі помилки, допущені під час письма. Слід зазначити, що розпізнавання орфограм, її співвіднесення з правилом має відбуватися досить швидко, аби не затримувати процес письма, не відволікати від змістової сторони писемного висловлювання. Отже, починаючи з перших уроків письма, важливо пам'ятати про формування в учнів орфографічної пильності, навичок самоконтролю, всіляко запобігати можливим правописним помилкам у дитячих письмових роботах» [1, с. 285].

8. Усвідомлення, запам'ятовування орфографічних правил та уміння їх застосовувати. Орфографічні правила – це інструкції/рекомендації, які пояснюють умови вибору єдино прийнятого, нормативного написання слова. У роботі над орфографічним правилом потрібно звертати увагу не на його механічне зазубрювання, а на усвідомлення змісту правила, а потім вивчення його напам'ять.

9. Орфографічний розбір. Цей вид роботи рекомендують проводити майже на кожному уроці української мови та літературного читання, тому що «систематична робота, пов'язана з поясненням орфограм, привчає школяра до певної послідовності операцій, певного ходу міркувань. Конкретизація загальної схеми орфографічного

розбору залежить від характеру умов вибору орфограми і формулювання орфографічного правила» [1, с. 296]. Окрім орфографічного розбору, у формуванні грамотного письма школярів велике значення мають такі вправи, як списування та різні види диктантів.

Отже, вважаємо, що врахування вищезазначених нами умов під час формування орфографічної правильності молодших школярів матиме позитивні результати в опануванні учнями грамотного письма.

Література та джерела

1. Методика навчання української мови у початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За наук. ред. Вашуленка М. С. Київ: Літера ЛТД, 2012. 364 с.

2. Савченко О. Я. Типова освітня програма 1-2 клас. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022> (дата звернення: 15.03.2024)

3. Савченко О. Я. Типова освітня програма 3-4 клас. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022> (дата звернення: 12.03.2024)

ВИКОРИСТАННЯ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПISУ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Вікторія Охота,

студентка 21-Ш(б) групи, спеціальність 013 «Початкова освіта»

факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – магістр О. Гальянова

Петриківський розпис став регіональним культурним елементом, через популяризацію даного виду мистецтва у художній освітній галузі. Сьогодні петриківський розпис представляє українську художню культуру на міжнародному рівні. Цей вид розпису є одним з найяскравіших видів українського народного декоративного мистецтва, як невід’ємна складова частина декоративно-прикладного мистецтва світу, засіб формування національних цінностей молодших школярів в новій українській школі.

Досвід світової й вітчизняної філософської, психологічної й педагогічної думки минулого (Я. Коменський, Д. Локк, Ж. Поль, Г. Сковорода, К. Ушинський, Т. Шевченко, М. Драгоманов, О. Духнович, І. Крип’якевич, С. Русова) і сьогодення (М. Антоненко, Ю. Бондаренко, О. Вишневецький, В. Довбищенко, І. Зязюн, О. Ковальчук, Е. Пасічник, В. Поплужний, М. Стельмахович, М. Чумарна та інші)

переконливо доводить, що система сучасної освіти повинна спиратися на національні корені [3, с. 28].

Важливо, що це перший український об'єкт із таким статусом. Нині він має широке поле інтеграції, інтерпретації та впровадження, однак постає питання: чи можна вважати цей розпис автентичним, чи його художня мова і засоби виразності не втрачають національних рис, набуваючи узагальненого вияву «україністики», як одного із репрезентантів українського мистецтва у сучасному світі.

У цьому питанні проявляється актуальність дослідження, що передбачає розгляд виникнення, становлення та подальшого розвитку петриківського розпису, його адаптації до вимог часу та інтеграції у різні види мистецтва, збереженні традицій. Національна своєрідність та високий художній рівень петриківського розпису дозволяє йому займати гідне місце у традиційній культурі України. Він є унікальною пам'яткою матеріальної та духовної культури, яка займає особливе місце у культурній спадщині нашого народу, має тісний зв'язок з найдавнішими джерелами української культури. Петриківський розпис стає образним літописом наших предків, який мовою кольору та орнаменту розкриває нам багато таємниць та законів краси народного мистецтва, ланка, яка пов'язує мистецьке минуле нашого народу з його сьогоденням та майбутнім, є засіб формування національних цінностей молодших школярів в новій українській школі.

Протягом року вчитель знайомить учнів молодшого шкільного віку з різними видами декоративно-прикладного мистецтва, щоб показати дітям геометричні орнаменти, квіткові тощо. Вибирає наочний матеріал: репродукції, листівки, слайди, відео. Це позитивно впливає на емоційне сприйняття дітей. З іншого боку, сприйняття знайомих предметів виходить на новий рівень, виділяючи загальне, діти помічають те, на що раніше не звертали уваги. Геометричний орнамент підкреслює знайомі елементи та його орнаменти. Звертається увага на закономірності кольору та чергування елементів, ритмічність, побудову симетричного малюнка.

З метою формування національних цінностей молодших школярів на уроках «Мистецтва» розгляд предметів супроводжується художнім словом, задоволеннями, приказками, образними словами, якими користуються народні митці, звучанням народної музики, пісень. Різні форми занять, використання наочного матеріалу, художніх слів, музики зроблять ці заняття жвавими та цікавими. Це як екскурсія в казку. Знайомлячи дітей з одним видом народної творчості, висвітлюються деякі з доступних дітям прийомів: заповнення простору аркуша у певній послідовності, спочатку виконання тих же елементів, потім прикраси, та ін. Ритмічне заповнення форми одним кольором дозволяє дитині чіткіше виконувати елементи, розвивати навички та темп малювання без пауз [4, с. 10-16].

Відомий методист В. Кузін рекомендує таку послідовність виконання декоративного малюнка: збір матеріалу, необхідного для виконання декоративного розпису (листя дерев, репродукції, фотографії); вивчення об'єктів, форми яких повинні втілитися в декоративні форми (листя, квіти, фрукти і т.п.); виконання декількох варіантів декоративних елементів; виконання ескізу декоративного малюнка невеликого розміру; виконання декоративного малюнка олівцем; виконання декоративного малюнка фарбами [1, с. 18].

Ми використовуємо в практичній діяльності такі завдання на уроках «Мистецтва» (образотворче мистецтво) в початковій школі, які б приваблювали учнів новим, цікавим змістом, спрямовували творчу думку дитини за межі запланованого матеріалу, що сприяє виникненню прагнення до власної творчості. Уважаємо доречним на кожному уроці, налаштовуючи учнів на вивчення тієї чи іншої теми, звертатися до їх життєвого досвіду, до знань, набутих на попередніх уроках.

Відродження петриківського розпису під час занять зі школярами має бути традиційним, адже до відродження народних традицій спрямовують пріоритетні напрями реформування виховного та навчального процесу в сучасній школі. Завданням вчителя є поєднання освіти з національним підґрунтям, історією та народними традиціями, збереження та збагачення культури українського народу, прищеплення шанобливого ставлення до звичаїв та традицій, що є невід'ємною частиною нашого минулого.

Таким чином, можливості образотворчого мистецтва щодо залучення школярів до надбань національної культури є багатими і своєрідними, бо вони є тими рідкісними предметами, що перекидають місток між матеріальною і духовною культурою суспільства. Заняття різноманітними видами народних ремесел і декоративно-ужиткового мистецтва є засобом формування національної цінності молодших школярів в новій українській школі.

Література та джерела

1. Качерова О. Ефективні методи формування мистецьких смаків здобувачів початкової освіти в умовах НУШ. Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: *сучасні реалії та виклики: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Бердянськ, 15.11.2022)*. Бердянськ: БДПУ. С. 228-230.

2. Качерова О., Дроздова В. Нестандартні уроки з образотворчого мистецтва в початковій школі. *Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю) «Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи»*. Херсонський державний університет, 2023. С.65–67.

3. Петриківський розпис : бібліогр. покажч. / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка ; уклад.: Г. О. Стешенко, О. О. Скаченко. Київ, 2018. 77 с.

4. Чорна Є., Качерова О. Формування естетичних смаків молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Бердянськ. 2020 р.

5. Чуднівцев А.С. Петриківський розпис як феномен української художньої культури : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Чуднівцев Анастасія Сергіївна ; Нац. акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучас. мистецтва. Київ, 2019. 18 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НУШ»

Тетяна Панасюк,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олена Пуш, к. пед. н., старший викладач кафедри
педагогіки та психології, заступник директора з навчально-виробничої роботи*

Розвиток критичного мислення у молодших школярів у контексті Нової української школи (НУШ) – актуальне завдання сучасної початкової ланки освіти. Стратегії включають інтерактивні уроки, розвиток аналітичних навичок та креативного мислення, що сприяє формуванню самостійних та критично мислячих особистостей.

В умовах перенасиченого інформаційного простору та розмаїття прихованої пропаганди важливо розвивати критичне мислення у молодших школярів. Це завдання постає перед сучасним вчителем початкової школи, адаптуючи розум учня до сучасних умов та швидкозмінливого світу. Розвиток критичного мислення є ключовим інструментом для формування мотивації до успіху та самовдосконалення учнів, які здатні до аргументованого мислення та творчого розв'язання проблем [1, с. 276].

Розуміння критичного мислення включає в себе його походження від загального мислення, як самостійного пошуку й узагальнення нового в контексті діяльності та досвіду. М. Ліпман виділяє відмінності між критичним та побутовим мисленням, підкреслюючи особливу увагу до оцінювання інформації, аргументації, істинних умовисновків та постійного пошуку істини через синтез знань [1, с. 276-277].

Критичне мислення, як високий рівень когнітивних навичок, полягає у здатності до обґрунтованих висновків та рішень. Педагогічні стратегії для розвитку критичного мислення у молодших школярів спрямовані на стимулювання самостійного, аналітичного, логічного, рефлексивного та творчого мислення за допомогою різноманітних інтелектуальних та комунікативних методик [2, с. 48].

Поняття «критичне мислення» у сучасній науковій літературі визначається як найвищий рівень когнітивних навичок, який передбачає здатність людини до аналізу, оцінки та обґрунтування висновків і рішень. Уточнення цього поняття здійснюють різні вчені: Б. Блум розглядає критичне мислення як основу для розвитку креативності [3], а Дж. Дьюї підкреслює його важливість для прийняття обґрунтованих рішень [4, с. 32-35].

Сьогодні в науковій та педагогічній літературі під критичним мисленням розуміється система умінь та навичок, що сприяють аналізу, оцінці та використанню інформації для прийняття обґрунтованих висновків. Важливо враховувати різноманітні підходи до розуміння та формування цієї навички, щоб створити ефективні педагогічні умови для її розвитку у молодших школярів. Такі умови

включають в себе заходи, спрямовані на розвиток самостійності, аналітичного та логічного мислення, а також здатності до самооцінки та творчого розв'язання проблем [5, с. 31].

Стратегія розвитку критичного мислення у молодших школярів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» базується на комплексному підході, який враховує психологічні особливості дітей та особливості навчального процесу в початковій школі. Врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів є однією з ключових педагогічних умов. Вік молодших школярів, який охоплює два мікрорічкові періоди - учнів 1–2-х і 3–4-х класів, відрізняється виразними характеристиками, що вимагає постійного обдумування вчителя та адаптації навчального процесу до їхніх потреб.

Згідно з Концепцією «Нова українська школа», початкова освіта розподіляється на два етапи: перший етап, що включає адаптаційно-ігровий період для учнів 1–2 класів, спрямований на ознайомлення з правилами шкільного життя та навчання, а також на створення комфортного середовища для їхнього розвитку. Другий етап, який охоплює 3–4 класи, має на меті розвиток важливих навичок учнів, їхнього інтелекту та особистісного зростання, вироблення вмінь у творчій та дослідницькій діяльності, а також розвиток соціальних та комунікативних здібностей.

Реалізація плану з розвитку критичного мислення серед молодших школярів також передбачає застосування технологій, які спрямовані на покращення рівня логічного мислення та аналітичних вмінь. Розвиток готовності вчителя до розвитку критичного мислення молодших школярів є також ключовим фактором, оскільки це потребує розуміння особливостей навчального процесу та відповідного вибору методик та форм роботи, спрямованих на розвиток критичного мислення учнів [2, с. 23].

Аналіз наукової літератури, проведений на основі досліджень Н. Бібік і О. Пометун, показує, що учні 1–2 класів в основному досягають початкового рівня розвитку критичного мислення [2, с. 25]. Цей рівень характеризується їхньою здатністю розуміти й використовувати базові поняття, порівнювати та класифікувати об'єкти, спостерігати навколишній світ, формулювати власні думки та виявляти креативність у вирішенні завдань [5, с. 37].

У дослідженнях Н. Богданець-Білокаленко, О. Фідкевич та інших вчених виявлено, що учні 3–4-х класів мають трошки краще розвинене критичне мислення. Хоча вони вже можуть аналізувати та оцінювати інформацію, їхні розумові здібності ще не досягли повного розвитку [6].

Одним із важливих завдань розвитку критичного мислення учнів початкових класів є формування ігрового освітнього середовища, яке сприяє не лише зацікавленості у навчанні, але й дозволяє дітям вільно висловлювати свої думки.

Для сприяння розвитку критичного мислення учнів 3–4-х класів, вчителям рекомендується застосовувати пошуково-дослідницькі завдання, цікаві теми для обговорення та створювати ситуації, які ставлять перед учнями завдання поставити запитання та знаходити на них відповіді.

Під час сприяння розвитку критичного мислення необхідно враховувати унікальні риси кожного учня, такі як їх інтелектуальні здібності, емоційний стан і інші фактори, що впливають на їхні можливості в навчанні [2, с. 45].

Отже, розвиток критичного мислення учнів початкової освіти вважається важливим завданням для вчителів сучасної початкової школи. Успішність цього процесу залежить від створення ефективних педагогічних умов, що включають в себе урахування індивідуальних та вікових особливостей учнів, вміння використовувати технології для розвитку критичного мислення та готовність вчителя до цього процесу.

Подальші дослідження потребують проведення експериментальних випробувань щодо ефективності педагогічних умов, що спрямовані на розвиток критичного мислення учнів початкової освіти. Це сприятиме вдосконаленню педагогічних стратегій та забезпечить більш якісну підготовку молодших школярів до важливих викликів у сучасному світі.

Література та джерела

1. Філатова Л., Харламова О. Критичне мислення молодших школярів в освітньому середовищі НУШ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Т. 3, № 55. С. 275–282.
2. Бібік Н. Концепція НУШ, Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: Літера, 2019. 208 с.
3. Bloom B.S., Engelhart M. D., Furst E.J., Hill W.H. & Krathwohl D.R. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain. New York: David McKay Co Inc. 1956.
4. Dewey J. *How We Think*. Dover Publications, 1997. 224 p.
5. Пометун О. Нова українська школа: розвиток критичного мислення в учнів початкової школи. Київ: Освіта, 2020. 192 с.
6. Стратегії критичного мислення на етапі цілепокладання. Формувальне оцінювання як «оцінювання для навчання». Нова українська школа. [URL:https://nuschool.com.ua/lessons/elementary/assessment_2/6.htm](https://nuschool.com.ua/lessons/elementary/assessment_2/6.htm) (дата звернення: 17.03.2024).

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ БАЗОВИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧАСТИНИ МОВИ

Руслана Пещук,

студент-магістр групи ПО–21 М спеціальності 013 Початкова освіта
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
**Науковий керівник – Світлана Гірняк, д. ф. н., професор кафедри
фундаментальних дисципліни початкової освіти**

Подано аналіз формування базових уявлень про частини мови, що ґрунтуються на опрацюванні кожної з них з урахування наступно-перспективних зв'язків та дотриманням вимог Типової освітньої програми для учнів 1–4 класів.

Початкова школа повинна виконувати роль цілісного фундаменту, на якому ґрунтуватиметься вся освітня система на інших етапах засвоєння знань учнями. С. Гірняк і Т. Кузбит слушно зауважують, що «Компетентнісний підхід до навчання української мови є актуальним у наш час, оскільки покликаний плекати мовну особистість, яка не тільки знає українську мову, а й постійно використовує її в повсякденному спілкуванні, любить, шанує і дбає про її збагачення, розвиток і престиж» [1, с. 401].

Навчальна дисципліна «Українська мова» – базовий предмет у змісті початкової освіти, під час вивчення якого молодші школярі засвоюють не тільки теоретичні знання з фонетики і лексики, морфеміки і словотвору, морфології та синтаксису рідної мови, а й опановують інші предмети. Головна мета її вивчення – навчити учнів писати, читати, слухати і розуміти почуте/прочитане, а основне – забезпечити сталий розвиток учня, сформувати систему лінгвістичних знань та мотивувати школярів до глибокого і скрупульозного вивчення української мови. З цього приводу М. Проць та А. Зиммельдінова зауважують, що «лінгвістичною основою методики вивчення частини мови є вчення про частини мови як розряди слів, об'єднані спільними граматичними властивостями, які відображають спільність їх семантики. Значить, увага вчителя повинна бути скерована на усвідомлення учнями спільності в мові певних груп слів, їх ролі в спілкуванні людей» [2, с. 109].

Розподіл слів за лексико-граматичними розрядами (частинами мови) здійснюється на основі трьох показників: *семантичного, морфологічного, синтаксичного*. У початковій школі пропонується усталений порядок вивчення частин мови, зокрема спершу школярі знайомляться з іменником як частиною мови, згодом вивчають прикметники та дієслова. Отож опрацювання частин мови відбувається від загального знайомства до вивчення кожної з лексико-граматичних груп осібно з урахування наступно-перспективних зв'язків. Такий підхід допомагає створити сприятливі умови для зіставлення частин мови уже під час першого етапу їх вивчення (зокрема в 2 класі) і сприяє коректному виокремленню базових особливих рис кожної частини мови задля формування граматичних уявлень і понять про кожну з частин мови.

Іменники, прикметники, дієслова в початкових класах вивчаються за однією схемою:

- що означає слово (*предмет, ознаку предмета чи дію предмета*);
- на які питання відповідає (*хто?, що?, який?, яка?, які?, що робить?, що зроби́ть* тощо);
- як змінюється і чи має постійні категорії (*рід, число, відмінок, час* тощо);
- яке має закінчення;
- як утворюється;
- яким членом речення виступає тощо.

Саме це й дозволяє молодшим школярам зіставляти і розрізняти частини мови. Уміння виокремлювати частини мови формується в учнів з опертям на розуміння сукупності ознак. Для прикладу, щоб знати, якими частинами мови є слово *віра*, *вірний*, *вірити* учень 3 класу міркує так: *що?* – *віра*, слово означає предмет, жіночого роду, це іменник; слово *вірний* відповідає на питання *який?*, означає ознаку предмета,

змінюється за родами: *вірний, вірна, вірне*, в реченні вживається з іменником (*вірний друг*), це прикметник; *вірити* – означає дію, відповідає на питання *що робити?* – це дієслово.

У сучасних програмах для початкових класів уже передбачено ознайомлення учнів з поділом частин мови на повнозначні (самостійні) та службові. У процесі виконання практичних вправ і завдань учитель показує школярам, які ознаки впливають на розподіл частин мови на ці дві групи. Так, учні знають, що самостійні частини мови (іменники, прикметники, дієслова, займенники, числівники) у структурі речення виступають тим чи тим членом речення (підметом, присудком чи будь-яким другорядним), тоді як службові частини мови (прийменники, сполучники) тільки поєднують лексичні одиниці у структурі словосполучень і речень.

Провідним завданням вивчення граматики в початковій школі є розвиток мовлення учнів (усного і писемного), з метою збагачення словникового запасу учнів новими іменниками, прикметниками, дієсловами, числівниками уточнення змісту слів, якими школярі користувались раніше, а також розвиток уміння точно й доречно вживати слова в зв'язному мовленні. Для більш успішного розв'язання цієї задачі чинна програма пропонує під час засвоєння знань про частини мови проводити лексичну роботу, а саме: працювати над добором синонімів до поданих слів, утворювати антонімічні пари, знайомити з багатозначністю слів, уживанням слів у прямому і переносному значенні. Уся ця робота повинна спиратися на життєвий досвід молодшого школяра, систему знань отриманих під час здобуття освіти на попередніх етапах.

У процесі розвитку умінь учнів спостерігати за оточуючим світом, виокремлювати головне та помічати другорядне тощо, вчитель одночасно вирішує завдання розвитку їх мовлення.

Згідно вимог чинної програми «вивчення частин мови в початкових класах має на меті:

- ознайомлення учнів з такими самостійними частинами мови, як іменник, прикметник, дієслово, особові займенники, прислівники, числівники і з службовою частиною мови прийменником;
- усвідомлення того, що кожне слово є назвою предмета, ознаки чи дії і відповідає на питання *хто?, що?, який?, яка?, яке?, що робить?*;
- засвоєння форм словозміни, передбачених програмою;
- засвоєння орфографічних правил, таких, як правопис відмінкових закінчень іменників і прикметників, особових закінчень дієслів тощо;
- розвиток усного і писемного мовлення учнів шляхом збагачення їх словника новими іменниками, прикметниками чи дієсловами, уточнення змісту окремих слів, розвитку уміння добирати слова для передачі своїх думок;
- з'ясування синтаксичної функції того чи того слова» [4].

Отже, навчальний предмет – українська мова – покликаний виконати дві цілі, як-от: перша – допомогти школярам засвоїти знання про українську мову (зокрема її рівні: фонетичний, морфологічний, лексико-семантичний та синтаксичний), опанувати правила правопису, набути спеціальних мовно-мовленнєвих умінь тощо; друга – сформувати стійкі вміння використовувати отримані знання на практиці,

послугуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях та для розв'язання поставлених практичних завдань.

Література та джерела

1. Гірняк С., Кузбит Т. Лінгвістичні та лінгводидактичні засади мовленнєвої підготовки учнів початкової школи. «*The 3rd International scientific and practical conference “Innovations and prospects of world science”*» (November 4–6, 2021) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2021. S. 401–407.

2. Методика викладання української мови в початкових класах (методика фонетики, граматики, правопису): Навчально-методичний посібник / за ред. Проць М.М., Зиммельдінової А.С. Частина III. Дрогобич : Вимір, 2008. С. 184–199.

3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / МОН України, 2016. 40 с.

4. Типова освітня програма 1–4 класи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.Osvitnya.prohrama.1-4/Savchenko.pdf> (дата звернення: 20.12.2023).

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ УЧНІВ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ЗАДАЧІ НА ЧАС В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ

Оксана Приведенець,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Наталія Корінчук, викладачка
циклової комісії природничо-математичних дисциплін*

Розглянуто особливості навчання учнів розв'язувати задачі на час в початковому курсі математики. Вказано на доцільність узагальнення математичних структур задач на час та способів їхнього розв'язування, представлено прийоми роботи над цим аспектом.

Велику роль у процесі навчання здобувачів початкової освіти відіграють математичні задачі. Задача – це сформульоване словами питання, відповідь на яке може бути отримано за допомогою арифметичних дій. Працюючи самостійно над розв'язанням текстової задачі, учні фіксують знання з теорії, покращують практичні вміння та активізують мислення, дають можливість пов'язувати викладання математики з іншими науками, формувати практичні уміння та навички.

Зазначений факт робить важливою проблему навчання учнів розв'язувати в початковому курсі математики. У контексті нашого дослідження буде розглянуто задачі на час.

Ключовим компонентом завдання є умова та питання. Першорядним значущим моментом навчання учнів розв'язувати задачі на час в початковому курсі математики є те, що учні зможуть навчитися без допомоги здійснювати первинний аналіз тексту завдання, відокремлювати відоме від невідомого. Дуже важливо, щоб діти змогли не

тільки отримувати із задач числові дані, а й уміти пояснювати, те, що означає будь-яке з чисел у завданнях та що саме потрібно знайти. Велику роль відіграє умова, щоб під час ознайомлення із задачею інтерес до розв'язання в учня не зникав, а охоплював виділення даних і шуканого, вибудови взаємозв'язку між даними, які описуються в тексті задачі. Проте, саме на етапі розв'язування й починаються конкретні труднощі, безсумнівно, педагогу треба це усвідомлювати [1].

Розв'язання задачі – це надати відповідь на питання, яке було поставлено. Як зазначає Г. Непомняща, коли педагог дає завдання, діти миттєво надають рішення, проте, якщо учень не здатний розкрити, як саме він знайшов розв'язання задачі, це означає, що він не зміг вирішити її. Труднощі викладання розв'язання завдань залишаються найбільш значущою проблемою на сьогодні. У даному аспекті варто враховувати ключові стадії роботи над завданням: 1) оволодіння змістом тексту; 2) пошук рішень; 3) оформлення рішення; 4) перевірка рішення та робота із завданням, яке вирішили. У більшості випадків максимальну увагу педагог приділяє другій та третій стадіям. Однак практика демонструє, те, що пропуск першої та останньої стадій призводить до формальних, а найчастіше до невірних рішень, відсутності розуміння того, чому так, а не по-іншому має вирішуватися завдання [3].

Н. Руденко зауважує, що варто застосовувати різні прийоми роботи над поданням умови задачі: розв'яжіть завдання іншим способом: знайди відповідь і склади протилежне завдання; зміни питання таким способом, щоб завдання змогло вирішитися в один (або два) кроки і т.п. Однак, практично завжди текстове завдання можливо виконати творчо за правильно поставленої методики викладання [4].

Ефективність роботи учнів під час розв'язання задачі зумовлюється його вмінням добору необхідних дій, що призводять до отримання очікуваного результату. Підбір дій визначається структурою завдання.

Діяльність у вирішенні завдання включає такі етапи методу розв'язання:

1. Аналіз та запис умови завдання.
2. Пошук шляхів розв'язання завдання та складання плану її розв'язання.
 - а) виявлення основи для складання виразу, рівняння, системи рівнянь тощо.
 - б) складання виразу, рівняння, системи рівнянь тощо.
3. Здійснення плану розв'язання задачі.
4. Перевірка розв'язання задачі.
5. Запис відповіді.
6. Аналіз рішення [2].

Розглянемо докладніше кожен із зазначених етапів з прикладу розв'язання задач на час.

Умова завдання:

«Зі станції виїхав товарний поїзд зі швидкістю п'ятдесят кілометрів на годину. Через три години з цієї станції слідом за ним виїхав електропоїзд зі швидкістю вісімдесят кілометрів на годину. За який період часу після власного виїзду електропоїзд зможе наздогнати товарний поїзд?».

1. Аналіз завдання.

Цей етап містить у собі дослідження, а й записування умови завдання, аналіз креслення, якщо це необхідно. Головне призначення – розібрати умову, відображену

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

в задачі; відзначити умови та вимоги; вказати дані; відзначити величини та залежності між ними (явні та неявні).

– Прочитати завдання.

– Щоб правильно зрозуміти це завдання, складаємо креслення.

– Як ви розумієте цю інформацію? (Зі станції виїхав товарний поїзд, а через три години з тієї ж станції слідом за ним виїхав електропоїзд).

– Підкреслити цю інформацію на кресленні.

Що ми ще зрозуміли із завдання? Відповідь: Швидкість товарного поїзда п'ятдесят кілометрів на годину, швидкість електропоїзда вісім кілометрів на годину.

– Підкреслити цю інформацію на кресленні.

Учитель: Що потрібно з'ясувати?

Відповідь: Через який час після власного виїзду електропоїзд зможе наздогнати товарний поїзд?

Учитель: Зазначимо невідоме знаком питання.

Так зрозуміли зміст тексту завдання та роль кожної фрази з активною участю учнів. Школярі пригадали поняття швидкості, формулу знаходження швидкості і формули шляху та часу.

2. Пошук шляхів відповіді щодо завдання та розробка плану її розв'язання.

Коли йде пошук шляхів розв'язання завдання, учитель ставить спеціалізовані проблематичні питання для того, щоб активувати розумову діяльність учнів. Відповіді учнів на проблематичні питання дозволяють докладно зорієнтуватися змісту завдання.

І це означає, що виявляється підстави з метою складання виразу, рівнянь, системи рівнянь тощо.

Учитель: Загальновідомо, що товарний поїзд їхав три години зі швидкістю п'ятдесят км на годину. Що ви зможете зрозуміти за даними?

Відповідь: Відстань, що проїхав поїзд за три години.

Учитель: Що для цього потрібно зробити?

Відповідь: Необхідно швидкість помножити на час.

Учитель: Розуміючи швидкість товарного поїзда та електропоїзда, що можна з'ясувати?

Відповідь: Швидкість зближення.

Учитель: Що потрібно для цього зробити?

Відповідь: Необхідно від швидкості електропоїзда відняти швидкість товарного поїзда.

Учитель: Розуміючи, скільки км проїхав товарний поїзд і швидкість зближення поїздів, що ми можемо знайти?

Відповідь: Час, через яке зійдуться поїзди.

Учитель: Яким чином ви зможете це знайти?

Відповідь: Відстань поділити на швидкість зближення.

Ми склали план як вирішити це завдання:

1) Визначити відстань, яку проїхав поїзд за три години.

2) Визначити швидкість зближення електропоїзда та товарного поїзда.

3) Визначити час, через який зійдуться потяги.

3. Виконання плану розв'язання задачі.

Відповідь:

1) $50 \times 3 = 150$ (кілометрів) – проїхав товарний поїзд.

2) $80 - 50 = 30$ (км/год) – швидкість зближення.

3) $150 : 30 = 5$ (годин) – через цей час електропоїзд може наздогнати товарний поїзд.

4. Перевірка відповіді на завдання.

Визначити, чи вірно здобувачі освіти зрозуміли завдання, і дізнатися, чи немає протиріччя в отриманій відповіді всім іншим умовам завдання. Ця стадія вважається невід'ємною, коли вирішується завдання. Треба розуміти, що логічні міркування на інших етапах під час розв'язання завдань не дають гарантії точності відповіді. Перевірити відповідь на завдання, можливо реалізуючи різними методами:

а) Формування співвідношення між числами, отриманими після розв'язання задачі та відомостями згідно умови завдання.

б) Створення та розв'язання задачі, зворотної до цієї.

в) Розв'язання задачі різними методами.

г) Розв'язання задачі різними способами.

д) Аналіз.

5. Записування рішення. Підібрати число, відповідне питанню і вписати його до відповіді. Рішення: за п'ять годин.

6. Аналіз рішення.

Осмислили метод та ідею розв'язання задачі, специфіку цього рішення. З'ясувати, чи всі різноманітні епізоди цієї ситуації обговорені. Уточнити, чи є можливість спростити розв'язання задачі, зробити його раціональнішим.

Таким чином, розглянуто методичні основи навчання учнів розв'язувати задачі на час в початковому курсі математики та показано систему цілеспрямованої роботи з виконання всіх етапів розв'язання таких задач.

Література та джерела

1. Ковальчук В., Білецька Л., Стасів Н., Силюга Л. Ефективність використання методу доцільно дібраних задач у процесі вивчення математики у початковій школі. *Педагогічні науки: теорія і практика: Науково-педагогічний журнал*. 2022. №1(41). С. 28–33.

2. Ковальчук В., Корніцька С. Використання задач історичного змісту на уроках математики у початковій школі. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії» Збірник наукових праць*. Переяслав, 2023. С. 40–41.

3. Непомняща Г. Підготовка майбутнього вчителя до опрацювання задач під час вивчення освітньої галузі «Математика» у початковій школі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 2(2). С. 196–202.

4. Руденко Н. Формування умінь розв'язування задач на рух в учнів початкової школи за допомогою коміксів. *Молодий вчений*. 2021. № 10 (98). С. 291–295.

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Іванна Радчук,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Тетяна Бортнюк, к. екон. н., доцент,*
завідувач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та
інформаційних технологій

Розкрито особливості формування медіаграмотності учнів початкової школи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Запропоновано добірку ідей та методів для розвитку досліджуваної якості.

У сучасному світі, що швидко змінюється, розвиток медіаграмотності стає необхідною навичкою для кожного індивіда, особливо для молодого покоління. Вплив ЗМІ та інших медіаформатів на формування світогляду та розуміння оточуючого світу надзвичайно великий, тому освіта в галузі медіаграмотності в початковій школі є важливою складовою процесу становлення особистості учнів.

На шляху вивчення медіаграмотності в початковій школі, де діти ще тільки вчаться розуміти світ інформації, важливою стає роль вчителя як наставника та партнера в цьому важливому процесі. Вчителі можуть створювати захоплюючі сценарії вивчення, де учні мають можливість виявити свою індивідуальність та відкрити для себе світ медіа в креативний та відповідальний спосіб.

Уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дають унікальну можливість вчителю не лише донести до учнів основні знання, але й сприяти розвитку їхніх критичних мислених навичок, вмінь аналізу та осмислення інформації. У цьому контексті важливим стає формування у дітей медіаграмотності, яка дозволяє їм розуміти, оцінювати та використовувати медійні ресурси відповідально та критично [1].

Важливо враховувати індивідуальні особливості учнів та адаптувати методику викладання відповідно до їхнього рівня розвитку та інтересів. Застосування інтерактивних технологій, які привертають увагу дітей, може значно полегшити процес навчання.

На кожному етапі учбового процесу важливо підкреслювати не лише технічні аспекти медіаграмотності, але й етичні стандарти використання інформації. Вчителі повинні навчати учнів визначати та вирізняти неправдиву інформацію, розуміти можливий вплив ЗМІ на громадську думку та формувати у них відповідальне ставлення до власних медійних матеріалів.

Процес формування медіаграмотності має бути систематичним та постійним. Важливо включати елементи повторення та узагальнення, щоб укріплювати отримані знання та навички. Завдання, які вимагають критичного мислення, творчості та

співпраці, стають основою для розвитку учнів у компетентних та відповідальних користувачів медіа.

У процесі формування медіаграмотності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі вчителі та учні спільно вирушають у захоплюючу подорож світом інформації та медіа. Зокрема, в межах змістової лінії «Людина серед людей» учитель, як провідник цієї подорожі, має важливе завдання розкрити перед учнями різноманітні аспекти медіаграмотності, сприяючи їхньому розумінню взаємодії з медійним оточенням [5].

Важливо, щоб учні відчували себе активними учасниками вивчення медіаграмотності, тому різні інтерактивні методи гри та експерименту стають необхідною складовою уроків. Наприклад, вчитель може запропонувати учням 3-го класу при розгляді теми «Волонтерська діяльність як спосіб вияву безкорисливої допомоги іншим» провести власне «медійне дослідження», в якому вони вивчають, як різні види ЗМІ представляють одну й ту ж інформацію. Це сприятиме розвитку учнівського критичного мислення та здатності аналізувати медійні повідомлення з різних точок зору.

Формування медіаграмотності учнів початкової школи на уроках «Я досліджую світ» є важливим завданням, оскільки медіа в сучасному світі відіграють значущу роль у формуванні світогляду і розвитку особистості. Пропонуємо добірку ідей та методів для розвитку медіаграмотності учнів, які можна використовувати на уроках «Я досліджую світ»:

1. Розуміння ЗМІ (у 1-4 класах, змістові лінії «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ», «Природа», «Людина і природа»):

- Введення основних понять, пов'язаних із ЗМІ (засоби масової інформації), таких як газети, журнали, телебачення, інтернет.
- Пояснення різниці між фактами та думками, об'єктивністю та суб'єктивністю в медіа.
- Аналіз зображень:
- Вивчення навичок аналізу зображень у ЗМІ. Розгляд зображень і розповідь про те, як вони можуть впливати на наше сприйняття інформації.
- Використання візуальних прикладів для пояснення того, як різні кольори, ракурси та композиції можуть впливати на наше сприйняття.
- Основи критичного мислення:
- Вчення дітей розрізняти правдивість від неправдивості інформації.
- Закладення основ критичного мислення, формулювання питань та сумнівів щодо отриманої інформації.
- Створення власного контенту:
- Залучення учнів до створення свого власного контенту (текстів, малюнків, відео) та розуміння відповідальності за розповсюдження інформації в мережі.
- Пояснення етичних аспектів інтернет-комунікацій та вивчення норм та правил використання медіа.

2. Взаємодія з гостями:

- Запрошення журналістів, представників ЗМІ або експертів для проведення уроків, майстер-класів або дискусій на тему медіаграмотності.
- Відкриття діалогу та відповіді на запитання учнів щодо роботи ЗМІ.
- Ігрові форми роботи:
- Використання ігор та рольових ігор для навчання учнів аналізу та критичного мислення у відношенні до медіа.
- Створення ігрових сценаріїв, де діти можуть самі вибирати, яку інформацію вони вважають правдивою чи неправдивою.
- Робота з джерелами:
- Навчання учнів користуватися різними джерелами інформації, перевіряти їхню достовірність та вибірковість.
- Розмова про різні формати інформації (текст, аудіо, відео) та їх вплив на сприйняття [5; 6].

Так, при виконанні практичних завдань діти можуть створювати свої власні новини, вести блог чи підготовляти інформаційні презентації на різні теми. Це надає можливість виявити творчість та власні погляди, а також відчуті відповідальність за інформацію, яку вони діляться з оточуючими.

Співпраця з батьками стає невід'ємною частиною цього процесу. Вчителі та батьки можуть об'єднати зусилля для проведення виховних заходів, які стимулюють вивчення медіаграмотності вдома. Це може включати в себе спільні перегляди та обговорення телепередач, читання новин чи обговорення власного досвіду використання медіа.

Ще однією важливою складовою є регулярне оцінювання та самооцінювання навичок медіаграмотності. Взаємодія з вчителем та отримання конструктивного фідбеку допомагає учням не лише розуміти свої помилки, а й швидше коригувати їх, розвиваючи таким чином постійний процес вдосконалення.

На завершення, важливо надати учням можливість поділитися своїми враженнями, думками та висновками щодо вивчення медіаграмотності. Це створить атмосферу взаєморозуміння та відкритості, де кожен учень відчує, що його думка важлива та її вислуховують.

Сприяти взаєморозумінню та розвитку комунікативних навичок учнів можна за допомогою дискусій, групових проєктів, та спільних вивчення цікавих тем. Це надасть учням можливість висловити свої думки, чути інші точки зору та навчити їх конструктивно взаємодіяти в інформаційному оточенні [4].

Завершуючи цю подорож в світ медіаграмотності, учні повинні мати можливість поділитися своїми враженнями та поглядами. Проведення виставок проєктів, участь у конференціях чи створення власних медійних продуктів стають завершальним акордом у процесі навчання.

Таким чином, формування медіаграмотності учнів початкової школи – це не лише про засвоєння знань, але й про виховання грамотних, відповідальних громадян, які можуть ефективно користуватися медіа для власного розвитку та сприяння суспільному прогресу.

Література та джерела

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. НУШ: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на засадах компетентнісного підходу: Наук.- метод. посібн. К.: «Генеза», 2019 125 с.
2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою КМУ 21 лютого 2018 р. №87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 16.03.2024).
3. Концепція Нової української школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Дата звернення: 12.03.2024).
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с.
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (3-4 клас). Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 №743-22 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (Дата звернення: 16.03.2024).
6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 №743-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf> (Дата звернення: 16.03.2024).

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Марія Рогак,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н.,
голова циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

Розкрито суть ціннісний орієнтацій, особливості їх формування в різний віковий період; визначено фактори, які впливають на формування ціннісних орієнтацій особистості.

Сучасне, інформаційне, суспільство відрізняється ціннісним плюралізмом, втратою морального зв'язку поколінь і традицій у моральному вихованні підростаючого покоління. Незважаючи на ці несприятливі для виховного процесу соціально-культурні зміни і глобальність цих процесів, у суспільстві сьогодні існує потреба у всебічно розвиненій людині з високою творчою активністю та соціально-професійною мобільністю.

Навколишній світ потребує освічених, моральних людей, які можуть самостійно приймати рішення у ситуації вибору, прогнозуючи їх можливі наслідки, що відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, здатні до роботи в колективі. У зв'язку з цим у педагогічній науці та освіті загалом стоїть глобальне завдання визначення соціально-педагогічних умов, що сприяють формуванню ціннісних орієнтацій особистості, де базовими є соціально-особистісні та моральні цінності.

У сучасних дослідженнях процесу формування ціннісних орієнтацій (І. Бех, Н. Бібік, Л. Павелків, Г. Пустовіт, В. Роменець, О. Савченко та ін.) наголошуються що оволодіння системою цінностей тісно пов'язане із спрямованістю діяльності особистості. Ціннісні орієнтації – компонент структури особистості, який відображає життєвий досвід, накопичений особистістю в індивідуальному розвитку, та являє собою серцевину свідомості, з огляду на яку особистість приймає рішення щодо важливих життєвих питань.

Аналіз літератури дозволив зробити узагальнення, що формуються ціннісні орієнтації на різних етапах соціалізації по різному. Їхня характеристика та склад змінюється через численні фактори, тим самим соціалізація може виступати як за умови великого впливу на особистість багатьох непередбачуваних обставин життя в суспільстві та особистості, в окремих випадках виокремлюється особливість різних факторів, так і в умовах виховання, тобто коли особистість цілеспрямовано формується [1, с. 241].

Педагогічна наука виділяє кілька етапів формування як самої особистості, так і цінностей, якими вона володіє і пов'язують формування ціннісних орієнтацій з моральним вихованням і моральною активністю особистості. При цьому наголошується на те, що основні навички та уявлення людини, зокрема моральні, формуються у дитинстві [2, с. 51].

У дошкільному та молодшому шкільному віці закладається фундамент моральності, активне засвоєння дитиною моральних норм, розвиток моральних почуттів, що справляють істотний вплив на поведінку дитини, її ставлення до людей, природи, до результатів людської праці, визначають міру моральної активності. На цьому періоді в процесі гри за допомогою відображення дійсності відбувається засвоєння норм, правил, моральних критеріїв, які регулюють її поведінку в цьому процесі через посередника (старшого) і через співучасника (ровесника).

У підлітковому періоді відбувається усвідомлення моральних вимог, формування уявлень про моральні цінності, з'являється здатність до моральної оцінки. Інтенсивне спілкування в ці роки виступає основою для «тренування» моральної поведінки. Зміна соціального статусу, настання статевої зрілості та різкі зміни у фізичному розвитку призводять до появи почуття дорослості. Це новоутворення викликає переорієнтацію ціннісних норм дітей на дорослих, що ускладнює комплекс особистісних характеристик підлітка.

Розглядаючи вік юнацтва (15-18 років) реалізуються засади компонентів особистості – певний характер, загальні та особливі здібності, погляди на життя. У ранній юності формуються моральні переконання і ціннісні орієнтації як форма вираження моральної активності, реалізація якої пов'язана з моральним вибором

юнаків і дівчат. У низці досліджень наголошується (І. Кон, Ж. Годфруа, Г. Крайг та ін.), що юнацький вік сенситивний, сприятливий для формування ціннісних орієнтацій як стійкої властивості особистості, що сприяє становленню світогляду, ставленню до навколишньої дійсності [3, с. 6].

Необхідно враховувати кожен сенситивний період у розвитку особистості для формування моральних норм, моральних цінностей і звичок, які є основою моральної поведінки та моральної активності.

Аналіз наукової літератури дозволив нам виділити основні фактори, що впливають на систему ціннісних орієнтацій в здобувачів початкової освіти:

1. Культурний досвід. Культура – систематизовані ціннісні уявлення, що регулюють індивідуальну та соціальну поведінку людини, використовуювану для здійснення практичних, пізнавальних та особистісних завдань.

2. Моральні принципи. Ці принципи ґрунтуються на нормах поведінки та критеріях для вибору певних правил у найрізноманітніших умовах.

3. Особистий досвід. Фактор є значним і за ступенем впливу на формування системи цінностей у людини. Так, наприклад, ціннісні орієнтації учня школи вирізняються набагато більшою нестійкістю порівняно із системою цінностей дорослої людини, тобто можна сказати, що особистий досвід прив'язує окремі цінності на конкретну значущість. Крім того, процес оцінювання тверджень відбувається саме через набуття особистого досвіду (усі вчаться на своїх помилках).

4. Внутрішньосімейна атмосфера. Дитячі ціннісні орієнтації здебільшого визначають життєвий шлях дитини. Важливо відзначити особливе місце ролі сім'ї у формуванні ціннісних орієнтацій. У сім'ї діти набувають перших навичок взаємодії, приміряють перші соціальні ролі та розуміють перші норми і цінності. У сім'ї формуються якісні суб'єктивні оціночні судження, що визначаються змістовними стосунками, формується характер, краще засвоюються норми правил, розвиваються соціальні якості. Основна функція сім'ї у формуванні особистості дитини – встановлення моральної основи її особистості: засвоєння простих моральних норм (доброзичливість, правдивість, чуйність), емоційних і цінних ідей, формування моральних почуттів. У сім'ї дитина набуває вміння спілкуватися з близькими людьми, отримує уроки любові до людей похилого віку, співчуття, порозуміння, тобто підпорядковується прямому практичному гуманізму у стосунках з людьми [4, с. 281].

Отже, формування ціннісних орієнтацій – процес тривалий і трудомісткий, на який впливають такі фактори: культурний, особистий досвід, моральні принципи та внутрішньосімейна атмосфера.

Література та джерела

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Боришевський М. Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості. Педагогіка і психологія. 2008. № 2. С. 49–57.
3. Кремень В. Г. Глобальний світ і особистість: ціннісні орієнтири людського буття. *Наука і суспільство*. 2018. № 5/6. С. 2–10.
4. Семенова А. В. Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії: монографія. Одеса, 2016. 436 с.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Яна Рудь,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Алла Хомярчук, викладач циклової комісії суспільних та
художньо-мистецьких дисциплін

У даних тезах розглядається питання національно-патріотичного виховання учнів на уроках ЯДС (технологічна галузь). Досліджено різні підходи до використання народного, а саме декоративно-прикладного мистецтва для досягнення цих цілей.

На сучасному етапі будівництва української держави виникає важлива задача – оновлення національної свідомості українського народу, особливо серед молоді, та виховання справжніх патріотів і громадян. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді підкреслює важливість патріотичного і громадянського виховання, які відповідають сучасним викликам і сприяють формуванню свідомості молодого покоління. Мета полягає в тому, щоб виховати громадянина – патріота України, готового приділяти себе для будівництва демократичної, незалежної держави, що гарантує національну безпеку і сприяє об'єднанню українського народу та громадянському миру в суспільстві.

У наш час, з урахуванням сучасних інформаційних технологій та розвитку української культури, важливо виховувати дітей на основі народних традицій та звичаїв. Народне мистецтво, а саме декоративно-прикладне, завжди було важливою частиною життя людей і грає важливу роль у їх духовному розвитку. Розвиваючи культуру почуттів, поведінки, особисті інтереси та творчий потенціал, ми сприяємо формуванню комплексно розвиненої особистості. Декоративно-прикладне мистецтво відіграє ключову роль у досягненні цієї мети [2, с. 237].

Важливість розвитку позитивного естетичного та ціннісного сприйняття українських народних традицій серед молодших школярів особливо актуальна в контексті початкової технологічної освіти. Інтегрований курс «Я досліджую світ» є ключовим для виховання учнів на основі українських традицій, оскільки він впроваджує підхід культурологічного змісту в технологічну освіту. Народне мистецтво відіграє важливу роль як духовне середовище, що впливає на формування світогляду, національної ідентичності, естетичних переконань, моральних цінностей, а також патріотичних якостей особистості [4].

Вивчення декоративно-прикладного мистецтва спрямоване на розвиток різних аспектів особистості: пізнавального – засвоєння понять та знань, пов'язаних із мистецтвом; практичного – навичок виготовлення виробів; творчого – розвитку творчих здібностей; соціального – формування поваги до національних традицій, свідомості та естетичного смаку, а також популяризації народних промислів.

Ознайомлення з виробами декоративно-прикладного мистецтва можна розглянути у кілька етапів: вивчення культури та історії українського народу; створення виробів, що відтворюють народну культуру; розробка плану для створення власних творів [3]. Існують загальні методи та методичні прийоми які використовують для вивчення видів народних ремесл на різних етапах навчання. Ось кілька прикладів таких методів:

1. Проведення мистецтвознавчої лекції, де розглядаються різні аспекти українського народного декоративно-прикладного мистецтва і народних ремесл, і демонстрація конкретних зразків виробів до матеріалу.
2. Використання фольклору (казки, міфи, прислів'я, приказки, народні пісні).
3. Проведення виставок-ярмарків.
4. Організація тематичних бесід «Казкова писанка – символ життя», «Чарівна витинанка», «При гончарному крузі».
5. Організація екскурсій до краєзнавчого музею, художнього салону чи магазину сувенірів.
6. Відвідування майстер-класів.
7. Зустрічі з майстрами народного мистецтва.
8. Вивчення зображень, на яких відтворено предмети та аспекти побуду давніх часів.

На уроках технологічної галуззі та мистецтва вивчаються різноманітні народні ремесла, такі як витинанка, писанкарство, гончарство, лозоплетіння, обробка дерева, металу, соломoplastика та інші. Для успішного дослідження цих ремесл необхідне глибоке знання українських традицій та історії народу.

Витинанка – це не лише мистецтво виготовлення вишуканих орнаментів для прикраси житла, вона також включає у себе узори, портрети, сюжетні композиції, що створюються шляхом вирізання з паперу за допомогою ножа або ножиць. Це мистецтво дозволяє виражати думки, історії та події, і є досить популярним для прикрашання приміщень та ялинки на Різдво.

Ознайомлення з витинанкою передбачає кілька послідовних етапів:

1. Початковий етап включає ознайомлення з історією витинанки, важливістю орнаментів, вибором кольорової гами, освоєнням основ композиції та класифікацією витинанок.
2. На етапі розширення навичок вчать розкривати різноманітні художні образи та реалізовувати реалістичне та декоративне зображення.
3. Практичний етап передбачає використання набутих знань і навичок для самостійного створення витинанок, які можуть бути представлені на виставках.

Так само, як і інші форми творчості, ліплення сприяє розвитку естетичного смаку та має великий вплив на навчання та виховання дітей. Обрання матеріалу визначає особливості процесу ліплення. Щоб працювати з природним матеріалом, наприклад, глиною, потрібні відповідні умови та обладнання. Цікавою альтернативою є тісто, яке діти часто вважають привабливішим, ніж пластилін. Вироби з солоного тіста отримали популярність останнім часом через екологічність матеріалу. З його допомогою можна ліпити різноманітні вироби, такі як картини, обереги, іграшки, сувеніри, прикраси та інше.

Петриківський розпис – це унікальна галузь українського мистецтва, яка відома своєю декоративною технікою. Твори в цьому стилі не лише вражають нас своєю красою та фантазією, а й відтворюють взаємодію з природою через відображення мрій та настроїв народу. Створюючи петриківські розписи, діти розвивають патріотичні почуття та прагнуть передати культурні цінності своєї нації майбутнім поколінням.

Традиційні види декоративного мистецтва українців, такі як художня вишивка, вузликове плетіння, бісерне рукоділля, в'язання гачком і спицями, не потребують складного обладнання, але мають великий творчий потенціал. Вироби, виготовлені цими методами, несуть в собі важливу духовну складову і сприяють розвитку почуттів та креативної уяви у дітей, що спонукає їх поєднувати красу з практичністю у своїй творчості.

Вишивка – є широко відомим видом народного мистецтва, а вишита сорочка та рушник стали неодмінною частиною нашого життя ще з давніх часів. Вони є важливим аспектом національної культури та мистецтва, несучи в собі як естетичне, так і особливе духовне значення. Здавна вишивкою прикрашали вікна, двері, столи, ліжка, ікони та навіть стіни. Рушники, що висіли над іконами, називали «набожниками», і завжди використовувалися на родинних святкуваннях, весіллях та похоронах.

Перебуваючи на державній практиці у школі, я проводила урок «Я досліджую світ» у 3 класі. Під час вивчення теми «Вишивка» рекомендується проводити інтегровані заняття, включаючи такі теми, як звичаї та традиції, пов'язані з вишиванками; символіка і обереги в домі; значення кольорів та візерунків на вишивках; історія та походження вишиванок. Під час обговорення важливо зосередитися на символіці, орнаментах та візерунках, а також на їхньому значенні під час тематичних дискусій, таких як «Традиції вишивки одягу та рушників в Україні» та «Особливості кольорів та візерунків на вишивках у різних регіонах України» [1, с. 46].

Підводячи підсумки, ми можемо зазначити, що в процесі вивчення різних видів декоративно-прикладного мистецтва та народних ремесел діти розвивають свої естетичні смаки, поглиблюють інтерес до національної культури та мають можливість розвивати художні навички та вміння. Це важлива частина їхнього естетичного виховання, яка сприяє формуванню національно-культурної свідомості та професійних якостей у майбутньому.

Література та джерела

1. Серих Л.В. Естетичне виховання. Навчально-методичний посібник. Київ, НІКО, 2016. 210 с.
2. Історія декоративного мистецтва України у 5 т. / гол. ред. Г. А. Скрипник. Київ. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2016. Т. 5. 546 с.
3. Методика виконання декоративно-оформлюваних робіт в початковій школі. Всеосвіта : веб-сайт. URL: <http://surl.li/mjwzo> (дата звернення: 13.02.2024)
4. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для педагогічних працівників / Гільберг Т. Г. та ін. Київ. Генеза, 2021. 160 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Христина Савка,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олена Пуш, к. пед. н., старший викладач кафедри
педагогіки та психології, заступник директора з навчально-виробничої роботи*

Розглянуто особливості розвитку творчих здібностей учнів початкових класів. Проаналізовано аспекти формування креативного мислення та розвитку емоційного інтелекту в ранньому віці. Висвітлено ефективність різноманітних методик та прийомів, спрямованих на розвиток художньої, музичної й літературної творчості.

Сучасна освіта визначається не лише передачею інформації, а й створенням умов для розвитку творчих здібностей учнів. Особливо важливим є цей аспект у початкових класах, коли формується основний фундамент освіти та особистісного розвитку. Творчість, як необхідна складова сучасного освітнього процесу, сприяє розкриттю потенціалу кожного учня та формуванню його унікального стилю мислення. Дитячу творчість слід розуміти як створення дитиною суб'єктивно нового (значущого для неї) продукту – малюнка, конструкції, гри, оповідання, створення невідомих раніше деталей, що по-новому характеризують створюваний образ: різних варіантів зображень, ситуацій, рухів, характеристик героїв, інших дій; застосування засвоєних раніше способів зображення або засобів виразності у новій ситуації; прояв ініціативи в усьому. Дитяча творчість – це також процес створення образів з казки, оповідання, гри-драматизації, у малюванні, конструюванні, пошук у ході діяльності способів, шляхів розв'язання завдань [3, с. 208-210]. У процесі творчого розвитку дитини важливими етапами, за думкою вчених, є: виникнення відчуття невизначеності чогось (виникнення проблеми); постановка низки запитань та уточнень; виділення ключових елементів, необхідних для успішного вирішення проблеми; осмислення та розуміння проблеми; створення гіпотези; пошук та знаходження рішення.

Творчість учнів початкових класів є результатом комплексного психологічного процесу, що включає креативне мислення та емоційну стійкість. Креативне мислення сприяє розвитку уяви та здатності до новаторства, воно вимагає уміння бачити проблеми з нового ракурсу та шукати нестандартні рішення. Розвиток цих навичок у початкових класах визначає можливості учнів до самовираження та розв'язання завдань у творчий спосіб. Другий аспект, емоційний інтелект, відіграє ключову роль у формуванні творчих здібностей. Вміння розпізнавати власні емоції та ефективно керувати ними допомагає учням впоратися з творчими викликами. Емоційна стійкість, здатність до подолання труднощів та прийняття власних невдач як невід'ємної частини процесу творчості, є важливими аспектами розвитку творчих

здібностей учнів. Для того, аби сформувати в учнів уміння творчо вирішувати поставлені перед ними завдання, необхідно насамперед подбати про розвиток у них широкого кругозору, про створення реальної чуттєвої основи для уяви. Розвиток творчих здібностей невід’ємний від формування виконавчих умінь і навичок. Чим різнобічніші та досконаліші вміння й навички школярів, тим багатшою є їх фантазія, реальнішими є їх задуми, тим складнішими в плані виконання є завдання дітей [2, с. 299-300]. Розуміння цих психологічних аспектів дозволяє вчителям створити сприятливу атмосферу для розвитку творчих здібностей у початковій школі, де діти відчувають свободу експерименту й впевненість у власних можливостях.

Ефективна організація навчання у початкових класах визначається наявністю структурованих методик та стратегій, спрямованих на стимулювання та розвиток творчих здібностей учнів. Перший аспект полягає у використанні ігрових методів у навчанні. Гра виступає не лише як засіб для залучення уваги, а й як потужний каталізатор для розвитку креативного мислення та соціальних навичок. Ігрові елементи на уроках сприяють формуванню творчого підходу до вирішення завдань і розвитку комунікативних умінь учнів. Другий аспект – застосування проектного навчання. Даний метод дозволяє учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, створюючи власні проекти та розвиваючи творчий потенціал. Проектні завдання сприяють самореалізації учнів, допомагаючи їм розкривати власні ідеї та виражати їх у творчій формі. Третім аспектом є важливість ролі вчителя в розвитку творчості учнів. Вчитель виступає наставником та керівником творчого процесу. Завдання педагога – відшукати найменші пагінці таланту дитини, плекати й розвивати їх, адже в майбутньому трудовому житті у нагоді стануть гостре око, міцна пам’ять, образне мовлення, хороший смак [2, с. 299-300]. Все це виховується і розвивається під час виконання різних творчих робіт і тому, залучаючи дітей до творчості, створюючи постійно «ситуацію успіху», поважаючи дитину, ми в змозі виховати творчо працюючу особистість. Неабияк важливо створювати стимулююче середовище, де учні відчувають свободу вираження власної творчості, а вчитель виступає партнером у їхньому навчанні. Організація навчального процесу в початкових класах повинна бути спрямована на створення умов для повноцінного розвитку творчих здібностей, розкриття й підтримки індивідуального потенціалу кожного учня.

Особлива увага має приділятися використанню різноманітних методик й підходів для розвитку художніх, музичних та літературних творчих здібностей. Застосування технік візуального мистецтва (від елементарного малюнка до складніших художніх проектів) дозволяє учням розкривати власний творчий потенціал, виявляти вміння виражати свої думки та переживання через образи. Використання музичних інструментів та вокальних вправ допомагає формувати музичну естетику та розширювати здатність вираження емоцій через звукову мову. Сприяння висловлюванню власних думок, письмове вираження емоцій та стимулювання літературної уяви розширює творчий спектр учнів. На уроках української мови доцільно також використовувати інтерактивні технології колективно-групового навчання, які допомагають активізувати роботу всіх учнів класу [1, с. 10-12]. До цього класу технологій належать «Мікрофон», «Незакінчені

речення», «Мозковий штурм», «Навчаючись – учусь», «Ажурна пилка», «Вирішення проблем», «Дерево рішень».

Взаємодія з батьками є не менш важливим фактором успішного розвитку творчих здібностей учнів початкових класів. Організація тематичних відкритих заходів та проектів, до яких залучаються батьки, сприяє створенню позитивного та підтримуючого середовища. Регулярні консультації та зустрічі з батьками дозволяють вчителям отримати інсайти стосовно індивідуальних особливостей дітей та врахувати їх для розвитку творчості. Необхідне й сприяння батьків у розвитку творчих здібностей своїх дітей поза межами школи. Взаємодія з батьками не лише допомагає у створенні всебічного підходу до розвитку творчості учнів, але й створює позитивне сприйняття навчання як цілісного процесу, що враховує інтереси та можливості кожного учня.

Отже, процес розвитку творчих здібностей учнів початкових класів є складним та багатогранним. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожного учня, його інтереси та потреби. Розвиток творчих здібностей в початкових класах сприяє формуванню креативного мислення, самовираженню та впевненості у власних здібностях. Важливо враховувати ігровий та практичний підхід до навчання, що сприяє активному включенню учнів у навчальний процес. Також важливою є роль вчителя як наставника та стимулятора творчості, вчитель повинен надихати учнів на пошук нових ідей, розвивати їхню уяву та підтримувати індивідуальний підхід до кожного учня. Робота в групах та спільне творче середовище сприяють обміну ідеями та взаємній підтримці, що є вагомим фактором в розвитку творчих здібностей. Створення сприятливого середовища, застосування інноваційних методів та врахування індивідуальних особливостей учнів дозволяють ефективно розвивати творчі здібності в початкових класах, що впливає на їхній подальший успіх у навчанні та особистісному зростанні.

Література та джерела

1. Бондар Ю. В. Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку на уроках української мови. *Гуманітарний корпус: збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. №29. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. С. 10–12.

2. Самолєвська О. О. Психологічні особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: тези доп. Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 28-29 травня 2020р.* Дніпро, 2020. Т. 2. С. 299–300.

3. Сенько Ю. М. Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 17 жовтня 2019р.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. С. 208–210.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТОРЧИНСЬКОГО ЛІЦЕЮ В УМОВАХ ВІЙНИ

Назарій Савчук,

студент 4 ФК групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,*
завідувач кафедри педагогіки та психології

Описано досвід роботи Торчинського ліцею щодо національно-патріотичного виховання школярів. Представлено різноманітні заходи, що сприяють формуванню почуття патріотизму в учнівської молоді, шанування пам'яті загиблих воїнів – випускників ліцею, волонтерської роботи, підтримки ЗСУ.

У період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських, цінностей [1].

Розглянемо окремі заходи, які формують почуття патріотизму, національну

свідомість у здобувачів освіти, батьків та учителів у Торчинському ліцеї впродовж I семестру 2023-2024 н. р.

21 вересня у світі відзначався День Миру. Як ніколи, він є сьогодні актуальним для України. Маленькі громадяни нашої країни, учні 6- А класу, ОЗЗСО Торчинський ліцей, дуже активно зробили цей крок. Проведено виховний

захід «10 кроків до миру». Дітки активно ділилися думками, що потрібно зробити, щоб зберегти Мир. Хай буде МИР НА ВСІЙ ЗЕМЛІ! [2].

3 жовтня 2023 року відбулося урочисте відкриття меморіальних дошок в пам'ять про випускників Торчинського ліцею Вознюку Руслану, Омельчуку Богдану та Улітовському Роману, героям які загинули під час бойових дій за захист нашої Батьківщини. Вічна та світла пам'ять нашим Героям!

З 2 по 5 жовтня 2023 року в ліцеї проводився традиційний фестиваль «Нащадки Козацької слави». Програма змагань складалась з шести випробуваннях:

- ✓ Стрибок у довжину з місця
- ✓ Човниковий біг
- ✓ Стрибки на скакалці протягом 30 секунд
- ✓ Історія України та спорту за часи незалежності
- ✓ Перетягування каната
- ✓ Естафета.

Учні були поділені на три вікові групи. У молодшій групі 5-6 класи перемогу здобули учні 6-А класу, друге місце посів 6-В, третє місце за учнями 6-Б класу. Серед 7-8 класів

переможцями стали учні 8-Б, на другому місці 8-В, трійку призерів замкнув 8-А. В старшій віковій групі 9-11 класи чемпіонами стали учні 11 класу, друге та третє місце з абсолютно рівними результатами поділили 9-А та 9-В клас [2].

Лист-подяка від розвідувального взводу 53-го окремого батальйону 100 бригади ОЗЗСО Торчинському ліцею та його учням за надання посильної допомоги, необхідної для потреб підрозділу, який виконує бойові завдання за призначенням на східних рубежах України.

Разом зібрано 9410 грн. Закуплено та передано рюкзаки та пропелери. Ліцей не залишається осторонь, коли допомогу потребують ті, які дарують спокій українцям [2].

З 1 по 31 жовтня 2023 року в рамках Міжнародного місячника шкільних

бібліотек у ліцеї проходив Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек під гаслом «Вірю в майбутнє твоє, Україно!». Мета заходу – втілення основних положень «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України», привернення уваги до питання патріотичного виховання у нашій державі, розкриття виховної функції бібліотеки, об'єднання зусиль педагогічного колективу і бібліотеки щодо розвитку патріотизму зростаючої особистості. Учні ліцею мали

змогу відвідати інформаційні виставки: «Козацька душа – непереможна сила», «Незламна країна», «Безпечний Інтернет», «Чи будеш ти здоровим – залежить від тебе», «Хліб – основа життя кожної людини». Учні 6-х класів долучилися до акції «Подарунок Герою» і виготовили символічні «Ангелочки». Було організовано книжкові виставки: «Стежками рідного краю», «Мова – це наша національна ознака». Учні молодшої ланки малювали, робили аплікації, читали вірші. Активні читачі отримали медальки-заохочення. Дякую всім педагогам та учням ліцею за активну участь у проведенні місячника шкільних бібліотек.

21 листопада 2023 року в Торчинському ліцеї відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки на честь Карпюка Руслана Валентиновича – випускника ліцею,

який загинув 08 серпня 2023 року, захищаючи територіальну цілісність України. На урочистій церемонії відкриття меморіальної дошки воїну були присутні мати, рідні, побратими загиблого, педагоги та учні, жителі селища, представники Торчинської селищної ради. Голова Торчинської ОТГ Ю. Кревський директор ОЗЗСО Торчинський ліцей А. Сікірінський, отець Степан, а також побратим Тарас Висоцький висловили велику вдячність матері Л. Карпюк за те, що

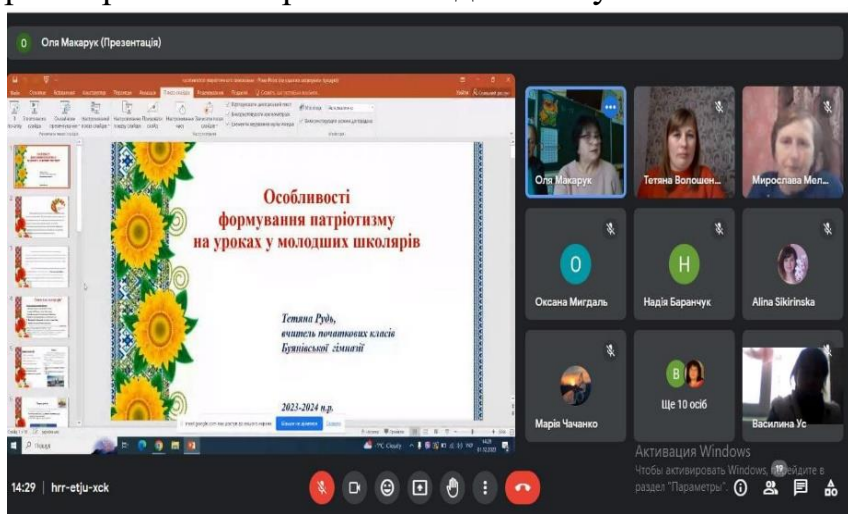
виховала справжнього патріота України, який віддав за неї життя. Право відкрити

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

меморіальну дошку було надано матері Героя. Після чого учасники заходу поклали квіти. Руслан Карпюк віддав найдорожче – своє життя, захищаючи Україну. Відтепер пам'ятний знак на стіні ліцею буде постійним спогадом нам і наступним поколінням про патріотизм і героїчний подвиг випускника освітнього закладу. Світла пам'ять про

нашого Героя назавжди залишиться у наших серцях [2].

1 грудня 2023 року в онлайн режимі відбулося засідання методичного об'єднання вчителів початкових класів на тему «Національно-патріотичне виховання молодших школярів і формування в них громадянської позиції».

Т. Волошенюк розповіла про реалізацію основних положень Концепції національно-патріотичного виховання здобувачів освіти. З основними формами, методами та засобами національно-патріотичного виховання дітей в сучасних умовах ознайомила педагогів М. Мелесь та Т. Рудь поділилась інформацією з власного досвіду про особливості формування патріотизму у молодших школярів на уроках української мови, математики та ЯДС, а О. Кудрик розповіла про національно-патріотичне виховання в позаурочний час. Також вчителі 2 та 4 класів наповнили методичний кейс вчителя «1000+1 ідея організації національно-патріотичного виховання молодших школярів» [2].

6 грудня в Україні відзначають День святого Миколая та День Збройних сил України. Учні 6-В класу дізналися цікаві факти про Миколая-Чудотворця та подякували бійцям ЗСУ за можливість навчатися, відпочивати, святкувати [2].

Отож, під час війни сотні тисяч українців долучилися до волонтерства, серед них, звичайно, є учні Торчинського ліцею. Активні та вмотивовані, вони не

втомлюються допомагати військовим.

Література та джерела

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 17.03.2024).

2. Faceebok – ОЗЗСО Торчинський ліцей. URL: <https://www.facebook.com/share/6McExA8spbVB56VV/?mibextid=K35XfP> (дата звернення: 18.03.2024).

НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ОСНОВНИМ ПРИЙОМАМ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Вероніка Сачук,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційної технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Корінчук,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Розглянуто значущість застосування основних прийомів мислення, таких як порівняння, узагальнення та класифікація, під час вивчення математики у першокласників, як ключового елемента для розвитку пізнавальних здібностей. Подано педагогічні методи та методики, які сприятимуть навчанню першокласників основних прийомів мисленнєвої діяльності.

У Державному стандарті початкової освіти передбачається формування у школярів «цілісного сприйняття світу, готовності до розпізнавання проблем, здатності розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії, уміння навчатися». Вивчення математики сприяє досягненню цих завдань. Однак, лише навчання числам і операціям недостатньо для формування повноцінного критичного мислення. Використання основних прийомів мислення, таких як порівняння, узагальнення та класифікація, є необхідною умовою для набуття досвіду пізнавальної діяльності у першокласників:

Порівняння – це процес визначення спільних та відмінних ознак між об'єктами чи числами. На уроках математики для першокласників порівняння може виявлятися у таких аспектах:

- «Порівняння чисел»: Діти можуть порівнювати числа за величиною, використовуючи знаки «<», «>», або «=».

- «Порівняння форм»: Вони можуть порівнювати геометричні фігури за їхніми властивостями, такими як кількість сторін чи кутів.

- «Порівняння кількості об'єктів»: Діти можуть порівнювати кількість предметів у двох групах, використовуючи словесні вирази «більше», «менше», або «рівно».

Порівняння допомагає дітям розвивати розуміння відношень та властивостей об'єктів, що є важливим для подальшого вивчення математики [1].

Узагальнення – це процес виокремлення загальних властивостей чи закономірностей з деякого набору об'єктів або чисел. Для першокласників узагальнення може виявлятися у таких аспектах:

- «Виділення закономірностей в послідовностях чисел»: Діти можуть розуміти, що деякі числа мають спільні властивості, наприклад, що всі парні числа закінчуються на 0, 2, 4, 6, або 8.

- «Виділення загальних ознак геометричних фігур»: Наприклад, всі трикутники мають три сторони та три кути.

Узагальнення допомагає дітям розуміти структуру та організацію математичних об'єктів та концепцій.

Класифікація – це процес групування об'єктів або чисел за спільними ознаками. У першокласників на уроках математики класифікація може виявлятися у таких аспектах:

- «Класифікація чисел»: Діти можуть класифікувати числа за їхніми властивостями, такими як парність або непарність, чи за тим, чи вони є квадратами.

- «Класифікація геометричних фігур»: Вони можуть групувати фігури за кількістю сторін, кутів, чи за їхньою формою.

Класифікація сприяє розвитку логічного мислення та допомагає дітям розуміти організацію математичних об'єктів.

Щоб ефективно навчати першокласників цим прийомом, важливо створити стимулююче середовище. Використання ігрових методів, візуальних матеріалів та різноманітних завдань допомагає дітям засвоювати ці концепції більш ефективно [2]. Можна виділити такі педагогічні методи та методики, які сприятимуть навчанню першокласників основних прийомів мисленнєвої діяльності, серед яких:

– «Продовжи речення» – вчитель пропонує учням таку гру, він починає речення, а дітям необхідно продовжити його. Наприклад: Трикутник – це геометрична фігура, яка... і дітям необхідно завершити речення, причому відповіді обов'язково будуть відрізнятися між собою, у когось буде довша, у когось – коротша, але учні не просто візьмуть готове визначення і завчуть його, а навчатися мислити і самостійно формулювати визначення спираючись на інформацію отриману від вчителя.

– «Так чи ні» – вчитель називає учням певне визначення чи припущення, а їм необхідно проаналізувати почуте, та дійти висновку істинне це визначення чи хибне. Наприклад: Квадрат – це геометрична фігура у якої всі сторони рівні – так чи ні? І учні називають свою відповідь. Цей метод сприяє ефективному розвитку мислення у дітей [3].

– «Хмара слів» – наприкінці вивчення теми вчитель може запропонувати учням створити таку хмару, де вони виокремлять найголовніші визначення, які вивчалися під час цієї теми.

– «Знайди відповідність» – за допомогою платформ Learning Apps, Kahoot вчитель може створити різноманітні відповідності. Наприклад: з'єднай вираз із його значенням, або назву і визначення і т.д. Такий прийом дозволяє не лише формувати основні прийоми мисленнєвої діяльності, а ще й перевірити як учні засвоїли ту чи іншу тему.

Ці та інші прийоми будуть давати ефективні результати при систематичному застосуванні. Вони допомагають дітям розвивати аналітичне мислення, розв'язувати реальні проблеми та приймати обґрунтовані рішення [4].

Отже, навчання першокласників прийомом мислинневої та пізнавальної діяльності на уроках математики є кроком у формуванні комплексного розвитку дитини, який буде корисним не лише для подальшого навчання, але й для їхнього життя в цілому.

Література та джерела

1. Формування ключових компетентностей на уроках математики. Освітній проект для вчителів. 2017. URL : <https://naurok.com.ua/formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-na-urokah-matematiki-129607.html>. (дата звернення: 18.03.2024).
2. Формування ключових компетентностей на уроках математики. Освітній проект для вчителів. 2019. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-na-urokah-matematiki-129607.html>. (дата звернення: 18.03.2024).
3. Активізація розумової діяльності учнів на уроках математики. 2021. URL: <http://wiki.iteach.com.ua/> (дата звернення: 18.03.2024).
4. Ігрові технології навчання. 2022. URL: <https://bdut.co.ua/pro-nas/igrovi-tekhnologiyi-navchannya/> (дата звернення: 18.03.2024).

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЧАСТИН МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анастасія Смержанюк,

студентка 417 групи спеціальності 013 Початкова освіта
кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Науковий керівник – Оксана Гордійчук, к. пед. н.,

доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Наукова публікація присвячена практико-орієнтованій проблемі вивчення молодшими школярами основних частин мови, як важливої складової формування в них мовленнєвої компетенції. Авторами тез, на основі здійсненого аналізу науково-методичних досліджень вітчизняних вчених, обґрунтовано теоретичні підходи методики вивчення основних частин мови, розроблені вченими лінгвістами та методистами: структурно-функціональний, семантико-лінгвістичний, когнітивний, інтегративний, культурно-історичний, психолінгвістичний тощо.

Актуальність окресленої нами теми дослідження, щодо вивчення молодшими школярами основних частин мови, полягає у необхідності обґрунтування, насамперед, основних підходів до їх вивчення.

Так, вітчизняними вченими лінгвістами та методистами виокремлено наступні підходи.

▪ *Структурно-функціональний підхід*, теоретичні основи якого розроблені Н. Д. Арановською для впровадження української мови в початковій школі. У своїй книзі «Методика викладання української мови в початковій школі», авторка досліджує структуру мови та її роль у комунікативному процесі. Так, цей підхід базується на розумінні мови як системи зі структурними та функціональними

складовими. Вчена акцентує увагу на вивченні структурної організації мови та її функціональному призначенні в комунікативному процесі [1, с. 45-67].

▪ *Семантико-лінгвістичний підхід:*

Так, І. А. Мельчук, як автор посібника «Семантика української мови: Посібник для вчителів початкових класів», досліджує семантичні аспекти мови та їх вплив на процес вивчення мови в початкових класах. Закцентовано увагу на значенні та семантичних відношеннях між словами та їхніми категоріями [2, с. 78-91].

▪ *Когнітивний підхід.*

Цей підхід базується на уявленні про мовленнєву діяльність як когнітивний процес, що включає у себе розуміння та використання мовних структур. Вченими Ж. Х. Геллер та Л. А. Вербицькою досліджено механізми усвідомлення та засвоєння мовних конструкцій у дітей [3, с. 112-130].

▪ *Інтегративний підхід:*

Т. М. Кузьменко в своїй книзі «Інтегративні методи навчання у початковій школі» звертає увагу на застосування інтегративних підходів до навчання, які сприяють узгодженню мовленнєвих навичок та збагаченню мовленнєвого досвіду. Інтегративний підхід спрямований на поєднання різних методів та підходів до вивчення мови в початкових класах [4, с. 23-40].

▪ *Культурно-історичний підхід.*

В. В. Давиденко в своїй роботі «Мова та культура: Підручник для вчителів початкових класів» досліджує вплив культурних та історичних факторів на процес вивчення мови та розвиток мовленнєвої компетенції. Цей підхід акцентує увагу на вивченні мови як складової культурного та історичного контексту [5, с. 55-72].

▪ *Психолінгвістичний підхід:*

Л. М. Скрипник у своїй книзі «Психолінгвістичні аспекти навчання мови в початковій школі» досліджує психологічні механізми, що лежать в основі засвоєння мови та розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Цей підхід вивчає взаємозв'язок між мовними процесами та психологічними аспектами мовленнєвого розвитку [6, с. 132-150].

Здійснюючи аналіз теоретичного підґрунтя окресленої проблеми, варто зауважити, що О. П. Ковальова у своїх дослідженнях акцентує увагу на мовленнєвому підході до вивчення основних частин мови. У книзі «Мовленнєва основа навчання української мови в початковій школі» авторка розглядає мовленнєві процеси як основу для формування мовленнєвої компетентності учнів початкових класів. Стратегії та методи, які вчена окреслює, сприяють не лише засвоєнню основних частин мови, але й активному використанню їх у мовленнєвій практиці [7, с. 88-105].

Так, методика викладання мови в початкових класах з використанням мультимодального підходу обґрунтовано Г. С. Галькевич. У праці «Мультимодальні методи навчання мови в початковій школі» досліджено використання різних мовленнєвих ресурсів, таких як текст, зображення, звук, щоб забезпечити максимальне засвоєння мовних концепцій учнями. Навчальні плани та методичні рекомендації, що розроблені Г. С. Галькевич, спрямовані на створення стимулюючого освітнього середовища, яке сприяє всебічному розвитку мовленнєвих навичок [8, с. 45-62].

Загальноновизнано, що ефективне вивчення основних частин мови у початкових класах потребує глибокого теоретичного розуміння мовленнєвої системи та врахування індивідуальних особливостей учнів. Дослідження вчених у цій області допомагають розробляти нові методичні підходи та покращувати процес навчання мови в початкових класах.

Дослідження та методичні підходи, які викладені у сфері навчання основних частин мови у початковій школі, відображають різноманітність цієї проблеми та різні шляхи її вирішення. Вчені та педагоги активно аналізують різні аспекти мовного розвитку учнів, включаючи структурно-функціональний, семантико-лінгвістичний, когнітивний, інтегративний, культурно-історичний та психолінгвістичний підходи.

На наш переконливий погляд, впровадження цих підходів в освітній процес, потребуватиме розробки більш ефективних методик навчання, сприятиме розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів. Власне, розуміння культурних, історичних та психологічних аспектів мовного розвитку допоможе вчителям створювати стимулююче освітнє середовище, яке сприятиме успішному засвоєнню мови та розвитку комунікативних здібностей учнів.

Загалом, різноманіття підходів та внесок вчених у галузь методики вивчення мови в початковій школі засвідчили про постійну активність у цьому напрямку та прагнення знаходити найбільш ефективні інструменти та методи навчання з метою покращення якості мовної освіти та розвитку мовленнєвих навичок у молодших школярів.

Література та джерела

1. Арановська Н.Д. (2008). Методика викладання української мови в початковій школі. Київ: Освіта.
2. Мельчук І.А. (2014) Семантика української мови: Посібник для вчителів початкових класів». Київ: Академія.
3. Геллер Ж.Х., & Вербицька Л.А. (2017) Когнітивні аспекти вивчення мови в початковій школі. Київ: Світ слова.
4. Кузьменко Т.М. (2011) Інтегративні методи навчання у початковій школі. Київ: Освіта.
5. Давиденко В.В. (2016) Мова та культура: Підручник для вчителів початкових класів. Київ: Шкільний світ.
6. Скрипник Л.М. (2019) Психолінгвістичні аспекти навчання мови в початковій школі. Київ: Педагогічна думка.
7. Ковальова, О.П. (2018) Мовленнєва основа навчання української мови в початковій школі. Київ: Освіта.
8. Галькевич, Г.С. (2020) Мультиmodalьні методи навчання мови в початковій школі. Київ: Педагогічна думка.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Анна Степанюк, Ольга Тарасюк,

студентки 2 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Валентина Триндюк, к. пед. н.,
доцент кафедри філології**

Розглянуто актуальні методи та методики для формування навичок говоріння англійською мовою у молодших школярів. Проаналізовано сутність конкретних методів на початковому етапі навчання та на фразовому рівні, подано приклади відповідних вправ.

Діти починають вивчати англійську ще з садочка, а алфавіт – у першому класі. Вивчаючи літери та звуки, вони поступово вивчають їх вимову. Це і є початком формування навичок говоріння на уроках англійської мови.

В процесі вивчення англійської мови ця база дуже важлива, тому що всього 26 букв утворюють цілих 44 звуки. Після того, як здобувач освіти ознайомиться із зовнішнім виглядом англійських букв, добре запам'ятає вимову звуків, можна переходити до складніших етапів. Для підтримки інтересу, до механічних процесів запам'ятовування рекомендовано використовувати адаптовані аудіодоріжки й відеозаписи. Таким чином улюблені казкові або мультиплікаційні герої навчають школярів правильно вимовляти звуки. Головне – пам'ятати, що говоріння – це комплексний процес, який відбувається за принципом «від легшого до складнішого» та неможливий без знання граматики та часів.

На початковому етапі процес навчання говоріння англійською мовою передбачає вивчення слів. Для цього пропонуються різноманітні методи. Наприклад, запам'ятовування за допомогою паперових або електронних карток; використання тематичних ігор типу Simon says, Confusion та інші. На рисунку 1 продемонстровано приклад команд для вивчення лексики під час гри «Simon says».

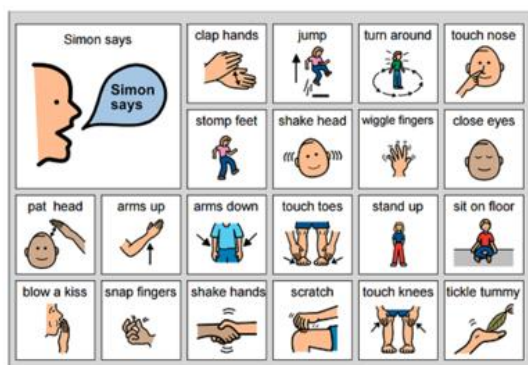

Рис. 1 Приклади команд англійською мовою при грі «Simon says»

- Застосування англомовного інтерфейсу у гаджетах, що використовуються;
- Вивчення у русі;
- Використання наліпок для назви предметів домашнього вжитку;
- Вивчення й декламація коротких чотиривіршів;
- Застосування інтерактивних методів [1].

Коли школярі на початковому етапі мають сформований певний словниковий запас, відбувається поступовий перехід до формування навичок говоріння на рівні фрази. Для цього методисти пропонують різні методики. Наприклад, метод «Language Experience Approach» (LEA): використовуючи досвід дітей, викладач заохочує їх розповідати про свої враження, події або історії. Після цього вони можуть переказувати свої розповіді англійською мовою.

Надзвичайно поширеним є використання музики та пісень на уроках. За допомогою пісень діти можуть вивчати нові слова та вирази, а також практикувати вимову та інтонування. Під час виконання пісень діти можуть також виконувати рухові вправи, що сприяють запам'ятовуванню слів та фраз. Ефективним є також метод «Total Physical Response Storytelling» (TPRS), який полягає у тому, що викладач розповідає історію або читає казку, використовуючи просту мову, жести та міміку. Діти слухають історію та реагують на вказівки викладача, виконуючи різні дії, повторюючи рухи та слова і фрази англійською мовою. Метод Total physical response (TPR) може використовуватися з 3–4 років. Суть полягає у запам'ятовуванні іноземних слів через виконання конкретної дії. Перевага – залучення дітей до процесу. Недолік – трудомісткість, одноманітність, складність процесу. За допомогою даної методики можливо добре вивчити та запам'ятати практичні слова, тобто слова які означають практичну дію, але абстрактні слова даній методиці важче вивчити.

Окрім методів існує велика кількість методик навчання говорінню англійської мови школярів початкової школи. Сьогодні серед найбільш популярних й ефективних можна виділити такі методики викладання англійської для дітей [2]:

Методика Глена Домана може використовуватися для дітей з 1 року до 11–12 років. Суть полягає у демонстрації карток, на яких написані слова та зображено їх значення. Перевага — короткостроковість заняття. Недолік – пасивність дитини у навчальному процесі. В контексті говоріння це вимова слів, вчитель відразу виправляє неправильну вимову, та дитина запам'ятовує як правильно вимовляти слово та яке воно має значення.

Методика М. Зайцева може використовуватися для здобувачів освіти з 5 років. Суть: гра з барвистими кубиками, на яких написані окремі літери, склади. Правильність складання слів перевіряється за таблицями з комплекту. Перевага – велика кількість мовних вправ для отримання навичок читання, правильної вимови. Недолік – відсутність систематизованого підходу. За рахунок великої кількості мовних вправ діти запам'ятовують вимову слів, в подальшому за рахунок набутих знань вони клацають речення.

Методика Марії Монтесорі – може використовуватися для дітей з 5–6 років. Суть – дітей поміщають у навчальне середовище з прицілом на повну самостійність

у навчальному процесі. Допомога вчителя зводиться до мінімуму. Перевага – розвиток інтелектуальних навичок, відсутність тиску. Недолік – повне вилучення ігрових процесів з навчання, як тих, що гальмують розвиток, а також неможливість прогнозувати результат. Недоліком методу також є те, що діти не чують від викладача правильної вимови, тому в плані говоріння Монтесорі не є найкращою методикою.

Отже, можна зробити висновок, що кожна методика має свої мінуси та плюси. Вважаємо, що для навчання говоріння англійською мовою у початковій школі найкраще застосовувати комплекс методик. За рахунок такого підходу можливе якісне навчання, завдяки якому здобувачі освіти отримують теоретичні знання з говоріння та зможуть їх застосовувати в реальному житті.

Література та джерела

1. Навчання дітей англійській – яка методика викладання дає хороший результат? Методики навчання дітей англійської мови – поради з викладання англійської. URL: <http://surl.li/rvxbn> (дата звернення: 15.03.2024).

2. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. Холод Ірина Василівна. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОГО СКЛАДНИКА ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Богдана Ткачук,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Корінчук викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Подано формування геометричного складника в Новій українській школі під час вивчення математичної компетентності.

Математична компетентність з'явилась з веденням Нової української школи в 2018 році. Математична компетентність це здатність особи бачити математику в житті, створювати математичні моделі об'єктів, явищ, процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час виконання навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих завдань.

Тобто з розвитком математичної компетентності, здобувачам освіти вдається краще застосовувати знання здобуті на уроці. Дана компетентність є доволі важливою так як за допомогою неї розвивається аналітичне мислення та логічне мислення.

Математична компетентність розвиває такі якості: розуміння концепцій, логічне мислення, проблемне мислення, математичні вміння, комунікації, математичну впевненість.

У початковій школі геометричний складник грає важливу роль у розвитку математичної компетентності.

Його роль в математичній компетентності:

Візуалізація і конкретизація. Геометричні образи допомагають конкретизувати абстрактні математичні концепції, роблячи їх більш доступними та зрозумілими. Геометрія використовується для конкретизації абстрактних математичних концепцій шляхом визначення їхнього місця та взаємодії в просторі. Наприклад, геометричні форми можуть відображати алгебраїчні рівняння, а взаємний розташування об'єктів у просторі може ілюструвати абстрактні відношення та оператори. Таким чином, геометрія допомагає візуалізувати та розуміти абстрактні математичні концепції.

Розвиток просторового мислення. Вивчення геометрії сприяє розвитку просторового уявлення та здатності розуміти та взаємодіяти з тривимірним простором. На уроках математики діти з фігур складають об'єкти та за допомогою цього розвивають просторове мислення.

Логічне мислення і доведення. Вирішення геометричних задач включає логічне мислення та доведення тверджень, що вдосконалює загальні математичні навички.

Підготовка до подальших математичних здобутків. Геометричні концепції є важливим етапом у підготовці до більш складних математичних тем. За допомогою знань, що діти отримують в початковій школі їм в середній та старшій школі легше дається геометричний матеріал та предмет геометрія.

Розуміння та вміння застосовувати геометричні поняття сприяють формуванню повноцінної математичної компетентності, що має суттєве значення в різних сферах життя.

Аспекти геометричного складника, що вивчають в початковій школі:

Форми та фігури. Розпізнавання, класифікація та назви геометричних форм і фігур.

Вимірювання. Основні навички вимірювання довжини, площі та об'єму.

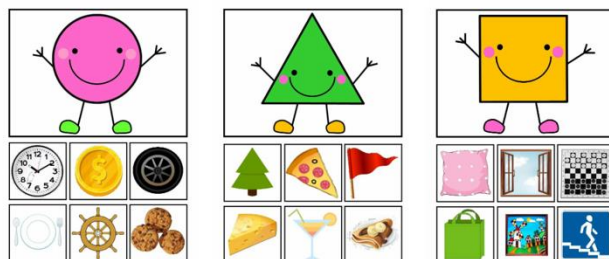
Порівняння та сортування. Розвиток навичок порівняння розмірів, властивостей та сортування об'єктів за різними параметрами.

Просторова орієнтація. Розуміння та використання термінів, пов'язаних із просторовою орієнтацією, таких як вгору, вниз, поперек, під та над.

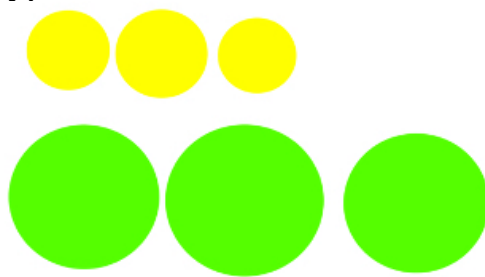
Геометричний складник в початковій школі допомагає учням будувати основи для подальшого розвитку математичної компетентності.

Геометричний складник формується в процесі навчання та розвитку, починаючи з раннього дитинства і впродовж усього навчального шляху. Основні етапи формування геометричного складника включають:

Елементарні поняття. Ознайомлення з основними геометричними термінами, такими як круг, квадрат, трикутник, через гру та візуальні засоби. Прикладом можна навести гру «Впізнай геометричну фігуру».

Порівняння та класифікація. Розвиток навичок порівняння та групування геометричних об'єктів з визначенням їх властивостей. З першого класу учні групують фігури за кольором та розміром, за кількістю кутів. Це розвиває в дітей: логічне мислення, візуалізацію, моделювання, розвиває комунікативні навички, допомагає визначати властивості фігур.

Конструювання та моделювання. Використання конструкторів, пазлів та інших іграшок для створення геометричних образів та розвитку творчого мислення. В даному етапі дуже допомагають леги технології. За допомогою них учні вчаться моделювати фігури, збільшувати їх площу, за допомогою леги конструктора, що має прямокутну та квадратну форму скласти об'єкти до прикладу : стіну, будинок, куб. Це розвиває їх геометричні навички та творчі якості. Можливо використовувати гру «Збудуй не скріплюючи» [1]. Практичні застосування. Вирішення задач та завдань, пов'язаних із реальним життям, які вимагають використання геометричних концепцій. Знання отримані на за допомогою геометричного складника застосовується при будівництві, космічних дослідженнях та в медицині

Всі ці етапи спільно сприяють формуванню геометричного складника, розвиваючи просторове мислення, логічне мислення та здатність застосовувати геометричні знання в різних ситуаціях.

Отож підводячи підсумки даних, що були дослідженні при написанні даної роботи, геометричний складник формується в ході вивчення математичної концепції та є дуже важливим як і при вивченні математики так і в реальному житті.

Література та джерела

1. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник. упорядник О.Рома. The LEGO Foundation. 2018. 44 с.
2. Методичні рекомендації щодо формування математичної компетентності учнів на рівні початкової школи. Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2022.

ВПЛИВ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вероніка Тригуб,

студентка 4ФК групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу \
Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,*
завідувач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто особливості молодшого шкільного віку при формуванні моральних якостей у дітей. З'ясовано, що молодший шкільний вік дня морального розвитку дитини, формування культури її поведінки є найбільш сприятливим.

Проблема формування загальнолюдських норм моральності розглядається В. Сухомлинським: «Саме в молодшому шкільному віці, коли душа дуже піддатлива до емоційних впливів, ми розкриваємо перед дітьми загальнолюдські норми моральності, вчимо їх азбуки моралі» [3, с. 146]

Як педагоги, так і психологи одноставно стверджують, що молодший шкільний вік – особливий етап у формуванні ставленні людини до навколишнього світу, коли визначається спрямованість особистості – громадська, колективістська чи егоїстична, індивідуалістська. Цей вік сприятливий для формування основ культури поведінки: молодші школярі вже здатні сприймати вимоги до себе, вони піддатливі зовнішньому світові, схильні до наслідування

Молодший шкільний вік дня морального розвитку дитини, формування культури її поведінки, психологи вважають найбільш сенситивним (сприятливим).

Зі вступом до школи істотно змінюється сигнальна ситуація розвитку:

1) на зміну ведучій, тобто ігровій діяльності приходить навчальна, що вносить серйозні важливі зміни в життя молодшого школяра в цілому, а особливо в його духовно-емоційну сферу;

2) відносини дитини з рослинами і однолітками постійно зміняться у зв'язку з включенням її в колектив, виконанням низки доручень; молодший шкільний вік виявляється періодом формування спрямованості особливості;

3) освітній процес забезпечує інтенсивний розвиток пізнавальних процесів, прискорений розвиток пізнавальних процесів; молодший школяр характеризується первиною чутливістю до зовнішніх впливів, вірою в істинність всього, чому навчають, що говорять дорослі, які для нього є зразком дня наслідування, прикладом того, що і як потрібно робити.

Відчуваючи потребу в спілкуванні з дорослими діти цінують їх думку, намагаються досягти взаєморозуміння, співчуття, навчити діяти як вони. В першу чергу авторитетом для дітей є вчитель. В. Сухомлинський стверджував, що від того, як прийшло дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло в її розум і серце з отою чого світу, у вирішальній мірі залежить, яким стане сьогоднішній малюк.

Дослідники виділяють три стадії в моральному розвитку дітей. На першій стадії (5 років) справних правил для дитини не існує, діють моторні, рухові правила. На другій стадії (до 10 років) діють «примушуючі правила» встановлені дорослими. В справедливості цих правил дитина не сумнівається, навіть порушуючи їх, вона не розуміє, що вони можуть бути поганими, помилковими, поганими, що їх можна змінити. Третя стадія (після 10 років) «раціональні правила». Дитина відчуває потребу в співробітництві з дорослими і особливо з однолітками, рівності, взаєморозумінні. Вже немає безумовного підкорення дорослим. Школяр намагається осмислити правила, намагається знайти в них доцільність [1].

На молодший шкільний вік припадає, в основному, другий етап підкорення правил, незаперечний авторитет дорослого. Звідки випливає (за термінологією Ж. Піаже) дитячий «моральний реалізм», який заключається в тому, що діти, не вмючи розрізнити в поведінці внутрішні і зовнішні чинники, відділяти суб'єктивне від об'єктивного орієнтуватися більш на видимі, зовнішні сторони поведінки. Насправді молодші школярі частіше з'ясовують «хто перший почав», «хто більше збрехав» не вникаючи в намір, мотиви. Це безперечно утруднює правильне визначення ними моральної цінності вчинку.

У цілому поведінка дитини піддається зовнішнім впливам і залежить від того, під контролем або без контролю дорослих вона діяла, навіть при відмінному знанні моральних вимог причина такого явища в тому, що моральні знання у дітей ще формально-засвоєні, але ще не освоєні.

Молодший школяр за часом все більше набирає досвіду моральної поведінки. Завдяки повторенню ситуації дитина запам'ятовує «успішні» дії, і вони стають звичними, тобто манерами, і тоді вона буде діяти без прийняття рішень, на основі тільки почуття, що виникає в ситуації, миттєво вибирає типовий в минулому досвіді вчинок.

Таким чином з появою молодшого школяра моральних переконань, механізм поведінки значно ускладнюється: дитина вже не просто підкоряється чужим вимогам, а здійснює моральний вибір, тримає власне моральне рішення на основі оцінки своїх і власних вчинків.

Дослідники зазначають, що в молодших класах виховання елементарних навичок і звичок культурної поведінки проходить порівняно легко. Вся виховна і навчальна робота з молодшим школярем проводиться одним учителем. Протягом всього навчального дня діти знаходяться під контролем педагога. Він постійно поправляє їх і вправляє в правильній поведінці [2].

Виховуючи моральні якості в учнів молодших класів, потрібно враховувати низку вікових особливостей дітей цього віку. Наведемо деякі з них:

– правила поведінки, повідомлені дітям вчителем, не викликають молодших школярів сумнівів, внутрішнього протесту, як це буває нерідко у старших класах. Діти охоче виконують всі правила і вимагають цього ж від своїх товаришів;

– ігрові форми вправ викликають особливий інтерес до занять з культури поведінки, діти із задоволенням виконують всі правила, завжди чекають наступних занять. Цьому сприяє велика емоційність дітей даного віку. Згадані особливості молодших школярів скоріше полегшують роботу вчителя, ніж утруднюють її.

Проте, деякі особливості дітей вимагають від педагога особливої уваги. Так, здатність і намагання дітей до наслідування заставляють вчителя слідкувати за собою, виконувати всі ті правила, які він навіює дітям. Культура поведінки самого педагога може допомогти йому, відсутність як такої значно понижує ефективність виховної роботи. Розглянемо одну особливість дітей, на яку повинен вважати вчитель. Це конкретність дитячого мислення, з яким пов'язана «ситуативність» в застосуванні правил поведінки. Іншими словами, якщо дитина звикла вчитися в школі, то на вулиці вона може з ним вже і не привітатися. Нерідко сформована звичка – знімати шапку при вході в школу – не спрацьовує у молодшого школяра при відвідуванні товариша вдома. Це для нього вже нові обставини. Дітей потрібно спеціально вчити застосовувати правила в різних ситуаціях і нагадувати про них доброзичливо і спокійно.

З іншої сторони, засвоївши наприклад, правило-вітання з дорослими першим, діти можуть вітати їх стільки раз, скільки вони з ними зустрінуться. І тільки поступово вони починають розбиратися, де, коли, і як потрібно керуватися засвоєними нормами моралі і культурної поведінки.

Учні 1-4 класів не можуть відразу засвоїти такі загальні вимоги, як «будь ввічливий», «веди себе пристойно». Дитина повинна спочатку дізнатися, що значить бути ввічливим і як потрібно поступити в цілому ряді конкретних випадків. Так, правило «будь ввічливий» перш за все потрібно розкласти для молодшого школяра на окремі правила: звертайся до дорослих на «ви», називай їх по імені та по батькові, не забувай при проханні говорити «будь-ласка», дякувати за послугу, говорити «спасибі» і т. д.

Молодші школярі часто вважають, що ввічливими вони повинні бути тільки з дорослими, і забувають про правила культурної поведінки при спілкуванні з однолітками. На це потрібно звертати особливу увагу, бо в підлітковому віці прищепити ці навички і звички буде набагато складніше.

Таким чином, педагогу при вихованні моральних норм і правил поведінки дітей потрібно враховувати вікові особливості. Тому вчитель, вибираючи шляхи і форми формування моральних якостей молодших школярів, повинен особливу увагу звертати на особливості їх віку.

Література та джерела

1. Зверєва І. Д., Коваль Л. Г., Фролов Л. Д. Діагностика моральної вихованості школярів. Київ: ІСДО, 1995. 156 с.
2. Матвієнко О. В. Основи системи морального виховання особистості молодшого школяра: наук.-метод. посіб. Київ: СтилоС, 1999. 154 с.
3. Сухомлинський В. О. Павльська середня школа. *Вибрані твори: в 5-ти т.* Т. 4. Київ: Рад. школа, 1976. С. 7–392.

КРАЄЗНАВЧА ЕКСКУРСІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Софія Тригуба,

студентка 21ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та культури Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Петро Бойчук, к. пед. н., доц.,
доц. кафедри педагогіки та психології, ректор**

Розглянуто можливості екскурсійної роботи у формуванні почуття патріотизму в учнівської молоді. Описано досвід роботи етнокімнати «Спадок» при ВМЦСП.

Екскурсійна робота є важливим елементом патріотичного виховання, оскільки дозволяє краще зрозуміти і відчувати національну культуру, історію та цінності своєї країни. Під час екскурсії діти можуть ознайомитися з пам'ятками історії, мистецтва та архітектури, познайомитися з традиціями та звичаями народу. Це сприяє формуванню почуття гордості за свою країну та бажання зберігати й розвивати її культурну спадщину. Таким чином, екскурсії можуть стати важливим інструментом у формуванні патріотичних почуттів у людей.

При Вараському міському центрі служб та послуг була створена етнокімната «Спадок», яка функціонує як засіб збереження та демонстрації культурної спадщини, історії та мистецтва громадськості. Також служить як місце для ознайомлення, про минуле, різні культури та різноманітні теми через виставки та колекції артефактів, творів мистецтва та історичних об'єктів. Вони відіграють вирішальну роль у просуванні культурного розуміння, збереження національної спадщини регіону та країни.

З початку створення етнокімнати проводять екскурсії для відвідувачів та зокрема для дітей шкільного віку, також створили гурток, аби знайомити дітей з українською автентикою.

Нами було проведено безліч екскурсій, екскурсій-квестів для школярів, адже ознайомлення дітей з культурною спадщиною України має важливе значення для їх розвитку та формування національної ідентичності. Це допоможе їм краще розуміти та цінувати багатство своєї культури, традиції, історію та мистецтво. Знання про культурну спадщину допомагає розвивати креативність, емпатію, толерантність та повагу до інших культур. Вивчення культурної спадщини сприяє також збереженню та популяризації унікальних традицій та цінностей країни.

За допомогою інтерактивних методів можливо зробити музейні заходи більш цікавими для аудиторії, перетворюючи їх з пасивного глядача на активного. Одним з таких методів є квест-екскурсія. Термін складається із двох слів «квест» та «екскурсія». Квест (від англ. – пошук, пошук істини, пошук пригод) – означає гру, під час якої потрібно знайти вирішення для різних задач і виконати низку завдань, щоб досягти мети [1, с. 366].

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Мета квест-екскурсії: у формі активної гри ознайомити дітей із історією розвитку матеріальної культури людини на основі археологічних артефактів, писемних джерел та науково доведених фактів. Пояснити важливість існування ключових технологій виробництва знарядь праці та побутових речей, які в свою чергу сформували нашу повсякденність. Активізувати логічне, дедуктивне, алгоритмічне мислення, навчити працювати в команді школярів для досягнення спільної мети. В основі квесту використанні такі методи: – метод «занурення» в історичну епоху, що забезпечує символічний доступ у простір іншої культури; – дослідницький метод активізує пізнавальну діяльність учасників; – метод історичної реконструкції використовується для більш детального вивчення та дослідження поставленої проблематики [1, с. 367].

Діти завжди здивовані кількістю експонатів, а особливо звертають увагу на прядку.

Прядка – предмет народного побуту, знаряддя праці, на якому пряли нитки. Цей домашній верстат приводився в рух ножним приводом. На фото представлено прядку першої половини ХХ ст.

Більшість артефактів для дітей були незнайомими та новими. Також найбільш цікавими та вражаючими для дітей були старовинні інструменти, знаряддя праці, предмети домашнього вжитку: рогачі, коромисла, ціп для молотьби зерна, ночви або корита або ночовки. В ночвах купали дітей, прали білизну, просівали борошно, розчиняли тісто, сікли овочі та зелень, віяли зерно та крупи.

Також нами було проведено в місті Вараш до дня українського рушника, святкову подію «З рушником по життю», де були залучені вихованці гуртків в різних дійових особах та сценаріях.

Український рушник є важливим символом патріотизму та національної гордості. Він відображає українську культуру, традиції і національний колорит. Користування українським рушником у побуті та урочистих подіях може сприяти вихованню патріотизму серед дітей, підтримуючи і зберігаючи історичну спадщину та культурні цінності України.

Вишитий рушник – реліквія українського народу, незмінна частина його культури, його пам'ять, його історія.

Отже, патріотичне виховання відіграє дуже важливу роль для дітей молодшого шкільного віку. Це допомагає формувати їхню національну свідомість, любов до рідної

країни, розуміння і цінування історії та культури своєї нації. Сприяє розвитку патріотичних почуттів, відчуття гордості за свою країну і мотивує до добрих справ на благо суспільства. Також патріотичне виховання допомагає дітям розуміти важливість пам'яті про минуле і берегти культурні цінності.

Література та джерела

1. Васильєва М. А. Квест-екскурсія як інтерактивна форма навчання школярів (на прикладі Археологічного музею ІА НАН України). *Молодий вчений*. 2020. № 11(2). С. 365–370.

2. Етнокімната «Спадок»: на Рівненщині облаштували приміщення зі старовинними експонатами (ВІДЕО). URL: <https://nuo.com.ua/dity/etnokimnata->

spadok-na-rivnenshini-oblashtyvali-primishennia-zi-starovinnimi-eksponatami-video.html

(дата звернення: 16.03.2024).

3. Екскурсія до Етнокімнати. URL: <https://bdut.varashosvita.rv.ua/?p=15067> (дата звернення: 16.03.2024).

4. «З рушником по життю»: у Вараші відбулась святкова етноподорож. URL: <https://varash.rayon.in.ua/news/603986-z-rushnikom-po-zhittyu-u-varashi-vidbulas-svyatkova-etnopolodorozh> (дата звернення: 16.03.2024).

АРТТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ангеліна Триндюк,

студентка групи 4-В спеціальності 013 Початкова освіта

Володимирського педагогічного фахового коледжу

імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Оксана Гусєва,

викладачка образотворчого мистецтва

Подано опис арттерапевтичних технік, як одних з найбільш дієвих способів подолання стресу дітей молодшого шкільного віку.

У всі часи для українського народу найбільшою цінністю було здоров'я. Протягом багатьох століть, в різних життєвих ситуаціях батьки старались дбати про фізичне та психічне здоров'я свої дітей. Діти 21-го століття постійно живуть у стресі, тривозі, хоч самі цього до кінця не усвідомлюють. Війна, розпочата росією, забирає дитинство українських школярів. Стає зрозумілим, що лише спілкуванням не можна уникнути чи попередити стрес. Дитину потрібно зацікавити, відволікти, знайти актуальні та дієві варіанти. методи, прийоми Постає питання створення середовища, у якому б молодші школярі змогли забути про свої тривоги, переживання, негаразди, конфлікти, інші неприємні явища. Важливим є також знайомство з методикою опанування арт-терапевтичними техніками, за допомогою яких можна долати явища дитячого стресу

Відома волинська художниця та арт-терапевтка Тетяна Мялковська не лише стверджує, а й доводить своєю професійною діяльністю, що саме арт-терапія здатна швидко допомогти у подоланні дитячого стресу. Наприклад, так звана, піскова терапія, – цей метод є водночас екологічним, легким та доступним усім. Під час таких занять головним є не стільки те, що активно працює дитяча уява, фантазія, дрібна моторика рук, як те, що дитина розслабляється, заспокоюється, відчуває внутрішню гармонію, радість та задоволення. Є два варіанти даної терапії: світловий короб – це поверхня на якій тоненьким шаром розміщений пісок, дитина розвиває фантазію та дрібну моторику та координацію рухів, створюючи різноманітні малюнки; та інтерактивна пісочниця – великий сенсорний екран, на якому можна створювати різноманітні образи за допомогою спеціальних інтерактивних інструментів або

пальців, зазвичай такі пісочниці використовують в інклюзивно-ресурсних школах і центрах. Вона поєднує в собі переваги традиційної піскової терапії з інноваційними можливостями використання технологій для покращення результатів арттерапевтичного процесу [4].

Термін «арт-терапія» походить від поєднання коренів двох слів – мистецтво і лікування, тобто. це лікування за допомогою залучення до мистецтва. Даний спосіб для зняття стресу добре підійде усім, а особливо дітям які мають проблеми у мовленні, вимові звуків. Саме через таке мистецтво у дітей працює уява, що дає змогу самостійно висловлювати свої почуття. Також ця терапія дозволяє «виплеснути» свій гнів, незадоволення через малювання. Перевагою є те, що діти не зобов'язані виконувати команди психолога чи вчителя, вони самостійно шукають собі заняття до душі, у якому викладають власні уподобання та інтереси. Ще не менш важливим є спілкування, під час роботи. Діти, зазвичай, є дуже комунікативними, але педагог чи психолог нічого в дітей не розпитує, а лише підтримує діалог. Дана техніка цікава тим, що в ній поєднуються не лише образотворча діяльність, а й інші форми роботи, такі як: танці, інсценізації чи створення казок, музикотерапія, ліплення з тіста чи пластиліну, лялько- та фототерапії. Зазвичай групи для таких занять не налічують багато дітей (переважно це 8 дітей одного віку), адже існують певні правила поведінки, найбільш головним є дотримання тиші [3, 5].

Для того щоб кожен мав змогу заспокоїтись, фантазувати, розслабитись педагог мусить створити теплу атмосферу в якій буде комфортно працювати. З самої назви «арт» можна зрозуміти, що малювання є найбільш поширеним та дієвим способом подолання дитячого стресу. І це справді так. Усі діти з дитинства люблять малювати. Для цього існує багато безпечних приладів та сучасних матеріалів, наприклад: пальчикові фарби, тісто-пластилін, ватяні палички. Робота з ними дарує учням молодших класів новий, цікавий та корисний досвід. Науковці стверджують, що арт-терапевтична діяльність добре впливає на розвиток когнітивних функцій та психоемоційного розвантаження дитячого організму. Дитина повністю поринає у творчий, фантастичний, чарівний світ, що призводить до її внутрішньої гармонії, до єднання з природою, з іншими членами соціуму [1, 2].

Ситуація, яка склалася в результаті повномасштабного вторгнення росії на нашу територію, має негативний вплив на маленьких українців. Вони постійно перебувають у стресі, не усвідомлюючи цього. Досвідчені педагоги, психологи та художники доводять, що надзвичайно корисним інструментом для роботи з дітьми є арттерапевтичні техніки малювання, які водночас є і простими і дієвими, які допомагають подолати тривоги, страхи, занепокоєння, тобто, сприяють подоланню стресових станів дітей молодшого шкільного віку.

Література та джерела

1. Аргірова Г. Що таке арт-терапія та чому вона ефективна у роботі з дітьми під час війни? URL: <https://voices.org.ua/news/shcho-take-artterapiia-ta-chomu-vona-efektyvna-u-roboti-z-ditmy-pid-chas-viyny/> .(дата звернення: 15.03.2024).
2. Вагнер В. Психіка дітей під час війни. Як допомогти пережити стрес? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyana-v-ukrajini-yak-dopomogti-perezhati-stres-ditini-novini-ukrajini-50325084.html> .(дата звернення: 10.03.2024).

3. Кульбедюк А. Що таке арт-терапія? І кому вона підходить? URL: <https://osoblyvi.com.ua/helpful-info/110-napriam-rozvytok/1913-shcho-take-art-terapiya-i-komu-vona-pidkhodit> .(дата звернення: 13.03.2024).

4. Мялковська Т. Арт-терапія. Методи роботи з піском. URL: <https://555art.org.ua/media/video/tetyana-myalkovska-art-terapiya-metody-roboty-z-piskom/> .(дата звернення: 10.03.2024).

Семенченко І. І. Використання арт-терапії у роботі практичного психолога та соціального педагога. Методичні рекомендації. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01001kio-1ff3.docx.html> .(дата звернення: 15.03.2024).

ІНТЕГРАЦІЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ТА ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ В НУШ

Наталія Федорчук,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Надія Горбач, к. філ. н.,
старший викладач кафедри філології**

Розглянуто можливості інтеграції мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей в НУШ як засобу підвищення ефективності та якості засвоєння навчального матеріалу.

Останні нововведення в шкільній освіті, які внесла реалізація НУШ, передбачають одним з основних результатів діяльності закладів освіти набір ключових компетентностей здобувачів освіти в інтелектуальній та інформаційній сферах, відтак у змісті освіти обов'язково мають бути інформаційні технології [2]. У такому контексті інтеграція шкільних предметів не випадково є одним із перспективних напрямів освіти, а інтегративний підхід до реалізації мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей в НУШ, застосування якого пов'язане з переглядом як змістовної, так і процесуальної сторін навчання, видається актуальним.

Аналіз наукових досліджень (Л. Круль, С. Недільський [1], О. Приходько [2], Н. Стрілецька, Ю. Лаврінчук [3] та ін.) щодо процесу навчання мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей в НУШ дозволяє зробити висновок, що використання інтеграції забезпечує можливість формування цілісних, системних, глибоких компетентностей учнів та є однією з необхідних дидактико-методичних умов підвищення наукового рівня викладання шкільних предметів та ефективності навчального процесу в цілому (через провідну роль мови та сучасних інформаційних технологій). У свою чергу інформатична освітня галузь в НУШ відіграє важливе значення. Із одного боку вона є інструментом для вирішення окремих педагогічних завдань у рамках традиційних форм та методів навчання, з іншого боку, відіграє більш

активну роль та забезпечує нові можливості, стимулює розвиток дидактики та методики, сприяє створенню нових форм освіти.

За наведених вище умов доцільним є звернення до теоретичного аналізу інтеграції мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей в НУШ.

Сучасні шкільні програми та підручники мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей дозволяють реалізовувати інтегративний підхід до вивчення шкільних дисциплін на різних рівнях інтеграції (рівні міжпредметних зв'язків, рівні дидактичного синтезу, рівні цілісності). У разі встановлення міжпредметних зв'язків провідною сполучною ланкою виступають загальні елементи змісту навчальних предметів [5, с. 361].

Установлення взаємозв'язків мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей на інтегрованому уроці, що реалізує рівень міжпредметних зв'язків, має супроводжуватись ретельним продумуванням системи лінгвістичної роботи та проводитись на матеріалі, необхідному та достатньому для розкриття суті того чи іншого мовленнєвого явища з урахуванням особливостей його функціонування в художньому тексті. Такий аспект має сприяти розвитку особистості учня, здатного використовувати цифрові інструменти та технології для розв'язання проблем в інформаційному суспільстві [3, с. 453].

Рівень дидактичного синтезу базується на одній із дисциплін, що інтегруються з урахуванням системного використання змістовних зв'язків в галузі розвитку мовлення учнів, з опорою на художні тексти на основі використання цифрових інструментів і технологій.

На думку О. Приходько, інтеграція здійснює всебічний вплив на процес навчання від постановки цілей та завдань до безпосередньої організації навчання мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей та результатів процесу навчання: цілісне світорозуміння та інформаційний світогляд, коли в процесі інтегрованого навчання з'являються уявлення про інформаційні об'єкти та їхнє перетворення у мовну практику, у тому числі за допомогою ІКТ; сприяє формуванню інформаційної культури школяра [2, с. 124].

На думку Л. Круль та С. Недільського, інтеграція є систематизованою формою об'єднання двох навчальних дисциплін. Вона дозволяє здобувачам освіти освоїти базовий рівень мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей, а також поглибити та розширити знання цих предметів з урахуванням традиційних принципів та специфічних принципів (паралельності, інтенсифікації з урахуванням факторів підвищення цілеспрямованості навчання, посилення мотивації навчання, підвищення інформативної ємності змісту освіти, індивідуалізації навчання) без перерв в освітньому процесі через військовий стан в Україні, віддаленість та відсутність учителя чи учня у закладі освіти тощо) [1, с. 338].

Істотним чинником інтеграції освітніх галузей є пред'явлення до них єдиного комплексу вимог якості та умов реалізації освітнього процесу, від виконання яких залежить результат. Дослідниками Л. Сугейко та Ю. Мельничук виділено дві групи вимог: традиційні (методичні, психологічні, техніко-технологічні) та специфічні (наступність, адаптивність, інтерактивність, реалізація можливостей комп'ютерної візуалізації навчальної інформації) [4, с. 57].

Ідея побудови інтеграції мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей в НУШ ґрунтується на перехресному встановленні інтегративних зв'язків усіх компонентів методичних систем навчання (мети, завдання, методів, засобів, змісту) та включає змістовно-структурний компонент (комплекс навчальних посібників навчальних дисциплін з урахуванням вимог до рівня підготовки здобувачів освіти) і організаційні форми навчання (урок-візуалізація, комп'ютерний практикум, етап консультації, аудіо, відеоконференція) [3, с. 454].

Організація інтеграції мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей допомагає адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних потреб кожного учня, враховуючи їхній рівень досягнень, уподобання та можливості; сприяє осучасненню навчального матеріалу (можна швидко створити або згенерувати освітній контент: текст, зображення, презентації, відео, комікси, казки, меми, інтерактивні вправи тощо); створює мовну підтримку для вчителя (ресурси з ІІІ допомагають перевіряти правопис та граматику, вивчати мову, літературні твори тощо).

Розглянемо деякі приклади інтеграції мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей. Так, за допомогою мережі Character.AI (чат із персонажами, письменниками) вчитель може створити такі креативні завдання: рекомендації щодо прочитання книг; дебати на будь-яку тему; обговорення проблем перед написанням твору. Adobe Make Animations (створення анімованого відео) відкриває можливості до створення завдань такого типу: озвучити тему уроку, завдання, правило тощо; реалізувати опитування на уроці (кожне запитання – від нового персонажа); словниковий диктант; створити ролик на тему уроку; охарактеризувати героїв прочитаного твору тощо. Мережа Festisite (створення анімованого відео) своїм функціоналом відкриває можливості для вчителя щодо розвитку навичок швидкочитання в учнів (за допомогою завдань у вигляді хвилі, лабіринту або спіралі); можна розгадати тему уроку, правило, твір, героя тощо (хмара слів); створити маскування слова, коду, шифру тощо.

Таким чином, в умовах інформаційної освітньої системи оптимізувати та інтенсифікувати освітній процес можливо шляхом залучення інтеграції. Потенціал можливостей для поєднання мовно-літературної та інформатичної освітніх галузей в НУШ сьогодні надзвичайно великий. Така інтеграція дозволяє зробити урок цікавим та динамічним, не лише засвоїти мовний матеріал, а й удосконалити чи розвинути навички використання інформаційних технологій.

Література та джерела

1. Круль Л., Недільський С. Особливості організації мовно-літературної освіти молодших школярів в умовах НУШ. *Освітній простір України*. 2019. №17. С. 338–346.

2. Приходько О. Принципи інтеграції ключових компетентностей у концепції Нової української школи (на матеріалі мовно-літературної освітньої галузі). *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне : РДГУ, 2017. Вип. 15 (58). С.123–127.

3. Стрілецька Н., Лаврінчук Ю., Петренко Н. Теоретичні аспекти розробки та використання лепбуку «Я і цифрові пристрої» (Інформатична освітня галузь, 2 клас). *Молодий вчений*. 2019. № 5 (69). С. 453–459.

4. Сугейко Л., Мельничук Ю. Інновації у мовній освіті молодших школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. №4. С. 57–61.

5. Чекан К. Особливості мовно-літературної освітньої галузі державного стандарту початкової освіти. *Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (16–17 травня 2019 р., м. Мукачєво)*. Мукачєво : МДУ, 2019. С. 361–364.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВИХОВАННЯ

Юлія Фень, Юлія Хрупчик

студентки 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта,
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Надія Антонюк, к. пед. н., викладачка циклової
комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Викладено сутність та класифікацію принципів виховання. Описано важливість цих принципів у керуванні та впливі на виховний процес, а також їхнє практичне значення для педагогів у досягненні основних цілей виховання здобувачів освіти.

Впродовж тисячоліть людство залежно від національних особливостей, соціально-економічних потреб, природних факторів накопичило величезний досвід в царині виховання. На його основі склалися певні принципи процесу виховання.

Принципи виховання відіграють ключову роль у формуванні та керуванні освітнім процесом. Вони пов'язані як з принципами народної освіти, так і з принципами навчання і праці. Вони уособлюють основні концепції, вимоги та початкові положення, які відповідають закономірностям процесу і враховують внутрішні та зовнішні зв'язки між його складовими частинами. У сучасній педагогіці немає єдиного підходу до системи принципів освіти. Часто цей термін використовується для позначення керівних положень або нормативних вимог, що мають дотримуватися вчителі. А ще, вони не є початковим пунктом дослідження, а відображають кінцеві результати. Тож, принципи виховання – це загальні орієнтири, що визначають цілі, ідеали, зміст, методи та організацію навчального процесу.

Функціональне призначення принципів виховання полягає у визначенні їх ролі як основних напрямів і засад в освітній діяльності. Важливість цих принципів полягає в тому, що вони здатні спрямовувати освітній процес, визначати його цілі та завдання, а також забезпечувати ефективні методи досягнення цих цілей. Ці принципи допомагають вчителям визначити методи і стратегії викладання і навчання, які

сприяють розвитку різних аспектів особистості здобувачів освіти. Крім того, освітні принципи відображають основні цінності та ідеали суспільства і допомагають формувати культуру та цінності молодого покоління. Таким чином, освітні ідеали відіграють важливу роль у підготовці особистості до життя в суспільстві та розвитку громадянської культури [1].

Сучасне розуміння виховання розглядається через призму різноманітних принципів, які дозволяють зрозуміти його сутність. Науковці, такі як В. Галузинський та М. Євтух, у своїх дослідженнях виявили та описали ключові принципи, що відображають сучасну виховну практику [3]:

- гуманістичний характер змісту і методів виховання, який означає пріоритетність особистості дитини над загальним процесом масового (фронтального) колективного виховання;
- поєднання виховання і навчання в єдиний освітній процес, у якому провідну роль відіграє виховання на уроках, у ході засвоєння не тільки знань, умінь і навичок, а й найкращих моральних рис людини;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня у процесі виховання;
- створення морально-психологічного клімату в колективі, за яким би відчувався стиль педагогічної людяності і доброзичливості;
- поступове перетворення учня з об'єкта пасивного сприймання на суб'єкта активного самовиховання;
- плюралізм у діяльності громадських юнацьких і дитячих організацій, відмова від масового, огульного залучення до них [3].

Іван Підласий виокремлює такі принципи виховання:

- суспільна спрямованість виховання;
- зв'язок виховання з життям, працею;
- опора на позитивне у вихованні;
- гуманізація виховання; особистісний підхід;
- єдність виховних впливів [4].

Він же ж відзначив такі вимоги до цих принципів як: обов'язковість, комплексність, рівнозначність.

Складність виховного процесу потребує, щоб його цілеспрямована організація здійснювалася на основі єдиних принципів, яких повинні дотримуватися кожна школа і кожен вихователь, а саме:

- Цілеспрямованість виховання. Цей принцип підтримує ідею про те, що освітня діяльність має бути спрямована на досягнення головної мети – формування всебічно розвиненої особистості, здатної до свідомої та активної праці. Реалізація цього принципу передбачає, що всі види діяльності повинні бути спрямовані на досягнення цієї мети і що освіта не повинна бути безсистемною. Розуміння мети дозволяє оцінити потенціал особистості та передбачити бажаний рівень освіти [2].

- Зв'язок виховання з реальним життям. Відповідно до цього принципу виховна робота у закладах загальної середньої освіти повинна стимулювати здобувачів освіти до активної участі у суспільному житті ще під час навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Для цього у виховній роботі

використовуються краєзнавчі матеріали, регулярно ознайомлюють вихованців з суспільно-політичними подіями у країні та залучають їх до активної участі в громадських організаціях.

– Єдність свідомості та поведінки у вихованні проявляється через правильне взаємозв'язок методів формування свідомості та суспільної поведінки, запобігання відхилень у свідомості та поведінці особистості, а також розвиток несприйнятливості до будь-яких негативних впливів і готовності протистояти їм. Подолання цієї суперечності потребує управління процесами формування свідомості та поведінки відповідно до поставлених цілей, а також забезпечення гармонійного розвитку обох аспектів виховання.

– Виховання через працю передбачає розуміння дітьми того, що праця є основним джерелом задоволення матеріальних і духовних потреб людей, а також ключовим чинником всебічного розвитку особистості.

– Комплексний підхід у вихованні враховує вікові та індивідуальні особливості здобувачів освіти. Цей принцип виховання передбачає єдність мети, змісту та методів виховання та постійне коригування виховної роботи відповідно до їхнього рівня вихованості [2].

– Виховання особистості в колективі. Індивід формується завдяки взаємодії та відчуттю власної унікальності, які постають у процесі спілкування та індивідуального розвитку. Реалізація цього принципу допомагає учням усвідомити, що колектив є потужним засобом виховання та сприяє розвитку різних аспектів особистості. Як писав А. Макаренко: «Виховання в колективі, для колективу, через колектив».

– Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю здобувачів освіти визначається відсутністю життєвого досвіду в дітей. Однак для формування творчої особистості необхідні умови для виявлення самостійності та творчості, підтримка ініціативи та самодіяльності. Це передбачає включення дітей у планування громадських справ, усвідомлення їх важливості та значення, контроль за виконанням, оцінювання результатів. Проте важливо уникати жорсткого регламентування діяльності дитячого самоврядування, бюрократизації та надмірного контролю.

– Поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього. Головна мета полягає в тому, щоб стимулювати або стримувати дії учнів, враховуючи їхню гідність. Вимоги повинні бути розумними і не включати приниження гідності. Педагогічна вимогливість має сприяти всебічному розвитку особистості, враховуючи її потенціал та потреби [2].

– Індивідуальний підхід до кожного вихованця. К. Ушинський стверджував, що вихователь повинен розуміти людину з усіма її характеристиками, щоб знаходити ефективні методи виховного впливу. Це важлива вимога до організації виховного процесу, яка допомагає досягти його максимальної результативності. Індивідуальна корекція загальної системи виховання є необхідною, оскільки заходи, що не враховують цю вимогу, можуть бути малоефективними.

– Систематичність, послідовність і наступність у вихованні. Формування свідомості та навичок поведінки потребує систематичних виховних заходів. Важливо, щоб цей процес був узгодженим і послідовним, а не випадковим.

– Єдність педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості. Здійснюється через постійний обмін інформацією та взаємну комунікацію між учасниками виховного процесу щодо досягнутих результатів виховного впливу.

Досвід освітньої діяльності свідчить про те, що перелік основних принципів виховання має залишатися відкритим. Ті зміни, які відбуваються в нашому суспільстві, в різних галузях соціально-гуманітарних наук сприяють подальшому розвитку виховного процесу та його вдосконаленню.

Основними характеристиками системи принципів виховання, виходячи із сучасних педагогічних концепцій, мають бути:

по-перше, націленість на виховне і розвиваюче навчання, формування всебічно гармонійно розвиненої особистості вихованця – гідного громадянина української держави з активною життєвою позицією та творчою настановою;

по-друге, національна спрямованість, гармонійність, комплексність, конкретність та послідовність виховних впливів;

по-третє, спрямованість на забезпечення ефективності навчально-виховного процесу в різних освітніх системах [5].

Отже, класифікація принципів виховання дозволяє їх систематизувати та визначити основні напрямки діяльності вихователя. Вона створює умови для кращого розуміння та застосування цих принципів у педагогічній практиці. З іншого боку, функціональне призначення принципів виховання вказує на їх практичне значення та вплив на формування особистості дитини. Взаємодія між класифікацією та функціональним призначенням допомагає забезпечити ефективність виховного процесу та досягнення його цілей.

Література та джерела

1. Башкір О. І. Теорія виховання: навчально-методичний посібник / за заг. ред. С. Т. Золотухіної Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2016. 96 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ: Академвидав, 2012. 616 с.
3. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія: навч. посібник для студ. вузів. Київ: Вища школа, 1995. 237 с.
4. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 616 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка: посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ПОКРАЩЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ЦИФРОВИХ ГРОМАДЯН

Юлія Фень,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення
початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій

Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Лариса Констанкевич, викладачка-методистка
циклової комісії природничо-математичних дисциплін**

Розглядаються інноваційні підходи до викладання навчального предмету інформатики в початковій школі з метою покращення освітнього процесу для майбутніх цифрових громадян. Згадується важливість впровадження сучасних технологій у навчання, акцентуючи увагу на розвитку інформаційної грамотності та навичок роботи з комп'ютером учнів з молодшого віку. Такий підхід сприяє формуванню компетентних та адаптованих до сучасного інформаційного середовища особистостей.

Інновації в освіті, у тому числі використання комп'ютерних технологій, відображають актуальні потреби сучасного світу. Вони включають у себе новаторські підходи, що сприяють оптимізації навчального процесу та забезпечують доступ до оновленої інформації. Інновації в освіті визначаються як творчий пошук нових рішень для вирішення педагогічних завдань так і процес постійного оновлення та вдосконалення освітніх практик.

Педагогічна технологія є дисципліною, що досліджує процеси розвитку, освіти, навчання та виховання учнів, базуючись на позитивних аспектах загальнолюдських якостей, педагогічних досягненнях та принципах інформатики.

Впровадження інноваційних підходів до навчання інформатики в початковій школі стає ключовим елементом сучасної освітньої стратегії. Сприяючи формуванню майбутніх цифрових громадян, ці підходи не лише забезпечують учням необхідні знання та навички, але й активно сприяють розвитку їхнього критичного мислення, творчих здібностей та проблемного мислення. Відкриваючи нові можливості для дітей у світі технологій, інноваційні методи створюють фундамент для їхньої успішної адаптації в цифровому суспільстві. Отже, вивчення та впровадження новаторських підходів до навчання інформатики у початковій школі не лише покращує освітній процес, а й підготовлює молодше покоління до викликів сучасності, роблячи їх готовими до активної участі у цифровому світі.

У зв'язку із збройною агресією російської федерації, більша частина 2023-2024 навчального року в школах відбувається у дистанційному форматі. Це ставить перед вчителями нової української школи особливе завдання – майстерно використовувати інноваційні методи навчання.

Розвиток технологій у сучасному суспільстві змушує нас переглянути та адаптувати підходи до навчання, щоб підготувати молодше покоління до життя в цифровій епосі. Для їхнього успішного майбутнього важливо, аби вони засвоїли ці

навички:

- аналітичне мислення та інноваційність;
- активне навчання та стратегії навчання;
- розв'язання складних проблем;
- критичне мислення та аналіз;
- креативність, оригінальність та ініціативність;
- лідерство та соціальний вплив;
- використання технологій, моніторинг та контроль;
- створення технологій та програмування;
- витривалість, стресостійкість та гнучкість;
- логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей [1].

Навчання необхідних навичок має відбуватись у школах вже тут і зараз. До слова, ось яким британські спеціалісти з освіти бачать *ідеальний портрет сучасного учня*: завжди мобільний; співпрацює завжди й з усіма; зростає в соцмережах; навчається скрізь і будь-коли.

Усі ці якості в тому числі мають підтримувати та розвивати вчителі. Отож, вчителі нового покоління:

- не є трансляторами даних. Вони тільки спрямовують навчальний процес. Діти навчаються самі;
- мають активно працювати в команді. Вчитель не «ізолюваний» у межах свого предмета, а активно співпрацює з педагогами інших спеціальностей;
- навчають учнів співпраці в класі;
- вважають технології «надбудовою в навчанні» та активно їх використовують, а не просто «вивчають» [2].

У викладання предмету «Інформатика» в 2-4 класах особлива увага приділяється забезпеченню доступу учнів до теоретичного і практичного матеріалу. Для цього використовують такі програми:

- «*Мій квест*» (<https://quests.in.ua/>) – онлайн-платформа для створення та проходження квестів. Сайт можна використовувати для навчання, розваг або спілкування. Вони можуть включати різноманітні завдання, загадки, логічні головоломки та інші елементи, що сприяють розвитку креативності, логічного мислення та командної роботи.;

- «*Code.org*» (<https://code.org/>) – це сервіс, що пропонує широкий спектр навчальних ресурсів для вивчення програмування та комп'ютерної науки у вигляді гри у яких часто героями є персонажі з мультфільмів. Ще, його використовують при вивченні алгоритмів у початкових класах. А ще, сайт використовує графічне програмування, що дозволяє учням, особливо молодшого віку, легко розуміти та створювати програми без необхідності вводити складний код. Приємним бонусом є безкоштовний доступ для всіх користувачів, що робить його дуже доступним для використання в навчальних закладах з будь-яким рівнем фінансування.

- «*Interland*» (https://beinternetawesome.withgoogle.com/uk_ua/interland) – це освітня платформа, розроблена компанією Google з метою навчання дітей основам цифрової грамотності та Інтернет-безпеки. Головна мета Interland полягає в тому, щоб

діти засвоїли ключові поняття щодо безпеки в Інтернеті шляхом інтерактивних ігор. Яскравий та привабливий дизайн ігор стимулює зацікавленість дітей та підвищує їхню мотивацію до вивчення. Також, онлайн-ресурс є безкоштовним для всіх користувачів.

- «*Spiderscribe.net*» (<https://www.spiderscribe.net/>) – це онлайн-інструмент призначений для створення візуальних схем. Він дозволяє додавати тексти, зображення, відео та інші об'єкти до карт. Здобувач освіти може працювати над проектом разом з іншим користувачем. Серед переваг є простий інтерфейс, можливість робити карти приватними або публічними, експорт у PDF. Але в безкоштовній версії обмеження на кількість проектів та об'єм даних.

- «*Plickers*» (<https://www.plickers.com/library>) – інтерактивний сервіс для швидкого тестування у класі з використанням спеціальних карток і мобільного пристрою вчителя. Учні обертають картку з відповідями, вчитель сканує їх за допомогою мобільного пристрою, і система надає миттєвий зворотний зв'язок. Зручний у використанні і надає миттєві результати. Серед недоліків варто виділити обмеження на кількість учнів та потребу в мобільному пристрої з камерою.

Тож, уроки інформатики потрібно організовувати так, щоб діти розвивали аналітичне мислення, творчість та навички розв'язування проблем через програмування та створення власних проектів. Застосування вищезазначених онлайн-сервісів може сприяти цьому процесу. Крім того, важливо враховувати індивідуальні потреби та інтереси кожного учня. Використання різноманітних методик та інтерактивних засобів дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до навчання, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку кожної дитини.

Підсумовуючи, покращення освітнього процесу на уроках інформатики для учнів 2-4 класів можна досягти за допомогою диференційованого підходу, ігрових елементів, проектного навчання, розвитку критичного мислення, творчості та використання різноманітних ресурсів. Ці стратегії сприятимуть більш ефективному засвоєнню матеріалу та активній участі учнів у навчальному процесі, сприяючи їхньому розвитку у галузі інформатики.

У завершення, важливо відзначити, що покращення освітнього процесу для майбутніх цифрових громадян на уроках інформатики в початковій школі вимагає поєднання технологій, креативності та індивідуалізації. Лише таким чином ми зможемо підготувати молодше покоління до успішного життя у цифровому світі.

Література та джерела

1. Якими будуть основні 10 навичок у 2025 році – Всесвітній економічний форум опублікував список. *Нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/news/yakymy-budut-osnovni-10-navychok-u-2025-rotsi-vsesvitnij-ekonomichnyj-forum-opublikuvav-spysok/> (дата звернення: 16.03.2024).

2. 12 інноваційних технологій в освіті: що українцям можна запозичити просто зараз. *Освіторія медіа*. URL: <https://osvitoria.media/experience/12-innovatsijnyh-tehnologiyi-v-osviti-shho-ukrayintsyam-mozhna-zapozychyty-prosto-zaraz/> (дата звернення: 16.03.2024).

CLIL ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ірина Халабарчук,

студентка групи ПО(з)-22 спеціальності 013 Початкова освіта
Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської ради
Науковий керівник – Марія Лукашенко, к. ф.-м. н.,
викладач кафедри педагогіки та методик навчання освітніх галузей і
технологій початкової освіти

Проаналізовано особливості застосування технології CLIL для інтегрованого формування іншомовної комунікативної компетенції та компетенцій з математики в учнів молодших класів у рамках реалізації стратегічного плану діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року.

У 2022 році Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, що стало катализатором періоду трансформації та викликів в освіті. Зокрема, викликів, пов'язаних із військовою агресією РФ, зобов'язаннями у сфері європейської інтеграції та положень Цілей сталого розвитку. Як наслідок, у березні 2024 року Міністерство освіти і науки України презентувало «Стратегічний план діяльності до 2027 року». У документі окреслені дев'ять пріоритетів у галузі освіти. У контексті Пріоритету 7: Європейська інтеграція України у сферах освіти і науки, зазначено наступне. «Важливо враховувати, що освіта і наука можуть бути ключовими засобами відновлення країни після війни. Інтеграція з Європейським Союзом у цих сферах може значно поліпшити якість освіти, науки та інновацій в Україні, що сприятиме швидшому економічному відновленню та соціальній стабілізації... Україна повинна активно використовувати можливості для створення міцних партнерських зв'язків з європейськими освітніми та науковими установами. Це стане запорукою не лише зміцнення наукового та освітнього потенціалу, а й підвищуватиме міжнародний імідж України як країни, яка активно й ефективно рухається шляхом європейської інтеграції» [1, с. 146]

В рамках реалізації цієї стратегії розвитку освіти визначено ряд кроків, серед яких використання кращих європейських освітніх практик, участь освітян у наукових і освітніх програмах ЄС, запровадження курсів для освітян і науковців з вивчення англійської мови. Зокрема, вивчення іноземних мов в молодших класах в Україні має свої унікальні цілі, орієнтовані на особливості розвитку та потреби дітей цього вікового періоду. Власне, інтеграція на основі немого предмета є ефективним способом вивчення іноземної мови в початковій школі. Технологія CLIL (Content and Language Integrated Learning: предметномовне інтегроване навчання) є одним з видів білінгвального навчання і вже успішно застосовується у 20 європейських країнах.

Розглянемо принципи предметно-мовної інтегрованої технології (CLIL-технології):

1) принцип цілісності навчання, який полягає у об'єднанні предметних областей та підтримці різнобічного розвитку учня в соціальному, психологічному, фізичному та когнітивному аспектах;

2) принцип конструктивності навчання, який полягає у користі взаємодії учня з навколишнім середовищем;

3) принцип експериментального навчання полягає в тактильній взаємодії з об'єктом, що вивчається. Учні проводять експеримент, формулюють гіпотези, перевіряють їх, роблять висновки;

4) принцип активного навчання – навчання через відкриття, активне навчання з допомогою відкриттів, а чи не отримання готових знань;

5) принцип цифрового навчання полягає у використанні різних цифрових засобів навчання; робота з різними пристроями, інтернет-ресурсами;

6) принцип відкриття – отримання знань та умінь на основі власного досвіду;

7) принцип спільного навчання передбачає навчання молодших школярів працювати у парах, групах, цілим класом, коїться з іншими класами, дотримуючись правил взаємодії та ефективного спілкування;

8) принцип TBL (task-based learning) - принцип, заснований на завдання, яким повинні слідувати учні. Усі завдання спрямовані рішення поставлених на занятті завдань;

9) принцип TPR (total physical response) – «повна фізична відповідь» – вивчення мови за допомогою рухів тіла [2].

CLL-технологія заснована на включенні в освітній процес чотирьох компонентів: змістовного компонента (контенту), комунікативного, когнітивного (пізнавального) та культурного.

Зміст (content) – отримання нових знань, формування вмінь і навичок у предметній сфері;

Спілкування (communication) – практичне використання іноземної мови в процесі навчання учні спілкуються іноземною мовою в ситуаціях професійного спрямування;

Пізнання (cognition) – розвиток пізнавальних і розумових здібностей для формування уявлень про предмет вивчення;

Культура (culture) – повага до своєї та інших культур, розвиток кругозору [3].

Метою інтеграції освітніх галузей є забезпечення цілісного сприйняття навколишнього світу. Завдання інтеграції змісту освітніх галузей полягають у створенні умов для формування фізичних, інтелектуальних та особистісних якостей здобувачів освіти.

Заняття на основі предметно-мовного інтегрованого підходу вибудовується на наступних принципах:

1. Проводиться діагностика та аналіз початкових знань молодших школярів за темою та предметом.

2. Формулюються конкретні цілі та завдання до заняття: який зміст повинні засвоїти учні та які мовні навички опанувати.

3. Заняття розробляються на основі 4К: контент, або змістовний компонент, когнітивні вміння, культурний аспект, комунікативний аспект.

4. Матеріали та ресурси мають бути достовірними, актуальними для молодших школярів.

5. Підбираються методи оцінювання молодших школярів.

Важливо зазначити, що конкретна модель використання технологій CLIL у молодших класах на уроках математики може відрізнятися залежно від навчального контексту та наявних ресурсів. Вчителі та педагоги можуть адаптувати ці підходи відповідно до потреб своїх учнів та наявної технологічної інфраструктури.

Варто також звернути увагу на труднощі, які виникають у ході впровадження даної технології. Вчителі-предметники повинні мати досить високий рівень володіння іноземною (англійською) мовою, щоб відчувати себе комфортно на заняттях. Наприклад, вчителі математики повинні:

- чітко та ясно пояснювати предметний зміст;
- перевіряти вимову спеціальної лексики;
- мати достатній рівень розвитку іншомовної компетенції, який передбачає можливість ставити та відповідати на запитання, перефразувати висловлювання, уточнювати та заохочувати учнів тощо.

Для інтеграції предметів «Іноземна мова» та «Математика» у молодших класах пропонуємо наступні вправи, які можна реалізувати на різних етапах уроку:

- Полічи (вчитель пропонує учням виконати завдання, використовуючи числа та слова англійською мовою);
- Мовні картки з числами;
- Гра в «Математичний магазин» (вартість продуктів написано англійською мовою);
- Казки з числам (вчитель читає або пропонує учням казку, в якій використовуються числа англійською. Потім учні обговорюють та записують числа та слова, пов'язані з математикою, які вони зустріли у казці);
- Огляд математичних термінів;
- Гра «Математичний діалог» (вчитель організовує діалог між учнями, де вони ставлять одне одному питання та відповідають на них, використовуючи іноземну мову та математичні терміни);
- Математичні кросворди;
- Білінгвальний математичний лепбук;
- Білінгвальний математичний комікс.

Важливо розуміти, що чітко визначені цілі навчання як для математичного змісту, так і для оволодіння мовою є важливими. Вчителі повинні переконатися, що учні розуміють, що від них очікується навчитися як з точки зору математичних концепцій, так і з точки зору володіння мовою. Також використання технології CLIL має узгоджуватися з існуючою навчальною програмою з математики, доповнювати та покращувати стандартну навчальну програму, допомагаючи учням досягти необхідних результатів навчання.

Використання технології CLIL, яка представляє математичні концепції в привабливій та інтерактивній формі, сприяє мотивації навчальної діяльності учнів. Інтерактивне моделювання, мультимедійні презентації та навчальні ігри роблять процес навчання захоплюючим та привабливішим. Необхідно відзначити, що

впровадження технології CLIL у навчальний процес молодшого школяра сприяє всебічному розвитку дитини, розширенню її кругозору за допомогою іноземної мови, формує основні компетенції (навчально-пізнавальні, лінгвістичні, комунікативні та соціальні).

Література та джерела

1. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року URL: <https://mon.gov.ua/ua/strategichnij-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku> (дата звернення: 10.03.2024).
2. Рудичик О. М. Предметно-мовне інтегроване навчання як засіб підвищення мотивації до навчання. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. Вип. 2. С. 116–121. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/8383> (дата звернення: 12.03.2024).
3. Пасічник О. Технологія CLIL як засіб поглиблення компетентнісної спрямованості змісту навчання іноземних мов: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Проблеми сучасного підручника*. 2023. Вип. 30. С. 134–148. URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/680> (дата звернення: 15.03.2024).

ТЕХНОЛОГІЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Марія Хомич,

студентка 4 – Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Галина Давидюк, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін

Розглянуто ефективність технології гейміфікації у навчанні молодших школярів. Використання ігрових елементів у навчальному процесі сприяє збільшенню мотивації, покращенню зосередженості та активнішому залученню учнів до навчання.

У світі, де учні зростають в оточенні цифрових технологій, вчителі стикаються з викликом залучення їх у навчальний процес. Традиційні методи навчання можуть бути недостатньо захоплюючими для молодших школярів, які шукають стимули та мотивацію для вивчення. А тому технологія гейміфікації виявляється надзвичайно ефективним інструментом для стимулювання навчального процесу та залучення учнів до активної участі у ньому.

Гейміфікація – це метод навчання, який використовує ігри в навчальному процесі, щоб викликати захоплення та залучити здобувачів освіти до активного навчання. Цей метод впливає з концепції, згідно з якою такі компоненти гри, як бали, досягнення, рівні та таблиці лідерів, можуть підвищити інтерес, мотивацію до навчального процесу для здобувачів освіти, розвивати критичне мислення та креативність. Гейміфікація передбачає використання ігрових принципів і методів у

навчальному процесі з метою підвищення мотивації здобувачів освіти і покращення сприйняття предмета [1].

Молодші школярі особливо схильні до гейміфікованих підходів у навчанні. Їхня активна уява та бажання конкурувати роблять їх ідеальними кандидатами для такого підходу. Використання гейміфікації у роботі з молодшими школярами може зробити навчання цікавішим та захоплюючим, сприяючи та розвитку ключових навичок.

Які є переваги гейміфікації в навчанні молодших школярів:

- *Зацікавленість і мотивація учнів.* Гейміфікація в школі сприяє веселій атмосфері, яка надихає учнів на навчання. Ігрові компоненти сприяють участі учня в навчальному процесі та забезпечують миттєвий зворотний зв'язок щодо його досягнень. Це підвищує мотивацію учнів, інтерес та участь у вивченні предметів.

- *Розвиток креативності та критичного мислення.* Ігрові процеси полегшують відкриття нових рішень, застосування попередніх знань і навичок для вирішення проблем. Це підвищує їх креативність, здатність оцінювати та покращувати інформацію, а також надихає їх присвятити себе дослідженню та розвитку своїх здібностей.

- *Розвиток співпраці.* Використання колективних завдань, викликів і змагань зі створенням сприятливої атмосфери для спільних зусиль, обміну ідеями та взаємодопомоги. Багато гейміфікованих завдань спрямовані на співпрацю та командну роботу, що розвиває соціальні навички у дітей.

- *Збільшення відчуття досягнення.* Отримання нагород та досягнень в грі надихає дітей продовжувати намагатися та покращувати свої навички [2].

Приклади гейміфікованих методик для молодших школярів:

- *Квести та пригодницькі ігри.* Створення навчальних квестів або ігор, де здобувачі освіти вирішують завдання та збирають нагороди, допомагає активізувати їхню участь у процесі навчання.

- *Система очок та рівнів.* Надання учням очок за виконані завдання чи успішні відповіді, а також перехід на нові рівні, додає елемент виклику та цікавості.

- *Використання технологій розширеної реальності.* Ігри, що використовують технології розширеної реальності, можуть зробити навчання ще захопливішим та візуально привабливим.

Під час проходження переддипломної практики я успішно впроваджувала технологію гейміфікації для залучення уваги молодших школярів до навчального процесу. Під час занять використовувала інтерактивні ігри та конкурси, винагороди та рівні складності. Завдяки гейміфікації вдалося створити цікаве навчальне середовище, де діти з великим задоволенням займалися вирішенням навчальних завдань. Результати показали, що учні були більш уважними та зацікавленими у вивченні матеріалу та активно брали участь у всіх ігрових активностях. Використання гейміфікації в навчальному процесі дозволило зробити заняття більш ефективними та захоплюючими для учнів.

Отже, гейміфікація є потужним інструментом у роботі з молодшими школярами. Вона не лише робить навчання цікавішим та захоплюючим, але й сприяє розвитку ключових навичок, мотивації та співпраці. Інтегруючи гейміфіковані

підходи до навчання, педагоги можуть забезпечити більш ефективно та задоволене навчання для своїх учнів, підготовлюючи їх до успішного майбутнього в цифровому світі.

Література та джерела

1. Гейміфікація освітнього процесу в початковій школі. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13139/Procenko_pedfak_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 20.02.2024).
2. Гейміфікація у шкільному навчанні – що це таке? URL: <https://super.urok-ua.com/geimifikaciya-u-shkilnomu-navchanni-sho-ce-take/> (дата звернення 20.02.2024)

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ МАТЕМАТИКИ – ПОЧАТКИ ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Юлія Хрупчик,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Корінчук,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Розкрито поняття обчислювальної компетентності учнів молодшого шкільного віку. Проаналізовано аспекти обчислювальної діяльності та процес формування обчислювальної компетентності на уроках математики в початковій школі.

Освітній простір з історичної точки зору є якісно новим рівнем організації освіти, що поєднує в собі як інноваційні форми організації освітнього процесу, так і традиційні, класичні форми, зберігаючи наступність щодо них. Математика є важливим інструментом пізнання, мислення, розвитку, що дає можливість творчого збагачення особистості. Говорячи про математичний спосіб мислення, ми розуміємо під ним особливу форму міркувань, за допомогою яких математика може проникати в такі науки про світ, як фізика, хімія, біологія, економіка і т. ін..

Розвиток математичного мислення дає дитині реальну можливість зрозуміти існуючі закономірності матеріального світу, причинно-наслідкові зв'язки у природі, формує цілісну картину світу. Інтеграція у побудові освітнього процесу, зокрема інтеграція уроків математики та інформатики, дозволяє вчителю ефективно вирішувати завдання навчання молодших школярів, що зазначено у Концепції «Нова українська школа», державного стандарту початкової освіти [1; 2].

Ідея інтеграції навчальних предметів не є новим явищем в освіті. До питань інтегрованого навчання зверталися В. Сухомлинський, К. Ушинський, Ш. Амонашвілі та ін. Серед сучасних дослідників інтегрованого навчання можна зазначити роботи О. Савченко, С. Гончаренко, Ю. Мальований, І. Богданову, Є. Яворського, Т. Яценко та ін.

На актуальність інтеграції під час викладання математики та інформатики вказують О. Білоус, О. Величко, А. Брага, І. Остапйовська, Н. Свистун, С. Теслюк та ін. Інтеграція математики та інформатики – це локальна система, спрямована на вивчення цілком певного, обмеженого явища, що поєднує у собі форми, методи понять і зміст різних навчальних дисциплін. У інтеграції поєднуються моменти різного предметного змісту і навіть встановлюються змістовні та інші понятійні зв'язки між ними [3, с. 42].

У цих двох предметах є розділи, що доповнюють один одного: аналіз даних, який включає вміння представляти дані за допомогою таблиць, діаграм, отримувати дані з таблиць та діаграм, збирати інформацію; різні способи завдання алгоритму: наприклад блоксхема. Крім перетворення інформації важливий момент: логічні операції (кон'юнкція, диз'юнкція...) та логічні оператори (квантори загальності та існування).

Аналіз навчальної та методичної літератури дозволив нам виділити блоки курсу інформатики, які можна використовувати для реалізації інтеграції з математикою у початковій школі (табл.1). Дані блоки мають узагальнений характер, не пов'язані жорстко з жодним підручником з математики чи інформатики.

Таблиця 1

Блоки курсів інформатики та математики, які можна використовувати для реалізації інтеграції у початковій школі

Інформатика	Математика
Дії з об'єктами	Арифметичні дії над числами
Кодування	Поняття числа і цифри. Система числення
Робота у графічному редакторі	Вивчення геометричного матеріалу
Алгоритм	Розв'язування задач

Для прикладу розглянемо завдання, які можна виконувати за допомогою комп'ютерних технологій на уроках інтеграції математики та інформатики в початкових класах.

Під час вивчення теми дії з об'єктами можна використовувати комплекс G-compris, де одним із розділів є дії над числами (рис. 1):

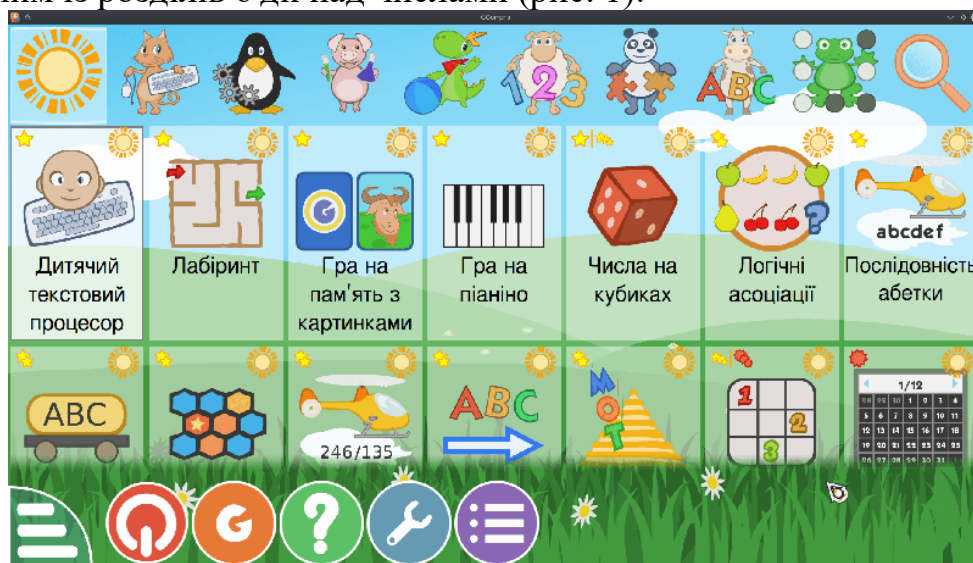

Рис. 1. Вікно програми G-compris

Під час вивчення системи числення можна запропонувати дітям використати інтерактивні вправи, створені на платформі [learning.apps](https://learningapps.org) (рис. 2):

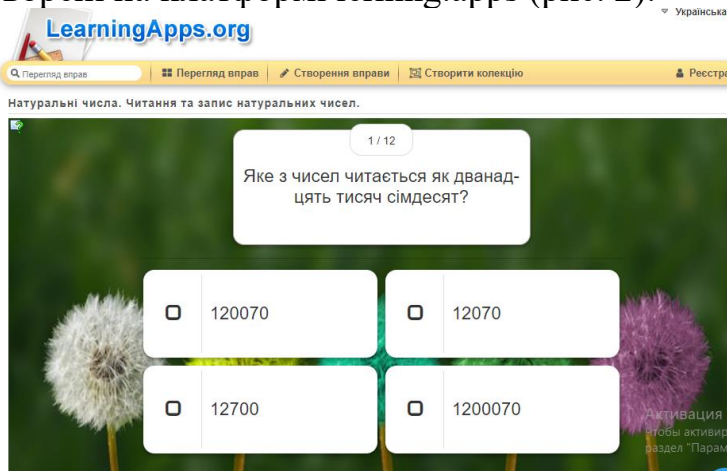

Рис. 2. Вправи на платформі learning.apps

Геометричний матеріал у курсі математики в початкових класах можна пояснювати за допомогою графічного редактора Paint (рис. 3) або програми GeoGebra (рис. 4). Дітям можна запропонувати намалювати відповідні фігури у програмі або відсортувати необхідні фігури за певною ознакою (кольором, формою, кутами).

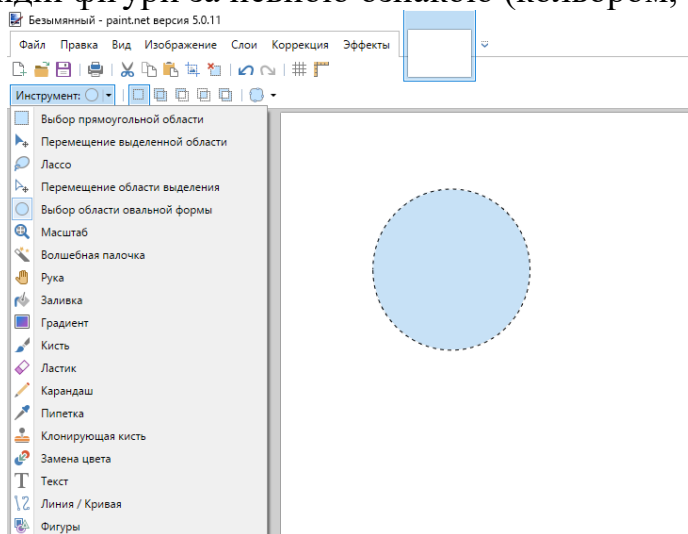

Рис. 3. Вікно програми Paint

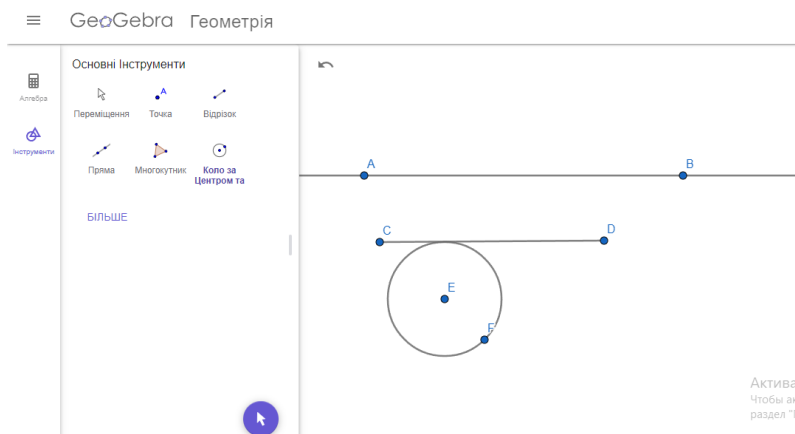

Рис. 4. Вікно програми GeoGebra

Використання комп'ютерних технологій на уроках інтеграції математики та інформатики повинно бути доцільним і продуманим. Вчителя, перш, ніж застосовувати ті чи інші програми, необхідно продумати їх місце і роль в уроці. Також варто зважати на те, щоб урок не був перенасиченим різними інтерактивними вправами, адже це теж стомлює учнів і у них поступово втрачається інтерес до звичайних «робочих» уроків. Педагогу необхідно дотримуватися гігієнічних вимог, щодо використання комп'ютерних технологій під час уроку згідно вікових особливостей учнів. Це є однією із важливих умов під час організації інтегрованого навчання математики та інформатики.

Говорячи про важливість інтеграції навчання молодших школярів математики та інформатики, ми розуміємо, що вона обумовлена процесами, що відбуваються в нашому світі, та продиктована сучасними вимогами, які висувають до освіти. Завдання вчителя – розкрити здібності кожного учня, сформувані в школяра цілісне сприйняття навколишнього світу, допомогти побачити різноманітні зв'язки між об'єктами і явищами, навчити бачити той самий предмет з різних сторін. І це одна з найважливіших умов модернізації сучасної освіти, яка може бути досягнута під час використання інтеграційних процесів в освіті. Інтеграція цих двох предметів дає змогу підвищити якість знань учнів, підняти рівень шкільної мотивації не лише до математики та інформатики, а й до всього навчання загалом.

Отже, використання комп'ютерних технологій під час інтеграції математики та інформатики в початкових класах є ефективним за умови врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, гігієнічних вимог щодо використання комп'ютерної техніки, не перенасичення уроків інтерактивними вправами та програмами, продуманого і систематичного підходу у використанні комп'ютерних технологій педагогом. Можливості комп'ютерних технологій у педагогічній діяльності вчителя початкової школи – необмежені. Але їх використання має бути раціональним, потребує ретельної підготовки та творчого підходу з боку педагога.

Література та джерела

7. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2024).

8. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf8>. (дата звернення: 20.02.2024).

9. Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах Нової української школи: колект. моногр. / за ред.: Н. В. Бахмат, Н. В. Гудими, О. В. Ковальчук, С. З. Романюк. Київ: Міленіум, 2021. 248 с.

РОЗВИТОК ПРОСТОРОВИХ ВІДНОШЕНЬ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ

Віталіна Цибульська,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Наталія Корінчук,*
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано значення просторових навичок у житті людини, роль ігрових методик у просторових відношеннях, використання маніпуляційних матеріалів для його розвитку, інтеграція математичних завдань із іншими навчальними предметами.

Просторове мислення – це здатність уявляти або візуалізувати положення і форму об'єктів у просторі, а також розраховувати, моделювати, трансформувати та аналізувати траєкторію їхнього руху [2].

Просторовий інтелект важливий у повсякденному житті. Наприклад, коли ми ловимо речі, сортуємо їх, пакуємо валізи, водимо машину, орієнтуємося на місцевості. У багатьох професійних сферах: в архітектурі, хірургії, будівництві, дизайні, інженерії, математиці, програмуванні та різних видах спорту [1]. Батьки та учителі мають розвивати та покращувати просторове мислення своїх дітей за допомогою простих та веселих занять або ігор.

Діти можуть грати в ігри із конструктором, кубиками, пазлами, леґо, кульками та іншими предметами, які мають цікаву структуру та допоможуть розвинути просторове мислення. Ось декілька цікавих ігор для його вдосконалення:

- магічні кульки: у цій грі школярі повинні перемістити кульку через лабіринт, використовуючи лише нахил та повороти. Це розвиває їхнє розуміння просторових відношень та керування об'єктами.

- цікаві конструктори: надайте дітям можливість будувати різні фігури з леґо або конструкторів, сприяючи їхньому розумінню форм, розмірів та просторових відношень.

- різновиди пазлів із різною складністю допомагають розвивати уяву та просторове мислення, коли діти пробують встановити правильну місцевість для кожної частини пазлу.

- геометричні головоломки, де здобувачі освіти повинні скласти або вирішувати завдання із розташуванням геометричних фігур, що сприяє їхньому просторовому мисленню.

Ігрові методики дозволяють дітям активно займатися навчанням, використовуючи свої здібності та інтереси. Це стимулює їхній інтерес та мотивацію до вивчення просторових відношень. Гра дозволяє дітям експериментувати з різними просторовими концепціями, випробовувати різні підходи та шукати власні рішення. Це сприяє їхньому креативному мисленню та розвитку просторової уяви.

Ігрові методики часто містять у собі співпрацю та взаємодію з іншими дітьми. Це допомагає розвивати навички спілкування та співпраці, які також є важливими для розуміння просторових відношень, наприклад, під час групових проєктів або конкурсів.

Ігри розвивають креативне мислення, тобто вони надихають здобувачів освіти експериментувати та розв'язувати проблеми у просторі, стимулюючи їх мислення та сприяючи розвитку їх просторової уяви.

Сприяють активному втягненню. Ігри залучають дітей до активного навчання, дозволяючи їм через власний досвід та експерименти вивчати щось нове.

Розвиток моторики та координації. А саме, багато ігор, особливо ті, що вимагають руху, допомагають учням покращувати свою моторику та просторову координацію. Мотивують та роблять процес навчання цікавим та захопливим, що допомагає учням зберігати інтерес та мотивацію до вивчення математики та інших предметів.

Соціальний розвиток є також є одним із позитивних сторін ігор. Вони виконуються в групі або командах, що сприяє розвитку навичок співпраці, комунікації та взаємодії з однолітками.

Ігри моделюють реальні ситуації, де вихованці зустрічаються із просторовими завданнями та викликами. Це допомагає їм застосовувати свої знання та вміння у практичних ситуаціях. А також, ігри допомагають зберегти інтерес дітей до кінця уроку.

Інтеграція математичних завдань з іншими навчальними предметами у першому класі може бути особливо корисною для розвитку просторових уявлень у дітей. Інтеграція цих завдань може бути із такими предметами як, – мистецтво, українська мова, географія, фізична культура та інші.

На уроках мистецтва діти можуть створювати малюнки за допомогою геометричних фігур або шаблонів. Це допоможе їм розуміти форми та їх взаємовідношення [3].

Українська мова так само інтегрується з математикою. Наприклад, вихованці будуть розміщувати слова на дошці або на аркуші паперу, використовуючи поняття просторового розташування «вгорі», «внизу», «ліворуч», «праворуч» тощо [4].

Географія також інтегрується – здобувачі освіти будуть використовувати мапи для вивчення різних географічних місць та їх просторового розташування.

Фізична культура. Діти виконують різні рухи та позиції у просторі, такі як стрибки, обертання та розтягування, використовуючи математичні поняття, такі як «високо», «низько», «вперед», «назад» [4].

Математика та природознавство. Школярі вивчають геометричні форми, спостерігають природні об'єкти навколо них. Вони шукатимуть геометричні фігури у листі, квітці чи камені, щоб захочувати їхнє сприйняття форм та розмірів.

Розвиток просторових навичок першокласників є ключовим елементом їхнього загального навчання та подальшого успіху. Просторове мислення допомагає дітям уявляти та аналізувати об'єкти у просторі, що є важливим як у повсякденному житті, так і у різних професійних сферах.

Ігрові методики є важливим інструментом у розвитку просторових навичок. Вони стимулюють креативне мислення, сприяють активному втягненню дітей у працю та підвищують їх мотивацію до навчання. Ігри також сприяють соціальному розвитку, сприяючи співпраці та взаємодії з однолітками.

Інтеграція математичних завдань із іншими навчальними предметами розширює можливості для застосування своїх математичних знань у різних контекстах. Це дозволяє їм бачити зв'язок між різними галузями знань та розвивати цілісне розуміння світу навколо.

Отже, забезпечення можливостей для гри та інтеграції математики з іншими предметами на уроках допомагає покращити розвиток просторових навичок для першого класу та готує їх до подальшого навчання та життя у сучасному світі.

Література та джерела

1. Розвиток просторового мислення дитини: поради та практичні рекомендації. URL: <https://gazeta.ua/articles/children/rozvitok-prostorovogo-mislennya-ditini-poradi-ta-praktichni-rekomendaciyi/1158387> (дата звернення: 28.02.2024).
2. Реалізація ідеї інтеграції в логіко-математичному розвитку дошкільників. URL: <http://um.co.ua/13/13-1/13-111823.html> (дата звернення: 28.02.2024).
3. Методика викладання математики. URL: https://allreferat.com.-ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/kontrolnaya/4709/page/3 (дата звернення: 28.02.2024).
4. Розвиток просторових уявлень молодших школярів. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-prostorovih-uyavlen-molodshih-shkolyariv-220177.html> (дата звернення: 28.02.2024).

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Тетяна Цівчик,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Нінель Сиротюк, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

У даній роботі ми досліджуємо формування екологічної компетентності у молодших школярів під час уроків трудового навчання у початкових класах та методи. Аналізується вплив практичних занять з виготовлення екологічно чистих виробів на свідомість дітей щодо збереження природи.

Необхідність виховання та розвитку екологічної грамотності у молодого покоління пояснюється актуальністю екологічних проблем, що мають глобальне значення. Таким чином, одним із ключових завдань освіти в Україні є формування

серед дітей та молоді високого рівня екологічної культури та світогляду, заснованого на принципах міждисциплінарної інтеграції.

Екологічна освіта – це «свідомий і планомірний розвиток знань про навколишнє середовище на протязі всього життя». Уроки трудового навчання у початкових класах виявляються ідеальною платформою для впровадження цієї ініціативи. Ці уроки не лише надають можливість дітям вчитися працювати з різноманітними матеріалами та інструментами, але й створюють сприятливу атмосферу для формування в них почуття відповідальності за природне середовище.

По-перше, що слід врахувати при формуванні екологічної компетентності, це визнання того, що молодші школярі мають потенціал розуміти й відчувати важливість збереження навколишнього середовища. Ігри, практичні завдання та творчі проєкти, які включають елементи екології, можуть бути ефективними методами викладання. Наприклад, діти можуть виготовляти різноманітні вироби зі вторинних матеріалів, що сприяє їхньому розумінню переробки відходів та раціонального використання ресурсів [2, с. 28].

По-друге, важливою складовою є практичність. Школярі повинні отримувати можливість застосовувати свої знання на практиці. Наприклад, влаштуовуючи міні-сад чи міні-компостер у шкільному дворі, діти можуть навчитися відповідально ставитися до природних ресурсів, вирощувати свою їжу та переробляти органічні відходи.

По-третє, важливо забезпечити інтеграцію екологічної тематики в інші предмети навчального плану. Наприклад, на уроках математики діти можуть обчислювати кількість зібраних відходів або розраховувати ефективність використання енергії у своїй школі.

Необхідно також враховувати вікові особливості учнів під час впровадження програм екологічної освіти. Розуміння того, що діти у різному віці сприймають інформацію по-різному, допомагає належним чином адаптувати методи навчання, зробивши їх більш доступними та цікавими [3, с. 77].

Перш за все, важливо враховувати рівень когнітивного розвитку дітей. Молодші школярі можуть мати обмежену здатність до абстрактного мислення, тому концепції екології можуть бути важкими для них зрозуміти. У зв'язку з цим, методи навчання повинні базуватися на конкретних прикладах, іграх та візуальних матеріалах, які допоможуть дітям засвоїти матеріал ефективно.

Далі, слід враховувати вікові особливості уваги та зацікавленості дітей. Молодші школярі мають коротший час уваги, тому важливо проводити заняття з екології у формі коротких інтерактивних блоків, щоб уникнути втоми та зберегти їхню зацікавленість. Змішування активних вправ з тихими періодами роботи також може допомогти забезпечити ефективне засвоєння матеріалу.

Крім того, важливо враховувати індивідуальні особливості дітей. Кожен учень має свої власні інтереси, стилі навчання та рівень здібностей. Застосування диференційованого підходу під час навчання екології дозволить кожному учневі розвиватися відповідно до його потенціалу. Наприклад, деякі діти можуть бути зацікавлені в роботі з рослинами, тоді як інші можуть віддавати перевагу дослідженням тваринного світу [1, с. 28].

Також важливо залучати до процесу навчання батьків та оточуюче середовище. Спільна робота школи, учнів та їхніх сімей може стимулювати інтерес у дітей до екології та підвищувати ефективність навчання.

Урахування вікових особливостей учнів під час впровадження програм екологічної освіти є ключовим аспектом успішного навчання. Зроблення методів навчання доступними та цікавими для дітей сприяє їхньому глибокому розумінню та усвідомленню важливості збереження навколишнього середовища.

На уроках трудового навчання у початкових класах для формування екологічної компетентності молодших школярів можуть використовуватися наступні методи:

1. Практичні заняття з виготовлення екологічно чистих виробів з використанням природних матеріалів.
2. Дискусії та групові обговорення на тему екологічних проблем та способів їх вирішення.
3. Вивчення екологічних аспектів під час виконання творчих завдань та проєктів.
4. Екскурсії до місцевих екологічно чистих об'єктів та природних заповідників.
5. Використання інтерактивних ігор та пазлів, спрямованих на підвищення усвідомлення екологічних проблем.

Ці методи допомагають дітям не лише отримати знання про екологію, але й навчити їх усвідомлено ставитися до природи та збереження навколишнього середовища.

Під час уроку трудового навчання учні разом з вчителем можуть провести майстер-клас з виготовлення екологічно чистих предметів побуту. Наприклад, вони можуть виготовити пташині будиночки з природних матеріалів, які будуть корисні для птахів у зимовий період. Під час роботи, вчитель може пояснити учням про важливість дбайливого ставлення до природи, про значення захисту дикої тварини та збереження їхніх місць мешкання. Таким чином, учні не лише отримують практичні навички виготовлення виробів, але й зрозуміють важливість екологічного підходу до життя.

Загалом, формування екологічної компетентності на уроках трудового навчання у початкових класах є важливою складовою процесу становлення дитини як громадянина, що свідомо відчуває свою відповідальність за довкілля та готовий приймати рішення в інтересах його збереження. Ретельно розроблені уроки, інтегровані в навчальний план, допомагають не лише формувати знання, а й виховувати екологічно свідому молодь, яка здатна до дії для збереження навколишнього середовища.

Література та джерела

1. Андрусенко І. В. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Київ: Педагогічна думка, 2020. 75 с.
2. Деркач О. Формування природоохоронного досвіду молодших школярів. *Початкова освіта*. 2014. № 28. С. 28.
3. Шаульська Ю. Екологічне виховання в аспекті початкової школи. *Початкова освіта*. 2015. № 46. С. 125.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДОЮ РІДНОГО КРАЮ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Юлія Цівчик,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, к. екон. н., доц.,
доц. кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій**

Розглянуто особливості ознайомлення з природою рідного краю здобувачів початкової освіти. Описано можливості уроків курсу «Я досліджую світ» для ознайомлення з природою рідного краю учнів.

Одним із пріоритетних завдань початкової школи є виховання у здобувачів освіти любові до своєї країни, свого міста, місця, де народилася і виросла дитина. Уявлення, отримані здобувачами освіти збагачуються та систематизуються, створюючи певну соціальну модель поведінки, що реалізується у процесі діяльності. Ознайомлення з природою рідного краю впливає на процес формування морально-патріотичної та екологічної компетентності. Вивчення природи рідного краю сприяє кращому розумінню взаємозв'язку всіх процесів та явищ у навколишньому світі, дає перші уявлення про природу загалом, сприяє формуванню регіональної ідентичності [3, с. 35].

На думку Л. Головатюк: «рідний край для учнів молодшого шкільного віку – це навколишній простір, освоєний ними з дитинства, відчутний і прийнятний як сім'я, будинок, друзі, місто (село), річка, ліс. Сформувати в школярів відповідальне ставлення до довкілля та навчити їх приймати грамотні рішення можна лише через включення учнів у різні види діяльності, пов'язані з пізнанням природи свого найближчого оточення» [2, с. 248].

Як зазначають Н. Луцан, А. Струк, природа рідного краю – це всі водоймища, і надра землі, корисні копалини, усі тварини, що водяться тут, усі рослини, які ростуть у тій місцевості [4, с. 34].

Згідно Г. Міненко та О. Буряк, ознайомлення з природою рідного краю «навчає орієнтації на місцевості; формує потребу дотримання правил природоохоронної поведінки; вчить спостережливості; збагачує загальний світогляд, словниковий запас; удосконалює усне мовлення; сприяє формуванню культури навчальної діяльності» [5, с. 153].

У Типових освітніх програмах, розроблених під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна ознайомлення з природою рідного краю включає інтегрований курс ЯДС (тема «Людина і природа») [6].

В. Голузинець та М. Кузьма-Качур розглядають наступні форми ознайомлення здобувачів початкової освіти з природою рідного краю на уроках ЯДС: «екскурсія,

бесіда, творча робота, зустрічі з цікавими людьми, відвідування виставок, музеїв, екологічні стежки тощо. Особливу увагу приділяють вивченню рослинного та тваринного світу» [3, с. 34].

Розглядаючи курс ЯДС, Н. Луцан та А. Струк зазначають, що ознайомлення з природою рідного краю найефективніше здійснюється у позаурочній діяльності: під час екскурсій, прогулянок та походів. Екскурсія у рамках курсу ЯДС сприяє розширенню знань про особливості природи, промисли та ремесла рідного краю. Для прикладу, у початковій школі проводяться екскурсії курсу ЯДС на теми: «Хвойні дерева нашої місцевості», «Птахи нашого лісу», «Пташина їдальня нашої школи» та ін. На цих екскурсіях здобувачі освіти бачать красу рідного краю, знайомляться з особливостями природи рідного краю (різноманітністю рослин на луках, слухають весняні співи птахів, знайомляться з різноманітністю видів птахів, набувають навичок дбайливого ставлення до природи та ін.). Під час прогулянок та походів у рамках реалізації курсу ЯДС, завдання можуть включати спостереження за рослинами, птахами та тваринами. Прикладами таких завдань можуть бути наступні: знайти на даній ділянці знайомі трави (деревій, конюшина, подорожник, мати-й-мачуха та ін.); порівняти молоду та стару вербу; порівняти калину та черемху звичайну; порівняти сосну та модрина; яких птахів ти побачив, де побачив, чи багато їх було; розглянути під корою та в ущелинах дерев комах, кого вдалося побачити; чому не вдалося зустріти тварин [4, с. 34].

Під час реалізації курсу ЯДС педагог формує в здобувачів початкової освіти розуміння про наслідки ставлення людини до навколишньої природи: зламані гілки дерев; стволи, на яких вирізані написи; витоптані газони; розкидане сміття та ін. Тут доречно поставити здобувачам освіти питання: Що відчуває дерево, у якого зламали гілку, пошкодили кору, вирізали напис? Чи самі діти кидають сміття в урну? Чи доглядають газони? Чи хотіли б вони жити в засміченому дворі? У той же час педагог звертає увагу дітей на те, як люди докладають зусиль на відновлення об'єктів природи: висаджування саджанців, очищення водойм, прибирання сміття з берега річки, встановлення урн та ін. (Г. Міненко, О. Буряк) [5, с. 152].

Використовуючи метод дискусії та обговорення проблемних питань на уроках ЯДС вчитель формує в здобувачів початкової освіти правила поведінки в природі, правила дбайливого ставлення до живої та неживої природи (як правильно збирати насіння, плоди та ін.) (І. Андрусенко) [1, с. 45].

Таким чином, ознайомлення з природою рідного краю на уроках ЯДС є універсальним засобом екологічної освіти здобувачів початкової освіти, за допомогою якого діти отримують знання про єдність природи, взаємозв'язки природних об'єктів та явищ; усвідомлюють необхідність підтримувати природні взаємозв'язки, а процес пізнання, починаючи з простого споглядання та сприйняття навколишнього світу розширюється і поглиблюється до з'ясування причинно-наслідкових зв'язків та взаємозалежностей людей із природним середовищем рідного краю.

Література та джерела

1. Андрусенко І. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»: метод. рек. Київ: Педагогічна думка, 2020. 75 с.
2. Головатюк Л. Еколого-просвітницька робота з охорони природи рідного краю. *Основні проблеми і тенденції розвитку природоохоронних територій в українських.* 2021. № 4. С. 248–251.
3. Голузинець В., Кузьма-Качур М. Вивчення молодшими школярами об'єктів живої природи рідного краю. *Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф.* Мукачево: Вид-во МДУ, 2017. С. 34–38.
4. Луцан Н., Струк А. Вплив Нової української школи на формування народознавчої компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». *Перспективи та інновації науки.* 2022. Вип. 13(18). С. 34–39.
5. Міненко Г., Буряк О. Екологічна стежина як засіб краєзнавчої освіти майбутніх учителів початкової школи. *Питання педагогіки, психології та методики початкового навчання: наукова дискусія.* Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. С. 152–156.
6. Освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 15.03.2024).

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ WIX.COM ЯК ПЛАТФОРМИ ПРОЄКТУВАННЯ ОСОБИСТОГО САЙТУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Чабан Анастасія,

студентка 41-Ш групи, спеціальності 013. Початкова освіта
факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності
Комунального закладу вищої освіти «Вінницький
гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Неля Кириленко, к. пед. н., доц.,
завідувач кафедри інформатики та інформаційних технологій в освіті**

Описано переваги застосування Wix.com як платформи проєктування особистого сайту вчителя початкової школи

Одним із факторів успішного функціонування будь-якої шкільної спільноти є взаємодія усіх учасників освітнього процесу. В умовах дистанційного навчання, коли вчитель і учні не можуть бути поруч, взаємодія між вчителем, учнями і батьками набуває особливої важливості. Від рівня комунікації залежить ефективність навчання, у процесі якого спілкування між учасниками освітнього процесу відбувається в межах штучно створеного комунікативного середовища [1]. Таким середовищем може бути

особистий сайт вчителя, котрий стає важливим місцем обміну інформацією, навчальним ресурсом та засобом підтримки навчального процесу. Створення персонального веб-сайту вчителя дозволяє трансформувати існуючу класно-урочну систему і перейти від групового до індивідуального особистісно-орієнтованого навчання, краще організувати навчально-виховну діяльність на уроці, підвищить пізнавальну активність і навчальні досягнення учнів.

Аналіз попередніх досліджень засвідчив, що питання використання веб-сайтів в освітньому процесі розглядалось багатьма українськими науковцями, серед яких В. Ю. Биков, Л. А. Карташова, Г. В. Ткачук, О. П. Пінчук, Н. В. Кононець, С. В. Івашньова, Г. М. Ковтонюк, Л. А. Майборода та інші. Особливості та специфіку використання веб-сайтів в освітньому процесі, а також їх різновиди та характеристики детально описано в працях Т. С. Яшиної. Однак, не розв'язаними залишаються питання використання персонального веб-сайту як засобу online-комунікації вчителя з учнями та їх батьками в умовах дистанційного навчання.

Метою статті є опис ключових переваг створення персонального сайту вчителя початкової школи засобами мережевого конструктора Wix.com.

Сучасних учителів не потрібно переконувати у необхідності створення власного веб-ресурсу, адже з його допомогою педагог може налагодити взаємодію з учнями, колегами та батьками учнів, організувати дистанційне, перевернуте чи змішане навчання та врешті-решт, сьогодні персональний сайт чи блог вчителя виконує роль візитки фахівця. Практика створення та застосування персонального сайту вчителя початкових класів в межах педагогічної практики дозволила зробити певні висновки щодо особливостей правильного проектування сайту з метою досягнення його максимально-ефективного сприймання молодшими школярами. Розглянемо їх детальніше:

- розуміння потреб учнів та батьків;
- зручний та легко зрозумілий дизайн;
- наявність різноманітних ресурсів для навчання;
- можливість спілкування та зворотного зв'язку;
- розкриття індивідуальності вчителя та створення зручної платформи для представлення матеріалів;
- безпека та конфіденційність;
- регулярне оновлення та підтримка;

Загалом, успішний особистий сайт вчителя початкової школи для дистанційного навчання повинен бути спроектований з урахуванням потреб учнів та їх батьків, забезпечувати зручний доступ до навчальних матеріалів та сприяти ефективній комунікації між всіма учасниками навчального процесу [2].

Важливим, на нашу думку, у проектуванні персонального сайту вчителя початкової школи, є вибір платформи створення та подальшого адміністрування сайту. Варто зауважити, що однією із ключових вимог, якою ми керувалися при виборі платформи, була простота у користуванні, зрозумілість, наявність інструктивних матеріалів та підказок.

Ми досліджували такі хмарні сервіси проектування особистих сайтів: Wix, WebStarts, Wopop, Moonfruit, DoodleKit, Yola, Webs, ezverb123 та ін. Серед наведених

систем, зважаючи на співвідношення функціональних можливостей та простоти використання, для самостійного створення персонального сайту педагогом професійного навчання, на нашу думку, є платформа Wix. Платформа Wix.com – це мережевий сервіс для створення веб-сайтів, який може бути корисним вчителям початкової школи для проектування особистого освітнього майданчика. Говорячи про переваги сервісу, зазначимо, що він має зручний у використанні конструктор, що дозволяє створити сайт самостійно без спеціальних знань або технічних навичок із сайтобудування [1].

Сервіс спеціалізується на дружніх пошукових системах флеш сайтах. Окремо вчитель може створити мобільну версію сайту і навіть Facebook сторінку. Безкоштовна версія від Wix пропонує домен другого рівня (наприклад: <http://achaban.wix.com/index>), 500 МБ дискового простору, універсальний конструктор Drag&Drop (перетягни і встав) з функціоналом HTML5, велику кількість оригінальних шаблонів, вбудований Google Analytics, якісну підтримку тощо.

Практика створення персонального сайту вчителя початкової школи засобами мережевого сервісу Wix.com дозволяє виділити декілька ключових, на нашу думку, переваг сервісу:

Швидкість: завдяки своїй простоті використання, Wix.com дозволяє швидко створювати веб-сайти без необхідності звертатися до професіоналів.

Естетика: багато шаблонів Wix мають сучасний і привабливий дизайн, що може бути важливим для привертання уваги відвідувачів.

Підтримка: Wix надає широку підтримку для своїх користувачів, включаючи онлайн-ресурси, форуми та чат для вирішення будь-яких проблем.

Простий інтерфейс: Wix.com має дуже інтуїтивний інтерфейс, що дозволяє швидко і легко створювати веб-сайти без необхідності в програмуванні.

Великий вибір шаблонів: платформа пропонує широкий вибір готових шаблонів для веб-сайтів, включаючи ті, які спеціально підходять для освітніх потреб.

Можливість додавання функціональності: Wix має багато різноманітних додатків (віджетів), які можна легко додавати до сайту, щоб розширити його функціональність (календарі, форми зворотного зв'язку, галереї тощо) [3].

Адаптивність: створені на Wix сайти адаптуються до різних пристроїв, включаючи комп'ютери, планшети і смартфони.

Як показує практика, платформа Wix стала основою для персональних сайтів сотень вчителів початкової школи, що свідчить про її зручність та простоту в проектуванні. Однак, не можна забувати і про недоліки системи, серед яких найбільшим є малий обсяг виділеної пам'яті для сайту без застосування платної преміум-версії та високу вартість останньої.

Висновки. На основі власного досвіду можемо стверджувати, що платформа Wix.com має значний спектр переваг та цікавий функціонал, що відповідає рівню професійних CMS-систем. Платформа дозволяє створити цікавий та багатофункціональний освітній портал, що стане незамінним помічником вчителя в ефективній організації освітнього процесу в складних умовах сьогодення.

Література та джерела

1. Івашнюва С. В. Формування структури і контенту персонального сайту педагогічного працівника. URL: www.sworld.com.ua/konfer27/77.pdf (дата звернення 13.03.2024).
2. Крижановський А., Кириленко Н., Кириленко В., Медведєв Р. Організація дистанційного навчання в педагогічних закладах вищої освіти: навчально-методичний посібник. Вінниця: друкарня «Твори». 2021. 54 с.
3. Як створити сайт учителя: 5 ефективних кроків. *Незалежна Освітня Корпорація «TeachHub»*. 2022. URL: <https://teach-hub.com/yak-stvoryty-sajt-uchytelya-5-efektyvnyh-kroki/> (дата звернення 13.03.2024).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Марія Чепурко,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Валентина Триндюк,*
к. пед. н., доцент кафедри філології

У статті проаналізовано термін «говоріння» як продуктивний вид мовленнєвої діяльності. Обґрунтовано формування навичок говоріння учнів початкових класів в освітньому процесі, описано діалогічну та монологічну форми говоріння та їх етапи формування на уроці іноземної мови у початковій школі.

Головне завдання мови – спілкування. Людина не лише обмінюється інформацією через мову під час спілкування, а й мислить і сприймає таємниці буття навколишньої природи. За допомогою комунікації людина встановлює контакт із довкіллям. Фундамент культури мислення, мовлення і спілкування закладається з ранніх років, розвиваються комунікативні здібності, пізнавальна активність, образне творче мислення. Саме початкова школа покликана сформуванню в дітей інтерес до краси і мудрості живого слова, його значущості у житті людини.

Мовленнєва компетенція є однією з головних характеристик особистості, а своєчасний і якісний розвиток мовлення – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку дитини. Кожна людина може говорити рідною мовою без зусиль, і ця навичка є природною. А говоріння іноземною мовою є неприродним і вимагає свідомих зусиль у всьому процесі. Усі лінгвісти солідарні із думкою про те, що формування іншомовного говоріння у початковій школі це надзвичайно складний процес.

Існує багато визначень терміну говоріння. Так, педагогічний науковець Сіахан Санггам вважає, що говоріння – це продуктивна навичка, здатність людини вимовляти звуки, щоб бути зрозумілим іншими людьми, щоб мати можливість

творити добро і спілкуватися. Glenn Fulcher зазначає, що говоріння – це використання мови для спілкування з іншими людьми і така діяльність передбачає наявність двох або більше людей, де обидва учасники є слухачами [5, с. 5].

Таргієва обґрунтовує термін «говоріння як діяльність людини, яка використовує мову для спілкування з іншими учасниками певної групи. Розмова – це використання різних засобів мови для вираження складного змісту інформації та прохання чи звернення. Якщо мова є засобом спілкування, то говоріння – це саме спілкування.

Надзвичайно важливо зазначити, що говоріння – це вербальна навичка, яка включає слова та звуки. Процес говоріння також передбачає:

- значення: конотація, денотат, граматики;
- комунікабельність, відносини, афект: формальний, неформальний, сленговий, поворотний;
- культурні особливості: клас, етнічна приналежність, національність, релігія, стать, діалект;
- продукування: артикуляція, проекція, вимова;
- звукові елементи: гучність, висота, темп і характер звуку доповнюють/суперечать/замінюють слова [3].

Говоріння завжди мотивоване. Учень, як правило, говорить тому, що у нього є для цього певна внутрішня причинна, є мотив, який виступає в ролі двигуна діяльності. Тому в методиці навчання іншомовному спілкуванню слід говорити про комунікативну мотивацію.

В основі мотивації лежить потреба. В основі комунікативної мотивації лежить потреб на двох видів:

- а) потреб на в спілкуванні як така властива людині як істоті соціальній,
- б) потреба в здійсненні конкретного мовного вчинку, потреба «втрутитись» в дану мовну ситуацію [2, с. 36].

Розрізняють діалогічне і монологічне мовлення. У діалогічній формі мовлення відбувається послідовний обмін репліками, відображається логічний розвиток спілкування і реалізацію мовленнєвих намірів усіх тих, хто бере участь у ньому. А монологічне мовлення засноване на внутрішній логіці, враховуючи розвиток думки мовця та контекст усього висловлювання.

Діалогічне мовлення – це взаємодія, в якій кожен учасник виступає в ролі як мовця, так і слухача. Іншими словами, це спілкування, де кожен має можливість висловитися. Взаєморозуміння і співпереживання – ознаки діалогічного спілкування. У цьому типі спілкування присутні глибока турбота та повага до іншої людини та стосунків між ними.

Для реалізації діалогу як первинної, природної форми мовної комунікації та мовленнєвої взаємодії, необхідно виконати принаймні три умови:

- наявність не менше ніж двох учасників спілкування (мовець та слухач), які обмінюються репліками в процесі мовленнєвого контакту, тобто мінятися ролями і кожен по черзі виконують то роль мовця, то роль слухача;
- співрозмовники мають спільну тему для спілкування;

- співрозмовники знають правила спілкування, прийняті у даному мовному просторі, володіють репертуаром мовних і мовленнєвих засобів, що формують конкретне висловлювання [7, с. 357]

На думку Тагієви Ельнари діалогічне мовлення має такі види: запитання-відповідь, інтерв'ю, дискусія.

Діалогічне мовлення має п'ять форм діалогу:

- 1) монологічний діалог;
- 2) діалог-бесіда, діалог-розмова;
- 3) діалог запитання-відповідь;
- 4) діалог-співбесіда;
- 5) діалог-дискусія [6, с. 29].

Навчання діалогічному мовленню на уроках іноземної мови у початковій школі включає в себе три основні етапи. Перший етап характерний тим, що учні засвоюють знання та вміння поєднання зразків мовлення рівня фрази в єдину понад фразову єдність. На другому етапі учні навчаються будувати власне мовлення на рівні фрази. На третьому етапі учні створюють власні односкладові та діалогічні висловлювання на рівні тексту, використовуючи різноманітні функціональні та семантичні висловлювання.

Діалогічне мовлення виступає основою при використанні комунікативного методу навчання на уроках англійської мови в початковій школі. Найголовнішою особливістю при вивченні діалогічного мовлення є його ситуативність. Під час освітнього процесу вчитель має використовувати не лише ситуації буденної дійсності, а тільки такі, що спонукають до діалогічного мовлення.

Монологічне мовлення – це особливий вид мовного спілкування людей, що передбачає процес формування та формулювання своїх думок за допомогою звукової системи мови.

Н. І. Гез зазначає, що монолог – це організований тип мовлення, який є продуктом індивідуальної конструкції і передбачає розгорнуте мовлення однієї особи адресоване аудиторії. Монологічне мовлення має свої специфічні психологічні та лінгвістичні особливості.

Психологічні характеристики:

1. Односторонній характер спілкування.
2. Підготовленість, плановість.
3. Контекст монологічного мовлення.
4. Безперервність.
5. Менш емоційне (порівняно з діалогічним мовленням).
6. Необмеженість у часі [4, с. 3013].

Основними типами монологічних висловлювань є: опис; розповідь; роздум (міркування). У розвитку навичок монологічного мовлення виділяють три етапи. Завдання першого етапу полягає в тому, щоб навчити учнів об'єднувати фрази в одну понадфразову єдність. На другому етапі формування вмінь монологічного мовлення учні вчаться самостійно будувати висловлювання понадфразового рівня. Основне завдання третього етапу формування вмінь монологічного мовлення – навчити учнів створювати монологічні висловлювання текстового рівня різних функціонально-

сміслових типів мовлення відповідно до теми, передбаченої навчальною програмою даного класу.

Отже, говоріння – це один із найскладніших видів мовленнєвої діяльності, складна когнітивна та лінгвістична навичка, яка забезпечує комунікацію. Щоб сформувавши говоріння іноземною мовою не достатньо володіти лише мовним матеріалом, необхідно формувати також мовленнєві уміння та знати соціокультурні особливості мови. Щоб правильно навчити говорінню, необхідно знати структуру говоріння, володіти засобами навчання мовлення, враховувати послідовність оволодіння формами мовлення (діалог і монолог), а також володіти методами їх навчання, в залежності від їх характеристик.

Література та джерела

1. Грибан Г. В. Формування комунікативних умінь і навичок старшокласників на уроках риторики. *Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 102–106.
2. Кострикiна К. Ю. Органiзацiя навчання мовлення на уроках у початковiй школi. Херсон. 2020. С. 62. URL:http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/11658/Kostrukina_ped_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 17.01.2024).
3. All about Speaking as a Communicative Skill Published By LearnGrammar.Net. URL:<https://www.learngrammar.net/a/all-about-speaking> (дата звернення: 17.01.2024).
4. Gez N. I., Lyakhovitsky M. V., Mirolyubov A. A. Methods of teaching a foreign language in high school. *Teaching monological and dialogical forms of speech in foreign language at high schools pjaee*. 2021. Vol. 18(4). URL:<https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/download/6750/6525/13227> (дата звернення: 17.01.2024).
5. Sanggam Siahaan. First Edition First Publication, Issues in Linguistic. URL:https://www.scribd.com/document/475106768/CHAPTER-II-ANITA-JATI-LAKSANA-PBI-16-dikonversi?language_settings_changed=English (дата звернення: 17.01.2024).
6. Tagiyeva Elnara Ilham gizi. Features of monologic and dialogic speech. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/features-of-monologic-and-dialogic-speech> (дата звернення: 17.01.2024).
7. Zumradxon Qudratali qizi Hakimova. Interrogative situation in a dialogic speech Scientific Journal Impact Factor. URL: <https://cyberleninka.-ru/article/n/interrogative-situation-in-a-dialogic-speech> (дата звернення: 17.01.2024).

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Оксана Чмуневич,

студентка групи А-41 спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової і технологічної освіти

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий
коледж» Рівненського державного гуманітарного університету

**Науковий керівник – Наталія Радько, викладач вищої категорії
фахових методик початкової освіти**

Подано узагальнений аналіз того, як цифрові технології впливають на розвиток здобувачів початкових класів, яким чином учні залучені до використання цифрових технологій; як робота в онлайн середовищі та комунікація за допомогою комп'ютерних пристроїв впливає на них; як це відрізняється від традиційних способів сприйняття інформації, даних тощо.

Процеси розвитку, виховання і соціалізації в новій школі покликані зробити випускника конкурентоздатним у ХХІ столітті. Як відомо формула Нової школи складається з дев'яти ключових компонентів і саме останнім компонентом є сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні закладу освіти.

Нинішній стан розвитку освіти визначає інформаційно-комунікаційні технології як незамінні для організації спільної діяльності вчителів і учнів, адже завдяки їх використанню вдається розв'язати велику кількість дидактичних завдань. Інформаційно-комунікаційні технології є інструментом розвитку інтелектуальних здібностей, формування цифрової грамотності, потенціалу і готовності здобувачів початкової освіти до розв'язання на творчій основі комунікативних і комунікаційних завдань, які постають перед ними сьогодні та очікують у майбутньому в професійній діяльності. Отож, педагогу Нової української школи вже недостатньо просто користуватися комп'ютерною технікою, інтернетом, проходити навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Тепер він зобов'язаний постійно розвивати та удосконалювати інформаційно-комунікаційну компетентність через запровадження цифрових інструментів освітньої діяльності; сприяти набуттю учнями навичок критичного сприйняття інформації, вчити виявляти недостовірну інформацію, відрізняти факти від суджень, захищатися від небезпек інформаційного тиску, користуватися можливостями медіа, тобто здійснювати системну роботу з упровадження медіа грамотності [2].

В Україні, як і в усьому світі, набирає ваги так зване покоління Z (приблизні роки народження з 2005 по теперішній час). Поки інші покоління обговорюють «технології майбутнього», для цього покоління «майбутнє» вже настало. Вони не читають друкованих газет, не уявляють життя без інтернету і народилися вже зі сторінками у соцмережах. Вони не заблукають, тому що є навігатор, вони не будуть

нерозумними, бо запитують у Siri чи Google. Якщо бебі-бумери – це дискети, «ікси» – CD диски, міленіали – флешки, то покоління Z вже не було б фізичним носієм. Їх можна порівняти з хмарним сховищем. Вони – не доповнення до інтернету. Вони – інтернет. Але технології – не єдине, що відрізняє Z від поколінь до них. Як пише у своїй книзі професорка психології Джин Твенге, вони також відрізняються в тому, як проводять свій час, як ставляться до релігії, сексуальності й політики. Z відкидають колись священні соціальні табу і хочуть різноманітності у своєму житті й кар’єрі [5].

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології стали неодмінною частиною нашої життєдіяльності. З кожним днем комп’ютерна техніка удосконалюється і допомагає нам у вирішенні різноманітних особистих та професійних питань. Саме з розвитком комп’ютерних засобів та інформаційних технологій ми пов’язуємо наше майбутнє. Не залишається осторонь і освіта. Сьогодні не можна усвідомити всебічний розвиток особистості учня без формування готовності розв’язувати проблеми власного життя за допомогою цифрових пристроїв, без опанування комп’ютерних технологій, а також без здатності працювати у мережі Інтернет, адже школа готує молодь до життя в інформаційному суспільстві і без цього важко уявити собі в майбутньому успішну людину.

Нові інформаційні технології мають величезний діапазон можливостей для збагачення освітнього процесу в сучасній школі. Тому оволодіння інформаційно-технологічними засобами й технологіями роботи з ними на уроках інформатики (і в початковій школі у тому числі) стає все більш актуальним [1].

Цифрові технології створюють учителю інформатики нові можливості, дозволяючи разом із учнем отримувати задоволення від захоплюючого процесу спілкування та пізнання. Вони сприяють автоматизації більшої частини роботи педагога, вивільняючи людський ресурс на пошук, спілкування, індивідуальну роботу з учнями за комп’ютерами, уможливають отримання моментального зворотнього зв’язку, покращують ефективність управління освітнім процесом та освітою в цілому [3, с. 23].

Ми переконані, що майбутній учитель інформатики в початкових класах насамперед повинен володіти інформаційно-цифровою компетентністю, а це передбачає:

- впевнене та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні;
- інформаційну й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці;
- розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність, академічна доброчесність тощо) [1].

Цифрова компетентність педагога розглядається як здатність уміти використовувати цифрові, медіа та інформаційно-комунікаційні технології; розуміти і критично оцінювати різні аспекти цифрових медіа і медіа контенту, а також уміти ефективно комунікувати у різноманітних контекстах.

Цифрове освітнє середовище дозволяє використовувати широкий спектр сучасних інформаційних технологій. Це потребує для педагогічного працівника

переосмислення освітнього процесу щодо зміни практики його організації. Першочерговим стає завдання вироблення та реалізації нового підходу до планування даного процесу. Використання сучасних інтернет-технологій дає вчителю інформатики можливість: провести будь-який урок на вищому технічному рівні, насичує урок цифровою інформацією, допомагає швидко здійснити комплексну перевірку засвоєння знань. Завдання вчителя - не лише передавати знання, а й створювати умови, залучати здобувачів освіти до свідомого засвоєння та опанування необхідних компетентностей. І цифрові технології наразі є невід'ємною складовою ефективного освітнього середовища, що покриває потреби учня та забезпечує реалізацію якісної освіти на уроках інформатики [3].

Важливою складовою ефективного використання сучасних освітніх технологій для організації співпраці на уроці є вміння підбирати відповідні інструменти та створювати контент [7]. Вчитель повинен вибрати програмне забезпечення, яке відповідає потребам освітнього процесу. Педагогу важливо дотримуватися критеріїв, які можна використовувати для визначення найкращого сервісу:

- наявність декількох функцій в інструмента, що дозволяє учням, при командній роботі, використовувати його різними способами;
- зрозуміла сукупність засобів і правил, що забезпечують взаємодію комп'ютерних програм (або пристроїв), проста навігація;
- параметри конфіденційності.

Можна навести приклади застосування окремих онлайн інструментів для організації освітнього процесу на уроках інформатики:

1. Для здійснення комунікації та відеозв'язку з класом учнів допоможе програма Skype, Meet, ZOOM. У них можна встановлювати модулі WhiteBoardMeeting, які дозволяють працювати з віртуальною дошкою. Вона нагадує графічний редактор, який дозволяє працювати одночасно кільком користувачам над одним і тим же малюнком [4].

2. Онлайн інструмент Trello – це теж віртуальна дошка, яка є хорошим помічником для вчителя у роботі над спільними онлайн-проектами разом із учнями. Вчитель має можливість розподілити завдання за типами, а учні, у ході роботи, бачать її результати (що зробили, що потрібно доробити). Так, школярі вчаться ефективно організувати свою роботу у віртуальному режимі, розуміють суть командної роботи. Це корисний візуальний інструмент у роботі педагога.

3. Онлайн інструмент Padlet– призначений для створення та наповнення контентом віртуальної дошки (простору) з можливістю спільного редагування. Є різні способи використання дощок Padlet, зокрема, як майданчик для організації групової роботи учнів під час проведення «мозкового штурму», узагальнення й систематизації знань, рефлексії; для розміщення навчальної інформації або завдань для її пошуку; як місце розміщення ідей для проектів та їх обговорення; як інструмент для організації спільної діяльності учнів під час заняття та поза ним.

4. Powtoon.com (<https://www.powtoon.com>), SparkolVideoScribe (<https://www.sparkol.com/>) – web-сервіси для створення анімаційних роликів, інтерактивної інфографіки, презентацій та відеоскрайбінгу. Готове відео можна

опублікувати на YouTube, а також завантажити в вигляді форматів PPT, PDF або вбудувати на свій сайт/блог за допомогою HTML-коду [5].

5. Wordart.com (<https://wordart.com/>), Word itout (<https://worditout.com>) – web-сервіси для візуалізації, створення хмари слів. За допомогою хмар слів можна візуалізувати термінологію з певної теми у більш наочний спосіб. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації.

6. PearDeck (<https://www.peardeck.com>), Nearpod (<https://nearpod.com>) – це web-платформи які дозволяють учителям створювати інтерактивні презентації до своїх занять і ділитися ними з учнями прямо під час уроку.

7. Canva (<https://www.canva.com/>) – сервіс для графічного дизайну. Графічний редактор дає доступ до вбудованої бібліотеки шаблонів, фотографій, ілюстрацій і шрифтів. Сервісом можуть користуватися як необізнані користувачі, так і професіонали дизайну. На платформі можна створювати як зображення для публікації в інтернеті, так і макети для поліграфічної продукції.

8. Kahoot (<https://kahoot.com>), Plickers (<https://get.plickers.com>), Cosrative (<https://www.socrative.com>), ClassMarker (<https://www.classmarker.com/>) – web-сервіси, що дозволяють створювати інтерактивні навчальні ігри, зокрема вікторини, обговорення, опитування. Такий вид роботи сприяє формуванню пізнавального інтересу учнів, результати автоматично оцінюються і відображаються в режимі реального часу.

Поданий перелік є невичерпним, але у ньому зібрані всі ті сервіси, які вже апробовані і успішно використовуються на заняттях з освітньої галузі «Інформатична» інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Звичайно, умовою є те, що учитель для того, щоб якісно проводити уроки має досконало ознайомитись із ресурсами та платформами. Обравши необхідні та найбільш оптимальні ресурси, учителю потрібно створити матеріали до уроку (план дій), який буде містити посилання на рекомендовані ресурси. Матеріали можуть містити також посилання на інші освітні джерела, які відповідають методичній меті уроку. Матеріали повинні також містити завдання практичного спрямування, які дають можливість учням краще зрозуміти навчальний матеріал та слугуватимуть формуванню життєвих компетентностей [8, с. 79].

Отже, систематичне використання цифрових технологій в освітньому процесі підвищує: якісний рівень унаочнення навчального матеріалу та міжпредметних зв'язків, мотивацію до навчання та більшу продуктивність занять та засвоєння знань здобувачами освіти. Впровадження цифрових технологій в освіті – це не лише використання нових онлайн інструментів, це створення середовища існування, яке відкриває нові можливості для навчання в будь який час, як для педагогів, так і для учнів, це безперервна освіта, проектування індивідуальних освітніх маршрутів, розробка та поширення власних освітніх продуктів. Тому, є необхідність у розвитку та удосконаленні рівня володіння цифровою компетентністю педагога, сформованість якої дозволяє йому використовувати електронні освітні ресурси, онлайн інструменти з метою пошуку, логічного відбору, систематизації, використання навчального матеріалу та організації результативного освітнього процесу.

Література та джерела

1. Dorosh M. Children and technology: the «pyramid of digital behavior». Media Sapiens. May21, 2020. <https://ms.detector.media/media-i-diti/post/13763/2015-07-21-diti-i-tekhnologii-piramida-tsifrovoyi-povedinki/> (дата звернення: 02.03.2024).
2. Miroshnykova A. How teachers communicate with the «digital» generation of children. Osvitoria. October18, 2020. URL: <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-z-tsyfrovym-pokolinnym-ditej-porady-psyhologa> (дата звернення: 02.03.2024 р.).
3. Корсунська Л. М. Концепція smart-освіти: загальне навчання, цифрові підручники і smart-школи. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2013. № 11. С. 77–80.
4. Литвинова С. Г. Проектування хмарноорієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу: моногр.. Київ: ЦП «Компринт», 2016. 354 с.
5. Миронова Наталія «Бумери, міленіали, покоління Z – хто це? Розбираємось у теорії». URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/02/9/239843/> (дата звернення: 11.03.2024).
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/-zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 11.03.2024)
7. Проект «Цифрова адженда України». URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 06.03.2024).
8. Скрайбінг – новітня техніка презентації. URL: <https://osvita.ua/school/scribing/51803/> (дата звернення: 06.03.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЛЕПБУК» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анна Шевчук,

відділення початкової і технологічної освіти

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж» Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: *Олена Левшунова, викладач-методист циклової комісії викладачів української мови з методикою навчання та української, зарубіжної та дитячої літератур*

Подано ефективну техніку використання лепбука на уроках української мови та читання в початкових класах для розвитку творчості, креативності, гнучкості мислення молодших школярів.

Сучасна освіта спрямована на розвиток творчих, талановитих, креативних та здібних дітей, які мають гнучке мислення, нестандартний підхід до ситуації, а також вміють розв'язувати проблеми в оригінальний спосіб [3, с. 190]. Для досягнення цих

та інших цілей в освітньому просторі постійно з'являються нові та удосконалюються вже існуючі технології навчання.

На сьогоднішній день перед педагогами стоїть завдання пошуку нових нестандартних форм взаємодії з учнями. У початковій школі, зокрема на уроках української мови, діти постійно засвоюють нові слова, поняття, правила, норми тощо. Тому дуже часто у молодших школярів виникають труднощі із запам'ятовуванням. Зважаючи на це, класовод має шукати ефективні техніки, які б допомогли передбачити виникнення даної проблеми або її корегувати. В такому випадку в нагоді може стати використання лепбука, про технологію використання якого на уроках української мови та читання в початкових класах йтиметься у статті.

Лепбук – новітній спосіб організації навчальної діяльності. Це гра, творчість, пізнання і дослідження нового, повторення і закріплення вивченого, систематизація знань і просто цікавий вид спільної діяльності батьків, дитини, вчителя. Крім того, лепбук розвиває критичне мислення, пізнавальні здібності учнів, здатність працювати самостійно і в колективі.

Використання лепбуків у навчальному процесі особливо актуальне в умовах впровадження Нової української школи. Термін «лепбук» запозичено з англійської мови, де слово «lap» має декілька значень – «раунд», «коло», «складати», а також «коліна». З огляду на багатозначність слова та застосування лепбуків, найточніший переклад – «складена книга» чи «книга етапу». Лепбук вперше використала у своїй домашній школі письменниця з Вірджинії Теммі Дабі. Вона узагальнила досвід використання різноманітних міні-книг, автором створення яких була Діна Зайк ще у вісімдесятих роках минулого сторіччя. Саме Діна Зайк запропонувала використовувати так звані foldables – складені аркуші паперу для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми. Таммі Даббі, зі свого боку, запропонувала вкласти ці міні-книжки в одну оригінально оформлену папку. Автор назвала цю саморобну книгу так, тому що вся робота відображається у «книзі», яка може розташуватись на колінах у дитини [2, с. 7].

Лепбуки бувають: залежно від призначення: навчальні, ігрові, вітальні, святкові, автобіографічні (папка-звіт про якусь важливу подію в житті дитини: подорож, похід в цирк тощо) [1, с. 10]; залежно від форми: стандартна книжка з двома розворотами, папка з 3-5 розворотами, книжка-гармошка, фігурна папка ін.

Під час планування роботи з лепбуком необхідно пам'ятати про логічне поєднання усіх видів роботи; неможливість виконання наступного завдання без опрацьованої попередньої вправи; чітку установку щодо роботи.

Приклад навчального лепбука з української мови на тему «Будова тексту. Спостереження за роллю абзаців у тексті» (2 кл.).

Лепбук оформлений у вигляді папки-розгортки, у якій є конверти із завданнями від різних персонажів.

Фрагмент уроку української мови з використанням лепбука

Вчитель:

– Першою ми зустріли бджілку. Вона хоче перевірити, що ми вже знаємо про текст. Розгортаємо конверт від бджілки і виконуємо її завдання.

1. Робота з деформованим текстом (робота в групах за картками)

– Прочитайте. Розташуйте речення в правильному порядку, щоб утворився зв'язний текст. Доберіть заголовок до тексту.

- Вона кинула на воду листочок
- Бджілка хотіла напитися й упала у бочку з водою.
- Вилізла на нього бджілка, обсушила крильця та й полетіла.

• Наталочка виручила бджілку з біди.

Вчитель: Дуже добре виконали завдання, а тепер до нас зазирає лисичка і пропонує свої завдання для перевірки:

Придумайте заголовок до тексту та запишіть на яблучках, нам подарувала лисичка.

Настала весна.

З синього неба всміхається сонечко.

Все навкруги ожило.

Задзюрчали веселі струмочки.

З'явилася з-під снігу перша зелена травичка.

Прилетіли перші птахи.

2. На деревах набубнявіли бруньки.

Ліс одягається в зеленее вбрання.

Хлібороби розпочали сівбу в полі.

Всі радіють весні.

Виконуючи завдання, молодші школярі узагальнюють та систематизують знання з певної теми (речення, заголовки, будова тексту, абзац). Робота з лепбуком проходить у формі своєрідної гри, тому учням цікавіше виконувати завдання, оскільки воно не є типовим.

Безперечно, лепбук – новітній спосіб організації навчальної діяльності. Це – гра, творчість, пізнання і дослідження нового, повторення і закріплення вивченого, систематизація знань і просто цікавий вид спільної пізнавальної діяльності учнів та вчителя. виготовлення лепбука на уроці української мови мотивує дітей до навчання,

які

вносить у навчальний процес зацікавленість та креатив, пробуджує уяву, покращує пам'ять та процеси мислення і створює сприятливу психоемоційну атмосферу у класі. Тому правильне та раціональне його використання на уроках з української мови не тільки додасть у навчальний процес новизни, а й допоможе учням шляхом творчості та креативу краще запам'ятовувати та відтворювати засвоєну інформацію.

Література та джерела

1. Зілінська Н. Використання лепбука на уроці літературного читання. *Початкова школа*. 2019. № 6. С. 6–10.
2. Пляцок А. О. Використання технології «лепбук» в роботі з дошкільниками: навч.-метод. посіб. / за ред. А. О. Пляцок, В. В. Олійник. Вінниця: ММК, 2017. 45 с.
3. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти: 3-4 класи. Київ: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2019. 240 с.
4. Заграйчук Л. М. Лепбук у початковій школі. 2018. URL: <https://mrpl.city/blogs/view/tsikavinki-v-nush-mariupolya-lepbuk> (дата звернення: 07.03.2024).
5. 10 ідей щодо створення складових елементів лепбук. 2019. URL: <https://naurok.com.ua/lepbuk-vigotovlennya-lepbuka-96844.html> (дата звернення: 07.03.2024).
6. Метод Lapbook: яскраво, творчо, пізнавально. 2020. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/2599-metod-lapbook-iaskravo-tvorcho-piznavalno> (дата звернення: 07.03.2024).

РОЛЬ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «РОБОТА З ДАНИМИ» У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-ГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Павло Шеметюк,

студент 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – Наталія Корінчук,
викладачка циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Проаналізовано переваги використання технологій у процесі вивчення даних, включаючи можливості взаємодії та візуалізації інформації. Також досліджується вплив інтерактивного навчання на мотивацію та інтерес учнів до вивчення і формування в учнів відповідних компетентностей.

Розвиток цифрового суспільства супроводжується величезними обсягами інформації та швидкими технологічними інноваціями, що робить навички роботи з даними ключовими для майбутнього освітнього та професійного успіху. Знання та навички в галузі науки про дані мають перевагу в конкурентному середовищі, оскільки сучасне робоче місце вимагає від працівників вміння аналізувати та

інтерпретувати великі обсяги даних. Молодші школярі зіштовхуються зі значним обсягом інформації відразу після входу в систему освіти, тому навички роботи з даними можуть допомогти їм у організації та розумінні цієї інформації. Змістова лінія «Робота з даними» сприяє розвитку інформаційної грамотності серед молодших школярів, оскільки вона включає в себе навички аналізу, оцінки та інтерпретації інформації. Навички роботи з даними також допомагають у формуванні критичного мислення, проблемного розв'язання та комунікації, що є важливими для підготовки молодших школярів до цифрового життя [2].

Аналіз сучасних досліджень у галузі педагогіки та психології щодо розвитку учнів початкової школи дозволяє виокремити кілька важливих аспектів. По-перше, важливо враховувати особливості розвитку кожного окремого учня. Це пов'язано з тим, що деякі діти адаптуються до навчання раніше, ніж інші, і швидше розвивають певні компетенції. Дослідження також показали, що розвиток здібностей молодших школярів залежить від ефективності методів навчання, які використовуються в класі. Особливу увагу слід приділяти створенню стимулюючого середовища, яке заохочує до активного навчання та розвитку ключових навичок. Також важливо враховувати зв'язок між розвитком інформаційно-графічних навичок і здатністю дітей критично мислити, аналізувати та інтерпретувати інформацію [3].

Практичні приклади інтеграції роботи з даними в освітній процес наведені для ілюстрації конкретних методів і прийомів, які можна використовувати на уроках для розвитку інформаційних та графічних навичок молодших школярів. Ці приклади включають використання інтерактивних вправ та ігор, аналіз даних з реальних ситуацій та створення інфографіки. Такі практичні застосування можуть дати учням практичний досвід роботи з даними, одночасно розвиваючи їхні аналітичні та творчі навички. Крім того, інтеграція науки про дані в різні предмети навчальної програми збагачує навчальний процес і робить його більш цікавим та змістовним для учнів [4].

Упровадження підходів до роботи з даними, що враховують особливості молодших школярів, передбачає розгляд адаптованих стратегій і методів, які враховують психологічні та когнітивні особливості цільової аудиторії. Такі підходи включають ігрові техніки, візуалізацію даних, рольові ігри, командні проекти та інтерактивні завдання, спрямовані на підвищення інтересу до матеріалу та його розуміння. Також важливо враховувати потреби та індивідуальні здібності кожного студента, забезпечувати відповідну складність завдання та заохочувати активну участь кожного учасника в навчальному процесі [1].

Розглядаючи ефективні прийоми стимулювання інтересу учнів до вивчення графічного відображення даних, виділено:

1. Використання цікавих візуальних матеріалів, які привертають увагу учнів.
2. Застосування ігрових елементів у процесі роботи з графіками та таблицями.
3. Залучення до дослідницької діяльності через практичні вправи та проекти, а також використання інтерактивних засобів навчання, які сприяють активному залученню учнів до процесу вивчення інформації [5].

Ефективність таких прийомів полягає у їхній спроможності зробити навчання цікавим, доступним та зрозумілим для молодших школярів, що сприяє їхньому успіху в формуванні інформаційно-графічної компетентності.

Як результат буде оцінено зміни в навчальному процесі та підвищення рівня навченості на основі впровадження цього напрямку роботи. Важливо також оцінити реакцію вчителів та учнів на цей підхід, а також враження та висновки щодо корисності та ефективності роботи з даними в навчальному процесі. Це дасть змогу зробити висновки про доцільність подальшого застосування та розвитку цього напрямку в навчальному плані. Приклади успішної практики розвитку інформаційних і графічних навичок в учнів молодших класів середньої школи містять у собі низку методів і прийомів, що сприяють набуттю та розвитку навичок роботи з даними. Серед прикладів – використання інтерактивних вправ та ігор, проектна робота, створення інфографіки та презентацій на основі отриманих знань. Успішні приклади також включають у себе зв'язок з іншими предметами, де дані можуть бути включені в різні аспекти навчального процесу. Важливо, щоб такі приклади відповідали потребам та інтересам окремих учнів, заохочували активну участь у навчанні та сприяли розвитку інформаційних і графічних навичок [6].

Література та джерела

1. Коваленко В. В. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. № 1. Т. 57. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1541/1138> (дата звернення: 12.03.2024).
2. Досвід «Впровадження ІКТ в методичну роботу ДНЗ №353». 2019. URL: <http://malinina1992.blogspot.com/p/blog-page.html> (дата звернення: 12.03.2024).
3. Дослідження «Практичні засоби навчання на уроках природознавства». 2018. URL: <https://naurok.com.ua/doslidzhennya-praktichni-zasobi-navchannya-na-urokah-prirodoznavstva-3918.html>. (дата звернення: 11.03.2024).
4. Молодший школяр: психологічні основи навчання та виховання. 2018. URL: <https://osvita.ua/school/method/psychology/1727/> (дата звернення: 16.03.2024).
5. Організація навчання математики в початковій школі – Теоретичний блок – Змістовий модуль 1, 2. Загальні питання методики навчання математики в початковій школі. *Нова українська школа*. URL: <https://nuschool.eu/-lessons/mathematics/methodology/3.html> (дата звернення: 11.03.2024).
6. Формування інформаційної компетентності учнів в умовах творчого використання інформаційно-технологічних методів навчання. 2019. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-informaciyno-kompetentnosti-uchniv-v-umovah-tvorchogo-vikoristannya-informaciyno-tehnologichnih-metodiv-navchannya-129005.html> (дата звернення: 11.03.2024).

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ ЯК НАСКРІЗНОГО УМІННЯ І СКЛАДОВОЇ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Юлія Шмагальська,

студентка групи П-33 спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти Комунального закладу Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

*Науковий керівник – Людмила Дичик, викладач циклової комісії філологічних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист*

Подані засоби навчання, які сприяють формуванню у молодших школярів читання з розумінням як наскрізного уміння і складової читацької грамотності.

Останні десятиліття у світі все більше уваги приділяють проблемі компетентностей в освіті. Читацька компетентність не входить до переліку ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту», але вона є складовою інших ключових компетентностей, а саме: «вільне володіння державною мовою», «спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами», «навчання впродовж життя» та інших, де взаємодія з текстовим матеріалом є критично важливою. У провідних освітніх документах нашої країни – Державному стандарті початкової освіти, Державному стандарті базової середньої освіти – термін «читацька компетентність» не вживається, але використаний термін «читання з розумінням» як назва наскрізного вміння, яке є складником усіх ключових компетентностей [1, с. 5].

Згідно останніх результатів міжнародного дослідження якості освіти PISA українські школярі показали незадовільний результат з оцінювання освітніх досягнень, одна з основних причин – відсутність правильно сформованої читацької компетентності. Актуальність і недостатня розробленість цієї теми зумовили мету статті – описати та проаналізувати основні засоби формування читання з розумінням як наскрізного уміння і складової читацької грамотності молодших школярів.

Людина пізнає світ різними шляхами, наприклад, споглядаючи його, діючи в ньому, комунікуючи з іншими, однак одним із найбільш потужних шляхів розширення людиною меж власного світу є, безперечно, читання. Саме тому вміння читати з розумінням, читати вдумливо, критично й глибоко по праву вважають одним із найважливіших, якими має оволодіти особистість для впевненого й гармонійного життя у світі. І, власне, саме тому одним із надзавдань вчителя початкових класів є допомогти учням зрозуміти цінність книги чи інших форматів текстів і навчитися працювати з ним [1, с. 7].

Згідно Державного стандарту початкової освіти метою освіти на рівні початкової школі є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток

самостійності, творчості та допитливості [3]. Серед умінь, що є спільними для всіх компетентностей, на першому місці стоїть уміння читати з розумінням. Водночас варто зазначити, що в вище згаданому Державному стандарті початкової освіти поняття «читання з розумінням», яке зазначене в переліку наскрізних умінь, не отримало чіткого визначення. Це, безумовно, ускладнює для вчителів початкової школи пошук методів і прийомів для забезпечення допомоги учням у розвитку й удосконаленні цього вміння.

Одним із методів формування «читання з розумінням» є робота з ілюстрацією, що є одним із активних методів, адже сприйняття тексту через власну дію читання для більшості учнів першого та другого класів (а часто і в подальшому) – складне завдання. Варто пам'ятати, що у молодших школярів функціонує наочно-образне мислення, а більшість учнів взагалі не уміють читати. Сенси, заковані в буквах, якими записані слова, не відразу відкриваються читачам-початківцям. Можна стверджувати, що саме через ілюстрації дітям відчиняється вікно в буття книжки. За допомогою зображень розширюється уявлення та заглиблення учнів у прочитане. Починаючи роботу з текстом у першому класі, можна запропонувати дітям «метод ілюстрування», за допомогою якого візуалізується проговорене. Наприклад, опрацьовуючи текст у підручнику «Українська мова. Буквар» О. І. Большакової та М. С. Пристінської на сторінці 59, педагог може використати підготовлені зображення (рис. 1), що безпосередньо описують сюжет тексту. Прочитуючи матеріал вчитель підкріплює пізнання та розуміння учнів.

Рис 1. Зображення до тексту

Такий метод сприяє формуванню у молодших школярів кращого розуміння послідовності подій, зображених у тексті, викликає інтерес до прочитаного. Наведений приклад використання різних ілюстрацій на заняттях з мовно-літературної галузі в умовах забезпечення обов'язкових результатів стандарту робить навчання для молодших школярів не просто привабливим, а й цілеспрямованим на розуміння подієвості літературного твору та характеристики персонажів.

Прочитання біографії письменника з глибоким розумінням чи не одне із найважчих завдань для молодшого школяра. Важливо розуміти, що проблематика спілкування сучасних дітей виходить далеко за межі художньої літератури («фікшн») і знаходить своє відображення в так званій літературі «нон-фікшн» (науково-популярна, публіцистична, довідкова, есеїстична тощо) [1, с. 10]. У 4 класі учні ознайомлюються із творчістю українського письменника Івана Яковича Франка.

Текст, що поданий у підручнику, є публіцистичним. Об'ємний матеріал, який постає перед школярами, складає неабиякі труднощі. Для опрацювання таких текстів доречним є метод «Лінія часу».

Рис. 2. «Лінія часу»

Такий метод роботи формує у дітей розширені уявлення про життєпис митця, викликає інтерес до фактів біографії видатної людини, які відповідають віковим особливостям. Ключові слова, які вписані у картках розвивають критичне та системне мислення школярів, зв'язне мовлення, творчість, вміння знаходити головне, здатність логічно обґрунтовувати позицію, співпрацювати, адже за допомогою них учні самостійно розповідають про певний етап в житті письменника. У педагога з'являється можливість усебічно розвивати читацьку спроможність дітей, унаочнюючи для них важливу інформацію.

Інтегроване навчання є ще однією із можливостей формування вправного читача в Новій українській школі. Зразки текстів різних жарів, що вміщені до підручників, продукують потребу в підборі активних методів роботи над текстом з метою формування читацької компетентності. Предметна інтеграція передбачає розробку спеціальних кейсів (наборів пов'язаних між собою видів діяльності, які розгортаються навколо певного тексту/медіатексту, зокрема твору літератури), використання яких дає можливість на одному уроці розв'язувати завдання як мовної, так і літературної освіти. Такий інноваційний підхід принципово змінює розуміння сучасною школою поняття «урок української мови». Якщо традиційно на уроках української мови панував словоцентричний підхід до вивчення мови, то в умовах інтегрованого навчання на уроках української мови з'являється можливість зреалізувати текстоцентричний підхід до вивчення мови [1, с. 28]. Яскравим прикладом є твір «Фа (Сонет)» Лесі Українки, який учні розглядають у 4-му класі. У сонеті висвітлено активне використання художніх засобів, тропів та словосполучень іменника з прикметником, що і є інтеграцією мовно-літературної освітньої галузі. Також учні ознайомлюються із самим поняттям «сонет».

Для створення цілісного художнього образу доречно інтегрувати літературу й музику, адже «Фа (Сонет)» входить до збірки «Сім струн», що безпосередньо стосується важливого етапу у житті Лесі Українки – гри на фортепіано. Звук –

повноцінний співавтор твору, він допомагає авторові передати різні функції, ілюструвати напружену дію, додати емоційного забарвлення. Музика може безголосо звучати чи передавати настрій твору. Прийом «Слухання музики» дозволяє зрозуміти єдність слова та тону для розуміння прочитаного. Обговорення цього питання з учнями дозволяє їм усвідомити, що саме для багатьох з них становить істотну перешкоду під час самостійного читання. Слухання дозволяє сприймати текст через інтонації, які роблять твір зрозумілим і цікавим, на відміну від самостійного читання, де текст треба наповнювати інтонаціями [2, с. 14].

Отже, читання з розумінням є одним з наскрізних умінь, визначених Державним стандартом освіти, що є спільним для всіх ключових компетентностей. Вміння читати з розумінням, читати вдумливо, критично й глибоко по праву вважають одним із найважливіших вмінь, якими має оволодіти особистість для впевненого й гармонійного життя у світі. Одним із головних завдань вчителя початкових класів є сформулювати цю навичку у дітей. За допомогою різних методів, прийомів та засобів навчання педагог повинен сприяти формуванню читання з розумінням як наскрізного умінь, що є складовою читацької грамотності школярів.

Література та джерела

1. Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навч.-метод. посіб. Харків: Соняшник, 2020. 176 с.

2. Старагіна І. П., Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі: навчально-методичний посібник. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 58 с.

3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.03.2024).

4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.12.Savchenko.pdf> (дата звернення: 02.03.2024).

5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.12.Shyyan.pdf> (дата звернення: 02.03.2024).

Секція 8

Психологічний вимір особистості

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОКОРЕКЦІЇ ТРИВОЖНИХ СТАНІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Александрук,

студентка 1-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Олена Гудзенко, к. філос. н., доц., доцент кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Аналізується ефективність арт-терапії у зменшенні тривоги у дітей. Розглядаються методи та підходи до використання мистецтва для психологічної підтримки та розвитку позитивних емоцій.

Психологи та педагоги розглядають арт-терапію як потужний засіб для здійснення психокорекції, наприклад, відпрацювання станів тривожності, емоційного дисбалансу, страхів. Його можна застосовувати для представників різних вікових категорій, але, на нашу думку, особливо корисним є він для використання педагогами у роботі з учнями початкових класів. Актуальність застосування згаданого методу психотерапії посилюється викликами сьогодення, зокрема, складними психічними станами, у яких можуть перебувати українці через ситуацію повномасштабної війни.

Зауважимо, що фахівці повсякчас звертаються до цілющих арт-терапевтичних методик. Зокрема, А. Солнишкіна розглядає використання креативного потенціалу арт-терапії в соціально-педагогічній роботі з дітьми біженців та внутрішньо переміщених осіб, зазначаючи, що основними перевагами методів арт-терапії є можливість їх використання разом із соціально-психологічними методами та методами корекції поведінки [4].

І. Головатюк, аналізуючи специфіку сприйняття та провадження арт-терапії зарубіжними науковцями, праці сучасних західноєвропейських та американських теоретиків і практиків у галузі арт-терапії, зокрема, співставляючи особливості роботи арт-терапевта в Україні та країнах Західної Європи і США, зауважує, що застосування арт-терапії актуальне через те, що ця діяльність не спрямована на навчання конкретних мистецьких технік, але на надання особистості можливості виразити себе за допомогою арт-терапевтичних прийомів і таким чином здобути

відчуття покращення свого психоемоційного стану шляхом виявлення негативних емоцій та переживань [1].

Відзначимо, що психологічні особливості страхів у молодших школярів визначаються залежністю емоційного розвитку дитини від зовнішніх та внутрішніх впливів, а їх формування у молодших школярів відбувається на основі особистісних новоутворень у цьому віковому періоді [5].

О. Карапетрова підкреслює, що при відпрацюванні тривожних станів за допомогою, зокрема, таких арт-терапевтичних технік, як казкотерапія, ізотерапія, пісочна терапія, фахівець зосереджує увагу на розвитку навичок впізнавання та управління власними емоціями. Особам рекомендують висловлювати свої емоції та почуття шляхом застосування методів, наприклад, малювання, створення колажів, ліплення. Відповідно, ці заняття надають можливість людям, які переживають стани тривоги, виявити причини своєї тривоги, а також усвідомити власну неповторність. Також, при зверненні до пісочної, танцювальної, музичної, або терапії метафоричними асоціативними картами, досягається вираження почуттів, пов'язаних з переживаннями власних проблем. А також – відбувається активний пошук нових форм взаємодії з навколишнім світом та підтвердження власної індивідуальності та значущості [3].

І. Данилюк, Н. Буркало відзначають, що арт-терапія активно використовується у роботі з дітьми, зокрема в психодіагностичній, психокорекційній та психотерапевтичній практиці. Важливо те, що вона сприяє творчому розвитку пізнавальних здібностей дитини та налагодженню гармонійних відносин з оточуючим середовищем [2].

Отож, дитячий період є важливим етапом у розвитку малюка. Саме на цьому етапі у дітей молодшого шкільного віку розвиваються пізнавальні психічні процеси, активно проявляються творчі здібності. З цієї причини, серед різних напрямків арт-терапії, що застосовуються у роботі з дітьми, зокрема, учнями початкових класів, широко використовують, зокрема, ізотерапію (звернення до образотворчого мистецтва: малювання, що сприяє розвитку емоційної сфери та творчих здібностей дитини), пісочну терапію (використання піску для гармонізації внутрішнього стану дитини та покращення її соціальних навичок), казкотерапію (сприяє розвитку творчого мислення дитини), лялькотерапію (розвиває пізнавальні процеси та позитивно впливає на соціальну адаптацію дитини). Тому, на нашу думку, застосування арт-терапії, сприяючи всебічному розвитку та самовираженню, є ефективним засобом роботи з дітьми, оскільки метод арт-терапії є спеціалізованою формою психотерапії, що ґрунтується на використанні мистецтва з метою гармонізації особистості дитини через розвиток здатності до самовираження та самопізнання.

Література та джерела

1. Головатюк І. Г. Арт-терапія у зарубіжній науковій традиції. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Вип. 2(41). С. 63–66.
2. Данилюк І. В., Буркало Н. І. Особливості застосування арт-терапії в роботі з дітьми. *Psychological journal*. Vol. 7. Is. 9(53). 2021. С. 85–98.

3. Карапетрова О. В. Використання методів арт-терапії у роботі психолога з корекції тривожних станів особистості. *Вісник університету імени Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2020. № 2(20). С. 34–39.

4. Солнишкіна А. А. Використання креативного потенціалу арт-терапії в соціально-педагогічній роботі з дітьми біженців та внутрішньо переміщених осіб. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Вип. 88. С. 186–190.

5. Хараджи М. Особливості застосування арт-терапії у корекції страхів дітей молодшого шкільного віку. *Психологічні науки*. 2022. Вип. 17(62). С. 121–128.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Богдана Александрук, Оксана Мазур,

студентки 11 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології**

Проаналізовано поняття арт-терапії. Розглянуто методи арт-терапії, які можна використати в закладі дошкільної освіти.

У сучасному освітньому процесі все частіше використовуються методи арт-терапії, зокрема й у роботі вихователя закладу дошкільної освіти. Цей напрям має багато переваг у використанні, оскільки використовується невербально.

Арт-терапія (з англ. – art – мистецтво) – це напрям у психології та психокорекції, який заснований на творчій та мистецькій діяльності. Зазвичай під цим поняттям розуміють використання образотворчого мистецтва у діяльності людини, за допомогою якого можна дати оцінку психологічному стану особистості, зокрема й дитини. Є. Вознесенська стверджує, що арт-терапія – це метод, в якому, за допомогою творчого самовираження, людина зцілюється. О. Титарєко визначає арт-терапію як спосіб реабілітації засобами мистецтва та художньої діяльності [2].

С. С. Івашко зазначає, що в закладах дошкільної освіти можна використати такі напрями арт-терапії:

- робота з папером в нетрадиційній формі з метою корекції моторної, мотиваційної та когнітивної сфери дитини;
- образотворче мистецтво в нетрадиційній, цікавій формі для дітей з метою корекції мотивації;
- створення колажів з фотографій, малюнків, інших матеріалів з метою розвитку спілкування з навколишнім середовищем;
- робота з природними матеріалами, в тому числі й з тістом з метою розвитку рухових, творчих та пізнавальних можливостей дитини;

Секція 8. Психологічний вимір особистості

- малювання пальцями, долонями, губками на різній основі розвиває потреби в активності, реалізовує моторні та емоційні можливості можливості вихованців;

- сенсорна інтеграція – знайомить дитину з формою, розміром предметів, площиною, частинами предметів, що сприяє корекції мотивації, пізнавальних процесів та допомагає соціальній адаптації [1, с. 291].

В умовах закладу дошкільної освіти можна використати такі напрями арт-терапії:

- ігротерапія – метод використання гри, яка впливає на розвиток особистості, зокрема дітей дошкільного віку. Метод сприяє створенню між дітьми близьких стосунків, підвищити самооцінку, зняти напругу, переключити увагу зі стресової ситуації;

- казкотерапія – метод, в якому використовується казка з метою інтеграції особистості, розвитку її творчих здібностей, взаємодії з оточуючими. З казками можна працювати в таких напрямках: розповідь казки, перероблення казки, створення казки, постановка казки з допомогою іграшок або ляльок;

- ізотерапія – метод використання образотворчого мистецтва з дітьми дошкільного віку. В роботі можна використати проєктивні малюнки, вільний малюнок, тематичне малювання, візуалізація, аплікація, колаж та ін.;

- танцетерапія – використання танцю та руху для інтеграції емоційного та фізичного стану дитини. Танець може бути як спонтанний, непродуманий, так і з певними аутентичними рухами;

- музикотерапія – використання музики та звуків з метою реабілітації та роботи з емоціями дитини. Можна використовувати як уже записаний звук, так і створювати своє за допомогою музичних інструментів або голосу;

- фототерапія – метод використання фотографій чи картинок з метою гармонізації особистості дитини та вирішення емоційних проблем [3, с. 248].

Розглянемо більш детально метод арттерапії – казкотерапію. Казка впливає на дитину дошкільного віку на двох рівнях: вербальний та невербальний. Вербальний рівень відбувається під час читання казки, сприймання цієї історії вихованцем. Невербальний рівень продовжується у вигляді перетворення казки на малюнок, виріб з паперу чи пластиліну. Завершальним етапом є обговорення казки з дітьми.

Казкотерапія використовує такі види казок: художні, медитативні, психокорекційні, психотерапевтичні, дидактичні. Казки найчастіше використовуються в роботі з дитячою тривожністю. Читаючи твір дитині, важливо звертати увагу на те, як реагує дитина, з кого вона бере приклад ,який герой подобається та не подобається. Якщо дитина симпатизує більше лиходіям, то потрібно поговорити про це та визначити які позитивні сторони вона виявляє в цих героїв [4, с. 169].

Таким чином, арт-терапія є ефективним засобом роботи для вихователів закладів дошкільної освіти. За допомогою цих методів дитина може виражати свої емоції, почуття, думки та творчість, що сприяє покращенню взаємодії між дітьми та підвищити самооцінку.

Література та джерела

1. Івашко С. С. Особливості використання арт-терапії в закладах дошкільної освіти. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення*: зб. матер. VII Міжн. наук.-практ. конф. (25 травня 2023 р., м. Ніжин). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. С. 291–293.
2. Титаренко О. І. Використання арт-терапії в психолого-педагогічному супроводі освітнього процесу: електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/tytarenko.pdf (дата звернення: 13.03.2024).
3. Хіля А. Використання елементів арт-терапії у роботі вчителя початкової школи та вихователя закладу дошкільної освіти (теоретичний аспект). *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VII школа методичного досвіду)*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. уч. (21-22 листопада 2018 року). Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2018 С. 248–250.
4. Юрченко . М. До проблеми використання елементів казкотерапії у роботі з дітьми в закладах дошкільної освіти. *Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження*: матер. III Міжн. студ. наук. конф. Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2023. С. 169–171.

ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ САМОСВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Артишук,

студентка 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології

У роботі проаналізовано визначення самосвідомості в наукових джерелах. Подано результати емпіричного дослідження самосвідомості дошкільників.

Пізнання власної особистості представляє собою складний процес, який супроводжує людину протягом усього її життя. Починаючи з осмислення зовнішніх аспектів себе, людина порівнює їх з характеристиками інших осіб, що призводить до формування уявлення про свій зовнішній вигляд. Далі, шляхом самоспостереження та рефлексії, вона починає конструювати систему знань про свої внутрішні психічні риси. Цей процес стає основою для виникнення складної психічної структури, відомої як «Я-концепція».

За академічним тлумачним словником, самосвідомість – ясне розуміння своєї суті, своїх особливостей, своєї ролі у житті, в суспільстві [1].

Секція 8. Психологічний вимір особистості

За підручником, авторами якого є Сергєєнкова О., Столярчук О. та Коханова О., самосвідомість – це здатність людської психіки усвідомлювати власні якості, властивості та ознаки [6, с. 174].

У Базовому компоненті дошкільної освіти [2], Законах України «Про освіту» [5], «Про дошкільну освіту» [4], Національній доктрині розвитку освіти [3] визначено основні принципи освіти в нашій державі, що само собою передбачають особистісний підхід, врахування особистісних якостей вихованців та учнів та забезпечення органічного зв'язку навчання, виховання з українською культурою, традиціями та звичаями.

Однією з ключових характеристик самосвідомості є здатність особистості розпізнавати та розуміти власні почуття, думки та поведінку. Цей аспект самосвідомості визначається як рефлексивна здатність, яка дозволяє особі відділити себе від оточуючого світу та об'єктивно оцінювати власні дії та реакції. Історично розвиток концепції самосвідомості пов'язаний із філософськими дискусіями щодо природи свідомості та особистості.

Самосвідомість складна тема в психології, яка привертає увагу вчених різних напрямків. Вивчення її в психологічній літературі відкриває нові горизонти для розуміння природи свідомості та взаємодії із соціальним середовищем. Дослідження цього питання може призвести до важливих висновків для покращення якості життя та психічного благополуччя людей у сучасному суспільстві.

Емпіричне дослідження сформованості самосвідомості дітей дошкільного віку проводилося на базі КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №13 Луцької міської ради» «Дельфін». В дослідженні взяли участь вихованці старшої групи «Золота рибка» в кількості 10 осіб.

Результати методики дослідження Я-концепції із застосуванням шкал Дембо, за допомогою якої ми визначили рівень сформованості самосвідомості дітей старшого дошкільного віку, свідчить наступне: всього 40% вибірки дітей мають адекватний рівень самооцінки; 4 вихованці реалістично оцінюють свої дії, навички та якості особистості; 5 дітей, це 50% старших дошкільників мають занижений рівень самооцінки, вони відчують себе ізольованими, їм не вистачає емоційної підтримки та батьківської любові; 1 дитина (10%) знаходиться в критичному стані та потребує додаткової спеціалізованої допомоги (табл. 1).

Таблиця 1

Результати дослідження Я-концепції дошкільників

	Критерії оцінювання
10% (1 дитина)	1 дитина погано себе характеризувала, має занижений рівень самооцінки, відчуває себе винуватцем конфліктів у сім'ї, ізольована.
50% (5 дітей)	5 вихованців виражають самокритичність, їм не вистачає емоційної підтримки в колі сім'ї, вони мають занижений рівень самооцінки.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

40% (4 дітей)	4 дітей правдиво оцінювали свої якості, здібності, бажання, описували себе реалістично, відповідь в роботі зі шкалами та опис себе збігався. Діти мають адекватний рівень самооцінки, здатні реалістично оцінити себе.
---------------	--

Одній дитині важко було відповідати на запитання, вона довго думала і замислювалась над відповідями. П'ятеро із дітей починали розповідати про себе, або характеризувати себе більш самокритично (нормальний, середній). Важливим фактором оцінки є збіг розповіді про себе та відповідей, таких дітей було чотири.

Таким чином, результати емпіричного дослідження свідчать про те, що в більшості досліджуваних вихованців сформована Я-концепція відповідно віковій категорії, що проявляється в індивідуальних уявленнях про обговорювані якості та адекватних уявленнях про самого себе.

Література та джерела

1. Академічний тлумачний словник. URL: <https://sum.in.ua/s/-samosvidomistj> (дата звернення: 27.01.2024).
2. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: <http://surl.li/jyzz> (дата звернення: 26.01.2024).
3. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 07.03.2024).
4. Про дошкільну освіту: закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 07.03.2024).
5. Про освіту: закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.02.2024).
6. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Загальна психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. С. 174.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Андрій Бідун, Денис Форманюк,

студенти 21 ПОск групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто індивідуальні особливості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, вплив дошкільного виховання на ставлення до навчання в школі.

Сучасність пропонує нам чимало можливостей для загального розвитку дитини та отримання освіти. Ще з дитинства в малюка розвивається дрібна моторика, дитина

Секція 8. Психологічний вимір особистості

здобуває свої перші знання та навички, але кожна людина індивідуальна і має самобутні й неповторні риси та якості, такі, як: індивідуальні властивості нервової системи, темперамент, інтереси, здібності, особливості мислення, уяви, пам'яті, емоцій, вольових дій, життєвий досвід, активність, темп роботи, швидкість засвоєння навичок тощо. Саме тому існують індивідуальні відмінності, що залежать від природних задатків, умов життя і виховання дитини.

У ранньому і дошкільному періодах життя, виховання має великий розвивальний вплив за умови максимального використання активності дитини, залучення її до діяльності, яка найповніше відображає її інтереси, ставлення до навколишнього світу. Для дитини першого року життя, особливо важливе спілкування з дорослими, яке спонукає її звертати увагу на предмети, оволодівати першими звуками і словами, забезпечує психологічний комфорт. Дитина починає орієнтуватися у навколишньому середовищі, в нього розвиваються основи мислення [1].

У дошкільному віці діти легко граються вдома без особливих зусиль. Вони можуть взяти будь-яку іграшку та почати грати просто через задоволення від цього процесу. Проте під час навчання дитині часто потрібно дотримуватись інструкцій вчителя або відтворювати за його прикладом. Деякі навчальні завдання можуть не відповідати безпосереднім потребам дитини та вимагати вольових зусиль для їх виконання. Так, учень, бажаючи бути поміченим вчителем виконує вправу, спрямовану на навчання, яке саме по собі його не приваблює [3].

Діти дошкільного та молодшого шкільного віку можуть мати різні індивідуальні особливості, такі як висока інтелектуальна здатність, творчий потенціал, різні темпи навчання, схильності до конкретних видів діяльності та навички спілкування. Кожна дитина унікальна і потребує індивідуального підходу в освіті та вихованні, для того щоб дізнатися їх потреби, здібності та інтереси. Важливо розуміти й те, що кожна дитина це вже особистість, це наше майбутнє, тому потрібно створювати сприятливе середовище для розвитку школярів та реалізації їхнього повного потенціалу.

У ранньому віці сприйняття є досить розвиненим, але не диференційованим. Наприклад, діти ще не можуть проводити цілеспрямований аналіз отриманих вражень, виділяти головне та істотне, їх сприйняттю властива виражена емоційність.

У першому класі діти вже можуть краще сприймати та аналізувати інформацію. Розвивається пам'ять, учні зустрічаються з новим середовищем та предметами. Поряд з кількісними змінами, у розвитку сприймань молодших школярів мають місце і якісні зміни. Вони являють собою певні перетворення структури сприймання, виникнення нових особливостей, які знаменують собою зростання пізнавальної ефективності у здобувача освіти. Поступово сприймання у молодших школярів стає більш зрозумілим та цілеспрямованим процесом. Сприймаючи щось нове, діти намагаються їх структурувати за певними особливостями. Коли перед дітьми постає вибір, то вони в більшості орієнтуються на колір і форму, беручи саме їх за характерні ознаки.

Віковою особливістю є й не розвинена увага молодших школярів. У них переважає мимовільна увага, яка спрямована на щось нове, цікаве та яскраве.

Розвиток уваги молодших школярів дедалі більше характеризується зростанням вольових зусиль, а коли створено ще й умови для цілеспрямованої роботи, за яких вони привчаються керуватись самостійно поставленою метою, то з часом вони вчаться аналізувати інформацію і обирати головне. При цьому розвиток довільної уваги у дітей йде від керування цілями, поставленими перед ними дорослими, до реалізації самостійно поставлених перед собою цілей, в процесі цього розвитку діти також переходять від постійного контролю вчителя до самоконтролю через взаємний контроль з однокласниками. Цей процес сприяє формуванню в дітей внутрішньої мотивації та саморегуляції, що є важливими навичками для успішного навчання та життя взагалі.

З віком у дітей зростає обсяг і стійкість уваги. Увага у молодших школярів тісно пов'язана зі значущістю для них навчального матеріалу. Усвідомлення необхідності, важливості матеріалу, інтерес до його змісту є важливою умовою. Увага залежить і від доступності навчальних завдань, поставлених перед учнями, а також від уміння вчителя так організувати учбову діяльність, щоб охопити нею всіх учнів у класі. Серед причин нестійкості уваги в цьому віці можна назвати передусім недостатню розумову активність дітей, зумовлену як недосконаліми методиками навчання, так і рівнем їх готовності до учбової діяльності, непереборними труднощами у навчанні, станом здоров'я [2].

У молодшому шкільному віці ми спостерігаємо, що вольовий мотив досягнення закріплюється і стає постійною особистісною рисою. Проте цей процес не відбувається миттєво, а лише під кінець початкових класів. Шкільне навчання відіграє важливу роль у розвитку вольових якостей молодших школярів. Цей процес допомагає їм навчитися усвідомлено виконувати завдання, підпорядковувати свою діяльність вимогам, регулювати свою поведінку та узгоджувати власні потреби з вимогами вчителя, керувати увагою, слухати, думати, запам'ятовувати та вирішувати конфліктні ситуації. Ці навички є важливими для успішного навчання та загальному розвитку дитини.

Отже, діти дошкільного та молодшого шкільного віку мають різноманітні індивідуальні особливості, які впливають на їх розвиток та навчання. Кожна дитина унікальна і має свої унікальні риси у фізичному, емоційному, соціальному та когнітивному розвитку. Важливо забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини, враховуючи її потреби, здібності та інтереси. Розуміння індивідуальних особливостей дітей допомагає створити сприятливе середовище для їхнього розвитку.

Література та джерела

1. Формування особистості дитини в молодшому шкільному віці URL: https://pidru4niki.com/77714/psihologiya/formuvannya_osobistosti_ditini_molodshomu_shkilnomu_vitsi (дата звернення: 09.03.2024).
2. Вікові й індивідуальні особливості дітей URL: <https://studentam.net.ua/-content/view/3519/97/>(дата звернення: 09.03.2024).
3. Психологічні особливості молодшого школяра URL:http://schorsschool1.-edukit.cn.ua/socialjnopsihologichna_sluzhba/psihologiya_shkolyara/psihologichni_osoblivosti_ditej_molodshogo_shkilnogo_viku/(дата звернення: 09.03.2024).

МЕНТАЛЬНА СТІЙКІСТЬ: ПІДТРИМКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ

Ангеліна Бобер, Яна Слобода,

студентки 21 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології**

Розглянуто поняття психічного здоров'я та дитячої психіки. Проаналізовано чинники, які впливають на психічне здоров'я дитини дошкільного віку. Наведено поради батькам, щоб вберегти дитячу психіку під час війни.

Війна стала причиною стресу та додаткового психологічного навантаження для мільйонів українців. Найуразливіші серед них – діти, адже їх психіка дуже чутлива до будь-яких змін. Звуки повітряних тривог, вибухів, обстріли – це все залишає свій негативний відбиток.

Під психічним здоров'ям дитини розуміють сукупність і злагоджену роботу мозку, нервової системи, усіх життєво-необхідних функцій організму, забезпечення позитивного стану психоемоційної сфери в умовах сприятливого психологічного клімату.

Дитяча психіка є найвразливішою і формується під впливом різних чинників, таких як: сім'я, школа, оточуюче середовище, ЗМІ та інші. Діти добре відчують будь-які зміни в поведінці своїх батьків, навіть якщо ті вдають, що нічого не відбувається, оскільки дитина постійно відчуває вплив соціального середовища, Загострення суперечностей може призвести до виникнення невротичних станів та інших труднощів у психічному й особистісному розвитку дитини [5].

Щодо того, який вік найбільш вразливий до подій війни, Т. Кирієнко зазначає, що на дітей у будь-якому віці війна залишить свій слід. Діти до року будуть боятись голосних звуків, у дітей до 5-ти років – проблеми з мочеспусканням вночі, до 8-9 років – страх смерті і нічні кошмари. Підлітки також вже мають страх смерті та страх за своїх близьких. У всіх дітей є ці симптоми, але хтось проявляє їх більше, а хтось менше. Потім може спричинювати у дитини відчуття страху за життя, фізичну та емоційну напругу, підвищену, а саме головне погіршення соціалізацію [1].

Другим важливим моментом є соціалізація. Наразі діти цього позбавлені, а їм необхідне спілкування з однолітками. Його відсутність чи недостатня кількість виражається у потребі бути почутим, відчутти свою значимість і проявляти самовираження. Багато дітей зараз покинули свої домівки і вимушено живуть на чужій території. Це, знову ж таки, сприймається як нерозуміння того, чому вони повинні покидати свої іграшки, своє минуле життя. Багато дітей зараз борються із стресом, не хочуть розмовляти, стали замикатись у собі, присутня агресивність [3, с. 61].

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Зазвичай, стрес у дітей проявляється на таких рівнях: думки; емоції; поведінка; тіло.

В. В. Левченко та О. В. Луценко зазначають, що в цілому в Україні 75% дітей зазнали наслідків військових дій. Наслідки цих подій проявляються у: порушенні сну; пам'яті; психоемоційній регуляції; втраті нормального дитинства; втраті довіри та безпеки; психологічних травмах. Це призводить до соціальної та психічної дезадаптації, або у важких випадках до психічних розладів. Війна, як показали дослідження, має довготривалі наслідки для психіки [2, с. 87].

Визначено, що на психічне здоров'я дитини впливають такі чинники:

- відчуття безпеки або її відсутність (перебування в окупації, прифронтових містах);
- закриття базових потреб (сон, їжа, навчання, спілкування з дорослими та однолітками);
- сімейне середовище (втрата близьких, розлука або переїзд);
- дискримінація (чи є відчуття приналежності до соціуму, важливість ідентифікації дитини з іншими);
- фото/відеофіксація насильницьких дій (чи мала дитина доступ до отримання інформації такого змісту) [6].

Щоб вберегти дитячу психіку під час війни, батькам рекомендується дотримуватися таких правил:

1. Вести відкриті діалоги;
2. Повідомляти правдиву інформацію;
3. Дотримуватися режиму і стабільності;
4. Мінімізувати вплив жорсткого матеріалу;
5. Психологічно підтримувати;
6. Не забувати про розваги і релаксацію;
7. Дотримуватися взаємопідтримки у сім'ї;
8. Проводити спільні заходи і творчість [4].

Таким чином, у світі, де війна та конфлікти стають жорстокими реальностями для беззахисних дітей, ментальна стійкість виявляється ключовою складовою підтримки їхнього психічного здоров'я. Важливо надавати дітям можливість виражати свої емоції та думки, забезпечувати їхню безпеку та підтримку у складних життєвих ситуаціях. Розвиток ментальної стійкості у дітей сприяє формуванню внутрішньої сили, впевненості та здатності адаптуватися до змін.

Література та джерела

1. Кирієнко Т. Інтерв'ю для сайту Українських національних новин. URL: <http://surl.li/rtysuc> (дата звернення: 07.02.2024).
2. Левченко В. В., Луценко О. В. Вплив військових подій на психічне здоров'я дитини. *Габітус*: наук. журн, 2023. Вип. 50. С. 87.
3. Тупчієнко Д. Вплив війни на психічне здоров'я людини. *Здоров'я і суспільство в умовах війни*: зб. наук. ст. Кропивницький: ЦІРоЛ, 2022. С. 61.
4. Як вберегти дитячу психіку під час війни: поради батькам. URL: <https://aidunit.org/news/yak-vberegti-dityacu-psixiku-pid-cas-viini-poradi-dlya-batkiv> (дата звернення: 12.02.2024).

5. Як зміцнити психічне здоров'я дошкільника. URL: https://dnz37.edu.vn.ua/zmiz_psih_zdor.html (дата звернення: 12.02.2024).

Як покращити психологічний стан дитини під час війни: поради фахівця: за матеріалами Національної поліції України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/iak-pokrashhiti-psixologicnii-stan-ditini-pid-cas-viini-poradi-faxivcia> (дата звернення: 11.03.2024).

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАННЯ СТРЕСУ СЕРЕД МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Тетяна Гловацька,

студентка групи ММ-21 спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійної програми «Сестринська справа» кафедри
медсестринства та екстреної медицини Комунального закладу вищої освіти
«Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Тетяна Пастрик, д-р психол. н., доц.,
в. о. ректора КЗВО «Волинський медичний інститут»*

Проведено дослідження на тему стресу серед медичних працівників та емпірично досліджено рівень стресу в медичних працівників та показників стресостійкості при оцінюванні інтелектуальних і поведінкових чинників стресу, та емоційних і фізіологічних симптомів стресу.

Медичні працівники часто піддаються високому рівню стресу у своїй повсякденній роботі. В ході своєї роботи вони піддаються впливу безлічі емоцій, включаючи необхідність рятувати пацієнта, почуття невдачі і розчарування, коли хвороба пацієнта прогресує, почуття безсилля перед хворобою і пов'язаними з нею втратами діяльності [2, с. 33]. Тому вивчення питання стресу саме у медичних працівників є актуальним для нас завданням.

Для дослідження впливу стресу серед медичного персоналу було використано методу «Комплексна оцінка проявів стресу» Ю. В. Щербатих. В ході роботи було визначено чотири рівні ознак (див. рис. 1) та п'ять рівнів стресу (див. рис. 2). Аналізуючи рисунок, ми можемо спостерігати, що на графіку зображено чотири основні рівні ознак стресу, а саме: інтелектуальні ознаки (61%), емоційні ознаки (57%), поведінкові ознаки (54%), фізичні ознаки (43%).

З отриманих результатів можна виділити домінуюче переважання у даній вибірці досліджуваних наступні властивості: переважання негативних умов, складність сконцентрувати увагу, підвищене відволікання, складність у прийнятті рішень, бажання перекласти відповідальність на когось-іншого, збільшення конфліктних ситуацій в сім'ї або на роботі, низька продуктивність діяльності, підвищена тривожність, почуття невпевненості в собі та зменшення задоволення життям, підвищена втомленість, головний біль. Такий результат, може бути свідченням того, що на рівень стресу впливає багато факторів, і не лише робочих. В особистій розмові учасники дослідження говорять про сукупність різних факторів, які

Секція 8. Психологічний вимір особистості

на них впливають. Багато розмов та тривог стосуються війни в Україні; страх втрати близьких осіб, тривога щодо мобілізаційних процесів тощо. Також сюди можна віднести відчуття соціальної незахищеності, невпевненість у майбутньому та інші фактори. Дехто з учасників відзначав, що почувається самотньо та відособлено, що також може провокувати стрес.

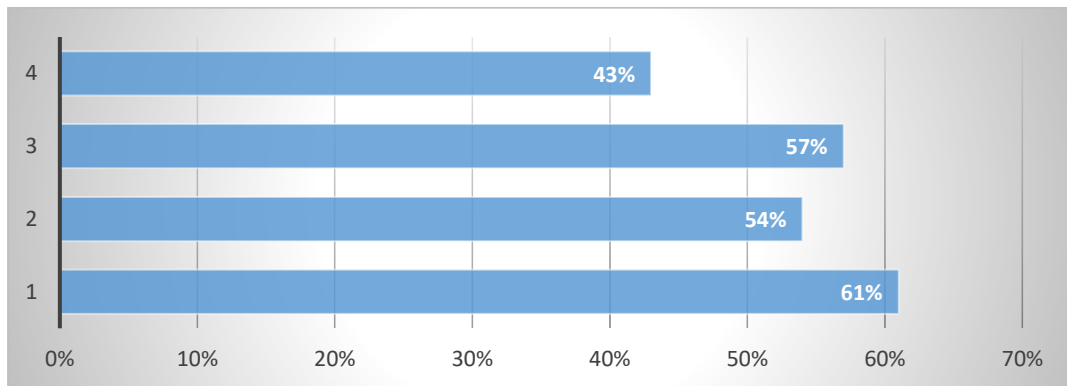

Рис. 1. Показники рівнів ознак стресу, %

(Прим.: 1 – інтелектуальні ознаки; 2 – поведінкові ознаки; 3 – емоційні ознаки; 4 – фізичні ознаки)

Далі, за методикою «Комплексна оцінка стресу», (див. рис. 2.2) нами було виділено рівні стресу серед медичних працівників. У жодного (0%) з досліджуваних в цей момент життя відсутність стресу та помірний рівень стресу не було визначено. 27% опитаних відчувають рівень напруги, інші 27% опитаних мають рівень сильного стресу, в цьому випадку необхідне застосування спеціальних методів та методик подолання стресу.

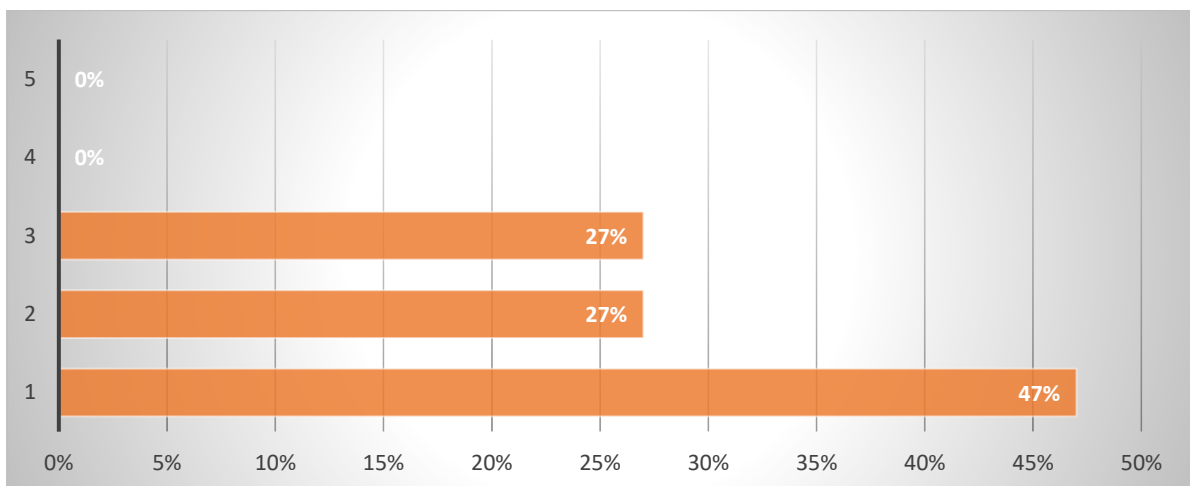

Рис. 2. Показники рівнів прояву стресу, %

(Прим.: 1 – рівень виснаження; 2 – рівень сильного стресу; 3 – рівень напруги; 4 – помірний рівень стресу; 5 – стрес відсутній)

У опитуваних виражається напруження емоційних і фізіологічних систем організму, що виникає у відповідь на стресогенний фактор, який не вдалося компенсувати. Найгірша ситуація у 47% досліджуваних, де виявлено рівень

виснаження, для успішного подолання якого потрібна допомога психолога або психотерапевта. Така величина стресу говорить про те, що організм виснажується через стресогенні чинники.

Отже, можна підсумувати, що в медичних професіях дуже важливо звертати увагу на психоемоційний стан професіонала. Адже формування емоцій залежить від сили вираження, їх якості та позитивного чи негативного знаку, ймовірності задоволення потреб діяльності [1, с. 350]. Стрес є внутрішнім станом організму, при якому ускладнюються здійснення його інтегративних функцій.

Література та джерела

1. Lazarus R. S. From psychological stress to the emotions. A history of changing outlooks, in: fifty years of the research and theory of R. S. Lazarus. An analysis of historical and perennial issues. 1998. P. 349–365.

2. Selye H. A. A syndrome produced by diverse noxious agents. Nature. Vol. 138(3479). P. 32–34.

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ілона Город,

студентка 11 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології**

Досліджено стадії розвитку морального почуття. Проаналізовано особливості розвитку моральної свідомості та моральності дітей дошкільного віку.

У дошкільному періоді з'являються форми поведінки, пов'язані не тільки з виділенням власного «Я», але і з принципово новим типом відносин дитини до навколишнього світу – переважної орієнтації дитини на соціальне оточення. Про це свідчить, зокрема, переважання тематики, пов'язаної із зображенням людини у творчості дошкільника. Це створює сприятливу основу для формування первинних форм соціально значущих цінностей і моральних критеріїв.

За Ж. Піаже розвиток морального почуття здійснюється у дві стадії:

1) стадія морального реалізму – діти судять про моральність вчинку або поведінки по його результату, не будучи здатними оцінити і врахувати наміри;

2) стадія морального релятивізму – діти розуміють, що правила створюються самими людьми і в ряді ситуацій люди бувають змушені від них відступати або змінювати їх. Це приводить їх до усвідомлення відносності моральності вчинку. При його оцінкою вони починають виходити з намірів, мотивів людини, а не з результатів і наслідків цих вчинків.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Розвиток моральної сфери особистості дошкільника зумовлене емоціями і почуттями дитини і пов'язане з його прагненням зберегти позитивний образ «Я». Розвиток моральної сфери особистості в дошкільному віці можна представити як становлення інтегрального єдності і формування взаємозв'язків моральної свідомості, поведінки, відносин, емоцій і почуттів дитини. Його моральне поведінка засноване на поки що недостатньому розумінні та прийнятті моральних норм і правил. Вони виконуються дитиною при наявності та схваленні з боку дорослих.

Дошкільник розуміє правила адекватної взаємодії з людьми і в сприятливих для себе умовах може вчиняти дії, орієнтуючись на ці правила. Індивідуальна емоційна зацікавленість у схваленні оточуючих призводить до розуміння необхідності відповідати позитивному еталону поведінки. Коли ця потреба набуває особистісний сенс, у дошкільнят виникає відповідальність як особистісна особливість, складаються основи відповідального ставлення до результатів своєї поведінки. У процесі становлення відповідальності у дитини розвивається здатність давати оцінку своїм окремим вчинкам і поведінці в цілому як добре чи погано, якщо домінуючими мотивами поведінки є суспільні мотиви. Опановуючи рефлексією, дитина намагається аналізувати власну поведінку, проектувати свої дії на можливі реакції з боку інших людей. Незважаючи на те що потреба надходити відповідно до правил набуває особистісний сенс для дитини, її почуття відповідальності краще проявляється у присутності дорослого. Розвиток моральної свідомості дошкільнят відбувається в наступних напрямках:

- 1) уточнення знань і уявлень про хороше і погане;
- 2) усвідомлення наслідків порушення моральних норм;
- 3) освоєння головних етичних понять: їх усвідомлення, переживання і використання для оцінювання характеру моральних дій і вчинків;
- 4) конкордації моральних знань і уявлень, емоційних відносин і вчинків.

Моральному розвитку сприяє посилення з віком значущості моральних норм і правил, підвищення адекватності оцінки своїх вчинків і вчинків інших людей на основі моральних знань. При цьому дошкільник залишається дуже залежимо від оцінок дорослих. Основними етичними поняттями, які зумовлюють розвиток моральної сфери особистості дошкільнят, є: добре – погано, правда – брехня, можна – не можна, ввічливість – грубість, добро – зло та ін.

Спільними факторами морального розвитку в дошкільному віці є: моральні почуття і переживання дитини, усвідомлення моральних норм і ставлення до них, адекватність емоційних відносин і поведінки у їх виконанні, моральну свідомість і почуття морального обов'язку, моральна оцінка і самооцінка. Загальний психологічний механізм полягає в інтеріоризації-екстеріоризації моральних норм, що містяться в основних етичних поняттях. Психологічними механізмами морального розвитку особистості дошкільника є: ідентифікація з носіями моральних норм, наслідування моральним зразкам, неузгодженість між зовнішньою оцінкою дорослими моральної поведінки і відносин і внутрішньої моральної самооцінкою дитини. Критеріями ефективності розвитку моральної сфери особистості дошкільника є:

- критерій морального знання (що дитина знає);

Секція 8. Психологічний вимір особистості

- критерій морального ставлення (як він до цього ставиться);
- критерій моральної поведінки (як він себе веде);
- критерій моральних почуттів і морального переживання (що він при цьому відчуває);
- загальний критерій – як єдність свідомості, поведінки, почуттів, відносин і переживань.

Формування моральних понять в дошкільному віці здійснюється різними способами. Процес формування моральних понять йде в дошкільному віці не тільки по напрямку від конкретного до узагальненого розуміння моральної сутності ситуацій. Під впливом спілкування з дорослими дошкільнята засвоюють зміст моральних понять спочатку в категоріальній формі. Зміст даних понять протягом дошкільного віку постійно уточнюється і доповнюється, що сприяє інтенсифікації їх формування. У той же час це створює можливість їх формального засвоєння.

Формування елементарних моральних понять і уявлень забезпечує більш усвідомлене входження у світ дорослих і стимулює перехід дошкільника на новий рівень морального розвитку. Поведінка, взаємини з дорослими і однолітками поступово перестають носити безпосередній емоційний характер, а починають визначатися моральними нормами. Старший дошкільник може сам використовувати певні моральні оцінки і застосовувати загальні критерії «добре – погано», відповідно до яких він диференціює соціально корисні і негативні свої поступки і дії інших людей [1]. Моральний розвиток людини триває протягом усього її життя, але основи закладаються в дитинстві. Перші навички морального виховання діти отримують в сім'ї під впливом життєвого досвіду, етичних норм, існуючих в сім'ї і посилюють праці, тому при вихованні дітей дошкільного віку необхідно приділяти першочергову увагу, мотивувати формування моральних почуттів і якостей. Щоб допомогти в цьому дитині, найближчі їй люди можуть зробити такі кроки:

1. Мотивуйте дитину діяти в рамках прийнятних норм;
2. Визначення й визнання емоцій на ранніх етапах допоможе дитині зрозуміти, що ви їй співчуваєте;
3. Хваліть дитину кожного разу, коли вона виявляє позитивну поведінку й демонструє правильну моральну поведінку. Так дитина зрозуміє, чого від неї очікують;
4. Ваші діти уважно спостерігають за вами. Дотримуйтеся правил, яких ви вчите дитину, покажіть їй позитивний приклад [2].

Отже, моральний розвиток дитини не менш важливий, ніж фізичний та психічний. Не потрібно чекати, поки дитина виросте, щоб пояснити їй моральні норми. Потрібно починати з раннього дитинства, стати для дитини гарним прикладом. Так дитина зможе перейняти моральні цінності, зробивши їх невід'ємною частиною свого життя.

Література та джерела

1. Особливості морального розвитку дітей дошкільного віку. URL: <http://surl.li/rttjr> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Семенюк О. М. Моральне виховання дітей дошкільного віку. URL: <http://surl.li/rttkk> (дата звернення: 15.03.2024).

ВПЛИВ СТРЕСУ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Надія Данилюк,

студентка 11 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Марія Кози́гора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології**

Розглянуто поняття стресу. Проаналізовано вплив стресу на психіку та фізіологічний стан дитини дошкільного віку.

Питання психологічних травм у дітей раннього віку внаслідок переживання стресу високої інтенсивності або тривалого стресу не є повністю розробленим ні в медичній, ні в спеціальній психологічній літературі. Можливість виникнення стресових розладів у дітей раннього віку довгий час ставилася під сумнів психологами. Вважалося, що стійкі афективні розлади не формуються в результаті стресових потрясінь, оскільки психіка дитини раннього віку дуже пластична, а довготривала пам'ять розвинена слабо. Тому діти дошкільного віку можуть уникнути відтермінованих наслідків стресових переживань.

У сьогоденнішніх реаліях українське суспільство травмоване війною, що триває в нашій країні. Особливо вразливими до травм і стресів є діти дошкільного віку. Це пов'язано з тим, що в цей період психіка зазнає значних внутрішніх змін і є особливо вразливою. За Г. Сельє, стрес – це не просто нервові напруження, а неспецифічна реакція організму на зміну обставин, яка вимагає адаптації та відновлення нормального стану. Цей термін був використаний для опису нормальної реакції організму на будь-яку ненормальну подію та визначено, що наслідки стресу проявляються не в його наявності, а в його інтенсивності [1, с. 148].

Війна – це стрес для дітей, що були евакуйовані, і для дітей що лишилися в Україні. В першому випадку це стрес від зміни місця проживання, втрати улюбленої кімнати, іграшок, улюбленого дитячого майданчика та друзів, розлука із батьком, у другому – це звуки вибухів та інші аспекти, суміжні з війною. Залишаючись в Україні, батьки повинні усвідомлювати, що безпечного місця немає ніде, тож дитина повинна виконувати чіткі «правила гри» під керівництвом дорослого, зокрема дотримуватись правил особистої безпеки під час повітряної тривоги. Це є важливим елементом реалізації інстинкту самозахисту та формує правильні звички реакції на подібні оголошення [2, с. 113]. Оскільки діти часто не знайомі зі словом «стрес» і його значенням, вони можуть висловлювати почуття стресу за допомогою інших слів. А також виражати його, кажучи негативні речі про себе, про інших або про навколишній світ (наприклад, «я нікому не подобаюся», «я тупий», «немає нічого веселого»). Для батьків важливо вислухати ці слова, «побачити» стан дитини.

Стреси мають негативний вплив на розвиток дитини. Він може проявлятися у вигляді фізичних симптомів, таких як болі у животі, головний біль і нудота, якщо дитина скаржиться на частий біль у животі, головний біль або якщо ці скарги часто повторюються, вірогідно дитина переживає сильний стрес.

Сучасні психологи стверджують, що тривалі фізичні та психічні навантаження, що перевищують норми, призводять до порушення функціонування окремих органів та серйозних психосоматичних розладів у дітей. Можливі наступні порушення в організмі дитини, викликані або посилені стресом: гіпертонія, серцево-судинні розлади, цукровий діабет, головний біль, хвороби органів дихання, виразки, мігрень. Стрес погіршує роботу серцево-судинної системи, сприяє порушенню серцевого ритму, підвищує артеріальний тиск та рівень холестерину в крові. Все це провокує додаткові порушення в роботі серця і сприяє згущенню крові. Стрес порушує роботу шлунково-кишкового тракту тим самим погіршує травлення.

Також можна спостерігати і певні зміни у поведінці дітей. Це помітна дратівливість або примхливість, плач, пітливість долонь, відмова від участі в іграх, які раніше приносили їм задоволення. Як бачимо, стреси негативно впливають на розвиток дітей дошкільного віку, викликаючи емоційні та поведінкові зміни. Такі стани можуть впливати на когнітивний розвиток та соціальні навички. Тому працівникам дошкільних закладів потрібно створювати сприятливе середовище та надавати підтримку для зменшення стресових ситуацій. У зв'язку з цим необхідно розробляти і використовувати інноваційні методики, що охоплюють всі сфери особистості дитини. У спеціальній педагогіці йде активний пошук найбільш безпечних та оптимальних умов організації виховної роботи з дітьми [3, с. 22.].

Отже, дотримуючись нескладних порад, вихователі повинні допомогти дітям впоратися зі стресом. Для цього необхідно бути поруч з дітьми, заспокоювати їх, говорити з ними спокійним тоном, звертати більшу увагу на їхню поведінку. Пам'ятаймо, що стрес – це невід'ємна частина сучасного життя. Ми у змозі допомогти нашим дітям впоратися зі стресами, виявляючи любов, підтримку і взаємоповагу.

Література та джерела

1. Гаврилюк О. Tactics of supporting Ukraine during the war. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матер. XXX Міжн. наук.-практ. конф. Гамбург (Німеччина): ГО «ВАДНД». 2023. С. 148.

2. Лугова М. С. Війна очима дітей дошкільного віку: шляхи збереження психічного здоров'я в умовах стресу. *Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти*: зб. наук. праць. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2022. С. 111–114.

3. Руда О., Гніда Т. Як допомогти учням і батькам у час війни: керівництво для тренерів. Київ, 2023. С. 22.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА СИМПТОМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ

Ольга Коток, Вікторія Дудко,

студентки 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Кози́гора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології

Подано визначення поняття професійного вигорання. Проаналізовано основні причини виникнення та можливі симптоми проявів професійного вигорання вчителів.

Будь-яка професійна діяльність вимагає залучення значних сил та ресурсів для хорошого результату. Особливо це стосується професій соціальних працівників: психологів, соціологів, медиків, соціальних працівників та робітників, педагогів і всіх інших, хто працює у сфері «людина-людина».

Деколи всього потенціалу не вистачає, щоб зуміти показати гідний результат, ніби останні сили вичерпуються, а знайти нове джерело їх наповнення буває важко. Це і є головним недоліком роботи, для прикладу, педагогів, які дуже часто працюють з різними дітьми, їхніми характерами, темпераментами, вадами та стикаються з багатьма особливостями їхньої нервової системи, що в цілому позначається на всьому навчальному процесі. Тому, на жаль, частіше всього вони стикаються із таким психологічним явищем як професійне вигорання.

Професійне вигорання – це виснаження емоційних, розумових і енергетичних ресурсів людини, яке розвивається на тлі сильного хронічного стресу в роботі. Виявляється повною втратою інтересу до професійної діяльності і відчуттям безглуздості подальшого розвитку, відсутністю сил і бажання займатися діяльністю, яка нещодавно була по-справжньому цікавою [4].

Працю вчителя, як слушно підкреслив В. О. Сухомлинський, – ні з чим не можна ні порівняти, ні зіставити. Ткач уже через годину бачить плоди своїх турбот. Сталевар через кілька годин радіє з вогненного потоку металу — це вершина його мрії; орач, сіяч, хлібороб через кілька місяців милується колосками і жменю зерна, вирощеного на полі... А вчителеві треба працювати роки і роки, щоб побачити предмет свого творіння; буває минають десятиріччя, і ледве-ледве починає позначатися те, що ти замислив; нікого так часто не відвідує почуття незадоволення, як учителя; ні в якому ділі помилки і невдачі не приведуть до таких тяжких наслідків, як в учительському [1].

Розвитку синдрому «професійному вигорання» передуює період підвищеної активності, коли фахівець повністю занурений у роботу забуває про власні потреби. В результаті чого, здійснюється руйнівний вплив на емоційну сферу педагога. Зростає кількість афективних розладів, з'являється почуття незадоволеності собою та своїм життям. Відбуваються зміни у мотиваційній сфері [3, с. 8].

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Синдром вигорання включає в себе три основні складові: емоційну виснаженість; деперсоналізацію (цинізм); редукцію професійних досягнень.

Під емоційним виснаженням розуміється відчуття спустошеності і втоми, що викликане власною роботою.

Деперсоналізація передбачає цинічне, байдуже, негуманне ставлення до людей, з якими працюють. Контакти з колегами стають формальними, знеособленими; негативні настанови, що виникають, можуть спочатку мати прихований характер і виявлятися у внутрішньо стримуваному роздратуванні, яке з часом проривається назовні і призводять до конфліктів.

Редукція професійних досягнень – виникнення у працівників почуття некомпетентності у своїй професійній сфері, усвідомлення неуспішності у ній [2, с. 7].

Також вигорання можна помітити фізично. Наше тіло часто демонструє певні ознаки, коли відчуваємо виснаження. Дослідження показують, що деякі з найпоширеніших симптомів вигорання є:

- шлунково-кишкові проблеми
- високий кров'яний тиск
- погана імунна функція
- повторні головні болі
- проблеми зі сном

Вигорання не зникає саме по собі. Швидше, це може погіршитися, якщо не вирішувати основні проблеми які його викликають. Якщо ігнорувати ознаки виснаження, це може завдати ще більшої шкоди фізичному та психічному здоров'ю в майбутньому. Також можна втратити здатність і енергію ефективно відповідати вимогам роботи, що може вплинути на інші сфери життя [3, с. 5].

Отже, причини виникнення професійного вигорання у педагогів є багатогранними і можуть включати перевантаження роботою, недостатню підтримку, емоційне навантаження відчуття некомпетентності та відсутність балансу між роботою та особистим життям. Ці фактори часто взаємодіють, поглиблюючи відчуття вигорання. Для попередження цього явища необхідно створити умови для зменшення стресу, забезпечення підтримки та сприяння балансу між професійними та особистими потребами педагогів.

Література та джерела

1. Гользберт О. Професійне вигорання педагога. *Всеосвіта*. 2022. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-profesiyne-vigorannya-pedagoga-317302.html> (дата звернення: 04.03.2024).

2. Емоційне вигорання педагогів: метод. реком. / укл.: А. В. Коняхіна, І.Л. Гаврик, Н. В. Гриценко, Д. М. Гутенко, Н. М. Коропченко, О. М. Обравит, В. С. Полякова, Л. Г. Сухомлин, Ю. С. Усик, О. І. Чорний. Суми: методичний кабінет відділу освіти Сумської районної державної адміністрації, 2016. С. 7.

3. Місько Х. В. Особливості професійного вигорання вчителів під час дистанційного навчання: дипл. роб. Чернівці, 2022. 77 с.

4. Поняття професійного вигорання. URL: <https://happymonday.ua/shho-take-profesijne-vygorannya> (дата звернення: 01.03.2024).

УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія Заєць,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Петро Бойчук, к. пед. н., доц.,
доцент кафедри педагогіки та психології**

Подані умови розвитку пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку. Зазначені основні вимоги до організації пізнавального інтересу в учнів початкових класів в умовах НУШ. Розглянуті шляхи розвитку пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку.

Пізнавальний інтерес породжує ініціативність, але, в свою чергу, підвищення активності підсилює і поглиблює пізнавальний інтерес. В умовах розвиваючого навчання серед важливих вимог до організації пізнавального інтересу у дітей, можна виділити:

1. Максимальний облік індивідуальних особливостей, гуманістичне ставлення до учнів, створення сприяє їх всебічному розвитку атмосфери.
2. Для загального розвитку молодших школярів цілеспрямованість побудови навчання з урахуванням його ефективності для загального розвитку школяра.
3. Прагнення до забезпечення повного усвідомлення дітьми прийомів навчальної роботи.
4. У аспекті з нестійкістю уваги використання різноманітних видів діяльності на уроці з метою перемикання уваги учнів.
5. Необхідна умова для засвоєння нових знань включення їх в практичну діяльність учнів.
6. Навчальний зміст завдань з поєднанням ігрової форми, що застосовуються в навчанні [5, с. 56].

Залежно від характеру пізнавальної діяльності суб'єкта вчені визначають кілька рівнів активності:

- репродуктивно-наслідувальна активність, через досвід іншого, накопичується досвід своєї діяльності;
- пошуково-виконавча активність це високий рівень, на цьому рівні потрібно самостійно зрозуміти завдання і знайти шляхи її виконання;
- творча активність являє собою високий рівень, тому що завдання може поставити сам учень, а шляхи її вирішення вибирають нові, оригінальні [4, с. 145].

Пізнавальний інтерес значно впливає на процес навчання школярів, тому важливо застосовувати в процесі викладання різні нестандартні форми навчання, які б сприяли розвитку інтересу школярів. Інтерес до пізнання в молодших школярів виникає неусвідомлено, бо вони тільки починають навчатися й активно пізнають навколишній світ, з цікавістю ідуть на кожний новий урок і постійно прагнуть до

знань. Учителю початкових класів необхідно постійно підтримувати в учнів інтерес до предмета, що вивчається, тому що школярі ще розсіяні й неухважні, тому необхідно якомога частіше варіювати методи і форми роботи з класом, щоб увага школярів постійно була більш стійкою.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з питання розвитку пізнавального інтересу дав змогу виокремити такі шляхи розвитку, як: використання в шкільній практиці нетрадиційних уроків, драматизації, словесного ілюстрування, ігор за темою заняття, а також цікавого та захопливого матеріалу уроку.

Нетрадиційні уроки створюють святкову атмосферу. На таких заняттях беруть участь усі діти, відбувається активна взаємодія вчителя та учнів, при цьому школярі починають займати позицію суб'єкта навчання, а не об'єкта. У початковій школі можна використовувати такі уроки як: урок-проект, урок-подорож, урок-змагання, урок-вікторина, урок-діалог, урок-екскурсія. Школярі з цікавістю вивчатимуть новий матеріал або в ігровій формі зможуть повторити вже пройдений.

Сьогодні Державний стандарт висуває абсолютно нові вимоги, які містять основу пізнавальної діяльності учнів і більш удосконалений підхід до вивчення матеріалу. Для формування пізнавального інтересу використовують: позакласне читання, співробітництво з бібліотекою, клуб родинного читання, літературні свята, а також завдання, які ставлять учнів в активну позицію, розвиваючи уяву і фантазію, сприяючи емоційній чуйності. Дітям потрібне середовище, що «читає», – тільки на цій базі виникає бажання читати, що переростає в глибоку духовну потребу [6, с. 32].

У сучасному освітньому процесі важливо забезпечити максимальну пізнавальну активність учнів на уроках. Мозковий штурм є одним із потенційних інструментів, які можуть сприяти залученню учнів до активної творчої діяльності та покращенню їхнього розумового розвитку.

Загалом, мозковий штурм – це творчий процес, який сприяє генерації ідей, обговоренню концепцій та знаходженню рішень у груповому або індивідуальному форматі. Цей підхід був розроблений в 1940-х роках американським рекламистом Алексом Осборном та психологом Джоузефом Ошером. Він полягає у вільному висловленні ідей без обмежень і критики. Основними принципами мозкового штурму є:

1. Генерація ідей: під час мозкового штурму учасники спрямовані на створення якнайбільшої кількості ідей, які пов'язані з обраною темою. Заохочується творче мислення і генерація різних варіантів [1, с. 58].

2. Відкритість до ідей: учасники мозкового штурму повинні бути відкритими до всіх ідей, навіть якщо вони здаються нестандартними або незвичними. Забороняється критика чи відхилення ідей на першому етапі.

3. Асоціація та комбінування: мозковий штурм сприяє пошуку асоціацій між ідеями та їх комбінуванню для створення нових концепцій або рішень [1, с. 59].

4. Вільна атмосфера: важливо створити атмосферу, де учасники відчують вільність висловлювати свої думки та ідеї без страху перед критикою чи засудженням.

5. Широкий спектр учасників: мозковий штурм ефективніший, коли в ньому беруть участь люди з різними досвідом та підходами, оскільки це сприяє різноманітності ідей.

6. Збільшення кількості ідей: метою мозкового штурму є створення якнайбільшого числа ідей, навіть якщо вони здаються на перший погляд несуттєвими [2, с. 101].

У контексті уроків української мови, мозковий штурм може бути використаний для підвищення пізнавальної активності учнів. Наприклад, вчителі можуть запропонувати учням розв'язати складні лінгвістичні завдання за допомогою мозкового штурму, включаючи пошук синонімів та антонімів, аналіз текстів, створення літературних творів та багато іншого. Використання мозкового штурму на уроках мови дозволяє залучити учнів до активного діалогу та сприяє глибшому розумінню мовознавчих концепцій.

Мозковий штурм – це метод, який допомагає стимулювати творче мислення та сприяє підвищенню пізнавальної активності учнів на уроках української мови. Цей метод не лише розвиває інтелектуальні здібності учнів, але і сприяє покращенню навчального процесу та психологічного стану школярів [3, с. 53].

Психологічні переваги методу мозкового штурму для школярів надзвичайно важливі. Перш за все, цей метод сприяє розвитку творчого мислення. Учні навчаються генерувати ідеї, знаходити нестандартні рішення та долати творчі блоки. Це особливо корисно на уроках української мови, де створення власних текстів, пошук оригінальних метафор та порівнянь має велике значення [3, с. 55].

Другою важливою психологічною перевагою є збільшення самооцінки учнів. Мозковий штурм створює атмосферу підтримки і позитивного ставлення до ідей кожного учасника. Коли діти бачать, що їхні ідеї важливі і цінні, це підсилює їхню віру у власні здібності та сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання.

Третьою перевагою є розвиток комунікативних навичок. Під час мозкового штурму учні вчаться слухати думки інших, висловлювати свої думки чітко та лаконічно, а також аргументувати свої позиції. Ці навички є важливими не лише на уроках мови, але й у житті загалом.

Навчальні переваги методу мозкового штурму також значущі. Він створює можливість для глибшого розуміння матеріалу, оскільки учні активно взаємодіють з ним і розглядають його з різних боків. На уроках української мови це може допомогти розглядати мовні явища та структури з різних точок зору.

Мозковий штурм також сприяє розвитку критичного мислення. Учні навчаються оцінювати ідеї, визначати їхню доцільність та актуальність. Це допомагає учням аналізувати інформацію, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення [4, с. 145].

Крім того, метод мозкового штурму стимулює пам'ять та увагу. Учні повинні активно слухати ідеї інших учасників, а також запам'ятовувати та обговорювати їх. Це сприяє підвищенню когнітивних функцій мозку.

Отже, метод мозкового штурму має численні психологічні та навчальні переваги для школярів. Він сприяє розвитку творчого мислення, підвищенню самооцінки, розвитку комунікативних навичок, глибшому розумінню навчального матеріалу та розвитку критичного мислення. На уроках української мови використання цього методу може бути особливо корисним для стимулювання інтересу до мови та покращення мовних навичок учнів.

Література та джерела

1. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уваги та навичок навчальної діяльності дітей 5-7 років. Тернопіль: Богдан, 2018. 422 с.
2. Бех . Д. Мозковий штурм як форма активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання української мови. *Педагогіка і психологія*, 2019, № 2, 101–107 с.
3. Бібік Н. М. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 10. С. 53–56.
4. Біляева Н. В. Мозковий штурм як метод активізації пізнавальної діяльності на уроках української мови. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Педагогічні науки, 2018, № 10. С. 145–148 с.
5. Заброцький М. Н. Основи вікової психології. Тернопіль: *Хвиля*, 2003. 112 с.
6. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. Харків: ВГ «Основа», 2018. 119 с.

ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ

Леся Каліщук,

студентка групи ММ-21 спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійної програми «Сестринська справа» кафедри
медсестринства та екстреної медицини Комунального закладу вищої освіти
«Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Тетяна Пастрик, д-р психол. н., доц.,
в. о. ректора КЗВО «Волинський медичний інститут»*

На основі методу анкетування проаналізовано структуру ціннісних орієнтацій майбутніх медиків.

Для того, щоб розвивати сучасні людські ресурси, необхідно скоригувати цілі та завдання освіти, засоби освітнього процесу та рівень компетентності професорсько-викладацького складу. Ефективність посилення професійної компетентності фахівців значною мірою залежить від організаційної моделі освітнього процесу, розробленої на факультетах університету [2, с. 28]. Наше дослідження було проведене на базі медичного факультету ВНУ імені Лесі Українки й на базі Волинського медичного інституту Волинської обласної ради. В дослідженні взяли участь студенти першого курсу та студенти, які навчаються на четвертому курсі інституту. Загальна кількість досліджуваних склала 80 осіб. Дослідження проводилось без врахування статі досліджуваних, оскільки більшість досліджуваних – жіночої статі.

Система цінностей є важливим компонентом професійної культури майбутніх медичних працівників. Після опрацювання анкет було отримано такі результати: для студентів усіх курсів найбільш вираженими виявилися такі цінності, як «приємне

Секція 8. Психологічний вимір особистості

проведення часу» та «висока матеріальна забезпеченість»; для студентів четвертого курсу важливими виявилися також високий соціальний статус, керування людьми, визнання та повага з боку оточуючих і вплив на інших.

Серед молоді існує стереотип, що без грошей нічого не можна самому досягнути. Але в останні роки ситуація на ринку праці в Україні змінюється і високу заробітну плату мають досвідчені фахівці [1, с. 96]. Що ж до більш детального опису, то можна відмітити, що в групі 1 (студенти першого курсу) нами були отримані такі результати.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій першокурсників та четвертокурсників

Цінності	Кількість виборів	
	1 курс	4 курс
1. Високе матеріальне благополуччя	28 (93,4%)	26 (86,7%)
2. Приємне проведення часу, відпочинок	18 (60%)	15 (50%)
3. Спілкування	16 (53,3%)	18 (60%)
4. Визнання та повага людей та вплив на оточуючих	15 (50%)	28 (93,4%)
5. Високий соціальний статус й управління людьми	15 (50%)	17 (56,6%)
6. Здоров'я	13 (43,4%)	10 (33,3%)
7. Допомога і милосердя до інших людей	10 (33,3%)	13 (43,3%)
8. Любов	10 (33,3%)	16 (53,3%)
9. Соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві	9 (30%)	10 (33,3%)
10. Пізнання в світі, природі, людині	5 (16,6%)	9 (30%)
11. Пошук і насолода прекрасним	5 (16,6%)	11 (36,6%)

Найнижчий ступінь вираження мають такі цінності: пошук та насолода прекрасним; любов; пізнання нового в світі, природі, людині. Як ми бачимо орієнтація особистостей на пізнання знову знаходиться на останньому місці. Здобуті нами результати можна пояснити віковими та психологічними особливостями та поглядами сучасної молоді в Україні, коли на перший план виступають матеріальні ціннісні орієнтації, а не духовні та пізнавальні.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

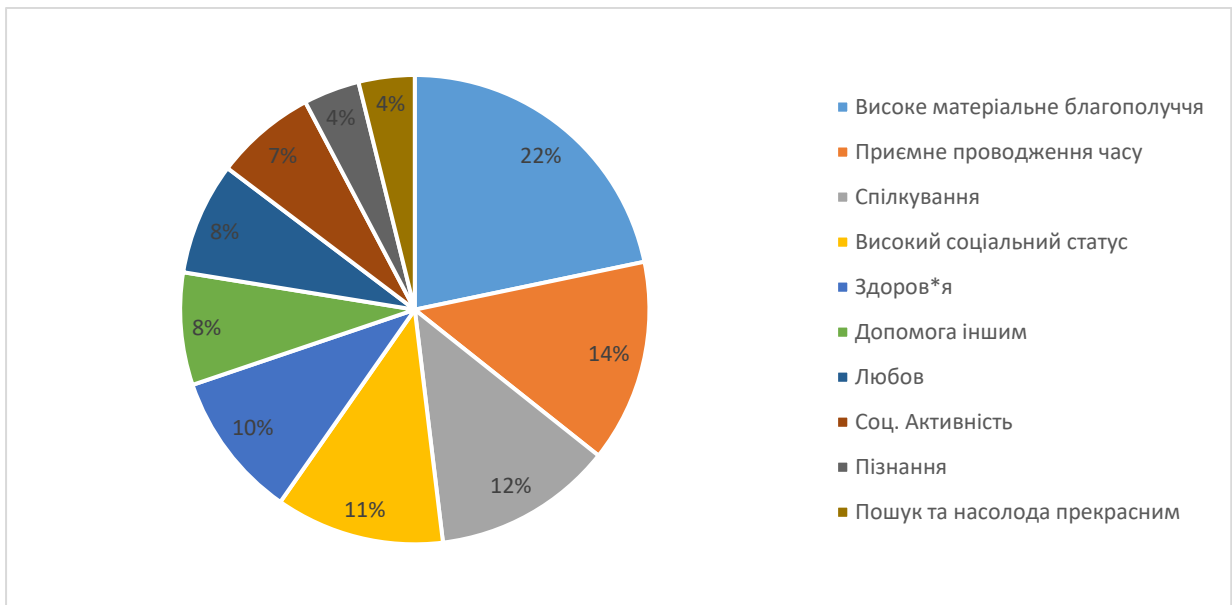

Рис. 1. Ціннісні орієнтації здобувачів першого року навчання за методикою «Діагностики індивідуальної структури ціннісних орієнтацій особистості (С. Бубнова)

Згідно рис. 1, характерною відмінністю цінностей є те, що на початку навчання більшість студентів сильно бажали високого матеріального добробуту та приємних розваг (93,4% і 60% відповідно). На відміну від цього, на четвертому курсі, для більшої вибірки, найбільш важливими цінностями є визнання і повага до людей (93,4%), високий матеріальний добробут (86,7%) і спілкування (50%).

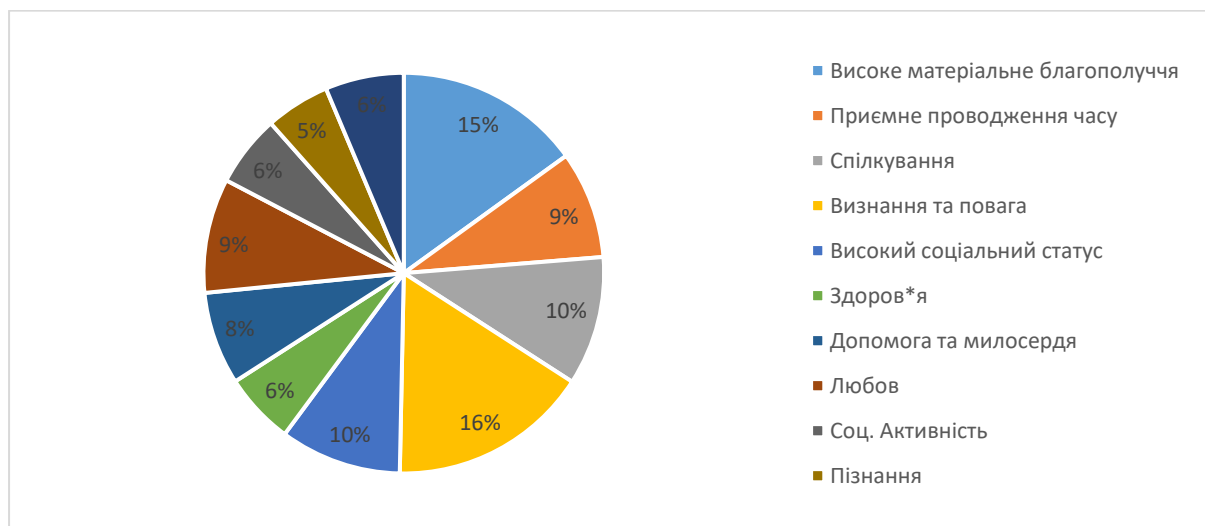

Рис. 2. Ціннісні орієнтації здобувачів четвертого року навчання за методикою «Діагностики індивідуальної структури ціннісних орієнтацій особистості (С. Бубнова)

Можемо зробити висновок, що після опрацювання анкет ми отримали наступні результати: найвищий ступінь вираження серед студентів всіх курсів мають такі цінності, як: приємне проведення часу; високе матеріальне забезпечення. Для студентів четвертого курсу важливими також є високий соціальний статус і керування

людьми, а також визнання та повага людей, вплив на оточуючих. Найнижчий ступінь вираження мають такі цінності: пошук та насолода прекрасним; любов; пізнання нового в світі, природі, людині. Здобуті нами результати можна пояснити віковими та психологічними особливостями та поглядами сучасної молоді в Україні, коли на перший план виступають матеріальні ціннісні орієнтації, а не духовні та пізнавальні, адже першочергове їхнє завдання – це професійна самореалізація.

Література та джерела

1. Virna Zh. Safety of personality in migration terms within the military conflict: organizational conditions of education and psychotherapy. *American Journal of Fundamental, Applied and Experimental Research*. Ukraine and Ukrainians abroad Not-for-profit Cooperation. 2016. № 1(1). P. 94–103.

2. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості. *Цінності освіти і виховання*. Київ, 1997. С. 27–31.

ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОГО ПІДЛІТКА

Аліна Кирикович,

студентка А-11 групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової і технологічної освіти

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий
коледж» Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – *Олена Білецька, викладач циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін та окремих фахових методик*

Визначено, що підлітковий вік-це час формування цінностей, становлення власної ідентичності, обрання життєвих пріоритетів та ідеалів. Розкрито вплив віртуального простору на формування цінностей сучасного підлітка.

Сучасний світ збудований в інформаційному просторі, де технології розвинені настільки, наскільки це взагалі можливо. Особливо популярна віртуальна реальність серед підлітків, адже вона допомагає спілкуватись, розвиватись, цікаво проводити час або просто ліниво відпочивати, і безліч інших функцій, якими щодень користується кожен підліток.

Проте, варто зазначити, що Інтернет приносить і не мало клопотів та проблем. Дослідниця віртуального простору і його впливу на дітей Ірина Литовченко зазначає: «В процесі виникнення нового рівня самосвідомості та потреби в соціалізації саме підлітки перебувають в «групі ризику» – тих для кого комунікація в віртуальному світі може перетворитися в складну форму адикції» [1, с. 34].

Адже, підлітки здебільшого спілкуються через соціальні мережі, в яких і проводять велику частину свого вільного часу, формуючи коло спілкування і знайомлячись з іншими людьми, відповідно і формуючи систему життєвих цінностей.

Кіберпростір з одного боку – приносить та допомагає формувати ціннісну систему, але з іншого – через індивідуально- та соціально-психологічні причини у підлітків виникає залежність від Інтернету.

Віртуальне спілкування для підлітків приваблює тим, що користувач має полегшену само презентацію, завдяки можливості певного часового інтервалу, за який можна встигнути зосередитись, ґрунтовно пояснити свою думку та вміти чітко її висловити. Але сучасним підліткам важливо розуміти, що користування всевітньою павутиною має співпадати із двома головними чинниками: якістю та тривалістю часу, який він витрачає.

Вебпростір це як додатковий соціальний світ, в якому підліток виявляє індивідуальні відмінності від інших, а також виражає особисті прагнення та оцінює соціальну поведінку, якої, зазвичай, не існує в реальному житті. «Штучне інформаційно-символічне середовище впливає на процес формування особистісної ціннісно-сислової системи, яка є регулятором поведінки індивіда. Активність користувачів у сприйнятті альтернатив у віртуальному просторі пов'язана з прагненням особистостей реалізувати своє «Я», свій творчий потенціал.

Аналізуючи зв'язок між віртуальним простором і формуванням ціннісної системи підлітків ми чітко можемо прослідкувати, чим зумовлена така спорідненість і на яких головних аспектах вона формується.

Вже сьогодні сучасні підлітки намагаються реалізувати себе у певній діяльності, досягти власної унікальності, визначають систему цінностей за допомогою пізнання світу і хочуть зайняти своє в соціумі. Видуманий віртуальний світ є більш вигідною платформою для цього, аніж, скажімо, діяльність в реальному світі. Не рідко підлітки в реальному житті нашоухуються на нерозуміння, неприйняття, обмеження у висловлюваннях чи вчинках тощо. Інтернет дає протилежне – повну користувацьку свободу.

У результаті свого дослідження Д. В. Столбов, в статті «Особливості Інтернет діяльності сучасного підлітка» наводить такі особливості користування віртуальним світом:

1. Ілюзія анонімності, яка спонукає підлітка до розміщення відвертої та особистої інформації про себе;
2. Відчуття безкарності за власні вчинки та дії породжують у підлітка ілюзію вседозволеності та свободи під час спілкування в Інтернеті;
3. Можливість обмеження кола друзів;
4. Ілюзія насиченості життя, яка характерна для підлітків, що в реальному житті є сором'язливими, замкнутими, пасивними, байдужими до подій, явищ або оточення;
5. Сміливість та рішучість дій, жага до нових хвилюючих вражень, поривання до ризикованих дій та вчинків [2, с. 328].

На основі віртуального простору підліток формує такі цінності, як «Самостійність», «Незалежність», «Свобода в діях та словах», «Визнанні» та «Самоутвердженні». Саме ці чинники є важливими у формуванні здорової ідентифікації себе як індивіда та як частини соціального середовища. Але сучасному підлітку варто ретельно слідкувати за тим, аби віртуальний світ не став домінантним

у життєдіяльності. Сучасному підлітку важливо розуміти, що будувати свою власну ціннісну систему потрібно в реальному житті [2, с. 329].

Отже, віртуальний простір є головним чинником для формування цінностей сучасного підлітка. У віртуальному просторі підліток має більше можливостей щоб бути почутим, проявити себе і самопрезентуватись так, як не може зробити цього в реальності.

Література та джерела

1. Литовченко І. В. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі. Київ: Вид.буд. «Аванпост-Прим». 2010. 48 с.
2. Столбов Д. В. Особливості Інтернет-діяльності сучасного підлітка. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2014. №1. С. 327–331.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО СТРЕСУ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ЯК ПРОВІДНА ПРОБЛЕМА ЇХ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Ольга Кислюк,

студентка Мп(б)-21 групи спеціальності 223 Медсестринство освітньо-професійної програми «Екстрена медицина/парамедик» кафедри загальної підготовки Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Юлія Панас, к. психол. н.,
асистент кафедри загальної підготовки

Представлено теоретичні узагальнення досліджень науковцями понять «стрес», «стресостійкість» і «психічне здоров'я» та їх взаємозв'язок. Презентовано емпіричне дослідження толерантності до стресу у студентів-медиків.

Проблема стресостійкості особистості є об'єктом пильної уваги учених протягом останніх десятиліть. Стрес негативно впливає особистості, її фізичне і психологічне здоров'я, самопочуття, успішність в життєдіяльності в цілому. Результати аналізу джерел наукової інформації дали змогу виявити високу актуальність проблеми формування толерантності до стресу, як важливої якості особистості, та наростаючу увагу до неї з боку вчених-науковців. В останні десятиліття стрес є актуальним предметом досліджень різних галузей науки: біології, медицини, психології, педагогіки, соціології. Будучи одночасно самостійним фізіологічним, психічним і соціальним явищем, стрес за своєю суттю є ще одним видом емоційного стану.

Термін «стрес» (походить від англійського дієслова «to stress» – напруження, навантаження; стан підвищеного напруження) – сукупність неспецифічних адаптаційних (нормальних) реакцій організму на вплив різних несприятливих факторів, зокрема стресорів (фізичних або психологічних), що порушує його

гомеостаз, а також відповідний стан нервової системи організму (або організму загалом) [3].

Психічне здоров'я забезпечується на різних, але взаємозалежних рівнях функціонування: біологічному, психологічному і соціальному. Здоров'я на біологічному рівні передбачає динамічну рівновагу функцій усіх внутрішніх органів та систем, їхнє адекватне реагування на вплив навколишнього середовища. Здоров'я на психологічному рівні пов'язане з особистістю людини. Психічне здоров'я може бути порушене домінуванням негативних за своєю сутністю рис характеру, дефектами в моральній сфері, неправильним вибором ціннісних орієнтацій тощо [1].

Загальновідомим фактом є можливість особистості свідомо впливати на духовне і фізичне здоров'я. Толерантність особистості до стресу означає терпимість, актуалізацію потенціалу особистості, що визначає її індивідуальні можливості в подоланні важких ситуацій. А для цього необхідно не ухилятися від прийняття рішення, доводити розпочату справу до кінця, контролювати ситуацію, бути терплячим, розкривати свій потенціал щодо подолання важких ситуацій, акцентуючи свою увагу на волі і сильних рисах свого характеру [3].

Стресостійкість характеризує сукупність особистісних якостей особистості, що дозволяє їй переборювати значні інтелектуальні, вольові й емоційні навантаження, обумовлені стреснавантажуючими умовами.

Для дослідження толерантності до стресу у студентів-медиків ми обрали методику визначення стресостійкості та соціальної адаптації (автори Д. Холмс, К. Раге), у якій для визначення стресової завантаженості людини дослідники склали шкалу, де кожній важливій життєвій події відповідає певна кількість балів залежно від ступеня її стресогенності. Підрахована сума показує водночас, якою мірою особистість здатна опиратися стресові. Велика кількість балів – це сигнал тривоги, що попереджає про небезпеку. Визначена в ході виконання тесту сума важлива ще й тому, що вона відображає кількісно рівень стресової завантаженості випробуваних: 50-199 балів – високий рівень; 200-299 балів – межовий рівень; 300 і більше балів – низький рівень (вразливість). Якщо, наприклад, сума балів перевищує 300, то це означає, що респондентові загрожує реальна небезпека – синдром вигорання чи психосоматичне захворювання, оскільки переживання стресів такої інтенсивності часто призводить до нервового виснаження [2].

За результатами досліджень, у студентів-медиків здатність опиратися стресові на високому рівні виявлено у 7 респондентів (35%), у 13 досліджуваних (65%) – межовий рівень стресостійкості; низький рівень толерантності до стресу (вразливість) не виявлено у жодного студента.

Стресогенні фактори можуть зумовити різні психічні реакції особистості, їх актуалізація зумовлена генетичними, індивідуальними психологічними особливостями суб'єкта, попереднім досвідом переживання стресових ситуацій. Рівень адаптивності психологічної реакції визначається ступенем активізації діяльності людини, оптимізацією психічного ресурсу, актуалізацією творчих здібностей, підвищенням рівня пізнавальної активності особистості, загальним психологічним благополуччям людини.

Здійснювати повноцінну життєдіяльність, уникаючи стресів, неможливо. Кожен день студента-медика приносить чергове напруження, нові випробування, несподіванки, проблеми. Виконання науково-навчальної діяльності пов'язане зі значним навантаженням, що потребує вміння долати стрес. Тому особливо важливим є формування у студентів-медиків толерантності до стресу, що передбачає здатність успішно адаптуватися до стресогенних ситуацій, зберігаючи психологічне здоров'я з метою успішної майбутньої професійної діяльності.

Література та джерела

1. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини. Луцьк: РВВ – Вежа / Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.
2. Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій / О. Я. Кляпець, Б. П. Лазоренко, Л. А. Лепіхова, В. В. Савінов; За ред. Т. М. Титаренко. Київ: Міленіум, 2009. 120 с.
3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підруч. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

ПОНЯТТЯ МОТИВУ ТА МОТИВАЦІЇ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Юлія Корука,

студентка 4-Г курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Наукова керівниця – Світлана Савчук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Подано аналіз поняття «мотив» та «мотивація» у психолого-педагогічній літературі, а також розглянута класифікація мотивів навчання.

Мотивація до навчання – є однією з ключових умов успішного освітнього процесу, оскільки сприяє не лише розвитку інтелекту, а й впливає на загальний розвиток особистості. Формування мотивації учнів до навчання та пізнання є однією з основних проблем у сучасній освіті. Ця проблема актуальна через постійне оновлення змісту навчання, постановку завдань щодо розвитку самостійної навчальної діяльності, підтримки пізнавальних інтересів, формування життєвих навичок та активної життєвої позиції. Саме тому, для розуміння процесу формування мотивації учнів у школі, сучасному педагогу важливо уважно вивчити основні аспекти мотивації навчання.

Погляди на мотиви та мотивацію навчання у науковців і дослідників є достатньо різними. У психолого-педагогічній літературі подається низка тлумачень цих понять, що містять різні складові, які висвітлюються по-різному. Для узагальнення значень термінів «мотиви» і «мотивація навчання», з урахуванням сучасних потреб в освіті необхідно дослідити їх природу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі поняття «мотив» та «мотивація» розглядаються з різних точок зору. В українському педагогічному словнику подаються такі визначення: «Мотив – спонукальна причина дій і вчинків людини (те, що штовхає до дії). Основою діяльності людини є її різноманітні потреби. Внаслідок усвідомлення і переживання потреб первинних (природжених) і вторинних (матеріальних і духовних) у людини виникають певні спонуки до дії, завдяки яким ці потреби задовольняються» [1].

«Мотивація – система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів. Значення мотивів для поведінки, діяльності й формування особистості дитини дуже велике» [1].

В сучасному тлумачному психологічному словнику зазначається така термінологія: «Мотив – спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта; сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта і визначають її спрямованість (мотивація)» [3].

Пояснення терміну мотивація вказує на сукупність усвідомлюваних або неусвідомлюваних психічних факторів, що спонукають індивіда до здійснення певних дій і визначають їхню спрямованість та цілі. В словнику зазначається, що у широкому змісті термін використовується у всіх сферах психології, що досліджують причини та механізми цілеспрямованої поведінки людини і тварин [4].

Варто також розглянути тлумачення вищеподаних понять у словнику-довіднику з професійної педагогіки. Дане джерело висвітлює дефініцію «мотив», як суб'єктивну причину (усвідомлену або неусвідомлену) тієї чи іншої поведінки, дій людини – психічне явище, що безпосередньо збуджує людину до вибору того чи іншого способу дій та його здійснення, вказується також, що мотиви можуть бути спрямовані на певний об'єкт емоції, установки, ідеали, елементи світогляду тощо [2].

Проведений аналіз вищезгаданих наукових праць свідчить про те, що дослідники не мають єдиного погляду на сутність понять «мотив» та «мотивація», крім того, не висвітленою залишається проблема визначення мотивації навчання. Саме тому доцільно розглянути дану детермінанту.

На основі вивчення науково-педагогічної літератури узагальнено результати дослідження. Аналіз визначень поняття «мотивація» частково сприяє визначенню важливості мотивації для навчання. Порівнюючи визначення понять «мотивація», «спонукання», «інтерес» і «потреба», можна виділити такі спільні елементи, як взаємодія. Їх наявність у визначеннях свідчить проте, що ці поняття близькі за змістом і взаємозалежні за своєю функцією у світі та суспільстві.

Залежно від змісту мотивацію можна поділити на:

- а) зовнішню та внутрішню;
- б) позитивну і негативну;

Зовнішньою мотивацією називають детермінацію поведінки фізіологічними потребами і стимуляцією середовища, а внутрішньою (процесуально-змістовною) мотивацією – обумовленість поведінки чинниками, безпосередньо не пов'язаними з впливом середовища і фізіологічними потребами організму. Внутрішньо мотивована

поведінка здійснюється ради себе самої і не може бути лише засобом досягнення зовнішньої мети. А зовнішній мотив актуалізується тоді, коли головною причиною поведінки є отримання чогось, що знаходиться поза цією поведінкою, поза цією діяльністю.

Позитивною мотивацією є спонукання, викликані усвідомленням своєї вигоди при виконанні завдань у встановлені терміни і з необхідною якістю. Передбачення таких вигод і прагнення до них є одним з найважливіших стимуляторів трудової активності. Негативна мотивація основною своєю метою ставить – підвищення виконавської дисципліни. Творча робота не може бути простимульована страхом чи іншим дискомфортом станом, проте саме ці почуття спонукають не допускати тих чи інших помилок.

Дослідники вказують на зв'язок між мотивами та цілями, розрізняють їх у структурі людської діяльності, вважаючи цей факт генетично вбудованим у людську природу. Вони розглядають співпадіння як вторинне явище, що виникає в результаті усвідомлення мотивів, які перетворюються у цілі. Згідно з теорією діяльності, ціль вказує на проміжний результат діяльності, досягнення якого є необхідною умовою досягнення кінцевого результату – «мотиву».

Одним з механізмів, що забезпечують розвиток мотивації, є наслідування. Наслідування – універсальний спосіб засвоєння чужого досвіду, здатність мимовільно відтворювати рухи і дії, поведінку, манери діяльності. Але цим не може обмежитися наслідування. Більше того, наслідуючи навіть неусвідомлено, людина може відтворювати пережиті напливи почуттів, хід думок, збуджувати нові образи силою своєї уяви. Тобто, особистий приклад вчителя може слугувати ефективним механізмом у розвитку мотивації учіння учнів початкової школи. За своїм походженням цей механізм відноситься до природних, але сприяє розвитку мотивації у вільному напрямку. Це означає, що за допомогою цього механізму можна впливати на формування та розвиток мотивації. Виділяють ситуативне наслідування – повторення, і мотиваційне наслідування, яке ґрунтується на емоційному враженні. Наслідування сприяє набуттю нових навичок, умінь, знань, сприяючи розвитку пізнавальної сфери дитини та формуванню мотивації. Механізм мотиваційного наслідування передбачає зацікавленість у емоційних взаєминах інших людей і готовність прийняти та поділитися цими взаєминами. Як результат, мотиваційне наслідування призводить до зміни сприйняття індивідом явищ світу [3].

Отже, аналіз літературних джерел показав, що поняття «мотив» є ключовим у дослідженнях мотиваційної сфери суб'єкта, а базові терміни «мотив» та «мотивація» використовуються у різних контекстах. Теоретичне обґрунтування процесу виникнення та посилення мотивації ґрунтується на знаннях про всі потреби та умови, спрямовані на їх задоволення. Емоції та почуття впливають на формування та розвиток мотивації будь-якої діяльності. В педагогічному плані важливо з'ясувати, як діяльність може впливати на формування мотивації. Для цього необхідно враховувати унікальність прояву мотивації в навчальній діяльності особистості. Проведення активного навчання передбачає здатність самоконтролю та самооцінки.

Література і джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Молчанюк О. В., Бабакіна О. О. Навчально-пізнавальна мотивація особистості психолого-дидактичний аспект: Харків: 2007. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3252/2826> (дата звернення: 19.02.2024).
3. Семенова А. В. Словник-довідник з професійної педагогіки: навч. посіб. Одеса: Пальміра, 2006. 113 с.
4. Шагар В. В. Сучасний психологічний словник: навч. посіб. Харків: Прапор 2007. 264 с.

ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ШКІЛЬНОЇ НЕУСПІШНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Коцюба, Ангеліна Яценюк,

студентки 2 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Алла Аханова, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

У статті розкриті основні психологічні причини шкільної неуспішності дітей молодшого шкільного віку. Причина виникнення неуспішності у кожного окремого учня своєрідна і пов'язана як з його індивідуальними рисами, так і з особливостями його взаємодії з оточенням.

Неуспішність – це гостра проблема сучасної школи, яка залежить від багатьох чинників: соціальних, біологічних та педагогічних. До соціальних причин належить те, що в нашому суспільстві знання та наполеглива праця не дають людині можливості проявити себе, не відіграють важливої ролі у її благополуччі. Знизилась цінність освіти, учіння спрямоване не на знання, а на отримання диплому, атестату. Вчителі, що потрапляють у школи не завжди мають високі інтелектуальні знання та моральні норми, що знижує рівень учительства. Серед біологічних причин неуспішності можна виділити найважливішу – це стан здоров'я школярів, який має тенденцію до погіршення. Важливою педагогічною причиною неуспішності є відсутність профілактичної роботи.

Шкільна неуспішність досить часто призводить до байдужого ставлення до учіння, прогулювання уроків, сприяє формуванню агресивності, грубості, тривожності, недисциплінованості тощо, а це є порушенням прийнятих норм в суспільстві, що психологи називають девіантною поведінкою.

Система реформування освіти в Україні ставить своїм завданням формування високо інтелігентної, внутрішньо вільної і свідомої особистості, здатної розв'язувати соціальні та економічні проблеми молодій суверенній державі. Його реалізація

можлива за умови організації особистісно орієнтованого навчання, кінцевою метою якого є максимальне розкриття індивідуальних можливостей та самоактуалізація особистості кожного, створювання умов для якомога повнішої реалізації інтелектуального й духовного потенціалу дитини, своєчасного виявлення контингенту школярів, які потребують допомоги, відповідної до характеру утруднень, що вони зазнають у навчанні.

Причина виникнення неуспішності у кожного окремого учня своєрідна і пов'язана як з його індивідуальними рисами, так і з особливостями його взаємодії з оточенням. Важливим є вивчення чинників неуспішності учнів саме в початковій школі, де закладаються основи знань, умінь і навичок, необхідних для подальшого успішного навчання.

Це зумовлено тим, що молодший шкільний вік є найбільш сензитивним для здійснення впливів на особистість дитини з боку дорослих, і саме в цей період формуються такі важливі психічні новоутворення, як довільність психічних процесів, внутрішній план дій, рефлексія і самоконтроль. Тому результати навчальної діяльності (успішні чи неуспішні) мають визначальний вплив на формування «Я-образу» учня. Це дає підставу вважати, що навчальних невдач та їх негативних впливів на формування особистості дитини найпростіше подолати саме в молодших класах.

Проблема шкільної неуспішності – одна з центральних у педагогіці і педагогічній психології. Виявлено, що шкільна неуспішність може бути наслідком причин як непсихологічних характеру: сімейно-побутові умови, педагогічна занедбаність, рівень освіти батьків, так і психологічного: недоліки в пізнавальній, мотиваційній сферах, індивідуально-психологічні особливості учнів, несформованість аналізу і синтезу. Різноманіття причин неуспішності ускладнює діяльність вчителя по їх виявленню, і в більшості випадків вчитель вибирає традиційний спосіб роботи зі невстигаючими учнями – додаткові заняття з ними, що складаються в основному в повторенні пройденого навчального матеріалу. При цьому найчастіше такі додаткові заняття проводяться відразу з декількома відстаючими учнями. Однак, ця робота, що вимагає великої затрати часу і сил, не буде корисною і не дає бажаного результату.

Неуспішність, на думку Ю. З. Гільбуха, буває загальною і специфічною. Загальною неуспішністю він вважає стійке, відносно тривале відставання учня з обох основних предметів шкільної програми: мови і математики. Специфічне ж відставання торкається лише одного із цих предметів при задовільній або навіть добрій успішності з інших предметів шкільного курсу. При загальному і специфічному відставанні визначається коло причинних факторів, які є предметом аналізу в процесі визначення причин труднощів. Нерідко спостерігаються і різноманітні відхилення від індивідуального оптимуму навчальної діяльності. Здібності цих дітей постійно не знаходять повної реалізації, їх розумовий розвиток удосконалюється повільніше, ніж це могло б статися в умовах позакласної диференціації [1, с. 24].

У діагностиці Ю. З. Гільбуха зазначено, що соціальні і психофізіологічні причини загального відставання у навчанні визначаються і виділяються вчителями

набагато краще, ніж психологічні. Учителі, на думку педагогів-психологів (Ю. З. Гільбух, В. П. Гапонов та ін.), зазвичай вказують на відсутність допомоги дитині з боку батьків (найчастіше через несприятливі сімейні обставини: алкоголізм батьків, зайнятість і низький освітній рівень матері, котра одна виховує дитину); ослаблення організму дитини у зв'язку з тривалими хворобами [1, с. 89].

С. Н. Костроміна труднощами навчальної діяльності молодшого школяра вважає: пропуск букв у письмових роботах; орфографічні помилки; неуважність; труднощі у вирішенні математичних задач; труднощі під час переказу тексту; труднощі у засвоєнні нових знань; постійна неохайність зошитів; погане знання таблиці додавання (множення); труднощі у виконанні завдань для самостійної роботи [3, с. 150].

У навчальній успішності дитини виділяємо чотири важливі умови: відсутність істотних вад розумового розвитку; достатній культурний рівень сім'ї або хоча б прагнення до досягнення такого рівня; матеріальні можливості задоволення найважливіших духовних потреб людини; майстерність учителів, що працюють із дитиною в школі.

І. В. Дубровіна та інші психологи причини неуспішності об'єднали у дві групи, до першої з яких віднесли вади пізнавальної діяльності, а до другої – вади у розвитку мотиваційної сфери дітей [2, с. 14].

Багато труднощів у навчанні утворюють так зване «хибне коло», у котрому кожний небажаний чинник спочатку залежить від зовнішніх обставин, а потім породжує інші небажані чинники, які послідовно підсилюють один одного. Тому найчастіше шкільний психолог повинен шукати не одну, а декілька причин неуспішності кожного конкретного учня і намагатися усунути кожен з них. Потрібно пам'ятати, що нормальній, здоровій дитині завжди можна допомогти, її можна і потрібно навчити вчитися. У тому, що дитина відстає у навчанні, частіше всього винні дорослі (школа і батьки).

Отже, навчальна неуспішність молодших школярів у початковій школі зумовлюється різними причинами, а інколи – комплексом причин. У шкільній практиці нерідко вона породжується несприятливими обставинами в сім'ї, внаслідок чого дитина нездатна працювати на повну силу в школі і вдома. Неуспішність виникає і як результат недостатнього контакту з учителем та однокласниками, яка може викликати негативну мотивацію до навчання. Систематичне відставання у навчанні, яке може бути пов'язане з хворобою, невідвідуванням школи, що призводить до прогалин у знаннях. Але найважливіша причина неуспішності молодших школярів – втрата інтересу до навчання. Саме тому, вчителям-класоводам та психологам необхідно вчасно виявити та запобігти неуспішності учнів початкових класів.

Література та джерела

1. Гільбух Ю. З. Навчальна діяльність молодшого школяра: діагностика і корекція неблагополуччя. Київ, 2010. С. 83–94.
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 14–24.
3. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Каравела, 2012. 264 с.

ПСИХОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ СТРАХУ ЯК ОСНОВНОЇ ЕМОЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Оксана Лесік, Ангеліна Коцюба,

студентки 2 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури

Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – Алла Аханова, викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

Пошук зарубіжними та вітчизняними вченими причинної обумовленості страху подано на основі аналізу наукових праць і ключових тез провідних учених стосовно проблеми феномену страху у людини. Розглянуті різні наукові дослідження щодо проблеми страху, форм тривоги.

Огляд літературних джерел показує, що страх був актуальним предметом дослідження для людини ще з античних часів. В античній міфології люди персоніфікували страх, який був представлений у вигляді жорстоких і грізних богів, боротьба з якими була завданням безстрашних героїв. Перші спроби дослідити страх були зроблені ще філософами найрізноманітніших шкіл і напрямків. Так, роздуми щодо природи страху є у працях Аристотеля, Т. Гоббса, Р. Декарта, І. Канта, А. Камю, С. К'єркегора, М. Монтеня, Платона, Ж.-П. Сартра, Б. Спінози, П. Тілліха, Л. Фейербаха.

На думку П. Тілліха, існує три форми тривоги: тривога долі і смерті, тривога порожнечі і втрати сенсу, тривога провини і осуду. П. Тілліх наголошує, що тривога в усіх трьох видах – екзистенційна, вона властива людському існуванню як такому. Слід зазначити, що філософи-екзистенціалісти розуміли страх як позитивне явище – він необхідний для активізації рефлексивних процесів для вирішення складних ситуацій [6, с. 61].

У «периферичній» теорії емоцій К. Ланге страх розглядається як базова емоція, яка пов'язана з реакцією на зовнішню загрозу. К. Ланге вважав, що страх – це явище, споріднене з печалю. Такі висновки він робить на основі фізіологічних реакцій організму: страх призводить до паралізування довільних рухів, а також до судомного стану м'язів, що звужують судини. Ці реакції, на думку К. Ланге, також відносяться до проявів печалі. Але у випадку страху можна виділити ще одну реакцію – скорочення решти органічних м'язів.

У теоріях У. Джемса страху приділяється велика увага. Страх розглядався У. Джемсом як одна з трьох найсильніших емоцій поряд з радістю і гнівом. Особливу увагу У. Джемс приділяє боязні самотності, темряви і надприродних явищ «Самотність в дитинстві служить одним з головних джерел страху. Само собою зрозуміло телеологічне значення як цього факту, так і того, що діти, прокинувшись і не знайшовши біля себе нікого, виявляють страх безперервним криком». Аналізуючи причини страху, У. Джемс, хоча і не без застережень, розділяв гіпотезу про те, що деякі форми страху (наприклад, боязнь мерців, павуків, печер), а також деякі форми

поведінки при сильному переляку (такі як «завмирання на місці» від жаху) і ряді фобій (наприклад, агорафобії) можна розглядати як пережитки колись корисних інстинктів [6, с. 20].

Дослідник вважав, що страх непідробний, онтогенетично ранній інстинкт людини. Він вивчав об'єкти, які викликають страх у людини: висоту, павуків, зміїв, шум; і при цьому намагався визначити, чим саме викликаний той чи інший страх – інстинктом чи наuczінням. Під час аналізу причин страху, У. Джеймс дійшов висновку, що деякі форми страху, як і форми поведінки під час переляку, є рудиментами інстинктів.

На думку засновника біхевіоризму Дж. Уотсона, страх – це фундаментальна, вроджена емоція, що з'являється з моменту народження. До вроджених емоцій вчений також відніс гнів і любов. До стимулів, які викликають страх у новонароджених, дослідник відносить раптову втрату опори, шум, гучні звуки тощо. У старшому віці страхи з'являються на основі умовних рефлексів; такі придбані страхи є дуже стійким утворенням, і надзвичайно важко їх позбутися.

Детального розгляду проблема тривоги і страхів набула у працях З. Фрейда. Погляди вченого на тривогу і страх багато у чому схожі з поглядами С. К'еркегора. Обидва дослідники розмежовували поняття «страх» і «тривога» таким чином: страх – це реакція на конкретну загрозу, у той час як тривога – на невідому і невизначену небезпеку. Класичною роботою з дослідження страху вважається його книга «Страх», протягом багатьох років дослідники посилаються на цю працю у своїх роботах. З Фрейд писав, що складно сказати, чи мають слова «страх», «боязнь» і «переляк» однакове значення. Разом з тим, З. Фрейд вважав, що страх – це стан, і він не вказує на об'єкт, а боязнь (чи тривога) вказує саме на об'єкт. Під поняттям «страх» в основному розуміють суб'єктивний стан, який часто називають афектом [1].

З. Фрейд виділив три основних види страху: об'єктивний (реальний страх), невротичний і моральний. Об'єктивний страх виникає як реакція на небезпеку в реальному світі, невротичний – на невідому небезпеку, яка є внутрішньою і свідомо не визнається, моральний страх – «тривожність совісті». Психолог ввів поняття сигнального страху для принципового розуміння феномену страху. Більшість психологів, на думку Д. Айке, вважають, що поняття сигнального страху краще всього здатне пояснити феномен страху.

За З. Фрейдом, страх характеризується наступними переживаннями і процесами. По-перше, він відчувається на фізичному рівні, у всьому тілі відбувається певна внутрішня напруга. Якщо людина відчуває страх, то напругу в її органах можна зафіксувати приладами. Чим сильнішим є страх, тим відчутнішою є внутрішня напруга. Можна зробити висновок, що страх може зачепити будь-яку функцію тіла. Таким чином, можна сказати, що страх – це психосоматичний процес, який може одночасно проявлятися у тілесних процесах і у душевному переживанні [2, с. 34].

З одного боку, для людини небезпеку становлять такі події, які можуть нанести збитки ззовні, загрожувати здоров'ю чи навіть життю. Також це можуть бути неприємні переживання, наприклад, голод, спрага, насміхання оточуючих, покарання і багато іншого. З. Фрейд зазначав, що разом із відчуттям небезпеки в таких випадках виникає почуття безпорадності, і саме воно є одним із неприємних переживань

людини. Саме тому інколи почуття безпорадності розглядають як складову страху. Однак психоаналітик звернув увагу на ще один вид небезпеки, про який раніше не писали. Це небезпека, яка загрожує нам від наших власних нахилів. Сам факт того, що людина може втратити контроль над собою і своєю поведінкою викликає почуття безпорадності та страх [3, с. 63].

У дискусії з теорією О. Ранка З. Фрейд вказує, що страх завжди є реакцією на загрозу, є сигналом небезпеки. Але він виділяє ще один вид страху, якому приділяється мало уваги – страх перед чужим і невідомим. Джерелом такого страху часто є уявлення про те, що нові, невідомі ситуації в кінці кінців виявляться неприємними. Окрім цього, невідоме лякає ще й тим, що ми не можемо контролювати його, страх перед невідомим спонукає людей сприймати нову ідею як загрозу. Вперше такий страх виникає, коли дитина починає відрізняти матір від чужих людей. Це явище називають «тривога восьмирічних». З. Фрейд виокремив страх відділення, втрати, і особливо страх втратити любов.

Страх незнайомого і чужого представляє собою пізнішу особливість страху втрати себе, така форма страху виникає у процесі наuczіння, коли людина має подолати ще один рубіж. З. Фрейд зазначає, що такі ж страхи ми відчуваємо перед важливими життєвими кроками: коли одружуємось, коли вирішуємо народити дитину, коли вибираємо професію чи йдемо на пенсію.

М. Кляйн описала ще одну форму страху: коли людина проектує власні агресивні потяги, вона починає боятися, що той, на кого була спрямована проекція, стане для неї небезпечним. Схожу структуру мають усі параноїдальні страхи. Підсумовуючи погляди З. Фрейда, можна сказати, що страх відноситься до відомих небезпек.

Ф. Ріман та О. Маурер вважали, що страх – реальний сигнал, що попереджає про наближення загрози й тим самим мотивує захисні реакції. Ф. Ріман виділив чотири основні форми страху. Першим є страх самозречення, це переживання людиною втрати власного «Я» та залежності. По-друге, це страх перед стагнацією «Я», це переживання страху ізоляції та втрати. По-третє, це страх перед змінами, і проявляється він як мінливість і невпевненість. І четвертий вид страху, виділений Ф. Ріманом – це страх перед необхідністю, проявляється він як переживання несвободи і завершеності [6].

Ч. Спілбергер називає страх процесом, який включає емоційну реакцію, пов'язану з антиципацією певних збитків внаслідок реальної об'єктивної небезпеки, яка присутня у зовнішньому оточенні.

Коли мова йде про страх, можна сказати, що вся увага людини спрямована на об'єкт страху, усі сили організму мобілізуються для того, щоб втекти якнайдалі від об'єкта, або ж для боротьби з ним. Об'єкт страху завжди займає певне місце у середовищі. Якщо ж людина відчуває тривогу, то її спроби втекти зазвичай провокують дивну поведінку. Це пов'язано з тим, що людина не пов'язує тривогу з певним місцем у просторі, тому вона не знає, куди втікати.

На думку М. Варія, найбільш негативним психічним станом людини є страх, який зумовлений надзвичайно сильними, небезпечними для життя зовнішніми подразниками та може порушити психічну стійкість людини, спонукати її до

негативних дій і вчинків. Найчастіше люди стикаються з таким його різновидом, як стан переляку, що виникає на основі самозбереження під час зіткнення з небезпекою, при різкій чи несподіваній зміні середовища [4].

Поняття страху розроблялося багатьма вченими та має різні визначення. А. Ребер у великому тлумачному психологічному словнику трактує страх як «емоційний стан, що виникає в присутності або очікуванні небезпечного або шкідливого стимулу. Страх зазвичай характеризується внутрішнім суб'єктивним переживанням дуже сильного збудження, бажання бігти або нападати та рядом внутрішніх реакцій» [1, с. 121].

Аналізуючи дослідження вчених, слід відзначити, що наявність певних страхів, особливо у певному віці є важливою ланкою в регуляції поведінки дитини і загалом мають позитивний адаптаційний зміст. Але, коли загальна сума страхів обмежує певними засобами реагування та взаємодії із зовнішнім світом, що виключає інші можливості, то може виникнути стан психічного напруження, безпорадності, абсолютного безсилля.

Література та джерела

1. Живанова В. А. Дослідження страху як психологічного феномену в історичній ретроспективі. Вісник НТУУ «КПІ». *Філософія. Психологія. Педагогіка* : збірник наукових праць. 2010. № 3(30). С. 121–125.
2. Вавілова А. С. Психологічні особливості страхів молодших школярів. *Збірник наукових праць ККПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. Київ, 2020. № 1. Т. 1. С. 140–144.
3. Гончарова В. В. Страхі особистості та способи їх подолання. *Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція: теорія та практика психокорекції особистості* (м. Умань, 27 жовтня 2022). Умань, 2022. С. 22–26.
4. Кларк Д., Бек А. Т. Тривога і занепокоєння: когнітивно-поведінковий підхід: пер. с англ. Київ: Діалектика, 2020. 448 с.
5. Корміло О. М. Психічні стани та їх зв'язок зі страхом у дитячому віці. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 23. С. 286–297.
6. Мовчан М. М. Рівні страху і фобія: філософський аналіз. *Філософські обрії*. 2015. С. 118–125.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Марина Наглюк,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик**

Секція 8. Психологічний вимір особистості

У статті розглянуто особливості комунікативної культури молодшого школяра. Виділено основні комунікативні якості учнів початкової школи.

У сучасному інформаційному суспільстві комунікація набуває особливої актуальності у зв'язку з розвитком інформаційних технологій та підвищенням потреби у різноманітних засобах обміну інформацією. Від рівня сформованості комунікативних умінь залежить успішність дитини у формуванні відносин з однолітками та дорослими, результативність навчальної діяльності у школі та майбутня адаптація у соціумі. Недостатня сформованість мовних навичок призводить до труднощів взаємодії дітей у суспільстві, до таких комунікативних проблем, як замкненість, невміння вирішувати проблемні ситуації, егоїзм, які важко долаються і негативно впливають на освітній процес та розвиток особистості дитини у цілому [4].

Формування комунікативної культури в молодшому шкільному віці зумовлюється потребами, інтересами, почуттями та цілями. Комунікативна культура залежить від усіх сфер психіки особистості: пізнавальної, емоційно-вольової, мотиваційної. Саме мотиваційна сфера є психологічною основою набуття комунікативних знань, вмінь і навичок, розвитку морально-комунікативних якостей [3].

Вступ до школи зумовлює нові психологічні умови для особистісного і комунікативного зростання дитини. Міжособистісне спілкування перетворюється у вирішальний чинник особистісного розвитку молодшого школяра. У спілкуванні формуються особистісні властивості й комунікативні вміння, потрібні для успішного перебігу пізнавально-комунікативної діяльності. Як правило, діти мало часу приділяють розмовам про те, що не пов'язане з їхніми заняттями, вони спілкуються в групах, склад яких є непостійним, залежно від праці чи гри, якими вони зайняті, або від настрою і потреб, які легко змінюються. З дорослими учні початкових класів спілкуються в основному в сім'ї (з батьками, рідними) [2].

У молодшому шкільному віці зміст спілкування з дорослими охоплює всі сфери життєдіяльності дітей і значно впливає на те, як складається спілкування з ровесниками. Під час обміну необхідною інформацією перевага надається діалогічному мовленню над монологічним, наявні здатність висловлюватися декількома реченнями. Правильність мовлення в загальному відповідає правилам усного мовлення, переважно у простих формах. З часом мовлення насичується причинно-наслідковими зв'язками та відбувається його ускладнення. Збільшується словниковий запас молодших школярів досить швидко, що помітно у перевазі кількості слів пасивного словника надактивним. Суспільне оточення визначає якість словникового запасу учнів, оскільки діти можуть вживати слова ненормативної лексики, нездатні відрізнити правильність і доцільність вживання окремих слів [1].

Культура комунікації молодших школярів з однолітками має ряд істотних особливостей, які якісно відрізняють її від спілкування з дорослими: велика різноманітність комунікативних дій і надзвичайно широкий їх діапазон. У спілкуванні з однолітком можна спостерігати безліч дій і звернень, які практично не

трапляються в спілкуванні з дорослими. Дитина сперечається з однолітком, нав'язує свою волю, заспокоює, вимагає, наказує, обманює, шкодує [4].

Саме у спілкуванні з іншими дітьми вперше з'являються такі складні форми поведінки, як удавання, прагнення зробити вигляд, висловити образу, фантазування, надзвичайно яскрава, емоційна насиченість. Підвищена емоційність і розкутість при контакті молодших школярів відрізняє їх від взаємодії з дорослими. Дії, адресовані однолітку, характеризують значно більш високої адекватної спрямованості. У спілкуванні з однолітками в учнів початкових класів спостерігається нестандартність дій, більше мімічних проявів, що виражають найрізноманітніші емоційні стани від обурення до радості, від ніжності і співчуття до гніву.

Якщо в спілкуванні з дорослим навіть несміливі діти дотримуються певних загальноприйнятих норм поведінки, то при взаємодії з ровесником школяр використовує несподівані дії і рухи. Цим рухам властива особлива розкутість, недотриманість зразків: вони стрибають, стають у химерні пози, кривляються, передражнюють один одного, придумують нові слова, складають різні небилиці. Така свобода дозволяє припустити, що суспільство однолітків допомагає дитині проявити власну самобутність [3].

При формуванні комунікативної культури дітей молодшого шкільного віку враховують такі комунікативні якості:

- змістовність, що потребує вміння виділяти головне, розміщувати фактичний матеріал у висловлюванні в потрібній послідовності;
- логічність – вміння послідовно, обґрунтовано викладати думки;
- зв'язність – вміння взаємопов'язано викладати частини змісту, теми;
- точність – вміння добирати для передавання інформації найбільш влучні вербальні засоби, зумовлені метою висловлювання, передавати суть;
- чіткість – вміння точно передавати істотне, формулювати висновки;
- багатство мовних засобів – здатності до опанування і гармонійного використання різноманітних лексичних, граматичних і стилістичних засобів;
- зрозумілість – вміння доступно викладати думку;
- правильність – вміння викладати думки відповідно до мовної норми;
- виразність – вміння відмовлятися від мовних стереотипів, а також добирати вислови згідно з комунікативною ситуацією тощо [4].

Визначення особливостей формування культури спілкування у дітей молодшого шкільного віку включає знання сукупності внутрішніх умов для розвитку цієї індивідуальної якості, до яких долучається власне особистість з різноманітними проявами, з притаманною певною структурою, сукупністю мотивів, які виявляються в потребах, інтересах, почуттях, змісті, які прослідковуються в позитивному відношенні до спілкування та співрозмовників.

Вчителю доцільно збагачувати та вдосконалювати власний методичний досвід, урізноманітнювати форми та методи роботи з формування культури спілкування учнів, і, звісно, самому педагогу бути прикладом культури спілкування.

Література та джерела

1. Абрамович С. Мовленнєва комунікація: підручник. Київ: Вид. дім Д. Бураго, 2013. 460 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. Київ: Каравела, 2009. 400 с.
3. Гончар Т. І. Комунікативна культура в контексті психологічних теорій особистості. *Вісник книжкової палати*. 2003. С. 42–44.
4. Корніяка О. М. Психологія комунікативної культури школяра. Київ: Міленіум, 2006. 336 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ГЕРІАТРИЧНИХ БУДИНКІВ

Інна Оренко,

студентка групи ММ-21 спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійної програми «Сестринська справа» кафедри
медсестринства та екстреної медицини Комунального закладу вищої освіти
«Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Тетяна Пастрик, д-р психол. н., доц.,
в. о. ректора КЗВО «Волинський медичний інститут»*

Проведено досліджено на емпіричному рівні, що професійна діяльність медиків, потребує значної віддачі як фізичної, так і психологічної, в тому числі й емоційної, що дає підстави говорити про ризик розвитку емоційного вигорання.

Тема професійного вигорання на сьогодні є надзвичайно актуальною у зв'язку з нестабільною ситуацією в нашій країні, тому вивчення даної проблематики є першочерговим нашим завданням. Відомо, що до даного синдрому більш схильні працівники, які змушені в силу своєї роботи багато і інтенсивно спілкуватись з різними людьми. Тому цілком природно, що інтроверти, чиї особисті психологічні характеристики не пов'язані з професійними вимогами професії комунікатора, швидше вигорають. Для інтровертів характерні нестача життєвої енергії, скромність і сором'язливість, вони схильні до замкнутості та зосередженості на професійній діяльності [2, с. 187].

Результати проведеного дослідження за допомогою методики «Діагностика рівня емоційного вигорання» у відсоткових показниках схематично представлені на рисунку 1. Ця методика є найбільш розширеною й дає змогу провести систематичний і детальний аналіз вираженості основних симптомів синдрому вигорання з урахуванням компонентів, з якими вони пов'язані.

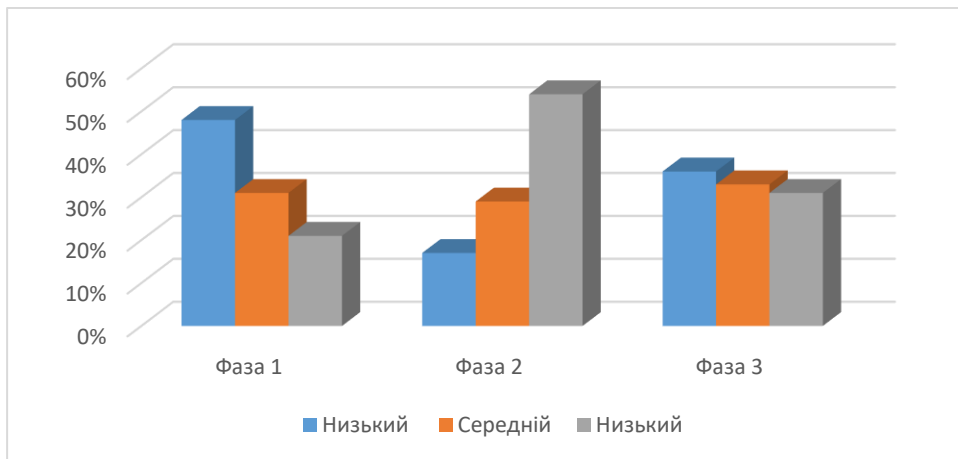

Рис. 1. Рівень емоційного вигорання медичного персоналу геріатричних будинків

Аналізуючи результати емпіричного дослідження рівня емоційного вигорання у медичного персоналу геріатричних будинків, ми виявили, що низький рівень сформованості першої фази емоційного вигорання «напруження» мають 48% фахівців, 31% – проявляють середній рівень та 21% досліджуваних мають високий рівень, тобто сформовану фазу емоційного вигорання. Дана фаза означає переживання подій, емоційна нестабільність, низька самооцінка, депресія.

Низькі показники по сформованості другої фази емоційного вигорання «резистенція» мають 17% досліджуваних вибірки серед медичного персоналу, 29% – мають середній рівень сформованості та 54% досліджуваних працівників мають сформовану другу фазу. Фаза резистенція характеризується емоційним виснаженням, неадекватне емоційне реагування.

По сформованості третьої фази емоційного вигорання «виснаження» низькі показники має 36% працівників, 33% знаходяться на стадії формування синдрому та 31% досліджуваних мають сформований синдром емоційного вигорання. Третя фаза означає емоційне виснаження, психосоматичні розлади та емоційна закритість від оточуючих.

Турбота про пацієнтів посеред робочого дня є необхідною професійною якістю для медичних працівників. Вигорання може знижувати якість життя медичних працівників породжуючи такі симптоми, як тривога, дратівливість, перепади настрою, безсоння або відчуття невдачі, тому важливо вчасно піклуватись про власне ментальне здоров'я задля успішності показників в професійній діяльності [1, с. 20].

Література та джерела

1. Кириленко О. А. Психологічні детермінанти професійного стресу у представників професії типу «людина – людина»: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.03. Київ, 2007. 20 с.
2. Пастрик Т. В. Психологічні особливості емоційного вигорання в діяльності лікарів швидкої допомоги. *Psychological Prospects Journal*, 2011. С. 186–192.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ЯК ФАКТОРУ УСПІХУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анжеліка Павляшик,

студентка 4-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Яроцук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик**

Розкрито поняття мотивації та навчальної мотивації. Висвітлено структуру мотивації та ключові мотиви у молодшому шкільному віці. Проаналізовано ефективні умови формування позитивної мотивації у здобувачів початкової освіти під час освітнього процесу.

Основою успішної навчальної діяльності кожної дитини є високий рівень мотивації цього виду діяльності. З давніх-давен велике значення, як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології та педагогіці визначалося мотивації як провідному фактору будь-якої діяльності. Доказом цього є роботи Аристотеля, Демокріта та Платона. Вони вивчали потребу як основу для набуття знань, досвіду, вважали її головною рушійною силою.

Проблема мотивів та мотиваційної сфери досліджена в наукових розвідках зарубіжних та вітчизняних авторів: В. Варум, Ф. Герцберг, Д. Мак-Клелланд, Е. Лоулер, А. Маслоу, Л. Портер, Х. Хекхаузен, Д. Адаїр, С. Занюк, С. Гончаренко та ін.

Розглянемо тлумачення поняття «мотивація» різними авторами (табл. 1):

Таблиця 1

Тлумачення поняття «мотивація»

Автор	Тлумачення
Джон Адаїр [8]	сукупність всіх мотивів людини, яка робить ту чи іншу дію
Х. Хекхаузен [9, с. 3]	численні процеси та явища, суть яких зводиться до того, що жива істота обирає свою поведінку виходячи з її очікуваних наслідків, і керує нею в аспекті її спрямування і витрат енергії.
С. Занюк [4, с. 219]	сукупність спонукальних факторів, які визначають активність людини (мотиви, потреби, ситуативні фактори, що детермінують поведінку людини).
Е. Кірхлер, К. Родлер [6, с. 39]	готовність індивіда прикладати значних зусиль для досягнення цілей організації за умови, що ці зусилля сприяють задоволенню його потреб.
С. Гончаренко [3, с. 217]	система мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки.

Отже, поняття мотивації тлумачиться різними авторами багатоаспектно. Тому у нашому дослідженні під поняттям «мотивація» матимемо на увазі – сукупність внутрішніх та зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, орієнтованої на досягнення певних цілей.

Навчальна мотивація – особистісний вид мотивації, що включений у навчальну діяльність [2, с. 17]. Навчальна мотивація стає важливою багатофакторною детермінацією, яка допомагає визначати специфіку навчальної ситуації у будь-який часовий інтервал.

У науковій літературі у структурі навчальної мотивації молодших школярів виділяють такі мотиви:

- пізнавальні мотиви становлять основний зміст навчальної діяльності і свідчать про направленість на засвоєння нових знань, і навіть на освоєння навчальних навичок. Пізнавальні мотиви також відбивають прагнення молодших школярів до процесу самоосвіти, спрямованості самовдосконалення різних способів отримання знань.

- соціальні мотиви відносяться до різноманітних видів соціальних відносин учня з навколишньою дійсністю, соціумом. До них відносяться, наприклад: бажання виконувати свою роботу, щоб бути корисним суспільству, розуміння важливості вчення, розвиток почуття відповідальності [1, с. 34].

- оціночний мотив: характеризує прагнення дитини вчитися заради високих оцінок [1, с. 35].

С. Кирилук підкреслює, що поєднання названих вище трьох мотивів навчання у школі зумовлює високий рівень навчальної мотивації молодших школярів та сприяє позиції успішного учня [5, с. 52].

- ігровий мотив, що відображає ще незрілу позицію школяра, характеризує прагнення дитини відвідувати школу, бо там багато дітей, з якими можна гратися.

- зовнішній мотив з'являється у той момент, коли певний вид діяльності виконується через обов'язок, для досягнення певної позиції серед однолітків, через натиск рідних, вчителів та ін. [7, с. 31].

Отже під «навчальною мотивацією» ми розумітимемо сукупність внутрішніх та зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до навчальної діяльності, орієнтованої на досягнення певних цілей. Зміст навчальної мотивації має складну структуру, тому ми спираємося лише на ту форму, в якій внутрішня мотивація орієнтована на навчальну діяльність та її результат.

Залежно від змісту уроку вчитель має так організувати навчальну діяльність, щоб сформувати у здобувачів початкової освіти відповідний цій роботі мотиваційний цикл. Цей цикл має низку етапів: від цікавості та допитливості на початку роботи до пізнавального інтересу під час виконання роботи і потім до теоретичного інтересу на завершення.

1 етап. Виникнення пізнавального інтересу. Важливо зафіксувати мотиви попередніх досягнень – «ми добре попрацювали над попередньою темою», викликати мотив відносної незадоволеності – «Але не засвоїли ще одну важливу сторону цієї теми»; посилити мотиви орієнтації на майбутню діяльність – «А тим часом для вашого майбутнього життя це буде необхідно в таких – то ситуаціях».

2 етап. Підкріплення і посилення пізнавального інтересу, що виник. Тут доцільно чергувати різні види діяльності, матеріали різної проблеми, активізувати пошук самих учнів, спонукаючи їх до самоконтролю та самооцінки.

3 етап. Теоретичний інтерес на завершення. Важливо, щоб кожен учень вийшов із діяльності з позитивним особистим досвідом, щоб наприкінці уроку виникла позитивна установка на подальше навчання, тобто, позитивна мотивація перспективи. Для цього важливо посилити оцінку діяльності самих учнів, поєднуючи її з рефлексією [7, с. 31].

Беручи до уваги досвід вітчизняних та зарубіжних педагогів, доцільно виділити умови для успішного формування позитивної мотивації.

Перша умова – централізація позиції дитини у процесі освітньої взаємодії з навколишнім світом.

Освітня взаємодія з навколишнім світом – це зв'язок навчального матеріалу із життям дитини.

Друга умова – максимальне використання можливих для молодшого шкільного віку джерел пізнавальної інформації. Зараз поряд з традиційними джерелами: книгою, телебаченням тощо, особливу увагу необхідно приділити мережі Інтернет, до якої діти активно звертаються.

Третя умова – максимальна опора на активну розумову діяльність учнів. Головним ґрунтом для розвитку пізнавальних сил та можливостей учнів, як й у розвитку позитивного мотиву, є ситуації вирішення пізнавальних завдань, ситуації активного пошуку, здогадок, роздуми, ситуації суперечливості суджень, зіткнень різних позицій, у яких необхідно розібратися самому, прийняти рішення, стати на певну точку зору.

Четверта умова полягає в тому, щоб вести освітній процес на оптимальному рівні розвитку учнів.

П'ята умова – емоційна атмосфера навчання, позитивний емоційний тонус освітнього процесу.

Шоста умова – спілкування вчителя з учнями, учнів між собою.

Сьома умова – це спільна діяльність, групова взаємодія дітей у малих групах [5, с. 54].

Отже, якщо вчитель сформує внутрішню позитивну мотивацію у молодшому шкільному віці, це може закласти основи для пізнавальної активності та самоосвіти в наступні вікові періоди. Що і є фактором успішного навчання.

Література та джерела

1. Алексеева Н. Мотиви навчання школярів: Посібник для вчителів. Київ: Либідь, 2015. 120 с.
2. Бушуєва Н. Шестирічки: формування повноцінної навчальної мотивації. *Дошкільне виховання*. № 7. 2017. С. 15–23.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Занюк С. Психологія мотивації: навч. посіб. Київ: Либідь, 2012. С. 218–228.
5. Кирилюк С. Формування та корекція мотивації учіння молодших школярів. *Початкова школа*. 2016. № 11. С. 51–55.

6. Кірхлер Е. Мотивація в організаціях. Харків: Вид. «Гуманітарний центр», 2003. 144 с.

7. Лук'янова М. Психологія навчальної мотивації школярів. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2016. № 4. С. 29–35.

8. Adair J. The art of managing people and oneself. URL: <https://altairbook.com/books/266333007-iskusstvo-upravlyat-lyudmi-i-samim-soboy.html> (дата звернення: 15.02.2024).

9. Heckhausen J., & Heckhausen H. (Eds.). Motivation and action: Introduction and overview. In J. Heckhausen & H. Heckhausen (Eds.). *Cambridge University Press*. 2008. Pp. 1–9.

СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ

Ірина Поронюк,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
Наукова керівниця – *Тетяна Смокович,*
викладач циклової комісії викладачів фортепіано

Розглянуто визначення «особистість» та «структура особистості», подано структуру особистості, підструктури і фактори формування.

Особистість – це людина як носій свідомості, тобто суб'єкт пізнання, переживання, відношення і активного перетворення навколишнього світу. Суть особистості визначається її ставленням до навколишнього світу, суспільного буття, інших людей і самої себе. Способом існування особистості є її розвиток, а діяльність, у тому числі й трудова, – важливим фактором цього розвитку. Це означає, що особистість проявляється і розвивається в діяльності.

Особистість розглядається як інтегральна цілісність біогенних, соціогенних та психогенних елементів. Водночас особистість є індивідуальною сукупністю рис, які зумовлюють стиль мислення, переживань і поведінки кожної людини. В основі особистості лежить її структура [1].

Л. С. Виготський зазначав: «Структурою прийнято називати такі цілісні утворення, які не складаються сумарно із окремих частин, являючи ніби їх агрегат, але самі визначають долю і значення кожної з тих, що входять до їх складу, частин».

Структура особистості:

- як цілісності – є об'єктивною реальністю, що втілює внутрішні особистісні процеси. Крім того, структура відображає логіку цих процесів і є підпорядкованою їм. Водночас, з погляду генетичної психології, вона є результатом діяльності цих процесів;

- виникає як втілення функції, як орган цієї функції. Звісно, виникнення структури, у свою чергу, призводить і до зміни самих функцій і тісно пов'язана з

Секція 8. Психологічний вимір особистості

процесом її становлення: структура є одночасно результатом становлення, його умовою і фактором подальшого розвитку особистості;

- являє собою цілісність, що включає в себе всі психічні (свідомі і несвідомі) і непсихічні складові особистості. Але вона – не є їхня проста сума, а являє собою нову особливу якість, форму існування психіки людини. Це – особлива упорядкованість, новий синтез;

- є суперечливою відносно фактору стабільності. З одного боку, вона є стабільною і сталою (включає в себе однакові компоненти, робить поведінку прогнозованою). Але водночас структура особистості є плинною, змінною, ніколи до кінця не завершеною [2].

У структурі особистості розрізняють типове та індивідуальне. Типове є тим найзагальнішим, що властиве кожній людині і характеризує особистість узагалі: її свідомість, активність, розумові та емоційно-вольові прояви тощо, тобто те, чим одна людина схожа на інших людей. Індивідуальне – це те, що характеризує окрему людину: її фізичні та психологічні особливості, спрямованість, здібності, риси характеру тощо, тобто те, чим одна людина відрізняється від інших людей [3].

Український психолог Валентин Рибалка на основі аналізу підходів до структурування психологічної структури особистості стверджує, що в основі цієї структури лежать три базові виміри:

I – Соціально-психолого-індивідуальний – вертикальний;

II – діяльнісний – горизонтальний;

III – генетичний – віковий, за допомогою якого характеризується рівень розвитку властивостей особистості, її задатків і здібностей на певному етапі становлення індивіда як особистості [4].

Структура особистості за К. К. Платоновим:

1. Підструктура спрямованості об'єднує спрямованість, ставлення та моральні якості особистості. Вона не породжується природними задатками, а формується шляхом виховання і є соціально зумовленою. Спрямованість особистості як система спонукань є головним структурним компонентом особистості.

2. Підструктура досвіду включає в себе знання, уміння, навички і звички, набуті в індивідуальному досвіді через навчання, але вже з помітним впливом біологічно зумовлених властивостей особистості.

3. Підструктура форм відображення охоплює індивідуальні особливості окремих психічних процесів чи психічних функцій як форм відображення. Вплив біологічно зумовлених особливостей у цій підструктурі проявляється ще більш чітко.

4. Біологічно зумовлена підструктура включає в себе темперамент, статеві й вікові особливості особистості.

К. К. Платонов називає запропоновану структуру особистості основною, загальною, динамічною, функціональною і психологічною.

Фактори формування особистості:

Спочатку при народженні дитини в неї повинна сформуватись біологічна основа – індивідні задатки. Це означає, що лише на основі суто людської структури та функцій мозку можливе формування особистості.

Для формування особистості потрібен також вплив соціального фактору-виховання дитини людським оточенням. Тобто для того, щоб засвоїти надбання людської цивілізації, навчитись способам використання побутових речей, щоб інтелектуально та морально розвинутись, людина повинна мати вчителів, наставників вже з дитинства [5].

І нарешті, для формування власних особистісних ознак людина повинна проявляти активність – як фізичну, так і психічну. Дана активність забезпечує розвиток та роботу як організму в цілому, так і психіки зокрема.

Отже, сукупність дії всіх описаних вище факторів сприяє повноцінному розвитку особистості.

Література та джерела

1. Особистість та її структура. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/-6439/86/> (дата звернення: 13.03.2024).
2. Структура особистості. URL: https://pidru4niki.com/13560615/psihologiya/struktura_osobistosti (дата звернення: 13.03.2024).
4. Психологічна структура особистості. URL: <http://medbib.in.ua/psihologichna-struktura-osobistosti36083.html> (дата звернення: 12.03.2024).
5. Структура особистості. URL: <http://surl.li/rwgeg> (дата звернення: 12.03.2024).

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД АРТ-ТЕРАПІЇ

Марія Савонік, Гура Вікторія,

студентки 21 ММ групи спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології**

Розглянуто поняття музикотерапії. Проаналізовано основні цілі використання методу. Розкрито користь від використання музикотерапії в житті.

Відомо, що ще з давніх-давен користувались цілющими властивостями музики лікарі Древнього Риму і Єгипту, які застосовували звуки для лікування душі й тіла. Лікарі Древнього Китаю навіть готували «музичні рецепти» та вірили у те, що мелодія має вплив на органи людського тіла.

Музикотерапія – це контрольоване використання музики в лікуванні, реабілітації та вихованні дитини, яка має психофізичні порушення. Вплив музики може бути спрямований на нейтралізацію патологічних проявів особистісного розвитку дитини та на відновлення її порушених функцій [1, с. 8].

Сьогодні в Україні сфера музикотерапії знаходиться в стані розвитку, і в нашому суспільстві вона відіграє дуже важливу роль. Адже музика має властивість впливати не лише на фізіологічний стан, а й на настрій, думки та світогляд людини. Починаючи від 2000-х і дотепер музикотерапією займається С. С. Недериця,

музикант, диригент, музикотерапевт, автор і популяризатор декількох методик музикотерапії, зокрема «ефект Моцарта для новонароджених». Ноу-хау Степана Недериці полягає в тому, що він першим винайшов і втілює ідею поєднання класичної музики і звуків природи (спів пташок, дельфінотерапія) [2, с. 243].

Якщо розглядати лікувальні властивості музики з точки зору ритму, то можна говорити про те, що у природі кожен її елемент має визначений ритм свого руху: так кожен орган людини працює у своєму ритмі. Відповідно його рух співпадає з ритмом деяких музичних інструментів.

Важко переоцінити вплив музики на людину. Це живе невичерпане джерело натхнення. Музика може надати насолоду, але також одночасно може викликати сильне душевне переживання, збудити до роздумів, відкрити невідомий світ фантазій.

Організм людини, слухає музику, ніби підлаштовується під неї. В результаті піднімається настрій, працездатність, знижується больова чутливість, нормалізується сон, відновлюється стабільна частота серцебиття і дихання.

Найбільший ефект від музики – профілактика і лікування нервово- психічних захворювань. Окремі елементи музики мають прямий вплив на різні системи людського організму.

Також дуже важливі такі характеристики, як дисонанси – дисгармонійне поєднання звуків – вони збуджують, дратують, і консонанси – гармонійне поєднання звуків – вони, навпаки, заспокоюють, створюють приємне відчуття речовин, стимулюють дихання і кровообіг, посилюють увагу [4].

Основні цілі музикотерапії включають:

- Емоційний вираз та обробка. Музикотерапія допомагає людям виражати та обробляти складні емоції, такі як сум, гнів, страх, радість, та сприяє підвищенню їх емоційного усвідомлення.

- Когнітивний розвиток. Завдяки таким музичним активностям, як створення та інтерпретація музики, музикотерапія покращує когнітивні функції, включаючи увагу та пам'ять.

- Фізична координація та моторика. Музикотерапія є особливо важливою для людей з фізичними обмеженнями або неврологічними проблемами. Гра на музичних інструментах або ритмічні вправи здатні покращити моторику та координацію.

- Соціальна взаємодія та комунікація. Музикотерапія часто використовується для покращення комунікативних навичок та сприяє більш ефективній соціальній взаємодії, особливо у осіб з аутизмом або соціофобією.

- Психологічне полегшення та релаксація. Музика застосовується для зниження рівня стресу та тривоги, сприяючи глибокому розслабленню і психологічному благополуччю [3].

Музикотерапія може допомогти людям впоратися з фізичним болем і довела свою ефективність у лікуванні різноманітних захворювань, включаючи серцево-судинні хвороби, рак, діабет і деменцію.

Таким чином, музикотерапія активно застосовується для поліпшення психоемоційного стану людини. Зокрема, результати великої кількості досліджень, демонструють її ефективність в лікуванні депресії. Крім того, музична терапія сприяє:

зменшенню тривоги; врегулюванню емоцій; полегшенню саморефлексії; поліпшенню стану в процесі роботи над травмою.

Література та джерела

1. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку / укл. Н. Квітка. Київ: 2013. С. 8.
2. Онищук Т. Музикотерапія: історія та сучасність. *Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 17 травня 2018 року*. Бердянськ: БДПУ, 2018. Т. 1. С. 243.
3. Сиротюк П. Музикотерапія: від нот до почуттів – мистецтво звукового лікування. URL: <http://surl.li/rtueg> (дата звернення: 16.02.2024).
4. Ярошенко І. Музикотерапія. URL: <http://surl.li/dfedb> (дата звернення: 16.02.2024).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Семенюк, Марія Буснюк,

студентки 21 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології**

Розглянуто поняття розвитку комунікації та комунікативних вмінь дітей дошкільного віку.

Комунікація – це процес обміну інформацією між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації. У дітей дошкільного віку комунікація не є добре розвиненою та чіткою, тому для розвитку цієї можливості в закладах дошкільної освіти використовують різні дидактичні ігри для розвитку мовлення.

Комунікація дітей раннього віку та старшого віку досить помітно вирізняється, адже у ранньому віці дитина не до кінця може сформулювати свої думки в слова, а в старшому віці в дитини більш розвинене мислення, уява та мовні навички через які вона може комунікувати з оточуючими людьми.

Для організації навчання дітей спілкуванню, щоб воно сприяло розвитку комунікабельності мовленнєвий розвиток повинен здійснюватися з врахуванням потенційних можливостей дитини раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку. Отже на перше місце виходять не програмовий зміст, а зміст потреб дітей певного віку в певних соціально етичних умовах. Потреби дитини повинні задовольнятися не в процесі навчання, а навпаки, зміст потреб повинен бути закладений у зміст навчання. Спочатку діти відчувають підвищену потребу в руховій діяльності, яка має свої закономірності розвитку в кожному віці. Розвиток рухової

діяльності підвищує рухову активність дитини, яка неначе пусковий механізм породжує бажання говорити та спілкуватися з дорослими та однолітками [3].

Розвиток комунікативних навичок дітей дошкільного віку відбувається щодня. Важливо, щоб практика позитивно впливала на малюка, розкривала його творчий потенціал, поповнювала словниковий запас, культивувала гуманне ставлення до світу. Це безпосередньо залежить від атмосфери і культури спілкування в сім'ї. За допомогою комунікації в побуті батьки навчають дітей побудові діалогу, знайомлять з необхідною для життєдіяльності лексикою, прищеплюють культуру мовленнєвої поведінки. Комунікація на природі, в міському середовищі, під час спільної трудової діяльності або подорожі значно збагачує дитячі уявлення про рідну мову. Важливо дозволяти дитині споглядати навколишній світ, терпляче і доступно пояснювати те, що відбувається, знаходити відповіді на її питання. Прояв поваги і безумовна любов, а також відсутність стресу, крику – базові умови для розвитку позитивних комунікативних навичок дітей [1].

Розвиток комунікаційних навичок у дітей дошкільного віку – це процес, який включає в себе вміння спілкуватися, виражати свої думки, розуміти інших людей та вести діалоги. У цьому віці діти починають активно вивчати мову і спілкуватися з оточуючими. Основні аспекти розвитку комунікації у дошкільників включають розвиток мовлення, вміння слухати та розуміти інших, а також навички невербального спілкування, такі як міміка та жести. Зазвичай, діти у цьому віці починають формувати свій словниковий запас, вчитися будувати прості речення та виражати свої думки. Важливо підтримувати їхні спроби спілкування, похваляючи їх за зусилля та допомагаючи виправляти помилки. Також важливо розвивати у дітей навички слухання та розуміння інших. Це можна робити через розповіді, казки, а також в ігровій формі, де дитина може відчувати себе частиною спільної діяльності. Крім того, варто приділяти увагу невербальному спілкуванню. Діти в цьому віці можуть вчитися виразності обличчя, жестам та міміці, що допоможе їм краще розуміти і виражати свої почуття та емоції.

Покращення комунікативних навичок у дошкільного віку є важливим завданням, оскільки це впливає на подальший особистісний розвиток дитини. Забезпечення можливостей для взаємодії, розвитку мовлення та сприяння розвитку емоційного інтелекту допоможе дитині вирости в впевнену, компетентну особистість здатну ефективно спілкуватися з іншими.

Якщо дитина має обмежені комунікативні навички, це може впливати на її здатність сприймати та розуміти інформацію, а також виявляти власні думки та емоції. Недосконалість у комунікації може також призвести до відчуття соціальної відірваності та незручності у спілкуванні з оточуючими.

У дошкільному закладі це специфічна діяльність, яка протікає на мовленнєвому рівні в ході організованих навчальних занять, у мовленнєвих ігрових ситуаціях, у дидактичних іграх.

Навчально-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається з різноманітних видів говоріння (запитання, відповіді, розповіді, описи, переклади тощо) та слухання (слухання мовлення вихователя, однолітків, казки, оповідання, розповіді) [2].

Таким чином, розвиток спілкування дітей дошкільного віку – це процес, у якому вони вчаться виражати свої думки, почуття та потреби через мову. Він включає в себе вміння слухати і розуміти інших, а також виражати себе чітко й зрозуміло. Для цього важливо створювати сприятливу атмосферу, в якій дитина відчуває себе вільною й підтриманою, а також надавати можливості для спілкування з однолітками та дорослими. Розвиток мовлення, розширення словникового запасу, вміння виражати емоції та думки – все це важливі складові процесу формування навичок спілкування у дітей дошкільного віку.

Література та джерела

1. Значення розвитку комунікативних навичок дошкільнят. URL: <https://odesa7.irc.org.ua/news/12-31-03-28-05-2021/> (дата звернення: 08.02.2024).
2. Пархоменко Р. В. Розвиток мовлення і навчання дітей дошкільного віку рідної мови. URL: <https://naurok.com.ua/informaciyiny-material-ridna-mova-266933.html> (дата звернення: 07.03.2024).
3. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. URL: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/272722/9789241514187-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 20.02.2024).

СТРЕС ТА СТРЕСОВІ СТАНИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Склезь,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Петро Бойчук, к. пед. н., доц.,
доцент кафедри педагогіки та психології**

Проаналізовано поняття стресу в наукових джерелах. Визначено основні причини виникнення стресових станів в учнів початкової школи.

Коли шестирічна дитина приходить до школи, відбувається перехід від умов гри до нових умов – умов навчальної діяльності. Це є переломним моментом в її житті. Змінюються місце дитини в системі соціальних відносин, взаємовідносини з однолітками. Батьки вже дещо інакше ставляться до дитини, вона тепер учень, у неї є свій власний стіл, за яким вона вчить уроки, є книги, зошити, дитина відчуває себе дорослою.

Відомо, що найбільше на психічне здоров'я впливає стрес. У загальному значенні термін «стрес» означає стан людини, який характеризується сильним напруженням і виникає у відповідь на різноманітний екстремальний вплив.

Поняття стресу було предметом наукових дискусій з моменту його першого використання Г. Сельє у 1950 році. Спочатку стрес визначали як неспецифічну реакцію організму на будь-який шкідливий подразник. Пізніше ця концепція була

уточнена шляхом розрізнення понять «стресор» і «реакція на стрес». Стресором вважається стимул, який загрожує гомеостазу (схильність організму відновлюватись тоді, коли це потрібно), а реакція на стрес є реакцією організму, спрямованою на відновлення гомеостазу [3, с. 1383].

Дж. Герхарт визначає стрес, зокрема травматичний, як динамічний психологічний процес, який виникає у відповідь на швидку і часто важливу втрату ключових цінних ресурсів. Ця втрата є результатом розвитку і має тенденцію відбуватися в негативному напрямку. В цьому стані негативний вплив переважає позитивний, а особи з меншими запасами особистісних ресурсів більш чутливі до негативних змін [1, с. 8].

Високі очікування, перевантаження інформацією, академічний тиск, нереалістичні амбіції, обмежені можливості та висока конкуренція є найпоширенішими причинами академічного стресу. Навчальний стрес знижує успішність, становить загрозу для благополуччя учнів і викликає проблеми з психічним і фізичним здоров'ям. Відсутність впевненості в собі, розлади соматизації, суїцидальні думки, негативне самопочуття – це ситуації, які є похідними від навчального стресу. Відчуття стресу залежить від таких змінних, як стать, культурні відмінності та соціально-економічний статус. Дослідники вказують, що здобувачі освіти чоловічої статі відчують менший навчальний стрес, ніж здобувачі. Цей висновок, як правило, може бути тому, що учениці приділяють більше уваги успішності в школі та більше турбуються про академічну неуспішність. Учні, які мають несприятливу історію порівняно з однолітками, відчують більший навчальний стрес [2, с. 56].

Стрес є результатом реакції організму на подразник, при цьому подразником є ситуація. Більшість сучасних дітей відчують стрес, оскільки у дитини підвищується розумова активність по сприйняттю та обробці величезної кількості інформації (інформаційний стрес). Перенапруження фізіологічних систем виникає внаслідок дії емоційних факторів (емоційний стрес). Невеликі кількості стресу можуть бути «добрими», оскільки надлишок є «шкідливим» і може вплинути на поведінку дитини, її продуктивність праці, загальне самопочуття або стосунки з оточенням, включаючи родину.

Основними причинами стресу у дітей молодшого шкільного віку є:

- спадкові фактори;
- індивідуальні особливості;
- певні періоди життя;
- негативні події;
- перенапруження під час освітньої діяльності;
- сімейні проблеми (розлучення батьків, переїзд в інше місце проживання, вимушене переселення, народження братів/сестер);
- додаткове навантаження (гуртки, навчання, спортивні секції тощо) та небагато часу для відновлення між цими заняттями;
- боязнь зробити якусь помилку, бажання бути прикладом для однолітків, тиск на самого себе;

- страх отримати погану оцінку, невстигання засвоєння нового матеріалу і страх сказати про це вчителю чи батькам, переважно під час уроків, боязнь бути покараним [5, с. 160].

Крім цього існують й інші об'єктивні стресори. Під цим поняттям розуміють явища повсякденного життя, які переживають більшість людей. Для учнів молодшого шкільного віку такими стресорами є:

- життя за шкільним розкладом;
- домашні завдання;
- змагання за отримання оцінки чи похвали;
- оточення, яке є неприємне;
- події навколишнього світу (війна) [4, с. 17].

Стресори виникають одночасно, і їх негативний вплив на дитину є сумісним. Часто вони об'єднуються в пари або трійки, і стан дитини стає настільки розчаровуючим, що у нього розвивається постійне, повторюване, а потім хронічне напруження. Дитина, чутлива до стресу, відчує його слідки в найважливіший момент або зміни.

Отже, в результаті системи життєвих стосунків дитина буде насамперед із її здатністю успішно задовольняти нові запити. Життя в школі займає велике значення в негативних емоціях молодших школярів. У багатьох дітей початкових класів підвищена і важка форма тривожності, пов'язана з перевіркою знань. Тривогу сприймають як дружокласники, так і учні, які беруть участь у соціальних, академічних та розважальних аспектах шкільного життя. До факторів, що впливають на академічний стрес, належать: відповідь учня під час контрольних та інших письмових робіт; презентація учнем відповіді перед класом, а також страх помилитися.

Література та джерела

1. Gerhart J. I., Canetti D., Hobfoll S. E. Traumatic stress in overview: Definition, context, scope, and long-term outcomes. *Traumatic stress and long-term recovery: Coping with disasters and other negative life events*, 2015. Pp. 3–24.

2. Li J., Feng X., Mei S., Yao D. Investigation of Study Pressure Effects on Mental Health of Junior High School Students in Changchun. *Medicine and Society*, 2007. Vol. 20(2). Pp. 56–57.

3. Selye H. Stress and the general adaptation syndrome. *British medical journal*, 1950. Vol. 1(4667). P. 1383.

4. Калюжна Є., Шевєргіна М. Особливості взаємозв'язку самооцінки і тривожності у молодшому шкільному віці. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*, 2015. Вип. 2(2). С. 17–22.

5. Склярєнко О. М. Психологічні особливості та види шкільних страхів у молодших школярів. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*, 2010. Вип. 2. С. 160–170.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Софія Соловей,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

Науковий керівник – *Наталія Ярошук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик*

Подано інформацію про особливості розвитку та становлення самосвідомості у дітей молодшого шкільного віку. Визначено основні шляхи успішного формування самооцінки учнів.

У психологічній науці акцентується увага на тому, що становлення особистості здійснюється не в умовах пристосування людського індивіда до вимог оточуючого середовища, а в умовах її постійної творчої активності, спрямованої на перебудову і середовища, і самої себе.

Розвиток особистості молодшого школяра відбувається в складній системі його взаємин з батьками, вчителем, ровесниками та іншими дітьми. Самооцінка є регулятором поведінки та має значний вплив на навчальну діяльність, спілкування, розвиток здібностей та потенційних можливостей дітей. Тому проблема розвитку та формування адекватної самооцінки у дітей є значущою для психології та педагогіки.

Соціальна ситуація психічного розвитку молодшого школяра відзначається системою вимог і очікувань дорослих щодо інтеграції дитини в шкільне середовище. У взаємовідносинах змінюється позиція як дитини, так і дорослих, насамперед, батьків. Дорослі очікують від дитини більшої самостійності, відповідальності, витривалості. Значно зростає обсяг обов'язків дитини [2].

Молодший шкільний вік охоплює період життя дитини від 6-7 до 10-11 років. У цей період діти випробовують свої сили і вирішують складні завдання, які вимагають від них демонстрації своїх здібностей. Вирішують складні проблеми, що виникають у результаті взаємодії із зовнішнім середовищем.

У молодшому шкільному віці все точніше і повніше формується уявлення про свої фізичні і психологічні якості та якості оточуючих людей, що призводить до уточнення і ускладнення «Я- образу» і образів інших людей. Як засвідчують психологічні дослідження і виховна практика, розвиток дитини як особистості зумовлюється не лише змістом, спрямованістю, формами організації на неї виховних впливів, а й тим, як вона ставиться до цих впливів, наскільки активно сприймає спрямовані на неї дії зовнішніх чинників [1, с. 7].

Молодший шкільний вік є сензитивним для становлення такого компонента самосвідомості, як самооцінка, яка містить оцінку самого себе, своєї діяльності, свого

становища в колективі, ставлення до інших його членів. Самооцінка формується, перш за все, під впливом результатів навчальної діяльності [3, с. 99].

О. Я. Савченко пропонує розглядати самооцінку як оцінку самої себе (своєї зовнішності, здібностей, досягнень, особистих якостей). Він вважає, що самооцінка виконує регулятивну і захисну функції, є центральним компонентом «Я концепції», входить у структуру самосвідомості [5].

Дитина приходить до школи з певними уявленнями і ставленням до самої себе, що сформувалися переважно в ігровій діяльності, в процесі спілкування з батьками та однолітками. І саме на початку шкільного життя розпочинаються труднощі, що зумовлені його певними особливостями. Дитина в нових умовах стає об'єктом постійних оцінок з боку вчителів та однокласників, що не завжди співпадають з її власними уявленнями про себе. Це призводить до кризи в психологічному розвитку дитини, яку більшість психологів називають кризою шести-семи років. Уперше в дитини виникає внутрішня боротьба переживань, яку дитина починає усвідомлювати як протиріччя між сприйняттям себе та оцінками з боку оточуючих [4].

Самооцінка не залишається стабільною, залежно від успіхів у діяльності, вікових особливостей та багатьох інших чинників вона має тенденцію змінюватися. Основними факторами, від яких залежить становлення самооцінки молодших школярів, є шкільна оцінка, особливості спілкування вчителя з учнями, стиль домашнього виховання.

У молодших школярів спостерігаються всі види самооцінки: адекватна, неадекватна, завищена та занижена. Причому від класу до класу зростає вміння правильно оцінювати себе, свої можливості і в той же час знижується тенденція переоцінювати себе. Занижена самооцінка виявляється вкрай рідко. Все це говорить про те, що самооцінка молодшого школяра динамічна і має тенденцію до стійкості, поступово переходить у внутрішню позицію особистості, стає мотивом поведінки, впливає на формування певних якостей особистості.

Діти, що мають адекватну самооцінку, активні, бадьорі, товариські, мають почуття гумору. Зазвичай вони з цікавістю і самостійно шукають помилки в своїх роботах, вибирають завдання у відповідності зі своїми можливостями. Після вирішення завдань вибирають таку ж або більш важку, після невдачі перевіряють себе або беруть менш важку.

Неадекватна занижена самооцінка у молодших школярів яскраво виявляється в їх поведінці і рисах особистості. Якщо таким дітям запропонувати перевірити свою роботу і знайти в ній помилки, вони перечитують роботу мовчки, нічого не змінюючи, або відмовляються її перевіряти, мотивуючи це тим, що все одно нічого не побачать.

Діти з завищеною самооцінкою переоцінюють свої можливості, результати діяльності, особистісні якості. Вони вибирають завдання, які їм явно не під силу. Після неуспіху продовжують наполягати на своєму або тут же перемикаються на найлегшу завдання, рухомі мотивом престижності. Вони необов'язково розхвалюють себе, але зате охоче критикують усе, що роблять інші. Зарозумілість, нетактовність, надмірна самовпевненість – ці риси особистості легко формуються у дітей із завищеною самооцінкою [3].

Основними факторами, що впливають на становлення самооцінки молодших школярів, є стиль домашнього виховання, шкільна оцінка, особливості спілкування вчителя з учнями і взаємовідносини з однолітками.

Великий вплив на розвиток самооцінки надає шкільна оцінка успішності. Орієнтуючись на оцінку вчителя, діти самі вважають себе і своїх однолітків хорошими, поганими, відмінниками, двієчниками, і так далі, при цьому наділяючи представників кожної групи відповідними особистісними якостями. Важливо пам'ятати і неодмінно розрізняти оцінку діяльності та оцінку особистості. Переносити оцінку окремих результатів діяльності на особистість у цілому є неприпустимим, оскільки молодші школярі ще слабо відмежовують себе від своєї діяльності. Тому негативний відгук про свою роботу вони сприймають як оцінку себе.

Отже, самооцінка молодших школярів відіграє важливу роль у їхньому розвитку та адаптації до навколишнього середовища. Важливо стимулювати позитивну самооцінку, підтримуючи дітей у досягненні їхніх цілей та розвитку впевненості у власних силах. Також важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини при роботі над формуванням позитивної самооцінки, оскільки це може вплинути на їхній подальший успіх.

Література та джерела

1. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості: монографія. Суми: Видавничий будинок «Еллада», 2012. 608 с.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
3. Приходько Ю. О. Дитяча психологія: нариси становлення та розвитку. Київ: Міленіум, 2003. 192 с.
4. Рябчикова О. Формування самооцінки у дітей. *Психологічна служба школи*. 2012. № 3. С. 50–57.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Абрис, 1997. 416 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Таран, Дарина Павлюк,

студентки 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології

*Проаналізовано процес розвитку творчих здібностей в дітей молодшого шкільного віку.
Означено шляхи розвитку здібностей через творчу діяльність.*

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Кожна дитина народжується зі своїм індивідуальним творчим потенціалом, і завдання дорослих, зокрема, батьків та вчителів виявити та розвивати ці творчі здібності. То що таке творчий потенціал? У психології, це сукупність індивідуальних здібностей, знань, навичок та особистісних характеристик, які дозволяють людині успішно виявляти творчість у різних сферах діяльності [4].

Науковці вважають, що саме у молодшому шкільному віці закладаються творчі основи майбутньої особистості, розвивається творчий потенціал та творчі якості, які допоможуть дитині у майбутньому визначитися з професією. Також, у цьому віці, діти не перебувають під впливом різних стереотипів, що дозволяє їм бути більш креативними, ніж дорослі. Вступаючи в життя, дитина опановує різні сфери творчої діяльності, як наслідок вона набуває багато творчих умінь і навичок, відбувається розвиток творчих якостей особистості [1].

Багато вчених досліджували питання розвитку творчості у дітей молодшого шкільного віку, зокрема, неабиякий вклад в це поняття зробив видатний педагог В. Сухомлинський. Він вважав, що «навчити творити - це головне завдання вчителя». Педагог писав, що творчість – це самостійне мислення дитини, тому вчитель повинен не просто дати дитині готові відповіді на всі питання, а зацікавити її так, щоб вона сама дійшла до істини. Усі діти за своєю природою творчі, і цю творчість педагог розглядав як сутність життя у світі знань і краси, а творчу діяльність вважав стимулом для пізнавального розвитку.

Педагог вважав, що спостережливість, уява і фантазія, наполегливість, відчуття краси, критична оцінка – це ті якості, завдяки яким формуються творчі здібності, ці думки В. Сухомлинського залишаються актуальними і сьогодні [5].

Як стверджує В. Гончарук, розвиток творчих здібностей необхідно розпочинати з ранніх років, враховуючи наявні нахили дитини. Чим раніше починається розвиток здібностей, талантів, тим більше шансів на їх розкриття. У дитячому віці учень більш здібний до творчості, ніж у зрілому, тому що на нього не впливають різного виду стереотипи. Тому, перед вчителем стоїть завдання не тільки повідомити матеріал і перевірити знання, а виявити досвід учнів щодо викладеної вчителями інформації. Найголовніше завдання вчителя в будь-якій ситуації – створити творчу атмосферу, більше того, педагог повинен розуміти психологічну сутність цього процесу. Це насамперед не насильне навчання, а заохочення до пізнання, повага інтелектуальної сили дитини [2, с. 130].

Перед сучасною освітою постало нове завдання – розвивати особистість у відкритому суспільстві. Тобто створити умови, за яких кожен учень може найкращим чином розвинути свій потенціал. Завданням кожного навчального закладу забезпечити умови для розвитку творчих здібностей дітей, їх зміцнення та розширення. Державні програми освіти спрямовані на реформування освіти та розвиток талантів дітей. Залучення дітей до творчості, розвиває їх здібності допоможе їм у майбутньому визначити своє місце у світі.

Важливо, щоб творчі здібності дітей розвивалися через гру. Гра надає можливість вільного вибору і дій, внаслідок чого розкривається її творчий потенціал. У грі дитина вчиться діяти в уявному середовищі, втілюючи свої внутрішні прагнення. Важливо, що під час гри дитина відчуває себе суб'єктом діяльності, а не

об'єктом впливу дорослих. У грі дитина діє самостійно, може вільно виражати свої почуття та емоції. Це дозволяє дитині «пробувати свої сили» і готує її до майбутнього життя, як вказував К. Ушинський [3].

Творчі здібності молодших школярів можна розвивати за допомогою інтерактивного навчання. Нова українська школа також зосереджена на інтерактивних методах навчання, тому що вони є цікавими та продуктивними для дітей, розвивають творчі здібності та пізнавальні інтереси учнів. Найбільш поширеними інтерактивними методами є: групова робота, робота в парах, метод «Мікрофон», «Мозковий штурм» і т. д.

Сприймання та осмислення природи є ключем до розвитку творчих здібностей дітей. Слід зазначити, щоб завдання були стимулюючими для кожного учня, адже завдання може бути творчим для однієї дитини, а для іншої навчальним. Учитель повинен звертати увагу на те, щоб усі учні були залучені до творчої роботи. Також слід розвивати творчу уяву дітей та потребу творчості. Перед учителем постає завдання – допомогти дитині відчувати задоволення від власних досягнень та творчої праці.

Отже, творчість у дітей це важливий елемент розвитку особистості, адже це розвиває впевненість у собі, ініціативність, креативність та вміння творити.

Література та джерела

1. Біленко Л. М., Костащук О. І. Розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку в таборі з денним перебуванням. URL: <http://surl.li/rtugo> (дата звернення: 20.02.2024).

Гончарук В. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи за педагогічними ідеями та поглядами В. О. Сухомлинського. *Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи сучасних освітніх закладів*: зб. матер. регіон. пед. читань. Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2018. Вип. 14. С. 130.

Маринюк Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. URL: <http://surl.li/rtuhp> ((дата звернення: 20.02.2024).

Сиротюк П. Творчий потенціал у психології: теорії та концепції. URL: <http://surl.li/rtugc> (дата звернення: 20.02.2024).

Ярьомич Н. Формування та розвиток творчих здібностей учнів в творчості В. О. Сухомлинського. URL: <http://surl.li/rtugx> (дата звернення: 20.02.2024).

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Євгенія Ткачук, Анастасія Поліщук,
студентки 2 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу
Науковий керівник – Алла Аханова, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик

У статті розкриті психологічні особливості конфліктної поведінки учнів старшого шкільного віку. Поведінка особистості в конфліктній ситуації визначається насамперед її індивідуально-психологічними особливостями, які розуміються як неповторна своєрідність психіки людини.

Проблема впливу особистісних особливостей учнів старшого шкільного віку на поведінку в конфліктних ситуаціях – одна з актуальних у сучасній психології. Виявлення факторів вибору школярами стратегій поведінки в різних сферах конфлікту – у школі, родині й середовищі однолітків – є важливою умовою підвищення ефективності системи їх навчання й виховання. Не менш важливою проблемою є завдання створення старшокласникам умов для самопізнання, а також навчання їх конструктивним способам реагування в конфліктних ситуаціях. Розвиток особистості в період ранньої юності має свої відмітні риси. Багато вчених вказують на одну із найбільш помітних особистісних характеристик у цьому віці – властиві юнакам нетерпимість, конфліктність, агресивність, максималізм.

Як відзначають сучасні вчені А. О. Реан, Л. А. Головей, І. С. Кон, Л. М. Семенюк, А. М. Прихожан та ін., від ступеня прояву цих характеристик певною мірою залежать і успішність навчання учнів у школі, і особливості їх взаємин з педагогами, батьками, однокласниками, і ефективність їх адаптації до нових умов. Нова соціальна ситуація розвитку особистості у ранньому юнацькому віці обумовлює зміни у індивідуальних особливостях особистості, внаслідок чого відбувається загострення міжособистісних стосунків [2].

Актуальною в період ранньої юності є проблема перебудови взаємин з дорослими. Старшокласники прагнуть звільнитися від контролю та надмірної опіки з боку батьків і вчителів, а також від установлених ними норм і порядків. У цьому процесі прийнято розрізняти домагання автономії у сфері поведінки як потреби і права самостійно вирішувати особисті проблеми, емоційної автономії як потреби і права мати власні, самостійно обрані уподобання та нормативної автономії – як потреби і права на власні норми і цінності. У юнаків зростає рівень свідомого самоконтролю, хоча саме в цьому віці найбільше скаржаться на слабкість волі, залежність від зовнішніх впливів і такі характерологічні риси, як капризність, ненадійність, схильність легко і безпричинно ображатися тощо. Емоційні труднощі юнаків визначаються підвищенням рівня організації і саморегуляції організму, що

призводить до збільшення емоційної чутливості, водночас паралельно зростають і можливості психологічного захисту.

Віковий період психологічного розвитку учня старших класів визначається як період ранньої молодості. Соціальна ситуація розвитку старшокласника породжує суперечність між ідентифікацією та індивідуалізацією його особистості серед оточення. Юнаки прагнуть до незалежності, самостійності, захищають своє право на індивідуальність. Активізується ціннісно-орієнтаційна діяльність, посилюється прагнення свідомо будувати свою поведінку відповідно до існуючих суспільних норм і вимог. Результатом взаємодії процесів індивідуалізації та ідентифікації є диференціація розумових здібностей та інтересів, розвиток інтегральних механізмів самосвідомості, вироблення світогляду, життєвої позиції [4]. Провідною діяльністю для старшокласників виступає навчально-професійна діяльність. Центральним новоутворенням особистості у ранній юності є готовність старшокласника до життєвого самовизначення, осередком якого є професійний вибір. Юнацькому спілкуванню притаманні дві протилежні тенденції: розширення його сфери та зростаюча індивідуалізація [5]. Поведінка особистості в конфліктній ситуації визначається насамперед її індивідуально-психологічними особливостями, які розуміються як неповторна своєрідність психіки людини. Індивідуальні особливості особистості найяскравіше виявляються в темпераменті, характері та здібностях, у пізнавальній, емоційній, вольовій діяльності, потребах та інших процесах [3]. Темперамент визначається як сукупність властивостей, які характеризують динамічні особливості перебігу психічних процесів і поведінки людини, їх силу, швидкість, виникнення, припинення та зміну. Характер людини розуміється як сукупність стійких індивідуальних особливостей особистості, що складається і виявляється в діяльності і спілкуванні, обумовлюючи типові для індивіда способи поведінки. Окрім індивідуально-психологічних характеристик особистості, що визначають особливості поведінки в конфліктній ситуації, виділяють особливості емоційного реагування людини.

Конфліктна ситуація визначається як така, що становить перешкоду для досягнення поставленої мети хоча б одного з учасників взаємодії. Конфліктна ситуація обов'язково передбачає суперечливі позиції сторін із будь-якого приводу, прагнення до протилежних цілей, використання різних засобів для їх досягнення, розбіжність інтересів, бажань. Стиль поведінки в конкретному конфлікті визначається тією мірою, в якій людина хоче задовольнити власні інтереси (діючи пасивно чи активно) та інтереси іншої сторони (діючи спільно чи індивідуально). Виділяється п'ять основних стратегій людської поведінки в конфліктній ситуації: уникнення, суперництво (боротьба), компроміс, співробітництво, пристосованість (відхід від конфлікту). Основою для виділення стратегій поведінки є динаміка співвідношення між ступенем настирливості в задоволенні своїх інтересів і ступенем готовності піти назустріч опоненту в задоволенні його інтересів [2; 5].

Отже, особливостями конфліктної поведінки школярів є конфлікт думок (поглядів) – як правило це вирішується конструктивним шляхом і може розглядатися як адекватний засіб формування активної позиції особистості. Регулювання конфліктів у разі зіткнення інтересів сторін залежить від способів, яким школярам

віддається перевага та їх відстоювання. Схожість індивідуальних стратегій поведінки у конфлікті створює умови для вирішення проблеми конструктивним шляхом. Конфлікт цінностей несе руйнівні психологічні наслідки для розвитку особистості у старшому шкільному віці, для яких характерна несумісність стратегій конфліктної поведінки [5].

Література та джерела

1. Апішева А. Ш. Проблема конфліктних стосунків сучасних підлітків та юнаків з батьками. *Вісник НТУУ«КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*. Київ, 2012. № 2(35). С. 117–125.
2. Берлач А. І. Конфліктологія: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2007. 204 с.
3. Матвійчук О. С. Як навчити школярів розв'язувати конфлікти. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. № 1. С. 13–17.
4. Матяш-Заяц Л. П. Конфліктна компетентність як умова успішного попередження та розв'язання конфліктів у ранньому юнацькому віці. *Психологія: зб. наук. пр. НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. Вип. 24. С. 161–165.
5. Резнікова О. А. Психологічні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. *Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. праць Класичного приватного університету*. Запоріжжя: КПУ, 2018. № 2. С. 168–173.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Анна Фоменко,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик**

Розглянуто соціально-психологічні основи спілкування у початковій школі, його складові та функції. Виокремлено етапи педагогічного спілкування.

У процесі педагогічної діяльності вчитель розв'язує нескінченну низку педагогічних завдань. Ці завдання підпорядковані досягненню мети освітнього процесу – формуванню особистості здобувача освіти, його світогляду, переконань, свідомості, поведінки. Педагогічними завданнями є формування пізнавальної активності, інтересу школярів, залучення до процесу самонавчання й самовиховання, трансформування однієї системи знань, умінь та навичок в іншу, яка є більш об'єктивною тощо. Не менш важливим завданням учителя є завдання

комунікативного характеру, адже процес навчання відбувається в умовах спілкування педагога і учнів.

Педагогічне спілкування проявляється у професійній взаємодії, спрямованій на створення сприятливого психологічного клімату для професійного становлення, особистісного саморозвитку майбутнього фахівця, його навчання, формування громадянської позиції. Функції цього процесу: пізнання особистості, обмін інформацією, організація навчальної діяльності, обмін ролями, розвиток індивідуального творчого потенціалу, співпереживання, самоствердження. Оптимальне педагогічне спілкування забезпечує найбільш сприятливі умови для розвитку мотивації; створює творчий характер навчальної діяльності; породжує продуктивний емоційний клімат; сприяє ефективному формуванню особистості [6].

Педагогічне спілкування – основна форма педагогічного процесу. Його продуктивність визначається передовсім метою і цінностями спілкування, які мають прийняти всі суб'єкти педагогічного процесу як імператив їхньої індивідуальної поведінки. Основна мета педагогічного спілкування полягає і в передаванні суспільного та професійного досвіду (знань, навиків, умінь) від педагога учням, і в обміні особистісними смислами, пов'язаними з об'єктами, що вивчаються, життям загалом [3].

Педагогічному спілкуванню властиві як загальні риси спілкування людей, так і специфічні для освітнього процесу. Специфіка педагогічного спілкування насамперед полягає в його поліоб'єктній спрямованості. Воно спрямоване на саму навчальну взаємодію, на здобувачів освіти з метою їх особистісного розвитку, а також на предмет засвоєння знань. Педагогічному спілкуванню властиве органічне поєднання елементів особистісно орієнтованого, соціально орієнтованого та предметно орієнтованого спілкування. Педагог, працюючи з одним учнем над засвоєнням навчального матеріалу, завжди орієнтує його результат на всіх учнів у класі, і навпаки, працюючи з класом (фронтально), впливає на кожного учня.

Мотивами спілкування можуть бути: потреби, інтереси педагога; потреби й інтереси суб'єктів спілкування, які спонукають їх до спілкування; потреби, зумовлені необхідністю спільно розв'язувати навчально-виховні завдання.

Основними цілями педагогічного спілкування можуть бути: передавання та отримання навчальної інформації, активізація суб'єктів спілкування, управління спільними діями. Цілі суб'єктів спілкування можуть збігатися або суперечити, від чого й залежить характер спілкування. Категорія цілей спілкування динамічна. Динаміку цілей розглядають як перманентний процес коригування в ході адаптації до середовища спілкування, що створюється його суб'єктами. Усвідомлення цілей спілкування розглядають як проектування, в якому точність проекту залежить від ступеня усвідомленості цілей [5].

К. Ушинський у роботі «Людина як предмет виховання» вказував, що педагог, який прагне виховувати людину, повинен, насамперед, вивчити його у всіх відносинах. «Вивчайте закони тих психічних явищ, якими ви хочете управляти, і чиніть у відповідності із цими й тими обставинами, у яких ви хочете їх прикласти» [7]. Комунікативне завдання є похідним щодо педагогічного, витікає з останньої і

зумовлюється нею. По-іншому, комунікативне завдання є тим самим педагогічним завданням, але перекладеним на мову спілкування [4].

Дослідження процесу педагогічної взаємодії дозволило виділити певні елементи комунікативного процесу. Структуру процесу професійно педагогічного спілкування складають такі чотири етапи:

1. Моделювання педагогом майбутнього спілкування (прогностичний етап), що передбачає планування майбутньої комунікативної взаємодії: планування й прогнозування змісту, структури, засобів спілкування.

2. Організація безпосереднього спілкування – захоплення ініціативи, встановлення емоційного і ділового контакту.

3. Керування спілкуванням – цілеспрямована і свідома організація взаємодії з коригуванням процесу спілкування відповідно до його мети. На цьому етапі відбувається обмін інформацією.

4. Аналіз спілкування – порівняння мети, засобів з результатами взаємодії, моделювання подальшого спілкування. Ця стадія найчастіше називається стадією зворотного зв'язку в спілкуванні, яка може бути змістовною і емоційною. Представлена модель педагогічної взаємодії у реальній педагогічній діяльності може бути не завжди однаковою. Деякі етапи можуть бути згорнутими або недостатньо чітко вираженими [1].

Описані вище етапи дають змогу стверджувати, що сучасне педагогічне спілкування дійсно спрямоване на партнерську взаємодію її суб'єктів. Український дослідник О. Є. Гуменюк використовує поняття освітнього спілкування, в якому проявляються три сторони спілкування: комунікативна, інтерактивна і перцептивна, додаючи при цьому ще одну – спонтанно-інтуїтивну. О. Є. Гуменюк обґрунтовує взаємозв'язок спілкування з різновидами обміну, а саме: комунікативний співвідноситься з інформаційним, інтерактивний – з діловим, перцептивний – із психосмисловим, спонтанно-інтуїтивний – із самосенсовим [2].

Отже, педагогічне спілкування можна розглядати як один із видів діяльності, для якого характерне своєрідне співвідношення обміну між суб'єктами інформацією, діями, емоційними впливами і встановлення на цій основі взаєморозуміння (як розуміння одне одного).

Література та джерела

1. Головська І. Г., Ушакова Т. Ю. Психологічні умови розвитку педагогічного спілкування. *Наука і освіта*. 2013. №7. С. 229–233.

2. Гуменюк О. Є. Освітнє спілкування як інформаційний, діловий, психосмисловий і самосенсовий різновиди обміну. *Психологія і суспільство*, 2005. № 3. С. 73–94.

3. Ковальчук Я. Педагогічне спілкування як категорія психологічної науки. *Психологічні перспективи*. 2011. Вип. 18. С. 121–131.

4. Костю С. Психологічні особливості педагогічного спілкування у процесі формування підлітка. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. № 1. С. 96–104.

5. Психологія спілкування: навч. посіб. / за заг. ред. Л. О. Савенкової. Київ: КНЕУ, 2015. 309 с.

6. Смалиус Л. Застосування психологічних знань у педагогічному спілкуванні у закладах вищої освіти. *Матеріали конференції МЦНД*, (02.12.2022; Івано-Франківськ, Україна). С. 179–180. <https://archive.-mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/343> (дата звернення: 15.03.2024).

7. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Твори: В 6 т. Київ: Рад. школа, 1952. Т. 4. 518 с.

МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В ШКОЛІ

Марія Цьось, Юлія Міхиринська,

студентки 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора, д-р філос. (психол.),
старший викладач кафедри педагогіки та психології

Проаналізовано поняття мотивації до професійної діяльності майбутніх педагогів. Визначено умови формування стійких мотивів пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Починати шлях педагогічної діяльності – це важливий крок, який стає на шляху педагога, що хоче присвятити себе для роботи в школі. Саме від того, як буде налаштований вчитель залежить і навчання учнів. В Українському педагогічному словнику подається таке визначення мотивації: «мотивація – це система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Мотиви можуть виступати як: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів. Значення мотивів для поведінки, діяльності й формування особистості дитини дуже велике. Завдання педагога – виховання правильної мотивації в дітей» [1, с. 217].

Вступаючи на навчання до закладів вищої освіти, студенти спочатку керуються таким мотивом як бажання. Бажання стати майбутнім учителем початкових класів і його ціль у творчій педагогічній діяльності – це система спонукань або стимулів, яка підштовхує його до конкретної діяльності, в даному випадку до творчої. Поштовхом до цього є уявлення та поняття, емоції та переживання, а також матеріальні чи духовні потреби, які виражаються в колі студентської молоді, значна суспільна значущість професії та спектр застосування. Професія педагога, перш за все, пов'язана з інтересами та уподобаннями особистості, а також її творчими здібностями. Важливо зазначити, що на першому курсі студенти хочуть працювати в початковій школі, їм подобається професія вчителя початкових класів та спілкування з дітьми. На останньому курсі навчання в закладі вищої освіти більшість студентів по-іншому бачать професію вчителя і не хочуть присвячувати себе своїй спеціальності.

Причинами вступити до навчального закладу з педагогічного напрямку було бажання мати конкретні інтереси, підвищення рівня знань, можливість спілкування з іншими, цінність диплома про вищу освіту. Найпоширенішими освітніми цілями серед студентів є «професійний» та «особистий престиж», менш значущі «практичний» (здобуття вищої освіти) та «пізнавальний» (мислення на випередження) [4, с. 396].

Не кожен студент який обирає професію вчителя може допускати майбутньому, що зробив помилку. Хтось ще з першого курсу зацікавиться в усіх предметах і ця зацікавленість буде і на останньому курсі і поза вищого навчального закладу. Усе це залежить як змотивований сам студент до своєї майбутньої професії.

Виділяють такі умови формування стійких мотивів пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти:

– процесуально-змістові: фасилітація навчальної діяльності; впровадження персоналізованого навчання; індивідуалізація навчальних і професійних зусиль; дотримання правильного співвідношення теоретичних знань і практичних умінь; диверсифікація підходів до навчання та працевлаштування; роль учителя як фасилітатора навчання; демократичність і гуманізований характер освітнього процесу;

– навчальні: надання здобувачам освіти більшої свободи у виборі предметів, які вони хочуть вивчати, і методів, які вони хочуть застосовувати; уникнення типізації навчальних занять, використання методів, форм і принципів дослідницького навчання, стандартизації діяльності; диференціація важливості кожного предмета; та використання принципу доступності;

– психологічні: формування зацікавленості до педагогічної професії, розвиток інтелектуальних здібностей, усвідомлення кінцевих результатів поставленої мети, професійна спрямованість [2, с. 8].

Безперечно, мотивація має значний вплив на якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. На думку А. Полякова, спонукання для студентів – це сукупність послідовних мотивів, які їм притаманні, ці мотиви визначають зміст і спрямованість їх динамічного, безперервного, гуманістично спрямованого зростання внутрішньої потреби в особистісному перетворенні, здатності реалізація внутрішнього потенціалу, свідомий вибір особистісно-професійної стратегії, що забезпечує високий ступінь розвитку професійних здібностей майбутнього фахівця [3].

Поняття готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної діяльності – це стан майбутнього педагога, який володіє потужними можливостями гармонізувати взаємозв'язки суб'єктів навчального процесу з бажанням та здатністю їх використання у професійній діяльності.

Отже, мотивація майбутніх учителів залежить від багатьох факторів в тому числі і педагогічного колективу вищого навчального закладу та умов навчання. Нова українська школа буде успішно працювати тоді, коли до школи прийде молодий та вмотивований вчитель який буде зацікавлений у своїй професії.

Література та джерела

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. С. 217.
2. Ільченко О. Ю. Професійна мотивація майбутніх учителів у вимірі розбудови «Нової української школи». *Дидактика*. 2019. № 19. С. 7–10.
3. Струк А. В. Професійна мотивація майбутніх вчителів початкової школи у процесі формування лексико-народознавчої компетентності. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/67/part_1/15.pdf (дата звернення: 06.02.2024).
4. Чорноус В. Мотивація як один із компонентів професійно-творчого становлення особистості майбутнього вчителя початкової школи. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2017. Вип. 76(II). С. 391–398.

**НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯК ПРОВІДНА У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ**

Дарина Чонка,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Наталія Ярошук, практичний психолог,
викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,
психології та методик**

У статті висвітлено особливості навчальної діяльності; розглянуто основні принципи, які слід враховувати при організації навчального процесу для молодших школярів.

Молодший шкільний вік – вік досить помітного формування особистості. Для нього характерні нові відносини з дорослими й однолітками, включення в цілу систему колективів, в новий вид діяльності – навчання, що являє собою ряд серйозних вимог до учня. В молодшому шкільному віці закладається фундамент поведінки, відбувається засвоєння моральних норм і правил поведінки, починає формуватися суспільна спрямованість особистості.

Навчальна діяльність – провідна для психічного розвитку молодшого школяра і визначається особливостями розвитку дітей та їхніми потребами. На початок шкільного навчання дитина володіє окремими елементами навчальної діяльності і цілком виправдано увага вчителя концентрується на розвитку пізнавальної сфери учнів. Адже в початкових класах перед дитиною відкривається новий світ знань. І саме від інтелектуальної рефлексії – головного новоутворення даного віку, від її становлення та рівня розвитку пізнавальних детермінант, які її обумовлюють, – залежатиме вся подальша розумова діяльність дитини і навчальна успішність зокрема [1].

У структурі навчальної діяльності прийнято виділяти наступні компоненти: мета і головний результат, які в узагальненому вигляді полягають у засвоєнні основ наук, що виступають змістом навчальної діяльності (поняття, закони, загальні способи розв'язання задач); потреби, що ґрунтуються на необхідності отримання теоретичних знань; мотиви, що передбачають прагнення до засвоєння способів відтворення теоретичних знань; навчальні ситуації (задачі), при розв'язання яких школяр оволодіває загальним способом вирішення цілого класу часткових задач певного типу (письмо під диктовку, розв'язання арифметичних задач, вироби з паперу); навчальні дії та операції, що складаються з навчально-пізнавальних дій, а також дій контролю й оцінки й спрямовані на розв'язання навчальної задачі [2].

Однак, таку структуру навчальна діяльність набуває поступово, а в молодшого школяра вона досить далека від цього. Навчальна діяльність, яка спочатку організовується дорослим, повинна перетворюватися у самостійну діяльність учня, в якій він формулює навчальну задачу, здійснює навчальні дії і дії контролю, дає оцінку, тобто здійснюється рефлексія навчальної діяльності.

Основні принципи, які слід враховувати при організації навчального процесу для молодших школярів, включають [3]:

1. Гра як основна форма навчання: гра є основним засобом, який сприяє розвитку різних аспектів особистості дитини. Вона допомагає у формуванні когнітивних, соціальних, мовленнєвих та моторних навичок.

2. Індивідуалізація підходу: кожна дитина унікальна, тому важливо враховувати індивідуальні особливості та потреби кожного учня. Різноманітні методи навчання та оцінювання можуть бути використані для надання можливостей кожній дитині розвиватися відповідно до її темпу та стилю навчання.

3. Розвиток критичного мислення та творчості: сприяйте розвитку навичок аналізу, синтезу та критичного мислення. Сприяйте творчій активності, заохочуючи учнів висловлювати власні ідеї та розв'язувати проблеми.

4. Інтеграція предметів: сприяйте зв'язкам між різними предметами, щоб допомогти учням усвідомлювати цілісність знань. Це сприяє глибшому розумінню та застосуванню навчального матеріалу.

5. Застосування інтерактивних методів: Використовуйте різноманітні методи навчання, такі як групова робота, обговорення, використання технологій, щоб активізувати навчальний процес та залучити учнів.

6. Розвиток соціальних навичок: навчання молодших школярів повинно сприяти розвитку їхніх соціальних навичок. Групова робота, співпраця та взаємодія допомагають формувати навички спілкування та роботи в колективі.

7. Розробка самостійності та відповідальності: Поступово навчайте дітей самостійності та відповідальності за свої навчальні справи, роблячи акцент на розвиток самодисципліни та уміння самостійно вирішувати завдання.

Важливо створювати позитивне навчальне середовище, де діти відчують підтримку, заохочення та можливість розвивати свої здібності. Навчальна діяльність є результатом засвоєння й трансформації соціального досвіду людського індивіда. Умови для розгорнутого формування та її здійснення створюються лише в школі, де учіння як основний інструмент пізнавального розвитку особистості стає предметом

спеціальних дидактичних, формувальних впливів педагога, об'єктом діяльності саморозвитку учня. У школі дітям систематично подаються основи наук, які містять основні способи людського пізнання. Вони закладають основи наукового світогляду учнів, забезпечують їхню повноцінну інтелектуальну активність.

Навчальна діяльність характеризується суспільною спрямованістю і значущістю. Її обов'язковість ставить дитину у нову позицію по відношенню до дорослих і дітей. Як провідна діяльність, навчальна діяльність обумовлює розвиток особистості й психіки дитини в цілому.

Також слід зауважити, що зміст і організація навчальної діяльності у початковій школі сприяють формуванню у школярів-початківців нової особистісної властивості – почуття соціальної і психологічної компетентності, що стимулює процес розвитку особистості. Батькам і педагогам важливо пам'ятати, що зазначені новоутворення тільки з'являються і ще не є досконалыми, однак саме вони забезпечують той рівень розвитку психіки, який дає можливість для систематичного навчання дитини в школі [4].

Література та джерела

1. Волошина В. В. Психологічні детермінанти навчальної успішності молодших школярів. автореф. дис. ... канд. психол. наук 19.00.07. Київ, 1999. 20с.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
3. Молодший школяр: психологічні основи навчання та виховання <https://osvita.ua/school/method/psychology/1727/> (дата звернення: 01.02.2024).
4. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2007. 424 с.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ВМІННЯ РОЗВ'ЯЗУВАТИ КОНФЛІКТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Катерина Шостак,

студентка 4 –В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти

Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ольга Наумчук,

викладач циклової комісії соціально-економічних дисциплін

Школа – важливий етап у житті кожної людини. Значну частину свого життя дитина проводить саме в стінах навчального закладу. Тут вона не лише отримує нові знання, а й спілкується з однолітками та вчителями. Це місце, де учні починають проявляти свої здібності, уміння, вчать бути самостійними. У школі відбувається процес формування особистості дитини. Тому проблема шкільних конфліктів

особливо актуальна в наші дні, адже між учнями виникають не лише словесні перепалки, а й погрози і бійки. Дуже важливо не допустити переростання суперечок у конфлікти, які сповільнюють, деформують процес становлення особистості здобувача освіти.

На думку багатьох відомих психологів, молодший шкільний вік відіграє особливу роль у формуванні основних тенденцій поведінки учнів, у тому числі й конфліктних. Чим молодша дитина, тим легше на неї впливати. Основними причинами особистісних конфліктів серед молодших школярів вважають жорстокість, озлобленість, почуття образи, завищену самооцінку, заздрість, страх за власну безпеку, недостатнє суспільне визнання, підвищену імпульсивність. Учні можуть боротися за популярність серед своїх однокласників. Деякі намагаються отримати лідерську позицію в групі, що може викликати напругу або конфлікти з іншими учнями [1, с. 123].

Переважно конфлікті ситуації серед учасників молодшого шкільного віку виникають через взаємні образи. Адже в початкових класах діти не можуть повністю висловити словами свої думки, переживання, вони не знають, як захистити себе у випадку агресії зі сторони іншої дитини.

У будь-яких стресових, конфліктних ситуаціях учні чекають допомоги, підтримки та захисту з боку дорослих. Не можна залишити школяра сам на сам з потрясінням та переживаннями. З одного боку, це надзвичайно сильно травмує психіку дитини, з іншого боку, може виникнути підвищена тривожність, навіть небажання йти до школи.

Тривалі, нерозв'язані конфлікти негативно впливають на соціально-психологічний клімат у класі, на міжособистісні стосунки. Вони стають перешкодою на шляху процесу самореалізації учня. Найважче вплинути на тих школярів, які копіюють модель поведінки своїх батьків. Якщо найрідніші люди ображають, не розуміють свою дитину, жорстоко ставляться до неї, то та, у свою чергу, не зможе довіряти іншим. Результатом цього буде гнів, образа, підозрілість, страх, що інші можуть зашкодити. Пам'ятайте, що молодші школярі надзвичайно гнівно реагують на будь-яке приниження їхньої особистості.

Василь Олександрович Сухомлинський, український педагог і письменник, підкреслював значення толерантності, взаєморозуміння та співпраці як ключових аспектів вирішення конфліктів серед учнів. Він вважав, що діти повинні навчитися розв'язувати суперечки мирними засобами, зокрема, через діалог та пошук компромісів. Такий підхід сприяє розвитку в них навичок співпраці та емпатії [2, с. 24].

Управління шкільними конфліктами включає в себе розуміння причин їх виникнення, співпрацю всіх сторін, застосування ефективних стратегій залагодження проблем. Конструктивне вирішення конфліктів сприяє створенню безпечного середовища для всіх учасників навчального процесу. Щоб цього досягти, вчитель повинен бути, з одного боку, терплячим, доброзичливим та гнучким, з іншого боку, вимогливим та принциповим.

Учителі початкових класів повинні не лише втручатися в конфліктні ситуації, а й навчити своїх вихованців ефективно вирішувати суперечки та непорозуміння.

Важливо виховувати культуру спілкування, вчити уникати образливих слів чи агресивних жестів, вчити дітей розуміти почуття та потреби інших. Потрібно створити таку атмосферу в класі, де кожен учень буде відчувати, що його поважать, розуміють, цінують [1, с. 123].

На уроці інтегрованого курсу «Я досліджую світ» учні мають можливість самостійно проаналізувати типові життєві ситуації, що призводять до конфліктів, навчитися раціонально й послідовно діяти в конфліктних ситуаціях.

Учитель повинен пояснити, що таке конфлікт, ознайомити з причинами його виникнення; розказати, як можна уникнути суперечок та непорозумінь; вказати на переваги мирного розв'язання конфліктів з однолітками. Вчителю варто зазначити, що всі люди різні за характером, звичками, захопленнями, поглядами, інтересами. Одні – спокійні, інші – запальні. Інколи ми не можемо домовитися між собою, про щось сперечаємося, не враховуємо думку інших. Тоді виникає конфлікт – непорозуміння між людьми в процесі спілкування чи спільної діяльності.

Один із найефективніших методів для формування вміння розв'язувати конфлікти є метод рольової гри. Коли розігрується сценка на проблемну тему діти не тільки можуть побачити ситуацію зі сторони, але й відпрацювати навички застосування «Я – твердження». Це вміння полягає у висловлюванні своїх думок, почуттів чітко та впевнено. Завдяки цьому методу учні можуть зрозуміти, наскільки важливо правильно висловлювати свої почуття, добирати відповідні слова.

Перегляд фрагментів мультфільмів із конфліктними ситуаціями може бути цікавим та пізнавальним досвідом для школярів, що допоможе їм краще управляти конфліктами у своєму житті. Варто обговорити, які фактори призвели до виникнення конфлікту між персонажами. на поведінку персонажів та хід конфлікту. Обов'язково зробити висновок: щоб мирно розв'язати конфлікт, потрібно вміти домовлятися і поступатися.

Працюючи разом над проектами здобувачі освіти можуть обговорити які є конфлікти, чому вони виникають і як їх розв'язувати. Під час аналізу кожен не тільки поділиться власним досвідом, але й зможе допомогти своїм одногрупникам порадою, як він вчинив і до яких наслідків це призвело.

Отже, конфлікти мають не тільки негативні, але й позитивні сторони – можливість покращити власні комунікативні вміння. Під час вирішення суперечливих ситуацій учні набувають навичок емпатії, співробітництва та вміння слухати; вчаться контролювати свої емоції та почуття.

Література та джерела

1. Качмар О., Крицак О. Попередження і вирішення конфліктів у молодшому шкільному віці. Гірська школа Українських Карпат. 2018. № 19. С. 123–127.
2. Енциклопедія Сучасної України. Т. 14: «Кол» – «Кос» / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. С. 38.

ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕНЬ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ОРГАНІВ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ

Марія Щепко,

студентка групи ММ-21 спеціальності 223 Медсестринство
освітньо-професійної програми «Сестринська справа» кафедри
медсестринства та екстреної медицини Комунального закладу вищої освіти
«Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Тетяна Пастрик, д-р психол. н., доц.,
в. о. ректора КЗВО «Волинський медичний інститут»*

Органи шлунково-кишкового тракту є життєво важливими для нас, а невтішні екологічні умови, обтяжена спадковість, малорухливий спосіб життя, шкідлива їжа та шкідливі звички, нерегулярні прийоми їжі, стреси – негативно позначаються на функціях органів шлунково-кишкового тракту. Захворювання ШКТ (шлунково-кишкового тракту) завдають багато проблем та незручностей, тому що функціонування цієї системи органів тісно пов'язане з психічним станом людини. Тому значно зріс інтерес до психічної сфери пацієнтів із захворюваннями ШКТ.

Захворювання шлунково-кишкового тракту супроводжуються різноманітними психосоматичними проявами, тому для покращення якості життя та психоемоційного стану таких пацієнтів вкрай важливим є детальне вивчення особливостей порушень емоційної сфери. Вісбаденський опитувальник, за допомогою якого можна оцінити психологічні показники емоційного стану хворих, свідчить, що у пацієнтів із захворюваннями ШКТ рівень значущих психічних травм в найближчому анамнезі становить 53%, а психосоматичні розлади, які можуть викликати психосоматичні розлади у вигляді психологічних травм та негараздів, складають 47%. Симптоми, характерні для вищезазначених пацієнтів: психастенія, високий рівень тривожності, нейротизму, «втеча» в своє тіло («відхід» в хворобу – психосоматичні порушення), зниження надії, песимізм [2].

Характеристику психосоматичних розладів варто можна надати, розглядаючи їх як біопсихосоціальні захворювання, коли можна виявити зв'язок між поняттями: схильність (диспозиція) – особистість – ситуація. Для особистостей з такими характерологічними особливостями як інтроверсія, психастенія та особистісна тривожність найбільш психосоматичний компонент є найбільш характерним. У осіб з важкою формою виразкової хвороби виявлені показники інтроверсії 90-100%, у пацієнтів з іншою гастроентрологічною патологією – показники інтроверсії встановлено у 46,6%. Як свідчать сучасні дослідження психодинамії, коли негативні емоції (пригнічена агресія, думки, прагнення) людина переживає в собі, то тоді вся психічна енергія спрямована всередину. Психологічні чинники призводять до соматичної патології, що у свою чергу, призводить до ще більш виражених емоційних та поведінкових розладів [3].

Секція 8. Психологічний вимір особистості

У типології «*виразковий пацієнт*» пропонується така класифікація:

- психічно здоровий виразковий пацієнт;
- виразковий пацієнт з невротичним характером;
- соціопатичний виразковий пацієнт;
- психосоматичний виразковий пацієнт;
- «нормопатичний» виразковий пацієнт.

Для психічно здорових виразкових пацієнтів характерна адекватна оцінка свого «я», проте при психічному навантаженні відбувається регресія «я» зі схильністю захворювань шлунку, у таких пацієнтів може виникнути виразка як єдина психосоматична реакція.

Для виразкових пацієнтів з невротичним характером характерне формування псевдозалежних реакцій з депресивними розладами, помітними для оточуючих та такими, що погіршуються під впливом особистих переживань (образ, невдач, любовних втрат).

Соціопатичні виразкові пацієнти – це пасивно-залежні особи із недооцінкою свого «я», надмірною залежністю від оточуючих, які схильні до прориву інстинктів або параноїдального типу поведінки. Це особи-невротики, які зловживають алкоголем.

До групи психосоматичних виразковий пацієнтів ригідні та механічні особистості, які схильні бачити в своєму оточення лише самих себе, а при психічних навантаженнях і кризах реагують психосоматикою. Виразкова хвороба часто супроводжується іншими психосоматичними порушеннями (серцеві симптоми, ревматизм та ін.).

«Нормопатичні» виразкові пацієнти – це такий тип пацієнтів, чия поведінка надто орієнтована на надлишкову «нормальність», їм характерна надмірна адаптивність та послухність. Такі особистості найчастіше надміру працюють (часто по сумісництву), у зв'язку з цим вони знаходяться в стані хронічного стресу, що руйнівню на них же і впливає. Симптоми виразкової хвороби у таких пацієнтів з'являються різко [3].

Першим проявом *захворювання печінки і жовчних шляхів* зазвичай буває астенична симптоматика, яка зазвичай супроводжує і весь період хвороби. Серед симптомів виділяються ранкова виражена фізична слабкість, кволість, безсилість. Розлади сну спостерігаються за таким типом: сонливість вдень і безсоння вночі. Концентрацію уваги на самопочутті, зниження настрою викликають зниження працездатності та виражені астеничні прояви. У пацієнтів із захворюваннями печінки і жовчних шляхів дуже часто спостерігається постійне незадоволення, внутрішній дискомфорт, іноді навіть бурхливі прояви гніву, що виливається у дистимічний тип афективних порушень.

Тривалий перебіг захворювання і пов'язані з ним обмеження дуже часто зумовлюють у таких пацієнтів психопатологічні розлади по істерико-збудливому типу, що виявляється у надмірній вразливості, примхливості, схильності до експлозивних реакцій та вимаганні підвищеної уваги до себе,

Психоорганічний синдром – сукупність проявів у пацієнтів зв'язку з хронічною інтоксикацією, що відбувається при порушенні функції печінки при наростанні

циротичних змін. Психоорганічний синдром характеризується байдужістю до свого здоров'я, зневажливим ставленням до режиму і проведеного лікування, що іноді може перерости у добродушність. Ці симптоми визначають гіпнозогностичний тип реагування на хворобу, що також характерний для хворих з алкогольним цирозом печінки [1].

Отже, соматична патологія здійснює вплив на весь організм, і на психічну сферу людини зокрема. Як свідчать результати досліджень, у загальній клінічній картині емоційних порушень у пацієнтів із захворюваннями ШКТ значне місце займає дистимічний тип афективних порушень, що спостерігається найчастіше захворювання печінки і жовчних шляхів та психастенічні розлади, які характерні для осіб із захворюванням виразкової хвороби шлунка та 12-палої кишки.

Література та джерела

1. Гавенко В. Л., Вітенко І. С., Самардакова Г. О. Практикум з медичної психології. Харків: Регіон – інформ, 2002. 248 с.
2. Основи загальної і медичної психології / за ред. І. С. Вітенка, О. С. Чабана. Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. 344 с.
3. Спіріна І. Д., Пилягіна Г. Я., Чугунов В. В., Фаузі Є. С., Живілова Я. С., Шевченко Ю. М. Медична психологія: підруч. Дніпро: ЛІРА, 2022. 300 с.

Секція 9

Професійна освіта в умовах сьогодення

КОНРОЛЬ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА» В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Еліна Бабушкіна,

студентка 1ЕП-21/9 групи спеціальності 051 Економіка
освітньо-професійної програми «Економіка підприємства»
Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

**Науковий керівник – Галина Букреева, викладач економічних дисциплін,
спеціаліст віщої категорії, голова циклової комісії
суспільно-економічних дисциплін**

Наведено порядок виконання курсової роботи і контроль розрахунків в умовах здійснення освітнього процесу у дистанційному форматі. Для поточного контролю результатів у великій кількості таблиць і варіантів завдань розроблена програма в середовище табличного процесора Microsoft Excel, на основі розробленого алгоритму визначення показників таблиць і вихідних даних.

Курсову роботу з дисципліни «Планування діяльності підприємства» виконують здобувачі освіти за освітньо-професійною програмою «Економіка підприємства» спеціальності 051 Економіка, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки всіх форм навчання, згідно до навчального плану та робочої програми дисципліни.

Метою курсової роботи є перевірка та закріплення отриманих теоретичних знань у ході вивчення дисципліни «Планування діяльності підприємств», а також набуття практичних навичок у розробці та обґрунтуванні поточних бюджетів підприємства. Для здобувачів освіти курсова робота є підсумком самостійної роботи в межах зазначеної дисципліни.

Головною задачею курсової роботи є допомога здобувачам освіти у осмисленні планової роботи на підприємстві, як важливої функції управління їм.

Курсову роботу здобувачі освіти виконують самостійно, дотримуючись, затвердженого плану, рекомендованої структури та вимог ДСТУ.

Курсова робота має наступну структуру:

1. Титульна сторінка.
2. Завдання на виконання курсової роботи.

3. Реферат до курсової роботи, де дається опис курсової роботи.
4. Зміст курсової роботи, де вказуються заголовки розділів (підрозділів) та сторінки, на яких вони розміщені.
5. Вступ, де розкриваються актуальність та практичне значення добраної теми, мета і основні завдання, предмет і об'єкт дослідження.
6. Основна частина, що відповідає направленості теми, підпорядковуватись основній меті та завданням.
7. Висновки повинні бути логічними, відображати зміст роботи та відповідати меті і завданням курсової роботи.
8. Додатки, до курсової роботи вміщують розрахункові таблиці, зразки первинних документів, графіки, їх нумерують, а у відповідних розділах тексту роблять на них посилання.
9. Список використаної літератури.

Основним завданням практичної частини курсової роботи є розрахунок головного бюджету підприємства на основі умовних (фактичних) початкових даних згідно варіанта, визначеного керівником курсової роботи.

Поперед кожної таблиці курсової роботи (12 таблиць) є економічна характеристика показників, на підставі якої розроблено алгоритм визначення відповідних показників, з урахуванням вихідних даних.

Цей алгоритм є основою для створення автоматизованого контролю визначення даних кожної таблиці та курсової роботи в цілому. Рядки форми з вихідними даними і розрахункових таблиць пронумеровані, тобто мають свою адресу.

Автоматизація розрахунків проводиться в середовищі табличного процесора Microsoft Excel.

В таблицю заносяться вихідні дані відповідного варіанту і отримуються результати розрахунку кожної таблиці курсової роботи, що надає можливість корегувати розрахунки та своєчасно виявляти помилки.

Електронні таблиці, що містять формули для перевірки правильності розрахунків (з даними контрольного прикладу) наведені в нижче.

Приклад алгоритму розрахунку з даними контрольного прикладу

Таблиця 1.1

Рядок 1

По формулі 1: (остання графа)

Виріб А (всього) Рядок 6.1+рядок 2.1 – рядок 7.1
(6600)

Виріб Б (всього) Рядок 6.2+рядок 2.2 – рядок 7.2
(1500)

Рядок 2 Вихідні данні (ВД) рядки 3.1 та 3.2

Рядок 3 Виручка = ціна * обсяг реалізації

Виріб А 1650*112,4=185460

Виріб В 375*172,5=64687,5

Рядок Всього 185460+64687,5=250147,5

Література та джерела

1. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. В. Є. Москалюка. Київ: КНЕУ, 2005. 384 с.
2. Планування діяльності підприємства: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / за ред. М. А. Белов, Н. М. Євдокимова, В. Є. Москалюк та ін. Київ: КНЕУ, 2002. 252 с..
3. Методичні вказівки до курсової роботи з дисципліни «Планування діяльності підприємства» за освітньо-професійною програмою «Економіка підприємства» спеціальності 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки / укл. Букреєва Г. В. ЛГІФК, 2023. 48 с.

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА. ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ

Трохим Балакін,

студент 1АД-21/9 спеціальності 274 Автомобільний транспорт освітньо-професійної програми «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів» Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

Науковий керівник: *Марина Безденежних,*
викладач гуманітарних дисциплін

Розглянуто сьогоденні засоби викладання у фаховій передвищій освіті, подано інструменти спілкування у дистанційному форматі, забезпечення дистанційного навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Фахова передвища освіта – освіта, розроблена для формування та розвитку певної освітньої кваліфікації, яка буде підтверджувати здатність особи виконувати спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності.

Для ефективної організації навчання здобувачів освіти у закладах фахової передвищої освіти в умовах обмеження освітнього процесу використовуються форми дистанційного навчання.

Забезпечення дистанційного навчання в закладах фахової передвищої освіти вимагає використання певного системотехнічного забезпечення, яке включає: апаратні засоби (персональні комп'ютери, мережеве обладнання); інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускнуою здатністю каналів, що надає всім суб'єктам дистанційного навчання освітнього закладу цілодобовий доступ до веб-ресурсів і веб-сервісів для реалізації освітнього процесу в синхронному та асинхронному режимах; програмне забезпечення загального та спеціального призначення, яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами. Я користуюся соціальними мережами: Viber, Telegram, Whats App, вебсервісом Google Classroom, хмарним сховищем даних Google Диск, платформами для проведення онлайн-занять та відео конференцій Zoom та Google Meet, електронною поштою.

Форум – найпоширеніша форма спілкування викладача і здобувача освіти у дистанційному навчанні. Кожний форум присвячений будь-якій проблемі або темі.

Модератор форуму (мережевий викладач) реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією.

Більш детально про форми дистанційного навчання фахової передвищої освіти. Використовуються чати – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативного спілкування людей через Інтернет. Відеоконференція – це конференція реального часу в on-line режимі. Вона проводиться у визначений день і в призначений час. Для якісного проведення відео-конференції, як і телеконференції, необхідна її чітка підготовка: створення програм (цим займається мережевий викладач). Як вже було сказано вище, про соціальні мережі, Viber, Telegram, WhatsApp – вони дозволяють створювати закриті групи, чати, обговорення тем, завдань, проблем, інформації. Платформа Google Classroom – це безкоштовна онлайн платформа від Google, для всіх користувачів, включаючи викладачів та здобувачів освіти, до нього можна отримати доступ та увійти з ПК (через веб-версію) або з мобільного телефону, за допомогою додатків для Android та iPhone (iOS). Google Classroom – це онлайн-клас, який допомагає викладачеві керувати навчанням та створювати інтерактивні заняття, допомагаючи здобувачам освіти розширювати навчання за допомогою інструментів, доступних в Інтернеті. Послуга також дозволяє створювати різні класи, розподіляти завдання та надсилати та отримувати нотатки та зворотній зв'язок.

Безперервність освіти знаходиться в динамічному зв'язку з соціалізацією особистості. У ході соціалізації людина опановує знаннями про ті моделі поведінки або акти поведінки, які прийняті в даній культурній системі.

Інтернет-навчання для мене, як основа безперервної освіти, яке націлене на оволодіння навичок самостійної освітньої роботи, на формування ключових компетентностей.

Але, специфіка Інтернет-навчання, а саме дистанційні форми, які застосовуються у фаховій передвищій освіті, що базуються на телекомунікаційних технологіях, Інтернет-ресурсах і послугах, впливає на способи відбору і структуризації змісту, способи реалізації тих чи інших методів і організаційних форм навчання, що суттєво впливає на функціонування всієї системи. Але, ми аналізуємо, відбираємо й оброблюємо інформацію, висуваємо гіпотези, приймаємо рішення, спираючись на власні роздуми, власне бачення проблеми.

Література та джерела

1. Бацуровська І. В. Технології дистанційного навчання у вищій освіті URL: http://www.confcontact.com/20110225/pe4_samojl.htm (дата звернення: 14.03.2024).
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні URL: <http://194.44.29.29/Files/PublicItems/FldDoc/7/Distance.doc> (дата звернення: 14.03.2024).
3. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання та умови застосування / за ред. В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко. Харків. 2002. 320 с.

ВЗАЄМОДІЯ ПОКОЛІНЬ «Y» ТА «Z» У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ліна Будь, Ніка Ланова,

студентки 31 ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво,
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя,
викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій

Подано аналіз взаємодії поколінь «Y» та «Z» у сучасному суспільстві. Визначено вплив цих поколінь на життя інших. Сформульовані передумови взаємодії поколінь у сприйманні соціокультурних вимірів.

Одним із проявів соціальних негараздів у суспільстві є порушення міжпоколінних зв'язків, які призводять до втрати універсальних цінностей і норм, втілених у традиції та звичаї. В сучасних суспільствах значно загострилися проблеми взаємин між поколіннями.

Для того щоб краще зрозуміти дану проблематику, перш за все, потрібно розібратися з найголовнішим – що ж собою являє покоління? Як стверджує тлумачний словник української мови, покоління – сукупність родичів однакового ступеня спорідненості щодо спільного предка. Люди близького віку, що живуть в один період часу.

Тема взаємодії поколінь здавна цікавила науковців, дослідників та філософів. Зокрема, вперше проблематика взаємодії між членами сім'ї згадується ще в працях античних філософів – Платона, Аристотеля, Зенона. Проблема соціальної взаємодії поколінь ґрунтовно висвітлена Г. Спенсером, який вважав, що людина стає соціальною істотою саме в результаті тривалої еволюції.

Завдяки книзі «Покоління» американських вчених Нейла Хоува та Вільяма Штрауса, що вийшла у 1991 році, можна зрозуміти, що кожні 20-25 років у світі відбувається зміна поколінь. Незначна кількість людей всередині одного покоління знаходять щось спільне, як наприклад особливості поведінки, звички чи особисті моральні цінності. Це не є випадковість, адже люди однієї вікової групи дорослішають через різні світові події (війна, економічна криза тощо). До прикладу: бабусі, що виростили у повоєнні роки, де панував голод та холод, упродовж власного життя робили дуже багато їстівних запасів, або ж перекормлювали дітей та онуків [1].

Зараз наше сучасне суспільство складається з п'яти поколінь. В залежності від конкретного робочого місця, персонал охоплює в собі від чотирьох до п'яти поколінь:

- Покоління Z: 1996 р. і пізніше
- Міленіали або покоління Y: 1980-2000 рр.
- Покоління X: 1965-1979 рр.
- Бебі-бумери: 1946-1964 рр.

- Традиціоналісти: 1945 рр. та раніше [2.]

Більш детально зупинимося на аналізі особливостей покоління «Y» та «Z».

Покоління «Y» або Міленіали – це найрізноманітніше та високоосвічене покоління. Діти цього покоління закінчили школу до початку XXI ст. Вони виростили в епоху цифрових технологій та соціальних мереж. Це покоління онлайн 24 години. В роки дитинства встигли побувати в різних країнах, встигли повчитися в Англії та Польщі. Придумали снідати модними панкейками, які колись називались оладками. Кількість представників цього покоління вже працюють, але є ті хто ще вчиться [3].

Значна кількість покоління «ігриків» залежна від знань, які вони знаходять не в енциклопедіях і книжках з бібліотек, а в інтернет-ресурсах. Вони обожають вчитись, це для них щось цікаве і самобутнє. Самореалізація у них на першому плані. Їх приваблює саморозвиток. «Ігрики» – це вільнодумці. Негативною рисою «ігриків» є те, що вони хочуть мати все і одразу. Їм не цікава тяжка праця, професійне зростання, не любить суворих рамок. Надають перевагу гнучкому графіку роботи та комфортним умовам праці.

Покоління «Z» беззаперечно вважають рушійною силою майбутнього. Народившись після 1995 року, покоління «Z» стає ключовим фактором світової економіки. Ці люди вірять у рівність, нетерпимі до дискримінації та оптимістично налаштовані щодо майбутнього. Для них важливо знайти роботу, яка буде приносити їм не лише зарібок, але й можливість саморозвитку та відчуття сенсу. Виростили в багатонаціональних сім'ях з розмитими гендерними ролями, тому цінують різноманіття та інклюзивність. Звикли використовувати месенджери та соцмережі для спілкування, тому очікують такої ж мобільності та гнучкості від роботодавця. Ще більш амбітні, ніж міленіали, прагнуть до свободи та можливостей для створення нового. Не хочуть працювати з 9 год. до 5 год., шукають гнучкий графік з можливістю віддаленої роботи. З раннього віку знають, чого хочуть, активно навчаються та шукають можливості для просування. Очікують від роботодавця інвестицій в технологічні інновації та зручні онлайн-інструменти [4].

Роботодавцям, які прагнуть залучити та утримати кращих представників покоління «Z», рекомендується:

1. Створити гнучку та інклюзивну робочу атмосферу.
2. Інвестувати в технологічні інновації та зручні онлайн-інструменти.
3. Використовувати соціальні мережі для брендингу та рекрутингу.
4. Запропонувати гідну оплату праці, соціальний пакет та можливості для кар'єрного розвитку.
5. Підтримувати баланс між командною роботою та самовираженням [3].

Отже, на перший погляд різні покоління мають на меті дещо спільне: саморозвиток та прагнення до удосконалення, готовність працювати «заради ідеї», виборювати власну думку та свободу. У суспільному житті це допомагає тримати баланс та гармонію між ними. Хтось більш вправніший щоб виконувати фізичну роботу, а хтось вважає за краще «перебирати папірці» у тісному кабінеті. Завдяки такому балансу, ці покоління творять нове майбутнє для нашої держави. Але, звісно, є і негативні наслідки. Адже молодь, вважає що може усього досягнути швидше та ефективніше, у той час як старші люди вважають інакше. У будь-якому випадку,

потрібно поважати та цінувати кожне покоління, адже толерантність є запорукою успіху суспільства.

Література та джерела

1. Теорія поколінь. Learling. URL: <https://learning.ua/blog/201711/teoriia-pokolin-x-y-z/> (дата звернення: 12.03.2024).
2. Теорія поколінь від X до Z (І чому це важливо). Hurma. URL: <https://hurma.work/blog/teoriya-pokolin-vid-x-do-z-i-chomu-cze-vazhливо/> (дата звернення: 15.03.2024).
3. Довгань Н. О. Конфліктна взаємодія поколінь: соціокультурне балансування. *Психологія мас і спільнот*. Київ, 2020. С. 34–45.
4. Коростіль Л. А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229 (дата звернення: 12.03.2024).

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕМІЩЕНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ніка Георгієва,

студентка 1 ГМо21/9 групи спеціальності 184 Гірництво
освітньо-професійної програми Маркшейдерська справа
Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу
Науковий керівник – *Хоружий Вячеслав,*
викладач циклової комісії гірничих дисциплін

Розглянуті проблеми фахової передвищої освіти в умовах війни, зокрема організації освітнього процесу, використання різних форм навчання .

«Окупанти визначили своїми ворогами культуру, освіту та людяність.

І не шкодують для них ні ракет, ні бомб.

Україна, яка прагне бути конкурентоспроможною в сучасному світі, має визначити освіту та науку своїми стратегічними сферами».

Володимир Зеленський, Президент України

Військова агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., стала викликом самому існуванню нашої держави, її суверенітету та соборності. Суттєвими викликами для сфери освіти є:

1. Загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини.

2. Масштабні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів освіти, навчальної матеріально-технічної бази, навчально- виробничих баз практики.

3. Вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти,

педагогічного й викладацького складу.

4. Загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським школярам та студентам, порушення безперервності освітнього процесу.

5. Втрата управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій. Насильницька переорієнтація українських здобувачів освіти на російські навчальні програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання.

6. Зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту.

Частина учасників освітнього процесу, які опинилися в епіцентрі бойових дій, зазнали значних психічних і фізичних травм. Умови життя дітей на сході та півдні України, де ведуться бойові дії, стають дедалі нестерпнішими. Українські діти, рятуючись від війни, водночас наражаються на великий ризик розлучитися із сім'єю, втратити батьків, зазнати насилля, жорстокого поводження, сексуальної експлуатації, потрапити в тенета торгівців людьми. Більшість із них пережила надзвичайно травматичні події.

Триваюча збройна агресія російської федерації проти України спричинила загрозу життю та здоров'ю всіх громадян України. Задля створення безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу з областей, де тривають активні бойові дії, було переміщено 134 заклади вищої, фахової передвищої освіти та їх відокремлених структурних підрозділи, що становить 11,7 % їх загальної кількості по країні.

У нових реаліях опинилися заклади професійної, фахової передвищої та вищої освіти, студенти й викладачі яких масово вступали до лав Збройних сил України та територіальної оборони. Деякі викладачі продовжували навчати студентів навіть із лінії фронту.

Заклади освіти стали штабами допомоги населенню й військовим. Учасники освітнього процесу та науковці працювали як волонтери, збирали й передавали кошти ЗСУ, записували відеозвернення до міжнародних ЗМІ, у яких розповідали про реалії російської агресії. Студенти масово долучилися до розроблення сайтів, створення телеграм-каналів з інформування населення щодо перебігу військових дій та інших важливих питань. Студенти технічних ЗВО організувалися з метою кіберпідтримки країни.

МОН також було розроблено низку важливих рекомендацій для організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Зокрема, ЗП(ПТ)О рекомендовано організовувати вивчення теоретичної частини освітньої програми за допомогою технологій дистанційного навчання, що не потребує відвідування закладів освіти її здобувачами й педагогічними працівниками. Для проведення практичної частини (виробничого навчання та виробничої практики) було рекомендовано використовувати навчальні майстерні, лабораторії, полігони, а також місця на підприємствах, відведені для проходження практики. Якщо виробничу практику здобувачів П(ПТ)О неможливо організувати у звичайному режимі, то необхідно створити можливість її проходження із застосуванням технологій дистанційного навчання, ту ж практичну частину підготовки, яку неможливо виконати дистанційно, перенести на період після

скасування воєнного стану.

Основними завданнями розвитку вищої й фахової передвищої освіти в повоєнний період є:

1. Розроблення програми повоєнного відновлення пошкодженої та зруйнованої інфраструктури, приміщень, матеріально-технічної бази ЗВО та ЗФПВО. Повернення переміщених ЗВО та ЗФПВО, доукомплектація розграбованих закладів у період війни та тимчасової окупації. Формування, після повернення переміщених ЗВО та ЗФПВО на постійні місця дислокації, освітніх хабів, корпоративних університетів шляхом їх інтеграції з іншими науковими установами, закладами освіти, науково-виробничими підприємствами/корпораціями. Використання для цього механізмів державно-приватного партнерства та фінансово-матеріальної підтримки зарубіжних/міжнародних стейкхолдерів.

2. Відновлення кадрового потенціалу ЗВО та ЗФПВО, контингенту абітурієнтів/студентів. Розроблення державної програми з підтримки, зокрема за кошти від репатріації, постраждалих у воєнний період ЗВО та ЗФПВО, їх педагогічних колективів і студентів, створення механізмів забезпечення компенсації (за визначений період) зафіксованих збитків від руйнувань, пошкоджень та розкрадання корпусів, гуртожитків, квартир, інших об'єктів нерухомості й майна.

3. Створення в Україні сучасних (еталонних) ЗВО та закладів післядипломної освіти (Президентський університет, Коледж Європи тощо) й мережі спільних із країнами-членами ЄС університетів. Це дасть змогу, крім іншого, підняти в короткі терміни престижність і якість вітчизняної вищої школи, конкурентоспроможність на українському та європейському ринках праці випускників університетів і коледжів, рівень оплати праці їх науково-педагогічних та педагогічних працівників.

4. Розширення бази для проведення навчальної практики шляхом розвитку державно-приватного партнерства у період повоєнного відновлення економіки та інфраструктури України.

5. Адаптація системи вищої та фахової передвищої освіти України до європейських аналогів.

Міністерство освіти і науки України докладає максимум зусиль для забезпечення безперервності навчання в Україні, надання доступу до знань та можливості навчатися кожному учаснику освітнього процесу.

В умовах воєнного стану набуває критичного значення можливість організувати дистанційне навчання за рахунок цифрових технологій і рішень, тому Міністерство відразу, уже на початку березня 2022 року, розгорнуло активну роботу щодо залучення якомога більшої чисельності міжнародних партнерів, українських організацій та представників бізнес-сектору до підтримки цифрової освіти в Україні.

Навчальний заклад у якому я навчаюся було зруйновано. У 2022 році мій коледж перемістився до міста Черкаси.

Географія перебування педагогічних працівників і здобувачів освіти дуже обширна. На теперішній час навчання ведеться за дистанційною системою, більшим став відсоток самостійного опанування дисциплін. Спочатку у мене і багатьох моїх одногрупників були проблеми з доступом до мережі інтернет, зараз цієї проблеми немає.

Наші педагоги дуже сумлінно відносяться до своїх обов'язків, приділяючи дуже багато уваги кожному студенту. Ця війна стала загальною бідою і тільки разом ми зможемо подолати її і повернутися до нормального життя, повернутися додому. Надія не гасне...

Література та джерела

1. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/-ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayini-pid-chas-vijni/nevidkladni-potrebi-osviti-i-nauki-ukrayini> (дата звернення: 27.02.2024).

2. Навчання під час війни. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-release/osvitanoworg> (дата звернення: 27.02.2024).

3. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану: наказ Міністерства освіти і науки України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Олександра Гресь,

студентка 4 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури

Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Ірина Регуліч, к. мист.,

завідувачка кафедри диригентсько-хорових дисциплін та постановки голосу

Цифрові технології набули широкого застосування в освітній сфері, зокрема на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти. Розглянуто переваги та виклики використання цифрових інструментів у музичній освіті. Дослідження цієї теми спрямоване на аналіз інтерактивних додатків, комп'ютерних програм та іншого інструментарію як ефективного засобу для оптимізації музичної освіти учнівської молоді.

Упродовж тисячоліть інформація сприймалась виключно за допомогою таких органів чуття, як слух, нюх, зір, смак і тактильні відчуття. Але це змінилось, і на сьогоднішній день сучасна освітня діяльність неможлива без використання сфери ІТ. Цифрові технології істотно збагачують процес навчання музичного мистецтва, адже сприяють підвищенню інтересу учнів та активізації їхньої пізнавальної діяльності. Вони дозволяють ефективно використовувати різноманітний контент, розвивають музичні здібності та творчий потенціал учнів, а також сприяють формуванню музично-теоретичних та історичних знань. Це важливий крок у напрямку сучасного та цікавого навчання музики, де учні можуть відчути себе активними учасниками співтворчості, розкрити свій потенціал, творчо реалізуватись.

Однак, важливо підкреслити, що головну роль у цьому процесі відіграє особистість учня. Його потреби, інтереси, здібності та бажання до творчості та самореалізації визначають його безпосередню участь у музичному процесі. Роль вчителя – залучити до активного сприйняття усього спектру музичного мистецтва, навчаючи учнів розуміти й оцінювати різноманітні музичні жанри, інструменти, техніки виконання та історичний контекст, що є ключовими елементами його музичного розвитку. У цьому контексті цифрові технології відіграють важливу роль. Сучасне розмаїття програмного забезпечення надає доступ до будь-яких звукових ефектів, інструментів та технологій, що сприяють розвитку музичної креативності та відкривають нові можливості для творчого експериментування, самовираження і стимулювання розвитку потенціалу.

Початком комп'ютерної ери слід вважати 1946 рік, саме тоді було винайдено перший універсальний ПК. Звичайно вони були далекими від тих, що ми бачимо зараз. В кінці 20-го століття було винайдено явище, під назвою інтернет, саме тоді змінилось уявлення про інформаційні технології. Це дуже спростило комунікацію між людьми та життя загалом [4, с. 3].

В умовах сучасних викликів, попередніх карантинних обмежень і викликів уже третього року війни та боротьби українського народу, використання цифрових технологій стало загальною необхідністю. Адже завдяки цифровізації освіти ми маємо цілодобовий доступ до різних платформ он-лайн та дистанційного навчання, електронних підручників, інших інтерактивних засобів, не зважаючи, де знаходяться учні чи вчитель, що особливо актуально в умовах воєнного стану.

Використання різного програмного забезпечення робить навчання цікавішим, ефективнішим та доступнішим. Розвиток сучасної музики почався ще два століття тому, саме тоді американський винахідник Леон Скотт зробив перший пристрій, який був призначений для запису звуку. На сьогоднішній день є безліч музичних програм, які розпочали свій розвиток на початку 1990-х років. Тепер їх використовують як у створенні професійних фонограм, так і вивченні музичної грамоти.

Помічними для вчителя музичного мистецтва є нотні редактори набору нотного тексту – «Finale» або «Sibelius». Призначення цих редакторів практично те ж саме, відмінністю є те, що «Sibelius» надає якісніший вигляд нотного тексту і легший в опануванні. «Finale» в свою чергу має більше можливостей для вирішення нестандартних завдань нотної графіки [2].

Не менш важливими у цифровізації музики є звукові редактори. В аудіоредакторах звук представлений у вигляді ланцюга хвиль. Можливості звукових редакторів можемо поділити на основні та додаткові. До першої групи віднесемо додатки з монтажу, запису і відтворення звуку, а до іншої ті, які наділені додатковими можливостями використання усяких звукових ефектів.

На сьогоднішній день існує безліч звукових редакторів, а саме: Adole Audition, Wave Lab, Pro Tools, Samplitude. Вони подібні у роботі, а їхні можливості значно спрощують роботу. Також, на уроках музичного мистецтва можемо використовувати програмні синтезатори, які допомагають створити нову доріжку на мікшері та застосувати безліч інструментів, ефектів, стилів для вихідного звучання.

Програмою такого типу є Cubase та Cakewalk Sonar. Перший можна вважати найбільш збалансованим для вирішення задач зведення MIDI і аудіо. У цій програмі можемо використовувати матеріал з яким працювали раніше, так і записати новий за допомогою мікрофону чи MIDI-клавіатури. У програмі Cakewalk Sonar основною частиною є MIDI-доріжки або «треки», при потребі можемо переносити матеріал з однієї доріжки в іншу [1, с. 192].

Ці програми надають можливість монтажу записів та фонограм, добитися непомітного переходу від однієї частини фонограми до іншої. Також, ми самостійно можемо досягнути особистого задуму звучання та створювати цілі композиції засобами MIDI.

Цікавим у використанні є Notion Mobile – це програмне забезпечення для створення нотних записів, редагування та якісне відтворення навіть на мобільному пристрої. Зручний інтерфейс, відео вікно зі переглядом часового коду, найкращі семпли інструментів, адже їх записи представлені у бібліотеці додатку від найпопулярніших музикантів і оркестрів на планеті (наприклад, семпли фортепіано Steinway у виконанні Лондонського симфонічного оркестру на студії Abbey Road), а також експорт створеної партитури у композиційні файли WAV або MP3 [4, с. 26].

Зручні та ефективні способи представлення інформації за допомогою комп'ютерних програм – мультимедійні презентації. Вони поєднують в собі звук, зображення, динаміку, тобто те, що найбільше утримує увагу учня. Також принагідним у роботі стануть додатки візуального та медіа програвачі, які забезпечують демонстрацію ілюстрації вчителя чи запланованих звукових треків та мають функції автоматичного і безперервного відтворення.

Ще одним цікавим засобом навчання музики, доступним кожному учневі для завантаження у Google Play, є освітня інтегрована мультимедійна платформа – Electric Piano Digital Music. Вона дозволяє вчителю долучити кожного учасника освітнього процесу не лише до навчання гри на цифровому музичному інструменті, зокрема фортепіано, а ще й до навчання співу, теорії музики, та надасть доступ до інтерактивної музичної дошки [4, с. 26].

Педагогом сучасності можна назвати того, хто завжди в пошуках нового, того, хто допоможе учням засвоїти предмет із задоволенням, цифрові технології це саме те, за допомогою чого можна це зробити. З їхнім використанням ми відкриваємо нові можливості в організації навчального процесу, що призводить до ряду позитивних результатів та розвитку творчих здібностей в учнів. Все це допомагає у розвитку комунікації, уміння запам'ятовувати, інтерпретувати та відтворювати музичну інформацію, давати оцінку та самооцінку, дискутувати на різні теми.

Отже, застосування цифрових технологій на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти підсилює динаміку сприйняття і засвоєння матеріалу, інтересу до самого предмету, рівня використання наочності на уроці, розширює кругозір учнів, підвищує продуктивність праці вчителя, стає надзвичайно ефективним засобом оптимізації музичної освіти. Із використанням передових програмних інструментів досягається значне покращення динаміки якості навчання та навчально-пізнавальної діяльності. Ці інновації дозволяють розширити

можливості використання різноманітного контенту, створюють комфортні умови для навчання дітей різного віку та сприяють розвитку їхнього творчого потенціалу.

Серед переваг, які надають цифрові технології: індивідуалізація навчання, можливість співпраці та обміну ідеями між учнями, розширення доступу до музичних ресурсів, збільшення мотивації учнів через інтерактивність та ігровий підхід. Проте слід виокремити основні виклики, такі як: технічні труднощі, недостатня кількість часу для вивчення цифрових інструментів на уроці, можливість відволікання уваги учнів, необхідність постійного оновлення програмного забезпечення, а також можливі перебої у роботі мережі Інтернет.

Застосування цифрових технологій на уроці в закладі загальної середньої освіти дозволяє вчителю ефективно вирішувати конкретні освітні завдання, підвищувати рівень інтересу до музики. Такий підхід стимулює активну пізнавальну діяльність учнів та сприяє успішному розвитку творчих навиків у галузі музичного мистецтва.

Література та джерела

1. Бондаренко А. І. Сучасне музичне мистецтво і комп'ютерні програми: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. С. 114–231.

2. Іванюра А. Творчість та технології як одне ціле URL: <https://ivaniura.org.ua/soft/linux/bezkoshtovnyj-notnyj-redaktor-chy-ye-vybir> (дата звернення: 11.03.2024).

3. Фішкіна С. Використання інформаційно-комукаційних технологій на уроках музичного мистецтва. *Час мистецької освіти: Проблема творчості у сучасній мистецькій освіті*: зб. тез та матер. VI Міжн. наук.-практ. конф. (28-30 березня 2018 року). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2018. С. 15.

4. Цифровізація процесу формування фахових компетентностей: методичні рекомендації для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти до організації самостійної навчальної і науково-дослідної роботи / укл.: Доценко С., Собченко Т., Ворожбіт-Горбатюк В. та ін. Харків, 2022. 33 с.

РОЛЬ ТРЕНЕРА У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ СПОРТСМЕНІВ

Сергій Джурак,

студент 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти і фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Ірина Кліш, к. н. з фіз. вих. і спорту,
доцент кафедри фізичної культури**

Проведено порівняльний аналіз діяльності тренерів на різних рівнях кваліфікації. Визначено, що є важливим і необхідним у роботі тренера з молодими спортсменами.

Формування передумов для підвищення ефективності діяльності тренера залежить від того, скільки тренер знає про конкретний вид спорту, від його ерудиції,

культури, рівня педагогічної майстерності та фізичної підготовки. Тренери по-різному визначають свою спортивно-масову роботу з молоддю. Одні вважають, що творцями всіх спортивних заходів повинна бути сама молодь. З цією метою вони формують громадську і колективістську спрямованість особистості юнаків та дівчат, сприяють правильному розвитку їх спортивних здібностей, безпосередності і самостійності, особливого способу життя і діяльності і в кінцевому підсумку перетворюють дитячий колектив на вихователів особистості юного спортсмена [1]. Інші тренери вважають своїм головним завданням зробити виховний процес якомога повнішим, цікавішим і яскравішим. Вони вдосконалюють його, підбирають найефективніші форми, методи і прийоми виховання і перевиховання. Нарешті, є досить велика група тренерів, які через недостатній рівень базових педагогічних знань не здатні цілеспрямовано керувати навчально-виховним процесом.

Таким чином, кваліфікацію тренерів, які працюють з юними спортсменами, можна розділити на три рівні: високий, середній і низький. При цьому діяльність тренера характеризується: 1) ставленням до спортивно-педагогічної діяльності взагалі, і до роботи з юними спортсменами зокрема; 2) характерним визначенням змісту роботи з юними спортсменами; 3) знанням закономірностей виховного процесу в роботі з юними спортсменами.

Діяльність висококваліфікованих тренерів характеризується стійким і позитивним ставленням до своєї діяльності, інтересом до справи і певною системою в роботі. Вони мають чітке уявлення про проблеми здоров'я, виховання та розвитку, можуть окреслити шляхи їх вирішення та бачать кінцеві результати своєї роботи. Враховуючи особливості віку, статі, стану здоров'я, фізичного розвитку та підготовленості молоді, вони мають ґрунтовні знання про спорт, вміють викликати у дітей стійкий інтерес до занять спортом, яскраво і захоплююче роз'яснювати перспективи систематичних тренувальних занять, застосовувати принципи техніко-тактичної підготовки в сучасному спорті можуть знайти своє відображення у тренуваннях з юними спортсменами. Вони раціонально використовують час, відведений на виконання завдань, діють чітко і впевнено. Володіють багатою фантазією, ініціативністю і хорошими педагогічними здібностями. При організації спортивно-масової роботи обґрунтовують необхідність участі юних спортсменів у конкретних видах діяльності, активно керують тренуванням, об'єднуючи сильних, слабких і середніх спортсменів, проявляють творчу ініціативу щодо конкретизації вправ і нових їх варіацій розвиватися [2]. Тренери самокритично оцінюють результати своєї роботи та орієнтуються на виховну доцільність кожного виду спорту, а не на його зовнішню ефективність. Вони вміють вчасно контролювати, коригувати та заохочувати учнів, об'єктивно оцінювати діяльність, не впадають у відчай при невдачах і не переймаються успіхом чи перемогою. Стежать за новими дослідженнями в галузі теорії та методики фізичного виховання і спорту, психології та педагогіки, відкриті до пропозицій щодо вдосконалення навчання і виховання в колективі. Вони підтримують тісний контакт з батьками та широкою громадськістю і знайомі з домашніми ситуаціями, інтересами, потребами та недоліками своїх вихованців. Тренери цієї групи висловлюють свої моральні переконання по-різному. Один тренер позитивно реагує на всі події в команді (на всю систему взаємовідносин

з юними спортсменами) власними емоціями. Деяким тренерам також притаманні незалежність суджень і критичність. Існують також тренери, які характеризуються практичною поведінкою та діями [3].

Освітня діяльність таких тренерів експресивна, багата на внутрішню спонтанну активність і цілеспрямованість. Їхні організаторські здібності більш виражені. Вони дуже суворі до юних спортсменів і до себе, наставляють вихованців щодо навчання, праці, відпочинку, харчування, сну та дотримання гігієнічних і санітарних правил. Свій моральний вплив здійснюють насамперед особистим прикладом. Створюють у колективі невимушену атмосферу, заохочують розвиток ініціативи та самостійності у молоді. Планують роботу таким чином, щоб молодь переходила від виконавських завдань до таких, що вимагають творчості, прояву індивідуальних здібностей та організаторських навичок.

Тренери середнього рівня характеризуються позитивним ставленням до масової спортивної роботи з молодими спортсменами. Вони розуміють проблеми, але відчувають труднощі у їх вирішенні. Їх більше приваблює процес навчально-виховної діяльності, ніж кінцевий результат. Не завжди усвідомлюють послідовність своїх дій, не можуть пояснити їх доцільність, використовують без системні методи і прийоми. Вони отримують задоволення від живого спілкування з дітьми із ентузіазмом ставляться до своєї повсякденної роботи. Їхнє ставлення до навчально-виховної роботи ґрунтується на захопленості своєю справою [4]. Вони ігнорують сфери, які їм не цікавлять, але необхідні, і охоче беруться за ту діяльність, яка їм більше подобається і в якій вони краще розбираються. Проявляють творчість у розробці командних заходів, але їхня поведінка є особистою. У роботі беруть участь лише члени команди. Тренер досить добре розподіляє час, відведений на виконання завдань, але часто діє невпевнено, важко знаходить нові способи стимулювання активності юних гравців. Правильно оцінює виховну ситуацію та є ініціатором більшості видів діяльності команди. Формально використовують педагогічно-впливові методи для розвитку самостійності та ініціативи юнаків. У діяльності багатьох тренерів домінує мотив утвердження своєї переваги над іншими. Це втілюється у відповідному стилі поведінки-прагненні показати всім свої спортивні успіхи і замовчуванні невдач, труднощів і недоліків. Такий стиль педагогічної діяльності, зумовлений такими мотивами, особливо згубно впливає на виховання юних спортсменів.

Тренери нижчих технічних рівнів не мають чітких цілей у роботі з юними спортсменами. Їх діяльність, як правило, носить тактичний характер і ґрунтується на вирішенні поточних завдань. Вони не ставлять перед собою і своїми вихованцями конкретних далекосяжних цілей, а вся їхня робота складається з набору ближніх і середньострокових цілей діяльності, причому останні часто виникають несподівано для тренера. Тому результат діяльності таких тренерів залежить від низки випадкових факторів. Недостатньо уваги приділяється вихованню у юних спортсменів почуття обов'язку та особистої відповідальності за виконання взятих на себе зобов'язань. Вихованці іноді не приховують свого недоброзичливого ставлення до тренерів, допускають саркастичні зауваження. Найкращі організатори серед юних спортсменів воліють брати участь у спортивних заходах поза командою і не бажають бути

залученими до життя команди. Командний актив діє формально. Тренери витрачають багато часу та енергії на виконання завдань і діють невпевнено. Вони не вміють контактувати з окремими гравцями та створювати атмосферу комфорту і довіри. Їх поведінка скута, а психолого-педагогічна спрямованість не завжди зрозуміла. Юні спортсмени позбавлені можливості проявити свою активність і особисту відповідальність, оскільки від них вимагають беззаперечного підпорядкування. Примусові заходи та контроль часто відіграють головну роль у цих ситуаціях і рідко пояснюються учням. Як наслідок, юні спортсмени стають або свідомими, але пасивними виконавцями чужої волі, безвідповідальними споживачами готових істин, здатними при зміні обставин потрапити під вплив інших сильних особистостей, або ж відкрито протестують і конфліктують з тренером та залишають команду.

Порівняльний аналіз діяльності тренерів на різних рівнях кваліфікації дозволив зробити висновок, що процес переведення педагогічних умінь у предметну діяльність відбувається по-різному у майстрів і немайстрів [2]. Цілісність і взаємозалежність компонентів притаманна лише діяльності тренерів-майстрів. У випадку з тренерами-немайстрами виявилось неможливим виявити цілісну і взаємозалежну картину дії. Майстерність вищого рівня базується на системі знань і вмінь, які є цілеспрямованими і взаємозалежними при роботі з юними спортсменами. Критеріями педагогічної майстерності тренера є: а) якість знань, умінь і рівень вихованості юного спортсмена, тобто психологічні результати його роботи; б) методи тренування, які призводять до позитивних результатів, тобто високого рівня вихованості та активності юного спортсмена, тобто функціональні результати його роботи, які встановлені. Психологічним критерієм педагогічної майстерності є високий ступінь сформованості у юного спортсмена: 1) стійкого інтересу до занять спортом; 2) спортивних здібностей і творчого ставлення до спорту; 3) відмінної фізичної підготовленості; 4) глибоких знань з конкретного виду спорту; 5) сильних індивідуальних спортивних рухів і поєднання б) здатність долати труднощі у спортивній діяльності; 7) інтерес до спортивної діяльності.

Важливо не тільки дати можливість молодим спортсменам досягти високих результатів і рекордів, а й прищепити любов до занять спортом і систематичної праці, розвинути і зміцнити моральні та вольові якості.

Література та джерела

1. Єрмоменко Е. А. Хортинг як засіб виховання наполегливості в школярів 6–7 років. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 3К(44)14. С. 238–242.
2. Келлер В. С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Львів. Українська спортивна Асоціація. 1992. 269 с.
3. Павленко Т. В. Особистісні чинники розвитку комунікативних властивостей підлітків: дис. канд. психол. наук. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ. 2020. 168 с.
4. Приступа Є. Н. Народна фізична культура українців. Львів: УСА, 1995. 254 с.

БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ПОГЛЯД СТУДЕНТА-АВТОМЕХАНІКА

Богдан Золотарьов,

студент 1АД-21/9, спеціальності 274 Автомобільний транспорт освітньо-професійної програми «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів» Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

Науковий керівник – Ірина Гудкова, викладач суспільних дисциплін, заступник директора з навчальної роботи

В роботі проаналізовано причини і види дорожньо-транспортних пригод в Україні, представлено статистику ДТП за 10 років, в якій подається кількість загиблих і травмованих осіб, розглянуто значення професійної підготовки автомеханіка в забезпеченні безпеки дорожнього руху.

Після закінчення 9 класу базової середньої школи я продовжив навчання в коледжі, зі спеціальності Автомобільний транспорт. В мотиваційному листі під час вступу я написав, що цікавлюсь технікою і хочу навчитися розбиратися в автомобілях. В 2021 став першокурсником. Але вже в другому семестрі розпочалася війна, прийшлося евакуюватися з міста Лисичанська. З матусею і сестрами опинилися у Хмельницькому, продовжив навчання в коледжі дистанційною. Зараз вже я на третьому курсі. Паралельно з навчанням в коледжі працюю у вільний від занять час на СТО. Багато часу приділяю теоретичному навчанням. А на СТО поєдную теоретичні знання з практикою. Коли ми стали вивчати спеціальні дисципліни, то я почав замислюватися про причини такого великого відсотка дорожньо-транспортних пригод на шляхах України. Познайомився зі статистикою. У середньому на кожні 100 пригод припадає близько 250 причин і факторів, тому використовують систематизацію причин виникнення дорожньо-транспортних пригод, яка в аналізі ДТП вказує провину окремого учасника руху або недоліків технічних об'єктів. Отже, ДТП трапляються: з вини водіїв; з вини пішоходів, через технічну несправність рухомого складу; через незадовільні дорожні умови, тощо. Дорожньо-транспортні пригоди, що виникли з вини водіїв, трапляються внаслідок: не реагування на сигнали світлофорів і дорожніх знаків; перевищення встановленої швидкості, особливо на перехрестях, на поворотах і на ухилах; порушення правил руху в зонах зупиночних пунктів; недотримання пріоритетного права проїзду або встановлених правил обгону; виїзду на лінію на несправному рухомому складі; необережного водіння особливо у разі поганої погоди і слизького покриття дороги; недотримання дистанції і бічного інтервалу між транспортними засобами; порушення правил маневрування; керування транспортним засобом в нетверезому або нездоровому стані. Вину пішоходів встановлюють за такими порушеннями: перехід дороги на червоний сигнал світлофора або у забороненому місці, ходіння по проїзній частині і її перетинання у нетверезому, неадекватному, хворобливому стані. До вини пасажирів належать такі порушення: вхід до рухомого складу й вихід із нього під час закриття дверей,

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

очікування рухомого складу на зупиночному пункті близько до бордюру або на проїзній частині.. Технічна несправність рухомого складу стається через: недосконалу або несправну гальмівну систему та рульове керування; незадовільний стан ходових частин; погану зовнішню освітленість рухомого складу та світлову сигналізацію; несправність пристроїв для автоматичного закривання дверей; відсутність сучасних приладів і пристроїв, що сигналізують про перевищення допустимої швидкості руху і цілий ряд інших.

Кількість аварій у 2022 році в Україні за участі автомобільного транспорту знизилася у всіх областях, крім Вінницької (+3,4%). При цьому у Вінницькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Львівській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій та Чернівецькій областях загинуло більше людей, ніж у 2021 році. У 2023 році трапилося 23 тисячі 642 ДТП (+26,9%): загинуло 3 тисячі 53 учасники (+9,4%), постраждали – 29 тисяч 502 (+27,5%). Найбільше аварій сталося на дорогах Дніпропетровської (там же найбільше жертв) та Львівської області, Києва, Київської області.

Рис. 1. Інфографіка: статистика ДТП

На інфографіці (рис. 1.) – статистика ДТП в Україні за десять років. Смертність у ДТП при цьому підвищилася на 9%. Часті ДТП за участю нетверезих водіїв: 790 аварій – саме через перебування водіїв у стані сп'яніння. У цих ДТП 91 особа загинула та 1031 – травмована. Реєстрацію і облік ДТП здійснюють з метою вивчення і подальшого усунення причин їхнього виникнення, а також умов, що сприяють їхньому розвитку. В Україні організують та здійснюють облік дорожньо-транспортних пригод у межах своєї компетенції Міністерство внутрішніх справ, Міністерство інфраструктури, Міністерство охорони здоров'я, Національна поліція, Державна служба України з безпеки на транспорті.

При підготовці цієї роботи зайшов на сайт Державної служби з безпеки на транспорті, познайомився з керівним складом цієї установи. До цієї роботи не знав, що

так багато установ займається безпекою дорожнього руху. Але на шляхах країни кожного дня гинуть люди. Причини різні. Та дуже багато залежить від тих, хто керує транспортними засобами і технічно обслуговує їх. Іноді це одна і та ж людина. І як правило це професійний автомобіліст. Тому важлива роль сьогодні належить професійній освіті. Професія автомеханіка сьогодні затребувана. А для успішної роботи в народному господарстві країни треба отримати якісну професійну освіту. Техніка не стоїть на місці. Тому протягом наступних років необхідно постійно поповнювати професійні знання. Фактично навчатися потрібно усе життя.

Література та джерела

1. Кульбашна Н. І. Безпека руху та гальмівні системи: конс. лекц. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2022. С. 118.
2. Марков О. Д. Організація автосервісу. Львів: Оріяна-Нова, 1998. 332 с.
3. Скільки людей загинули та травмувалися у ДТП на українських дорогах за десять років. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/29/infografika/-suspilstvo/skilky-lyudej-zahynuly-ta-travmuvalysya-dtp-ukrayinskyx-dorohax-desyat-rokiv> (дата звернення 8.03.2024).

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Софія Коваль, Вікторія Бублій,

студентки 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя,
викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій

Подано дефініції понять «волонтерство», «волонтер» у науковій літературі та нормативно-правових документах. Наголошується, що важливим ресурсом волонтерства в Україні є студентська молодь. Визначено, що однією із основ формування активної життєвої позиції молоді є участь у волонтерській діяльності.

Волонтерська діяльність є надзвичайно поширена у багатьох країнах світу. З моменту повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави активізувалася волонтерська діяльність українців. Проте, в Україні перші волонтерські організації почали створюватися в середині 90-х років ХХ століття.

Питання волонтерства, що нині перебуває у фокусі досить жвавого обговорення у колі науковців та дослідників, досліджено недостатньо. Тему волонтерства розкрито в працях таких вітчизняних науковців як: О. Безпалько, З. Бондаренко, І. Звереві, А. Капської, Т. Лях, Ю. Поліщука, С. Толстоухової, В. Вашкович та ін. Зокрема, В. Вашкович визначає волонтерську діяльність як специфічну форму благодійництва, добровільну, безоплатну діяльність, яка характеризується вчиненням

активних дій суб'єктом надання волонтерської допомоги на користь отримувача волонтерської допомоги з метою покращення його стану. З точки зору І. Звереві, волонтерська робота – це добродійна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства в цілому [1].

У нормативних документах Європейського Союзу простежується чітке розуміння того, що волонтерство підвищує конкурентоспроможність і дає можливість кар'єрного зростання. Така норма може запрацювати і в Україні, оскільки міститься в зареєстрованому в парламенті законопроекті «Про молодь», згідно з яким волонтерство трактується вторинною зайнятістю молоді, а отримані волонтером навички розглядаються як важлива складова професійної орієнтації та розвитку молоді [2, с. 56]. Таким чином вважаємо, що саме участь у волонтерській діяльності є однією із основ формування нашої активної життєвої позиції в цілому.

У сучасному світі, де панують індивідуалізм та прагнення до особистого успіху, все більш актуальною стає потреба у формуванні активної життєвої позиції молоді. Це не лише про особистий розвиток та самореалізацію, але й про відповідальність перед суспільством, свідоме ставлення до проблем довкілля та готовність до активної участі у житті своєї країни. Ці соціальні якості виховуються ще в дитячому віці, проте проявляються та розвиваються протягом усього свідомого життя. Дуже часто означені якості молоді «розкриваються» у волонтерській діяльності учнів та студентів, що, в свою чергу, допомагає їм знайти своє місце у соціумі та виявити свою життєву та громадянську позицію.

Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Неповнолітні особи здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника [5].

Слід зазначити, що саме молодь є найбільшою групою волонтерів в Україні, особливу ланку становлять студенти та учні випускних класів. Саме ця частина молоді відіграє важливу роль у формуванні та розвитку громадянському суспільстві. Під соціальною категорією «молодь» маємо на увазі осіб віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Таким чином, молодь поєднує у собі соціальні статуси: учень-студент-працівник, що значно розширює діапазон волонтерської діяльності.

Саме під час волонтерської діяльності відбувається залучення молодих людей до формування активної громадянської позиції, оскільки вони спостерігають та найбільш гостро реагують на соціальну несправедливість; розшарування суспільства; оточуючих людей, які потребують допомоги. Це сприяє формуванню у молоді соціальних вмінь та здібностей, які є актуальними в контексті надання допомоги різним прошаркам населення [3, с. 77].

Активна волонтерська діяльність молоді сприяє не лише задоволенню соціальних потреб населення, а й отриманню неоціненного досвіду особистісного зростання. Насамперед, волонтерство сприяє формуванню:

- духовних цінностей (прагнення до справедливості, співчуття до людей, які потребують допомоги, почуття відповідальності за суспільство);
- соціальних навичок (вміння спілкуватися з людьми з різних соціальних груп, працювати в команді, розвивати лідерські якості).

Значною перевагою участі молоді у волонтерській діяльності виступає формування у них соціальною адаптованості або вміння пристосовуватися до різних умов сучасного соціуму. Також соціальна адаптація передбачає «гармонійне з точки зору індивідуальних прагнень людини задоволення її потреб, створення умов для її здорового, щасливого життя в суспільстві» [4].

Отож, волонтерська діяльність стає дедалі поширенішою в Україні, особливо серед молоді. Волонтерство це не лише про особистий розвиток та самореалізацію, але й про відповідальність перед суспільством, свідоме ставлення до проблем довкілля та готовність до активної участі у житті своєї країни; це не лише чудова можливість допомогти іншим, але й важливий інструмент для особистого розвитку та формування активної життєвої позиції.

Література та джерела

1. Горінов П. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
2. Мельничук Г. Волонтерство та його розвиток в умовах вищого навчального закладу. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2021. Вип. 33. С. 271–276.
3. Козубовський Р. Студентська молодь як важливий ресурс волонтерства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 28. С. 76–78.
4. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. Київ, 2000. 380 с.
5. Про волонтерську діяльність: закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 11.03.2024).

ІСТОРІЯ ГРАН-ПРІ ЛЬВОВА (1930-1933)

Кирило Коломієць,

студент 2ВСР групи спеціальності 061 Журналістика
факультету видавнича справа та редагування

Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – Олександр Казаков, к. істор. н., доц.

В даній статті подано історію Гран-Прі Львову – міжнародних перегонів, що проходили на території сучасної України – Львові у 1930-33 рр., як феномен який доводить, що Україна мала перегони міжнародного значення.

Передумови. Історія Львова з автомобілями (в подальшому – з автоспортом) бере початок у 1897 році, коли галицький підприємець Казімеж Одживольський придбав автомобіль «Benz Viktoria». З того часу в Галичині збільшилася кількість автомобілів, і у 1907 році в регіоні було 40 машин. Щоб наслідувати прикладам інших країн, особливо Франції, Галичині було запропоновано створити автомобільний клуб, який організовано займався б захистом прав автомобілістів. 1 лютого 1908 року Галицький автомобільний клуб (Galicijski Klub Automobilowy, G.K.A.) з центром у Кракові та відділенням у Львові був офіційно зареєстрований. Діяльність включала організацію пробігів, щоб популяризувати автомобілі в регіоні. Перші перегони від Кракова до Живеця загальною довжиною 1500 кілометрів були заплановані на 1912 рік. Але через невідомі обставини перегони були перенесені на рік. Нездатність організувати перегони остаточно порушила вже складні стосунки між двома осередками організації, що призвело до розколу, коли частина Галицького автомобільного клубу в Кракові заснувала власну організацію. У результаті цієї події перегони не могли відбутися в 1913 році. З початком Першої світової війни розвиток автомобільної діяльності в Галичині припинився на десять років [1].

Наприкінці 1924 р. львів'яни відроджують справу автоспорту. Створивши ініціативну групу (Організаційний комітет), до якого входили Владислав Рубчінські, Владислав Вісс, Кароль Дебікі та інші, вони поступово залучили кандидатів до свого новоствореної організації з метою популяризації автоспорту у Львові [2].

На той час, існували у європейському автоспорті декілька видів змагань. Найпоширенішою були ралі. Це вид, мета якого полягає у подоланні визначених ділянок траси, дотримуючись при цьому правил дорожнього руху з мінімальною кількістю порушень.

Друга дисципліна – гірські перегони (або підйом на гору). Мета – подолання певної ділянки гірської дороги. Причому, це були ділянки із складними для проходження поворотами. І третя дисципліна - кільцеві перегони. Це перегони з багаторазовим проходженням визначеного маршруту.

Перед Гран-Прі Львова, 1925 року були проведені змагання у Варшаві не запозиченого типу – Wycsig Plaski. Ідея змагання полягала у проходженні ділянки, що

пролягала по шоссе якомога швидше. Ці змагання стали поштовхом до ідеї проведення Гран-Прі Львова[3].

Гран-Прі Львова. Ідея організації Кільцевих перегонів саме у Львові виникла у травні 1930 року, а відбулися вони 8 вересня. Це були місцеві змагання, які ще не мали статусу Гран-Прі. Участь у них приймали лише польські гонщики, які розділилися за класами авто, що стартували в окремих заїздах: гоночні (17 кіл), спортивні (10 кіл), туристичні (7 кіл). Переможцем у гоночному класі став Генрік Лієфельдт на автомобілі «Austro-Daimler ADR 12/100», у спортивному – Тадеуш Сколімовський на «Alfa-Romeo 6C-1750», у туристичному – Марія Козміянова на жовто-гарячому «Austro-Daimler ADM», якого глядачі охрестили «жовтком». Отож, Кільцеві перегони 1930 року вдалися дуже добрими. Організатори надихнулись успіхом і скерували до Всепольського Автомобільного Клубу запит про надання змаганням статусу Гран-Прі або навіть Гран-Прі Польщі. Проте варшавський осередок автомобілістів розумів, що згода на таку пропозицію передбачає значні витрати фінансових та організаційних ресурсів, тому, первісно нічого з тої ініціативи не вийшло.

Але 1931 року поступ таки відбувся, адже завдяки учасникам з Польщі, Німеччини, Чехословаччини, Австрії, Румунії перегони стали міжнародними. Окрім того, до Львова приїхав всесвітньовідомий Ганс Штук – неперевершений гонщик, що виступав за концерн «Daimler-Benz» на «Mercedes-Benz SSK», який і став переможцем у заїзді гоночних авто. У спортивному класі найкращим себе показав румун Жорж Наду на «Bugatti 43», у туристичному перемогу знову здобула Марія Козміянова [2].

Зацікавленість глядачів у перегонах була висока. Недарма квитки на перегони продавались заздалегідь, на околицях міста, де мешкали менш заможні львів'яни. Дистриб'ютори при цьому робили знижку. На квитках друкував свою рекламу завод «Citroen», що плекав намір побудови виробництва у Львові на місці Львівського автобусного заводу. У ній говорилося: «Немає поганих доріг у Польщі, якщо маєш автомобіль CITROEN».

19 червня 1932 року відбулось перше Гран-Прі, у якому взяло участь 15 автомобілів. Базою для гонщиків був готель «Жорж», з яким пов'язано чимало байок, а у його нижній вітрині за два тижні до початку перегонів розмішували нагородні кубки. Головну увагу до себе притягували двоє світових зірок автоспорту – Рудольф Карачіола та Ганс Штук. Останній приїхав на менш потужній машині, що в підсумку призвело до його поразки. Але це протистояння не обмежувалось лише характеристиками автівок, що й стало причиною цікавого випадку, який доріс до статусу «легенди». Обидва аси керма мешкали в готелі «Жорж», Ганс Штук на другому поверсі, Карачіола – поверхом вище. Вранці у день перегонів Штук прокинувся дуже невиспаним, адже собачка його дружини усю ніч гучно гавкала, і помітив хитромудру конструкцію: з килимка, на якій відпочивав пес, сочилась вода, а до нього було підведено два електричні проводи, через які регулярно пропускали струм. Як винуватця запідозрили Карачіолу. Зрештою, переможцем таки став Рудольф Карачіола на «Alfa Romeo 8C-2300», а Ганс Штук на 37 колі зійшов з траси, бо не витримала система охолодження його «Mercedes-Benz SSK». Найкращим у

спортивному класі виявився чехословацький гонщик Флоріан Шмідт на «Bugatti». Перегони туристичного класу цього разу не були проведені.

На Гран-Прі 1933 року подало заявок уже 56 осіб. Через претензії гітлерівської Німеччини на Польщу її представників намагались не запрошувати, тому Карачіола та Штук цього разу не приїхали. Натомість зібрались гонщики із Польщі, Чехословаччини, Угорщини, Італії, Австрії, Фінляндії, Норвегії. Саме в цих змаганнях взяли участь три жінки – полька Козміянова, французенка Анет Роз-Ітьє та італійка Вікторія Орсіні. Переможцем останнього львівського змагання став норвежець Еужен Бьорнстад на «Alfa Romeo 8C-2300 Monza». Він же встановив рекорд кола на львівській трасі: 17 коло він пройшов за 2:02,05.

У 1934 році змагання не відбулись через економічну та політичну кризу. Передвоєнні роки, війна, окупація; у радянські часи розмови про колишню славу не вітались, тож шансів відновити перегони «Львівським трикутником» не було.

Висновок. Гран-Прі Львова мав потужний культурний відбиток, про який, нажаль, ніхто не волів згадувати аж до відновлення незалежності України. У 1995 році Гран-прі Львова з'явилося у календарі Українських кільцевих перегонів, перегони проводилися на вуличній трасі «Галрінг». Змагання проводив Галицький автомобільний клуб, що вже організував у місті змагання ралі. А щодо спроб перевершити рекорд Бьорнстада у сучасних умовах за наявності потужних авто, то це не увінчалось успіхом. У 2010 році в рамках «Leopolis Grand Prix» польські учасники на автомобілі «Jaguar E-Type IV» із потужністю двигуна більш, ніж 200 кінських сил, намагались побити рекорд, але їм забракло 30 секунд, а за порушення правил змагань отримали штраф. Тож рекорд так і не було побито.

Література та джерела

1. Учасники проектів Вікімедіа. Гран-прі Львова – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гран-прі_Львова (дата звернення: 19.03.2024).
2. «Штука» К. «Історія Гран-Прі Львова»: зустріч із Євгеном Кравсом. ZAXID.NET. URL: https://zaxid.net/istoriya_granpri_lvova_zustrich_iz_yevgenom_kvavsom_n1267513 (дата звернення: 19.03.2024).
3. Атоян А. Гран-Прі Львова (1930-33). Львів, 2005. 376 с.
4. Вул. Вітовського – траса перегонів «Гран-прі Львова». Інтерактивний Львів. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/vitovskoho-gran-prix-track/> (дата звернення: 19.03.2024).

СУЧАСНЕ АРАНЖУВАННЯ ТВОРІВ ДЛЯ БАНДУРИ

Богдан Кушнір,

студент 2 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – Юлія Коляда, викладачка циклової комісії методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки

У цій статті ми досліджуємо творчість сучасних композиторів які створюють аранжування для бандури та мистецькі колективи де звучить українська пісня. Серед них нас зацікавили так постаті як Ольга Вільгуцька, Галина Шатківська, Лариса Патрій, Людмила Луцишина, лучанки Марина Приходько та Світлана Ябковська.

Українська пісня колоритно звучить із бандурним супроводом. Українські народні пісні відображають усі історичні події України, а бандурний супровід створює цікавий колорит сучасним творам.

На даний час аранжування для бандури створюють такі сучасні українські композитори: Вільгуцька Ольга, Галина Шатківська, Лариса Патрій, Луцишина Людмила, Марина Приходько та Світлана Ябковська.

Вільгуцька Ольга – упорядник 168 збірок для бандури, серед них має 2 збірки власних творів та обробок для бандури «Віночок подяк» (2000 р.) та «Шевченкова весна» (2004 р.) Викладала в музичній школі № 1 міста Львова. З своїми учнями перемагає на різноманітних всеукраїнських конкурсах в таких містах: Запоріжжя, Хмельницький, Київ, Кропивницький, Чернігів. Гран-прі здобули на першому міжнародному конкурсі у Луцьку [2].

Галина Шатківська – викладачка класу бандури Перемишлянської музичної школи. У збірник «Соловейку-співу» увійшли аранжування та обробки пісень різноманітної тематики. Більшість творів написані для ансамблю бандуристів [6].

Лариса Патрій в минулому викладачка по класу бандури у Рівненській музичній школі № 2. У збірку «Ти моя Україно» увійшли українські народні пісні та твори українських композиторів: П. Дворського, А. Торчинського, А Горбатюка, І. Білозіра, Б. Янівського, Н. Яремчука, Н. Май, Л. Горової, М. Тищенка в її аранжуванні [7].

Луцишина Людмила Іванівна викладач Рівненської музичної школи № 1 ім. М. Лисенка. Її збірка пісень у супроводі бандури «Душа України – в бандурі», в якій аранжувала народні пісні та твори українських композиторів М. Ведмедері, О. Антоняка, О. Богомолець, О. Гумінської, І. Корнілевича, В. Лепешка, Н. Май, та свої власні твори для учнів музичних шкіл [4].

Марина Приходько педагог навчально-виховного комплексу I-II ступенів № 9 ліцею міста Луцька, видала збірник з власними обробками та аранжуваннями для бандури музично-пісенних творів різних авторів (М. Стефанишина та

Т. Артюшевської на мелодії Я. Найдя, Р. Купчинського) та українських народних пісень [5].

На теренах України бандурне мистецтво стало досить популярним, адже виникає багато українських колективів, що виконують сучасний репертуар. Наприклад колектив «V&V Project» грає інструментальну музику на бандурі та кнопковому акордеоні, виконують музику різних жанрів (класику, поп, рок, електронну а також авторську і сучасну українську музику [3].

Український музичний гурт «Шпилясті кобзарі»: цей бандурний секстет робить справжнє бандурне шоу. Колектив випустив збірку інструментальних творів для бандури, до якої увійшли сучасні композиції а також авторські твори Ярослава Джуся.

У КЗВО Луцький педагогічний коледж Волинської обласної ради створений ансамбль бандуристів «Струни серця». Учасниками ансамблю є студенти факультету «Дошкільної освіти та музичного мистецтва», а також відділення «Музичного мистецтва та фізичної культури» Луцького педагогічного коледжу. Репертуар колективу складається з українських народних пісень та творів сучасних авторів в аранжуванні Ябковської Світлани Петрівни, яка є художнім керівником та диригентом. Колектив є постійним учасником концертів та заходів в місті Луцьку та неодноразово приймав участь в міжнародних конкурсах.

У репертуарі є такі сучасні композиції:

1. Сл. та муз. С. Вакарчук, аранжування С. Ябковської та К. Стречен «Квіти мінних зон»;

2. «Вітрила» з репертуару виконавця Melovin;

3. «Українське сонце» з репертуару групи Kozak System.

Головними творчими здобутками ансамблю є визнання на конкурсах, а саме:

- лауреат I премії конкурсу-фестивалю «Буковинський жайвір», м. Чернівці, 1995, 1996, 1997 рр.;

- лауреат I премії фестивалю-конкурсу «Чураївна», м. Кременчук, 1997 р.;

- дипломант I ступеня V відкритого Міжнародного фестивалю-конкурсу музики та академічного вокалу «Золотий зорепад», м. Дніпро, 2013 р.;

- лауреат II премії XII Всеукраїнського юніорського конкурсу вокальної, диригентської та інструментально-виконавської майстерності, м. Ніжин, 2013 р.;

- лауреат III премії Всеукраїнського відкритого фестивалю-конкурсу виконавців на народних інструментах «Мереживо», м. Рівне, 2013 р.;

- лауреат I ступеня Міжнародного конкурсу «RACCONTO DI PRIMAVERA», Італія, 2021 р.;

- лауреат II ступеня Міжнародного конкурсу «SPRING SYMPHONY», Чехія, 2021 р.;

- лауреат I ступеня Всеукраїнського дитячо-юнацького фестивалю-конкурсу мистецтв «Пісня над Бугом», м. Київ, 2021 р. [1].

Отже, мистецтво гри на бандур продовжує своє снування в наш нелегкий час. Музичні твори звучать в різноманітних обробках та аранжуваннях. А сучасні композитори втілюють свої ідеї у супроводах для бандури.

Література та джерела

1. Ансамбль бандуристів «Струни Серця». URL: <https://lpc.org.ua> (дата звернення 08.03.2024).
2. Вільгуцька О. URL: <https://alley.constellation.org.ua> (дата звернення 21.02.2024)
3. В&В Project. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 28.02.2024).
4. Душа України – в бандурі: зб. пісень у супроводі бандури / упоряд. Л. І. Луцишина. Рівне, 2016. 56 с.
5. Приходько М. І. Під срібний дзвін бандури: пісенний збірник. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2006. 66 с.
6. Соловейку-співку / упор, аранж та обробки Г. Шатківської. Львів: Видавець Т. Тетюк, 2019. 64 с.
7. Ти моя Україна / упоряд, аранж., авт. Л. Патрій. Костопіль: ТЗОВ «Костопільська друкарня», 2016. 48 с.

БАНДУРА – НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ УКРАЇНИ

Ярослав Кушнір,

студент 2 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) відділення музичного мистецтва та фізичної культури
Луцького педагогічного фахового коледжу

Наукова керівниця – *Юлія Коляда, викладачка циклової комісії методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки*

У статті ми розглядаємо видатні постаті співців-бандуристів що постраждали та віддали своє життя за мистецтво та патріотичну позицію. Це так відомі постаті як Остап Вересай, Гнат Хоткевич, Терентій Пархоменко, Андрій Гайденко та інші.

Посередницею бандури вважають кобзу, а що до місця її виникнення існують суперечки. В часи утворення Запорізької Січі бандура була улюбленим інструментом козаків.

У цивільному житті бандура була не менш популярна, найталановитіші після навчання, яке тривало 3 роки отримували статус кобзар. Вони любили мандрувати містами і селами і співати українські історичні пісні.

Інструмент бандура з часом розширювався та вдосконалювався, а зараз бандура вважається національним інструментом України [1].

Класична бандура має 24 струни, а сучасна 65. Родичами бандури є кобза, арфа, гуслі та ліра. На сучасному етапі існує навіть електро бандура, а її ціна сягає від 20000 до 60000 тисяч гривень. Виробляють бандури у Чернігівській та Львівській області [2].

Найвідомішим кобзарем став Остап Вересай – народний співак, що був переслідуваний за патріотичний характер виконаних ним пісень, про долю українського роду. Думи та історичні пісні викликали незадоволення поліції Остапа

Вересая заарештували посадили до в'язниці згодом його звільнили але так чи інакше він був переслідуваний постраждав за свою творчість та просто за те що був українцем [3].

Гнат Хоткевич став відомим тим, що створив Харківську школу гри на бандурі, а також підручники та близько 600 музичних творів. За свою активну діяльність був засуджений, його твори були заборонені російським режимом. Став жертвою сталінського терору під час окупації України радянсько-російською армією [4].

Терентій (Терешко) Маркович Пархоменко – учень кобзаря Андрія Гайденка. Помер у 37 років, адже за виконання патріотичних пісень його побили жандарми, що призвело до його смерті. Його творчість сприяла відкриттю кобзарської школи Києва. Мистецтво Терентія Пархоменка мало велике значення для подальшого розвитку бандурного мистецтва України [5].

Григорій Китастих – відома постать у Києві. Адже він став концертмейстером Державної капели бандуристів. А згодом заступником мистецького керівника. З початком Другої світової війни багато молодих за віком призвали на фронт. Дехто потрапив у полон хтось загинув. Серед них був Григорій Китастих але з полону йому пощастило утекти він продовжив свою діяльність як бандурист що прославляв Україну під час війни та по її закінченню [6].

Цей список відомих бандуристів можна продовжувати далі адже митців які посправжньому люблять Україну величезний список: Георгій Ткаченко, Людмила Посікіра, Оксана Герасименко, Віктор Мішалов, Марко Фаріон.

Щодо наших часів – сучасні виконавці-бандуристи мають великі можливості для реалізації не дивно що їхні імена уже звучать на всю Україну. Серед них: Роман Гриньків, Компаніченко Тарас, Олег Созанський, Іван Ткаленко, Тарас Столяр, Дмитро Губ'як, Георгій Матвіїв, Марина Круть, Тетяна Мазур.

Бандурне мистецтво України жило та продовжує жити. Створюються ансамблі, дуети, квартети, квінтети, капели, а сама бандура як інструмент змінюється та вдосконалюється. Це дає змогу продовжувати досліджувати це мистецтво у наших наступних розвідках.

Література та джерела:

1. Бандура – національний інструмент українського народу. URL: <https://web.posibnyky.vntu.edu.ua> (дата звернення 14.02.2024).
2. Бандура як новий український тренд. URL: https://lb.ua/blog/kateryna_tyaglo/410369_bandura_yak_noviy_ukrainskiy_trend.html (дата звернення 15.02.2024).
3. Вересай Остап Микитович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 16.02.2024).
4. Китастих Григорій Трохимович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 17.02.2024).
5. Пархоменко Терентій Макарович. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 18.03.2024)
6. Хоткевич Гнат Мартинович. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 19.02.2024).

ТЕМПЕРОВАНИЙ ТА НЕТЕМПЕРОВАНИЙ СТРІЙ

Людмила Мельничук,

студентка 41 ММ групи спеціальність 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Наукова керівниця – Юлія Коляда, викладачка циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

У цій статті ми досліджуємо темперований стрій, його вдосконалення різними науковцями. А також порівнюємо відмінності темперованого строю від нетемперованого, та розглядаємо дослідження, які пов'язані з цими винаходами.

За нашим спостереженням математика – це фундаментальна основа всіх наук. Саме вона закладена в теорії темперованого строю, адже цей стрій – фіксована відстань між ступенями звукоряду.

Темперований стрій характерний для більшості сучасних інструментів (клавійних або духових). Завдяки йому, музикант має можливість транспонувати твір в іншу тональність, а також проспівати його без перенапруження голосових зв'язок. Це правило стосується тільки вокальної музики, адже сонати, сюїти, інструментальні концерти, симфонії, оперні арії у іншу тональність не транспонуються [5].

До середньовіччя застосовувалася квінтова система, що має назву «Піфагорів лад». За часів Й. С. Баха ця недовершена система змінилася. Замість клавій двох різних «до дієз» і «ре бемоль», що є одною і тією ж величиною з'явилася одна клавійша, а система стала називатися «добре темперований клавір». Для композиторів ця система є більш довершеною, простою і зрозумілою.

Вдосконалили темперований лад три відомі постаті: Генріх Граматеус, Вінченцо Галеллея, Марен Марсенна. Розглянемо їхній вклад в розвиток музики.

Генріх Граматеус – німецький математик і теоретик музики, що розрахував октаву на 10 півтонів однієї величини і двох рівних півтонів однієї величини. Його математичний винахід заклав фундамент рівномірної темперції [2].

Вінченцо Галіллея – композитор, син Гелілео Галлілея, що не погоджувався з лікробоною системою музики, а відстоював монодичний стиль. Писав трактати по гармонії. Бувши членом Флорентістської камерати вважав, що мелодія – містить головну музичну думку, відтак відстоював верховенство гомофонного викладу музики і рівно-темперований стрій [1].

Марен Мерсен – спілкувався з багатьма вченими та дослідив ґрунтовні поняття з питань теорії та акустики [3].

Нетемперовантй стрій використовується в африканській музиці, адже в основі їхньої традиції закладена імпровізація. Музика не записується, передається в усній формі та супроводжує життя людини як під час свят, так під час трудового процесу, як правило, це мистецтво завжди колективне [4].

Африканські мотиви побудовані на розмовній мові, отже мають в основі нетемперований стрій. В його основі не фіксована вимога інтервалів, а інтервали менше півтону супроводжують спів удари пальцями рук, долоні, лікті, барабани, чаші, предмети побуту, брязкальця, що наповнені горіхами, зернами, тощо.

В минулому столітті дослідниками було проаналізовано та виявлено проблеми слухового сприйняття, та експериментально доведено природу зонного слуху.

Була використана апаратура, яка розділила інтервал 0,5 тони на 100 частин, піддослідні чули висоту на різній градації. Це дозволило зробити висновки, що кожна людина відчуває висоту звуку не півтоновою висотою, а набагато меншою її частиною. Цьому сприяє ступінь напруження голосових зв'язок, спів фальцетом.

Отже, темперований стрій це надзвичайно гарний винахід людства, адже це дуже зручно для виконавців. На відміну від нього темперований стрій може коректуватися виконавцями до чверті тона. Ці два строї увійшли в життя професійних музикантів.

Література та джерела

1. Вінченцо Галілей. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 19.03.2024).
2. Грамматеус Генгрех. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 16.03.2024).
3. Марен Мерсенн. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 18.03.2024).
4. Особливості африканської музики. URL: <https://ocnt.com.ua/-osoblyvosti-afrykanskoji-muzyky> (дата звернення: 19.03.2024).
5. Рівно-темперований стрій. URL: <https://uk.unionpedia.org> (дата звернення: 15.03.2024).

МУЗИЧНО-РИТМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Маріанна Олексюк,

студентка 11 ДОз групи спеціальності 012 Дошкільна освіта факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Тетяна Царик, викладач циклової комісії методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки*

У статті розглядаються питання музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку. Проаналізовано широкий спектр танцювальних рухів, вправ, які забезпечують загальний розвиток дітей, покращують їхнє самопочуття, розвивають інтерес та любов до танцю та музики.

Ритміка – один з видів музичної діяльності, в якому зміст музики, її характер, образи передаються в рухах. Основою є музика, а різноманітні фізичні вправи, танці, сюжетно-образні рухи використовуються як засоби глибшого її сприйняття і

розуміння. Дану систему музично-ритмічного виховання одним з перших розробив в кінці XIX століття швейцарський педагог і музикант Еміль Жак-Далькрос.

Музично-ритмічне виховання (ритміка) – це спеціальний предмет, який має на меті активізувати музичне сприйняття дітей через рух, прищеплювати їм навички усвідомленого ставлення до музики, допомагає виявити їх музичні та хореографічні здібності [2, с. 10].

Основним завданням ритміки є розвиток у дітей загальної музикальності і почуття ритму, уваги, пам'яті, виявлення творчих здібностей. Важливо зауважити, що музично-ритмічна діяльність має три взаємопов'язаних напрямки:

- забезпечує музичний розвиток, включаючи розвиток музичного слуху, засвоєння музичних знань і умінь підпорядковувати рухи музиці;
- дає правильні рухові навички при розучуванні танцювальних елементів. Саме на заняттях ритміки діти вперше знайомляться з особливостями танцювальної національної культури;
- забезпечує формування вміння управляти рухами тіла, орієнтуватися в просторі, вміння тримати рівні інтервали [1, с. 40].

До найбільш поширених видів музично-ритмічної діяльності належать ігри, танці та вправи. Основне місце в розділі музично-ритмічних рухів займають ігри. Музична гра – це активна діяльність, що спрямована на виконання музично-ритмічних завдань. Вона викликає у дітей веселий, бадьорий настрій, впливає на активність процесу рухів, формує музичні здібності [3, с. 68].

Граючи, дитина вправляється в русі, освоює його, у неї розвиваються позитивні якості, через гру вона пізнає життя. Уся діяльність дитини в процесі музичних ігор є активним слуханням музики, що вимагає безпосередньої реакції, загострення музичного сприйняття, пов'язаного з переживанням, розрізненням і пізнанням музичного образу. Виконання музичних завдань у грі передбачає визначення характеру музики, темпу, розрізнення динаміки, окремих частин твору. Музичний розвиток дитини в процесі музичних ігор є ефективним, адже гру як найближчу їй форму діяльності легко пояснити. Крім того, інтерес до гри й емоційність, доступність ігрових образів сприяють розвитку творчої активності дитини [1, с. 43].

Музичні ігри поділяються на сюжетні та безсюжетні залежно від того, розігрують діти певний сюжет або виконують ігрові завдання. У сюжетних іграх розкриваються образи, показані дії, а несюжетні ігри позбавлені певної тематики, натомість містять ігрові завдання, елементи танцю, змагання, побудови і перешикування.

Важливим видом музично-ритмічної діяльності є танці, адже вони активізують слух дитини, виробляють чіткі гарні рухи і сприяють розвитку творчої активності. У танцях діти розрізняють характер музики, форму музичного твору та засоби музичної виразності.

Види таночків:

- 1) Із зафіксованими рухами, тобто авторські, до яких належать:
 - таночки за участю дорослого (цей вид танку створює автор з урахуванням обов'язкового виконання педагогом однакових з дітьми або відмінних рухів);
 - сучасний дитячий танок;

- народні танці з використанням справжніх елементів народного танцю;
- хороводи зі співом, рухи, що не пов'язані з текстом;
- характерний танок, у рухах якого змальовано певного персонажа;
- дитячий бальний танок.

2) Таночки-імпрровізації на основі розучених рухів, мета яких – розвиток дитячої творчості. До них належать:

- танок на зразок «дзеркало»;
- танок, де діти складають рухи на першу частину, а для другої частини рухи показує педагог;
- танок, де діти складають рухи для обох частин.

Від таночків-імпрровізацій, у яких педагог навчає дітей продуктивної творчої діяльності, слід відрізнити вільний танець, де за завданням педагога - відобразити в рухах характер музики – діти займаються виконавською танцювальною діяльністю на основі раніше вивчених і улюблених рухів [2, с. 89].

Вправи – багаторазове виконання одного і того самого руху з метою навчання [3, с. 90].

Призначення вправ різноманітне, зокрема:

- вправи, що використовують з метою вдосконалення основних рухів (ходьба, біг, підскоки, стрибки);
- підготовчі вправи, під час яких розучують рухи до ігор і таночків (змінний крок, кружляння, крок на всю ступню, передавання прапорця по колу та ін.);
- образні вправи, що уточнюють різні ігрові образи, рухи персонажів сюжетних ігор (хода ведмедя, стрибки зайця, біг коня), тобто дають дітям можливість опанувати рухи для виконання індивідуальних ролей;
- вправи як певні завершені композиції.

У вправах необхідно чітко виконувати музичні й рухові завдання. Ігри, танці й вправи тісно взаємозв'язані й спрямовані на здійснення спільного завдання - розвиток музичного сприйняття і ритмічності рухів.

Заняття танцями містять:

– ритмічні вправи. Одне з найважливіших умов правильного виконання танцю - здатність сприйняти його ритм і вчасно включитися в нього. Зазвичай діти від природи дуже легко відчують ритм, але не завжди можуть передати його рухами. Наші вправи розвивають у дитини чуття ритму, уміння рухатися під музику;

– вправи-розминки. Для того щоб гарно танцювати, потрібно спочатку навчитися володіти своїм тілом і знати його можливості. За допомогою спеціальних вправ дитина навчається розігрівати м'язи і готується до складніших танцювальних вправ. Також вона вчиться тримати правильну поставу;

– вправи на пластику розвивають уяву дитини і навчають її імпрровізувати під музику. Спостерігаючи з дитиною за рослинами, тваринами, птахами, рибами, ми запам'ятовуємо їх рухи, повторюючи під музику [3, с. 100].

Заняття танцями спрямовані на всебічний початковий розвиток дітей дошкільного віку. Вони розкривають фізичні, пластичні, музичні, ритмічні здібності дитини, розвивають інтелект і образне бачення. Отримані навички стають міцною базою для опанування дітьми інших форм творчої та фізичної активності.

Музично-ритмічні вправи допомагають дитині навчитися володіти своїм тілом, координувати рухи, навчають орієнтуватися в просторі, зміцнюють основні види рухів, сприяють освоєнню елементів танцю.

Результати наукових досліджень свідчать, що діти, які танцюють, розвиваються значно швидше і досягають більших успіхів у розвитку, ніж ті, які не танцюють. Більшість лікарів світу визнають заняття танцями однією з найкращих фізичних діяльностей.

Під час розучування музично-ритмічних рухів з урахуванням вікових особливостей дітей можна використовувати різні методичні прийоми:

- виразне виконання музики;
- наочний показ окремих танцювальних рухів;
- пояснення того, як слід виконувати ритмічну вправу;
- показ рухів окремими дітьми, у яких краще виходить.

На заняттях доречно застосовувати ігрові методи і прийоми, що допомагають звернути увагу дитини на характер музики, досягти виразнішого та емоційнішого виконання. Використання яскравої атрибутики сприяє підвищенню якості руху та емоційного настрою.

Доречно частіше пропонувати вихованцям «проживати» можливі варіанти побудови таночку:

- виконати вправу з уявним предметом;
- вгадати, що показують хлопчик, дівчинка або всі діти;
- виконати танок, показати виразний рух персонажа;
- відобразити взаємини персонажів у певній грі (виставі), в емоційному стані (сумує, радіє і т. ін.);
- створити самостійно танок.

Отож, у процесі розучування і виконання різноманітних танцювальних рухів, елементів, етюдів, таночків у дітей дошкільного віку розвивається рухлива координація, гнучкість та стійкість тіла, формується точність і краса танцювальних рухів (легкий крок, ритмічна ходьба, легкий біг на носочках, стрибки, повороти, кружляння тощо). При цьому відбувається розвиток мимовільного запам'ятовування, уваги, спостережливості, знімається розумова втома, відбувається покращення дихання, постави, поліпшується загальний емоційний та фізичний стан.

Література та джерела

1. Вільчаковський Е. С., Денисенко Н. Ф., Шевченко Ю. М. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128 с.

2. Шевчук А. М. Дитяча хореографія. Київ: Шкільний світ, 2008. 145 с.

3. Завалко К., Фір С. Основи Орф-педагогіки: навч.-метод. посіб. Чернігів: ПАТ «ПВК» Десна», 2018. 162 с.

4. Розвиток музично-рухової творчості дошкільників. URL: <http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittyediyalnosti-ditej-v-dnz/xudozhno-estetichnij-rozvitok/muzichna-diyalnist/muzichno-ruxovo%D1%97-tvorchosti/> (дата звернення: 07.03.2024).

РОЛЬ МУЗЕЮ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КОРСАКІВ У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МОЛОДІ

Юлія Слісарчук,

студентка 11 ММ групи спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Проаналізовано роль сучасного мистецтва, а саме музею Корсаків у формуванні естетичного смаку сучасної молоді. Обґрунтовано інформацію музею з позиції культурного збагачення української молоді.

Сьогодні Україна знаходиться на етапі реформування усіх сфер життя, в тому числі і культури. Величезне значення у процесах реформування відіграє молодь, яка є рушійною силою будь яких змін. Тому формування естетичного смаку, національної свідомості, поваги до звичаїв та традицій є визначальними чинниками у становленні молоді як активних лідерів змін. Ми маємо чимало історичних прикладів для усвідомлення того, що без національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління неможливо зберегти державу і націю, культуру, і саме воно, певним чином, є основою сталого розвитку суспільства, яке прагне функціонувати на засадах гуманізму, соціальної справедливості, культурного розвитку та свободи.

Кілька століть тому мистецтво було декоративним предметом розкоші. Сьогодні воно існує не для прикрашання інтер'єрів, а для трансляції досвіду, думок та ідей. Ці зміни відбулися на початку ХХ століття, коли з розвитком технологій втратило цінність просте відтворення візуальних образів. Художники взялися за дослідження і переосмислення світла, кольору, форм і самої сутності мистецтва. Знаючи, що сучасне мистецтво на сьогоднішній день є яскравим прикладом формування естетичних знань, смаків, ідеалів розуміємо, що розвиток здібностей до естетичного сприйняття явищ дійсності сучасного мистецтва є вимогою часу. Кожного дня ми вносимо в оточуючий світ щось прекрасне, гармонійне, те що милує око. Одним із важливих і складних сторін є новітні і сучасні культурознавчі місця, у яких досить часто розкривається художній смак людей, їхня здатність відчувати і творити щось нове і сучасне. саме з цим пов'язані такі слова як: мистецтво, естетичний смак та естетичне виховання.

Мистецтво – це відносно відособлена область духовного життя, призначена для культивування естетичного. Прекрасне - вища насолода для мистецтва, що робить його особливим видом вдосконалення творчих сил людини, способом духовно-практичного освоєння дійсності у формах художніх образів. Дійсність (навколишній світ людини і внутрішнє життя його душі) в мистецтві представляється у формах людської чуттєвості, з точки зору естетичного ідеалу. Мистецтво сьогодні розвивається у глобальному, культурно-різноманітному, технологічно-розвиненому світі і є динамічною комбінацією матеріалів, методів, понять та тем, що кидають

виклик традиційним правилам та уявленням про мистецтво загалом. Еклектичне та різноманітне сучасне мистецтво не наслідує єдиних принципів ідеології та єдиних характерних рис. Воно сприймається студентами як щось нове, незрозуміле, незвичне, зовсім не схоже на традиційне [4].

Марта Кравченка українська кандидатка мистецтва, вважає, що українське мистецтво є цікаве саме тим, що знаходиться між Сходом і Заходом, а не на маргінесі Заходу, яким виглядає з точки зору існування стилів та аналізу основних пам'яток. Моєю метою у викладанні історії українського також сучасного мистецтва було якраз змінити погляд студентів на українське мистецтво, співставляючи його зі світовим, без страху окресливши сильні і слабкі сторони. І контекст, моя улюблена частина лекції, вважаю є якраз тою жилкою, на яку вже одягають всі мистецькі явища. На мій погляд, сучасне мистецтво – це сенси набутих думок людей, це естетичні погляди і смаки кожного хто творить, хтось по своєму заповнює свою мапу новими сучасними поглядами [1].

Таким чином, естетичний смак – це вироблена суспільною практикою спроможність людини емоційно оцінювати різноманітні естетичні властивості, насамперед відрізнити гарне, прекрасне від потворного, огидного [4]. А естетичне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси. Метою естетичного виховання є високий рівень естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності, естетичної діяльності [5]. Отже, естетичне виховання відіграє досить важливу роль у формуванні естетичних смаків, естетичного задоволення та духовної культури у сучасній молоді. Саме естетичний ідеал є діалектичною єдністю об'єктивної і суб'єктивної сторін дійсності.

Одним культурознавчих та естетичних місць є досить популярний на сьогоднішній час на Волині – Музей сучасного українського мистецтва Корсаків. Це художній музей в місті Луцьку. Урочисте відкриття відбулось 24 серпня 2018 року. Він є одним із найбільшим в Україні музеєм сучасного національного мистецтва. Ідейним початком створення приватного музею стала Галерея сучасного мистецтва «Арт-кафедра», яка відкрилась у квітні 2014 року і за час своєї роботи провела десятки виставок, культурно-мистецьких суаре, творчих конкурсів. У 2016 році Галерея виступила організатором мистецького форуму «WestArt Forum UA» та співорганізатором фестивалю сучасного урбаністичного мистецтва «ПоліхромА». В ньому зібрані картини, графіка, скульптури, відеоматеріали, інсталяції починаючи із середини ХХ століття до сучасності [2]. Музей є місцем для відкриттів та інновацій, де можна дізнатися чогось нового, захопитися мистецтвом, надихнутися; місцем взаємодії з моральним і психологічним станом людини як предметом мистецтва; місце обміну цінностями поза межами часу та простору.

Сьогодні музей Корсаків виступає мовою культурного спілкування людей і завдяки йому, молодь отримує реальну можливість орієнтуватися в соціально-культурному просторі. Музей сучасного українського мистецтва Корсаків досліджує генезу сучасного українського мистецтва, дозволяє читати історію по новому, актуалізуючи на тому, що було витіснено та подавлено, але мало право на життя. Музей актуалізує український конформізм як унікальне мистецьке явище у

світовому масштабі та національну гордість, демонструє різноманіття напрямків та здобутків українського постмодернізму. За словами відомої волинської журналістки Ганни Щокань: «Перший мій «присмак» від перебування у величезних галереях Корсаків – несподівано був інший: зчитала його як безпеку, перепочинок і медитативний простір. Спершу просто насолоджувалась світом великих зал із чітко продуманою історією, всотувала естетику світлих приміщень, а потім вже перейшла до проживання окремих картин і рефлексій» [3]. Ми маємо усвідомити що сучасне мистецтво живе та має розвиватися зацікавлювати людей, повертати їх до себе та створювати комфортне середовище. Саме сучасний музей стає громадським простором. Він допомагає комунікації між людьми, розповідає про інших, інший досвід, інші часи та допомагає порівняти з сучасністю.

На мою думку, саме музей Корсаків відіграє важливу роль у формуванні духовних цінностей особистості, мотивує на щось нове і оригінальне. Я вважаю, що краєзнавча складова цього музею є важливою ланкою у сучасній новітній культурі. Адже відвідавши його ми поринемо в світ нереальних чудес створених максимально придуманих художньо-естетичних смаків митців рідного краю. Завдяки творам сучасних митців, які створили прекрасні скульптури та картини, дозволяє нам сучасній молоді зберегти і наслідувати новітні і європейські цінності, дає можливість засвоїти набутий життєвий досвід людства і сприяти духовному збагаченню.

Таким чином, мистецтво є суб'єктивним відображенням реальності художником, виконане в індивідуальному стилі. Прекрасне в житті, прекрасне в мистецтві допомагає людині жити, допомагає виконувати складну справу життя. На мою думку саме нам студентам як сучасній молоді потрібно «бачити» в сучасному мистецтві реальний світ, який пояснює нам основні його постулати, розширює наш кругозір і продовжує формувати наш естетичний смак.

Література та джерела

1. Кравченко М. Чому треба вивчати історію українського мистецтва студентам-художникам. Роздуми про викладання мистецтв у художніх школах. *Текст і образ: актуальні проблеми історії мистецтва. Науковий електронний журнал.* 2022. Вип. 2(14). С. 39–43.

2. Музей сучасного українського мистецтва Корсаків. Офіційний сайт. URL: <https://msumk.com/about> (дата звернення: 14.03.2024).

3. Щокань Г. Музей у повномасштабну війну: арт-прихисток, локальні історії та надія на переконливе «до завтра». *Українська правда.* 5 липня 2023.

4. Батрак Т. В. Сучасне мистецтво як засіб естетичного виховання студентів педагогічних вузів у позанавчальній діяльності. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки.* 2015. Вип. 67. С. 176–180.

5. Вітвицька С. С. Естетичне виховання майбутнього вчителя в контексті ідей В.О. Сухомлинського. *Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: зб. нау. пр.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 142–145.

АСПЕКТИ АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Єгор Тітов, Ілля Кириченко,

студенти К17-22 групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
факультету початкової освіти та фізичної культури

Відокремленого структурного підрозділу «Економіко-правничий фаховий
коледж» Запорізького національного університету

**Науковий керівник – Анна Багорка, к. п. н., викладач дисциплін ОПП
«Фізичне виховання», голова циклової комісії туризму та фізичного виховання**

Актуальність. Протягом останнього десятиліття, під час пандемії COVID-19, а наразі, в умовах воєнного стану, коли велика частина освітнього процесу перенесена в онлайн формат, актуальність вивчення асинхронного навчання для майбутніх фахівців фізичної культури і спорту набуває особливого значення. Використання асинхронних методів навчання може стати ключовим для забезпечення якісної освіти в цій галузі під час віддаленого навчання.

Дослідження аспектів асинхронного навчання дозволить виявити його переваги та недоліки у контексті підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, а також розробити рекомендації щодо оптимального використання цього режиму навчання. Отримані результати можуть сприяти покращенню якості освіти та підготовки кваліфікованих кадрів у галузі фізичної культури і спорту в умовах сучасних технологій та вимог ринку праці [1].

Метою дослідження є вивчення аспектів асинхронного навчання у підготовці майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Освіта переходить з лабораторного отримання знань до віртуального простору. Освітній процес під час дистанційного навчання воєнного часу відбувається здебільшого в асинхронному режимі [2].

Визначення терміну асинхронного режиму навчання не відрізняється особливою строкатістю, думки науковців збігаються: це навчання, під час якого учасники освітнього процесу взаємодіють між собою із затримкою в часі шляхом використання інтерактивних освітніх платформ, форумів, чатів, електронної пошти, соціальних мереж тощо [2, 3, 4].

До основних переваг асинхронного навчання дослідники відносять:

- гнучкість у розкладі: можливість студентам самостійно розпланувати свій час для вивчення матеріалу, що дозволяє їм пристосовувати навчання до своїх індивідуальних потреб і ритму життя;
- доступність до матеріалів: завдяки онлайн платформам та ресурсам, студенти можуть легко отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який зручний для них час;

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

- взаємодія з викладачем: студенти можуть взаємодіяти з викладачами через електронну пошту, форуми або онлайн консультації, що сприяє уникненню втрати контакту та отриманню необхідної підтримки та інформаційної допомоги;
- вдумливість навчання та спілкування: є час на прийняття рішення, для сформування своєї думки [5, 6].

Розуміючи переваги асинхронного навчання дослідниця Т. Пушкар визначає основні складові елементи, що дозволяють організувати процес навчання на основі цього режиму (табл. 1) [2].

Недоліками асинхронного навчання можуть бути [1, 7, 8]:

- проблема контролю за активністю студентів під час самостійної роботи та взаємодії з колегами з групи.
- неможливості отримати миттєву відповідь на запитання.
- зниження мотивації до навчання здобувачів освіти у зв'язку з відсутністю виховного компоненту навчання у вигляді особистого прикладу викладача приймати участь в освітньому процесі у високому темпі, без прокрастинації.

Таблиця 1

Складові процеси реалізації в асинхронному режимі за Т. Пушкар

Складові	Реалізація в асинхронному режимі
Процес навчання	Хмарні середовища зі збереженими навчальними матеріалами
Графік навчання	Встановлені терміни та дедлайни для самостійного опрацювання інформації
Розв'язання завдань	Дистанційні онлайн-дошки демонстрації результатів, функції онлайн-сервісів, що дозволяють завантажувати текстові документи, фотозображення (практичних, лабораторних робіт)
Лабораторні роботи, практичні заняття	Методичні розробки лабораторних робіт фізичних практикумів, адаптовані для виконання за допомогою онлайн симуляцій
Виконання домашнього завдання та контроль знань	Завдання у вигляді проходження тестів, заповнення Google форм, фото виконаних завдань у зошиті, завантаження текстових документів з результатами завдань

Всі вищезгадані особливості асинхронного режиму навчання є загальними і не мають належності до якоїсь конкретної галузі знань. Проте професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту має яскраво виражену специфіку, пов'язану з практикоорієнтованістю.

У контексті асинхронного навчання майбутні фахівці фізичної культури і спорту можуть здійснювати практичні заняття, необхідні для їхньої підготовки. Хоча багато практичних вправ та тренувань вимагають присутності в реальному часі, існують способи, які дозволяють студентам виконувати ці завдання у віддаленому форматі [5].

Зокрема, доступними способами методичного забезпечення при асинхронному режимі є:

- відео-матеріали: створення відео-уроки з практичними вправами та демонстраціями;
- коментарі зворотного зв'язку: отримання індивідуальної підтримки та порад щодо оптимізації виконання вправ.

Висновок: асинхронне навчання є ефективним інструментом для підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану. Важливо збалансувати переваги та недоліки цього режиму та врахувати необхідність урізноманітнення способів подання навчальної інформації в різних конфігураціях, щоб забезпечити якісне навчання студентам. Дослідження в галузі асинхронного навчання продовжуються, і важливо враховувати нові тенденції та можливості асинхронного режиму для покращення якості освіти.

Література та джерела

1. Гриньова В. Актуальність використання онлайн-навчання у вищій школі: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2022. Вип. 2(32). С. 109–113.
2. Пушкар Т. Методика використання онлайн-сервісів для організації асинхронного режиму навчання. *Організаційні, правові та психолого-педагогічні аспекти реалізації професійної мобільності студентів у період війни: реалії та перспективи*: матер. міжн. студ. наук.-практ. конф. Львів, 2022. С. 113–177.
3. Шевченко О. С., Шевченко В. В. Навчання в дистанційному синхронному та асинхронному режимах в українських закладах вищої освіти з 2020 року дотепер. *Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики*: матер. Міжн. наук.-практ. конф., 2023. С. 98–102.
4. Ходаковська А. В., Федючок І. З., Карпій А. М. Методичні рекомендації щодо розробки контрольних заходів та оцінювання програмних результатів в умовах дистанційного (асинхронного) навчання для педагогічних працівників коледжу. Запоріжжя: ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ», 2024. 8 с.
5. Бондар В. Особливості використання електронних засобів навчання у вищій школі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2022. Вип. 1(26). С. 116–120.
6. Online learning during COVID-19: Key challenges and suggestions to enhance effectiveness. Cambodian Education Forum: веб-сайт. URL: <https://cambodianeducationforum.wordpress.com/2020/12/08/onlinelearning-duringcovid-19-key-challenges-and-suggestions-to-enhance-effectiveness/> (дата звернення: 11.03.2024).
7. Akram H., Yingxiu Y., Aslam, S., & Umar M. Analysis of Synchronous and Asynchronous Approaches in Students' Online Learning Satisfaction During Covid-19 Pandemic. 2021 IEEE International Conference on Educational Technology (ICET), Beijing, China. 2021. P. 203–207.
8. Hailikari T., Katajavuori N. & Asikainen H. Understanding procrastination: A case of a study skills course. *Soc Psychol Educ*, 2021. Vol. 24. Pp. 589–606.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ВИКЛАДАЧА ХОРЕОГРАФІЇ

Мирослава Ткачук, Дарина Чонка,

Студентки 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу

**Науковий керівник – Тетяна Царик, викладач циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

У статті розкрито основні вимоги до викладача хореографії. Розглянуто термін хореограф та педагогічні викладацькі самовдосконалення.

Хореограф – спеціаліст у галузі хореографії, постановник танців та балетних спектаклів; балетмейстер. Хореограф – це представник творчої професії, який ставить танці для своєї групи або будь-якої іншої групи танцюристів, він повинен володіти відмінною фізичною підготовкою і відмінною координацією, багатою лексикою. Крім очевидного фізичного навантаження, хореограф щодня стикається з емоційними ситуаціями, коли з задуманим номером виникають проблеми. Балетмейстер повинен мати природну артистичність, смак і художній погляд, розвинену фантазію [2, с. 12].

У творчій діяльності вчителя – хореографа максимально виявляється його індивідуальність. Разом з тим, творчість кожного вчителя розвивається в процесі колективної діяльності. Учитель – хореограф проводить навчально-виховну роботу з учнями не один, а в тісному контакті та єдності з усім педагогічним колективом закладу освіти [3, с. 73].

Формування педагогічної креативності вчителя хореографії починається ще з періоду його власних занять хореографічним мистецтвом, продовжується під час навчання за фахом. Слід зазначити, що педагогічна креативність вчителя хореографії розвивається протягом всієї педагогічної діяльності і являється вирішальним фактором його просування до вершин педагогічної та творчої майстерності. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень і власних спостережень можна виділити такі ознаки педагогічної креативності вчителя хореографії: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворюючий стиль мислення, який знаходить своє вираження як у постановочній, так і у концертно-виконавській та репетиційній роботі; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати ідею хореографічного твору, обґрунтовувати добір лексики, музичного супроводу, костюму, пояснювати побудову та логічну послідовність рухів та комбінацій, виділяти головне тощо); проблемне бачення, особливо у творенні репертуару, визначення солістів та робота з ними; творча фантазія, розвинуте уявлення; специфічні особистісні якості (любов до дітей, безкорисність, постановочні навички, готовність до творчого ризику в професійній діяльності, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм); специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я», бажання бути визнаним, творчий інтерес, захопленість творчим процесом, своєю працею, прагнення досягти найбільшої

результативності в конкретних умовах своєї педагогічної праці); комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури [1, с. 74].

Визначення ознак недостатньо для характеристики діяльності вчителя-хореографа, а тому ми, спираючись на загальноприйняті у педагогічній науці критерії, пропонуємо такий підхід до аналізу творчої педагогічної діяльності вчителя хореографії:

1. Сумісність у процесі спілкування педагога з учнями ґрунтується на принципах взаємної доброзичливості, принциповості й відповідальності. У спілкуванні педагог має обов'язково збагачувати учнів інтелектуально, морально, естетично, діяльнісно. Педагог, який вчить дитину мистецтву, має не тільки сам бути творцем, а й мати авторитет митця в очах учня, разом з ним створювати художній твір, розуміти внутрішні можливості та особливості юного митця, який створює художній образ, надавати можливість саморозвитку, сприяти вдосконаленню творчих здібностей, створювати умови щодо реалізації творчого потенціалу учня. Слід зазначити, що особливістю спілкування педагога та учнів на уроках з хореографії є велика кількість невербальних засобів, використання хореографічної лексики як засобу передачі інформації від вчителя до учня, від виконавця до глядача.

2. Розробка принципово нових підходів до навчання хореографії, виховання і розвитку учнів у процесі занять хореографією. Спираючись на існуючі канони хореографічної освіти, сучасний вчитель не може не враховувати зміни, що відбуваються у хореографічному мистецтві. Зокрема, поява нових хореографічних жанрів, розвиток стилів. Взаємовплив різних танцювальних шкіл, національних хореографічних традицій, використання мистецтва танцю у сучасних умовах, можливості хореографії не тільки у процесі естетичного, а й фізичного, духовного розвитку молоді. Але, найбільш значущим залишається пошук новітніх прийомів саме у методиці навчання мистецтву танцю, залучення до якісного навчально-виховного процесу всіх здобутків сучасної науки та практики, використання новітніх технічних досягнень, творча переробка та актуалізація класичного спадку хореографічного мистецтва та шляхів навчання йому.

3. Раціоналізація та модернізація змісту, форм, методів та засобів навчально-виховного процесу у світлі реформування освіти, зокрема з метою розвитку творчих можливостей учнів, їх талантів та обдарованості. При цьому важливо наголосити на відродженні системи позашкільної освіти з хореографії та створенні сучасних новітніх закладів, що мають профільну мистецьку спрямованість. Зорієнтованість цих навчально-виховних структур впливає на вибір сучасних методів навчання та організаційних форм відбору, навчання та подальшої профорієнтації учнів. Крім того, поява нових хореографічних стилів, жанрів, розбудова хореографічних шкіл, взаємовплив різних хореографічних культур вимагають змін у змісті хореографічної підготовки. У той же час удосконалення оснащення навчально-виховного процесу у навчальних закладах мистецького спрямування вносить свої зміни в організацію процесу сприйняття художніх творів, доступність різного матеріалу для вивчення хореографічного досвіду, використання та підготовку музичного матеріалу, розширення виражальних засобів як на рівні хореографічної лексики, так і на допоміжних рівнях – костюм, освітлення, сценічний майданчик тощо. Особливе місце

у цьому процесі посідає використання сучасних технічних можливостей виконавців, їх фізичної підготовки та готовності до складних, побудованих на суміжних видах рухливої активності, рухів та комбінацій.

4. Комплексне і варіантне використання у професійній діяльності усієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок. При цьому важливим моментом стає наявність спеціальної професійної підготовки не тільки як виконавця, але й як постановника, репетитора, танцмейстера. Для професійної діяльності викладача хореографії така комплексність знаходить своє вираження у обов'язковості власної виконавської та балетмейстерської діяльності, наявності попереднього концертного та конкурсного, фестивального досвіду, навичок акторського характеру, умінь працювати з музичним матеріалом, сценографією, підготовкою до колективної діяльності [3, с. 7].

5. Бачення нової проблеми у зовнішній знайомій ситуації, знаходження варіантних шляхів її вирішення (особливо у постановочній роботі). Особливо гостро ця проблема стоїть перед педагогами, які працюють у хореографічних дитячих колективах, коли постійна зміна учасників обумовлена віковим показником, структурою навчального року, зміною фізичних можливостей, інтересів дітей, професійною орієнтацією на майбутнє, яка не завжди пов'язана з хореографічною діяльністю. Крім цього слід враховувати й такі додатково об'єктивні причини як склад жіночої та чоловічої частини колективу, їх антропологічні характеристики, матеріальну базу, умови для здійснення навчально - репетиційного та концертного, конкурсного процесу.

6. Проведення систематичного самоаналізу професійної діяльності, науково-дослідної роботи по творчому узагальненню власного досвіду і досвіду своїх колег (як у навчальній роботі, так і у концертно-конкурсній діяльності). Для проведення подібної роботи великого значення набувають науково-методичні та практичні семінари, проведення майстер-класів, участь у фестивалях різного рівня та спрямування, отримання освіти за фахом протягом життя. Важливою складовою цього у роботі педагога хореографії виступає підготовка колективу до участі у конкурсних програмах, аналіз та порівняння виступів інших колективів, кастинг випускників колективу для професійної хореографічної діяльності. Самоаналіз – аналіз свого внутрішнього світу, своєї діяльності полягає у зіставленні того, що планувалося, з тим, що зроблено або могло бути зроблено, у виокремленні певних рис, якостей для докладного вивчення. Здійснюючи самоаналіз, учитель критично оцінює себе: аналізує успіхи спілкування в школі, бере до уваги свій попередній досвід, дивиться на себе очима своїх колег. Професійний ідеал у зіставленні з розумінням своїх можливостей спонукатиме до вдосконалення.

7. Володіння формами і методами управління творчою навчальною діяльністю учнів з метою розвитку їх творчих можливостей. Для педагога-хореографа це завдання набуває особливого значення передусім тому, що сама сутність навчання мистецтву танцю вже є творчою діяльністю та реалізується через творчу діяльність. Важливо зазначити, що процес розвитку творчих здібностей учасників будь-якого хореографічного колективу тісно пов'язаний з процесом відбору обдарованих дітей, зі створенням умов щодо виявлення ними своїх здібностей та талантів, підготовкою

на рівні техніки виконання до досконалого володіння хореографічною лексикою, розвитком акторських, музичних, драматичних обдарувань. Все це у комплексі здатне вплинути на формування талановитого танцівника, забезпечити надійний базис для подальшої творчості у мистецтві хореографії.

8. Реалізація на практиці принципів педагогіки співробітництва (особливо під час репетиційної та концертної діяльності). Враховуючи спільний характер творчої діяльності та роль колективних відносин у заняттях хореографією, вчитель-хореограф має стати не тільки керівником дитячого колективу, а й його неформальним лідером, творчим натхненником. Цьому сприяє не тільки педагогічна та власна виконавська майстерність педагога, а й наявність умінь комунікативного характеру, балетмейстерського підходу, навичок організаційної діяльності, вміння реалізовувати індивідуальний підхід у роботі з обдарованою молоддю.

9. Оригінальне конструювання навчально-виховного процесу, що виражається у власних хореографічних постановках. Наявність балетмейстерських здібностей має виявлятися на основі чітких та професійних знань та умінь щодо підбору репертуару, визначення хореографічної лексики та її відповідність драматургічному задуму і віковим фізичним, інтелектуальним та виконавським можливостям дітей, відбір та komponування музичного супроводу, конструювання концепції костюму та необхідних декорацій. Професійна етика вчителя хореографії вимагає не тільки створення власного твору, а й має особливі вимоги щодо виконання постановок інших балетмейстерів, трансформування творчих ідей інших колективів та презентація їх публіці [1, с. 72].

Отже, викладач хореографії повинен завжди розвиватися та самовдосконалюватися. Відвідувати семінари, майстер-класи, відкриті уроки, звітні концерти тощо.

Література та джерела

1. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 50. С. 72–76.
2. Мартиненко О. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя хореографії до роботи в дитячому танцювальному колективі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 10(2). С. 105–111.
3. Полякова Г. Педагогічна творчість вчителя. 2006. *Початкова школа*. № 35. С. 9–13.

СКЛАДНИКИ КОНЦЕПТУ ЗДАТНІСТЬ ДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ В КАР'ЄРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Ростислав Чайка,

аспірант кафедри політичної та міжнародної психології
факультету Психології Українського державного університету
ім. Драгоманова

Науковий керівник – *Всеволод Зеленін, к. псих. н., доц.,*
професор кафедри політичної психології та міжнародних відносин

Подано визначення концепту здатність до працевлаштування в науковій літературі з кар'єрної психології. Визначено складники концепту та основоположні чинники.

У контексті сучасної економіки концепція здатності до працевлаштування набуває все більшого значення через мегатенденції, що впливають на ринки праці та структуру кар'єри. Ці тенденції включають зрушення в бік гіг-економіки і портфельних кар'єр, руйнівний вплив четвертої промислової революції та економічні виклики, що характеризуються фіскальною нестабільністю та стагнацією зростання. Такі зміни призвели не лише до незахищеності перспектив до працевлаштування для робітників, але й до необхідності для людей ефективно орієнтуватися в організаційних перетвореннях, що відбуваються, щоб прокласти собі шлях мінливим кар'єрним ландшафтом.

Здатність до працевлаштування, визначена як імовірність працевлаштування особи на внутрішньому та/або зовнішньому ринку праці [3], стала вирішальним фактором у управлінні незахищеністю роботи. На відміну від незахищеності роботи, яка зосереджена на невизначеності поточної зайнятості та пов'язаних ризиках, здатність до працевлаштування охоплює потенціал для альтернативних можливостей працевлаштування. Вважається, що здатність до працевлаштування може пом'якшити наслідки незахищеності роботи, а ті, хто має вищу працездатність, менше страждають від загрози втрати роботи. Таким чином, можливість працевлаштування стає дедалі важливішою не лише для тих, хто залишився без роботи чи звільнених, але й для тих, хто зараз працює, у сучасному непередбачуваному робочому середовищі.

Акцент на можливостях працевлаштування узгоджується з неоліберальним зрушенням у західних суспільствах, де люди вважаються відповідальними за результати своєї роботи [2]. Це вплинуло на дослідження кар'єри, перемістивши фокус контролю кар'єри з організацій на окремих осіб [5]. Отже, більшість досліджень працевлаштування прийняли агентську перспективу, охоплюючи такі припущення, як працевлаштування як індивідуальний актив, ідею індивідів, які діють як вільні агенти у трудових відносинах, і уявлення про те, що особиста ініціатива у працевлаштуванні призводить до позитивних результатів [4].

Уявлення про здатність до працевлаштування враховує як індивідуальні здібності, так і контекстуальні фактори, такі як умови ринку праці, коли люди

оцінюють свою здатність до працевлаштування. Це може сприйматися внутрішньо в рамках поточної роботи або ззовні з іншим роботодавцем. Це диференціація часто висувається в концептуальних документах і останніх емпіричних роботах [6].

Зосереджуючись на сприйнятті здатності до працевлаштування, цей підхід враховує уявлення людини про свою здатність отримати нову та еквівалентну роботу. Цей підхід також узгоджується із загальним визначенням працевлаштування як здатності отримати та зберегти роботу та включає такі аспекти, як знання, навички, здатність до адаптації та проактивність [3]. Цей суб'єктивний підхід є кращим, оскільки він фіксує взаємодію між індивідуальними та контекстуальними факторами, що лежать в основі працевлаштування.

Сприйняття здатності до працевлаштування розглядається як особистий ресурс, позитивно пов'язаний із роботою та загальним добробутом. Дослідження показують, що більше сприйняття здатності до працевлаштування пов'язане з кращим добробутом [1].

Практичні наслідки свідчать про те, що для покращення здатності до працевлаштування головна увага повинна бути зосереджена на збільшенні знань і навичок. Такі компетенції, як ефективні стратегії пошуку роботи, стають актуальними, коли ці фундаментальні навички знаходяться на високому рівні [7]. Крім того, концепція «безпеки працевлаштування» добре резонує з молодими та висококваліфікованими працівниками, що вказує на зміну того, як працевлаштування сприймається та використовується сучасною робочою силою [7].

Підсумовуючи, сприйняття здатності до працевлаштування відображає тонке розуміння здатності людини орієнтуватися на ринку праці, охоплюючи поєднання особистих якостей, навичок і здатності адаптуватися до мінливих умов ринку. Ця концепція стає все більш центральною в дискусіях щодо розвитку кар'єри, наголошуючи на ролі особистого агентства в управлінні кар'єрою.

Література та джерела

1. Berntson E., & Marklund S. The relationship between perceived employability and subsequent health. *Work & Stress*, 2007. Vol. 21(3). Pp. 279–292.
2. Crisp R., & Powell R. Young people and UK labour market policy: A critique of 'employability' as a tool for understanding youth unemployment. *Urban studies*, 2017. Vol. 54(8). Pp. 1784–1807.
3. Forrier A., & Sels L. The concept employability: A complex mosaic. *International journal of human resources development and management*, 2003. Vol. 3(2). Pp. 102–124.
4. Forrier A., Sels L., & Stynen D. Career mobility at the intersection between agent and structure: A conceptual model. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 2009. Vol. 82(4). Pp. 739–759.
5. Guest D. E., & Rodrigues R. 14 Career control. *Handbook of research on sustainable careers*, 2015. P. 205.
6. Rothwell, A., & Arnold, J. Self-perceived employability: Development and validation of a scale. *Personnel review*, 2007. Vol. 36(1). Pp. 23–41.
7. Wittekind A., Raeder S., & Grote G. A longitudinal study of determinants of perceived employability. *Journal of Organizational Behavior*, 2010. Vol. 31(4). Pp. 566–586.

НАВИЧКИ АКТИВНОГО СЛУХАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Олеся Чемерис,

студентка 21ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Ірина Ковальчук, к. філос. н., доцент кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Визначено причини погіршення навичок активного слухання у здобувачів освіти та роль у цьому кліпового мислення; розглянуто інструменти покращення навичок активного слухання.

Тема розвитку навичок активного слухання є досить актуальною і досліджується в різних наукових галузях, насамперед в таких як психологія, педагогіка, комунікації та інші. Серед вчених, які працювали над цією темою: К. Роджерс (питання емпатії та ефективного міжособистісного спілкування, що має прямий зв'язок з активним слуханням); Дж. Дьюї (досліджував важливість активного сприйняття та взаєморозуміння в освітньому процесі), М. Липман (працював над розвитком методів сприяння активного спілкування та слухання у міжособистісних відносинах). В Україні своїми дослідженнями відомі такі вчені – І. Баранова, О. Пометун, Т. Ремех, С. Терно, які зробили важливий внесок у вивчення проблеми формування та розвитку критичного мислення.

На переконання О. Пометун, критичне мислення – це особливий спосіб мислення, що включа активність, цілеспрямованість незалежність, систематичність та рефлексивність [2]. Цей тип мислення передбачає, що в процесі навчання людина здатна: визначати проблеми, аналізувати, поєднувати інформацію з різних джерел, передбачати різні варіанти розв'язання й оцінювати їх, вибирати найкращий спосіб розв'язання завдання або визначення власної позиції та аргументовано висловлювати свої думки, робити свідомий вибір та діяти відповідно до нього тощо.

М. Антонченко підкреслює, що розвиток критичного мислення здійснюється поступово – «від простого оцінного судження до уміння здійснювати багатофакторний аналіз». Називає чотири рівні критичного мислення: нижчий, середній, високий, найвищий [1, с. 19]. Критичне мислення є складним процесом, який розпочинається з ознайомленням з інформацією, а завершується прийняттям певного рішення, складається з послідовних етапів – і на кожному з них велику роль відіграє уміння активного слухання.

Активне слухання (чи активне рефлексивне слухання) – один із видів слухання, крім якого виділяють: нереклексивне слухання (так зване «уважне» мовчання), направлене, критичне слухання, емпатійне слухання.

Активне слухання – це не просто звертання уваги, а специфічна методологія, яка дозволяє поглиблювати діалог, аби поліпшити спілкування та вирішити суперечливі складні питання. Основний прийом активного слухання – взаємні

питання або репліки, мета яких – уточнити, чи інформація, яку намагаються донести до співрозмовника, вірно зрозуміла.

У своєму виступі на конференції TED експерт із вивчення звуку Джуліан Трежер стверджує, що «у нашому гучному світі ми втрачаємо слухання» [3]. За результатами наукових досліджень, близько 60% часу спілкування людина слухає, але запам'ятовує лише 25% того, що чує [3]. Як стверджує Джуліан Трежер, слухання – це перетворення звуку в сенс і цьому потрібно навчатися, щоб ефект від слухання був максимальним. Для того, щоб цей психічний процес (Джуліан Трежер його ще називає «процес вилучення») розвивати та удосконалювати, можна використовувати в освітньому процесі цікаві методики. Зокрема, це: розпізнавання образів (коли на фоні різних звуків, наприклад, мелодії, чи шуму води, учитель розповідає якусь історію – і здобувачам освіти приходиться фокусуватися і концентруватися саме на сказаному); знаходження відмінностей (прислухання до звуків і відмінностей між ними); наявність фільтрів, які виводять нас з усього звуку (фільтрами можуть бути культура, мова, значення, віра, ставлення, очікування, наміри) тощо [3].

Питання розвитку навичок активного слухання актуалізоване у XXI столітті потужним зростанням обсягу інформації, динамізмом та способом життя, перебуванням в умовах постійного споживання контенту, що суттєво впливає на мислення та спосіб сприйняття сучасних здобувачів освіти. Окрім цього, погіршення навичок активного слухання – процес, спровокований причинами не лише в XXI столітті, а набагато раніше. Ці причини наступні: 1) можливість запису інформації (спочатку письмо, потім аудіозапис, а пізніше і відеозапис), 2) збільшення кількості і різноманіття звуків, спровокованих сучасною культурою (громадські місця «переповнені» звуками); 3) навушники, як місце для усамітнення людини. Втрата людиною навички активного слухання призводить до нетерпимості, нечутливості, знецінення толерантності, відсутності інтересу до ораторського мистецтва і вимоги подачі інформації у вигляді короткого спітчу чи стислих тезисів, підміни бесіди особистим мовленням, до конфліктів та конфронтацій.

Ще один феномен, про який доцільно згадати у нашому контексті, – кліпове мислення, як спосіб сприйняття та обробки інформації за допомогою коротких, яскравих посилів, що втілені у форматі постера, відеоконтенту, та охоплюють лише деякий аспект повноцінного інформаційного контексту. Діти з кліповим мисленням легко перемикаються між різними темами та завданнями, але їм складно зосередитися на одній темі протягом тривалого часу. У здобувачів освіти можемо спостерігати зростання труднощів наступного характеру: щодо концентрації уваги, недостатня глибока обробка інформації, зниження критичного мислення.

Факт втрати слухання – це серйозна проблема. Це не дрібниця, бо слухання дає нам доступ до розуміння. Свідоме слухання завжди створює розуміння. Саме без свідомого слухання можуть траплятися такі речі – світ, де ми не слухаємо один одного: конфлікти, дискримінація, злочини, війни тощо.

Серед способів допомогти здобувачам освіти поліпшити навички активного/свідомого слухання, розвинути навички концентрації уваги, глибшого опрацювання інформації та критичного мислення, назвемо для прикладу такі:

1) слухання тишини кілька хвилин на день – вправа, щоб виставити на нуль і відкалібрувати свій слух, що дасть змогу чути тихі речі;

2) «міксер» – ситуація перебування в умовах шуму з одночасним фокусуванням та виокремленням можливих каналів звуку;

3) «смакування» – насолода від мирських звуків, використання аналогії для означення цих звуків;

4) «позиція слухання» – зміна позиції слухання, залежно від джерела звуку (активне/пасивне, критичне/емпатійне, динамічне/повільне...) та інші.

В освітньому процесі існує немало інструментів, за допомогою яких можна поліпшувати навички активного слухання та критичного мислення, зокрема, це: фокусування на одній темі, що допомагає тренувати увагу; використання завдань, що спонукають до глибшого аналізу та розуміння матеріалу (обговорення, дебати, дискусії тощо); заохочування до читання; структурування навчального матеріалу (використання інтелект-карт, структурно-логічних схем, алгоритмуванні процесів) тощо.

Активне слухання включає цілий спектр важливих для життя людини моментів: зосередження уваги на сказаному іншою людиною; прослуховування ключових слів; відкритість (відсутність упереджень); управління емоціями; уважність (показується мовою тіла); відсутність перебивань; розуміння, коли говорити; розуміння тиші та пауз як природних перерв у діалозі; позитивне ставлення – вміння домовлятися; визначення інформації; обробку інформації – пошук у пам'яті; оцінку інформації; пов'язування спогадів із контекстом; мову тіла – інтерпретацію візуальних підказок; запитання та відповіді; перефразування та узагальнення сказаного іншими; співчуття; саморефлексію – роздуми про мислення та почуття тощо.

Таким чином, активне слухання – це не лише про успішне навчання здобувачів освіти. Це важлива Soft Skills, яка безпосередньо впливає на якість навчання та адаптивність до мінливого світу.

Література та джерела

1. Антонченко М. Розвиток критичного мислення як головне завдання медіаосвіти. *Методика інтеграції в проєкті «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»*: зб. матер. Київ: Академія української преси, IREX, Центр вільної преси, 2022. С. 10–21. URL: <https://znayshov.com/FR/11923/-555.pdf> (дата звернення 17.03.2024).

2. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89–98.

3. TED-конференція, виступ Джуліана Трежера. URL: https://www.ted.com/talks/julian_treasure_5_ways_to_listen_better?subtitle=uk (дата звернення 17.02.2024).

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Костянтин Шаклатов,

студент 1АД-20 групи спеціальності 274 Автомобільний транспорт
відділення автомеханічних дисциплін

Лисичанського гірничо-індустріального фахового коледжу

Науковий керівник – Сергій Полупан, викладач вищої категорії
голова циклової комісії автомеханічних дисциплін

Подано сформувані уявлення про проблеми та перспективи розвитку сучасної професійної освіти, підвищення її якості на основі використання інноваційних та інформаційних технологій у освітніх установах.

У суспільстві освіта стала однією з найбільших сфер людської діяльності. Помітно підвищилася соціальна роль освіти: від її спрямованості та ефективності сьогодні багато в чому залежить перспективи розвитку людства. Останнім десятиліттям світ змінює своє ставлення до всіх видів освіти. Освіта, особливо професійна, сприймається як головний, провідний фактор соціального та економічного прогресу. Причина такої уваги полягає у розумінні того, що найважливішою цінністю та основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до пошуку та освоєння нових знань та прийняття нестандартних рішень.

Все реальніше в останні роки стали усвідомлюватись обмеженість і небезпека подальшого розвитку людства за допомогою суто економічного зростання та збільшення технічної могутності, а також те, що майбутній розвиток більше визначається рівнем культури та мудрості людини. На думку Еріха Фромма, розвиток визначатиметься не стільки тим, що людина має, скільки тим, хто вона є, що вона може зробити з тим, що має.

Ще на початку ХХ століття американський економіст Фішер спробував створити концепцію всеосяжного капіталу. Відповідно до цієї концепції капіталом є те, що протягом певного часу приносить дохід, причому будь-який дохід є капіталом.

Ця теорія вважається складовою широко поширеною у країнах Заходу загальної теорії економічного зростання.

Система професійної освіти сьогодні має чуйно та своєчасно реагувати на запити виробництва, науки та культури, враховувати соціальні, економічні та духовні процеси, що відбуваються у суспільстві.

Проте, всі види освітніх закладів системи професійної освіти мають труднощі пов'язані з моральним старінням матеріально-технічної бази навчального процесу. Особливо гостро ця проблема стоїть для закладів середньої професійної освіти, оскільки навички, що набуваються здобувачами, вже не відповідають використовуваному на підприємствах обладнанню та технологіям.

В даний час багато освітніх закладів, втратили можливість отримувати навички практичної підготовки. Для загальноосвітніх шкіл закрилися навчально-виробничі комбінати, пов'язані з підприємствами, а професійні навчальні заклади втратили

закріплені місця практики відповідно до профілю підготовки. Внаслідок цього в Україні випускники шкіл слабо орієнтуються у світі професій та практично не володіють навичками виробничої діяльності, а випускники навчальних закладів системи професійної освіти здебільшого не здатні успішно розробляти та впроваджувати наукомісткі технології.

Ця ситуація є причиною наростаючої суперечності між системою середньої освіти, професійної освіти та сучасним бізнесом та виробництвом. У ситуації, що склалася, і середній, і професійній школам треба змінювати технологію навчання і переходити від технологій передачі знань до технології навчання з набуттям досвіду.

В основі цієї технології лежить практико-орієнтоване навчання, яке має сприяти підвищенню мотивування учнів на набуття практичних навичок або професійної компетентності. На відміну від традиційної освіти, орієнтованої на засвоєння знань, практико-орієнтована освіта направлена на придбання крім знань, умінь, навичок – досвіду практичної діяльності.

Результатом практико-орієнтованого підходу в навчанні повинен бути випускник навчального закладу, здатний ефективно застосовувати у навчально-пізнавальній та практичній діяльності наявні у нього компетенції.

На сучасному етапі виробництво потребує самостійних, творчих фахівців, ініціативних, заповзятливих, здатних приносити прибуток, пропонувати та розробляти ідеї, знаходити нетрадиційні рішення та реалізовувати економічно вигідні проекти. Без звернення професійної освіти до практико-орієнтованих технологій навчання та виховання студентів досить проблематично підготувати фахівців із такими якостями.

Виконання лабораторно-практичних робіт доцільно організувати з використанням обладнання, максимально схожого з обладнанням на виробництві.

Важливо також використовувати технології та методи навчання, що сприяють ефективному оволодінню професійними навичками, а також формування професійного мислення, розвитку творчості. Тільки в цьому випадку студент буде готовий до виконання завдань на навчальній та виробничій практиках, отримання та накопичення досвіду професійної діяльності.

Література та джерела

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
2. Кудіна В. В. Педагогіка вищої школи. Київ: Ленвіт, 2006. 170 с.

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТА-МЕДИКА (ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Богдана Яворська,

студентка ФМ-111 групи ОП Фармація, Комунального закладу вищої освіти
«Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Алла Яремко, к. філол. н.,
викладач циклової комісії профільної середньої освіти

Тези присвячено аналізу використання варіантів медичної термінології студентами, вживання ними певних лексем медичної семантики. В роботі йдеться про експеримент, проведений у медичному інституті з метою визначення переваг та пріоритетності у виборі запропонованих медичних термінів як альтернативних варіантів до уже використовуваних медичних термінів. Особлива увага приділена новим українським медичним термінам зі словника «Російсько-український медичний словник з іншомовними назвами» О. Мусія та С. Нечая.

Медичний термін – це складник спеціального фахового знання, що витворює національну мовну картину світу і віддзеркалює специфіку наукового мислення українців, засади фахового текстотворення. Потракткування мови як чинника збереження національної ідентичності в умовах впливу імперських мов, глобалізаційних процесів не є новим. Нині в контексті звільнення України від колоніальної залежності важлива характеристика «інформативність» у медичній термінології повинна ґрунтуватися переважно на національній парадигмі.

Актуальність роботи з медичної термінології полягає в тому, що через глобалізацію та постійний стрімкий розвиток науки, зростає продукування нових термінів, що окреслюють, характеризують та називають нові явища. Одночасно у термінологічній системі українських медичних термінів існує варіативність лексем медичної семантики, тому визначення пріоритетних варіантів медичних термінів завжди на часі.

Новизна роботи – вперше експериментальним шляхом визначено ті варіанти медичних термінів, які у мовленні студентів-медиків мають значне поширення.

Медичну лексику вважають однією з найдавніших фахових термінологій. Вона формувалась на власній мовній основі, засвоюючи все те, що на час її творення виробила світова цивілізація. Основні українські медичні назви-терміни виникли ще в праслов'янську епоху, відображаючи життя і потреби людини.

Сучасна медична термінологія є результатом багатовікового розвитку світової медицини. Незалежно від національної мови, якою представлена медична термінологія, вона містить значну частку спільних за мовним походженням лексичних і словотвірних одиниць, а також єдині структурні моделі.

Медичні терміни – це спеціальні слова, або словосполучення, що дають точне визначення чи пояснення предметам, діям у галузі медицини. Однією з особливостей медичної термінології є поділ її на групи: анатомічні, клінічні та фармацевтичні [8].

Медична термінологія – це мова, яка використовується для точного опису людського тіла: усіх його компонентів, процеси, умови, що на нього впливають, і процедури, що виконуються з ним. Аналізуючи медичну термінологію, можна відстежити, що терміни не функціонують у мові ізольовано та відірвано, вони утворюють відношення між собою та загальнолітературними словами [1, с. 85].

Сучасний етап розвитку термінознавства характеризується тим, що основним напрямком роботи в цій галузі є практичний аспект удосконалення термінології.

За висловом академіка НАМН України Л. Пирога «...фахова термінологія повинна бути уніфікована і доведена до користувача у формі, яка б вимагала якнайменше зусиль у користуванні і тлумаченні» [4, с. 9; 67]. Розвиток української мови, медичної термінології, мав частіше насильницький, аніж еволюційний характер.

Зросійщення українського мовного коду тривалий час поставало засобом досягання абсолютної влади над Україною, її мовою. Тож аби звільнитися від зазначеного згубного впливу слушною є думка професора Бориса Степанишина [5, с. 152], який радить віддавати перевагу лексемам українського походження.

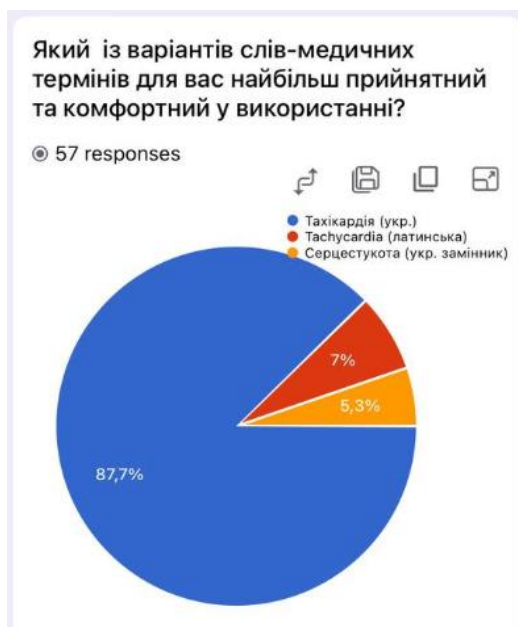
У дослідженні використано «Російсько-український медичний словник з іншомовними назвами» О. Мусія та С. Нечая [3], який дав можливість запропонувати у питальнику для студентів альтернативні варіанти медичних термінів. Саме українізовані медичні терміни стали третьою альтернативною одиницею у запропонованих варіантах. Альтернативні варіанти медичних термінів зі словника О. Мусія та С. Нечая були обрані з огляду на частотність вживання їх у мовленні українських лікарів, використання їх у наукових дослідженнях останніх років [2].

Зокрема, перелік використаних нами варіантів медичних термінів ми зафіксували у роботі:

- Тахікардія – Tachycardia – Серцестукота
- Канальці – Tubulis – Проточки
- Біфуркація – Bifurcation – Роздвоєння
- Патогенний – morbificae – Хвороботворний
- Церебральний – cerebri – Мозковий
- Псоріаз – psoriasis – Лушпинець
- Хірург – medicus – Гостровтручальник
- Целотомія – totalotomy – Грижорозтин
- Цистоскопія – cystoscopy – Міхуророзгляд
- Цефалгематома – cephalhematoma – Головокрововилив
- Стоматологія – dantist – Зубівництво
- Метаболічний – metabolicae – Речовинообмінний
- Тромб – concretus – Кровозсідок
- Ургентний – urgente – Невідкладний
- Уремія – uremia – Сечокровність
- Діабет – diabete – Сечовиснага
- Дерматит – dermatitis – Шкірозапал
- Діафрагма – saeptum – Перегородка
- Діагностика – diagnosis – Розпізнання

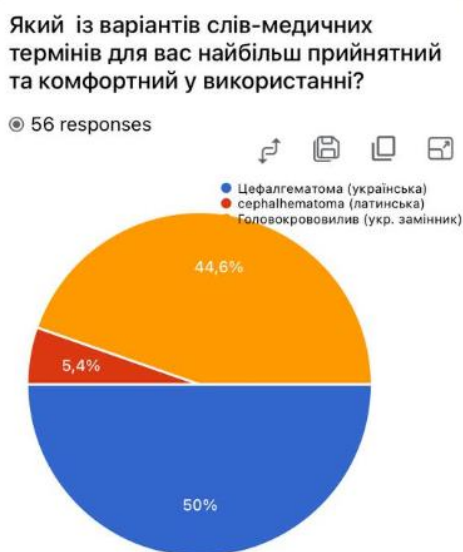
Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

- Терапевт – *clanicus* – Загальнолікар
- Киста – *cyst* – Пухир
- Лейкемія – *leukemia* – Білокрів'я
- Токсин – *toxin* – Отрута
- Туберкульоз – *tuberculosis* – Сухоти
- та інші.

Якісна характеристика одиниць клінічних, анатомічних та фармацевтичних термінів отриманих результатів дає змогу окреслити рівень мовної професійної компетентності та з'ясувати вибір серед поданих трьох варіантів медичних термінів.

Зокрема, серед 60 опитаних осіб обирають: український варіант – 80,3%, латинський варіант

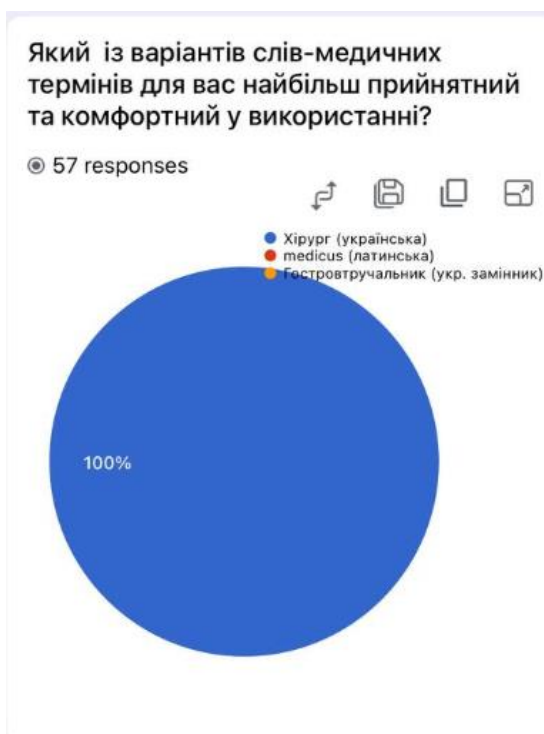

– 6,1%, український альтернативний варіант – 14,5%. Аналіз результатів у відсотковому співвідношенні потребує деталізації у кожному випадку.

У комплексі медичних термінів Тахікардія – Tachycardia Серцестукота першому українському відповіднику віддали перевагу 87, 7% студентів, тоді як альтернативний варіант обрали лише 5,3%. Латинський варіант терміна затребуваний лише на 7%.

Тріада термінів Канальці – Tubulis – Проточки популярна серед 86% студентів, хоча і альтернативний варіант обрали 12,3%. Латинізм – 1,8%

Для отримання реальних відповідей в експериментальному дослідженні залучено 60 студентів 1-4 курсів освітніх програм: Сестринська справа; Лікувальна справа; Акушерська справа; Фармація. Промислова фармація.

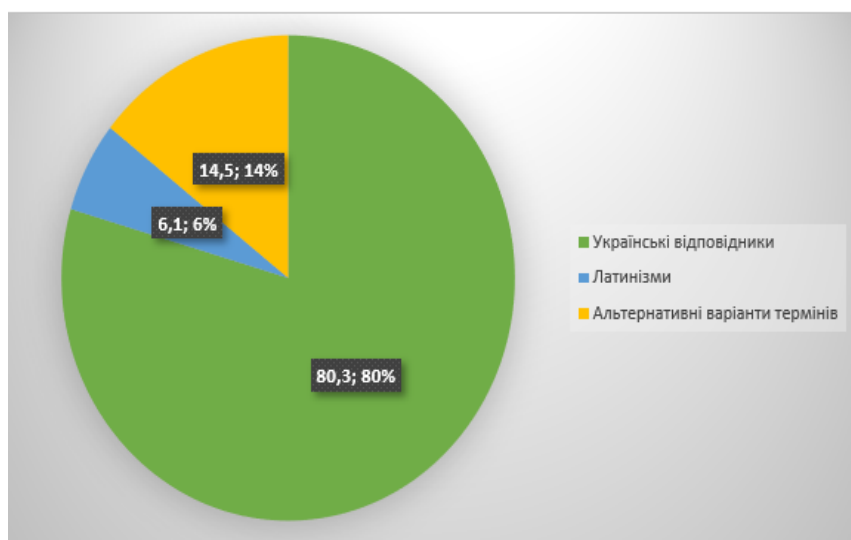

Серед трьох варіантів цих термінів: Біфуркація – Bifurcation – Роздвоєння першому українському варіанту віддали перевагу 68,4 %, латинізм майже не використовується – 1,8%, тоді як альтернативний український варіант отримав майже третину – 29, 8%.

Запозичена лексема «патогенний» у комплексі Патогенний – morbificaе – Хвороботворний, в якій чітко відстежується іншомовне коріння, на превеликий жаль, у вжитку 94,7% студентів. Латинізм morbificaе відсутній у мові студентів, тоді як лексема «хвороботворний» розширює мовні рамки у 5,3% студентської молоді.

Результати вибору в цьому варіанті втішили, оскільки Церебральний – cerebri – Мозковий пріоритетну позицію займає лексема «мозковий», якою послуговуються

ПІДСУМКОВА ДІАГРАМА ВИБОРУ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

54,4% студентів, тоді як термін «церебральний» застосовують у своєму мовленні 40,4 %. Лише 5,3 % віддають перевагу латинському варіанту терміна.

Отже, у процесі анкетування було виявлено, що здобувачі медичної вищої освіти здебільшого практикують українські варіанти медичних термінів, які були утворені від латинізмів під впливом

традиційного мовлення медичної спільноти, однак з'явилися в українській мові за посередництва та нав'язування з російської мови.

Підсумовуючи отримані результати, студенти висловили думку про те, що українські альтернативні варіанти медичних термінів, які зібрані в словнику О. Мусія та С. Нечая, дають змогу розширювати можливості використання медичних термінів, прийнятних у кожному конкретному випадку. Практичне використання альтернативних слів потребує часу, активного їх використання у мовленні фахівців з медицини.

Підсумовуючи отримані результати, варто зауважити, що сьогодні, в період відродження і розвитку української культури і науки важливо відновлювати та розвивати національну медичну термінологію, вилучити нав'язані їй зросійщені терміни та надмірну кількість англіцизмів.

Література та джерела:

1. Абакумова Г. О. До питання про експресивність терміна. *Мовознавство*. 1981. № 3. С. 85–87.

2. Нечай С. Доробок Всеукраїнського Лікарського товариства в царині української медичної термінології впродовж 1989-2022 років. URL: <https://umv.com.ua/index.php/journal/article/view/343> (дата звернення: 17.02.2024).

3. Нечай С. Російсько-український медичний словник з іншомовними назвами: 15 000 слів. Київ: УЛТК, Фонд ТТ, 2000. 432 с.
4. Пиріг Л. А. Медицина і українське суспільство: зб. мед.-публіцист. праць. Київ. 1998. С. 9, 67.
5. Степанишин Б. Іншомовна лексика в українському мовленні: чи можна (і чи треба) обходитися без чужомовних слів? Київ. 2002. № 11. С. 152–155.
6. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови. URL <http://eprints.zu.edu.ua/21233/1/monograph.pdf> (дата звернення: 17.02.2024).
7. Філюк Л. М. Моделювання тезаурусу української медичної термінології. *Мова*. 2016. № 16. С. 94–98.
8. Alakrawi, Z. Clinical terminology and clinical classification system: a critique using AHIMA's data quality management model. *Perspectives in Health Information Management*. Summer. 2016. P. 1–19. <https://perspectives.ahima.org/clinical-terminology-andclinical-classificationsystems-a-critique/> (дата звернення: 17.02.2024).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Редактори: Сергій Марчук, Ірина Ковальчук

Коректори: Сергій Марчук, Ірина Ковальчук, Марія Козігора

Технічний редактор: Тетяна Сірук

Дизайн: Нінель Сиротюк

ВОЛИНСЬКА ВЕСНА: ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції

У збірнику вміщено тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» (м. Луцьк, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж», 27 березня 2024 року). Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни; проблеми сімейної та дошкільної педагогіки; актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язберезувальної компетентності особистості; актуальні питання початкової освіти та соціальної роботи; психологічний вимір особистості; професійна освіта в умовах сьогодення.

Волинська весна: перші паростки науки: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції (27 березня 2024 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчук, І. Ковальчук. Луцьк: Обрій, 2024. 789 с.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

УДК 37.091.12:005.745](477.82)ЛПК"2023"(082)

© Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, 2024

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024